T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİ TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI

ŞÂH MEŞREB MENÂKIB-NÂMESİ

(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)

DOKTORA TEZİ

30967

MAHMUT FİDANCI
2847

[redacted] KURULU
[redacted]TASYON MERKEZİ

Danışman: Prof.Dr. KEMAL ERASLAN

İSTANBUL, 1994

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
KISALTMALAR III
BİBLİYOGRAFYA IV
KULLANILAN TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ VII
GİRİŞ VIII
1.Özbek Halk edebiyatı VIII
2. Kalenderîlik IX
2.1. Tarihçe IX
2.2. Yapı XI
2.3. Erkân XI
2.4. Âyîn ve İbadetler XII
3. Îşân Şâh Meşreb XII
3.1. Hayatı XII
3.2. Şairliği XIII
3.3. Şiirindeki Şekil, Vezin ve Kafiye Özellikleri XX
3.4. Eserleri XXI
4. Baba Meşreb menâkıb-nâmesi XXI
4.1. Muhtevası XXI
4.2. Basımı XXIII
DİL ÖZELLİKLERİ XXIV
5. Ses özellikleri XXIV
5.1. Ünlüler XXIV
5.2. Ünsüzler XXVI
5.3. Uyum XXVII
5.3.1. Kalınlık-incelik uyumu XXVII
5.3.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu XXVIII
5.3.3. Ünsüz uyumu XXX
5.4. Ses değişmeleri XXX
5.4.1. Ünlü değişmesi XXX
5.4.2. Ünsüz değişmesi XXXI
5.5. Ses hadiseleri XXXI
5.5.1. Ortada ünlü düşmesi XXXI
5.5.2. Ünsüz ikizleşmesi XXXI
5.5.3. Ünsüz göçüşmesi XXXII
5.5.4. Ünlü düşmesi XXXII
5.5.5. Ünsüz tekleşmesi XXXII
5.5.6. Ünsüz düşmesi XXXII
5.5.7. Ünsüz türemesi XXXIII
5.5.8. Zamir n'si XXXIII
5.5.9. Tonlulaşma XXXIII

5.5.10. Tonsuzlaşma XXXIII
6. Şekil özellikleri XXXIII
6.1. İsim işletme ekleri XXXIII
6.1.1. Hal ekleri XXXIII
6.1.2. İyelik ekleri XXXV
6.1.3. Soru eki XXXV
6.1.4. Çokluk eki XXXVI
6.1.5. Âitlik eki XXXVI
6.2. Fiil işletme ekleri XXXVI
6.2.1. Şimdiki zaman eki XXXVI
6.2.2. Geniş zaman ekleri XXXVI
6.2.3. Görülen geçmiş zaman eki XXXVI
6.2.4. Öğrenilen geçmiş zaman ekleri XXXVI
6.2.5. Gelecek zaman ekleri XXXVII
6.2.6. Şart eki XXXVII
6.2.7. Emir ekleri XXXVII
6.2.8. Gereklilik eki XXXVIII
6.2.9. Olumsuz geniş zaman eki XXXVIII
7. Sıfat-fiil ekleri XXXVIII
8. Zarf-fiil ekleri XXXVIII
9. Yardımcı fiiller.... XL
METİN ..... (1-268)
SÖZLÜK ..... (269-486)
METİNDE GEÇEN İBARELER ..... (487-495)
FARSÇA ŞİİRLERİN TERCÜMESİ ..... (496-503)

ÖNSÖZ

VIII.yüzyıldan günümüze kadar kesintisiz yazı dili olma özelliğini koruyan Türkçe, gelişimini sürdürürken tarih boyunca bazı değişikliklere uğramış ve "lehçe" diye adlandırdığımız bir takım kollara ayrılmıştır. Bu lehçelerden biri de, bugün Orta Asya'nın geniş bir coğrafyasında kullanılan ve zengin bir edebiyat dili olan Özbek Türkçesidir.

Tezimize konu olan Şâh Meşreb menâkıb-nâmesi de Özbek edebiyatının güzel bir örneğidir. Bizi bu konu üzerine çalışmaya sevk eden asıl sebep, eserin dil bakımından dikkatimizi çeken özellikleriydi. Çünkü menâkıb-nâme, Çağatay edebiyatının gerilemeye başladığı ve çökmeye yüz tuttuğu, Özbekçe unsurların Çağatayca'ya karıştığı geçiş devri şairlerinden Şah Meşreb'in (ölümü: 1711) hayatını ve şiirlerini tanıtmaktadır. Bilindiği gibi, Şâh Meşreb, bugün bağımsız bir devlet olan Özbekistan'ın sınırları içindeki Nemengân'da doğmuş, Taşkent, Buhara, Semerkant, Endican gibi Türk kültürü ve edebiyatı için önem taşıyan merkezlerde yaşamıştır. Ancak ona âit menâkıb-nâme H. 1353 (M. 1934) yılında Afganistan'ın başkenti Kâbil'de basılmıştır. Bu durum, 1,5 milyon nüfusla bugün Afganistan'da en kalabalık Türk boyunu oluşturan Özbeklere âit bazı ağız özelliklerinin de esere yansıdığını düşündürmektedir. İşte bu sebeplerden dolayı Şâh Meşreb menâkıb-nâmesi dil yapısı ile dikkat çekicidir. Eserde bütünlük yoktur. İmlâ, ses ve şekil yapısı bakımından bir biriyle çelişen örnekler yan yana kullanılmıştır. Tabiî, bu da dil bakımından esere önem kazandırmıştır.

Ayrıca Şâh Meşreb, san'at değeri yüksek şiirleri ile büyük bir Kalenderî şairdir. Cezbe halindeyken söylediği lirik şiirler ata sözleri gibi ezberlenerek dilden dile dolaşmış ve ona Orta Asya'da geniş bir ün kazandırmıştır. Kendisi bugün haklı olarak Kalenderîlik tarikatının en büyük temsilci şairi sayılmaktadır. Anadolu Türk halk sûfîliğinin oluşmasında Kalenderîlik tarikatının oynadığı rol düşünülürse, kültür tarihimiz bakımından böyle bir Kalenderî şairin ülkemizde tanıtılmasının önemi kendiliğinden anlaşılmış olacaktır. Hiç şüphesiz bu tür çalışmalar Türkiye ile Özbekistan arasındaki kültürel ilişkilerde de faydalı sonuçlar doğuracaktır.

Tezimiz, **giriş, dil özellikleri, metin, sözlük, ibareler, Farsça şiirlerin tercümesi** bölümlerinden meydana gelmiştir.

Giriş bölümünde, Özbek Halk edebiyatı ile Kalenderîlik tarikatı kısaca tanıtılmış, Şâh Meşreb ve menâkıbı hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Dil özellikleri bölümünde metnin başlıca ses ve şekil özellikleri üzerinde durulmuştur.

Metin bölümünde Şâh Meşreb menâkıb-nâmesinin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Bu arada ibareler eski yazı ile yazılmış, basım yanlışları, eksiklikler ile bütün şiirlerin vezinleri dip notlarda gösterilmiştir. Gerektiğinde metne tarafımızdan bazı eklemeler yapılarak düzeltmeler sağlanmıştır.

Metnin iyice anlaşılması için kelime ve tamlamaların anlamı **sözlük** bölümünde belirtilmiştir.

Metnimizde geçen âyet, hadîs, Arapça ve çok az sayıdaki Farsça ibarelerin anlamı **ibareler** bölümünde verilmiştir.

Farsça şiirlerin tercümesi bölümünde, şairin çok sayıda yazdığı Farsça şiirlerin tercümesi yapılmıştır.

Doktora tezi olarak Şâh Meşreb menâkıb-nâmesi üzerinde çalışmamı sağlayan, çalışmam sırasında bana baştan sona sabır ve titizlikle yol gösteren, uyarılarda bulunan ve hatalarımı düzelterek yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Kemal Eraslan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmalarım sırasında bana verdikleri destekten ötürü bölüm başkanımız Prof. Dr. Ensar Aslan ile diğer bölüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İstanbul 1994 Mahmut FİDANCI

KISALTMALAR

A.	: Arapça
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
b.	: baskı
bk.	: bakınız
c.	: cilt
Ç.	: Çince
DTCF	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
F.	: Farsça
H.	: Hicrî
İA	*: İslâm Ansiklopedisi*
k.a.	: kişi adı
ka. a.	: kavim adı
kr.	:karşılaştırınız
M.	: Milâdî
m.a.	: melek adı
Men.	*: Menâkıb-nâme (Şah Meşreb menâkıb-nâmesi)*
n. a.	: nehir adı
s.	: sahife
Sa.	: sayı
T.	: Türkçe
TA	*: Türk Ansiklopedisi*
TD	*: Türk Dili*
TDAV	*: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*
TDAY	*: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*
TDED	*: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*
TDEK	*: Türk Dünyası El Kitabı*
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TM	*: Türkiyat Mecmuası*
y.a.	: yer adı
Yu.	: Yunanca.

BİBLİYOGRAFYA

Abdureşid ABDUĞAFUROV, *Meşreb Şe'riyatından*, Özbekistan Fenler Akademisi yayınları, Taşkent 1979.

Günay ALPAY, " XIX. yüzyıl Özbek edebiyatına genel bir bakış", *TDAY-Belleten*, 1973-1974, Ankara 1974, s. 253-263

Reşid Rahmeti ARAT, *Makaleler* c.I (hazırlayan: Osman Fikri SERTKAYA) , TKAE yayınları: 65, Ankara 1986.

—— "Özbek halk edebiyatı: öydin öyge barmak-nı beyânı", *TDAY- Belleten* 1982-1983, 2. b. Ankara 1986, s. 1-28.

Mirza BÂLÂ, "İşân", İA., c.V, cüz 54, İstanbul 1968, s. 1224-1226

Franz BABİNGER, "Kalenderîye", *İA*., cüz: 56, İstanbul 1968, s. 128-129,

Johannes BENZİNG, "Özbek ve yeni Uygur edebiyatı", *Türk Dünyası Edebiyatı*, (hazırlayan: Halil AÇIKGÖZ), Ankara 1992, s. 85-108

A.K. BOROVKOV, "Özbek yazı dilinin kurucusu Ali Şîr Nevâyî" (çeviren: Rasime Uygun), *TDAY-Belleten*, 2.b. Ankara 1954, Ankara 1988, s. 59-96.

Şeyh Süleymân Efendi-i BUHÂRÎ, *Lûgat-ı Çağatay ve Türki-i Osmanî*, Mihran Matbaası, İstanbul 1298.

J.B. BURUNOV, K.R. RAHMANBERDİYEV, *Uzbek-English Scholl Dictionary*, (Adnan Derin, Serhat İğdeci, *Özbekçe-Türkçe Sözlük*, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, basılmamış mezuniyet tezi)

Saadet ÇAĞATAY, *Türk Lehçeleri Örnekleri*, DTCF yayınları: 62, Ankara 1963.

—— *Türk Lehçe Örnekleri Üzerine Denemeler*, DTCF yayınları: 279, Ankara 1978.

Nadir DEVLET, *Büyük İslâm Tarihi* (ek cilt), Çağ yayınları I, İstanbul 1993

Cem DİLÇİN, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK yayınları 503, Ankara 1983.

Jànos ECKMANN, *Çağatayca El Kitabı*, (çeviren: Günay Karaağaç), İÜ. Edebiyat Fakültesi yayınları: 3412, İstanbul 1982

—— "Çağatay edebiyatının son devri (1800-1920)", *TDAY-Belleten*, Ankara 1988, s. 121-156

—— "Çağatayca", *Tarihî Türk Şiveleri* (Mehmet Akalın), 2. b., TKAE yayınları: 73, Ankara 1988, s. 211-245

Kemal ERASLAN, Ali Şîr NEVÂYÎ, *Nesâyimü'l-mahabbe min şemayimi'l-fütüvve*, İÜ. Edebiyat Fakültesi yayınları: 2654, İstanbul 1969.

—— *Dîvân-ı Hikmet 'ten Seçmeler*, Kültür Bakanlığı yayınları: 546, Ankara, 1991

—— Osman F. SERTKAYA, Nuri YÜCE, *Kutadgu Bilig* III, İndeks, TKAE yayınları: 47, İstanbul 1979

—— " Doğu Türkçesi'de ek uyumsuzluğu'na dâir", *TDED*, c. XVIII, İstanbul 1970, s. 45-120)

—— "Yesevî'nin Fakr-nâme'si", *TDED* c. XXII, İstanbul 1977, s. 45-120

—— "Manzum Oğuznâme" , *TM*, c. XVIII, İstanbul 1977, S. 45-120

—— "Şîbânî Han'ın "Bahru'l-Hüdâ" adlı eseri" , *Türk Kültürü Araştırmaları Yıllığı*, c. Muharrem Ergin'e Armağan, Ankara 1992.

—— "Çağatay Şiiri", *TD,Türk Şiiri Özel Sayısı* II, TDK yayınları, Ankara 1986, s. 564-718

—— XV. Yüzyıl Çağatay Edebiyatı", *Büyük Türk Klâsikleri* c. III, İstanbul 1986, s. 59-133

—— XVI. Yüzyıl Çağatay Edebiyatı", *Büyük Türk Klâsikleri*. c. IV, İstanbul 1986, s. 343-365

—— "Ahmedî MÜNAZARA", *TDED* XXIV-XXV, İstanbul 1986, s. 129-204

Ahmet B. ERCİLASUN, *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, Kültür Bakanlığı yayınları: 281, Ankara 1989.

Muharrem ERGİN, "Doğu Türkçesi (Çağatayca)", *TDEK*, Ankara 1976, s. 291-296

.A. Von GABAİN, *Eski Türkçenin Grameri*, (çeviren: Mehmet AKALIN) TDK yayınları: 532, Ankara 1988.

Necmettin HACIEMİNOĞlU, *Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı yayınları: 1348, Ankara 1991.

—— *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı yayınları: 193, İstanbul 1992.

Hazırgi Özbek Edebî Tili I. Kısım, (Komisyonca fakülte ve enstitü öğrencileri için hazırlanmıştır.) Taşkent 1988

Abdülkadir İNAN, "Çağatay edebiyatı", *TDEK*, TKAE yayınları: A5, Ankara 1976, s. 484-501

—— "Ebülgazi Bahadır hanın dili", *TDAY*-Belleten, 1957, Ankara 1988, s. 29- 39

"Şeybanlı Özbekler çağına ait bir Çağatayca Kur'ân tefsiri", *TDAY- Belleten* 1963, Ankara 1963. s. 61-66

Gunnar JARRİNG, *An Eastern Turkı-English Dialect Dictionary*, Lund 1964.

—— *Literary Texts From Kashghar Edited and Translated With Notes and Glossary*, Lund 1980.

—— *The Thiefless City and The Contest Between Food and Throat-Four Eas tern Turki Texts Edited With Translation*, Notes and Glossary, Lund 1989.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, I II, Kültür Bakanlığı yayınları: 1371, Ankara 1991.

Kâşgarlı MAHMÛD, *Dîvânü Lûgat-it-Türk Dizini* "Endeks", (çeviren: Besim ATALAY), TDK yayınları: 524, Ankara 1986.

Timur KOCAOĞ LU, "Çağdaş Özbek edebiyatı", *TDEK*, c. III Edebiyat, 2. b. Ankara 1992, s. 756-769)

Zeynep KORKMAZ, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK yayınları: 575, Ankara 1992.

Fuad KÖPRÜLÜ, *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, Ankara 1972.

—— *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri yayınları, 2.b. Ankara 1966.

—— *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3. b. İstanbul 1981

——Çağatay edebiyatı", İA, c. III, İstanbul 1945. s. 316-323

Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 13. b. Ankara 1985.

Z.M. MARUFOV, *Özbek Tilining İzahlı Lûgatı*, Moskova Rus tili neşriyatı, Moskova 1981.

Alî ŞİR NEVÂYÎ, *Mîzânu'l-evzân*, (hazırlayan: Kemal ERASLAN), TDK yayınları: 568, Ankara 1993.

Ahmet Yaşar OCAK, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler*, TTK yayınları: 130, Ankara 1992.

—— "Anadolu sûfîliğinde Yesevî geleneği", *Milletler arası Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı yayınları: 183, Ankara 1992.

İskender PALA, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Akçağ yayınları: 54, Ankara 1989.

İsmet PARMAKSIZOĞLU, "Melâmetiyye", *TA*, c. XXIII, Ankara 1976, s. 455-456

Sinan PAŞA, Tezkiretü'l-evliyâ, (hazırlayan: Emine GÜRSOY NASKALİ), Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları: 677, Ankara 1987.

Şemseddin SÂMÎ, *Sami's Turkish Traditional Dictionary*, Libriairie du Liban, Beyrut 1989.

F. STEİNGASS, PH. D., *Persian-English Dictionary*, London 1930.

Şeyh İsmail b. Muhammed el-ACLÛNÎ el-CERRÂHÎ, *Keşfü'l-hafâ ve Müzîlü'l-ilbâs ammâ iştehere mine'l-ehâdîsi 'alâ-elsineti'n-nâs*, c. I-II, Beyrut 1351-1352.

Ziya ŞÜKÛN, *Farsça-Türkçe Lûgat* (3 cilt), Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, İstanbul 1984.

Stefan WURM, "Özbekçe", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sa. 62, İstanbul 1986.

A.J. WEİNSİNCK, *El-Mu'cemü'l-müferres li-el- fazı'l-hadisin-nebevî, (Corcondance et İndice de la Tradition Musulmane)*, c. I-VII, Leidin 1936-1969.

Recep TOPARLI, M. Sadi ÇÖGENLİ, *Osmanlıca'da Kullanılan Arapça ve Farsça Edat Zarf Deyim ve Terkipler*, Erzurum 1990.

Türk Dünyası El Kitabı, TKAE yayınları: 45, Ankara 1976.

Fikret TÜRKMEN, "Les variantes Anatoliennes et Uzbeks du recit Tahir et Zühre", *TDAY-Belleten* 1986, Ankara 1988, s. 77-82 Türkçesi: "Tahir ile Zühre hikâyesinin Anadolu ve Özbek varyantları" TDAY-Belleten 1986, Ankara 1988, s. 83-88)

Mehmet YILMAZ, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun yayınları: 35, İstanbul 1992.

Berdak YUSUF, "Özbek Türkçesinin kısa grameri", *Türk Lehçeleri Sözlüğü* I, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1991, s. 1073-1086

Mehmet Mahur TULUM, *Özbekistan Türkçesi-Türkiye Türkçesi*, TDAV yayınları, İstanbul 1994.

Nuri YÜCE, *Mukaddimetü'l-edeb* (Giriş-dil özellikleri, metin, indeks), TDK yayınları: 535, Ankara 1988.

KULLANILAN TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا آ	a, e a,a	ذ ر	z r	غ ف	ġ f
ب	b	ز	z	ق	ķ
پ	p	ژ	j	ك	k
ت	t	س	s	نك	ñg
ث	s	ش	ş	ل	l
ج	c	ص	ṣ	م	m
چ	ç	ض	ż, ḍ	ن	n
ح	ḥ	ط	ṭ	و	v, u, ü
خ	ḫ	ظ	ẓ	ه	h, a, e
د	d	ع	c	ى	y, e
				ء	د

1. [ ] Metinde olmayıp dahil edilen kısımları gösterir.
2. ( ) Tercümelerde ilâve edilen kısımları gösterir.

GİRİŞ

GİRİŞ

1. Özbek Halk edebiyatı

Özbek edebiyatı Çağatay edebiyatının devamı ve edebî mirasçısıdır. XV. yüzyılda Alî Şîr Nevâyî ile kemal derecesini yakalayan Çağatay dili ve edebiyatının XVII. yüzyıldan itibaren gerilemesi ve giderek çökmeye yüz tutması sonucunda, yerini Özbek yazı dili almaya başlar. XX. yüzyılın başarılı örneklerini vermeye başlayan çağdaş Özbek edebiyatı da Çağatay edebiyatının yerine geçer. Bu sebeple, Özbek edebiyatı ile Çağatay edebiyatı arasında bir ilgi ve yakınlık vardır. Hatta bu ilgi ve yakınlığı değerlendiren türkoloğların içinde Çağatay Türkçesi'ni Özbek dilinin tarihî bir devri olarak gösterenler vardır. Bunlardan A. K. Borovkov Ali Şîr Nevâyî'nin Özbek yazı dilinin kurucusu olduğunu ileri sürer. (1) Bu yüzden Özbek edebiyatı hakkında sağlıklı bir tespit yapabilmek için Çağatay dili ve edebiyatı hakkında genel bir bilgiye ihtiyaç vardır. Biz bu konuda en doyurucu bilgiyi Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın yazdığı geniş kapsamlı makalesinde bulabiliyoruz. (2) Eraslan makalesinde konu ile ilgili yapılan çalışmaları özetlemiş ve Fuad Köprülü'nün tasnifine uyarak Çağatay edebiyatını şu beş devreye ayırmıştır:

1. İlk Çağatay devri (XIII.-XIV. yüzyıllar)
2. Klâsik devrin başlangıcı (XV. yüzyılın ilk yarısı)
3. Klâsik Çağatay devri (XV. yüzyılın ikinci yarısı)
4. Klâsik devrin devamı (XVI. yüzyıl)
5. Gerileme ve çökme devri (XVII-XIX. yüzyıllar)

Bu tasniften de anlaşılacağı gibi Çağatay edebiyatı bir müddet sürdükten sonra çökmüş ve yerini çağdaş Özbek edebiyatına bırakmıştır. Bu yüzden çağdaş Özbek edebiyatı fazla eskilere dayanmaz ve ancak XX. yüzyılın başlarından itibaren başarılı örneklerini vermeğe başlar. Fakat Özbek Halk edebiyatı için aynı şey söylenemez. Halk edebiyatı bakımından Özbek edebiyatı daha eskilere dayanır ve çok zengindir. Başta Dede Korkut hikâyeleri olmak üzere Alpamış, Köroğlu, Şîbânî Han gibi kahramanlık destanları, Leylâ ve Mecnûn, Tahir ile Zühre, Ferhâd ile Şîrîn gibi aşk hikâyeleri, Apandi fıkraları adıyla bilinen Nasrettin Hoca fıkraları, ata sözleri, koşuklar, ağıtlar, atışmalar, ninniler, tapışmaklar (bilmeceler) gibi halk edebiyatı türleri ile Özbek Halk edebiyatı gerçekten de Türk dünyasında önemli bir yere sahiptir.

Çağdaş Özbek edebiyatında da halk şiirinin önemli bir yeri vardır. Çünkü bu edebiyatın oluşmasında öncü rolü oynayan Sadreddin Aynî (1878-1937), Hamza Hakîm-zâde Niyâzî (1889-1929) ve Abdurrauf Fıtrat (1886-1937) 1910 yılından sonra hece vezni ve

1. A.K. Borovkov, "Özbek yazı dilinin kurucusu Ali Şîr Nevâyî",*TDAY-Belleten* s. 59-96.
2. Kemal Eraslan, "Çağatay şiiri", *Türk Şiiri Özel Sayısı* II, s. 567

dörtlüklerle kurulu şekiller kullanarak Ahmed-i Yesevî geleneğini sürdürmüşlerdir. Bu şairlerin etkisinde kalarak hece vezniyle halk edebiyatı türlerinde şiirler yazan sanatçılar yetişmiştir. Bunların başında, Sovyet rejimine karşı lirik-sembolik şiirler yazan Abdülhamid Süleyman Çolpan (1893-1937), Elbek (1893- 1939), Batu (1904-1940), Aybek (1905-1968) gibi şahsiyetler gelir. (3)

Görüldüğü gibi Özbek Halk edebiyatı diğer Türk Halk edebiyatlarından pek farklı değildir. Aralarında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bu konuda yapılacak mukayeseli çalışmalar hiç şüphesiz daha sağlıklı sonuçlar almamızı sağlayacaktır. (4)

Baba Meşreb, Orta Asya Türk edebiyatının en önemli Kalenderî şairlerinden olduğu için Kalenderîlik hakkında ana hatları ile bilgi vermeği faydalı bulmaktayız.

2. Kalenderîlik

2.1. Tarihçe

Kalenderîlik İslâm dünyasında tasavvuf tarihinin en önemli ve ilgi çekici tarikatlarından birisidir. Daha 1935'lerde Sorbon Üniversitesinde verdiği serî konferanslarından birinde Fuad Köprülü, "Yalnız Anadolu'nun dinî tarihi değil, umumiyetle tasavvuf tarihi bakımından birinci derecede mühim olan ve buna rağmen hakkında henüz en basit bir monografi bulunmayan bu tarikat..." (5) diyerek Kalenderîliğin tarihçesinin önemini açıkça ortaya koymuştur. Bu önemine rağmen Kalenderîlik hakkında ancak son yıllarda yapılan çalışmalarla doyurucu bilgilere sahip olabiliyoruz. Bu çalışmalar içerisinde Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak'a ait olanlarını özellikle zikretmek gerekir. (6) Kendisi araştırmalarında yerli ve yabancı çeşitli kaynakları taramış ve bu tarikatın bilinmeyen yönlerine ışık tutmuştur. Buna göre, Kalender kelimesinin Sanskritçe kanun ve nizam dışı, düzeni bozan anlamında kullanılan "kalandara" kelimesinden geldiğini; terim olarak kitabî ve nasçı İslâm anlayışına karşı tepki gösteren, zühd ve takva yerine ilâhî aşk ve cezbeyi tercih eden sûfîlerin genel adı olduğunu öğreniyoruz. (7)

Aynı zamanda gezginci olan bu sûfîlerin oluşturduğu tarikata ise Kalenderîlik denmiştir. Kalenderîliğin başlangıçta teşkilâtlı bir yapıda olmadığı, bir takım şeyhler ve onların çevreleri ile sınırlı kaldığı bugün artık bilinmektedir. Bu sûfî akımını ilk teşkilâtla-

3. Timur Kocaoğlu, "Çağdaş Özbek Edebiyatı", s. 756-769
4. Fazla bilgi için bk. Fikret Türkmen, "Tahir ile Zühre hikâyesinin Anadolu ve Özbek varyantları", s. 83-88
   Reşid R. Arat, " Öydin öyge köçmek-ni beyânı", *TDAY-Belleten*, s. 1-28
5. Fuad Köprülü, *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, s. 172
6. Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler* ile "Anadolu sufîliğinde Yesevi geleneği", A. Yesevî Sempozyumu, s. 75-84
7. Ocak, a.g.e. s. 6

yan, belirli esaslara bağlayarak bir tarikat haline getiren XII. yüzyılın sonları ile XIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Cemâleddin-i Sâvî'dir.

İncelediğimiz kaynaklar Kalenderîliğin başlangıçta **Yesevîlik** ile benzerlikler taşıdığını, ama özellikle **Melâmîlik** ile alâkalı olduğunu ortaya koymuştur. X. yüzyıldan itibaren İslâmlığın Melâmîlik cereyanıyla Türkler arasına yerleştiği düşünülürse, bu tespitin doğruluğu anlaşılır. Nitekim Franz Babinger de, Kalenderîliğin başlangıçta sabit meskenleri ve belirli kaideleri olmayan, dinî farizaları ile sosyal itiyatlardan tamamıyle ayrılmış gezici dervişler ve Melâmîler tarafından temsil edildiğini söyleyerek bu hükmü kuvvetlendiriyor. (8)

Melâmîlik, bilindiği gibi, Abbasî İmparatorluğu zamanında "mevâlî" denilen Arap olmayan müslüman ahali arasında gelişip benimsenen mistik harekettir. Bu hareket X. yüzyıldan itibaren Horasan'dan Mâverâünnehr ve Fergana havalisine kadar geniş bir alan içinde yayılmıştır. Nişabur, Herat, Belh, Semerkant ve Kâbil'de tutunduktan sonra, Bağdat, Musul, Halep ve Şam gibi yerleri kendisine merkez olarak seçmiştir. Hint ve İran mistik geleneğinden de etkilenen Melâmîler, bir muhalefet duygusuyla hareket etmiş, dünyayı dışlamış, fakr ve tecerrüdü esas almış, halka yalnız kusur ve kabahatlarını gösterip iyiliklerini gizlemiş sûfîler olmuşlardır. (9)

İlk Kalenderî şeyhler , işte bu sûfîlerin oluşturduğu Melâmîlik tarikatının mensupları arasında çıkmıştır. Bunların başında Ebû Ahmed-i Abdal-i Çiştî, Baba Tâhir-i Uryân-i Hemedânî, Ebû Saîd-i Ebü'l-hayr, Derviş-i Ahû-pûş gibi şahsiyetler gelir. Bu durumda ilk Kalenderî şeyhinin Endülüs asıllı Yûsuf-el-Kalenderî adında bir Arap olduğu iddiası doğru değildir. Bu yanlışlık Cemâleddin-i Sâvî'nin de Yûsuf adını taşımasından ve hayatının önemli bir kısmını Mısır'da geçirmiş olmasından ileri gelmektedir.

Cemaleddin-i Sâvî'den sonra Kalenderîlik, kısa bir müddet içinde Hindistan, Çin ve Doğu Türkistan'a kadar yayılmıştır. Moğol istilasıyla birlikte bu bölgelere sığınan göçmen kafileler arasındaki şeyhler vasıtasıyla tarikatın faaliyet alanı genişlemiştir. Özellikte Hindistan'da Şâh Hızr-i Rûmî, Ziyâüddîn-i Bârânî, Seyyid Ebû Bekr-i Tûsî gibi isimler etkili olmuşlardır.

Kalenderîliğin bir kolu da İran, Mısır, Suriye, Irak ve Anadolu'ya yayılmıştır. Bu yerlerde bir müddet **Yesevîlik, Haydarîlik, Câmîlik, Cavlakîlik** tarikatları içinde yaşamış ve daha sonraları müstakil bir tarikat olarak teşkilatlanmıştır. Anadolu'da XV. yüzyıldan sonra Işık ve Torlak tabirleri ile anılanlar da aslında Kalenderîlerdir. Bunların başında da Kaygusuz Abdal, Otmân Baba (Hüsâm Şâh), Seyyid Alî Sultân gibi isimler gelir.

8. Franz Babinger, "Kalenderîye", *İA* 56, s. 128-129

9. İsmet Parmaksızoğlu, " Melâmetiyye", *TA*, s. 455-456

Kalenderîlik Osmanlı devletinde ayrıca Divan şairlerini de etkisi altına almış ve Hayâlî Beğ, Hayretî gibi temsilcilerle yaşamıştır. Nihayet XVIII. yüzyıldan sonra diğer tarikatlar içinde erimeye başlayarak ömrünü tamamlamıştır.

2.2.Yapı

Kalenderîlik şu unsurlara dayanmaktadır:

A. Tasavvufî unsurlar

Fakr ve tecerrüd: Bu tarikatın yücelttiği iki kavramdır. Fakr, hiç bir dünyevî varlığa itibar etmemek; tecerrüd ise bekâr ve münzevî bir hayat geçirmek şeklinde tarif edilebilir. Kalenderler, gerçekten de halkın hayrında ve şerrinde olmayan, cehennem korkusu taşımayan, topluma karışmayan gezgin dervişlerdir. Bir Kalender kanaat, lutuf, nedamet, diyanet ve riyazet gibi değerlere bağlıdır. Çünkü kalender kelimesi bu kelimelerin baş harflerinden oluşmaktadır.

Melâmet: İyilik ve faziletleri gizleme, topluma yalnızca hata ve kusurları gösterme eğilimidir.

Vahdet-i vücûd: Bütün varlığı bir ve Allah'ın yansıması olarak değerlendiren genel Tasavvuf anlayışıdır.

B. Hurufîlik

Bazı kalender şairlerde tespit edilmektedir.

C. Şiîlik

Kalenderîler şiî değildir, ancak Hz. Ali sevgisini, Hz. Hüseyin ve Kerbelâ ilgili matemleri sıkça işlemişlerdir.

2.3. Erkan

Kılık-kıyafet: Kalenderîler, fakr ve tecerrüd anlayışının bir gereği olarak yarı çıplak dolaşırlar. Bazen cavlak denilen kıldan dokunmuş bir yelek giyerler. Ellerinde çomak denilen bir asa, odun kırmak ve kendilerini savunmak için teber denilen bir balta vardır. İçlerinden bazıları başlarına boynuz takmış ve keşkül denilen dilenci kâseleriyle dolaşmışlardır.

Çâr darb: Terk ve tecridin bir gereği olarak saç, kaş, sakal ve bıyıklarını kazımışlardır.

Riyazet: Dervişliğin ilk şartlarından biri olarak görülmüştür. Nefsi her türlü zevkten alıkoyarak perhizle yaşama anlamındadır. Tasavvuf dilinde buna çile çekmek de denir.

Seyahat: Kalenderîler genellikle çok gezen dervişlerdir, çünkü onlara göre seyahat insanı olgunlaştırır, yüceltir.

Tese'ül (dilenme) veya Cerr: Nefis terbiyesi için bu tarikatın bazı mensupları dilencilik yapmışlardır.

Mücerredlik: Bekâr yaşama anlamındadır. Genellikle bekâr yaşamışlardır.

Mahbûb-perestlik: Eski İran kültürü kanalıyla Kalenderîğe girmiş olmalıdır. Özellikle İranlı şair Hâfız etkisiyle bazı Kalenderî şairlerde görülür.

2.4. Âyîn ve İbadetler

Köçek denilen dervişler toplu âyînler yaparlar. Bu törene mahya denir. Ayrıca, ateş yakmak, sema ve raks da bu tarikatta görülebilir. Âyinler sırasında bazen dervişlere cür'adân denilen kaplarda esrar sunulmuş ve onların böylece vecde gelmeleri sağlanmıştır.

3. Îşân Şâh Meşreb

3.1. Hayatı

Şah Meşreb 1640 (H. 1050) yılında Türkistan'nın Nemengân şehrinde fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Asıl adı Abdurrahîm'dir. Meşreb mahlasını kendisine son şeyhi Afak Hoca vermiştir. Şair bu tespiti "Kuddise sırrıhu Hvacem Meşreb atımnı koydılar" (Men. 88/16) mısraı ile doğrulamıştır. İlk öğrenimini Nemengân'da Molla Bâzâr adındaki hocasının yanında tamamladı. Daha sonra Arapça ve Farsça'yı öğrenen Meşreb, zekâsı, bilgisi ve özellikle şiir yazmaktaki kabiliyeti ile hocalarının dikkatini çekti, takdirlerini kazandı. On beş yaşına geldiğinde "Aşığın ata ve anası olmaz." diyerek ailesini terk etti. Kendisini Tasavvufa adayarak ilâhî aşkı terennüm eden lirik şiirler yazdı. Sonraları yapısına uygun gelen Melâmîlik ve Kalenderîlik gibi tarikatlara bağlandı. Bu bağlılık sonucunda elbisilerini fakirlere dağıtarak çıplak dolaşmaya başladı. Saz çaldı, cezbe halinde iken şiirler okudu. İlden ile dolaşarak gezgin bir derviş oldu. Nihayet Kâşgar'da Melâmî Şeyhi Afak Hoca'nın tekkesine girdi. Yedi yıl boyunca tekkeye su ve odun taşıdı. Bu arada aldığı feyizle bilgisini ve görgüsünü arttırdı. Ancak şeyhinin hizmetindeki bir hizmetçiye âşık olması ve tekke âdâbına aykırı davranışlarda bulunmasından dolayı kovuldu. Böylece kendisi için hasret ve acı dolu dervişlik hayatı başladı. Orta Asya coğrafyasının değişik yerlerini gezdi. Türbeleri ziyaret etti, veli zâtlarla görüştü. Hoten, Taşkent, Yarkent, Endican, Semerkant gibi kültür merkezlerindeki halkı şiirleriyle irşad etmeye çalıştı. Mecbur bırakıldığı zaman kerametlerini göstererek onları uyardı. Bu arada Hıta padişahının kızının isteği ile üç yıl deve bakıcılığı yaptı. Hicivleri, herkesi şaşırtan uygunsuz davranışlarıyla meşhur oldu. Nihayet olgunlaştığına kanaat getirilince affedildi ve Afak Hoca'nın tekkesine geri döndü. Şeyhinden Hallâc-ı Mansûr'un makamına eriştiğini ve Belh hâkimi Mahmûd Atalık Katgan tarafından

tıpkı Hallâc-ı Mansûr gibi idam ettirileceğini ve aşk şehidi olacağını öğrendi. Nitekimbu muhtemel kader Meşreb'in şiirlerine de yansımıştır:

Meşreb'ing hem kāse-i derd-i şehādet nūş eter,
Belh ara Mahmūd kolıga mübtelā kılgen ölüm.
(Men. 94/4-5)

Dedi pirim küşendeng Mahmūd-ı Belhi erür Meşreb
(Men. 113/16)

Peşimānlıg ne sūd, emdi küşendeng Belhi Mahmūd'dur
(Men. 144/7)

Ailesinden ayrı geçen on sekiz yıllık bu hayatından sonra şeyhinin isteğiyle Nemengân'a geri döndü. Annesinin ölümünden sonra Nemengân'dan ayrıldı. Hokand, Türkistan, Hocend, Urgenç gibi yerlere gitti. Etrafında toplananları sûfîlik yoluna çağırdı. Bir müddet sonra hacı olmaya karar verdi. Zahmetli bir yolculuktan sonra Mekke'ye vardı. Hac görevini tamamladıktan sonra tekrar Afak Hoca'nın tekkesine geri döndü ve ona refik oldu. Bu aralar,

Sakal akardı, tiş tüşti, bu kün mergdin haber bardur
(Men. 139/9)

Sakal akardı, tiş tüşti, savuk boldı bu bāzārım
(Men. 157/13)

dediği yaşlılık yıllarıdır. Şah Meşreb bu yıllarda bütün Ota Asya'da tanınan meşhur bir şair olur. Kendisini görmek ve sohbetinden faydalanmak isteyen hanların ziyaretine gider, sofralarında oturur, düzenlenen eğlencelerine katılır. Nihayet bu ziyaretlerin birini Belh'e yapar. Mahmûd Han'ın huzuruna çıkar. Onu rencide edici ve hanlık otoritesini sarsıcı hareketler yaparak âdeta kendi ölüm fermanını hazırlar. Bazı devlet büyüklerinin kışkırtmasıyla da Mahmûd Han tarafından Belh'te idam ettirilir. Böylece cezbe halinde iken hikmetli şiirler okuyan Kalenderî tarikatının usta şairi Meşreb'in hayatı, Hallâc-ı Mansûr ve Nesimî gibilerin hayatı gibi trajik bir şekilde 1711 (H. 1123) yılında son bulur.

3.2. Şairliği

Şâh Meşreb Çağatay edebiyatının **"gerileme ve çöküş devri" (XVII.-XIX. yüzyıllar)** şairidir. Bilindiği gibi, bu devirde yönetime Şîbânîlerin yerine Astarhanlar geçer. Ancak onlar da XVII. yüzyıldan itibaren bozulan siyasî otoriteyi kuramazlar ve Orta Asya birliğini sağlayamazlar. Üstelik bu devirde kabileler arasında çıkan çatışmalar siyasî yapıdaki çözülmeyi hızlandırır, bir çok küçük ve güçsüz hanlıkların kurulmasına sebep olur. Bu durum

sanat ve edebiyat alanını da etkiler. Sanat faaliyetleri bakımından bu devirde Buhara, Hive, Hokand gibi merkezler önem kazanırsa da Sekkâkî, Lutfî, Hüseyn-i Baykara, Bâbür ve Alî Şîr Nevâyî değerinde şairler yetişmez olur. Çağatay edebiyatı çökmeye yüz tutar ve Çağatay yazı dilinin yerini Özbek yazı dili almaya başlar. Bu gerçeği Prof. Dr. Fuad Köprülü, Prof. Dr. Kemal Eraslan ve Jànos Eckmann gibi bilim adamları konuyla ilgili çalışmalarında dile getirirler. (10)

Bu devir edebiyatının en önemli özelliği , Nevâyî etkisinin devam etmesidir. Devrin şairleri genellikle ona benzemeğe, onu taklit etmeğe çalışmışlardır. Bu şairler içinde ise, Şâh Meşreb'in önemli bir yeri vardır. Mistik bir şair olan Meşreb, cezbe halindeyken söylediği şiirlerle büyük bir şöhrete kavuşmuş, şiirleri dilden dile dolaşmıştır. İlâhî aşkı terennüm eden bu şiirleriyle şair, Ahmed-i Yesevî ve halifelerinin yolunu seçmiştir. Türkistan ve İdil bölgeleri Türklerinde sûfî, müttakî, veli anlamında ulema, şeyh ve dervişlere verilen **"işân"** unvanıyla anılması da bu yüzdendir. (11) Nitekim Çağatay edebiyatı hakkında yazdığı makalede Prof. Dr. Abdülkadir İnan da onun Bektaşî meşrepli olduğunu, kendisini bir müddet Kalenderîliğe verdiğini söylüyor. (12) Ayrıca Köprülü de onu Kalenderî derviş olarak tanıtmaktadır. (13) Hakkında yazılmış menâkıb-nâme bu açıdan incelendiğinde kendisinin Kalenderîlik tarikatına mensup olduğu anlaşılır. Elbiselerini dağıtıp yarı çıplak dolaşması, saz çalıp şiir okuması, gezgin bir derviş olarak bekâr ve derbeder bir hayatı seçmesi hep bu yüzdendir:

Pes jende keyip men özümi der-be-der ettim
(Men. 21/11)

Şevkinde boldum ser-pā-bürehne
(Men. 71/3)

Mecnūn kebi kezdim neçe yıl deşt ü beyābān
(Men. 139/9)

Ayrıca menâkıb-nâmede geçen şu örnekler de Kalenderîlik tarikatına bağlılığını gösterir:

Başımġa saldı sevdānı kalender kıldı vü ketti
(Men. 198/17)

10. Fuad Köprülü, "Çağatay Edebiyatı", *İA*, c. III, s. 316-323
Kemal Eraslan, a.g.m. s. 564-717
Jànos Eckmann, "Çağatayca", *Tarihî Türk Şiveleri*, s. 211-245
11. Mirza Bala, "İşân", *İA* , c.V, s. 1224-126
12. Abdülkadir İnan, "Çağatay Edebiyatı", *TDEK*, s. 484-501
13. Fuad Köprülü, a.g.m. s. 270-323

Nigārım vaslını izlep talebde bir kalender men,
Keçip dünyā-yı fānīdin talebde bir kalender men.
(Men. 204/13)

matlalı **gazel** ile

Murādımğa kapay desenğ, kalender bol, kalender bol,
Mey-i vahdet içey desenğ, kalender bol, kalender bol.
(Men. 217/22-23)

matlalı **gazel.**

Bir Kalenderî şair olarak Şâh Meşreb'in zühd ve takva yerine ilâhî aşkı yüceltmesi tabiîdir:

Murādım ᶜışk erür yā Rab özüñg Meşreb'ğa lutf etkil
(Men. 120/3)

Başımğa şūriş-i ᶜışkıñg salıp hüşyār kıl yā Rab
(Men. 155/11)

diyen şaire göre ilâhî aşk varlığın sebebidir. Bundan ötürü insan, aşk yolunda Leylâ, Mecnûn, Ferhâd, Şîrîn gibi sadık olmalıdır. Ancak bu yolla insan Allah'a varabilir ve didar görebilir. Meşreb de bu yolu seçmiştir:

Mā-sivā boldum özüm Meşreb Hudā'nı yolıda
(Men. 18/21)

Uşal dem ġark-ı deryā-yı muhabbet boldı bu Meşreb
(Men. 10/20)

ᶜIşk otı düşse yürekde maᶜrifet peydā bolur
(Men. 89/1)

Aşk yolu kolay bir yol değildir. Bu yolda acı ve zahmet vardır:

Sikender tapmadılar aslā āsān āb-ı ḥayvānnı.
Yürek kan bolmasa hergiz tapımas genc-i cihānnı.
(Men. 139/12)

Âşık olup kendinden geçmeyenler aşkın ne olduğunu bilmezler:

Sūd-ı sevdānı ne bilsün tā özidin keçmese
(Men. 102/9)

Meşreb ise bu yolda iddialıdır. Kendisini bazen Hallâc-ı Mansûr, bazen de aşk ehli-

nin sultanı olarak görür:

Āşinā-yı yārdın Mansūr-ı ber-dār olmışım
(Men. 102/15)

Tañgla maḥşer bolsa men ᶜışḳ ehlini sulṭānı men
(Men. 152/5)

Hatta Ferhâd ile Mecnûn'dan daha sadık âşık olduğunu ileri sürdüğü anlar da var:

Ferhād ile Mecnūn ne bilür ᶜışḳ rümūzın,
ᶜIşḳ dersini şāgirdim alarġa oḳutupdur.
(Men. 46/23)

Şah Meşreb'in Tasavvuf anlayışında fakr ile ilgili kısımlar da dikkati çeker. Fakr anlayışı diğer mistik şairler gibi Hz. Muhammed'e isnat edilen "El-fakru fahrî- Faḳr benim iftiharımdır." hadîs-i şerîfiyle ilgilidir. Yâra kavuşmak isteyen bu yolu izlemelidir:

Ḳeyiben ḫilᶜat-ı-ı faḳrın hemedin mā-sivā boldı,
Faḳīrlıġını Muḥammed İbn-i ᶜAbdu'llāh'dın örgendim.
(Men. 6/3)

Melâmetîliğin esaslarından olan nefs bağlarından sıyrılıp dünyaya değer vermemek (riyâzet), kibirden kaçmak, fena yoluyla bekaya ermek gibi hususlar Meşreb'te de geçer:

Pes jende ḳeyiben özümi der-be-der ettim
(Men. 15/1)

Riyāzet çekmegünçe yār vaṣlıġa yetip bolmas
(Men. 64/20)

Ki mü'min degen evvelde terk etsün bu dünyānı
(Men. 146/4)

Kim tekebbür eylese şeytāñġa devlet-hᵛāh emiş
(Men. 91/9)

Ger başıñ āsmāñġa yetse, miṣl-i ᶜĪsā bol ḥamūş,
Ser-dıraḫtnı meyvesi köp bolsa, başı ḫam ḳelür.
(Men. 165/1-2)

Ancak insan tek başına hakikatı bulamaz, ona bir yardımcı gerekir. Bu, pîrdir. Pîr,

Allah'ın emirlerini müritlere duyuran, yoldan azanları doğru yola yönelten bir kılavuzdur:

Bā-haber bolġıl ki pes emr-i Hudā'dur emr-i pīr
(Men. 152/15)

Āhiretni yolıġa püşt ü penāhdur emr-i pīr
(Men. 152/18)

Yoldın azġan ᶜāṣīlerġa reh-nümādur emr-i pīr
(Men. 153/1)

Bütün bunlara rağmen Meşreb'i sadece mutasavvıf bir şair olarak değerlendirmek yanlıştır. Çünkü o, tasavvuf ile İslâm şeriatını telif etmiştir. Ehl-i sünnet inancına bağlıdır ve bu inancın gereklerine uymaktadır:

Şeriᶜat şemᶜidin pür-nūr kılġıl cism ü cānımnı,
Tarīkat dersidin sīr-āb kıl kām u zebānımnı.
(Men. 174/6)

Hudāġa bendedür men aslā bī-taᶜat kadem koymam
(Men. 102/15)

Tālib-i şerᶜ-i Nebī bol, Muṣṭafānı izleġıl
(Men. 184/6)

Bazı araştırmacılar Kalenderîlik tarikatının ehl-i sünnet inancına uymadığını ileri sürerler. (14) Ancak biz Şah Meşreb'in şiirlerinde ehl-i sünnet akidesine ters düşen bir inanca rastlayamadık. Aksine her fırsatta peygamber sevgisi dile getirilmiş ve onun yolu övülmüştür:

Cihāngа kelmes erdim, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim
(Men. 31/8)

Yā Muḥammed bir meded kılġıl, şefāᶜat vaḳtıdur
(Men. 168/18)

Tamām ᶜArş u Kürsī men üçündür ehl-i sünnet men
(Men. 170/20)

14. Ahmet Yaşar Ocak, a.g.e.
İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, s. 279

Sen ganîmet bil bu yolda Ahmed-i Muhtâr'nı
(Men. 173/22)

Meşreb'in şiirlerinde ayrıca çâr-yâr-ı güzîn övgüsü de vardır. Ona göre çâr-yâr-ı güzîn imanın güvahı ve dinin sütûnudurlar:

Ebû Bekr, ᶜÖmer, ᶜOsmân îmânınğ güvâhıdur,
Ezelni himmetini Ḥayder-i aᶜlâdın örgendim.
(Men. 6/1)

Ebû Bekr, ᶜÖmer, ᶜOsmân yaᶜni sütûn-ı dîn
(Men. 100/9)

İlâhî ᶜâṣî ümmetni Peyember'din cüdâ kılma,
Ebû Bekr, ᶜÖmer, ᶜOsmân u Ḥayder'din cüdâ kılma.
(Men. 174/8-9)

Bütün bunlardan, Şah Meşreb'in ehl-i sünnet inancını benimsediğini, bu inanca ters düşmediğini çıkarabiliriz. Meşreb bu yönüyle hiç şüphesiz yine Orta Asya'da geniş bir nüfuza sahip olan Ahmed-i Yesevî ile büyük benzerlikler taşımaktadır. Nitekim şiirlerinde onu ve halifelerini saygıyla anması ve tıpkı onun gibi hikmet yazması da bu hükmü doğrulamaktadır. (15)

Ayrıca Meşreb'i sadece Kalenderî bir şair göstermek de doğru olmaz. Çünkü o Ahmed-i Yesevî'den başka Gavs-ı Geylânî, Necmüddin-i Kübrâ gibi tarikat büyüklerini de anmıştır. Daha da önemlisi,

Şems-i Tebrîzî menem, gâhî Celâlü'd-dîn menem
(Men. 142/1)

Mevlevîni baḥrıdın aldı bu Meşreb ḳatre su
(Men. 179/6)

Şems-i Tebrîzî'ğa boldunğ ḳul ḥaḳîḳatdın gep ur,
Hem-çünân Mollâ-yı Rûmî dek munı izhâr kıl.
(Men. 144/10)

demesi, onun ilham kaynaklarını göstermesi bakımından ilginçtir.

15. Kemal Eraslan, *Dîvân-ı Hikmetten Seçmeler*, s. 35

Şah Meşreb şairliği bakımından ise, Alî Şîr Nevâyî'nin etkisindedir. Ondan ayrı olarak şiirlerini derin ve engin bir mistisizmle yazdığı söylenebilir. Şiirlerinin asıl değeri de şairin kendisinden geçerek, cezbe halindeyken söylenmiş olmasıdır. Bu durum, şairin halk arasında deli, meczûb gibi sıfatlarla tanınmasına sebep olmuştur. Şair bunun farkındadır:

Tā tilbelıġım şöhreti ᶜālemni tutupdur,
Andın beri Mecnūn sözini ḫalḳ unutupdur.
(Men. 46/22)

Açuḳ aʿżā, bozuḳ ten, ḫalḳ ara Dîvāne Meşreb men
(Men. 125/13)

Haddın aştı bol meni rüsvālıġım ᶜālem ara,
Ḫalḳ -ı ᶜālem içre köp efsāne boldum ᶜāḳıbet.
(Men. 132/17)

Ancak bu ruhî dağınıklığına rağmen Meşreb klâsik Dîvân şiirimizin çerçevesi içinde şiirler yazmıştır. Kullandığı dil, mazmunlar ve söz sanatları hep Dîvân şiirinin ortak dünyasından alınmadır:

ᶜĀrıżın ᶜanber, ḫattıñ enver, lebiñ şehd ü şeker,
Beste-i ḫandān mu aġzıñ, közleriñ bādām-ı ter.
(Men. 94/12)

Mest-i cām-ı vaḥdetim cānā sañga hem zār özüm,
Şārib-i ḫamr-ı Elest'im, ᶜāşıḳ-ı dîdār özüm.
(Men. 27/22)

Âşıkâne tarzda yazdığı şiirlerde sevgili şuh ve zalimdir, naz ve işvesiyle âşığını bıktırır:

Uşal kün senge ay şūḫ-ı sitem-ger āşinā boldum,
Devāsız derd-i bī-dermānga āḫir mübtelā boldum,
(Men. 17/21)

Nigārā, ḫançer-i nāzıñ dilim ṣad-pāreler ḳıldı,
Ḳızıl gül dek yüzüñ körse şehîd-i Kerbelā boldum.
(Men. 222/3)

Yine diğer Dîvân şairleinde görülen zamana, çevreye ve feleğe sitem Meşrebde de görülür:

Turarda ḫāletim yoḳtur, yürekde ṭāḳatım yoḳdur

(Men. 24/17)

Dünyâda hiç kim mening dek sînesi efgâr yok
(Men. 81/12)

Âhir-i ᶜömrimde bahtımnı kara kıldı felek,
Pâdışâh-ı vakt edim âhir gedâ kıldı felek.
(Men. 172/3-4)

Cihân eyvânığa çün bî-elem olturmagen bağrım
(Men. 190/8)

Nigârımdın vefâ, ne dostlardın defᶜ-i ġam kördüm,
Ki her kimdin ümîd-i menfaᶜat kıldı, ẓarar taptım.
(Men. 148/3)

Şiirlerindeki söyleyişbakımından tespit ettiğimiz bir önemli nokta da Şah Meşreb'in özellikle Fuzûlî'ye olan benzerliğidir. Söz gelişi, "Derd köp, hem-derd yok, ḥâlim zebûn, bahtım kara (Men. 81/4)" mısraı, Fuzûlî'nin "Derd çok, hem-derd yok, düşman kavi, taliᶜ zebûn" mısraının naziresi gibidir. Bu konuda yapılacak mukayeseli bir çalışma şüphesiz ki Fuzûli'nin Orta Asya Türk dünyasında ne kadar iyi tanındığını ortaya koyacaktır. Biz şimdilik bir fikir vermek üzere Şah Meşreb'ten, Fuzûlî'nin şiirlerine benzeyen bazı örneklerle yetiniyoruz:

Bu ᶜâlem halkı içre ol perîşân bolmasun hîç kim,
Halâyık dîdesiğa târikistân bolmasun hîç kim.
(Men. 149/2)

Mening dek intizâr u yolda ḥayrân bolmasun hîç kim,
Bu bî-keslikde men dek ḫâne-vîrân bolmasun hîç kim.
(Men. 182/16)

İtleriğa hem-dem etti Meşreb-i bî-çâreni,
Allâh Allâh ne caceb bu lutf u ihsândur bu kün.
(Men.107/23-108/1)

3.3 Şiirindeki şekil, vezin ve kafiye özellikleri

Şair Dîvân şiirinin geleneğine uygun olarak gerek Türkçe, gerek Farsça olarak yazdığı şiirlerinde en çok gazel, musammat, muhammes, müstezad ve rübaî şeklini kullanmıştır.

Menâkıbında kaside şekline hiç rastlanmamıştır. Arûz vezninin değişik kalıplarıyla yazdığı şiirlerinin yanında şairin Hece vezniyle yazdığı örnekler de vardır. Bütün örneklerde genellikle tam ve zengin kafiye görülmekte olup redifler de bolca kullanılmıştır.

3.4. Eserleri

a.Dîvân

Meşreb'in dîvânı bir çok defalar basılmıştır. M. Hartmann 1905'te Berlin'de buna ait bir inceleme yayınlamıştır. Şiirleri 1910'da Levşin tarafından Rusça'ya çevrilmiştir. (16)

b. Seçmeler

Meşreb'in şiirlerinden yapılmış seçmeler Kiril alfabesiyle Abdureşîd Abdu̇gafurov tarafından "Meşreb Şe'riyatından" adıyla 1979'da Taşkent'te basılmıştır. Kitabın başında Meşreb'in hayatıyla ilgili bilgi vardır. Daha sonra harf sırasına ve türlere göre şiirler düzenlenerek basılmıştır. Ancak bu çalışmaya şairin Farsça şiirleri alınmamıştır. (17)

c. Hac-nâme-Şehîd-nâme

Menâkıb-nâmede bu eserlerle ilgili iki yerde not düşülmüştür. İlkinde Meşreb şehit olacağını anladığında kitaplarına bu adı verdiği yazılıdır. (41/8) İkinci notta ise Hoten'de âlimlerin yadigâr olarak Şah Meşreb'ten şiir kitapları istemeleri karşısında , onun "Ay ᶜulemâlar, eger mendin kitâb ḳalsa, cemiᶜ ᶜârifler, zâhidler ve ᶜâşıḳlar onı okıp tâḳat ḳılmay, biḳarâr bolupᶜâlemni bozarlar." diyerek kitaplarını ateşe attığı; ancak bu kitapların içindeki şiirlerin her bir yerden derlenip bu adla düzenlendiği yazılıdır. (54/14-18)

4. Baba Meşreb Menakıb-namesi

4.1. Muhtevası

Baba Meşreb menâkıbı, Şah Meşreb'in hayatını ve eserlerini anlatan mensur bir eserdir. Afganistan'ın başkenti Kâbil'de basılan menâkıbın başında isim olarak Dîvâne Meşreb-i Nemengânî yazısı mevcuttur. 228 sayfadan oluşan kitabın ilk ve son sayfalarında basımı ve yazımı ile ilgili tanıtıcı bilgilir verilmektedir. Her sayfasına 23 satır gelecek şekilde düzenlenen eser, taş basması olarak basılmıştır. Yazı harekesizdir, ancak bazı ibarelerin yazımında az da olsa hareke kullanılmıştır.

16. Fuad Köprülü, a.g.m. s. 323

17. Abdureşîd Abdugafurov, *Meşreb Şe'riyatından*, Taşkent

Muhteva olarak eserde Kalenderî bir şairin menkıbelerle dolu hayatı anlatılmıştır. Ancak bu hayatın merhaleleri, şairin yazdığı Türkçe ve Farsça şiirlerle verilmiş, şairin hayatı ve yapısı ile şiirleri arasında paralellik kurulmuştur. Bu arada eserde bazı âyetler, hadîsler ve Arapça kelâm-ı kibârlar da geçmektedir.

Menâkıb, besmele ile başlamakta, Allah'a sonsuz hamd ve sena edildikten ve Hz. Muhammed'e salâvat getirildikten sonra çâr-yâr-ı güzînin övgüsü yapılmaktadır. Her birisinin vasfı Kur'ân'dan alınan iktibaslarla yüceltildikten sonra Şah Meşreb'in doğumu anlatılmıştır.

Buna göre Meşreb Özbekistan'ın Nemengân şehrinde doğmuştur. Asıl adı Rahîm Baba'dır. Daha annesinin karnında iken konuşması sonucu, Türkistan'daki geleneğe uyularak kendisine Meşreb unvanı verilmiştir. Yedi yaşında iken okula başlar. İlk bilgileri Mollâ Bâzâr'dan alır. Daha sonra ünlü hocaların yanında öğrenimini tamamlamaya çalışır. Bu sıralarda şairlik yeteneği ile dikkati çeker. Din ve tasavvuf ilkeleri çerçevesinde söylediği şiirlerle hocalarının takdirini kazanır. Kısa sürede ünü yayılır. On beş yaşındayken ailesinden ayrılırarak seyahata çıkar. Gittiği yerlerde şiirlerini okuyarak halka tasavvufu aşılamaya çalışır. Elbiselerini çıkarıp fakirlere verir ve yarı çıplak dolaşmaya başlar. Ailesinden ve çevresinden kendisine yapılan uyarılara, "Ma-siva boldum özüm Meşreb Huda'nı yolıda' (18/21)diyerek aldırmaz. Onun için önemli olan sûfîlik yoludur. Meşreb bu yolda tarikat arayışlarına girer. Orta Asya'nın bir çok merkezlerini gezer, oradaki velilerin türbelerini ziyaret eder. Nihayet Kâşgar'da Afak Hoca tekkesine bağlanır. Yıllarca tekkeye su ve odun taşır. Pîrinin hizmetineki bir kıza âşık olunca tekkeden ayrılmak zorunda kalır. Yarkent, Hoten, ve Hıta'yı gezer. Hıta padişahı Kontaçı'nın kızı Melike'ye âşık olur. Onun isteği ile üç yıl deve bakıcılığı yapar, deve sürüsü güder. Kendisini İslâm dininden ayırmaya çalışan Kontaçı ve kızını ikna ederek kendi dinine bağlar. Nihayet af zamanı gelmiştir. Afak Hoca'nın affına mazhar olduğunu öğrenince bir ip alarak bir ucunu kendi boyuna, diğer ucunu köpeğinin boyuna bağlayıp pîrinin eşiğine gelir. Böylece bir Melâmî derviş gibi kendi nefsiyle savaştığını ispatlamaya çalışır. Tekkede kaldığı süre içinde pîrinden Hallâc-ı Mansûr'un makamına erdiğini ve Belh hanı Mahmûd Katgan tarafından idam edileceğini öğrenir. Bu makamın verdiği velilik rütbesi çerçevesinde şeyhinin emrettiği görevleri yerine getirir. Yoldan azanlara doğru yolu göstermeye çalışır, darda kaldığında ise Hz. Hızır'la buluşur, onun tavsiyelerini dinler. Afak Hoca'nın isteğine uyarak Nemengan'daki annesini görmeye gider. Bir müddet Nemengan'da kaldıktan sonra tekrar seyahata çıkar. Hokand, Taşkent ve Türkistan'a geçer. Ahmed-i Yesevî'nin türbesini ziyaret eder. Bu gezilerin birini de Mekke'ye yapar, hacı olur. Hacta makam-ı a'lâ ile müjdelenir. Afak Hocaya tekrar geri döner. Artık çok ünlü olmuştur. Bazı hanlardan davetler alır. Bu davetlerin birine uyarak Hindistan'daki Ebü'lgâzi Han'ın yanına gider. Kubadiyat'ta şair Sûfî Allah-yâr'la görüşür. Artık yaşlanmıştır. Bu yıllar,

Ötti tamām ᶜömr güneh birle māh u sāl,
Ḳaddım büküldi yār ġamıñgdın miṣāl-ı dāl
(220/2)

dediği yıllardır.

Bu maceralı hayatın sonunda nihayet Belh'e gider. Belh hükümdarı Mahmûd Han'ın huzurunda uygunsuz davranışlarda bulunur. (Hanın tahtını ve yatağını pislemesi vb.) Bazı kışkırtmalar etkisinde kalan Mahmûd Han kendisini ölüm cezasına çarptırır. Meşreb idam edilmek üzere cellâtlar tarafından dâr ağacına doğru giderken

Kel ay köngül bu kün merdâne-i râh-ı fenâ bolgıl,
Ene'l-hak cayıdur başığ berip dâr üzre cân bolgıl.
(223/12)

matlalı gazeli okur. Daha sonra cellâtlar tarafından idam edilir.

Menâkıbın sonunda Meşreb'in ölümüyle ilgili bazı olağanüstü olayların meydana geldiği yazılıdır: "Tamâm ᶜâlem yüziga gulgule tüşti. Tamâm cân-verler, cemiᶜ müslümânlar, yer ve kök bi-karâr boldı." (220/17) Bu olaya sebep olan herkes pişmanlık duyar. Böyle bir velinin idamı onları korkutur. Bu korku sonucunda Mesûd adlı vezir kendisine İşkeniş denilen yerde bir mezar yaptırır. Ancak halk arasında onun hâlâ yaşadığı rivayet edilmektedir.

Menâkıb, Hz. Muhammed'e ve onun âlı ile ashabına selâm ve salâvat getirilerek, dua ile son bulmaktadır.

Menâkıb'ta Meşreb'in hayatıyla ilgili verilen bilgiler filolog Abdureşid Abdugafurov tarafından da -bazı olağanüstü menkıbeler ayrı tutulursa- doğrulanmıştır. (18)

4.2. Basımı

Menâkıb Afganistan'ın başkenti Kâbil'de basılmıştır. Bununla ilgili olarak ilk ve son sayfalarda "Hâcı Abdü'l-ehad ve Abdü'l-aziz tâciran-ı kütüb-i Kâbil-Afganistan" kaydı vardır. Son saayfasında yer alan Arapça bir ifadeden ise, Ahmed adlı biri tarafından düzenlendiği ve H. 1353 tarihinde tamamlandığı yazılıdır. Bu sayfada ayrıca başkaları tarafından eklenen şiir parçaları da yer almıştır.

18. Abdureşîd Abdugafurov, a.g.e.,s. 3

DİL ÖZELLİKLERİ

DİL ÖZELLİKLERİ

Şah Meşreb menâkıbı, dil yapısı bakımından Özbekçe'nin genel özelliklerini taşımaktadır. Bilindiği gibi, Türkçe'nin bu lehçesi, kendisinden önceki devirlerde gelişmiş bir edebî dil olan Çağatayca'ya dayanmaktadır ve Çağatayca'nın yazı dili olarak kullanıştan kalkmasıyla birlikte, gelişimini hızla tamamlayarak XX. yüzyılın başlarında müstakil bir yazı dili olma özelliğini kazanmıştır. Günümüzde ise Özbekçe, Özbekistan, Kazakistan'ın güneyi, Tacikistan'ın kuzeyi, Türkmenistan ve Kırgızistan'ın sınır bölgeleriyle Afganistan'ın kuzeyinde yirmi milyondan fazla kişi tarafından konuşulan bir dildir.

Stefan Wurm, konu ile ilgili yazdığı makalede Özbekçe'nin bu geniş coğrafî bölgelerde bir birinden farklı bir çok ağızlardan oluştuğunu ifade ederek, Özbekçe'yi, Kıpçak Özbekçesi, Kuzey Özbekçe, Güney Özbekçe, Türkmenleşmiş Özbekçe başlıkları altında incelemiştir. (19)

Tezimize konu olan matbu menâkıb-nâme, bunlardan Güney Özbekçe özellikleri gösterir. Güney Özbekçe genellikle Farsça'nın etkisinin sürdüğü bölgelerde kullanılan Özbekçe'dir. Ortak bir yazı dilinden çok imlâ, ses ve hatta şekil yapısı bakımından farklı özellikler taşıyan ağızlara dayanmaktadır. Bu durum, Güney Özbekçe ile yazılan eserlere bazı ağız özelliklerinin sızarak dil yapısının bütünlüğünü bozabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Şâh Meşreb menâkıb-nâmesinde de imlâ bakımından istikrarın olmayışı, bir biriyle ses yapısı bakımından çelişen örneklerin bir arada kullanılması bununla açıklanabilir. Ayrıca Şâh Meşreb 1640-1711 yılları arasında yaşayan bir şairdir. Hayatı ve eserleri hakkında yazılmış bir menâkıb-nâmede, bazı Çağatayca unsurların henüz korunmuş olduğunu söylemek de pek yanlış olmaz.

Bu çerçeve içinde bir fikir vermek amacıyla metnimizde dikkati çeken dil özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

5. Ses özellikleri

5.1. Ünlüler

a: Kalın ve geniş sırada olan a ünlüsü Türkçe kelimelerde genellikle elif (ا) ile gösterilmiştir: ایدی *aydı* (9/3), باریب *barıp* (7/17), تاپماي *tapmay* (21/3) gibi.

Bu ses kelime başında bazen medli elif (آ) ile gösterilmiştir: آچتی *açtı* (9/21), آلدیغه *aldığa* (10/16) gibi.

Ünsüz ile ilk hecelerde genellikle yazılmamıştır: قرا *qara* (69/14), تشلاغیل *taşlağıl* (145/14) gibi. Bazen diğer hecelerde de yazılmadığı görülür: بولمسه *bolmasa* (35/21), قالمدی *qalmadı* (35/20) gibi.

19. Stefan Wurm, "Özbekçe", TDA, s. 139

a ünlüsü özellikle bazı eklerde hâ-yı resmiyye ile karşılanmıştır: اندە *anda* (35/21), : بولمسه *bolmasa* (35/21), يولغه *yolġa* (27/21) gibi.

e: İnce ve geniş sırada olan e ünlüsü metnimizde genellikle elif (ا) ile karşılanmıştır: ايلا *eyle* (20/3), كورسات *körset* (68/18), تومان *tümen* (119/21), gibi.

Kelime sonlarında ise e ünlüsü için genellikle hâ-yı resmiyye kullanılmıştır: برله *birle* (27/14), ايچره *içre* (41/5) gibi.

İlk hecede pek kullanılmamıştır: كته *kette* (146/20), سكيز *sekkiz* (193/22), ينه *yene* (37/17) gibi.

ẹ: Eski Türkçe'de kelime başında veya ilk hecede bulunan aslî e seslerinin Çağatayca'da i-, -i-, Özbekçe'de ẹ-, -ẹ-, Türkiye Türkçesi'nde e-, -e- olduğu bilinmektedir. e ile i arasında olan ve "kapalı e" diye adlandırabileceğimiz bu ses metnimizde kelime başında elif+yâ (ای) ile gösterilmiştir: ايدى *ẹdi* (9/22), ايكان *ẹken* (17/18), ايشتيب *ẹşitip* (3/9) gibi.

Kelime içinde ise, genellikle yâ (ی) ile karşılanmıştır: بيشيكنى *bẹşikni* (18/19), ديك *dẹk* (85/19), سين *sẹn* (17/20) gibi. Ancak bu sesin bazen yazılmadığı da görülür: كبى *kẹbi* (37/15), نچه *nẹçe* (37/15), سن *sẹn* (8/16) gibi.

ı: Normalden kısa olan ve kalın-dar sırada bulunan ı ünlüsü kelime başında genellikle elif+yâ (ای) ile gösterilmiştir: اينان *ınan* (59/14), ايسغ *ıssıġ* (5/18) gibi.

Bu ünlü kelime içinde ise yâ (ی) ile gösterilmiştir: قيلمادى *ḳılmadı* (70/13), قيز *ḳız* (27/12), مونى *munı* (86/11) gib

İlk hecede bazen harf ile gösterilmediği de olur: يغلاب *yıġlap* (24/21), يراقدين *yıraḳdın* (50/20) gibi.

i: İnce ve dar bir ünlü olan bu ünlü metnimizde kelime başında genellikle elif+yâ (ای) ile gösterilmiştir: ايچره *içre* (41/5), ايلكارى *ilgeri* (23/1), ايزلاب *izlep* (49/18) gibi.

Kelime içinde ise genellikle yâ (ی) ile gösterilmiştir: ايچيدا *içide* (54/7), كيم *kim* (23/1), تيليمغه *tilimġa* (9/20) gibi.

i ünlüsü kelimenin ilk hecesinde bazen gösterilmemiştir: برله *birle* (27/4), سز *siz* (25/10) gibi.

o: Kalın ve geniş olan bu ünlü metnimizde daha çok kelimenin ilk hecesinde görülmektedir. Kelime başında genellikle elif+vâv (او) ile gösterilmiştir: اوچاغنى *oçaġnı* (66/2), اولتورسم *oltursam* (143/16), اوت *ot* (108/5) gibi.

Kelime içinde ise, bu ünlü vâv (و) harfi ile gösterilmiştir: اوتلوغ *otluġ* (54/20), صونك *ṣonĝ* (14/18), يوق *yoḳ* (27/2) gibi.

ö: İnce ve geniş sırada olan bu ünlü de, o ünlüsü gibi metnimizde genellikle ilk hecede görülmektedir. Kelime başında çok defa elif-vâv (او) ile gösterilmiştir: اورکاندم *örgendim* (5/10) اویلاریغه *öyleriġa* (3/19), اوزگا *özge* (123/6) gibi.

Kelime içinde ise vâv harfi (و) harfi ile karşılanmıştır: کوب *köp* (19/10), کوردوم *kördüm* (7/16), سوزدین *sözdin* (23/13) gibi.

u: Kalın ve dar sırada olan bu ünlü metnimizde kelime başında genellikle elif-vâv (او) ile gösterilmiştir:اوچتی *uçtı* (70/18), اوشل *uşal* (17/21), اویقو *uyḳu* (90/21) gibi.

Kelimenin diğer hecelerinde vâv (و) ile gösterilmiştir: قازوق *ḳazuḳ* (130/15), قوروق *ḳuruḳ* (78/14) gibi.

Yuvarlak ünlü taşıyan ve imlâsı klişeleşmiş bazı eklerdeki u ünlüsü için de bu harf kullanılmıştır: بولسون *bolsun* (53/3), کرغوچی *kirġuçı* (121/7), یوقدور *yoḳdur* (180/5) gibi.

Metnimizde bu ünlü için bazen harfin kullanılmadığı da görülmektedir: قلنی *ḳulnı* (123/23), ساوق *savuḳ* (104/10) gibi.

ü: İnce ve dar sırada olan bu ünlü de u ünlüsü gibi kelime başında elif-vâv (او) ile gösterilmiştir: اوچون *üçün* (13/13), اوزوم *üzüm* (3/6) gibi.

Kelimenin diğer hecelerinde ise vâv (و) ile gösterilmiştir: کوچ *küç* (77/22), کون *kün* (4/14), یوز *yüz* (53/3) gibi.

İmlâsı klişeleşmiş bazı yuvarlak ünlü taşıyan ekler için de bu harf kullanılmıştır: ایردوك *ẹrdük* (192/9), ایتایلوك *ẹteylük* (11/12), ایتکوچی *ẹtküçi* (21/16), کیرسونلر *kirsünler* (11/21) gibi.

5.2. Ünsüzler

Metnimizdeki Türkçe kelimelerde görülen ünsüzler şunlardır:

b: ب harfi lile gösterilmiştir: آنکلابان *aṅglaban* (120/19), باراى *baray* (85/17), کبی *ḳebi* (119/6) gibi.

ç: چ harfi ile gösterilmiştir: آچقونچه *açḳunça* (86/14), چین *çın* (195/11), اوچ *üç* (94/11) gibi.

d: د harfi ile gösterilmiştir: آلدیده *aldıda* (91/13), دیك *ḍek* (85/19), دیب *ḍep* (91/13) gibi.

f: p>f değişikliği sonucunda bir iki örnekte görülen bu ses, ف harfi ile gösterilmiştir: آفاق *afaḳ* (98/18), چولفان *Çolfān* (70/10), تفراق *tofraḳ* (45/3) gibi.

g: ك harfi ile gösterilmiştir: ایلاکان *eylegen* (93/21), کیچیك *kiçig* (108/11), ایرکلشیب *irgeşip* (104/11) gibi.

ġ: غ harfi ile gösterilmiştir. بولغان *bolġan* (87/5), موندآغ *mundaġ* (108/7), یلغوز *yalġuz* (106/2) gibi.

ḫ: خ harfi ile gösterilmiştir: اختاراندہ *aḫtaranda* (133/19), اوخلادیلار *uḫladılar*

(90/21), يخشي *yaḫşı* (151/4) gibi.

ḳ: ق harfi ile gösterilmiştir: قراب *ḳarap* (84/31), اوقود يلار *oḳudılar* (84/4), يوق *yoḳ* (86/16) gibi.

k: ك harfi ile gösterilmiştir: ايكان *eken* (108/7), ايكي *ikki* (91/1), كويار *köyer* (85/21) gibi.

l: ل harfi ile gösterilmiştir: كونكل *kŏngül* (5/19), اوركولوب *örkülüp* (106/8), يتكوركيل *yętkürgil* (99/6) gibi.

m: م harfi ile gösterilmiştir: ايمس *ęmes* (97/17), مونى *munı* (86/11), يغلاماى *yıġlamay* ((87/9) gibi.

n: ن harfi ile gösterilmiştir: برلان *birlen* (86/12), قان *ḳan* (119/13), سانچيب *sançıp* (109/14) gibi.

ñ: نك harfleriyle gösterilmiştir. Kelimelerin ilk hecesinde kullanılmaz: كورونك *körüñg* (94/1), مينك *miñg* (93/22), تانكلا *tañgla* (161/19) gibi.

p: Genellikle ب harfi ile gösterilmiştir: ايتيب *aytıp* (86/13), قراب *ḳarap* (90/6) تاپمادىم *tapmadım* 105/9) gibi. Bazen پ harfi ile gösterilmiştir: تاپيبدور *tapıpdur* (64/10) gibi.

r: ر harfi ile gösterilen bu ses kelimelerin başında görülmemektedir: بيلور *bilür* 91/6), ايردىم *ęrdim* (137/20), اور *ur* (139/23) gibi.

s: Genellikle س harfi ile gösterilmiştir: بولمسه *bolmasa* (95/20), سكيز *sekkiz* (93/22), سوزومنى *sözümni* (90/13) gibi. Kalın ünlü taşıyan bazı kelimelerde ص harfi ile yazıldığı da olmuştur: صونك *şoñg* (91/23) gibi.

ş: ش harfi ile gösterilmiştir: ايرميش *ęrmiş* (88/2), شول *şol* (103/ 17) اوشبو *uşbu* (86/16) gibi.

t: ت harfi ile gösterilmiştir: آتى *.atı* (88/2), اوت *ot* (108/5), تيكان *tiken* (109/ 14) gibi.

v: و harfi ile gösterilmiştir: ساوق *savuḳ* (104/ 10) gibi.

y: ى harfi ile gösterilmiştir: يازغوچى *yazġuçı* (121/6), يل *yıl* (109/22), يبهاردىلار *yiberdiler* (123/22) gibi.

z: Kelime başında bulunmayan bu ses kelime içinde ve sonunda ز harfi ile gösterilmiştir: ارزير *arzır* (134/1), اوزوم *özüm* (106/ 2), يوز *yüz* (118/4) gibi.

5.3. Uyum

5.3.1. Kalınlık-incelik uyumu

Harezmce ve Çağatayca'nın özelliği olan kalınlık-incelik uyumsuzluğu metnimizde de görülmektedir. Daha çok kalın ünlü taşıyan ek kullanma temayülünün bir imlâ mes'elesi mi, yoksa bir söyleyiş mes'elesi mi olduğu hususunda kesin bir hüküm vermek zordur. (20)

Metimizde kalınlık-incelik bakımından uyumsuzluk özellikle şu eklerde görülmektedir:

20. Kemal Eraslan, "Doğu Türkçesi'nde Ek Uyumsuzluğuna Dâir", TDED, c. XVIII. s. 113- 124

-duk/-dük (1. şahıs görülen geçmiş zaman eki):

boldük (47/8), *saldük* (44/23) gibi.

+ġa/+ge, +ka/+ke (yönelme hali eki):

ölmekġa (74/2), *tünlerġa* (102/ 14), *üstiġa* (21/21) gibi.

-ġalı/-geli (zarf-fiil eki):

bütġalı (16/14), *ketġalı* (16/16), *sürġalı* (72/17) gibi.

-ġan/-gen, -ḳan/-ken (sıfat-fiil eki):

adaşken (76/3), *asılgen* (118/7), kelġan (60/12), teşilġan (118/3), uygen (23/9)), yaratken (54/1) gibi.

-ġanda/-gende (zarf-fiil eki):

kelġanda (27/6), *üzülġanda* (159/14) gibi.

-ġay/-gey (gelecek zaman eki):

bilmeġay (51/20), *ketmeġay* (27/2), *toġmagey* (82/4) gibi.

-ġıl/-gil, -ġın/-gin (2. teklik şahıs emir eki):

bermeġıl (140/12), *karagin* (6/11), *sayragil* (82/16), *tökġıl* (65/18) gibi.

-ġuçı/-güçi (fiilden isim yapma eki):

kirġuçı (121/7), *köydürġuçı* (121/9) gibi.

-ġunça-/-günçe (zarf-fiil eki):

bolmagünçe (14/8), *koşulmagünçe* (65/11), *tolgünçe* (188/6) gibi.

+ki (âitlik eki):

yalnız ince şekilleri görülmektedir: *aġzımdaki* (184/19), *yoldaki* (145/1) gibi.

+lıġ/+lik (isimden isim yapma eki):

birlıġ (28/4), *tiriglıġ* (99/6), *yaşlik* (110/19) gibi.

-maḳ/mek (mastar eki):

Genellikle kalın ünlü taşıyan ek kullanılmıştır: *bermaḳ* (150/18), *üzmaḳ* (94/20), *yibermaḳ* (199/20) gibi.

+raḳ/+rek (karşılaştırma eki): *bihraḳ* (23/4), *köpraḳ* (89/3), *tizraḳ* (184/20) gibi.

5.3.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

5.3.2.1. Kök ve gövdelerde

Metnimizde bazı kelime köklerinin düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olduğu görülmektedir: *avuttum* (197/23), *çürisem* (108/9), *ḳayġunı* (102/8), *tamuġıdın* (149/17), *tamurı* (42/1), *temürdin* (119/7), *uġrı* (104/10), *yalġuz* (14/19) gibi.

Ünlü kaynaşması sonucu uyum dışı kalan örnekler de vardır: *neçük* (13/20) gibi.

5.3.2.2. Eklerde

Metnimizde düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından eklerin durumu karışıktır. Genellikle uyum dışı olan ekler şunlardır:

-dı/-di, -tı/-ti (görülen geçmiş zaman eki):

Genellikle düz ünlülüdür: *bildürdi* (9/6), *boldılar* (3/5), *buyurdı* (52/23), *köydürdi* (18/2), *tüşti* (3.1) gibi.

Çokluk şahıs çekiminde ise, ünlünün bazen yuvarlaklaşıp uyum dışı kaldığı görülür: *erdük* (192/9), *körmedük* (45/23) gibi.

+dın/+din, +tın/+tin (çıkma hali eki): Daima düz ünlülüdür: *sudın* (65/9), *yoldın* 183/14), *yurtdın* (24/20) gibi.

-dur-/-tur-, -tur-/-tür- (fiilden fiil yapma eki):

Daima yuvarlak ünlülüdür: *aldurup* (73/21), *bildürmaḳ* (110/20), *ḳavuşturup* (87/1), *ulaştırdı* (173/19) gibi.

+dur/+dür, +tur/+tür (bildirme eki):

Daima yuvarlak ünlülüdür: *ḳaysıdur* (51/15), *nemedür* (4/6) gibi.

-eylük (1. çokluk şahıs emir eki):

Metnimizde az kullanılan bu ek yuvarlak ünlülüdür: *eteylük* (11/12) gibi.

-ġuz-/-güz, -ḳuz-/-küz- (fiilden fiil yapma eki):

Daima yuvarlak ünlülüdür: *kirgüzeyin* (45/13), *otḳuzdı* (213/14), *tirgüzdi* (173/19) gibi.

-ġunça/-günçe, -ḳunça/-künçe (zarf-fiil eki):

Daima yuvarlak ünlülüdür: *atḳunça* (147/20), *bolmagünçe* (14/18) gibi.

-ġıl/-gil, -ġın/-gin, -ḳın/-kin (2. teklik şahıs eki):

bolġıl (6/6), *eşitkil* (110/4), *ḳaragin* (6/11), *oḳuġın* (52/17) gibi.

+ı/+i, +sı/+si (3. teklik şahıs iyelik eki):

Daima düz ünlülüdür: *bolġusı* (8/2), *örtüsin* (201/3), *uçıda* (27/12), *yükini* (15/23) gibi.

+ncı/+nci (isimden isim yapma eki):

Daima düz ünlülüdür: *törtünçi* (2/90), *üçünçi* (2/8) gibi.

+nı/+ni (yükleme hali eki):

Daima düz ünlülüdür: *beytni* (2/20), *ḳılmaḳnı* (5/10) *sözni* (35/4) gibi.

-mış/-miş (öğrenilen geçmiş zaman eki):

Genellikle düz ünlülüdür: *bolmışam* (113/13), *ḳılmışam* (168/6), *ḳeltürmişem* (36/16) gibi.

+sız/+siz (isimden isim yapma eki):

susız (71/6), *sütünsiz* (200/16) gibi.

-sun/-sün, -sunlar/-sünler (3. teklik ve çokluk şahıs emir eki):

Daima yuvarlak ünlülüdür: *baḳmasun* (195/5), *çıḳarmasun* (42/2), *kirsünler* (11/21) gibi.

-uḳ/-ük (fiilden isim yapma eki):

Daima yuvarlak ünlülüdür: *açuḳ* (125/3), *artuḳ* (82/10), *ḳazuḳġa* (130/15), *yazuḳlarım* (112/23) gibi.

-ur-/-ür- (fiilden fiil yapma eki):

Daima yuvarlak ünlülüdür: *içürdüñ* (68/4), *pişürgen* (124/16), *yetürdim* (148/14) gibi.

-ur/-ür (geniş zaman eki):

ötkerür (73/6), *yağılur* (167/9) gibi.

-ur/-ür (sıfat-fiil eki:

Daima yuvarlak ünlülüdür: bilürga (91/5), kelürga (15/18), kılurga (7/5) gibi.

(yardımcı ses):

Metnimizde bu seslerin durumu karışık olup, genellikle uyum dışı kalmışlardır: *akızıp* (24/14), *emüzüben* (18/19), *örtip* (68/4), *tamızdılar* (76/22), *yetüşkey* (156/15) gibi.

5.3.3. Ünsüz uyumu

Metnimizde ünsüz uyumu tam olarak oluşmamıştır. Ünsüz uyumuna aykırı olan ekler şöyle sıralanabilir:

ça/+çe (eşitlik eki):

Yalnızca ç'li şekli kullanıldığından ünsüz uyumuna bağlı değildir: *ulığça* (215/4) gibi.

+da/+de (bulunma hali eki):

Yalnızca d'li şekli kullanıldığından ünsüz uyumuna bağlı değildir: *cennetde* (180/13), *felekde* (125/3), *tiriglikde* (127/13), *vaktda* (178/15) gibi.

-dı/-di/-du/-dü, -tı/-ti/-tu/-tü (görülen geçmiş zaman eki):

Bazı örneklerde uyum dışı kalmıştır: *ötdüm* (35/17) gibi.

+dın/+din (çıkma hali eki):

Ünsüz uyumuna bağlı değildir. Genellikle d'li şekli kullanılmıştır: *atdın* (191/6), *tutulmasdın* (140/1), *yurtdın* (24/20) gibi.

+dur/+dür, +tur/+tür (bildirme eki):

Ünsüz uyumu bakımından durumu karışıktır. Genellikle ünsüz uyumuna bağlı değildir: *emesdür* (180/5), *köpdür* (180/7), *tofrakdur* (121/21), *yokdur* (180/5) gibi.

-dur/-dür (kuvvetlendirme ve ihtimal eki):

Genellikle uyum dışıdır: *kızıtıpdur* (58/4), *yaratıpdur* (47/18) gibi.

-ğan/-gen, -kan/-ken (sıfat-fiil eki):

Bazı örneklerde uyum dışı kalmıştır: *açgan* (195/12) gibi.

-ğıl/-gil, -kıl/-kil (2. teklik şahıs emir eki):

Bazı örneklerde uyum dışı kalmıştır: *açğıl* 76/21), *tökğıl* (65/18) gibi.

-ğalı/-geli (zarf-fiil eki):

Bazı örneklerde uyum dışı kalmıştır: *bütğalı* (16/14), *ketğalı* (16/16) gibi.

5.4. Ses değişmeleri

5.4.1. Ünlü değişmesi

-i>-e değişmesi: *kemi>keme* (138/1) örneğinde görülür.

-u>-a değişmesi: Metnimizde düzleşme hadisesi sebebiyle göülmektedir: *dolu>dola* (188/7), *Moġol>Moġal* (130/7), *tolu>tola* (142/8) gibi.

e->ö- değişmesi: Metnimizde yuvarlaklaşma hadisesi sebebiyle görülmektedir: *ev>öy* (7/1) gibi.

5.4.2. Ünsüz değişmesi

Metnimizde çeşitli sebeplerle bazı ünsüzlerin değiştiği görülmektedir. Hatta bazen aynı kelime farklı imlâ ile yan yana kullanılmıştır. Bu değişmelerin başlıcaları şunlardır:

c->ç- değişmesi: *ceng>çeng* (159/13) gibi.

-ġ>-ķ , -ğ->-ķ- değişmesi : *otaġ>otaķ* (224/4), *taġıda>taķıda* (119/13) gibi.

-ğ->-v- değişmesi: *soğuk>savuķ* (104/10) gibi.

-ķ->-ġ- değişmesi: yaşlıķlarıġa>yaşlığlarıġa (7/22) gibi.

-k->-h- değişmesi: *aķtarıp>aḫtarıp* (29/19), *azraķça>azraḫça* (148/10), *yaķşı>yaḫşı* (25/21) gibi.

-k>-ġ değişmesi: *aķ>aġ* (219/23), *ayaķ>ayaġ* (126/10), *balıķ>balıġ* (220/3), *kuruķ>kuruğ* (84/6) gibi.

-p->-f- değişmesi: Doğu Türkçesi'nde görülen bu ses değişikliği metnimizde de görülür: *apaķ>afaķ* (98/18), *Çolpān>Çolfān* (70/10), *toprak>tofraķ* (45/3) gibi.

t->d- değişmesi: *tersen͡g>dersen͡g* (151/8), *tilediler>dilediler* (141/7), *turur>durur* (200/3) gibi.

-z>-s değişmesi: Metnimizde geniş zamanın olumsuz çekiminde görülür: *baglamas* (13/15), *çürümes* (35/22), *sıġmas* (190/17), *turmas* (15/11) gibi.

y değişmesi: Türkçe'nin diğer lehçelerinde ve ağızlarında görülen bu ses değişmesi metnimizde de görülür: *cā'iz>cāyiz* (205/20), *dā'im>dāyim* (29/6), *dā'imā>dāyimā* (37/6), *ķā'im>ķāyim* (29/21) gibi.

5.5. Ses hadiseleri

5.5.1. Ortada ünlü düşmesi

Diğer Türk lehçelerinde olduğu gibi metnimizde de vurgusuz orta hece ünlüsünün düştüğü görülür. Kelime kök ve gövdeleri ek alırken meydana gelen bu hadise ile ilgili örnekler çoktur: *ayrılıp* (88/13), *boynıġa* (61/13), *karnın͡gızdın* (11/2), *kön͡glide* (123/20), *ornıda* (109/12), *oynatıp* (59/19), *sarıġarıp> sarġarıp* (37/11) gibi.

5.5.2. Ünsüz ikizleşmesi

Özellikle Çağatay ve Azerî Türkçesi'nde yaygın şekilde görülen ünsüz ikizleşmesine metnimizde de rastlanmaktadır. Bu ünsüzleri şöyle sıralayabiliriz:

ç ikizleşmesi: *aççığ* (61/4), *aççığları* (204/22), *aççığlanıp* (34/6), *aççığlığnı* (61/4)

gibi.

k/k ikizleşmesi: *ikkelemiz* (17/11), *ikkileri* (7/23), *ikkinçi* (2/7), *sakkalı* (177/14).

l ikizleşmesi: *allıma* (56/8), *elligide* (77/18) gibi.

s ikizleşmesi: *ıssı* (22/22), *ıssıġ* (48/22) gibi.

t ikizleşmesi: *kattıġ* (14/4), *şettelep* (61/11), *yettinçi* (202/6) gibi.

5.5.3.Ünsüz göçüşmesi:

Metnimizde bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak görülür: *örgendiñg* (5/8), *örgete'lmey* (187/9), *örgettiler* (62/15), *tirmülüp* (23/12) gibi.

5.5.4. Ünlü düşmesi ve kaynaşması

Bazı örneklerde kalıplaşmış durumdadır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

almak yardımcı fiiliyle birleşen fiillerden ünlü düşmesi: *bile'lmem<bile+almam* (135/15), *çıdaya'lmas<çıdaya+almas* (122/2), *çıka'lmas<çıka+almas* (191/16), *ula'lmas<ula+almas* (14/18) gibi.

etmek yardımcı fiiliyle birleşen köklerden ünlü düşmesi: *neter<ne+eter* (35/10), *netey<ne+etey* (148/4), *netgüm< ne+etgüm* (119/12) gibi.

eylemek yardımcı fiiliyle berleşen köklerden ünlü düşmesi: *neyley<ne+eyley* (20/4) gibi.

Metnimizde birleşik kelime kuruluşlarında yan yana gelen iki ünlünün kaynaşarak tek ünlü haline geldiği de görülmektedir: *böyle<bu+ile* (38/14), *neçük<neçe+ök* (13/20) gibi.

5.5.5. Ünsüz tekleşmesi

Yalnız şeddeli Arapça ve Farsça kelimelerde aslî ikiz ünlülerden biri, vezin gereği bazen düşmekte ve ikizlik tekleşme yoluyla kaybolmaktadır. Bununla ilgili metnimizde bazı örnekler görülmektedir: *dükān<dükkān* (97/23), *evel<evvel* (76/2), *hakı<hakkı* (155/20), *seyid<seyyid* (88/17), *ümīd<ümmīd* (111/10) gibi.

Çağatayca ve Özbekçe'de görülen **r** ünsüzünün düşmesi hadisesine metnimizde de rastlanmaktadır:

Kökte -r- düşmesi: *kutkardım* (32/23), *kutkarmadı* (95/23), *kutulmas* (117/5) gibi.

Ayrıca er- ana yardımcı fiili, çekim ekleri aldığında aslî -r ünsüzünü bazen düşürmüştür: *edi* (9/22), *emes* (11/7), *emiş* (133/19), *eseng* (145/6) gibi.

Ekte -r düşmesi: Metnimizde vezin gereği -dur/-dür bildirme ekinin sonundaki -r ünsüzünün düştüğü de görülmektedir: *bī-sāmāndu* (116/2), *cāhildü* (137/14), *gedādu* (59/20), *hayrāndu* (116/1), *mestāhedü* (39/23) gibi.

5.5.7. Ünsüz türemesi

Metnimizde genellikle ön ses türemesi ile ilgili örneklere rastlansa da , aslında bu konuda bir istikrar yoktur, çünkü bir biriyle çelişen örnekler aynı anda kullanılmıştır. *arış>harış* (21/9), *örkütüp>hörkütüp* (196/14), *azarım>yazarım* (126/2), *azuk>yazuk* (91/13), *agaç>yığaç* (141/14), *ağlamakdın>yığlamakdın* (93/12), *ırak>yırak* (109/10) gibi.

5.5.8. Zamir n'si

Çağatayca'da olduğu gibi Özbekçe'de de zamir n'sinin kullanılmadığı bilinmektedir. Ancak metnimizde vezin gereği bu sesin kullanıldığı da görülür: *arasında* (119/13), *hecrinde* (220/20), *içinde* (89/29), *küyında* (120/11), *tağında* (130/7) gibi.

5.5.9. Tonlulaşma

Metnimizde az da olsa tonlulaşma hadisesine rastlanmaktadır: *ayakıga >ayağıga* (40/18), *tofrakıng>tofragıng* (58/7), *okuturlar>okudurlar* (146/1), yanakımnı>yanagımnı (34/10), *yoklukını>yokluğını* (115/16) gibi.

5.5.10. Tonsuzlaşma

Çağatayca'da görülen bu ses hadisesinin Özbekçe'de de devam ettiği bilinmektedir. Metnimizde tonlulaşma ile ilgili örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

-ç-'nin muhafazası: *kılıçını* (122/22), *oçağını* (66/22), *uçını* (194/6) gibi.

-k-/-k-'nin muhafazası: *akargan* (177/14), *bıçakın* (61/16), *birlikinğ* (36/21), *çakmakın* (10/17), *eşikin* (16/19), *parmakımnı* (193/13), *sidüküm* (49/6) gibi.

-t-'nin muhafazası: Aslî -t- ünsüzü, ünlülerle kullanılırken bazen tonlulaşmadığı görülür: *atını* (adını) 123/16), *etip* (edip)125/12), *yurtumnı* (yurdumnı) (62/7) gibi.

6. Şekil Özellikleri

Metnimizde başlıca şekil özellikleri şunlardır:

6.1. İsim işletme ekleri

6.1.1. Hal ekleri

6.1.1.1. İlgi hali eki: +ınğ/+iñg, +nınğ/+niñg (nadir)

İlgi hali tamlamalarda bir ismin başka bir isimle ilgili olma halidir. Metnimizde ilgi

eki daima düz ünlülü şekilleriyle görülmektedir: *dārnıng* (225/4), *ʿışḳıng* (198/3), *Meşreb'ning* (3/4), *seṇing* (198/20) gibi.

Metnimizde ilgi hali eki yerine bazen +nı/+ni yükleme hali ekinin kullanıldığı da olmuştur. (bk. yükleme hali)

6.1.1.2. Yükleme hali eki: +nı/+ni, +n

Geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilediği ismin içinde bulunduğu hali gösteren ektir. Metnimizde en çok kullanılan yükleme hali eki +nı/+ni ekidir: *beytni* (2/20), *cihānnı* (24/18), *ḳaşıngnı* (5/11), *ḳılmaḳnı* (5/10), *sizni* (40/12), *sözni* (35/4) gibi.

+n, 3. teklik şahıs iyelik ekinden sonra kullanılan yükleme hali ekidir. *bıçaḳın* (61/16), *çaḳmaḳın* (10/17), *ġamzesin* (4/22) gibi.

Özbek ağızlarında görülüp son devirlerde yazı diline de geçen bir özellik olarak metnimizde yükleme hali ekinin ilgi hali eki yerine kullanıldığı da olmuştur: *töşeklerni üstiġa* (44/22), *yārnı vaṣlını* (49/18) gibi.

6.1.1.3. Yönelme hali eki: +ġa/+ge, +ḳa/+ke, +a/+e (nadir)

Bu ek yaklaşma, yönelme bakımlarından ismin karşıladığı nesneyi fiile bağlayan hal için kullanılmıştır.

Metnimizde bu ekin genellikle ünsüz uyumuna bağlı olduğu görülür: *ḥasretke* (105/3), *rıḍvānġa* (76/2) gibi. Ancak kalınlık-incelik uyumu bakımından ise durumu kesinlik arz etmez. Metnimizde genellikle yabancı asıllı kelimelerden sonra kalın ünlü taşıyan ek kullanılmıştır: *mektebġa* (4/3), *serverġa* (76/3), *ṭabībġa* (77/17) gibi.

+a/+e eki ise metnimizde bir kaç örnekte görülür: *baġrıma* (105/20), *ḳaşıma* (15/18), *taşıma* (15/18) gibi.

6.1.1.4. Bulunma hali eki: +da/+de

Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildiren ismin bu hali için kullanılan ek, metnimizde ünsüz uyumuna bağlı değildir ve yalnızca d'li şekiller kullanılmıştır:*cennetde* (180/13), *felekde* (125/3), *vaḳtda* (178/15), *yolıda* (6/2) gibi.

6.1.1.5. Çıkma hali eki: +dın/+din

Kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan ismin bu hali için kullanılan ek, ünsüz uyumuna bağlı değildir ve metnimizde bir iki örneğin dışında d'li şekiller kullanılmıştır: *bolġandın* (58/21), *dersidin* (3/2), *evliyādın* (95/14), *ʿışḳıdın* (3/1) gibi.

6.1.1.6 Eşitlik hali eki: +ça/+çe

İsim soylu kelimelerde eşitlik derecesi gösteren ektir. Bu ek de ünsüz uyumuna bağlı değildir ve metnimizde yalnızca ç'li şekiller kullanılmıştır: *munça* (5/14), *neçe* (6/9), *ulug-ça* (215/4) gibi.

6.1.1.7. Vasıta hali eki: +n

İsimleri vasıta haline sokan bu ek metnimizde bazı kelimelerde kalıplaşmış halde bulunur: *gündüzün* (83/20), *sensizin* (105/12) gibi. Ayrıca vasıta halinin birle ve birlen edatları ile karşılandığı da olmuştur: *firāḳıng birle* (4/23), *tażarru^{c} birlen* (71/8) gibi.

6.1.1.8. Yön gösterme hali eki: +ra/+re, +geri, +ḳarı/+keri

Fiillerdeki oluş ve kılışın yönünü göstermek için yönle ilgili yer ve zaman adlarını yön gösterme haline sokan ektir. Metnimizde canlı bir işletme eki olmaktan çok, sayılı kelimelerde kalıplaşmış olarak görülmektedir: songra (39/7), içkeri (11/21), ilgeri (23/21), taşḳarı (123/5), yoḳḳarı (211/2) gibi.

6.1.2. İyelik ekleri

İsmin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya nesneye ait olduğunu belirten işletme ekleridir. Metnimizde görülen iyelik ekleri şunlardır:

Teklik	1. şahıs: **+m**	:	*cānım* (52/19)
	2. şahıs: **+ng**	:	*aşlıng* (45/2)
	3. şahıs: **+ı/+i, +sı/+si**	:	*ḳızı* (51/21), cefāsını (59/21)
Çokluk	1. şahıs: **+mız/+miz**	:	*dōstlarımız* (51/7)
	2. şahıs: **+ngız/+ngiz**	:	*ayaġıngız* (44/23)
	3. şahıs: **+ları/+leri**	:	*köngülleri* (41/8)

Metnimizde iyelik eklerinden sonra hal ekleri getirilmiş, ancak 3. şahıs iyelik ekinden sonra zamir n'si- bir kaç örnek dışında-kullanılmamıştır. 2. ve 3. çokluk iyelik ekleri çokluk anlamı verdiği gibi teklik şahsın nezaket anlamını da ifade etmektedir..

6.1.3. Soru eki: mı/mi, mu/mü

Metnimizde genellikle soru eki olarak mu/mü kullanılmıştır: *deyür mü* (41/10), *sāmān mu* (39/10) gibi. Az da olsa mı/mi şekline de rastlanır: *bolur mı* (20/19) gibi.

Ayrıca soru eki kullanılmadan soru cümleleri oluşturulmuştur: *Bol ḳoylarnı körer siz?* (25/10), *Manga ḥayme berür sen?* (25/9) gibi.

6.1.4. Çokluk eki: +lar/+ler

İsim soylu kelimelerde birden çok varlığı anlatmak için kullanılan bir ektir. Metnimizde çokluk genellikle +lar/+ler ekleriyle karşılanmıştır: harbeler (61/15), keçeler (59/18), kitablarga (47/18), yasavullar (56/21) gibi. Bugünkü Özbekçe'de ise yalnızca ince şekli vardır.

6.1.5. Âitlik eki: +ki

İsiimlerden zamir ve sıfat olarak kullanılan, içinde bulunma, bağlılık ve âitlik görevleri taşıyan bu ek, metnimizde yalnızca +ki ekiyle karşılanmıştır. +ki eki bilindiği gibi en çok bulunma halinden sonra kullanılmakta ve Türkçe'nin kalınlık-incelik uyumuna uymamaktadır: *ağzımdaki* (184/19), *yoldaki* (145/1) gibi

6.2. Fiil işletme ekleri

6.2.1. Şimdiki zaman eki

Şimdiki zaman, fiilin gösterdiği iş, oluş ve kılışın bulunulan zamanda yapıldığını ve süregelmekte olduğunu gösteren zamandır. Metnimizde genellikle fiil tabanı+ -a/-e/-y (+dur) + şahıs zamirleri ile karşılanmıştır. 1. ve 2. tekik ve çokluk şahıslar genellikle -dur eki almazlar: *bara men* (77/5), *keledür* (5/8), *keledürler* (125/18) gibi.

6.2.2. Geniş zaman eki

Geniş zaman, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın her zaman yapıldığını veya yapılacağını gösteren zamandır. Metnimizde fiil tabanı+ -(a, -u)r + şahıs zamirleri veya ekleri ile karşılanmıştır: *aytur* (64/17), *bolur* (52/17), *kılur* (60/12), *eter* (52/14), *körer* (64/15), *derler* (6/19) gibi.

Ayrıca Azeri Türkçesi'ndeki -am/-em şekilleri de 1. teklik şahıs için kullanılmıştır: *bolmışam* (113/13), *olmışam* (102/14) gibi.

6.2.3. Görülen geçmiş zaman eki

Görülen geçmiş zaman, bir oluş ve kılışın görülen geçmiş zamanda ortaya çıktığını anlatan zamandır. Metnimizde bu zaman -dı/-di/-du/-dü, -tı/-ti/-tu/-tü ekiyle karşılanmıştır. Ek ünlüsünün durumu ise, düzlük yuvarlaklık uyumu bakımından karışıktır: *körsetti* (60/8), *öttüm* (61/10), *yaktı* (52/14) yanında, *öldürdi* (60/8), *yaktum* (64/12) gibi.

6.2.4. Öğrenilen geçmiş zaman eki

Öğrenilen geçmiş zaman, fiilin karşıladığı oluş ve kılışı, kişinin başkasından duy-

duğunu, sonradan gördüğünü, farkında olmadan işlediğini anlatan zamandır. Metnimizde fiil tabanına -mış/-miş ve şahıs ekinin eklenmesiyle karşılanmıştır. Ancak geçmiş zaman ekinin yalnızca düz ünlülü şekli kullanılmıştır: *bolmışam* (113/13), *kılmışam* (168/6), *olmışam* (102/14) gibi.

Ayrıca metnimizde fiil tabanı+ -p+ -dur/+ -p+ -dür (<- turur) şekli kullanılarak da öğrenilen geçmiş zaman karşılanmıştır: *keyipdür* (58/13), *tapıpdur* (64/10) gibi.

6.2.5. Gelecek zaman eki

Fiilin gösterdiği zamanın geleceğe bağlı olduğunu belirten zamandır. Bu zamanı karşılamak üzere metnimizde -ğay/-gey eki kullanılmıştır: *bolğay* (68/8), *koymagey* (87/20) gibi.

Ayrıca gelecek zamanın, metnimizde fiil tabanına -gu/-gü isim-fiili ve iyelik eki getirilmek suretiyle de karşılandığı görülmektedir: *kılğum* (101/20), *kılğusı* (77/16), *tolğusıdur* (6/10) gibi.

6.2.6. Şart eki

Şart kipi, bir oluş ve kılışın şart şeklinde düşünüldüğünü anlatan, hüküm ifade etmeyen, aynı zamanda dilek görevi de yapan tasarlama kipidir. Metnimizde şart eki ve şart çekimi Türkçe'nin diğer lehçelerinde olduğu gibi, -sa/-se (<sar/-ser) ekiyle karşılanmıştır: *bersengiz* (6/7), *bolmasa* (118/21), *tapsak* (25/23) gibi.

6.2.7. Emir ekleri

Emir kipi, tasarlanan işi emir veya dilek şeklinde ifade eden, zaman ve şahıs kavramının aynı ekle verildiği tasarlama kipidir. Metnimizde her şahıs için ayrı bir ek kullanılmıştır:

Teklik	1. şahıs: **-ay/-ey, -ayın/-eyin**	: *kılay* (60/1), *körey* (4/16),*bildüreyin* (64/16) gibi.
	2. şahıs: **-gıl/-gil, -kil (ekseri)**	: *bolğıl* (6/16), *sayragil* (82/12), *eşitkil* (110/4) gibi.
	-gın/-gin (nadir)	:*okuğın* (52/17), *karagin* (6/11) gibi..
	-Ø	: *bil* (6/2) gibi.
	3. şahıs: **-sun/-sün**	: *kelsün* (67/3), *yığlasun* (87/9) gibi.
Çokluk	1. şahıs: **-eylük (nadir)**	: *eteylük* (11/22) gibi.
	2. şahıs: **-ng**	: *deng* (70/9) gibi.
	-nglar/-ngler	: *bilingler* (126/20), *soranglar* (126/14) gibi.
	3. şahıs: **-sunlar/-sünler**	: *körsünler* (11/21) gibi.

Türkiye Türkçesi'nde olduğu gibi emir çekiminin 1. ve 3. şahıslarında istek anlamı vardır.

6.2.8. Gereklilik eki

Gereklilik kipi, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yapılması gerekli olduğunu bildiren kiptir. Bu kipin müstakil bir şekli yoktur. Gereklilik kipi, metnimizde Doğu Türkçesi'nin genel bir özelliği olarak "kerek" kelimesinden faydalanılarak oluşturulmuştur. Bunun için fiil tabanlarının şartlı çekimlerinden sonra "kerek" kelimesi getirilmiştir: *alsam kerek* (99/16) *bolsa kerek* (47/21), *köydürsem kerek* (118/15) gibi. Ayrıca bazen kelimelerin yalın hallerinden sonra da getirilerek gereklilik kipi kullanılmıştır: *bālā kerek* (91/10), *kılmak kerek* (40/16) gibi.

6.2.9. Olumsuz geniş zaman eki

Geniş zamanın bu çekimi metnimizde -mas/-mes ekleriyle yapılmıştır: *bağlamas* (13/15), *turmas* (15/11) gibi.

7. Sıfat-fiil Ekleri

Sıfat-fiil, sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamana bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil özelliklerini birleştiren fiil şeklidir. İsimler gibi çokluk, iyelik ve hal ekleri ile son çekim edatlarını alabilirler. Metnimizde görülen sıfat-fiil ekleri şunlardır:

-ar/-er, -ur/-ür: Geniş zaman sıfat-fiili olarak metnimizde sıkça görülmektedir: *berür* (76/9), *bilürga* (91/5), *urarga* (91/9), *yörerde* (76/17) gibi.

-gan/-gen, -kan/-ken: Metnimizde en çok kullanılan sıfat-fiil eklerindendir. Özbekçe'de devam eden veya tamamlanmış fiilin hareketni ifade eden sıfat-fiil ekidir. *bolğandın* (40/16), *degen* (51/21), *eşitken* (5/13), *keltürgan* (203/3) gibi.

-gu/-gü: Gelecek zaman ifade eden sıfat-fiil ekidir. Kendisinden sonra iyelik eki getirilmek suretiyle fiil çekiminde de kullanılmıştır: *kılgum* (101/20), *netgüm* (119/12) gibi.

8. Zarf-fiil Ekleri

Zarf-fiil, cümlede fiilin anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelimelerdir. Metnimizde görülen başlıca zarf-fiil ekleri şunlardır:

-a/-e: Bu zarf fiil, bir iş veya hareketin durmadan tekrarlandığını, uzun müddet devam ettiğini ifade etmek için kullanılır. Ünsüzle biten fiil kök ve gövdelerine -a/-e getiril-

mek suretiyle yapılır. Metnimizde tek başına kullanılmayıp birleşik fiillerin teşkilinde kullanılmıştır: *ayta bersem* (114/7), *bile bilmes* (129/8) gibi. Bu ekin olumsuzu -may/-mey ekidir.

-ban/-ben: Ünlüyle biten kök ve gövdeler, eki doğrudan doğruya alırlar: *aŋlaban* (120/19), *deben* (121/1), *eyleben* (120/23) gibi.

-ġalı/-geli, -ḳalı/-keli: -için, -meğe, - mek için anlamlarında kullanılmıştır: *içkeli* (16/18), *körgeli* (186/22), *sorġalı* (72/17), *tolġalı* (57/15) gibi.

-ġanda/-gende, -ḳanda/-kende: Türkiye Türkçesi'ndeki -ınca/-ince fonksiyonuyla kullanılmıştır: *kelġanda* (27/6), *ḳılgende* (113/5), *üzülġanda* (159/14), *yetkende* (66/21) gibi.

-ġunça/-günçe, -ḳunça/-künçe: "kadar, süresince, yeterince" anlamında kullanılmıştır. Türkiye Türkçesi'nde bu ekin karşılığı "-ıncaya kadar"'dır. Bu zarf-fiil eki ile ilgili örnekler metnimizde de görülmektedir: *atḳunça* (147/20), *bolmagünçe* (14/8) gibi.

-ḳaç/-keç: Kendisinden hemen sonra diğer bir iş ve hareketin geleceğini bildirir. Metnimizde bu ekle ilgili örnekler azdır: *bakkaç* (38/5), *yetkeç* (138/13) gibi.

-ken: ek fiilde görülür: *eken* (66/2) gibi.

-may/-mey, -mayın/-meyin: -a/-e, -y ve -p zarf-fiillerinin olumsuz şekillerini yapar. -mayın/-meyin ise -ban/-ben zarf-fiilinin olumsuz şekli yerine geçer. Metnimizde bu eklerle ilgili örnekler çoktur: *saḳlamay* (5/15), *körmeyin* (80/13), *tapmayın* (196/10) gibi.

-p: Metnimizde en çok görülen eklerdendir. Bir birini izleyen iki iş veya hareketin anlatılmasında kullanılır. Bu yüzden buna bağlayıcı zarf-fiil diyenler de vardır. Ünlü ile biten fiil tabanlarına doğrudan doğruya, ünsüzle biten fiil tabanlarına ise ünlüyle getirilmektedir: *bolup* (64/20), *dep* (4/16), *içip* (68/9), *tüşüp* (64/11), *yıġlap* (64/18) gibi.

9. Yardımcı Fiiller

al-: Metnimizde en çok görülen yardımcı fiillerdendir. bil- yardımcı fiilinin yanında yeterlik çekiminin kuruluşunu sağlar. *ḳıla almay* (34/8), *yete'lmes* (180/7) gibi.

ber-: Tezlik ifade eden yardımcı fiildir. Metnimizde bu göreviyle kullanılmıştır: *ayta bersem* (114/7), *okup bersünler* (139/6) gibi.

bil-: Yeterlik ifade eden bu yardımcı fiil metnimizde az kullanılmıştır: *bile bilmes* (129/8) gibi.

bol-: "olmak, bulunmak" ifade eden bu yardımcı fiil metnimizde bolca kullanılmıştır: *ḳeter boldı* (114/22), *savuḳ boldı* (157/13) gibi.

e-/er-: Ek fiil olarak metnimizde çok kullanılmıştır. Bazen aslî -r sesini düşürdüğü de olmuştur: *ᶜāḳil esen͡g* (145/6), *bar erdiler* (3/2), *yeye erdim* (3/14) gibi.

et-: Türkiye Türkçesi'ndeki fonksiyonu ile kullanılan bir yardımcı fiildir: *ᶜarż eteylük* (11/12), *rahm etsen-e* (105/23) gibi.

eyle-: Metnimizde bolca görülen bir yardımcı fiildir: *duᶜā eyle͡n͡g* (3/17), *ᶜarż eylesünler* (157/2) gibi.

ḳal-: Bir hareketin devam ettiğine işaret eden bu yardımcı fiil metnimizde geniş ölçüde görülmektedir: *ata ḳaldım* (46/4), *bere ḳaldım* (75/6) gibi.

ḳel-: Metnimizde sürerlilik fonksiyonu ile görülmektedir: *ala ḳeldi* 223/22), *küle ḳeldi* (206/9) gibi.

ḳıl-: Metnimizde geniş ölçüde kullanılmıştır: *uġurlıḳ ḳılur sen* (104/18), *yaḫşı ḳılsan͡g* (152/20) gibi.

ḳıldur-: Metnimizde çok az kullanılmıştır: *fedā ḳıldurup* (97/15), *sefer ḳıldurdı* (173/15) gibi.

dur-/tur-: Bu yardımcı fiilin üç fonksiyonu vardır: Birincisi, zarflardan sonra kullanılan bir yardımcı fiil olmasıdır: *ḳele durgende* (226/20), *bara turġanda* (127/14) gibi.

İkincisi, -p zarf-fiil ekli şekillerle, geniş zaman kipinin veya bu kipin ekleşmiş şeklinin birleşmesiyle öğrenilen geçmiş zamanı kurmasıdır: *tapıpdur* (64/10), *yaraşıpdur* (58/6) gibi.

Üçüncüsü ise, teklik ve çokluk 3. şahıslarda "erür" yerine geçerek bildirmenin geniş zamanını kurmasıdır: Metnimizde bu fonksiyonu ile kullanılan tur- yardımcı fiili, genellikle ekleşmektedir: *bu turur* (18/11), *bardur* (8/10), *işimdür* (125/11) gibi.

METİN

METİN

بسم الله الرحمن الرحيم

2 [1] Ḥamd-i bī-ḥad ve şenā-yı bī-[c]aded ol pādışāh-ı lem-yezelġa kim özinińg zātı öz vücūdġa temāşā ḳıldı. [2] قل هو الله احد الله الصمد لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً احد (1) الذى يقضى (2) ذاته وجوده (3) durur, bī-nihāyet [3] maḥsūs ve manṭūḳ. (4) وما ينطق عن الهوا enbiyā ve mürseller pādışāhıġa ve şefā[c]at ḳılġuçı cemī[c] [c]āṣī [4] ümmetleriġá yevmü'n-nüşūrda, be-nām-ı şerīf Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu [c]aleyhi ve alihi ve sellem هو الذى ارسل رسوله بالهدى و دين الحق ليظهره على الدين كله و كفى بالله شهيداً محمد رسول الله (5) anıńg medḥine [6] nāzil boldı. Ve raḥmet-i bī-nihāyet ol çehār-yār-ı bā-ṣafāġa kim evveli ḫalīfe-i bī-taḥḳīḳ Ebū Bekr-i Ṣıddīḳ;ḳavluhu ta[c]ālā: [7] (6) والذين معه anıńg şānıda nāzil bolġan. İkinçi Ḥażret-i ulü'l-elbāb Ḥażret-i [c]Ömer İbnü'l-Ḫaṭṭāb, (7) اشداء على الكفار [8] anıńg ṣıfatıda nāzil boldı. Üçünci ḫalīfe-i zamān u mekān Ḥażret-i [c]Oṣmān İbn-i [c]Affān-ı [9] şehīd, (8) رحماء بينهم تريهم anıńg ṣıfatıda nāzil boldı. Törtünçi ḫalīfe-i ṣaf-der ü künende-i dervāze-i [10] Ḫayber, Ḥażret-i emīrü'l-mü'minīn Ḥayder, dāmād-ı Peyġamber, Esedü'llāh-ı ġālib, Ḥażret-i [c]Alī İbn-i Ebī Ṭālib, (9) ركعاً سجداً يبتغون فضلاً [11] anıńg vaṣfıda nāzil boldı.

Ammā ba[c]dehu medḥ ü raḥmet-i bī-[c]aded ol aṣḥāb-ı kibārġa kim كالنجوم اقتديتم [12] (10) اهتديتم ḫaber dururlar. Mu[c]īn ve muḥyi'd-dīn ve pişvāyān-ı rāh-ı dīn, bārgāh-ı yaḳīn (11) السابقون اولئك المقربون [13] والسابقون alarınıńg şānıda nāzil boldı.

Ammā ba[c]dehu sulṭānü'l-[c]ārifīn ve burhānü'l-[14] muḥaḳḳiḳīn, ḳuṭbü'l-Kibriyā ve

1. Kur'an, CXII (İhlās), 1-4
2. Kur'ân, VI (En'âm), 60; XX (Tâhâ), 114
3. Arapça ibare.
4. Kur'ân, LIII (Necm), 3
5. Kur'ân, XL (Fetih), 28
6. Kur'ân, XL (Fetih) 29
7. Kur'ân, XL (Fetih), 29
8. Kur'ân, XL (Fetih), 29
9 Kur'ân, XL (Fetih), 29
10. Hadîs-i Şerîf, (bk. Ahmed, Müsned, 3/157)
11. Kur'an, LVI (Vâkıa), 11

ġavṣü'l- ᶜurefā, ᶜālim-i şerīᶜat u ḥaḳīḳat, kāmil u fāżılü'r-rüᵓyet [15] ve kāşif-i rümūz-ı sübḥāniyyet, seyyidü't-ṭavāᵓif, senedü'l-ḫavārıḳ-dīde, hem vāḥidü'd-dehr, şemsü'l - اولیائی (12) تحفت قبابی [16] ve yeddü'l-aṣfiyā ve'l-aḫbārü'l-muḳarrebīn ve tābiᶜü'n-nebevī, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem Mevlānā ᶜAbdu'r-raḥīm-i [17] Nemengānī Ḥażret-i İşān Şāh Meşreb ᶜaleyhi'r-raḥme, yaᶜnī ᶜālem-i vücūdġa keldiler. Alar māder-zād-ı evliyā-yı ber-ḥaḳ [18] erdiler. Ammā aṣıl tevellüdleri Nemengān şehridin erdi. Ḫudā-yı taᶜālā alarnı rūḥlarını ezeldin [19] ᶜārif-i rabbānī ve ᶜāşıḳ-ı ḥaḳḳānī yaratıp erdi. Ammā ehl-i ḳıbāb erdiler. Ammā İşān Şāh [20] Meşreb müdām bu beytni oḳur erdiler.

Naẓm

3 [1] Ḳalū belā'da körsengiz başıma tüşti ming belā
ᶜIşḳıdın özge bolmadı dünyāda hīç āşnā manga. (13)

[2] Ammā Şāh Meşreb'ning ᶜaṣrıda Mollā Bāzār degen bir büzürg-vār bar erdiler kim ᶜilm-i ḥāl dersidin ḫaber-dār er[3] diler. Ammā İşān Meşreb ol vaḳtda henūz anadın tevellüd bolġanları yoḳ erdiler. Yetti aylıḳ anaları [4] batnıda erdiler. Ammā künlerde İşān Meşreb'ning anaları bir erzāḳ ipni alıp nafaḳa-i rūz[5] gār üçün bāzār sarıġa alıp revān boldılar. Yolda kördiler ki bir baḳḳāl-beçeni aldıġa ikki dāne [6] üzüm yerge tüşüp turupdur. Anı żāyiᶜ bolmasun dep, alıp yediler. Andın song ikki ḳadem [7] ya üç ḳadem kopmay batnlarıdın āvāz keldi ki: "Ay ana, Ḫudā-yı taᶜālā'dın korkmading, kişi üzümini rıżā [8] ḳılmay, yeding. Eger şol zamān üzümni egesini rāżī ḳılmasang, batınġdın ġā'ib bolur men. Bībī sarsa [p] [9] bol āvāznı eşitip bī-hūş boldılar. Sāᶜatdın song hūşlarıġa kelip, maḥrem-i tenleriġa kelip [10] aydılar ki, "Ḫudā-yı taᶜālā bizlerġa şundaḳ ferzend ᶜaṭā ḳılıpdur ki eger ṣıḥḥat u selāmet dünyā yüzide [11] kelse, eger oġul bolsa, ṣāḥib-i sülūk ve evliyā-yı zamān bolur." İşān Şāh Meşreb'ni ataları [12] aydılar: " Ay ḫatun, eger andaḳ bolsa, özüngni müdām pāklıġ bilen tut."dep naṣīḥat ḳıldılar. Andın [13] song İşān Meşreb'ni anaları ikki deremni kollarıġa alıp baḳḳāl-beçeni yanıġa keldiler. Anga [14] aydılar: " Ay yigit, men ötken kün seni dükkānıngnı yanıdın ikki dāne üzümni alıp yeye berdim. [15] Bol ikki deremni alġıl, rıżā bolġıl." Baḳḳāl-beçe bu sözni eşitip zār zār yıġlap aydı: " Ay Kaᶜbe'm, [16] ötken, ketken her kim meni üzümümni alıp yep bararlar, men bing rāzīdür men, ne üçün baḳḳāl[17] larnı ḫayrları şol ṭarīḳada bolur." Ve yene baḳḳāl-beçe aydı. "Ay ana, meni ḥaḳḳımġa duᶜā eleng, bing rāzī[18] dür men.

El-ġaraż, Şāh Meşreb'ni anaları ḫāṭır-cemᶜ bolup baḳḳāl-beçeni yanıdın ḳaytıp āheste [19] āheste öyleriġa keldiler. Neçe müddet aradın ötti, İşān Meşreb raḥmetu'llahi ᶜaleyh

12. Arapça ibare
13 . Recez: Müstᶜilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

anadın tevellüd 20 boldılar. Her ḫalāyıḳ kördiler kim yollarını şuᶜāᶜı, āfitāb-ı cihān-tābnı tire ḳılur erdi. Ata ve ana-[21] ları cemīᶜ ḫalāyıḳlar ḫoş-ḥāl boldılar. Ammā rāvī rivāyet ḳılur kim uşal ḥal zamānı ki İşān Meşreb [22] analarıdın yerge tüştiler, Ḫudā'nı ᶜışḳıda zār zar çün ebr-i nev-bahār yıġlar erdiler. Ne üçün ki [23] her evliyāʾī māder-zād bolsa, ᶜadeti şol ṭarīḳada ermiş.

4 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb [1] yetti künlik boldılar, ḥaḳīḳa ḳılıp cemᶜ-i büzürg-vārlarını yıġıp alardın Meşreb'ni ḥaḳlarıġa duᶜā aldılar. [2] Andın beşikke baġladılar. Atlarını Raḥīm Baba ḳoydılar. Yetti yaşar bolġanda ataları cemᶜ-i ḫalāyıḳġa [3] toy berip ḫutna ḳıldılar, andın soñg mektebġa ḳoydılar. Şāh Meşreb'ni üstādları Āḫūnd Mollā [4] Bāzār erdiler. Üstādları aydılar: "Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm, deñg." Meşreb Bismi'llāh'nı aydılar, [5] andın soñg üstādları aydılar: "Elif, deñg." Meşreb "elif" dep bi'ge tevaḳḳuf ḳıldılar. Āḫūndlar-[6] dın Meşreb soradılar ki, "Ay āḫūndum, bi'ni maᶜnāsı nemedür?" Āḫūndları ḳahrı ḳelip [7] aydılar: Ay kūdek-i nādān, seṇ kim, bi'ni maᶜnāsı soramaḳ kim? " Ol vaḳtda Şāh Meşreb aydılar: "Āḫū-[8] ndum, elifni maᶜnāsı birdür, yaᶜnī Ḫudā-yı taᶜālā birdür. Biʻni maᶜnāsı ikkidür. Meṇ şol sebebdin bi'ni demes [9] meṇ. Mundın ötmaḳ ḫaṭādur," dediler. Üstādları bu sözġa der-tefekkür boldılar. İşān Şāh [10] Meşreb aydılar üstādlarıġa, nemege tefekkür boldılar. Anda Şāh Meşreb aydılar: "Ay üstād, nemege [11] tefekkür ḳılur siz? Eger maṇġa cevāz berseñgiz, elifni özüm oḳusam, eger sehv ü ḫaṭāyī ḳılsam, siz [12] aytıñg." dediler. Üstādları icāzet berdiler. Andın, İşān Meşreb dīvāne-ḥāl bolup [13] deryā deḳ ḳaynap bu bu elif-nāmeni oḳudılar:

14 ا Elf Elif dek ḳāmetiñgni ibtidā ḳıldım bu kün,
ب Bā belā-yı hecr-i derdiñg dilge cā ḳıldım bu kün.

15 ت Tā tilāvet eyler erdim āyet-i ruḫsārını,
ث Se sevāb-ı ḫatm-ı Ḳur'ān intihā ḳıldım bu kün.

16 ج Cim cemālıñgnı körey dep keldim ay şāh-ı cihān,
ح Ḥā ḥayātım barıça cānā duᶜā ḳıldım bu kün.

17 خ Ḫı ḫalāyıḳ içre ḫoş-ḫū vü nīkūlıġ saṇgadur,
د Dāl dilimni alġuçıġa āşinā ḳıldım bu kün.

18 ذ Zel zāhil bolmasun dep bir zamān mihriñg seṇi
ر Rı rivāyet içre taᶜlīm-i duᶜā ḳıldım bu kün.

19 ز Zı zülüfüng şāmıdın yıglap yöridim tā seḥer,
س Sin seyl-āb-ı sirişkimni ber-pā ḳıldım bu kün.

20 ش Şın şeker lebleringdin mihribānlıġ körmedim,
ص Ṣad ṣabrım ḳalmadı vā-ḥasretā ḳıldım bu kün.

21 ض Ḍaḍ żāyi^{c}lıġ bile ^{c}ömrümni ötkerdim müdam,
ط Ṭı bī-ṭāli^{c}lıġımdın köp ḫaṭā ḳıldım bu kün.

22 ظ Ẓı ẓālim közleriñgni ġamzesin çektim ḫarāb,
ع Ayn ^{c}azīz cāndın keçip cānım fedā ḳıldım bu kün.

23 غ Ġayn ġarīblerġa teraḥḥum eyle kör şāh-ı cihān,
ف Fe fırāḳıng birle ^{c}ömrümni adā ḳıldım bu kün.

5 1 ل Lam lebiñgni şerbetidin bāde ber leb-teşnege,
م Mim miḥrāb-ı ḳaşıñgnı iḳtidā ḳıldım bu kün.

2 ن Nun ne bolġaydur eger körsem cemālıñgnı seni,
و Vav vehm-i derdiñgni kögsümġa cā ḳıldım bu kün.

3 ه He hüner ermiş kişi rāzını pinhān eylese,
لا Lam-elif lāle-ṣıfat çāk-i ḳabā ḳıldım bu kün.

4 ى Ya yārim,dil-berim,derd-i dilimni merhemi,
ء Hemze āhım tā seḥer sa^{c}y-ı semā ḳıldım bu kün.

5 Perde-i ^{c}işmetġa saḳla Meşreb-i bī-çāreni,
6 Dīde-i nā-maḥremimni āşinā ḳıldım bu kün. (14)

7 Āḫūnd Dāmlā mest-i bī-iḫtiyār bolup aydılar: "Oġlum, seṇ bu sözlerni kimdin örgen 8 diñg? Seṇi bu sözleriñgdin Ḫudā'nı muḥabbetini ıssı keledür." Ol vaḳt Meşreb żāt-larıġa 9 ḳarap, zār, çün ebr-i nev-bahār yıġlap, yene mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

14. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

Nazm

10 Elifni dilge cā ḳılmaḳnı Bism'illāh'dın örgendim,
Şehīd ḳanını tökmaḳnı Kelāmu'llāh'dın örgendim.

11 Uşal kün behişt dıraḫtını bir gendüm̆ga satmag̈nı
Ṭarīḳ-i bendelig̈nı Ādem ü Ḥavvā'dın örgendim.

12 (15) ظلمنا ربنا 'nı dilge cā ḳılmaḳnı her sā^{c}at,
Güneh ḳılmaḳnı men Ādem Ṣafīyyu'llāh'dın örgendim.

13 Közümdin ḳan töküp feryād | u | āh | u | nāle ḳılmaḳnı,
Ḫudā'dın rāz eşitken Ḥażret-i Mūsā'dın örgendim.

14 Ḳalıp ṭūfān-ı g̈amda munça ser-gerdān bolup ḳavmı
Taṣadduḳı bolay Nūḥ-ı nebīyyu'llah'dın örgendim.

15 Cihān mülkide hergiz nār-ı sūzān saḳlamay otı,
Maḳāmāt-ı tecerrüdni uşal ^{c}Īsā'dın örgendim.

16 Ḥaḳīḳat menzilig̈a vaṣl-ı maḥşerni şefī^{c} eylep
Ṭarīḳ-i merḥametni rūḥ-ı enbiyādın örgendim.

17 Süleymān-ı ezel dek salṭanat taḫtıg̈a çıḳmaḳnı,
Vezīr-i a^{c} ẓam Āṣaf İbn-i Berḫıyā'dın örgendim.

18 Ki tınmay ellig ıl ol āḫiretni vehmidin köydi,
Ḳıyāmet vehmini ol Ḥażret-i Yaḥyā'dın örgendim.

19 Tüşüp başıg̈a mātem dāg̈-ı ferzendig̈a örtendi,
Köñgül jengārını men Ya^{c}ḳūb -ı dānādın örgendim.

20 Tenini yetmiş üç yıl kirm-i mātem ṭu^{c}me eylepdür,
Maḳām-ı ṣabrı Eyyūb nebīyyu'llāh'dın örgendim.

15. Kur'ân, VII (A'râf), 23

21 Muḥabbet ḥükmiġa rāżī bolup nūr-ı İlāhī'din,
Köñgül şevḳıda erreni Żekerriyā'dın örgendim.

22 Ṣabā maḥşer künide ᶜāṣī ümmetlerġa ḥāmīdür,
23 Ḥaḳīḳat sırrını rūḥ-ı Resūlu'llāh'dın örgendim.

6 1 Ebū Bekr ü ᶜÖmer ᶜOṯmān īmānıñg güvāhıdur,
Ezelni himmetini Ḥayder-i aᶜlādın örgendim.

2 Ḥasan birle Ḥüseyn ol cānını Ḥaḳ yolıda berdi,
Köñgül teʾsīrini bil nāle-i Zehrā'dın örgendim.

3 Keyiben ḫilᶜat-ı faḳrın hemedin mā-sivā boldı,
Faḳīrlıġını Muḥammed İbn-i ᶜAbdu'llāh'dın örgendim.

4 Heme aytur ki ay Meşreb, bu ᶜilmni kimdin örgendiñg?
5 Ḫudā lutf eyledi, men cümleni Mevlā'dın örgendim. (16)

6 El-ḳıṣṣa, Mollā Bāzār aydılar: " Ay oġlum, emdi ata, anañgnı ḫıdmetleriġa bolġıl." Şāh Meşreb, "Taḳṣīr, ᶜāşıḳ 7 degenni ata anası olmas, men sizdin bir suʾāl soray men. Eger cevāb berseñgiz, ḫātır-cemᶜ bolup 8 alarġa ḫıdmet ḳılay." Dāmlāları aydılar: "Sorañg." Meşreb ayttılar: Uşal vaḳtı Ḫudā-yı taᶜālā, Ādem 9 Ṣafīyyu'llāh, Ḫudā'ġa münācāt ḳılıp aydılar: "Bār-Ḫudāyā, Ḫudāvendā, menīñg püşt-i kemerimdin bir neçe mīñg 10 ferzend peydā bolup ᶜālem yüzi tolġusıdur. Alarnı rūḥlarını mañga körseṯgil." Ḫudā'dın nidā 11 keldi ki "Rāst kolġa ḳaragin." Ādem rāst ḳollarıġa ḳaradılar. Cemīᶜ afaḳ libās keygenlerni 12 kördiler. Ḫudā'ġa münācāt ḳılıp aydılar: "Ḫudāvendā, bular kimdür?" Ḫudā'dın nidā keldi ki "Bular ṣāliḥ 13 ferzendiñgni rūḥıdur." Yene Ḫudā-yı taᶜālā aydı ki "Emdi çep ḳoluñgġa ḳaragin." Ādem ᶜaleyhi's-selām çep 14 ḳollarıġa ḳaradılar. Kördiler ki tamām ḳara libās keygenler. Münācāt ḳıldılar: Ḫudā'dın bī-kām [u] 15 bī -zebān nidā keldi ki "Bular kāfir ferzendiñgni rūḥlarıdur." Andın soñg İşān Meşreb aydılar: "Ay 16 āḫundum, meni rūḥum uşal vaḳtda ḳaysı ṭarafda erdi? Eger rāst ṭaraf'ġa bolsa, ḫātır-cemᶜ bolup 17 ata birle ananı ḫıdmetleriġa bolay. Ve eger çep ṭarafda bolsa, anı ᶜilācını ḳılay ." Ol vaḳtda 18 āḫūndları ve Mollā Bāzār ᶜaleyhi'r-raḥme aydılar: "Oġlum, seṇ mendin bir söz suʾāl ḳıldıñg, munı 19 cevābı yoḳ. Nç üçün ki munı ᶜilm-i ġaybī derler, bu sözleriñg ḫāssa, Ḥaḳ sübḥānehu ve taᶜālā " dep 20 bu rübāᶜīni oḳudılar:

16. Hezec : Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

21 علم غیبی کس نمیدانند جز ازپروردگار
کسی گوید که میدانم از و باور مدا ر

22 مصطفی هرگز نه گفتی تا نگفتی جبرائیل
جبرائیل هرگز نه گفتی تا نگفتی کردگار. (17)

7 23 El-kıssa, Āḫūnd Mollā Bāzār bu rübā[c]ini aydandın soñg İşān Meşreb aydılar: 1
"Andaḳ bolsa, taḳṣīr, siz öz ḫużūrıñgızġa boluñg." Andın soñgra mollāları yıġlap yıġlap öy 2
leriġa bardılar. İşān Meşreb [c]aleyhi'rraḥme öz ḥasb-ı ḥāllarıġa mest-i İlāhī bolup 3 bu mu-
ḫammesni oḳudılar:

4 İlāhī raḥm ḳıl meni ḫastaġa köp nā-tüvāndur meni,
Ḳızıl gül ġonçası dek ter-be-ter ḫ[v]āb, baġrı ḳandur meni,
5 Ḳılurġa şerḥ-i dil yoḳtur zebānım, bāz-bāndur meni,
Ġarīb [ü] bī-kes [ü] bī-menzil[ü] hem bī-mekāndur meni,
6 Gedā-yı ḫāne-ber-dūş eyle rüsvā-yı cihāndur meni.

7 Belā deştide Mecnūni dek[c] acīb dīvānedür köñglüm,
Cünūni bāzārıġa Mecnūni kebi dīvānedür köñglüm,
8 Muḥabbet şem[c]-i sūzānıda çün pervāne dek köñglüm,
Tüşüp zindān-ı ġam içre çü bendī-ḫāne dek köñglüm,
9 Esīr-i ġam bolup bend içre reng-i za[c]ferāndur meni.

10 Münevver māh-ı baḫtımnı tutupdur gerdidin hāle,
Muḥabbet şevḳidin her dem ḳılur meni ḳumrī dek nāle,
11 Çerāġān-ı ḥarīm-i sīnedür mānende-i jāle,
Bu yañglıġ tīre-baḫt olgen köñgül pergāle-i kāle,
12 Keçedin tā seḥerge hem-dem-i āh [u] fiġāndur meni.

13 Cihān-ı bī-bekāgedür ḳanı Keyḫusrev [ü] Dārāb?
Ḳanı Cemşīd [ü] İskender, ḳanı Rüstem [ü] Sührāb?
14 Ḳanı cümle peyemberler, ḳanı ol ṣāḥib-i miḥrāb?
Ḳanı Sıddīḳ ile [c]Ömer ḳanı [c]Oṣmān dür-i nā-yāb?
15 Ḳanı Ḥayder der erdiler ki meni ṣāḥib-Ḳur'ān'dur meni.

[17] Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

16 Tamām-ı mülk-i ᶜālemni ecelni çākeri kördüm,
Özümge hem naẓar saldım miṯāl-i Ermenī kördüm,
17 Barıp büt-ḫānege baḳtım hemesini rezī kördüm,
Bu dehr-i köhnege baḳtım bozulgen ḫāneni kördüm,
18 Ki men yol ötküçi deḳ bir ġarīb-i kārvāndur men.

19 Bu Meşreb asitanıngga kelipdür Kaᶜbetu'llah deṗ
Ḳılıp dervīze tüşmişdür hemīşe şeyʾen li'llāh deṗ,
20 ᶜAdem mülkide yüzlendim ḳılay īmānı hem-rāh deṗ,
Bi-ḥaḳḳın āl [u] aṣḥābıng ḳuruḳ ḳaytarsa gümrāh deṗ,
21 Ḳaya bargey men ay Aḥmed, seniṅg ol āsitāndur men. (18)

22 El-ḳıṣṣa, Īşān Meşreb'ni işleri ḳıbāb erdi. Bir yıġaçdın at ḳılıp erdiler.
8 Yaşlıġlarıġa 23 iḫlāṣ ḳılġan bir müridleri bar erdi. İkki-1 leri cānib-i şehrġa revān boldılar. Andın soṅg Īşān Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

2 Ay ṣanem, hicrān otıġa sīne biryān bolġusı,
Körmesem ay deḳ yüzüṅgni terk-i īmān bolġusı.

3 Ẕātıṅgızını körseler maḥşerde ger ins [ü] melek
Ḥūr u ġılmānlar bu kim deṗ barça ḥayrān bolgusı.

4 Merdümān-ı közleriṅg bā-kāfir [ü] bī-raḥm erür,
Gerçi kāfirler körüp tersā müselmān bolġusı.

5 Ḳatre su tamsa eger şūride közdin Meşrebā,
6 Teşnelik vaḳtıġa baḳsaṅg rāḥat-ı cān bolġusı. (19)

7 El-ḳıṣṣa, Īşān Meşreb müridleriġa aydılar: "Ay ser-mest, meniṅg atım neçe kündür aç ḳalıp 8 dur. Eger arpa bolsa, keltürüp anı yanıda ḳoyġıl." Ser-mest der-zaman azraḳ arpanı alıp 9 berdi. Meşreb yıġaç atlarıġa berdiler.Atġa ḳarap aydılar: "Cān-ver-i ḫūb, munı nūş ḳılġıl ki yol uza 10 ḳdur. Köp ᶜaḳbe bardur. Hem-rāhlarıṅg bu dünyā-yı fānīdin bardılar. Emdi nevbet saṅga yetti. 11 İş ḳılġıl ki yolġa ḳalmaġay seṇ. Eger yolġa ḳalsaṅg,

18. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

19. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

işiŋ ḳabāḥat bolur." dep zār zār yıġlap bu muḫammesni oḳudılar:

13 İbtidā ḳıldım ki Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm,
(20) قل هو الله احد ẕātıŋ ėrür ism-i ᶜaẓīm.
14 (21) كنت كنزاً مخفياً her bende köŋgliġa muḳīm,
Miŋ bir atıŋnı ṣıfātıdın sırı ėrmiş ḳadīm,
15 ᶜĀlem ü Ādem'ni ḳılmasdın burun ėrding ḳadīm.

16 Cümle ᶜālem pādışāhı seŋ Ḫudā-yı ẕü'l-celāl,
Barçalar fānī bolur, bolmas saŋa hergiz zevāl,
17 Rāst ḳelmeydür seŋi vaṣlıŋnı meŋ ḳılsam ḫayāl,
Ārī seŋ seŋ vāḥid-i yek-tā, ḳadīm-i bī-zevāl,
18 Barça eşyā ḳeldi cennetke günāhımdın ḥakīm.

19 Ḳudreteŋ birle yarattıŋ ḫalḳnı Perverdigār,
ᶜArş u Kürsī Levḥ, Ḳalem faẓlıŋdın oldı ber-ḳarār,
20 Birni ḳıldıŋ seŋ ġanī vü birni ḳıldıŋ ḫār-zār,
Tā Ḫudālıġ ism-i ẕātıŋ oldı ol dem āşikār,
21 Kāfir ü mü'miŋa niᶜmet barçasını seŋ raḥīm.

22 Ḥażret-i Ādem'ni peydā ḳıldı ol kün berdi cān,
Şükr[ler] dep ḳoptı hem ḳeltürdi īmān ol zamān,
23 Emr ḳıldıŋ secde ḳılıŋ dep melāyik bī-gümān,
Çün ᶜAzāzil aydı: Ol tofraḳ, men nūr-ı ᶜıyān,
9 1 Laᶜnetī, ṣad laᶜnetī, merdūd-ı şeyṭān-ı recīm.

2 (22) رب ارنى dedi Mūsā ḳıldı Teŋri'din su'āl,
(23) لن ترانى dedi ay Mūsā köre'lmes seŋ cemāl.
3 Bār-teŋri aydı kim körmaḳ cemālım fi l-muḥāl,
Ḥażret-i Mūsā bu sözlerdin oluban ᶜaḳlı lāl,
4 Miŋ su'āl eylep öyige bardı Mūsā-yı Kelīm.

5 Ol keçe Miᶜrāc'ġa çıḳtı Resūl-ı müctebā,

20. Kur'ân, CXII,(İhlâs), 1

21. Hadîs-i Kudsî, (bk. C.Suyûtî, Ed-Dürerü'l-Müntesire, 193/6)

22 Kur'ân, VII, (A'râf), 143

23. Kur'ân, VII, (A'râf), 143

(24) قاب قوسين او ادنى 'ga bardı Muṣṭafā,
6 Cümle esrār-ı dīn Aḥmed'ġa bildürdi Ḫudā,
Hem ṭarīḳat, hem şerī^{c}at, hem ḥaḳīḳatdın cüdā,
7 Añglatıp Aḥmed dimāġıġa tegip būy-ı nesīm.

8 Cebre$^{\prime}$īl keltürdi vaḥy aydı ki Rabb'ül-^{c}ālemīn,
Ḫalḳ-ı ^{c}ālemġa seni ḳıldı Resūl-ı mürselīn.
9 Ümmeti oldur Muḥammed'ge heme rūy-ı zemīn,
Ḫaḳ ta^{c}ālā'nı anıñ dek özge yoḳ dōst-ı yaḳīn,
10 Çün Muḥammed ikki ^{c}ālemġa erür dürr-i yetīm.

11 Cebre$^{\prime}$īl kelip dedi, ay gevher-i ^{c}alī-cenāb,
Çün selām aydı Ḫudā, ba^{c}d-ez dürūd-ı bī-ḥisāb,
12 Tuḥfe berdi sañga erür uşbu Furḳān kitāb,
Tā şerī^{c}at yolıdın dīn rāhıġa tapġay ṣevāb,
13 Ol Ḳur'ān'da yene boldur kim elif ü lām u mīm.

14 Cebre$^{\prime}$īl Ḥażret peyāmıġa boluban pās-bān,
Boldı seyyid mürselīn, tāc-ı ser-i peyġamberān,
15 Rūz-ı maḥşerde şefā^{c}at ḳılgudur ol bī-gümān,
Pes kirer cennet içide bu sebebdin ^{c}āṣiyān.
16 Cümle-i ^{c}ālem dimāġıġa yeter būy-ı nesīm.

17 Közleriñ tefsīridür āyāt-ı (25) ما زاغ البصر
Bol cihānda mu^{c}cize körsetti ol (26) شق القمر
18 Ḳavm-ı Bū Cehl-i la^{c}īnler aydılar: Ol siḥr-ger,
Ḥażret-i Aḥmed Resūl'nı ḳahrıdın ḳılmay ḥaẕer
19 Çün Muḥammed ḳahrıdın boldı sezā-vār-ı cahīm

20 Ba^{c}de ol na^{c}t-ı Nebī elḳāb-ı yārān-ı kibār,
Sen tilimġa cārī ḳıl medḥini aytay bī-şümār,
21 Yār-ı evvel Ṣıddīḳ erdi bī-naẓīr-i rūzigār,
Yār-ı düvümdür ^{c}Ömer İslām'nı açtı āşikār,

24. Kur'ân, LIII, (Necm), 9
25. Kur'ân, LIII (Necm), 17
26. Kur'ân, LIV (Kamer), 1

22 Çün ki deryā-yı ḥaḳīḳatda ėdi dürr-i yetīm.

23 Ėmdi ḳėldim yār-ı süvüm medḥini eyley beyān,
Cāmi^{c}-i Ḳur'ān ėdi ol Ḥażret-i ^{c}Osmān ^{c}ıyān,
10 1 Yār çehārum Ḥażret-i şīr-i Ḫudā ṣāḥib-Ḳur'ān.
Ḳātil-i küffār ėdi dil-dār süvār-ı lā-mekān,
2 Hādī-i rāh-ı ḥaḳīḳatdur ṣırāṭü'l-müstaḳīm.

3 Yā İlāhī ėmdi ḳılġay seṇ bu bendeñge naẓar,
Jende düşmġa alıp ḳetsem, bu yolġa der-be-der,
4 Deşt [ü] ṣaḥrā [vü] beyābānlarnı ızlep ser-be-ser,
Tapmadı hergiz bu Meşreb öz vücūdıdın ḫaber,
5 Bir naẓar ḳılsaṇg çü rāḥat bolġusı cān [u] tenim (27)

6 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb bu muḫammesni oḳuġandın soṇg beyābānlarġa ser ü pābürehne yörer 7 ėrdiler. Ol zamānda İşān Meşreb'ni muḫlişleri hem bar ėrdi. Bu ġazel-i Fārisīni oḳudılar:

8 آنم که بمستي سر غفور شکستم
و ز ناله نرمی دل طنبور شکستم.

9 موسي کليم کشت بمعراج ظهورم
ازيك نکه کرم دل طور شکستم.

10 تا مست انا الله هوا لله نکشتم
بر دار انا الحق سر منظور شکستم.

11 بي جاك نشستيم بدر خانه جمشيد
جنك ني شمامه سمنطور شکستم.

12 صدشکر امم خانه عشقست سلامت
سرور هوس طره لاهور شکستم. (28)

13 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb'ni anaları eşitip arḳalarından yıġlap ḳeldiler. Meşreb'ni kör-
14 diler, aydılar: " Ay Raḥīm Baba, ferzendim, saṇga ne ḥāldur? " dep, ḳollarından tutup,

27. Remel: Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

28. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

yüzidin [15] büse kılıp, zār zār yıġlap, bir neçe pend, naṣīḥatlar [aydılar]. Meşreb analarıġa karap bu ġazelni okudılar:

[16] Yaraşur menge hicrān mülkidin bī-dādlar kılsım,
Barıp aldıġa çarḫ-ı nüh-felekdin dādlar kılsam.

[17] Eger Ḥaḳ dādıma yetse çaḳıp men ᶜışḳ çaḳmaḳın,
Felekni öyiġa otlar koyup ber-bādlar kılsam.

[18] Meni bir ḫalāṣ et ay birāder ġuṣṣa-ı ġamdın,
Anı yādı bilen her dem köñgülni şādlar kılsam.

[19] Meni ḥālım eger ᶜışḳ ehli körse zār yıġlaydur,
Eger derd-i ġamımdın zerre bünyādlar kılsam.

[20] Uşal dem ġarḳ-ı deryā-yı muḥabbet boldı bu Meşreb.
[21] Dil ü cānım bilen her dem Ḫudā'ġa dādlar kılsam. (29)

[22] El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb'ni anaları libās kılıp keltürdiler. Ammā Şāh Meşreb her yerde ġarīb, [23] miskīn, faḳīr bolsa, bol libāslarnı çıḳarıp berür erdiler. Anaları aytur erdiler
11 kim, "Ay balam, men sizge [1] muḥabbet kılıp neçe ārzūlar birlen libāslar kılsam, ne üçün özingiz keymey, kişilerġa anı [2] berür siz?" Meşreb analarıġa karap aydılar: "Men sizni karnıngızdın yerge tüşkende libāsım bar erdi mü, [3] yā bürehne kelip erdim mü?" Anaları aydılar: "Ay balam, bürehne kelip erdingiz." Meşreb aydılar: "Andaġ [4] bolsa, ḥālā hem libās keymes men. Ne üçün ki āḫir yıllar yetkeç bu dünyādın keter men."

Şāh Meşreb'ni anaları [5] bu sözni eşitip, Ḫudā'ġa ḥamd[ü] sipās etip du ᶜ ā-yı-ḫayr kıldılar. Andın soñg aydılar: "Ay oġlum, [6] bu sırlarnı hīç kişige āşkārā kılmaġay siz." dep naṣīḥat kıldılar. Andın soñg Meşreb'ni ana-[7] larını yanlarıġa kelip aydılar: "Sizni oġlıngız cinnī emes, dīvāne emes, belki dīvāne-i Ḥaḳ taᶜālā'-[8] dur." ki Şah Meşreb on yaşarlıġlarıda mest-i İlāhī bolup, bī-iḫtiyār ᶜuryān bolup, "Hū" [9] dep yörür erdiler. Ammā künlerde bir kün Meşreb'ni ataları, anaları yanlarıġa kelip [10] aydılar: "Ay ḫatun, sen aytur sen bu oġlung dīvāne-i Ḥaḳ'dur, ammā Nemengān şehride bol ferzend-i [11] nā-ḳābilni nāmūsıdın köp bī-dimāg, perīşāndur men. Emdi meni birlen yörgil, ikevlep Dāmlā [12] Bāzār'nı yanlarıġa barıp munı kirdārlarını ᶜarż eteylük, şāyed ki ol ᶜazīz , naṣīḥat [13] kılsalar,

29. Hezec : Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

bir neme ifākaġa kelip muvāfıḳ-ı şerīᶜat bürseler." dep ikevleri Dāmlā Bāzār'nıñ [14] yanlarıġa keldiler. Ḫānḳāhnı yanlarıda yıġlap turdılar. Zamāndın soñ, Dāmlā [15] Bāzār ḫānḳāhdın çıḳtılar. Alar "es-selām" berip aydılar: " Ay ḳuṭb-ı zamān, bizler ferzend-i nā-ḳābil-[16] ni aḥvālıdın dādġa kelip miz." dep aydılar. Āḫūnd Mollā Bāzār andaġ uluġ evliyā erdiler kim eger [17] her vaḳtā ẕikr ü semāġa meşġūl bolsalar, mübārek aġızlarıdın otlar āsumānġa çıḳıp barur erdi. [18] Ammā müridleriġa aytur erdiler: "Mendin ġāfil bolmañlar, mebādā ki miṡl-i semender dek özümdin özüm [19] otġa köyüp kül bolmaġay men. Zīrā ki āteş-i muḥabbet-i Ḫudā tamuġnı otıdın yetmişderece sūzāndur." [20] Müridleriġa ḳarap aydılar:"Bu kelgenler nemedin kelgen bolsalar?" Bir müridleri aydı:"Bular Raḥīm [21] Baba-yı dīvāncniñ ata birle anasıdur." Dāmlā Bāzār aydılar:"Aytıñ, içkeri kirsünler." Bu sözġa ḫānḳāhġa [22] keldiler. Mollā Bāzār aydılar:"Sizler Nemengān'dın [ne üçün] kelip sizler?" Alar aydılar: "Taḳṣīr, ferzend-i nā-ḳābilni [23] destidin." Mollā Bāzār aydılar: "Ferzendiñgiz kimdür?"
12 Aydılar:"Raḥīm Baba şāgirdiñgiz. On beş yaşıġa kiripdür. [1] Henūz muvāfıḳ-ı şerᶜ libās ḳeymes. Bizler anı nāmūsıdın Nemengān şehriġa köp āb-rū bolup [2] miz. " Ve yene aydılar ki "Taḳṣīr, bizlerni ümīdimiz şoldur ki siz anı keltürüp naṣīḥat kılsañgız, şayed [3] ki naṣīḥatġa kirip, ᶜavret kılıp bürüse. Dāmlā Bāzār aydılar: "Hālā Raḥīm Baba ḳayda bolsa?" [4] Alar aydılar: "Bizler bilmez miz." Bir müridleri aydı ki "Taḳṣīr, Raḥīm Baba fulān büzürg-vārġa barıp [5] erdi.

El-kıssa, Dāmlā Bāzār bu sözni eşitip, müridleri birlen Ḫudā'nı ẕikr-ini [6] aytıp yolġa revāne boldılar. Eknūn, Şāh Meşreb'din eşitiñgler. Īşān Meşreb'ni [7] ᶜādetleri şol ṭarīḳada erdi ki her yerde gūristān, mezārāt bolsa, ol yerde ādemī-zād [8] larnıñ süngeklerini bir yerde yıġıp, alarġa ḳarap, yıġlap aytur erdiler kim "Ay [9] ādemī-zād, āḫir ᶜāḳıbet sen tofraḳ bolup fenā bolduñ." dep gāh yıġlap gāh külüp oltur_[10] ur erdiler kim Dāmlā Bāzār [11] müridleri birlen [12] körüp, mest-i bī-iḫtiyār bolup bu ġazelni aydılar:

Nazm

[13] Şehd ü şekerdin ziyāde ārām-ı cānım keldiler,
Köñgül öyini tüzgeli rūḥ-ı revānım keldiler.

[14] Hem ketiben ᶜaḳl u hūşım kökke çıḳadur nālişim,
Yoḳtur bu yerge bir kişim şīrīn-zebānım keldiler.

[15] Sāḳī çü mey sundı mañga maḫmūr edim men ᶜışḳıdın
Şehr-i vücūdım taḫtıġa şāh-ı cihānım keldiler.

16 Dā'im müdām ser-sān edim, hem zār u ser-gerdān edim,
17 Men Meşreb-i nālān edim pes yār-ı cānım keldiler. (30)

18 El-kıssa, Şāh Meşreb bu ġazelni [okup] bolġandın soñg kördiler, Dāmlā Bāzār cemi'c müridleri birlen 19 yakın keldiler. Cāylarıdın tevāzu' birlen turup, selām berip, mülākāt kıldılar ve yene 20 İşān Şāh Meşreb cezbeler tutup, mest olup bu ġazelni okudılar :

21 هکنج عافیت نشین جخور نانی آسانی
اگر تو پیر کنعانی بوقت مرگ درمانی .

22 اگر رند خراسانی وگر شیخ منا جاتی
اگر سلطان حاجاتی بوقت مرگ درمانی .

23 اگر مستی و مخموری وگر از عافیت دوری
اگر علاج منصوری بوقت مرگ درمانی

13

1 اگر تو سیم و زر داری زرین کمر خواهی
اگر صد خانه زر داری بوقت مرگ درمانی .

2 اگر تو خویش سلطانی وگر تو صد هنر داری
اگر خاقانی سامانی بوقت مرگ درمانی .

3 به درد خود دوائی کن برنج خود شفائی کن
سهر با ما جرائی کن بوقت مرگ درمانی .

4 من مشرب که میجویم ره و رویش میپویم
5 وگر منزل بسی داری بوقت مرگ درمانی (31)

6 El-kıssa, Āhūnd Mollā Bāzār bu ġazelni eşitip tahsīn ü āferīn kıldılar. Andın soñg Meşreb'ga 7 pend [ü] naṣīhatlar kılıp aydılar: "Ay ferzendim, her neme bolsa, ata ve anani rızālıġlarıġa [bol]." Bir neçe 8 āyet, hadīşlerni beyān eylep bu rübā'īni aydılar:

30. Recez: Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

31. Hezec : Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

از امر خدا بلندتر است امر پدر 9
تو امر پدر بجای آری بهتر
جنت که رضائی مادر است 10
زیر کف پائی مادر است. (32)

11 dep Dāmlā Bāzār İşān Meşreb'ġa aydılar: "Ay balam, zinhār atañg birle anañgnı ḫıdmetleriġa 12 bolġıl. Alarnıñg ḫıdmetleri sañga vācibdür.Bir neçe kün alar ġanīmetdür." Bu sözlerġa İşān 13 Şāh Meşreb mest bolup bu muḫammesni cevāb bermaḳ üçün aydılar:

14 ᶜIşḳda āh köymes ᶜāşıḳ dīvāne bolmagünçe,
Şemᶜ-i cemāla yanmas pervāne bolmagünçe,
15 Söymes ṣadefni hergiz dür-dāne bolmagünçe,
Bel bāġlamas bu yolda merdāne bolmagünçe,
16 Başġa alıp melāmet efsāne bolmagünçe.

17 Sen sen mañga nigārım ikki ᶜālem ḳerekmes,
Taḫt-be-taḫt-ı Süleymān mañga ḫātem ḳerekmes,
18 Ol Ḫıżr-ı zinde ᶜömri āb-ı Zemzem ḳerekmes,
Sensiz öley duᶜā ḳıl mañga bu dem ḳerekmes,
19 Cān u dilim ne ḳaldı bīgāne bolmagünçe.

20 ᶜArşıñg köyer āhımdın tañgla bolsa ḳıyāmet,
İns ü melek yıġlaşıp aytur neçük ᶜalāmet,
21 Ḥūr u ġılmān yıġlaşıp aytur neçük nedāmet,
Ger çıḳsa zerre āhım hīç kim ḳalmas selāmet,
22 Ḳalmas Mālik-i dūzaḫ hem sūzāne bolmagünçe.

23 Ḳanlar tökip dīdem yıġlap yıġlap dād eṭey,
Ḳādī bolup Ḫudāy'ım sīnem derdin yād eṭey,
14 1 Maḥşerlerde āh urup ḫasta köñglüm şād eṭey,
Rāz-ı dilimni aytıp köñglüm öyin şād eṭey,
2 Dil-ber söymesdü köñglüm dīvāne bolmagünçe.

3 Tüşti başımġaᶜışḳı nevḥa ḳılıp yıġladım,
Taḳdīr ezel mundaġ dep belim muḥkem bağladım,

32. Ahreb: Mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'îlü fe'ûl

4 ᶜIşḳ yolını ḳattıġ dep ḥalāyıḳdın aŋgladım,
Derd-i dilim bī-ḥad dep dergāhıġa yıġladım,
5 Raḥm eylemesdü közüŋ giryāne bolmagünçe.

6 ᶜAşıḳ bolsaŋ şundaḳ bol cānıŋ ḳurbān eyleġil,
Zülf perçemin küfrini dilġa īmān eyleġil,
7 Tegse cevr [ü] cefāsın eldin pinhān eyleġil,
Hecr muḥabbet firāḳın künde mihmān eyleġil,
8 Cānıŋga cān ula'lmas cānāne bolmagünçe.

9 Nāmūs ketmes hīç kimdin ᶜışḳa ḳadem ḳoymasa,
Vāṣıl bolmas vaṣlıġa yalġuz özin söymese,
10 Edhem-sıfat dünyānı tā püşt-i pā urmasa,
Rāżī bolup ḳażāġa ṣabr otıġa köymese,
11 Tapmas dil-ber soraġın biryāne bolmagünçe.

12 Vaḳt-ı bahār içġil, bilġil ᶜişret ġanīmet,
Sāḳī tutġıl ḳadehni bol dem fırṣat ġanīmet,
13 Zāhid aytur dōstlarım tesbīḥ ṭāᶜat ġanīmet,
Meşreb ḳalenderīge renc-i āfet ġanīmet,
14 Körmes maᶜşūḳ cemālın efġāne bolmagünçe. (33)

15 El-ḳıṣṣa, Āḫūnd mollā Bāzār Şāh Meşreb'din bu muḫammesni eşitkendin soŋg, ḥayretġa ḳalıp, 16 andın soŋg Meşreb'ni ḥaḳlarıġa duᶜā-yı bī-nihāye ḳıldılar. Ve yene aydılar: "Ay oġlum, 17 şerīᶜat-ı Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni pās tutup, libās keyip setr-i ᶜavret ḳılıŋ, 18 farż-ı müttefaḳdur." dep naṣīḥatlar ḳıldılar. Andın soŋg İşān Meşreb'ni cezbeleri tutup 19 bu ġazelni oḳudılar:

20 Tā ḫilᶜat-ı ẓāhir keyiben zīb-tenim bar,
Rüsvā boluban kūy-ı melāmet vaṭanım bar.

21 Ẓāhir erür endīşe-i ḫūrşīd-i cemālıŋ,
Cān gülşeniġa lāle-i serv-i semenim bar.

22 Ḫançer müjeler kūyıda tüşti güẓārım,

33. Muzâri' : Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

Ser-tā-be-ḳadem zaḫm-ı ceſā perhīzim bar.

23 Bāġ-ı İrem ü serv-i gülistānı ḳerekmes,
Kögsümġa meṇi dāġ-ı muḥabbet çemenim bar.

15 1 Tā eyledi şemşīr-i belāsı bile eymen,
2 Meşreb'ni şerer, kūy-ı melāmet kefenim bar. (34)

3 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu ġazelni okuġandın soñġ Dāmlā Bāzār İşān Meşreb'ġa aydılar: 4 "Eyā oġlum, her neme bolsa, ata birle anañgnı rıżālıġlarıġa ḳaragin. Ata , anañg rāżī, Allah 5 rāżī.

İşān Meşreb'ni cünūnları tutup, mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

6 Tā ᶜālem-i zāhirġa ḳelip meṇ güẕer ettim,
Terk eyler edim cümleni ḳaṭᶜ-ı naẓar ettim.

7 Aḥvāl-ı köñgül etkeli bir maḥremi tābı,
Derdiñgni ḳarındaş[u] ġamıñgnı vaṭan ettim.

8 Her ḳuş ḳebi pür-sāyede vīrāne eṭey dep,
Gül-ġonçalarını soyuban bāl u per ettim.

9 Düşmenġa dūçār olmek üçün ḥarba tapa'lmay,
Dōstum eḷini tuttum u tīġ ü teber ettim.

10 Ġam şāmı çü külbemġa güẕer etti ḫayālıñg,
Köz yaşı, yürek ḳanı bile mā-ḥażar ettim.

11 Her mertebede turmas heme şāh ile derviş,
Pes jende keyiben özümi dᴇr-be-der ettim.

12 Tā ehl-i naẓar bilmese dep ḫasta bu Meşreb,
Miñg maᶜnānı bir nükte ile muḫtaṣar ettim. (35)

34. Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

35. Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

14 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu ġazeli [oḳup] bolġandın soñg aydılar ki "cĀşıḳnı ata birle anası 15 bolmas." dep ser-mestġa aydılar: "Mẹnim atımnı kẹltür." Andın soñg Meşreb ser-mest bilen 16 atlarını minip, şehr-i Nemengān'ġa ḳarap, revān bolup 17 bu ġazelni oḳudılar:

18 Tüşti sevdā-yı muḥabbet başıma,
cĀr eṭer merdüm kẹlürġa ḳaşıma.

19 Ol muḥabbet küyıda ḳan yıġladım,
Yẹtti iḳlīm ġarḳ boldı başıma.

20 Ḳıl cüdā elbette cānān mihridin
Her zamān urdum bu bağrım taşıma.

21 Secde eyler zāhid ol miḥrāb ara
Mẹn ḳılur mẹn secde ikki ḳaşıma.

22 Sāḳiyā bergil muḥabbet baᶜdesin
Aytmasa ᶜakl anı hīç sırdaşıma.

23 Künde miñg yol cevr ḳılsang örküley,
Ḳoy ḳarap ġam yükini bir daşıma.

16

1 Meşreb-i dīvāneni ḥayrān ḳılıp,
2 Nẹ sebebdin kẹlmediñg bir ḳaşıma. (36)

3 El-ḳıṣṣa, Ḥażret-i Dāmlā Bāzār'nıñg ḳaşlarıġa bu ġazelni oḳup revāne boldılar.

4 Maᶜrifet bāzārını dīvānesi,
Bu ḥaḳīḳat ᶜışḳınıñg mey-ḫānesi.

5 Āh urıp ikki cihānnı köydürüp
ᶜIşḳ ehlniñg zīnet-i ser-māyesi.

6 İkki ᶜālemni közümge ilmedim,

36. Remel: Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'il ün

Men bolup dīdārını ḥayrānesi.

7 Mā-sivānı terk ḳıldım degenim,
Bol cihān u ol cihān bī-gānesi.

8 Meşreb-i dīvāneni ḥayrān ḳılıp
9 Ḳadd-ı mevzūnnı körüp cānānesi. (37)

10 El-ḳıṣṣa, Dāmlā Bāzār ᶜaleyhi'r-raḥme kördiler ki Meşreb'ni ᶜaceb ḥāleti bar, andın soñg aydılar: "Ay 11 dīvāne-i cān, ḫoş keldiñgiz." Ol vaḳtda Meşreb bī-iḫtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

12 ᶜIşḳıñg otıġa köygeli keldim.
Ay dek yüzüñgni körgeli keldim.

13 Sevdā-yı zülfüñg başımġa tüşti,
Sendin sü'āli aytġalı keldim.

14 Mendin soradıñg ay gül-ᶜizārım,
Maḥv-ı cemālıñg bütġalı keldim.

15 Baḥr içre kirdim ġavvāṣ bolup
Hem dürr-i maḳṣūd tapġalı keldim.

16 Ḳāfile-sālār menzilġa yetti,
Men hem baray dep ketġalı keldim.

17 Kördüm cemālıñg kettim özimdin,
Mecnūn-ı şeydā bolġalı keldim.

18 Sāḳī-i devrān ḳılġıl müheyyā,
Vaḥdet-i meydin içkeli keldim.

19 Raḥmet eşikin Meşreb'ni açġıl,
20 ᶜIşḳıñg kūyıda kirgeli keldim. (38)

37. Remel: Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilün
38. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

21 El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soñg Dāmlā Bāzār aydılar kim "Bāreka'llāh, ay dīvāne, siz ḳayda er-
22 diñgiz? " Īşān Meşreb aydılar: "Ay āḫūndum, meni bir maᶜşūḳım bar erdi. Ol mañga vaᶜde 23 ḳılıp erdi ki Erte bolsa, men erimni aldap otunġa yiberür men. Siz elbette meni
17 öyümġa keliñg. Ḫūb-ı 1 şīrīnek birlen ᶜayş u ᶜişret ḳılur men. Emdi men sizdin cevāb almaḳ üçün keldim. Men anı 2 yanıġa baray mu, ya barmay mu?" Ol vaḳtda dāmlaları tebessüm ḳılıp aydılar: "Peyġamber ᶜaleyhi's-selām aytıpdurlar 3 kim (39 الوعده دين ; yaᶜnī vaᶜdeġa vefā ḳılmaḳ kerek." Ol vaḳtda Īşān Şāh Meşreb ḫoş-vaḳt bolup, 4 yolġa kirip revān boldılar. Anda bir kişi kelip āḫūndlarıġa kelip aydı: "Taḳṣīr, Raḥīm Baba dīvāne 5 ᶜālemni maşḫara ḳıldı. Emdi siz anıñg behridin keçing, bu dergāhdın ḳovlañg." dediler. 6 Añga aydılar: "Her kim Meşreb'ni āzār berse, gūyā ki meni āzār beripdür. Ne üçün ki Meşreb (40) تحت قبابى 7 اولیائى dur. Ammā rāvīler andaġ rivāyet ḳılurlar kim Meşreb'ni bir pīr-i kāmil-i ruḫṣat-gird-
8 leri Kāşġar vilāyetide yetip ve Meşreb'ni riyāżet ü kemālātları tamām bolup eken, ikki 9 ṣūfī Meşreb'ni arḳalarıdın kelip bir yerge bargende irgeşip barur erdiler. Sūfīler 10 bir birleriġa ḳarap aytur erdiler. "Eger Meşreb'ni sözi çın bolmasa, ikki yüziġa ḳara sürtüp, 11 Dāmlā Bāzār'nıñg ḳaşlarıġa alıp, kelip ikkelemiz bu dergāhdın rānde ḳılur miz." 12 Īşān Meşreb Ḫudā-yı taᶜālāġa tevellā ḳılıp, ikki ṣūfīġa ḳarap, yıġlap bu ġazelni oḳudılar:

13 نقش هستى را شكستم بارك الله العظيم
يعنى چشم از غير بستم بارك الله العظيم .

14 يا رها بودم گرفتار كمند دام عقل
پاره كردم درم جستم بارك الله العظيم .

15 طالب مجهول يا شدتا بكى معلوم حق
برق شمع او جستم بارك الله العظيم .

16 ايها العشاق حق گوينده قالوا جلا
جوش د ريائى الستم بارك الله العظيم .

17 حضرت آدم كه يا مخلوق مى امد برون
18 مشربا من مى پرستم بارك الله العظيم . (41)

19 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb küçelerde nāle [ve] zārī ḳılıp yörür erdiler. Şu zamān-

39. Hadîs-i Şerîf, (bk. Buhârî, Sahîh, 23)
40. Arapça ibâre
41. Remel: Fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilün

da Şāh Meşreb 20 'ġa cezbeler berip bu ġazelni oḳudılar:

21 Uşal kün sañga ay şūḫ-ı sitem-ger āşinā boldum.
Devāsız derd-i bī-dermānġa āḫir mübtelā boldum.

22 Be-bāzār-ı muḥabbet gevher-i ḳıymet-bahā erdim,
Raḳībleri közige çün ṣadef dek kem-bahā boldum.

23 Ḳalenderleri hecrinde fiġān [u] nāleler eylep
Seni derd-i ġamından ay [perī]-peyker, adā boldum.

18 1 Uşal kün ki sañga ᶜahd eyledim ay şūḫ-ı bī-pervā.
Tamām-ı hem-nişīnler, hem-nefeslerdin cüdā boldum.

2 Muḥabbet otı köydürdi meni bağrımnı ay Meşreb,
3 Köyüp kül boldum[u] hem nīst boldum, nakş-ı pā boldum. (42)

4 El-kıssa, Şah Meşreb ᶜıyd-gāhġa çıḳıp revān boldılar. Ammā uşal kün namāz-ı ᶜıyd-ı Ḳurbān erdi. 5 Namāz-gāhıñg ḳaşıġa bir ulug deñgiz bar erdi. İşān Şāh Meşreb, keyimlerini çıḳarıp ol de_6 ñgizġa özlerini taşladılar. Müddet tört sāᶜat aradın ötti, çıḳmadılar. Ḥalāyıḳlarġa 7 ġulġule tüşti ki "Hey dirīġ, Şāh Meşreb merd-i Ḫudā ekenler, bizler ġāfil eken miz." Bir neçe kişi 8 barıp Meşreb'ni analarıġa ḫaber berdiler: "Meşreb ferzendiñgiz özlerini deñgizġa taşladılar. Ana_9 ları munı eşitip "Vā balam," dep, zār zār yıġlap deñgizni ḳaşıġa keldiler. Āvāzlarını 10 bülend kılıp aydılar: "Ay nūr-ı dīdem, men sizni şol ümīd birlen aḳ süt berip, baḳıp 11 erdim." dep cüdālıġ derdidin bol sözni aydılar; bu turur:

12 Bol cüdālıġ derdidin kūylar ara boldum balam,
Sarġayıp bād-ı ḫazān dek keh-rübā boldum balam.

13 Bol cüdālıġ derdiġa dōstlar neçük ṭāḳat ḳılay?
Rāz-ı dil ḳılmay mañga yolġa revān bolġan anam. (43)

14 El-kıssa, Şāh Meşreb, ḥıfẓ-ı nefes ḳılıp sūzni içide olturup erdiler. Analarını 15 nāle ve zār seylini eşitip ve deñgizni içide cevāb bermaḳ üçün analarıġa bu 16 sözni aytġan_

42. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

43. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

lar:

17 Baş ḳalıp meṇ anadın dīdārġa zār bolġan anam.
Tā ḳıyāmetde cüdālıġ başıge tüşken anam.

18 Keçe kündüz zār yıġlap süt beṛip şām [u] seḥer
Mihribānlıġnı ziyād eylep maṅġa köygen anam.

19 Hem seḥerlerde turup savuḳ beşikni ḳuçup
Aḳ sütini emüzüben asraġan cānım anam.

20 Ol ḳıyāmet deştide yıġlap yörüp şām [u] seḥer,
Ḥasretiṅgde ḳan yutar meṇ ḳayda seṇ cānım anam?

21 Mā-sivā boldum özüm Meşreb, Ḥudā'nı yolıda
22 Barça ᶜālemdin keçiben mā-sivā bolġan anam. (44)

23 El-ḳıssa, İşān Meşreb köldin ṣıḥḥat u selāmet çıḳıp analarıġa aydılar ki "Ay
19 mihribān anam, [1] meniṅ ṅa-kabil oġuldın rāżī boluṅ ki Ḥudā-yı taᶜālā meni czeldin başımġa şol sevdālarnı [2] salıpdur." deṛ Mollā Bāzār'nıṅ aldıġa revān boldılar. Mollā Bāzār aydılar: "Ay ferzendim, ḳayda [3] erdiṅgiz?" Meşreb aydılar: "Şol zamān maᶜşūḳım birlen ᶜişret ḳılıp turup erdim. Be-nāgāh [4] eṛi otundın keldiler. Meni ḳollap yataḳnı astıġa aldı. Meṇ şermende bolup, yüz miṅġ [5] meşaḳḳatlar birlen ḳaçıp sizniṅġ ḳaşıṅġızġa keldim." Mollā Bāzār aydılar: "Ay Meşreb, sizge miṅġ [6] taḥsīn ü āferīn." deṛ turup erdiler kim bir müṛīd-i ber-kemālları Dāmlā Bāzār'ġa [7] aydı: "Taḳṣīr, Meşreb'ni bu sözleri yalġandur, yeṅġi ᶜıyd-gāhġa barıp, kölġa çomulup [8] tört sāᶜatdın soṅġ sizniṅġ ḳaşıṅġızġa keldiler." degen zamān, Ḥażret-i [9] Dāmlā Bāzār, "Hey diṛīġ!" deṛ, tizleriġa urıp, andın soṅġ aydılar: "Sizler İşān [10] Meşreb'ġa köp bī-edebliġ ḳılmaṅġlar. Meşreb ḳıbāb birle velāyetdin fısḳ [u] fücūrlarnı [11] alur erdi. Emdi sizlerġa İşān Meşreb'ni körmaḳ gümāndur." Ol vaḳtda Meşreb şikeste-ḥāl bolup [12] bu ġazelni oḳudılar:

13 سفن من دار البقا دار الفنا ماهرون
ايها السادات في يوم الجزا تحشرون .

14 جنبه وسواس در كوشي وهم كوردكريم
أماني عمرنا ليلاً نهاراً غافلون .

44. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

15 جنت و رضوان مهیا اند هم حور و قصور
تجری الانهار تحت منهم خالدون.

16 عمر بگذشت وندانستیم کار خویش را
ما همه نفسی زنان در حشر اهل خاسرون.

17 در کلام خویش حق یا سعی ما کرده خطاب
فستمع هذا الذی کل الینا راجعون.

18 در دل شبها بجرم خویش استغفار کن
تا شوی در سلك بالاصحابهم یستغفرون.

19 گر همیخواهی که مشرب دوستدار حق ترا
پیشه کن رندی دراور مزه هم ذاکرون. (45)

20 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu sözni aydıgandın soñg aydılar: "Ay āḫūndum, eşiting kim 21 sizge, cemīc ḥalāyıḳlarġa bol velāyet mübārek bolsun." dep revān boldılar. Andın soñg 22 İşān Meşreb'ni köñgülleri cūş urup bu muḥammesni aydılar:

23 Tā-key meṇ-i bī-çārelġa yüz derd ü elemdür,
Vaṣlıñg ḥayʾalı köñglüme endīşe-i ġamdur.
20 1 Ḥasret içide munça mañga cevr ü sitemdür,
Kimdür bu felek boldı [vü] taḳrīr-i ḳalemdür,
2 Bol ġuṣṣada ölsem āhım başımġa calemdür.

3 Seṇ dil-ber-i cānānıma meṇ cāşıḳ-ı şeydā,
Cānımnı berey vaṣlıñg üçün eyle temāşā,
4 Neyley meni cışḳıñg bu ṣıfat eyledi rüsvā,
Mecnūn'ġa tüşüp dāġ-ı ġamıñg kezdi ṣaḥrā,
5 Vaṣlıñgge yetip ölse bu cāşıḳġa neṇ gamdur.

6 Meṇ kim sañga saldım ṣanemā ḥasta bu cānım,
Tün kün seṇi izlep yügürüp teşne-zebānım,
7 Bir neçe maḥaldur ki cefā gülşen-i cānım,
Yetmes mü sañga munça meni āh [u] fiġānım,

45. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

8 ᶜArżımnı sañga degey be-ümmīd-i keremdür.

9 Can keçmegünçe vāṣıl-ı cānāne bolur mı ?
Nīsān ki ṣadefsiz, dür-i yek-dāne bolur mı?
10 Tā şemᶜ özini yanmasa pervāne bolur mı?
Aġzını açıp sözleri efsāne bolur mı?
11 Vaṣlıñg ᶜasel ü dāġ-ı ġamıñg zehr-i zaḳūmdur.

12 Ḥasretġa bolup men ṣanemā vaslıñgnı izlep,
Baḳıp bu naẓar közi bilen meṇ seṇi izlep,
13 Nefs eġrisini tīġ-i muḥabbet bilen söylep,
Can çıḳġusıdur hecr [ü] firāḳ odını izlep,
14 Āḫir bu ecelni ḳolıdın barça ᶜademdür.

15 Çın ᶜāşıḳ ẹseng berme köñgül nefs-i hevāġa,
Köp yatma seḥer uyġana kör ẓikr-i Ḫudā'ġa,
16 Ġāfil boluban bolma giriftār belāġa,
Meşreb özińgi salma neçe cevr [ü] cefāġa,
17 Tur yolġa bolsang el közidin sañga ne ġamdur. (46)

18 Bu muḥammesni oḳuġandın soñg, ḥalāyıḳlarġa bī-ḫodlıḳ rūy berip, aları 19 top top arḳalarıdın irgeşip yörür erdiler. Meşreb bir ser-bāzārġa 20 kelip, anda cününları tutup, se-tārlarını ḳavl-ı naġme-i Dāvūdī'ni sāz eylep, 21 tamām müşkilātlarını ve cemᶜ-i naġmelerni sāz eylep bu muḥammesni oḳu 22 dılar:

23 ᶜIşḳ içre ḳadem [ḳoydum u] terk-i ser ẹttim,
Sīnemni melāmet oḳıda meṇ siper ẹttim.
21 1 Dünyānı çü bīhūde körüp meṇ sefer ẹttim.
Tā ᶜālem-i ẓāhirġa kelip meṇ güzer ẹttim.
2 Terk eyledim [ü] cümleni ḳatᶜ-ı naẓar ẹttim.

3 Ġamlar keçesi nāle ḳılıp hem-demi tapmay,
Aḥvāl-ı köñgül aytġalı bir maḥremi tapmay,
4 Bol derd bilen bir nefes-i ḫurremi tapmay,
Hicrān ḳılıçı zaḫm bilen merhemi tapmay,
5 Ẓulmuñgnı ḳarındaş [u] ġamıñgnı vaṭan ẹttim.

46. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

6 Ay yār seni laᶜl-ı lebiñ ḳand [u] ᶜaseldür,
Her [bir] bakışıñ tīr-i belā cānġa haleldür,
7 Rūm ḫalḳını Zeng eṭti eserdin neṭ meseldür,
Sevdā-yı ser-i zülfüñ üçün neçe maḥaldur,
8 Cān kişverini bozdum u zīr ü zeber eṭtim.

9 Ḳıldı bu felek şuᶜbedesi ḫasta vü dil-rīş,
ᶜĀşıḳ kişiler bildi anı düşmen-i ḫᵛīş,
10 Bir yıl on ikki ay ḥamel ü yaz yene hem ḳış,
Bir mertebede turmas üçün şāh ne dervīş,
11 Pes jende keyip men özümi der-be-der eṭtim.

12 Ġamlar keçesi boldı mañga mūnis [ü] dem-sāz,
Ol şūḫ-ı belā ṣayd ḳılur közleri şeh-bāz,
13 Ġam ḫayl-ı cefā birle özüm hem-dem [ü] hem-sāz,
Vaṣlıñ hevesi birle köñgül eṭkeli pervāz,
14 Bir oḳ ki yürek üzre eḍi bāl [ü] per eṭtim.

15 Ay yār-ı ᶜazīzim, ḳanı Ādem bile Ḥavvā?
El-ġavṣ-ı ḥaḳīḳat eḍi Necmü'd-dīn-i Kübrā.
16 Merdān-ı Ḫudā eṭküçi bu nükte-i ṭuġrā,
ᶜĀşıḳlara ermes bu ṣıfat miskīn-i nādān.
17 Çün āb-ı revān boldum [u] yaᶜnī sefer eṭtim.

18 Āhım oḳını şūm raḳībleriġa atay deṭ,
Nāḳūs-ı muḥabbetni dilim birle çalay deṭ,
19 Ḳeldim ki taḳı faḳr ile külḫanda yatay deṭ,
Düşmenġa düçār olsam añga ḥarbe tapay deṭ,
20 Dostum eḷini tuttum u tīġ ü teber ettim.

21 Bir dem keçesi bütġalı yārım bile hem-geb,
Bir ġam-zede tārāc eṭip dīn ile meẕheb,
22 Sırrını nihān eṭti budur bāᶜiṣ-i maṭlab,
Kūtāh nazar bilmese deṭ ḫasta bu Meşreb,
23 Miñ maᶜnānı bir nükte ile muḫtaṣar ettim. (47)

47.Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

22 [1] El-ḳıṣṣa, [2] İşān Şāh Meşreb, Ḥażret-i Ḫıżır ᶜaleyhi's-selāmnı ḳademgāhlarıġa ḳelip bu ġazelni aydılar:

[3] کودك عسکر امم بر معرکه آمدم
مخزن پیکرت بکف شاه قلندر آمدم .

[4] خانه بفانه گافتم از همه جا نیافتم
شمس و قمر شکافتم اجمع داور آمدم .

[5] از سکرات حال خود ریفته پرّ بال خود
توئی توئی نه من منم الله اکبر آمدم .

[6] مشرب دوستان منم چاگر خاندان منم
[7] شاه قلندران منم ابن قلندر آمدم . (48)

[8] El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu ġazelni oḳuġandın soñg mest bolup yene bu ġazelni [9] oḳudılar:

[10] دانه دفم عشرتم شاه قلندر آمدم
ساقی حوض کوثرم حیدر صفدر آمدم .

[11] بر سر عرش جائی من جمله جهان گدائی من
رایت حق برایمن جامع دفتر آمدم .

[12] صاف مثال زر شدم سکه بنام خود زدم
من زبحار وحدتم بر همه مضمر آمدم .

[13] چیده گلی زرد بمن مشك خطاب بویمن
یار چو روبرویمن عود چو مجمر آمدم .

[14] بلبل این چمن منم طوطی خوش سخن منم
از همه خوبرو منم باب مظهر آمدم .

[15] باده مدعا زدم جام بی صفا زدم
از من متکا زدم از همه نکتر آمدم .

48. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

16 رند بلا کشیده ام غنچه کل رویده ام
هردو جهان خریده ام جبه بر سر آمدم.

17 رفرف کبریا زدم جلبل هر هما منم
عاشق آن لقا منم مست مقرر آمدم.

18 محو هنوز اوشدم اصل زنور اوشدم
عاشق روی اوشدم پاکچو جوهر آمدم.

19 بنده شاه عالم چاکر فخر آدمم
20 مشرب عالي همتم شاه سکندر آمدم. (49)

21 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb'niñg cününları ziyāde bolup Ġār Tepe'niñg üstiġa 22 çıḳıp
tört ṭaraf'ġa ḳaradılar. Kāşġar cānibidin bir merd-i Ḫudā'nı ıssı keleŋ 23 dür. Andın soñg mest-i
23 bī-iḫtiyār bolup, tepedin tüşüp, Kāşġar yolını 1 tutup revān boldılar. Ammā İşān Meşreb
ilgeri bir ādemdin eşitip erdiler kim 2 nebīre-i maḫdūm-ı a'ẓam Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem Kāşġar
vilāyetiġa ermişler. İşān 3 Meşreb köñgülleriġa endīşe ḳılıp aydılar kim "Ḫudā yörgenim
mundaḳ bīhūde 4 yörgenimdin bihraḳ." dep, yolġa kirip, mest bolup bu muḫammesni
oḳudılar, raḥmetu'llāhi 'aleyh:

6 Ṭulū'-ı pertev-i ḥüsnüñgni men hem körgenim bihraḳ,
Başıñgdın çarḫ urup pervāneler dek köygenim bihraḳ,
7 Raḳībler cevrini tartġunça men hem ölgenim bihraḳ,
Nedāmet yaşını aḳıp viṣāliñg tapkenim bihraḳ,
8 Ġam-ı hecriñg refīḳ eylep müdām āh urgenim bihraḳ.

9 Şerī'at şerbetin yutken, ṭarīḳat ḥalḳasın urgen,
Ḥaḳīḳat şāhını sevgen, 'ibādet közini uygen,
10 Melāḥat mülkide yörgen, riyāẓet şevḳıda bolgen,
Cihān meydānını bozgen, muḥabbet kūyıge köygen,
11 Sever ḳullar izini közlerimge sürtkenim bihraḳ.

12 Yörüy men zār yıġlap her zamān bī-ḫōd bolup özdin,
Nedāmet yaşını her dem töker men tirnülüp közdin,

49. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

13 Manga yoḳ maḥrem-i rāz [u] dilimni aylasam sözdin,
Uşal Mecnūn-ı ṣaḥrā dek yürek baġrım aḳıp közdin,
14 Ṣanem dep āh urup büt-ḫānelerni kezgenim bihraḳ.

15 Ḳara kündür başımġa hiç bakımas yār ḥālımġa,
Meni ᶜālem körüp raḥm eylemes rūz-ı siyāhımġa,
16 Felek yüzing ḳara boldı, meni bu dūd-ı āhımġa,
Ḳıyāmet ḥaşr-gāhıġa günehler kelse yādımġa,
17 Yaḳamnı çāk etip va'llāh, o kün dād etkenim bihraḳ.

18 Uşal rūz-ı Elest ervâḥlarġa Ḫāliḳ-ı Cebbār,
Körer siz dep cemālımnı ḳılıpdur vaᶜde-i bisyār,
19 Hemişe ᶜāşıḳ-ı ṣādıḳġa bardur dide-i ḫūn-bār,
Müyesser bolsa cennet içide ger devlet-i dīdār,
20 Behiştni terk etip dūzaḫ içide köygenim bihraḳ.

21 Salıp aldı meni könglüm ḳuşını dil-ber-i mutrib,
Beden akġası içre mürġ-i cānım saḳladı izlep,
22 Muḥabbet cāmını rencimġa sundı eyle dep Meşreb,
Ḫazān tapmay gülistān-ı bahār-ı ᶜömrim ay Meşreb,
23 Seḥer vaḳtıda bülbül dek fiġānlar ḳılgenim bihraḳ. (50)

24 [1] El-ḳıṣṣa, bu sözdin song zār zār yığlap, Ḥażret-i Lenger Ata'dın İşān Meşreb meded [ü] [2] istiᶜānet tilep, mest-i bi-iḫtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

3 سر بجیب خویش بر دم از عدم یاد آمدم
مظهر دور الستم یکتن اویاد آمدم.

4 چشم من بحر محیط اعظم ست دل جا خدا
از ازل صاحب قرانم لیك اویاد آمدم.

5 سنبل زلف سمن را موشکانی میکنم
نکته ترجیع جند نخل شمشاد آمدم.

50. Hezec : Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

6 لوح اواد نی بخوانده درس معنی گفته ام
در و جستان خانه ا یجاد استاد آمدم .

7 وسعت عشرت گرفته تنگ شد غم بر دلم
تلخگامم زهر آشامم چو دلشاد آمدم .

8 مشرب کم گشته نامم رندی مهدی امم
9 تا سواد لجه خوانده لوح اجداد آمدم . (51)

10 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb Lenger Ata'nı ziyāret ḳılıp, ol yerdin Ḥudā'nı luṭfı birlen 11 köp beşāretler tapıp, öz ḥasb-ı ḥāllarıġa mest-i bī-iḫtiyār bolupbu ġazel 12 ni oḳudılar:

13 Nemengān şehridin çıḳsam meni yoḳlar kişim bar mu?
Garibliġ şehride ölsem meni yoḳlar kişim bar mu?

14 Ḳanı ḳavim ḳarındaşım, bu yolda bolsa ḳaşımġa,
Közümdin aḳuzup yaşım meni yoḳlar kişim bar mu?

15 Muḥabbet şerbetin içtim ḳazan dek ḳaynadım taştım,
Bu fānī dünyādın keçtim meni yoḳlar kişim bar mu?

16 Tüşüpdür başıma sevdā rümūz-ı ʿışḳdın ġavġa
Özige eyledi şeydā meni yoḳlar kişim bar mu ?

17 Turarda ḥāletim yoḳtur, yörerde ṭāḳatım yoḳdur,
Köngülde ʿışḳ oṭı yoḳdur, meni yoḳlar kişim bar mu?

18 Ḳarārım yoḳtu çün sīm-āb her dem yörgeli mende,
Cihānnı seyr etip ḳelsem [meni] yoḳlar kişim bar mu?

19 Bu miskīn zār Meşreb'ni kişi ḥālını bilmeydür,
20 Bu yurtdın baş alıp barsam meni yoḳlar kişim bar mu? (52)

21 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb ʿaleyhi'r-raḥme Gār Tepe'din çıḳıp vedāʿ üçün bu ġazelni 22 oḳudılar:

51. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

52. Hezec : Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

23 Ḫoş ḳalıñg ay hem-nefesler, men sefer ḳıldım bu kün.
Me'men öyini bozup zīr ü zeber ḳıldım bu kün.

25 1 El-vedā[c] ay sizni körgen maḥrem-i dil dōstlar,
[c]Işḳ yolıda men özüm der-be-der ḳıldım bu kün ,

2 Eyledim ḳaṭ[c]-ı ta[c]alluḳ mā-sivā ḳıldım özüm,
Ḥażret-i [c]Īsā kebi kökġa güẕer ḳıldım bu kün.

3 [c]Işḳ sevdāsı başımġa miṣl-i bülbül cāydur,
Nükte ez-bostān-ı [c]ışḳ ser-be-ser ḳıldım bu kün.

4 Bağladım himmet ḳurın muḥkem belimni sarıge
Āsitān-būsī evel [c]ālī-güher ḳıldım bu kün.

5 Pey-rev etti rencini dil-ḫasta Meşreb sözidin
6 Ḫūşe-çīn-i ḫırmen evvel leb-şeker ḳıldım bu kün. (53)

7 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb barur erdiler kim bir çōbān uçradı. Çōbāndın sordılar kim "Pīrleriñgni 8 atını bilür mü sen, yā yoḳ baba?" Çōbān aydı: "Taḳṣīr, men pīrlerimni atını bilmey men." İşān Meşreb 9 añga aydılar: "Eger men sañga pīrleriñgni atlarını bir bir beyān ḳılsam, mañga ḫayme berür sen?" 10 Çōbān aydı: "Taḳṣīr, pādışāhım, bol ḳoylarnı körer siz? Hemesi kişilerni ḳoylarıdur. Mañga 11 hīç nemerse yoḳtur. Ammā şol itni körer siz, özümni itimdür. Mundın başḳa mālım yoḳtur." 12 İşān Meşreb aydılar: "Eger sen mañga şol itiñgni bersenğ, men cemī[c] pīrleriñgni atlarını 13 bir bir beyān ḳılsam.

El-ḳıṣṣa, çōbān aydı: "Ḫūb bolupdur." Ol vaḳtda Meşreb ḳıṣṣa-ı Şu[c]ayb [c]aleyhi's-selām, 14 Mūsā-yı Kelīmu'llāh, Ḳıṣṣa-ı Aṣḥāb-ı Kehf'ni bir bir beyān ḳılıp aydılar: "Yemliḫā, Mekselīna, Keşeftaṭa, Keşāfet 15 yūş, Azfetyūş, Tebyūş, Yuvaşbūş, ism-i kelbuhum Ḳıtmīr. (54)

El-ġaraż, şubān, Şāh Meşreb'din 16 naẓar-ı merḥamet tapıp evliyā-yı ber-ḥaḳ boldı. Andın soñg Meşreb itni alıp [c]āzim-i ḫıdmet-i 17 pīrleri Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫ[v]ācem bolup, itġa ḳarap aydılar: "Ay cān-ver-i bī-zebān, biz añga 18 ve ġurbet menziliġa yol yörer miz. Sen mañga refīḳ-ı mihribān bolġıl." dep, İşān Meşreb 19 itġa ḳarap, mest-i bī-iḫtiyār

53. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

54. Metinde Aṣhāb-ı Kehf'i oluşturan isimlerden bir kısmının imlâsında bazı farklılıklar görülmektedir.

bolup bu ġazelni oḳudılar:

Naẓım

20 Ay refīḳ-ı mihribānım bir yerde bolsaḳ biz ikev,
Deşt [ü] ṣaḥrā tāġlar [u] ḫ̬ᵛāh şehr bolsaḳ biz ikev.

21 Her cefā vü cevr teġende ol İge'm taḳdīridin,
Yaḫşı vü ḫ̬ᵛāhī yaman [dın] ġamda bolsaḳ biz ikev.

22 Bī-ser ü sāmān bolup bolsaḳ cihān eyvānıda,
Rāz-ı dilni aytıban her yerde bolsaḳ biz ikev.

23 Evvelā tapsaḳ hidāyet pīr-i mürşid pās-bān,
Keçe kündüz ḫ̬idmetini cānda bolsaḳ biz ikev.

26 1 Meşrebā yüz şükr ḳıl kim mañga keldi bu refīḳ,
2 Baġlasaḳ beller̈ni muḥkem yolda bolsaḳ biz ikev. (55)

3 El-kıssa, Şāh Meşreb neçe menzil yol yörüp deryā lebide barıp turdılar. Kördiler köp ḫalā-4 yıḳlar öz aḥvālıġa ser-gerdān bolup yörür erdiler. Ol vaḳtda İşān Şāh Meşreb'-5 niñ cününları zōr ḳılıp, ṭanbūrlarını ḳollarıġa [alıp], deryā deḳ ḳaynap, 6 mest bolup [bu] muḫ̬ammesni oḳudılar:

7 Zihī rüsvālıġım ᶜālemġa saldı şūr u şer tenhā,
Neheng-i nüh-felek deryāsı boldı el-ḥaẕer tenhā,
8 Nigārım birle bir yerde bolam ḫ̬alḳ içre ger tenhā,
Ḳalender men cihānnı seyr etip ḳıldım sefer tenhā,
9 Çü sīmurġī ki pervāz eylegey bī-bāl [u] per tenhā.

10 Behişt eyvānıġa bolmaḳ ᶜilācın ārzū ḳılmay,
Satarġa dīn ü dünyānı revācın ārzū ḳılmay,
11 Yene Rūm u Ḫıtā bāc u ḫ̬arācın ārzū ḳılmay,
Şeh-i rūy-ı zemīnni taḫ̬t [u] tācın ārzū ḳılmay,
12 Gedā-yı faḳr boldum seyr etip hem baḥr [u] ber tenhā.

55. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün Fā'ilün

13 Dili tīġ-i sitemdin pāre bolġan ḫalḳnı kördüm,
Teni derd [ü] elemdin pāre bolġan ḫalḳnı kördüm,
14 Közi vaḳt-ı seḥer seyyāre bolġan ḫalḳnı kördüm,
Muḥabbet deştide āvāre bolġan ḫalḳnı kördüm,
15 Cünūn ṭuġyān eṭipdür her birisi baḥr [u] ber tenhā.

16 Ġaraż kevn ü mekāndın ᶜışḳdur ne kān, ne dür, cevher,
Müselmān oġlı bolsaṅġ ay birāder, eyleġil bāver,
17 Kişi tā "Lā İlāhe" demesi bilġil anı kāfer,
Muḥabbetdin nesīm-i ṣubḥ-ı ṣādıḳ bolġusı ser-ber,
18 Ḳayu ol bülbül-i şūrīdedin āh-ı seḥer tenhā.

19 Mecāzī şāhlar yayını sen istetmeġil zinhār,
Kirip ġār-ı fenāġa yatġıl u uygatmaġıl zinhār,
20 Cefā yegen bilen merd-i Ḫudā'dın yatmaġıl zinhār,
Belā deşti egerçi pür-ḫaṭardur yanmaġıl zinhār,
21 Ḳadem ḳoy vādī-i Eymen'ġa hem çün şīr-i ner tenhā.

22 Bu kün maḫmūr üçün pīr-i muġān aldıġa baş tutdum,
Ne şeyḫni aldıġa bardım ne pīrni söziġa yördüm,
23 Bu yolda geh yıḳıldım gāh ḳoptum gāh olturdum,
S eni vaḳti ki kördüm nāzenīn Teṅgri'ġa tapşurdum,
27 1 Meni munda misāfir eyledi devr-i ḳamer tenhā.

2 Tiler sen Meşrebā cān külbesiġa soḥbet-i maᶜşūḳ,
Yoḳ eṭkin uşbu kökni kelmeġay tāᶜizzet-i maᶜşūḳ,
3 Vücūdıṅġnı ḳadem ḳılmaḳlıġıṅġdurᶜillet-i maᶜşūḳ,
Müyesser bolmasa maḥrem-serāy-ı ḫalvet-i maᶜşūḳ,
4 Ġarībni ġayr birle körgeli bolmas meger tenhā. (56)

5 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu muḫammesni oḳup, neçe kün yol yörüp, Endīcān şehriġa revān 6 boldılar. Andın soṅġ deryā-yı Endīcān'ġa yaḳın keliġanda kördiler ki bir neçe ṣāḥib-cemāl 7 ḳızlar seyr-i deryā ḳılıp turupdurlar. Şāh Meşreb alarnı körüp, bir neçe muṭāyebāt 8 aytıp bir neçe beytlerni oḳudılar. Ḳızlarġa İşān Meşreb'ni beytleri ḫoş 9 kelip, alar Meşreb'ġa muḥabbet ḳılıp aydılar: "Ay dīvāne-i cān, yene bizlerni ḫursendlıġımızġa 10 ḳarap bir ġazel oḳuṅġ." Meşreb "Ḫūb bolupdur." dep mestāne-vār bu ġazel-ı ḫoḳudılar:

56. Hezec : Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

12 Bir bakıp menge ḳara köz uçıdın cānān ḳız,
Aylanıp yüz ögürüp ḳıldı yürekni ḳan ḳız.

13 Künde mińg derd oḳıdın attı ḥazīn cānımġa,
Birige eylemedi lebleridin dermān ḳız.

14 Yüziġa perde tutup şem^{c} üzre fānūs kebi,
Yüz tümen zühd elini eyledi ser-gerdān ḳız.

15 Ẓālim ü ḳātil ü cebbār [hem] erür bī-şefḳat,
Yār [u] aġyārını aldıġa bolup yeksān ḳız.

16 Bu felek-ḫāne öze kılmas gümān aḫter dep,
Ṣūret-i ḥüsnüńge toldurdı dür [ü] mercān ḳız.

17 Köydürüp cennet-i rıḍvān eşiki ḥūr-ı berīn,
Ḥūr dek ḫıdmetiġa baġladı bel devrān ḳız.

18 Vaṣl gülzārı ara bülbül erür bu Meşreb,
19 Şekkerīn külgüsidür ṭūṭī-i Hindūstān ḳız. (57)

20 El-ġaraż, Şāh Meşreb mundın ötüp, neçe şehrleri yörüp, Endīcān şehriġa ḳarap
21 revān boldılar. Ammā yolġa bu ġazelni oḳur erdiler:

22 Mest-i cām-ı vaḥdetim cānā saḳīġa men zār özüm,
Şārib-i ḫamr-ı Elest'im, ^{c}āşıḳ-ı dīdār özüm.

23 İbrāhīm'ni otġa saldı ol la^{c}īn Nemrūd'dur,
Sebz boldı ol zamān ḳim bülbül-i efġān özüm.

28 1 Yūsuf-ı zindāniġa boldı müyesser tāc [u] taḫt,
Pīr-i Ken^{c}ān dek ġamıda dīdesi giryān özüm.

2 Yetti ġabrādın ötüp toḳḳuz felekdin hem-zī,
Ḳurb-ı Ḥaḳ'nı izlegen ol Aḥmed-i Muḫtār özüm.

57. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

3 Kim Ḥasan'dur müctebā yāhūd Ḥüseyn-i Kerbela,
Teşne-i deşt-i firāḳ [u] nā-tüvān [u] zār özüm.

4 Birliğiñde men sığındım yā Eḥad sendin meded,
5 Meşreb aytur yā İlāhī, barçadın bī-zār özüm. (58)

6 El-ḳıṣṣa, neçe menzil yol yörüp, ᶜAbdu'r-raḥmān-ı Ser-mest'ni merḳad-ı münevverleriğe yetip, ziyāret ḳılıp, 7 Endicān şehriğe dāḫil bolup bu ġazelni mestāne oḳudılar:

8 Mecnūn kebi kezdim neçe yıl deşt ü beyābān,
Leylā'nı soraġlap yörüdüm deşt [ü] beyābān.

9 Hüsniñg ṣıfatı eyledi ol pīr-i muġānım,
Dāne boluban yaşı tökip yolıda ᶜuryān,

10 Yüz cānım eger bolsa seni yoluñda berdim,
Ḫoşdur bu gedālıġ ne ḳılay taḫt-ı Süleymān.

11 ᶜIşḳıñ otıġa bu yürekim öyi dil ü cān
Āḫirde tenim bolġusı ᶜışḳ otıġa biryān.

12 Hecriñ ġamıdın başıma yüz cevr [ü] cefādur,
Vaslıñda yetey dep seni bu ᶜāşıḳ-ı giryān.

13 Raḥm eyleġil [u] maḥrem-i esrār ete körġil,
Sen her ne deseng men ḳılayın bende-i fermān.

14 Bī-çāre ḳuluñ sanga deyür ᶜarż-ı dilimni,
Bergil ṭalebe bendeni ay Ḫāliḳ-i insān.

15 Sāḳī-i ezelni meyidin ḳatre içip men,
Pes anıñ üçündür manga bol neş'e-i devrān.

16 Ay dil-ber [ü] cānān seni dep ḫasta [bu] Meşreb,

58. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

17 Tüşti anı başıġa bu kün miḥnet-i hicrān. (59)

18 El-ḳıssa, Şāh Meşreb bu ġazelni oḳuġandın soñg cemī[c] büzürg-vārlarnı merḳad-ı münevverelerini 19 ziyāret ḳılıp, alardın özleriġa meded [ü] isti[c]ānet tilep, alardın beşāret tapıp, 20 mest-i bī-iḫtiyār bolup yene bu müstezādnı ol yerde oḳudılar:

21 Ay māh neṭey kim meni [c]ışḳ eyledi rüsvā,
22 Dīvāne bolup meṇ.

21 [c]Işḳ otı tüşüpdür meni sīnem özesige,
22 Pervāne bolup meṇ.

23 Meşreb ḥālını sorgeli [c]ālemde kimi bar?
24 Hem dādı pür-kār.

23 Yoḳtur ki bolur [c]ışḳda her maḥrem-i esrār,
24 Ḥayrānıñ bolup meṇ. (60)

29 1 El-ḳıssa, İşān Meşreb neçe menzil yol yörüp, taḫt-ı Süleymān'ġa barıp, ziyāret ḳılıp, 2 andın soñg merḳad-ı Āṣaf İbn-i Berḫıyā'ġa kelip, mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

3 Ṭavāf-ı āsitānıñga ġarīb [ü] nā-tüvān keldim.
Muḥabbet tīġini endāzı birle ḫūn-çegān keldim.

4 Ümīd eylep viṣālıñgnı körey meṇ dep cemālıñgnı,
Ümīd eylep meded sendin be-çeşm-i ḫūn-feşān keldim.

5 (62) نحن قسمنا (61) الست بربكم 'da eyā şāhım,
Misāl-i bülbül-i nālān be-ṣad āh [u] fiġān keldim.

6 Boluptur der-be-der dāyim yene leb-teşne bu Meşreb,

59. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
60. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün
61. Kur'ān, VII (A'rāf), 172
62. Kur'ān, XLIII (Zuhruf), 32

7 Şarāb-ı ma^{c}rifet izlep çü lāle bāġrı ḳan ḳeldim. (63)

8 El-ḳıssa, Şāh Meşreb zār zār yıġlap Kāşġar yolıġa kirip revān boldılar ve yene bir neçe künler yö-9 rüp şehr dārıġa barıp çarçap atlarını, "Ay cān-ver," dep, dil-dārī berip bu münācāt-10 nı ol yerde oḳudılar, raḥmetu'llāhi ^{c}aleyh.

11 Yā Ṣamedānī terk etip yā ṣanemim deṣem mü-kin?
^{c}Ayş u neşāṭ hey urup yā bu ġamım deṣem mü-kin?

12 Yolnı sınuġı birle yār kaşıga zār yıġladım,
Köz yaşımı güvāh etip çeşm-i terim deṣem mü-kin?

13 Ḥ^{v}āh yaman [u] yaḫşı men Teñri'ni ḫasta bir ḳulı,
Nakd yerime tenim berip ya [ki] ḳulım deṣem mü-kin?

14 Yol aza ḳeldi, Meşreb'iñg ḳol tuta kör pīrim, ḫ^{v}ācem,
15 Men kim [ü] Ḥaḳḳ'a yetme kim yā ki pīrim deṣem mü-kin? (64)

16 El-ḳıssa, Meşreb ötüp barur erdiler kim "Yaḳın ḳeldük." dep ṭab^{c}larını açıp ārzū-yı 17 cemāl-ı pīrleri birlen bu ġazelni oḳudılar:

18 Ay meniñg ārām-ı cānım, nāzik nihālım, ḳayda seṇ?
Bol köñgül bustānıġa ġonça-dehānım, ḳayda seṇ?

19 Ayrılıp men yārdın bir neçe kün boldum fenā,
Aḫtarıp ḳeldim seṇi ārām-ı cānım, ḳayda seṇ?

20 Ḥālımız bī-ḥad yamandur ḳelmeseñg ḥālım ḫarāb,
Ay meṇi ḫoş mihribāṇ, rūḥ-ı revānım, ḳayda seṇ?

21 Közlerim giryān bolup ḳāyim bu ġam saḥrāsıġa
Ḥasretiñgdin çıktı cān āh [u] fiġānım ḳayda seṇ?

22 Teşne-lebdür Meşreb'iñg oldı yürek bāġrı kebāb,

63. Hezec : Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

64. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

23 Firḳatıŋdın ay meni ārām-ı cānım, ḳayda sen? (65)

30 1 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb, ḳırra-yı Kāşġar şehriġa yetip, Ḫudā'ġa şükrāne ḳılıp, andın soŋ dāḫil-i şehr-i 2 Kāşġar boldılar. Bir neçe miŋ ḫalāyıḳ arḳalarıdın irgeşip keldiler. Ammā Şāh Meşreb 3 Kāşġar ḫalḳını körüp, cününları ziyāde bolup, alarġa ḳarap bu müstezādnı oḳudılar:

4 Sen sen melik [ü] saltanatıŋ ᶜāleme tolġan,
5 Kim barçadın aᶜlā.

4 Bol cān [u] köŋül ᶜışḳıŋ arada edi ḫayrān,
5 Ay ᶜārż-ı zībā.

6 Közümġa ḳadem ḳoyġıl u külbem sarı kelġil,
7 Ay şāh-ı cihānım.

6 Her kim ki bilür men dese ol vaᶜdesi yalġan.
7 Ol yüzi ḳara.

8 Dünyānı tepip ᶜışḳımġa dīvāne kelip men,
9 Ġarīb-zede Meşreb.

8 Ṭanbūr alıban ḳolġa ḳılur nāle vü efġān ,
9 Hecr otıġa Leylā. (66)

10 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu müstezādnı oḳup bolġandın soŋ Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem 11 ḫānḳāhlarıġa yaḳın keldiler. Ol vaḳtda cemāl-ı pīrleriġa ᶜaḳl u hūşları barıp 12 ve mest-i bī-ihtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

13 Dergāhıŋġa men ᶜāciz ü efgār kelip men.
ᶜArż-ıdilimi aytmaḳ üçün zār kelip men.

14 Yoḳtur meni elgimde saŋġa tuḥfe-i lāyıḳ,
Ehl barçasıdın pür-güneh ü ḫār kelip men.

65. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

66. Hezec: Mef'ūlü mefā'ilü mefā'ilü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

15 Red ḳılma, ḳabūl eyle, bu şermendelıġımdın,
Rüsvā-yı ser-i küçe vü bāzār ḳelip men.

16 Bāzār-ı cihān içre men ol şehr-i ᶜademdin,
Cān nakdı bilen sanga ḫaridār ḳelip men.

17 Lutf u keremiñ birle bu derdimġa devā ḳıl,
Dermān tapıban ṣāḥib-i āzār ḳelip men.

18 Zārī ile tevellā ḳıladur Meşreb-i miskīn,
19 Aç perdeni kim ṭālib-i dīdār ḳelip men. (67)

20 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem'niñ āstān-būslarıġa barıp, 21 anda tażarruᶜ-ı şikeste birlen bu ġazelni oḳudılar:

22 Ezeldin tā ebed ay dōstlar Allāh dep ḳeldim.
Tilimde "Rabbiye'l-aᶜlā" yene dīdār dep ḳeldim.

23 Ki sen evlād-ı Peyġamber, atıñdur Ḥażret-i Afaḳ,
Ki nevmīd etmegey sen dep uluġ dergāh dep ḳeldim.

31 1 Ḳıyāmet bārgāhını tüzer ol kün melāyikler,
(68) ظلمنا ربنا hem vāḥid [u] ḳahhār dep ḳeldim.

2 Ezeldin manga saldı uşbu künni ehl-i īmānlar,
Anıñ üçün köyer men tün [ü] kün Allāh dep ḳeldim.

3 Hidāyet ḳılsa ger Afaḳ Ḫᵛācem püşt [ü] penāhımdur,
Anıñ körgen kişidin örküley Mevlā dep ḳeldim.

4 Ḳel ay Meşreb, ümīd etġıl ki ᶜafv etkey günāhımnı,
5 Ḥasan birle Ḥüseyn ḥaḳḳı uluġ dergāh dep ḳeldim. (69)

6 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb'niñ iltiçā ve münācāt girye ve zārīleridin Ḥażret-i Afaḳ

67. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

68. Kur'ân, VII (A'râf), 23

69. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Ḫᵛācem āgāh [7] bolup aydılar: "Ay sūfīler, Yarkend vilāyetidin ve İslām şehridin bir ᶜāşıḳ-ı şūride-ḥāl [8] kelip eşikde yıġlap turupdur. Sizler anı bizni yanımızġa alıp kelinġler [9] ki ḳırḳ keçe kündüz meşaḳḳat çekip kelipdür. Der-ḥāl sūfīler çıḳıp kördiler; [10] bir şeh-bāz-ı bülend-pervāz. Emdi munı lebsiz ḳılġan közleri bilen otlar çıḳıp [11] baradur. Ṣūfīler körüp, ḥayrān bolup ḳaldılar.

El-ġaraż, kelip Seyyid [12] Ḫᵛācem'ġa ḫaber berdiler. ᶜĀlī-cenāb'nı yanlarıġa alıp keldiler. İşān [13] Meşreb ᶜĀlī-cenāb'nı mübārek cemāllarını körüp bu ġazelni oḳudılar:

[14] با حضرت تو گویم هردم بصد تولا
آني ظلمت نفسي فاغفرلنا الخطايا.

[15] گر مو سفید کردیم در راه فسق و عصیان
Öz faẓlıñg ile yā Rab, ḳılma bu ḳulnı rüsvā.

[16] در دست نفس ظالم درمانده اسیرم
کشف الطریق الیك یا منبع العطایا.

[17] چون راه خوف در پیش اغیار درکنیم
Bendeñgni yolġa başlap luṭf eyleġil Ḫudāyā.

[18] در راه نفس رفتم در راه شرع هرگز
ᶜÖzr aytġalı tesellīm yoḳ neyleyin İlāhā.

[19] خواهي بلطف سازی خواهي بقهر سوزی
اني الیك لسیع یا دافع البلایا

[20] عذری با ین گناهان مهدی نا توان را
[21] یا ربنا تقبل منی بحق طٰهٰ (70)[1]

[22] El-ḳıṣṣa, ᶜĀlī-cenāb bu münācātnı eşitip, Meşreb'ni ikki ḳollarını tutup aydılar:
32 [23] "Ay dīvāne, ḳaydın kelür sen?" Meşreb aydılar: "Taḳṣīr, pādışāhım, cānib-i Endīcān'dın [1] kelür men." Ol vaḳtda ᶜĀlī-cenāb aydılar: "Ay Meşreb, Ḥażret-i lisānü'l-ġayb Ḫᵛāce Ḥāfıẓ-ı [2] Şīrāzī'ni beytleridin hīç nemerse bilür mü siz? Bizni ḳaşımızġe oḳuyıñgız." Ol [3] vaḳtda İşān Meşreb bu beytni oḳudılar:

70. Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

4 آنها که خاك را بنظر کیمیا کنند
آیا بود که گوشه چشمی بما کنند.

5 دردم نهفته به ز طبیبان مدعی
شاید که از خزانه غیبش دوا کنند. (71)

6 İşān Meşreb ikki muṣarra^{c} beytni [oḳup] bolġandın soñġ Ḥażret-i ^{c}Alī-cenāb mübārek ḳollarını 7 köterip "Hey hey, bes." dediler. Andın soñġ emr ḳıldılar ki "Ay Meşreb, emdi 8 ziyāde oḳumañg, biz sīm-āb yañġlıġ erip solur miz. Bizlerge tāḳat ḳalmadı. 9 Emdi mihribān, öz beyitleriñgizdin oḳung. Şāh Meşreb ḫoş bolup, deryā-yı 10 Sīr dek ḳaynap bu üç beytni oḳudılar:

11 Bu kün maḫdūm-ı a^{c} ẓam pādışāhım körgeli keldim.
İti dek āsitānıġa yüzümni sürgeli keldim.

12 Tamām-ı luṭf [u] elṭāfıñġ hemesi genc-i Allāh'dur,
Belī iksīr-naẓar sen, çeşmimi zer ḳılġalı keldim.

13 Seni büzürglıġıñġ ^{c}ālemġadur meşhūr ay server,
14 Ḳulung Meşreb du^{c}ā-yı ḫayrını yād alġalı keldim. (72)

15 İşān Meşreb bu ġazelni oḳup, andın soñġ yene beşāret tapıp bu muḫammesni oḳudılar:

16 Uşal Ḳalū belā'da va^{c}de-i dīdār üçün keldim,
Nebīni sāyesi ümmetleriġa bar üçün keldim,
17 Ḳolum tapşurġalı bir merd-i ḫoş-kirdār üçün keldim,
Bu dergāhıñġġa men hem feyż [ü] raḥmet bar üçün keldim
18 Cihāngа keḷmes erdim Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

19 Evel dünyāda keldim men, Muḥammed nūrını kördüm,
Çü İsrāfīl eligide muvāfıḳ ṣūrını kördüm,
20 Tutup dāmān-ı pīrimni girībān çākini kördüm,
Melāyik evcidin öttüm, Ḫudā dergāhını kördüm,

71. Muzâri': Mef'ûlü fâilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

72. Hezec : Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

21 Cihānġa kelmes erdim, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

22 Ki rūḥum āşinā erdim uşal (73) نحن قسمنا 'dın,
Du^{c}āsı yoḳ üçün üzdüm köñgülni köhne dünyādın,
23 Anamnı ḳarnıda ḳıldım tekellüm remz-i ^{c}Īsā'dın,
Ki bir himmet ḳılıp başımnı ḳutḳardım bu sevdādın ,
33 1 Cihānġa kelmes erdim, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

2 Maḳām-ı Sidre'din öttüm, o menzilgāhġa yettim,
^{c}İbādet ḳılmaḳ üçün Mescid-i Aḳṣā'ġa yettim,
3 Özümni himmetimni ḳurbıdın dergāhġa yettim,
Ki bir pervāz ḳıldım, (74) قاب قوسينا 'ġa yettim,
4 Cihānġa kelmes erdim Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

5 Ezeldin rūḥ edim luṭf eyledi mevcūdī boldum,
Uşal Ḳālū belā'da hir boldum, būdni boldum,
6 Ki bol rūy-ı zemīnde cüst [ü] cū-yı beh-būdī boldum,
Hemīşe bes ṭaleb-kār-ı maḳām-ı Maḥmūdī boldum,
7 Cihānġa kelmes erdim, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

8 Tecellī körmesem mañga çü bol dünyā kerekmesdür,
Uşandaġ Ḥażret-i Ādem Ṣafīyyu'llāh kerekmesdür,
9 Yene Şīş-i nebī, Nūḥ-ı nebīyyu'llāh kerekmesdür,
Ṭavāf-ı Ka^{c}be'ni ḳoydum Żebīḥu'llāh kerekmesdür,
10 Cihānġa kelmes erdim Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

11 Uşal Mūsā nebīni Ṭūr-ı Sīnā'sı kerekmesdür,
Ezeldin bī-peder ol ^{c}Īsā-yı Meryem kerekmesdür,
12 Ki Żekriyyā'nı zikri, Ḥażret-i Yaḥyā kerekmesdür,
Uşandaġ Lūt, Ṣāliḥ, Yūnus-ı dānā kerekmesdür,
13 Cihānġa kelmes erdim Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

14 Uşal İshāḳ, İsmā^{c}īl Żebīhu'llāh kerekmesdür,
Zelīhā birle ya^{c}nī Yūsuf-ı bernā kerekmesdür,

73. Kur'ān, XLIII (Zuhruf), 32

74. Kur'ân, LIII (Necm), 9

15 Zebūr-ı nagme-i Dāvūd-ı ḫalku'llāh kerekmesdür,
Süleymān-ı nebī dek taḫt-ı ġarrā-cā kerekmesdür,
16 Cihānga kelmes erdim Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim.

17 Kelip dāmānıngızını uşladım men pīr-i mezheb dep,
Tamām-ı enbiyālar baş kötergey nefsi cennet dep,
18 Muḥammed baş köterip yıglagey bol ᶜāṣī ümmet dep,
Bu Meşreb ārzū kıldı bu kün şāyeste ḫıdmet dep,
19 Cihānga kelmes erdim Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim. (75)

20 El-kıssa, Meşreb bu muhammesni [okup] bolgandın song ᶜAli-cenab aydılar kim "Meşreb köp hired-mend 21 eken." İşan Meşreb bu sözni eşitip, yene mest bolup 22 bu müstezadnı aydılar:

23 Bardur ṣanemim vaḥdet ile miṣl-i yek-tā,
El-ḥaḳ atı Sübḥān.
Raḥmān, raḥīm, kāfir [ü] mü'min hemesiga
İḥsān-ı yeksān.
34 1 Pür-ᶜişve vü pür-ġamze [vü] sīmīn teni bar,
Dehr içre yaraşıp.
Hem āfet-i cān cümle-i meh-veşlere yek-tā
Ser-fitne-i devrān.
2 Hey hey ne belā, āfet-i cān, cevr-i perī-veş,
Bī-dād [u] sitem-ger.
Bir bakışıda kıldı meni pīr-i Sāsān,
Ol Ḫüsrev-i ḫūbān.
3 Şimşād ḳad [u] cilve-ger [ü] cāmesi gül-gūn,
Zer-be-zer külāhı.
Kākül bile gīsūlarıga ᶜanber-i sārā,
Ay dek yüzi tābān.
4 Şīrīn-süḫan [u] beste-dehen, ruḫları çün gül,
Mānendesi yoktur.
Laᶜlı şeker ü tişleri vü közleri şehlā
Cānlar anga ḳurbān.
5 Nāgeh bu sıfat birle uşal şūḫ-ı belānı,
Körgeç meni bī-dil.
Boldum anga vā-beste [vü] hem ᶜāşık-ı şeydā
Āşüfte-i hicrān.
6 Aydım ṣanemā koy kef-i payıng közüm üzre
Aççıglanıp aytur.

75. Hezec : Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Bolmas mu ṭigār ol varaḳ-ı lāle-i çemen
Sançılsa muġaylān.
7 Kördüm tün [ü] kün bir perī-veş dil-ber-i raᶜnā
Yüz üzre şitābān
Ḫoş -ṣūret [u] ḫoş-ṭalᶜat [u] bir server-i zībā,
Çün kebg-i ḫurāmān.
8 Tā boldı köñgül ḥalḳa-ı zülfiġa giriftār,
Ol ṣūḫ-ı belānı.
Ḫūn-ābe-i ḥasret ḳılıp erdim añglamadı,
Ġam-ḫāne-i hicrān.
9 Cānāṯura men künc-i ġam-ı mihr-i tınābı,
Vīrān köñgül içre.
Ārī ḫoş erür künc çü vīrānede bolsa,
El közide pinhān.
10 Dedi külüben kelġil [u] öpġil ayaġımnı
Ay Meşreb-i mehcūr.
Çüst olġıl u öpġil ayaġın ger vaᶜdesiġa,
Bolmasa peşīmān. (76)

11 El-kıssa, Meşreb bu müstezādnı oḳuġandın soñg Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb ḥaḳlarıġa duᶜā-yı bilā-nihāye 12 ḳıldılar. Ve yene aydılar: "Ay Meşreb, şuñga pey-rev bir müstezād oḳuñg." İşān Meşreb "Ḫūb bolup 13 dur." dep bu müstezādnı oḳudılar:

14 Bir ᶜişve bilen aldı köñgül ṣūḫ-ı tābānı,
Men bī-ser ü sāmān.

İẓhār ḳılıp aytayın mu neçe zebānı,
Ay dek yüzi tābān.

15 Ger körsem uşal cevr [ü] cefā-pīşeni bir yol,
Dōstlar elemidin.

Kördüm yene bir māh-liḳā āfet-i cānı,
Gül dek lebi ḫandān.

16 Öldüm sitem ü cevr ü cefāyıñgdın men-i nā-kām,
Raḥm eyle ḥālımġa.

76. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

Bir luṭf ḳılıp ḥālıma baḳsaṅg be-nihānī,
Her kūçede ḥayrān.

17 Sen şāh seṉ [ü meṉ] ḥasta bolup, zār bolup meṉ,
Vaṣlıṅgnı tapay deṗ.

Bir müflis-i bī-çāre ġamıṅgdın nigūnsārī,
Bolmas maṅga ārām.

18 Sevdā-yı ser-i zülfüṅge dīvāne bolup meṉ,
Ṭāḳat ḳıla almay.

Ḥayrān boluban nāle ḳılıp āh [u] fiġānī
Der-deşt [ü] beyābān.

19 Tapmay yürekim derdiġa dermān bu kün meṉ,
Cānım ḇere ḳaldım.

Pes luṭf ḳılıp ḇergil derdġa devānı
Ay dil-ber-i cānān.

20 Rencūrlıġım ḥaddın aşıp keṭti, devā ḳıl,
Vaṣlıṅgnı meyidin.

Her laḥẓada seṉ cānımġa ẓulm eṭme ᶜıyānı
Boldı yürekim ḳan.

21 Āşüfte bolup zār yörüp ġam-zede Meşreb
Der-kūy-ı melāmet.

Rüsvā-yı ser-i küçe [vü] bāzār-ı Nemānī
Āvāre boluban. (77)

22 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu müstezādnı oḳup bolġandın soṅg Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb pīrleri Meşreb'- 23 ni ḥaḳlarıġa duᶜā ḳıldılar. Meşreb ᶜĀlī-cenāb'ġa ḳarap, mest bolup
35 yıḳıldılar. 1 Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb, İşān Meşreb'ni başlarını tizleriġa alıp, bāṭın közleri birle ḳarap 2 kördiler ki İşān Meşreb bir pīr-i kāmilġa muᶜattaldur. Cenāb-ı Ḥażret-i Afaḳ Hᵛācem ayttılar kim "Eyyühe'n-nās, 3 sizler güvāh boluṅg kim meṉ bu dīvāneni mürīd aldım." Andın soṅg Şāh Meşreb'ni ḥāletleri başḳa 4 ṭarzġa körüp, cāylarıdın turup ᶜĀlī-cenāb leb-beste taᶜzīm be-cā ḳeltürüp, ādāb birle söz 5 ni aydılar:

77 Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

6 Körset yüzüñg öler men, mende ṭāḳat ḳalmadı,
Miḥribānım ḳayda seni, tende rāḥat ḳalmadı,
7 Belā yaġdı başımġa elde āfet ḳalmadı,
Köp cefālar çektim men, eknūn ülfet ḳalmadı,
8 Kirdim beyābān içre mende ḥayret ḳalmadı.

9 ᶜĀşıḳ bolup yüzüñgni körmey ketsem, yeter men,
Bāyezīd dek özümni künde miñg yol satar men,
10 Münkir Nekīr kelgende laḥid içre neter men?
Her ne ḳılsañg ḳıl zāhid, cām-ı meydin tatar men.
11 Barça berdim mey üçün ḳolda ḳuvvet ḳalmadı.

12 ᶜĀşıḳ bolsañg şundaḳ bol, ehl-i dünyā olmaġıl,
Mecnūn-sıfat bī-ḫōd bol, hergiz özge kelmeġil,
13 Edhem-sıfat dünyānı hergiz közge elmeġil,
Zāhid-sıfat dünyā dep hergiz devvār bolmaġıl,
14 Elgim alġıl yā pīrim, mende ġayret ḳalmadı.

15 Rūz-ı ezel köy dedi, köydüm men [hem] kül boldum,
Yolġa yatġan ḫār edim, naẓar tapıp gül boldum,
16 Cām-ı şarāb izledim, mescidimde mül boldum,
Bir egesiz it erdim, pīrim tapıp ḳul boldum,
17 Ötdüm maḳām ḥayretdin mende ḥasret ḳalmadı.

18 Tuttum pīrim etekin ḥaḳ yolıda başladı,
Yolġa kalġan gümrehi Afaḳ Hᵛācem ḫoşladı,
19 Kimler kirdi bu yolġa öz yükini taşladı,
Bir yol kördüm yüzini ikki közüm yaşladı,
20 Tınmay aytay senāsın mende ġaflet ḳalmadı.

21 ᶜIşḳa ḳadem koymasa va'llāh maᶜşūḳ tapılmas,
Munda rüsvā bolmasa anda rāḥat tapılmas,
22 Baġrıñg kebāb bolmayın közdin [ya] şın tökülmes,
Yol üstide köymeseñg seni nefsiñg çürümes,
23 Pīr-i muġān mey berdi, dilde cerḥat ḳalmadı.

36 1 Zāhid-sıfat şeyḫleri mescid sarı barġusı,
Ḳollarında tesbīḥi riyā, tāᶜat ḳılġusı,
2 Til birle zikrin aytıp Aḥmed'din söz sorġusı,
Bir bir yaḳtım ḳol salıp havā birle turġusı
3 Anıñg üçün yārānlar mende ġayret ḳalmadı.

4 Rāżī bolup ḳażāġa atım Meşreb ḳoydılar,
Sīnem köydi yüz otġa ḫūblar Meşreb dėdiler,
5 Yolġa ḳalġan gümrehni pīrim Meşreb dėdiler,
ᶜĀṣī, cānī ḳul ėrdim, Ḫᵛācem Meşreb dėdiler,
6 Keçtim mā vü zātımdın mėnde ḫullet kalmadı. (78)

7 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu muḫammesni [oḳup] bolġandın soñg ᶜālem-i rūḥānīdin ḫaber aldılar. ᶜAlem[8] misal anı aldıġa bir söz berilgen dėk maᶜrifet-yābıdın beşāret tapıp bu ġazel[9] ni oḳudılar:

10 Daᶜvī-i ᶜışḳ eylegen Mecnūn-ı bī-nevā ḳerek,
Özüni ḫāksār ėtip [şām] u seḥer duᶜā ḳerek.

11 Şām [u] seḥer fiġān ėtip yār viṣālını tilep,
Tün keçelerġa uyġanıp şām u seḥer duᶜā ḳerek.

12 Cehd [ü] cedel ḳılıp bu kün rütbeni keçġa ḳoymaġıl,
ᶜĀrif-i Ḥaḳ bolay deseñg Edhem-i bī-nevā ḳerek.

13 Çıḳtı Resūl maḳām aşıp Cibrīl- [emīn] izge salıp (79)
14 Yaᶜnī bu sözni bilgüçe ᶜārif-i müddeᶜā ḳerek. (80)

15 El-ḳıṣṣa, Īşān Meşreb bu ġazelni [oḳup] bolġandın soñg yene şikeste-ḥāl bolup bu ġazelni oḳudılar:

16 Tā ᶜadem saḥrāsıdın baḫt-ı ḳara ḳeltürmişem.
Nāme-i aᶜmālına yüz miñg ḫaṭā ḳeltürmişem.

17 Ḳaṭre-i raḥmet suyıdın manġa ber ay ḥażretim,
Ḥayy u Ḳayyūm zāt-ı bī-çūndın şifā ḳeltürmişem.

18 Sūre-i Ve'l-Leyl (81) oḳup, yā Aḥmed-i Muḫtār dėp,
İlticā-yı rūḥ-ı pāk-i enbiyā ḳeltürmişem,

19 Teşne-i leb ḳalġan o merd-i Ḫudā'dın örküley,
Mātem [ü] efġān ėtip ol Kerbelā ḳeltürmişem.

78. 14'lü hece vezni

79. Metinde 'salıp' şeklinde yazılmıştır.

80. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

81. Kur'ān, XCII

20 Çün Zebūr, İncīl ile Tevrāt [u] Furḳān ḫatm eṭip
Sūre-i Ve'ş-Şems'din (82) tefsīrler ḳeltürmişem.

21 Meşreb-i dīvāne bildi birliking Ḥayy [u] Ḳadīm,
22 Ḥasretingdin ḳeçe kündüz nālehā ḳeltürmişem. (83)

23 El-ḳıṣṣa, Meşreb bu ġazelni oḳuġandın song Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛāce'm aydılar: Ay
37 dīvāne, eknūn 1 sen bizing aldımızġa turġıl." Ol vaḳtda Şāh Meşreb ḫursend bolup,taᶜẓīm ḳılıp ediler. 2 Andın song Meşreb ᶜĀlī-cenāb'ning ḥaremleride müdāmü'l-evḳāt otun taşıdılar. Ve bir neçe 3 yıllar hem müşkilātlıġ hem ḳıldılar. El-ġaraż, ᶜĀlī-cenāb'dın Şāh Meşreb'ġa hīç iltifāt bolmadı. 4 Ol vaḳtda İşān Meşreb şikeste-ḥāl bolup öz ḥasb-ḥāllarıġa bu ġazelni 5 oḳudılar:

6 Dāyimā yādingda boldum, zār u ser-gerdān bolup,
Ah [u] efġānlar ḳılıp hecringde hem nālān bolup.

7 Her ḳayan bardım soraġlap tapmadım ay gül-ᶜiẕār,
Aylanıp ḳeldim yene ġam oṭıġa biryān bolup.

8 Tınmayın ḳan yıġladım künide raḥm eṭgay mu deṗ,
İltifāti ḳılmay ötti, ol perī cevlān bolup.

9 Dāġ-ı hicrān köydürür baġrımnı ay nā-mihribān,
Jāle boldı közlerimdin aḳtı çün bārān bolup.

10 ᶜArż-ı ḥālım kimge aytay mihribānım yoḳ meni,
Kim ḳulaḳ salıp eşitkey ḥālımı giryān bolup.

11 Zaᶜferān deḳ sarġayıp ḳaldım firāḳıng deştide
Öldüm āḫir pāy-māl-ı leşker-i hicrān bolup.

12 Kirpiking nāvekleri köksümġa eyler pāreler,
Ġamzelik ḳılġan nigāhıngdur per-i peykān bolup.

13 Meşreb-i ġāfilni hergiz kim soraġsız bolmasang,
14 Dem-be-dem vaḳt-ı seferdür yörse bī-fermān bolup. (84)

82. Kur'ân, XCII

83. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

84. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

15 El-ġaraż, İşān Meşreb me'yūs-ı bī-dimāġ bolup olturup erdiler kim bir neçe ṣūfīler aydılar: "Ay 16 Meşreb, bol yerge kelgeninġni yetti yıl boldı. Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb bir yol ay Meşreb, dediler 17 ve eger yene bir yol deseler, işiñg tamāmdur." İşān Meşreb raḥmetu'llāhi ᶜaleyh 18 bu sözni [ay] dılar:

19 Vaᶜde ḳıldı bir keley dep şūḫ-ı bed-ḫū kelmedi,
Tirmülüp yolıda ḳaldım közde uyḳu kelmedi,
20 Neçe keldi şūm rakībler ol perī-rū kelmedi,
Derdidin öldüm ḳaşıġa ḳadrım hergiz kelmedi,
21 Barçaġa şīrīn-zebān u mende bed-ḫū kelmedi.

22 Āh u vāh ile ġarīblik şehride bīmār men,
Perdeni yüzdin köterġil ᶜāşıḳ-ı dīdār men,
23 Sāḳiyā tün künçe mey ber neçe kün ḫumār men,
Ger alur bolsañg cānımını ay ṣanem [men] neter men?
38 1 Barça meclisni güli zülf-i semen-bū kelmedi.

2 Teşne-leb boldum ġamıñgdın miḥribānım ḳayda sen?
Āh urup istep yörür men, ḫānumānım ḳayda sen?
3 Maḥrem-i sırrım meni ay rāz-dānım ḳayda sen?
İsterim yoḳtur mekāniñg, lā-mekānım ḳayda sen?
4 Yüz tümen sevdāsı tüşti, maṣlaḥat-gū kelmedi.

5 Örtedi canmını dostlar yarını her bir sözi,
Bakkaç imanımını aldı ahu dek oynar közi,
6 Gül üçün, bülbül kafesde zarlar eyler bazi,
Can berer vaktda keley dep vaᶜde [köp] kıldı özi,
7 Halkıma yetti bu canım çeşm-i cadu kelmedi.

8 Ḳalġusı maḥşer eli ḥayrān günāḥımını körüp,
Tīre boldı yer yüzi rūy-ı siyāḥımını körüp,
9 Köygüsi tañgla ḳıyāmet dūd-ı āhımını körüp,
Şāyed ol raḥm eylese bol ᶜöẕr-ḫᵛāhımını körüp,
10 Rāżī boldum hecride ḳaşımġa ḥaḳ-gū kelmedi.

11 Köp yürekim ġamda ḳaldı, gül-ᶜiẕārım kelsen-e,
Ḳan tutupdur köksüme ḳaşımġa yārım kelsen-e,
12 Her ne ḳılsañg sen özüñg ḳıl dil-figārım kelsen-e,
Cümle şeyḫlerni uluġı nām-dārını kelsen-e,
13 Tirmülüp hecride ḳaldım, şūḫ-ı bed-ḫū kelmedi.

14 Böyle boldum ᶜışḳıda ḳılġan günāhım bilmedim,
Ṭāliᶜim ermiş zebūn baḫt-ı siyāhım bilmedim,
15 Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem püşt [ü] penāhım bilmedim,
Ḳatl eterġa tīġ keltürdüm [men] İlāh'ım bilmedim,
16 Bu sebebdin dil-berim zānū-be-zānū kelmedi.

17 Zāhidā Meşreb'ġa dedinġ mescid içre ḳoy ḳadem,
Yaḫşıdın til baġlaban her [bir] ulusġa ḳılma zem,
18 Olturup miḥrāb üzre gerdenifīgni eyle ḫam,
Taḳdīr-i Allāh körüp mescidġa keltürdüm ḳadem,
19 Neçe kün zāhid bolup köñlümġa bir Hū kelmedi. (85)

20 El-ḳıṣṣa, Meşreb zār zār yıġlap aytur erdiler kim Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛacem'niñ āb-ı ṭahāret bergüçi bir kenīzek-i 21 cemīleleri bar erdi, şol zamānda ol kenīzek revāḳnı üstide İşān Meşreb'ġa ḳarap yüz nāz [u] 22 girişme birlen taᶜẓīm ḳılıp aydı: "Ay Meşreb, yetti yıldur seni tir-i ᶜışḳınġ meni köksümġa cāy-gīr bolup 23 tur. Eger meni birlen bir yol muṣā-
39 ḥib bolmasañ, seni hecrinġdin köyüp adayur men." Şāh 1 Meşreb baş köterip ḳaradılar. Bir kenīzek-i Müşterī-ṭalᶜat ṭāḳ üzre ᶜişve ḳılıp tu 2 rupdur. Şāh Meşreb kenīzekni körgeç zamān bī-hūş boldı. Baᶜd-ezīn hūşlarıġa kelip, 3 andın soñġ kenīzekġa ḳarap, mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

4 Ay ṣanem-i perī-likā, ᶜişve-ger-i cihān mu sen?
Āb-ı ḥayāt lebleriñġ dil-ber-i ḫoş-zebān mu sen?

5 Āyīne-i cemālıñġa munça kī intiẓār edim,
Bir yolı demediñġ mañġa ᶜāşıḳ-ı nā-tüvān mu sen?

6 Her kişi kim sañġa baḳar, su boluban aḳıp keter,
Yüzleriñġ alma dek ḳızıl ġonça-i erġuvān mu sen?

7 Ḳullarıñġa īmā ḳılıp, vaᶜdeni dā'imā ḳılıp,
Soñġra mañġa cefā ḳılıp, köydüre sen ınan mu sen?

8 Lezzet-i közleriñġ bilen ḫasta köñgül feraḥ tapar,
Ḥüsn-i cemālıñġ ay perī, meyve-i būsitān mu sen?

9 Meşreb'iñġ cān fedā ḳılur, künde ṭavāf-ı kūyıñġa
10 Sormadıñġ ay sitem-gerim, reng-i sarıġ sāmān mu sen? (86)

85. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

86. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

11 El-ġaraż, bu ġazelni |oḳup| bolġandın soñg köp ḥalāyıḳlar cemi[c] boldılar. Şāh Meşreb, ḥalāyıḳlarġa ḳarap, 12 mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

13 Şāh-ı cihānım [c]ışḳınġdın öldüm.
Aram-ı canım [c]ışḳınġdın öldüm.

14 Levḥ |ü| Ḳalem çün şerḥ-i ḳaşınġdur,
Ebrū-kemānım [c]ışḳınġdın öldüm.

15 Miṣl-i semender yandım otunġa,
Örtendi cānım [c]ışḳınġdın öldüm.

16 Yārım otıga çāker bolıban,
Ṣāḥib-kırānım [c]ışḳınġdın öldüm.

17 Meşreb'ni cānı yętti lebige,
18 Rūḥ-ı revānım [c]ışḳınġdın öldüm. (87)

19 El-ġaraż, İşān Meşreb bu sözdin soñg mest-i bi-iḫtiyār bolup yıḳıldılar. 20 Ammā bol vāḳi[c]alar Ḥażret-i Afaḳ H[c]ācem'ġa ma[c]lūm boldı. Ḥażret-i [c]Ālī-cenāb ḳızıl ton ḳeyip 21 ġażab birle ḥaremdin çıḳtılar. Şāh Meşreb hūşlarıga ḳelip pīrlerini 22 bī-dimāġ körüp bu ġazelni oḳudılar:

23 Mestānedü męn şem[c]-i şerer-cilve şanemge,
Ḳurbān bolay āteş-gede teşne-i [c]alemge.

40 1 Zībā şanemim bāde içip yüzni ḳızarttı,
Ot saldı gülistān-ı perī-zād-ı İrem'ge.

2 Bir söz bile męn Leylā'nı Mecnūn ḳılıp ęrdim,
Dīvānelıġım şāne urar zülf-i semenge.

3 Cānım kılıçın astıġa bī-tābluġ ętti,
[c]Işḳ oyna deyür manġa uşal ḳaş-ı ḳalemge.

4 Meşreb ne belādur şiken-i ṭurra-i kākül,
5 Sulṭān ḳıladur kişver-i ser-geşte-i çeşmge. (88)

87. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

88. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

6 El-ġaraż, bu ġazelni [oḳup] bolġandın soñg Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem bildiler kim Dīvāne Meşreb 7 Manṣūr-ı Ḥallāc'nı maḳāmıġa yeṭken ekenler. Mihribān bolup aydılar: "Ay ṣūfīler, Meşreb'-8 ni sizler tutup muḥkem, iḥtiyāṭ ḳılıñglar ki Meşreb'din Ḥażret-i Manṣūr'nıñg 9 ıssı keledür."

El-ġaraż, ṣūfīler Seyyid Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem barıp, İşan Meşreb'-10 ni muḥkem tutup, baġlap, ᶜĀlī-cenāb'nı yanlarıġa keltürmaḳçı boldılar. Ol vaḳtda 11 İşān Meşreb'ni mübārek köñgülleri bozulup, Ḫudā-yı taᶜālā'ġa münācāt ḳılıp 12 aydılar ki "Bularge ay Kerīm-i bende-nüvāz ve ay Ġaffār, Kahhār seṇ, meṇ bir günāh ḳılġanımġa sizni 13 bendeleriñg munça taḥḳīḳlap sorsalar, tañgla ḳıyāmet ḳāyim bolġanda seniñg ḳaşıñgġa 14 meṇi aḥvālım neme bolġay?" dep zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap bu ferd beyt-15 ni oḳudılar:

16 Bir günehni üstide yüz miñg güneh ḳılmaḳ ḳerek,
Yüz günāhım bar Ḫudāya, bir günāhım yoḳ meṇi. (89)

17 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bol ferd beytni oḳup bolġandın soñg aydılar: "Ay Raḥīm-i 18 bende-nüvāz ve ay Ḳādir-i bī-niyāz, tā sendin emr bolmasa, bendeñgni ayaġıġa bir 19 tiken sançılmas. Ammā bol girişmelerni hemesini meṇ özdin bilür meṇ." dep,20 yene köñgülleri bozulup bu ġazelni oḳudılar:

21 Eger ᶜāşıḳlıġım aytsam, köyüp cān [u] cihān örter,
Bu ᶜışḳ sırrın beyān ḳılsam, taḳı ol ḫānumān örter.

22 Yürekimġa ṭelip ṭākat bu otlarġa köyüp her dem,
Bolup bī-ṣabr u bī-ṭākat yürek baġrı cinān örter.

23 Neçük eyler birāderler bolup meṇ zār [u] hem ḥayrān
Ġamı başḳa elem başḳa yürekimdin nihān örter.

41 1 Meṇ-i bī-ḫānumān her dem köyüp dāyim firāḳıñgdın,
Āhıñg tutsam nigārım, çün dilimdin tā zebān örter.

2 Ḳayu til birle cānā sañga sırrın dāyimā ḳılsam,
Tilim lāl u közüm giryān süngeklerge ᶜıyān örter.

3 Ne ḳattıġ kündür, ay cānān, viṣālıñgdın cüdā bolmaḳ,
Meṇi āhım tütüniġa zemīn ü āsumān örter.

89. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

4 Bu derd birle adā boldum nege hālımnı sormas sen?
Otum çıksa yürekimdin mekīn[ü] hem mekān örter.

5 Bu Meşreb derdini cānā çü hīç kim başıġa salma,
6 Eger mahşerde āh ursam, behişt-i cāvidān örter. (90)

7 El-ġaraż, bu sözdin soñg İşān Meşreb şehīd bolmaklarını añglap bol kitābların atını 8 Ḥac-nāme, Şehīd-nāme koydılar. Andın soñg mübārek köñgülleri bozulup bu ġazelni 9 aydılar:

10 Öldüreyin deyür mü sen, köydüreyin deyür mü sen?
Sen tene başka miñg belā yaġdurayın deyür müsen?

11 Hem semādın yerge taşlap, ḫalḳ arası rüsvā eylep,
Ḳuş kebi bāl u perimni yoldurayın deyür mü sen?

12 Ya ᶜnī şehīd-i ᶜışḳ men eyle kefen öldür meni,
Kim ḳızıl ḳan birle köñgül bozdurayın deyür mü sen?

13 Sendin özgeni men eger köñglüme salsam ay İlāh,
Kaᶜbe-i köñglüme kirip öldüreyin deyür mü sen?

14 Bu heme derd [ü] belālarnı ki saldıñg sen başıma,
15 Meşreb'iñgni cennet içre kirgüzeyin deyür mü sen? (91)

16 El-ġaraż, bu ġazelni [oḳup] bolġandın soñg Seyyid Afaḳ Ḥᵛācem aydılar kim "Ay Meşreb, sen bol 17 nā-maḳbūl işni ḳıldıñg. Hīç kim sālıklerdin mundaġ işni ḳılġan emes." Ol vaḳtda 18 Meşreb teferruḥ 19 birle bol ebyātnı ᶜĀlī-cenāb'ġa ḳarap aydılar:

Bildim ki atıñg Ḥażret-i Hādī-i muḍillīn,
20 Maḳbūl-ı hidāyet bolayın dep güneh ettim. (92)

21 El-ġaraż, bu sözdin soñg Ḥażret-i Afaḳ Ḥᵛācem aydılar ki "Ay sūfīler, Meşreb'ni basıñglar." Sūfī 22 ler Meşreb'ni bastılar. Andın soñg Ḥażret-i Afaḳ mihribān bolup mühürlerini kīseleridin 23 çıḳarıp İşān Meşreb'ni boyunlarıġa bastılar. Ne üçün kim ādemī-
42 zādnıñg 1 tamuru boynıġa ermiş. ᶜĀlī-cenāb şol sebebdin şundaḳ ḳıldılar. Mebāda dīv-i laᶜīn 2 vesvese kılıp Meşreb'ni yoldın çıḳarmasun. Andın soñg İşān Meşreb mest-i bī-iḫtiyār bo-

90. Hezec: mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

91. 16'lı hece vezni

92. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

lup [bu] ġazelni oḳudılar

4 اهالی ایت دستگیرم باش گمراه آمدم
بر طواف در گهت امروز بیگاه آمدم.

5 ناتوانم طاقت نوشیدن جامم نداشت
یا ابو الخمار مخمورم جسی راه آمدم.

6 استجب دعواتنا من کل نقصانا تنا
فاستمع ابیاتنا یك مصراع آه آمدم.

7 رب ارنی گفت موسی با خداوند کریم
خر موسی رفتم مست اناالله آمدم.

8 لا تجعل ربنا بالجرة عهداً الیك
لا تقطع بعد الهدایت قلتنی آه آمدم.

9 الغیاث الغیوث الاعظم بنده همدتوام
آمدم نجم و قمر رفتم علی الله آمدم.

10 گفته بودم شاهباز درشکار معنوی
شیر تر ذوالجلالم لیك روباه آمدم.

11 یا رسول الله مراسوئی خورت راهی بجاهی
برهد صورت بناهشی الله آمدم.

12 جز و بودم کل شدم هم مشرب بلبل شدم
خار بودم کل شدم بودم گداشاه آمدم.

13 مشرب رند امم کافر مریدی بیش نیست
14 بار دیگر دستگیرم باش گمراه آمدم. (93)

15 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu ġazeldin soñg ḫacālet-mend bolup maġmūm, perīşān-ḥāl çıḳıp Yarkend 16 ṭarafıġa revān boldılar. Bir sāᶜatdın soñg özlerini Yarkend vilāyeṭiġa kördiler. 17 Ammā Yarkend ḫalḳı müdām ārzū-mend-i cemāl-ı İşān Meşreb erdiler. İşān Meşreb'ni ḳelge 18 nlerini eşitip hemeleri istiḳbāl üçün çıḳıp kördiler kim bir ḳalender-i dāniş-nefes 19 mecẕūb, cünūn-ḥāletlıġ, saçları fetīle fetīle kemerlerige tüşigen, envār-ı İlāhī yüz 20 leridin hüveydādur. Meşreb'ni bu ḥāletini körüp, Yarkend ḥākimi atdın tüşüp ziyāret 21 ḳıldı. Şāh Meşreb mübārek ḳollarını köterip duᶜā ḳıldılar. Andın soñg 22 cemīᶜ ḫalāyıḳ-

93. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

larġa bī-ḫōdlıġ rūy-be-rūy |boldı, | ammā aᶜlem-i Yarkend'niṅg ecr-i şāgirdi [23] bar erdi.
43 Kelip aᶜlemġa ḫaber berdi kim "Taḳṣīr, bir ḳalender yeṅgi kelipdür. Tamām Yarkend [1] ḫalḳı aṅga iḫlāṣ ḳılıp, pişvāz çıḳıp, evliyā dep, heme anı ḳademiġa baş ḳoyupdur[2] lar. Ol vaḳtda aᶜlem aydılar kim "Birāderler, anı atı Meşreb'dür, anı duᶜāsı ġanīmetdür." [3] Aᶜlem aydılar: " (94) اوليا ئي تحت قبابي 'nı bir nişānesi şoldur ki ḫalāyıḳ köziġa mecẕūb körünür."

[4] El-ġaraż, cemīᶜ ḫalāyıḳlar iḫlāṣ keltürüp, kelip İşān Meşreb'ni ziyāret ḳıldılar. Şāh Meşreb, [5] her kimge bir naẓar saldılar, tamām ḫalāyıḳlar ṣāf-żamīr bolup, İşān Meşreb'ni arḳalarından [6] naᶜra tartıp keldiler, ammā Şāh Meşreb Yarkend şehriġa kirgünçe Ḫudā'ġa münācāt [7] ḳılıp, mest bolup bu muḫammesni oḳudılar:

[8] Yā İlāhī ḫamdıṅga gūyā lisān keltürmişim,
Miṅg bir atıṅgnı, ṣıfātını ᶜıyān keltür |mişem|,
[9] Vaḥdet illādur, eḥad dep bī-gümān keltürmişem,
ᶜIşḳ sırrını ḫalāyıḳdın nihān keltürmişem,
[10] Ẓāhir ü bāṭınnı men bir bir beyān keltürmişem.

[11] Ḳāf-tā-Kāf-ı cihān boldı zuhūrıṅg cilve-ger,
Dāne-i gendüm ara tüşti muḥabbetdin şerer,
[12] Nūş etip Ādem ḳılıp özlük diyārıdın sefer,
Cennetü'l-meᵓvānı bir gendümġa sattı şīr-i ner,
[13] Zīnet-i Ādem'ġa andın soṅgra ḫān keltürmişem.

[14] Toḳḳuz āsmān bī-sütūnsız turġuzup Perverdigār,
Tapmas ol vehmi bilen hergiz taḥarrükdin ḳarār,
[15] Ay |u| kün cümle kevākib zīnet-i leyl ü nehār,
Hīç şek yoḳtur anı vāḥidlıġıġa bir ü bar,
[16] Evliyālarnı güvāhlıġda ᶜıyān keltürmişem.

[17] Çün şefīᶜü'l-müẕnibīn mürselni yār etti Ḫudā,
Ehl-i füccār |u| maᶜāṣī derdiġa berdi devā,
[18] Dīn ṭarīḳini müyesser eyleġay ol reh-nümā,
Keldi hātifdin mübārek semᶜiġa Ḥaḳ'dın nidā,
[19] Kim seni peyġamber-i āḫir zamān keltürmişem.

[20] ᶜIşḳ bustānıġa hem ḳaddıṅg erür nāzik nihāl,
Çün seni żātıṅgnı bāṭıldur eger ḳılsam ḫayāl,
[21] Ārī sen, vaḥdetġa yek-tā vü ḳadīm-i bī-miṯāl,
Pertev-i ḥüsnüṅg çerāġı rūşen etti māh |u| sāl.
[22] Cümle eşyāġa seni men çün īmān keltürmişem.

94. Arapça ibâre

.....

44 1 Ḫᵛāce-i her dü-serā yaᶜnī peyember serveri,
Kim Muḥammed āfītāb [u] özgelerdür alıteri.
2 Āyet-i ما زاغ 'dur, (95) ol közleringni tefsīri,
Enbiyā birle Resūl başıġa tāc [u] efseri,
3 Küfrġa (96) شق القمر muᶜciz-beyān keltürmişem.

4 Āsitānıngnı gedāsıdur heme şāh [u] vezīr,
ᶜĀsī [vü] şermendelerġa sen özüng sen dest-gīr,
5 Birni çün taḫt üzre ᶜizzetlig kılıp eylep emīr,
ᶜĀlimü's-sırrı'l-ḫafiyyāt bir atıng ermiş ḫabīr,
6 Çün köñgülni faḫrıġa lā-mekān keltürmişem.

7 Ḥażret-i Ṣıddīḳ-ı Ekber, yār-ı evvel, pāk-i dīn,
Maᶜden-i ṣıdḳ [u] ṣafā, şāhen-şeh-i mülk-i yaḳīn,
8 Çün ᶜÖmer keltürdi īmān evvelīn ü āḫirīn,
Boldı īmānġa müşerref cümle-i rūy-ı zemīn,
9 Din öyini ᶜadl birle pās-bān keltürmişem.

10 Cāmiᶜ-i Ḳur'ān çü ᶜOsmān yār-ı süvüm ol kibār,
Çün ḥayā bābıda keldi engübīn-i nev-bahār,
11 Ḳātil-i küffar ol şīr-i Ḫudā Düldül-süvār
لا فتى الا علي لا سيف الا ذو الفقار (97)
12 Çün şefāᶜat mülkide ṣāḥib-ḳırān keltürmişem.

13 Yā Rab emdi Meşreb'iñgni kılmagay sen bī-ḫaber,
Hem özini añglagānlardın añga bergil ḫaber,
14 Cān [u] dil birle seni boynungda baglapdur kemer,
Meyve-i bāg-ı hidāyetdin mañga bergin semer,
15 Kullugungda ser-ḫıredimni yaman keltürmişem. (98)

16 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Şāh Meşreb Yarkend şehrigа dāḫil boldılar. Ḫᵛāce 17 Ḥasan'nıñg merḳadlarıġa ḳarār aldılar. Andın soñg Yarkend'niñg ḥākimi 18 İşān Şāh Meşreb'ni ᶜizzet kılıp, kemḫāb töşeklerni taşlap, 19 ve bir neçe elvān ṭaᶜāmlar yeter eylep İşān Meşreb'ni teklīf kıldı. Şāh 20 Meşreb kelip olturdılar. İşān ol palāslarġa ḳarapbol هذا ني

95. Kur'ân, LIII (Necm), 17
96. Kur'ân, LIV (Kamer), 1
97. Arapça ibâre
98. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

dılar: (99) الدنيا جيفه و طالبها كلاب. ya^{c}nī dünya murdārdur, anıng ṭālibi itdür.

Andın song [22] Şāh Meşreb töşeklerni üstiga siyip yiberdiler. Ol vaḳtda ḥākim
45 aydı: "Taḳṣīr, sizni [23] ^{c}izzet ḳılıp kemḫāb töşeklerni ayaġıngız astıga saldük. Mundaḳ işni [1] ne dep ḳıldıngız?" İşān Meşreb aydılar: "Mundaḳ ^{c}izzetga simaḳ kerek." dep andın song ḥākim[ga] sora[2] dılar: "Ay ḥākim, sening aslıng ḫaymedin bolsa?" Ḥākim İşān Meşreb'ga aydı: [3] "Taḳṣīr, aslım tofraḳdur." İşān Meşreb aydılar: "Andaḳ bolsa, sen öz aslıngga [4] siyer sen. Men şol sebebdin bu töşeklerga sidim." aydılar. Andın song ḥākimga [5] ḳarap aydılar: "Ay ḥākim, men bol ḳaṣrınggа bir külḫan yasay men, cevāb berür mü sen?" Ḥākim aydı: [6] "Taḳṣīr, ṣāḥib-i iḫtiyār siz." Andın song İşān Meşreb buyurdılar ki yaḫşı yaḫşı [7] otunlarnı yıgdılar. Andın song İşān Meşreb'ning köngülleri açılıp, [8] tebessüm ḳılıp bu beytni dediler:

" Otunnı yaḫşısı yantaḳ, ḫatunnı yaḫşısı [9] Ḳalmaḳ, ta^{c}āmnı yaḫşısı bolmaḳ,"

dep yantaḳdın külḫan ḳılıp, andın song fermān ḳıldı[10] lar ki "Ay ser-mest, çilimimni aldımga keltür." Der-ḥāl ser-mest mürīd-i ber-kemālları çilim[11] ni alıp geh aları küzemga ḳadem degürdiler, geh bir çilim küze şekli, ser-ḫānesi kāse şekli. [12] Andın Şāh Meşreb külbārlarıga küve salıp bir nebze bengni çıḳarıp ser-mestni [13] berdiler. Ser-mest bengni alıp, çaḳlap Şāh Meşreb'ga berdi. Çilimni ḳollarıga [14] alıp bu beytni oḳudılar:

15 اول قدم پیر مغان را عشق است
دوم سر و پا برهنه کان را عشق است .

16 رندان بخارا و بنگیان کشمیر
شاه مشرب ترك اندیجانرا عشق است . (100)

[17] Andın song bir ḳullāb, ikki ḳullāb, üç ḳullāb tartıp dūdını ḳarmaya berdiler. Tamām ^{c}ālemni tīre vü tārīk ḳıldı. Ol vaḳtda bu beytni oḳudılar:

دود ینکم صفن سمن [19] راز مروریز کرد
رفت در قعر جهنم هرکه رو پرهیز کرد . (101)

Andın song ser-ḫaneni alıp [20] yer ḳaḳtılar. Heme kördiler, Ḫudā'nı ḳudretidin bir dānesi bütkeni yoḳ. Yene İşān [21] Meşreb benglerini alıp külbārlarıga saldı. Cemī^{c} ḫalāyıḳlar bol kerāmātnı [22] körüp taḥsīn ü āferīn ḳıldılar. Ba^{c}żı kişilerdin āvāz keldi ki "Mundaḳ [23] dī-
46 vāne dünyānı terk eylegenni yer yüzide körmedük. Ḫayf ki kāmil-i namāz [1] eken." İşān

99. Hadîs-i Şerîf, (bk. Aclûnî, Keşfü'l-hafa, 1313)

100. Ahreb: Mef'ûlü mefâ'îlün mefâ'ilü fe'ûl

101. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Meşreb bu sözni eşitip, caylarıdın turıp, sāzlarını ḳollarıġa [2] alıp bu ġazelni oḳudılar:

[3] Dünyāġa kelip kūyıda bilmey yana ḳaldım.
Dermān oḳıdın neçe aġız suyuna ḳaldım.

[4] Kördüm men anı düşmen [ü] mekkār ekendür,
Lā oḳı bilen ikki köziġa ata ḳaldım.

[5] Zāhid mangā bir şīşe mey [beṛ] senge namāzıng,
Yüz takvīni bir şīşe-i meyġa sata ḳaldım.

[6] Vaḥdet meyini pīr-i muġān eḷgide içtim,
Manṣūr kebi başımı dārġa asa ḳaldım.

[7] Dīvānelıġım şöhreti [c]ālemni tutupdur,
Bir cilvesiġa ikki cihānnı sata ḳaldım.

[8] [c]Ayb eylemengiz Meşreb-i bī-ḫodnı yārānlar,
[9] Neyley ki bu ġurbet küçesidin öte ḳaldım. (102)

[10] Andın song Yarkend ḫalḳı aydılar kim " Ay ḳuṭb-ı [c]ālem, yene şungā pey-rev bir ġazel oḳung, ay şāh." [11] [de]diler. Andın song Şāh Meşreb mest bolup [bu] ġazelni oḳudılar:

[12] Nāgeh cemālıng [nı] körüben maḥv bola ḳaldım.
Ay deḳ yüzinge baḳtım u ḥayrān bola ḳaldım.

[13] Ot deḳ tutaşıp köydi yürekim bile cānım
Pervāne bolup otġa özümni sata ḳaldım.

[14] Yüz ġamze bilen çıḳtı ṣanem cānım öyidin,
Zünnār uruban dīn ile dünyā sata ḳaldım.

[15] Kördüm ki [c]aceb cilvė-ger-i dil-ber-i ṭannāz,
Dīvāne bolup [c]ışḳıda ot deḳ yana ḳaldım.

[16] Dildār cemālın ser-i bāzārda kördüm
Köngül yanıban maḥv-ı temāşā bola ḳaldım.

[17] Ḥācet emes ol ka[c]be-i cānānga barmaḳ,
Men gevher-i maḳṣūd bolayın dep yana ḳaldım.

102. Hezec: Mef'ūlü mefā'ilü mefā'ilü fe'ūlün

18 Meşreb başığa tüşti uşal kün ġam-ı dil-dār,
19 Şeydāyī bolup cümle hevesdin ḳala ḳaldım. (103)

20 El-ḳıssa, Şāh Meşreb bu ġazel[din] soñg yene öz ḥasb-ı ḥallarıġa mest, bu ġazelni 21 oḳudılar

22 Tā tilbeliġım şöhreti ᶜālemni ṭutupdur.
Andın beri Mecnūn sözini ḫalḳ unutupdur.

23 Ferhād ile Mecnūn ne bilür ᶜışḳ rümūzın
ᶜIşḳ dersini şāgirdim alarġa oḳutupdur.

47 1 Müjgānlarıñgızını oḳı Meşreb'ġa çü teġdi,
2 Men bildim ü cānımge neler mendin ötüpdür. (104)

3 El-ġaraż, andın soñg Yarkend ḫalḳı Işān Meşreb'ġa iḫlāṣ kılıp mürīd boldılar. Ol vaḳıda 4 İşān Meşreb bāṭın köz bile kördiler kim hemelerini köñgli āyīne dek ṣāf boluptur. Ammā 5 imtiḥān üçün, alarnıñg iḫlāsını ḳaytarmaḳ üçün, ḳıbāb ḳılıp aydılar kim "Ay Yarkend ḫalḳı, 6 sizlerni iḫlāṣlarıñgızdın meni bol sidüküm bihraḳ." dep, eteklerini köterip "çuş çuş" 7 dep ḳoya berdiler. Köp ḫalāyıḳlar munı körüp köñgülleriġa efsūs ḳılıp aydılar: "Hey 8 dirīġ, bizler mundaḳ yeñgi ḳalenderlerġa iḫlās ḳılıp mürīd boldük. Bol işlerimiz yaḫşı 9 bolmadı." dep cemīᶜ ḫalāyıḳnı iḫlāsı yetti. Andın soñg Şāh Meşreb Yarkend şehridin 10 çıḳıp ᶜāzim-i ziyāret-i Ḥażret-i İmām Caᶜfer-i Ṣādıḳ radīya'llāhu ᶜanhunıñg merḳad-ı münevverlerini Ḫoten vilāyetiġa 11 dep Ḫoten ṭarafıġa revān boldılar. Bol yerde bir naᶜra-i Ḥaydarī urup ᶜulemā ve fużalālar 12 ol naᶜranı eşitip pīş-dār çıḳtılar. Şāh Meşreb kördiler kim ḫalāyıḳlar ḳele 13 dürler. Ol yerde bir arıġ mey hem aḳıp barur erdi. Şāh Meşreb eteklerini 14 köterip, "cuş" dep, suġa siyip yiberdiler. ᶜUlemālar munı körüp[ay]dılar: "Mundaḳ cinni, bengī 15 ḳalenderġa kişi degen iḫlāṣ ḳılur mu?" Meşreb alarġa ḳarap aydılar: "ᶜUlemālar, öz ḫilᶜat 16 larıñgız birlen özinñgizni arıtar sizler, ammā men balanı anasıġa ḳoştum." ᶜUlemālar 17 aydılar: "Ay dīvāne, yerge olturup siyeydiñg bolmasu[n]. Ḫudā-yı taᶜālā yerni ezberāy-ı 18 sırr-ı bendeler yaratıpdur." Ol vaḳt Şāh Meşreb aydılar: "Ay ᶜulemālar, kitāblarġa körmediñgizler mü? Tā 19 ñgla ḳıyāmet küni kā'im bolġanda, Ḥażret-i Mehter İsrāfīl ᶜaleyhi's-selām ṣūrlarını çalgende, 20 atnı bir tuyaḳını astıdın yetmiş kelime-güy "Lā İlāhe İllā'llāh Muḥammed Resūlu'llāh" dep başlarını 21 köterip zinde bolsa ḳerek. Alarnıñg arasıda bir ança mütteḳī-perhīz-kār evliyā-yı 22 ber-ḥaḳ barurlar." Cemīᶜ ᶜulemālar bu sözġa ḥayrān bolup turdılar. Yene İşān Meşreb 23 ᶜulemālardın soradılar: "Ay ᶜulemālar, sizler nemedin
48 āferīde bolġan bolsañgızlar?" ᶜulemālar 1 aydılar: "Cemīᶜ ḫalāyıḳ ve bizler tofraḳdın āferīde bolġandurlar." Meşreb aydılar: "Andaġ bolsa, 2 sizler öz vücūdıñgızġa [sı]çar eken sizler." Ve yene bu sözġa heme taḥsīnlep turdılar. Andın 3 soñg İşān Meşreb Ḫoten şehriġa kirip

103. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

104. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

kördiler, ḥalāyıḳlar arḳalarından irge[4] şip keledürler. Ol vaḳtda İşān Meşreb mest bolup, cezbeleri[5] birlen, mestāne bu ġazelni oḳudılar:

[6] Ġazel

[7] ابر گوهر سرشکم و مخزن گر آمدم
نیسان هجر گانیم و معدن گر آمدم.

[8] در چاه عشق جسکه رسن تاب گشته ام
زلف سمن بوییم در دشنگر آمدم.

[9] از کفر دین پرستم و مهر مه بلراز
که کعبه ساز گاه سمن گر آمدم.

[10] اسفندیار حرص مرا صبر دشمن است
رویُمن تن آفریده بهمن گر آمدم.

[11] یا رستم زمانه طرف گشتم خطا است
افراسیاب ساز تهمتن گر آمدم.

[12] آن بلبلی که درچمن دل بصد زبان
چون عندلیب ناله الوان گر آمدم.

[13] گاهی نسیم غنچه کهی رنگبوی گل
صبح بهار فیضم وگلشن گر آمدم.

[14] ارنی شنیده موسی آ طور تصورم
موسی کلیم و داد دایمن گر آمدم.

[15] یوسف طلب ز مصر بکنعان اشتیاق
یعقوب دار گریه مخزن گر آمدم.

[16] در راه عشق بی سر وپا گشته مشربم
[17] آتش فروز گلشن گلخان گر آمدم. (105)

[18] El-ḳıssa, Şāh Meşreb Ḫoten'ġa kirip pīş-tāḳ-ı ᶜaliyyeġa çıḳıp olturdılar [19] kim tamām ᶜulemālar ol tāḳnı astıġa cemᶜ bolup, olturup bir birleriġa aytur er[20] diler kim "Mundaḳ ḳalender-i āteş-nefes aṣlā bu yurtlarġa kelgen yoḳ erdi." Şāh [21] Meşreb bu sözni eşitip pīş-tāḳdın sip yiberdiler. Tā boḳları bedenleriġa [22] teġdi. "Bol neçük ıssıġ su." dep destār

105. Muzâri' : Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

49 larnı taşladılar. Ammā aᶜlem [23] ni bir şāgirdleri bar erdi, aydı ki "Bol [1] Dīvāne Meşreb'dür ki ol her yerde kėldi, çuş çuş dėp siyip ḳopadur."

El-ḳıṣṣa, Īşān [2] Meşreb'ni tutup, muḥkem baglap, "Bol dīvāneni öldürmaḳġa lāyıḳ boldı." dėp Īşān aᶜlemni aldıġa [3] alıp kėldiler. Aᶜlem aydı: "Ay bengī ḳalender, ne üçün bularnı ḥaḳāret ḳıldıng? Peyġamber [4] ᶜaleyhi's-selām neme aytıpdurlar?" Anda mollālar aydılar: "Ay bengī, bol ḥadīṣni bilür mü sėn? [5] Nėge bizlerni ḥaḳāret ḳılur sėn?" Meşreb aydılar ki "Özlering̃iz aytur sizler ki murdār su üç [6] mertebe aylansa, ḥelāl bolur. Ammā mėni sidükim pīş-tāḳdın yerge tüşkünçe yėtmiş mertebe [7] aylagendür. Yene neme üçün ḥarām ėken?" ᶜUlemālar aydılar: "Bāreka'llāh, Meşreb, rāst aytur sėn, [8] muvāfıḳ-ı şerᶜ ḥelāl bolur." dėp hemeleri taḥsīn ü āferīn ḳıldılar

Andın song̃ "ᶜUlemā [9] lar siz ᶜilm-i ḳāldın hem ḫaber-dār körünür siz." [dėp] Īşān Meşreb hem ᶜulemālardın bir mesᵓele-i müşkil [10] ni soradılar. Hīçleri cevāb bermediler. Amma mollālarnı arasıġa bir merd-i ṣāḥib-sülūk [11] bar erdi. Murāḳabeġa kördi kim bir mest teve merdümning̃ arasıġa çöküp yatıpdur. Ol [12] aydı: "Yārānlar, iş ḳabāḥat boldı, bol ḳalender kim ādem ėmes, uluġ evliyā ėken, manıġa murāḳabede [13] maᶜlūm boldı ki ᶜilm-i ḳālġa müfessir ve muḥaddiṣ ėken." Andın song̃ hemeleri Īşān [14] Meşreb'ġa ᶜöẕr ayttılar. Şāh Meşreb hem aydılar: "Ay ᶜulemālar, sizler hem maᶜẕūr tutung̃lar kim siz [15] lerga köp biėdebliġ ḳıldım." Andın song̃ ayttılar: "Ėmdi sizlerġa ᶜışḳ bābıdın oḳup, dėp [16] özlerini āşikārā ḳılıp, bu ġazelni mest bolup oḳudılar, raḥmetu'llāhi ᶜaleyh:

17 Yārnıng̃ kūyıda köygen bar mu-kin?
Bir ölüp ikki tirilgen bar mu kin?

18 Yārnı vaṣlını izlep çarḫ urup
Tirmülüp yollarda ḳalġan bar mu- kin?

19 Şāh-bāz-ı lā-mekān sulṭān-ı ᶜışḳ,
Ṭabl urup dil-bendġa ḳongen bar mu -kin?

20 Nėçe yıl Afaḳ Hᵛācem ḫıdmetiga,
Şol Ḫoten deştini kirgen bar mu- kin?

21 Men kėbi rüsvā-yı tersālar bolup,
Boynıġa zünnār salġan bar mu -kin?

22 Tang̃la maḥşerde yıġılsa cümle ḫalḳ,
Āh urup maḥşerde yörgen bar mu -kin?

23 Dād ėter Meşreb Ḫudā dergāhıġa

50 [1] Ol zamān dādıġa yetken bar mu -kin? (106)

[2] El-ġaraż, Īşān Meşreb bu ġazelni oḳudılar. Heme ḥalāyıḳlar ḥayretġa boldılar. Andın soñg Īşān [3] Meşreb'niñg şevḳleri ziyāde bolup bu ġazelni oḳudılar:

[4] Şükr li'llāh gül-ᶜizārım keldi ya.
Ġamda ḳaldım ġam-güsārım keldi ya.

[5] ᶜArşnıñg meydānıġa cevlān ḳılıp
(107) ربنا فاغفر لنا dep keldi ya.

[6] (108) رب ارني dedi Mūsā-yı Kelīm,
(109) لن تراني dep nidāsı keldi ya.

[7] Aç közüñgni ᶜibret ilen ay faḳīh,
ᶜİlm-i ḳāldıñg maġz-ı ḥālıñg keldi ya.

[8] Meşreb'iñg maḥşerde yıġlap dād eter,
[9] Dād etip barını istep keldi ya. (110)

[10] El-ḳıṣṣa, andın soñg tamām ᶜulemā ve fuḳarālar zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap aydılar kim "Biz[11] ler hememiz ārzū-yı sizniñg cemālıñgızġa erdük el-ḥamdü li'llāh, bizlerġa Ḫudā müyesser ḳıldı." Ol vaḳtda [12] Īşān Meşreb ᶜulemālarġa ayttılar: "Ay ᶜulemālar, men sizlerni ḥaḳlarıñgızġa duᶜā ḳılay. Ḫudā [13] sizlerġa tevfīḳ ve maᶜrifet, ᶜatā ḳılgey." dep "Allāhu ekber" dediler. Andın soñg ᶜulemālar a[14] ydılar: "Taḳṣīr, sizdin ümīd ḳılur miz ki bir kitāb sizdin yādigār ḳalsun." Şāh Meşreb bu sözni [15] eşitip aydılar: "Ay ᶜulemālar, eger mendin kitāb ḳalsa, cemīᶜ ᶜārifler, zāhidler ve ᶜāşıḳlar anı o[16] ḳup ṭāḳat ḳılmay, bī-ḳarār bolup ᶜālemni bozarlar." dep cemīᶜ kitāblarını ᶜārifler otġa heme salad[17] urlar." Ammā bol kitābı her bir yerdin cemᶜ ḳılıp munı Şehīd-nāme, Ḥac-nāme at koydılar. Andın [18] soñg Īşān Meşreb mest bolup [bu] ġazelni oḳudılar:

Nazm

106. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

107. Kur'ân, III (Al-i İmrân), 193

108. Kur'ân, VII (A'râf), 143

109. Kur'ân, VII (A'râf), 143

110. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

19 Temāşā eylemakda kūşede [hem] encümen keldim,
Ḫurūşān bülbül-i şūride dek sa^{c}y-ı çemen keldim.

20 Ġazāle dek bolup şehr-i Ḫoten'de seyr etip oynar,
Yıraḳdın ol güzergāhġa güyā ki ebr-i men keldim.

21 Eger Ya^{c}ḳūb dek ḳan yıġlasam, ^{c}ayb eylemeñg zinhār,
Firāḳ-ı derd-i Yūsuf'nı çekip beytü'l-ḥazen keldim.

22 Şehīdān-ı ḫalḳnı seyr eterġa ay müselmānlar,
Çü lāle dāmen-i saḥrā tutup seyr-i çemen keldim.

23 Bahār-ı bāġ-ı mestī bāġbān oldur ki ölġay mu?
Tenimde hem yürek, hem üstüḫ^{v}ān [u] hem süḫan keldim.

51 1 Ḳadeḥ maḫmūrlarġa toldurup keltürġil ay sāḳī,
Şarābı kırmızı pūşān [u] gül-gūn pirehen keldim.

2 Mey-i vaḥdetni toldur Meşreb-i maḫmūrġa sāḳī,
3 Sebū elgimde sıġmaydur [u] şem^{c}-i encümen keldim. (111)

4 Ve yene İşān Meşreb pey-rev bu ġazelni oḳudılar, raḥmetu'llāhi ^{c}aleyh:

5 Men erdim bülbül-i güyā fiġān birle çemen keldim.
Yürekde dāġlar gül-^{c}izār [u] yāsemen keldim.

6 Menim āşüfte köñglüm ġonça dek hergiz açılmaydur,
Yürekdin ġam keter dep bu sebebdin men Ḫoten [keldim].

7 Peyember ümmetidin çār-yārnı dōstlarımız,
Cānımnı dōst tutay dep Ḥażret-i Veysü'l-Ḳaren [keldim].

8 Bu Meşreb sözini dür-dāne-i ḳıymet-bahā derler,
9 Cemī^{c} ḫalḳ ara söz bābıda ṣāḥib-i süḫan keldim. (112)

10 El-ḳıssa, Şāh Meşreb Ḫoten'ni ziyāret ḳılıp cānib-i saḥrāda çıḳıp revān boldılar. Yolda 11 kördiler ki bir ^{c}āmmī dihḳān kuşsürüp, İşān Meşreb'niñg şi^{c}rleridin köterip, ser [ü] pāy- 12 der-havā her ḳayandın oḳup olturupdur. Meşreb der-ḳahr bolup, barıp anı yerlerini bozar 13 erdiler. Dihḳān körüp aydı: "Ay mashara bengi, meni ^{c}imaretlerimni [nege] bozar

111. Hezec: mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

112. Hezec: mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

seṇ?" İşān Meşreb [14] dihḳānġa ayılar: "Hīç kim seṇ dek mashara bolur mu kim? Meṇiṅg tüzġa ᶜimāretlerimni bozar seṇ?" Dihḳān [15] aydı: "Siziṅg ᶜimaretleriṅgiz ḳaysıdur? Meşreb aydılar kim "Oḳup turġanlarıṅg heme-[16] si meṇi ᶜimāretlerimdür." Andın soṅg İşān Meşreb köṅgüllerigà aydılar kim "Meṇi söz-[17] lerim şundaḳ ᶜāmmilerġa ḳalġandın köygeni bihraḳ." deṗ cemīᶜ kitāblarını otġa salıp [18] köydürdiler. Andın soṅg "Hū" deṗ, yolġa tüşüp revān boldılar. Neçe menzil yol yörüp [19] Übīle degen vilāyetiġa bardılar, kördiler ki Ḥaḳ sübḥānehu ve taᶜālā dünyāda munça kāfirler yar-[20] atıpdur, ammā hīç kāfiri bolmaġay ki Ḫudā-yı taᶜālā'nı bilmeġay. Ammā Ḳontaçı Ḫan Ḫıtā'nı pādışāhı [21] erdi, anı bir kızı bar erdi, Melīke Afaḳ degen. Köp ṣāḥib-cemāl erdi. [22] Tört yüz ḳırḳ tört kenīzek-i ṣāḥib-cemāl anı ḳaşıda bar erdi. Melīke bir kün tamām [23] kenīzekleri birlen seyr-i ṣaḥrāġa çıḳıp erdi. Şāh
52 Meşreb Melīke'ni şān, [1] şevket birle körüp, der-ḥayret bolup aydılar: "Ay Ḫudāvendā, seṇiṅg ḳudretiṅgdin mundaġ per [2] i-veşler peydā bolur." Andın soṅg Melīke'ġa ḳarap aydılar: "Ay Melīke Nācī, meṇ saṅga ᶜāşıḳ [3] boldum." deṗ anı yolını başını aldılar. Melīke ḥayrān bolup turdı. Melīke andın soṅg [4] vezīriġa ḳarap aydı: "Ay vezīr, meṇ bol ṭarīḳa ḳalender-i ṣāḥib-feyżni yer yüziġa [5] körgenim yoḳ." Melīke'ni vezīri hem aydı: "Ay Melīke, rāst aytur seṇ. Elbette bol ḳalender [6] evliyādur." Andın soṅg Melīke aydı: "Ay ḳalender-i ekrem, maṅga rāst köṅgül birlen ᶜāşıḳ [7] bolġan bolsang, meṇi başımdaki otaġa şānıġa bir beyt oḳuġın." deḍi. Şāh Meşreb, [8] "ḫūb" deṗ bu ferd beytni oḳudılar:

[9] Otaġasını körüp tilbe köṅglüm böyledür,
Ki cān ḳuşını دلباسی شیدا کی کرسی

[10] El-ġaraż, bu ferd beytni [oḳup] bolġandın soṅg Şāh Meşreb, ḳızınıṅg şānıġa bu müstezādnı [11] oḳudılar:

[12] Nāgeh körüben kūçe [de] ol serv-i ḫırāmān
Ḳaş ḳaḳtı [vü] keṭti.

Ḳaş uçıġa īmā ḳılıp ol cilvesi lerzān,
Yörgin deḍi keṭti.

[13] Ol şūḫ-ı perī, közleri āfet, sözi āteş,
Hey hey [ne] cevāhir.

Bir cilve ḳılıp ḳıldı meṇi öziġa ḥayrān,
Hūşım barı keṭti.

[14] Ol zülf-i perīşān salıban çıḳsa be-yek-bār,
Yüz şükr eter meṇ.

Yüz mertebe cānımnı ḳılay meṇ aṅga ḳurbān,

Ot yaḳtı [vü] ḳetti.

15 Yüz cilve bilen bardı öyi sarıġa ol şūḫ,
Baġrımnı ḳılıp ḳan.

Miñ mertebe taᶜẓīm ile ol serv-i ḫırāmān,
Cān aldı vü ḳetti.

16 Meşreb'ni bu dünyāda ḫarāb eṭken özüñ seṇ,
Ay közleri şehlā.

Aydı sözini yandı bu dünyāda fırāvān,
Cāndın güẕer ḳetti. (113)

17 El-ḳıṣṣa, Melīke ḫursend bolup aydı: "Yene bir müstezād oḳuñ. Şāh Meşreb, "Ḫoş bolur." 18 deṗ mest-i mey-i vaḥdet bolup bu müstezādnı oḳudılar:

19 Raḥm eyle mañga emdi eyā rūḥ-ı revānım,
Cān çıḳġalı yeṭti.

Turdı bu zamān ᶜışḳ oṭıġa köygeli cānım,
Yaşıñ mañga yeṭti.

20 Köñglümni gülidin yeṭürüp tapmadım aṣlā,
Ḥayrāne bolup meṇ.

Alıp seṇ anı cürm durur sizde gümānım,
Huşım barı ketti.

21 Rahm eylemeseñ gerçi ḳuluñga bu zamān seṇ,
Bir raḥm ḳılıban.

Raḥm etküsidür raḥmı ḳelip sañga Uġan'ım,
Vaḳt-ı seḥer ötti.

22 Ḥālımnı sorap köñglimi alsañ neme bolġay,
Ay taş köñgüllik.

113. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

Bol Meşreb-i dil-ḫastaġa ay şāh-ı cihānım,
Sözini tüketti. (114)

23 Melīke'ni köñgli ḫoş bolup yene buyurdı; İşān Meşreb'ġa ḳarap aydı: "Ay dīvā-
53 ne, bir ġazel oḳuñg!" Şāh 1 Meşreb ḫoş bolup. alarġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

2 Dil-ber yüzini körgeli dīvāne ḳelipdür.
Yüz nāz [u] girişme bile cānāne ḳelipdür.

3 Yüz cānım eger bolsa taṣadduḳ añga bolsun,
Reftārı belā, közleri mestāne ḳelipdür.

4 Dīvāne bu cānıñgnı fedā ḳıl anı üçün,
Kākülleri kim beline çulġana ḳelipdür.

5 Zerrāt-ı cihān içre köyüp teşne-leb erdim,
Cānāne bilen ṣāḥib-i peymāne ḳelipdür.

6 Cānıñgnı fedā eyleġıl ay ḫasta-yı Meşreb,
7 Lebleri[şeker] tişleri dür-dāne ḳelipdür. (115)

8 El-ġaraż, bu ġazeldin soñg Melīke aydı: "Ay Meşreb, mendin bu naḳlnı eşitkil kim
9 burun zamānda Şeyḫ Ṣanᶜān degen bir uluġ evliyā bar erdi. Tört yüz ḳırḳ tört mürīd-i ber-10
kemālı bar erdi. Şeyḫ Ṣanᶜān bir tersā ḳızġa ᶜāşıḳ bolup, dīnleridin ḳaytıp kāfir, 11 büt-perest
bolgen ekenler. Şeyḫ Ṣanᶜān dek evliyā-yı ber-ḥaḳdur sen. Eger mañga çın 12 köñgül birlen
ᶜaşıḳ bolġan bolsañg, meni dīnimga kirip, Lāt, Menāt'ımġa secde ḳılıp 13 ḳabūl ḳılġıl." Şāh
Meşreb der-ḥāl orunlarıdın turup, Melīke'ġa ḳarap, mest-i mey-i 14 vaḥdet bolup bu ġazelni
oḳudılar:

15 Lā-mekānnı şehriġa ᶜāşıḳnı şeydā ḳıldı ᶜışḳ.
Enbiyā vü evliyālarnı hüveydā ḳıldı ᶜışḳ.

16 Muṣṭafā'nı nūrıdın ḫalḳ eyledi şemsü'ḍ-ḍuḥā,
Nūrıġa secde ḳılıp ma nānı peydā ḳıldı ᶜışḳ.

17 Cilvesini körsetip ẓāhir ḳılıpdur reng-be-reng
ᶜĀr [u] nāmūsdın keçip ᶜāleme ġavġa saldı ᶜışḳ.

114. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

115. Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

18 Bilgil, eşitkil Zelīḫa neçe yıl zaḥmet çekip
Yaşını on tört etip közini bīnā ḳıldı ᶜışḳ.

19 Yaşı yetmişke yetip özini sattı Bāyezīd,
Maᶜrifet bāzārıġa körġıl ki dānā ḳıldı ᶜışḳ.

20 Şeyḫ Sanᶜān dek bolup tört yüz mürīd-i ber-kemāl,
Kördi tersā-zādeler ḫūbānnı tersā ḳıldı ᶜışḳ.

21 Şeyh Şiblī, Şeyḫ ᶜAṭṭār'ġa ene'l-ḥaḳ cürᶜasın,
Berdi, içti cürᶜasın Mansūr-ı şeydā ḳıldı ᶜışḳ.

22 Bildi kim Meşreb'ni ᶜāşıḳlıġ ḳarār [ı] yoḳ eken,
23 Ẓāhirın köye ḳılıp ᶜālemġa rüsvā ḳıldı ᶜışḳ. (116)

54 1 El-ġaraż, andın soñġ Melīke'ġa aydılar kim "Ay tersā-zāde, seni hem yaratken Ḫudā'dur, meni bol yerge 2 keltürgen hem Ḫudā'dur." dep, mest bolup bu muḥammesni oḳudılar, raḥmetu'llāhi ᶜaleyh:

3 Yārnı kūyıġa men barmaḳ edim,
Her zamān cevr ü sitem tartmaḳ edim,
4 Kim yürekim ḳan edi, yarmaḳ edim,
Ay ṣanem, aldırġġa men yatmaḳ edim,
5 Kākülüñgni pīş edip salmaḳ edim.

6 Cānıma riştesini çapmaḳı men,
Kim ayaḳ astıdaki yapmaḳı men,
7 Taḫt-ı kākül taraġan tarġanı men,
Kişini içideki çıḳmaḳı men,
8 Hind ü Rūm [u] Çīn [ü] Şām almaḳ edim.

9 Saltanat taḫtıġa her kim minedür,
Pāy-ı nevbet naḳḳāresīn çaladur,
10 Yār hecridin cānımġa nāledür,
Otluġ āhımdın közümge jāledür,
11 Ḳāḳnı tubre ḳılıp asmaḳ edim.

12 Kök şibirġa yaraşur lāle fırāḳ,
Teh-be-teh ḳandur yürek bar mu pıçaḳ?

116. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

13 Yārnı ay dek yüzini taḥtı aḳ,
Ay ṣanem tegdi oḳuñg ḳaldı naşak,
14 Ḳatekini gerdini ḳaḳmaḳ edim.

15 Küy-ı ġam astıġa ḳaldı bu tenim,
Ḳaysı ġurbetke boluptur vaṭanım,
16 Der-be-der boldı sañga cān [u] tenim,
Sen çapar bolsañg ḳılıçı bu tenim,
17 Seskinip ḳanımnı men saçmaḳ edim.

18 Almanı ḳoşsa bolur mu nārġa?
Ḥaḳ rıżā köñglini ḳoşkey yārġa,
19 Añglatıp ᶜarżımnı aytay yārġa,
Bir naẓar salsang bu Meşreb zārġa,
20 Bosaġañgnı yastanıp yatmaḳ edim. (117)

21 El-ḳıṣṣa, İşān Şāh Meşreb'niñg müddeᶜāları şol erdi ki şundaġ Melīke āfītāb-ı 22 talᶜat [ı] dūzaḫge dāḫil bolmasun dep, Ḫudā'ġa münācāt [ḳılıp] bu ikki ferdni oḳudılar:

23 Pes ki tersālar köziġa Şeyḫ Şanᶜān bolmadım.
Dehr [ü] cennet köydürüp bir bütġa īmān bolmadım.

55 1 Zīnet-i dünyā ᶜacā'ib bī-vefādur Meşrebā,
Taḫt-ı baḫtımġa minip bir dem Süleymān bolmadım. (118)

2 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu ikki muṣarraᶜ beytni oḳuġandın soñg aydılar: "Ay Melīke, her ne buyur_3 sañg, cānım birlen ḳabūl ḳılayın." dep aydılar. Melīke Nācī bu sözni eşitip aydı kim "Bu dīvāneni 4 alıp öyġa alıp barıñglar." dep. Melike öyġa revān boldı.

El-ġaraż, İşān Meşreb'ni ikki 5 kenīzek-i perī-peyker alıp revāne boldılar. Müddetdin soñg Melīke'ni mekānıġa keldiler. Melīke 6 buyurdı ki "Öyġa kirgüzüñgler." İşān Meşreb'ni öyġa kirgüzdiler. Melīke İşān Meşreb'ġa 7 aydı: "Ay şāhım, bol keçe men seni ḫūb mihmān-dārlıġ ḳılur men." Şāh Meşreb Melīke'_8 ġa ḳarap aydılar: "Men seni ṭaᶜāmıñgnı aṣlā yemes men, ammā mañga bir cām su bergil." Melīke 9 yüz nāz, girişme birlen cāmnı toldurup su berdi. Ol cāmnı Meşreb kollarıġa 10 alıp bu ferd beytni oḳudılar:

11 Ol cām-ı muḥabbetni bergen mañga cānāndur,
Dāġ üstiġa dāġ etken ol serv-i ḫırāmāndur. (119)

117. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

118. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

119. Hezec: Mef'ûlü mefā'îlün mef'ûlü mefā'îlün

12 El-kıssa, bu ferd beytni oḳup bolġandın soñg Melīke vezīriġa ḳarap aydı kim "Bol dīvāne-13 ni alıp barġıl kim mañga üç yıl teve baḳar." Melīke'din bu sözni vezīri eşitip 14 "Ḫūb boluptur." dep Şāh Meşreb'ni Melīke buyurgen yange alıp bardı. Şāh Meşreb 15 Ḫudāyı ta^{c}ālā ḳudretiġa der-ḥayret bolup, taḳdīrleriġa ten berip bu müstezādnı oḳudılar:

16 Her dem meni köydürgüçi ol ^{c}işve-nümādur,
17 Mevzūn ḳadı şimşād.

16 Sīmīn-zakan [u] lāle-ruḫ [u] māh-likādur,
17 Çün ḥūr [u] perī-zād.

18 La^{c}l-i lebi aġyārġa cān-baḫş velīkin
19 Baḫtımnı körüp kim.

18 Āhım oḳ u [hem] ḳaddım anı atġalı ya'dur,
19 Bol mañga devādur.

20 Her ḳaysı gülistānge ḥırām etti şitābān
21 Çün uçtı közimdin.

20 Arī, kişini yārı perī bolsa uçadur,
21 Sür^{c}at bile çün bād.

22 Meşreb bu ṣıfat tāze süḫan eylese izhār,
23 Sen ḳılma ta^{c}accüb.

22 Ġaybīdin anı köñglide ilhām-ı Ḫudā'dur,
23 Bolġıl añga münḳad. (120)

56 1 El-ġaraż, bu müstezāddın soñg yene mest-i mey-i vaḥdet bolup bu müstezādnı oḳudılar:

2 Nāzik-beden-i ṣun^{c}-ı ḫudāvend-i cihān sen,
3 Ay āfet-i devrān.

2 ^{c}Ayyār misillıġ ḳaşı bir ġamze belā sen
3 Cān taḫtıġa sulṭān.

4 Geh köz uçıdın ġamze bile ^{c}işve ḳılur sen,
5 Ay közleri afet.

120. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

4 Geh kākül [ü] ol zülf-i perīşānnı kakar sen,
5 Çün serv-i ḫırāmān.

6 Elgiñg bile başıñga küleh egri koyup sen,
7 Titrer meni cānım.

6 Ne kāfir ü tersā, ne müselmān, ne belā sen.
7 Barı tola eyvān.

8 Hem ikki közüñg allıma lik āhū közüñgdür,
9 Ay şūḫ-ı sitem-ger.

8 Bilmen ne belā köz uçıdın menge bakar sen,
9 Bendeñge ne fermān.

10 Ne mende ḫacil yüz ile men senge ḫayrān,
11 Raḥm eyle çü menge.

10 Nukre-beden ü beste-dehen ṭurfa belā sen,
11 Ay Ḫüsrev-i ḫūbān.

12 Meşreb seni dep keçti yene ikki cihāndın,
13 Hem cennet-i firdevs.

12 Her laḥzada yüz miñg kişini köñglin alur sen,
13 Oldı takı kurbān. (121)

14 El-ḳıssa, Şāh Meşreb Ḫudā'nı yādıda bolup, ḥamd u şenā eylep yörür erdiler kim bir neçe 15 ġammāzlar, Melīke'niñg atası Ḳontaçı'ġa ḫaber berdiler kim "Taḳṣīr, pādişāhım, bir ḳalender-i Ḫudā-perest 16 kelip sizniñg kızıñgızġa ᶜāşıḳ boluptur ki teve yılkı bakıp 17 yörüpdür." Ol vaḳtda Ḳontaçı Pādişāh bu sözni eşitip, der-ḳahr bolup bir neçe yasavullarını 18 buyurdı kim "Anı aldımġa alıp kelińgler." Yasavul barıp İşān Meşreb'ni teklīf 19 ḳıldılar. Şāh Meşreb hīç indemediler ve yene Ḳontaçı üç maḥremni yiberdi. Alar hem kelip 20 İşān Meşreb'ni teklīf berdiler. Meşreb alarġa ḳarap aydılar: "Barıp aytıñglar Ḳontaçı Padışah'-21 ġa, ḫıdmet-kārı ve vazīfe-ḫᵛārı emes men. "

El-ġaraż, yasavullar, üç maḥrem, pādişāhıġa kelip 22 aydılar: "Ay Ḳontaçı Pādişāh-ı ᶜālem, sizni emriñgiz birlen ḳalenderni teklīf ḳıldük. Ḳalender 23 aytadur ki men
57 pādişāhnı ḫıdmet-kārı ve vazīfe-ḫᵛārı emes men. Ne üçün anı 1 aldıġa barar eken men, dep

121. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

cevāb berdi." Kontaçı'nı bir dānā veziri bardı. Ol kelip pādişeh-2 ġa taᶜẓīm-ber-cā keltürüp aydı: "Ay sulṭān-ı ᶜālem, eşitiñg ve āgāh bolunġ kim 3 ᶜāşıḳnı keltürgan maᶜşūḳ bolur. Eger mihribānlıġ eylep Melīke'ni yibersenġiz anı Melīke 4 alıp kelür."

El-ḳıssa, nā-ᶜilāc Ḳontaçı Pādişāh, Melīke' [ġa] buyurdı kim "Ol ḳalenderni meni aldımġa 5 alıp kel." Melīke özini zīb ü zīnet berip, kenīzekleri birlen mihaffeġa kirip, İşān 6 Meşreb'ni ḳaşlarıġa revān boldı. İşān Meşreb uzaḳdın kördiler ki Melīke Nācī oynap 7 keledür. İşān Şeh Meşreb mest-i bī-ihtiyār bolup, Melīke'ġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

8 Bir bakışıñga cümle-i cānāne taṣadduḳ,
Şehlā közüñge ᶜāḳil [ü] dīvāne taṣadduḳ.

9 Sāḳī [bo] luban sunsa ayaġını ḳolumġa
Ol ġamzesiġa sāġar [u] peymāne taṣadduḳ.

10 Laᶜl-i lebidin cürᶜa-i meyni tilep aldım,
Ol tişleriġa gevher [ü] dür-dāne taṣadduḳ.

11 Yūsuf-ṣıfat ol cilve ḳılıp kelse ḳaşımġa,
Men örküleyin Kaᶜbe vü ḫāne taṣadduḳ.

12 Cānıñgnı eger ber dese ol dil-ber-i raᶜnā,
Şīrīn sözige cān, dil-i merdāne taṣadduḳ.

13 Müjgān oḳıġa ḳılma bu cānımnı nişāne,
Ḥayrān boluban yolıda hem-ḫāne taṣadduḳ.

14 Gül-gūn keyiben çıḳma uşal dil-ber-i raᶜnā,
Mecnūn boluban zülfiġa hem şāne taṣadduḳ.

15 Vaᶜde ḳılıban aydı cemālımnı körer sen,
Vaḥdet-i meydin tolġalı peymāne taṣadduḳ.

16 Bol Meşreb-i dīvāneni köñgli erdi pāre,
17 Zülfüñgi tarargа boluban şāne taṣadduḳ. (122)

18 El-ḳıssa, Şāh Meşreb kördiler kim maᶜşūḳları yaḳın keldi, yene mest bolup bu ġazelni aydılar:

122. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

19 Tā keydi ḳızıl, özini zībā ḳılayın deṗ,
Ot yaḳtı cihān mülkide ġavġa ḳılayın deṗ.

20 Mestāne ḫırām eṭti vü körgüzdi özini,
ᶜĀlem heme köz boldı, temāşā ḳılayın deṗ.

21 Zībā ṣanemim gül yüzidin perde [ni] aldı,
Men dek neçe dīvāneni şeydā ḳılayın deṗ.

22 Tā eyledim aldıġa barıp ᶜarż-ı niyāzım,
Çīn saldı cebīniġa temāşā ḳılayın deṗ.

23 Ḫançer alıban Meşreb-i bī-çāreġa keldi,
58 1 Ġavġa-yı ḳıyāmetni hüveydā ḳılayın deṗ. (123)

2 El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soñg İşān Meşreb'ni ᶜışḳları ṭuġyān ḳılıp yene bu ġazelni oḳudılar:

3 Zībā ṣanemim özini zībā yasatıpdur.
Ḳanımnı töker aḳıġa gül-gūnnı keyipdür.

4 Bilmem yene ol āfet-i cān ḳaysı ḳonaġda?
Ḳanımnı töker aḳıġa gül-gūnnı keyipdür.

5 Şol közlerini cādū deṃek ᶜayn-ı ḫaṭādur,
Teñgrim anı üz meyli çü kāfir yaratıpdur.

6 Saçıġa taḳıp ᶜanber ü sünbül ne ᶜacā'ib,
Kākülleri beliġa ᶜacā'ib yaraşıpdur.

7 Tofraġıñg üze lāle vü gül vaḳtıda Meşreb,
8 Köydürmaḳ üçün dāġ-ı ġamıñga boyanıpdur. (124)

9 El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soñg Melīke yüz nāz, girişme birlen İşān Meşreb'ġa aydı: "Ay şāhım, 10 sizniñg Ḫudā'ñgız bir Ḫaḳ'dur, ammā siz meni dīnimġa kirġil, deṛ siz. Eger ᶜāşıḳ-ı ṣādıḳ bolsañgız, 11 siz meni dīnimġa kiriñg." Şāh Meşreb aydılar: "Ay Melīke, seṇ meni dīnimġa kirġil, tā ki ᶜāşıḳ-ı ṣādıḳ 12 lıġım ᶜālemġa meşhūr ve maᶜrūf bolsun." deṗ aydılar:

123. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

124. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

13 Nāgeh körüben közüme dil-ber baḳa ḳaldı.
Perde köterip ḳaşını ol dem ḳaḳa ḳaldı.

14 ᶜĀşıḳ ėkenimni biliben dil-ber-i raᶜnā,
ᶜAḳlımnı alıp cānıma otlar yaḳa ḳaldı.

15 Rūḥumnı yarattı sorasaŋg rūz-ı Elest'ke
ᶜIşḳ çaḳmaḳını bag̀rıma ol dem çaḳa ḳaldı.

16 Tersā-beçeler kördüm [ü] dīn ketti ḳolumdın
Ḳıl secde deben boynuma zünnār taḳa ḳaldı.

17 Tofraḳdın alıp ṣūret-i Ādem'ni yarattı,
Müjgān okını köksüme yüz yol ata ḳaldı.

18 Men anı üçün keçe vü kündüzni körer men,
Yārım keliben birgine ḥālım sora ḳaldı.

19 Meşreb yörüben ᶜālem ara tapmadı bir merd,
20 Yüz şükr ki tersā-beçe āfet bola ḳaldı. (125)

21 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu g̀azelni [oḳup] bolg̀andın soŋg̀ tamām enbiyā ve evliyālarnı rūḥāniyyetleridin 22 meded ü istiᶜānet tilep, Melīke'g̀a ḳarap aydılar: "Ay tersā-beçe, eger sen meni sözümni u 23 şatıp īmān keltürmeseŋg̀, men bir āh taḥt-ı dildin tartar men,
59 köyüp ḫākister 1 yörür men." Ol vaḳtda Melīke Şāh Meşreb'g̀a ḳarap aydı: "Ay şāhım, ne ḥużūr aytar siz, meniŋg̀ baba ve ana 2 larımnı dīn [ve] āyīnlerini berhem urup neçe yıllik ṭāᶜat u ᶜibādetimni nā-būd [d] eylep yalaŋg̀ 3 ve g̀ayr-ı ḳābil deŕ siz." Şāh Meşreb Melīke'g̀a karap mestāne-vār yene bu gazelni okudılar:

4 Sen sen yörişim ḫᵛāh ınan, ḫᵛāh ınanma,
Āh-ı seherim ḫᵛāh ınan, ḫᵛāh ınanma.

5 Ġam şāmı firāḳınŋg̀da kebāb etti felekni,
Ḳandur cigerim ḫᵛāh ınan, ḫᵛāh ınanma.

6 Seniŋg̀ g̀amıdın g̀onça-dehen köŋg̀lüm erür ḳan,
Gül-berg-i terim ḫᵛāh ınan, ḫᵛāh ınanma.

7 Zehr-i g̀am-ı hecriŋg̀ meni öldürg̀alı yetti,
Ay leb-şekerim ḫᵛāh ınan, ḫᵛāh ınanma.

125. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

8 Yıllar uruban kün keçeler āh-ı nedāmet,
Ay sīm-berim h^{v}āh ınān, h^{v}āh ınānma.

9 Meşreb kebi kūyunğda bolup berk-i tecellī,
10 Ḳalmay eserim h^{v}āh ınan, h^{v}āh ınanma. (126)

11 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñğ Şāh Meşreb, bī-ihtiyār bolup, özlerini tevedin taşlap 12 aydılar kim "Ay Melīke, her ne deseñğ, men fermān-berdār men." Melīke bu sözni eşitip 13 vezīriğa aydı: "Ay vezīrim kördiñğ mü? Meni ᶜāşıḳım Meşreb dīnimga kiredür." 14 Ol vaḳtda İşān Meşreb hüşyār bolup aydılar: "Ay Melīke, sen meni ᶜaḳlımnı lāl eyle 15 diñğ. Sen meni āfet-i cānım eken sen." dep bu ġazelni aydılar:

16 Āfet-i cānım, ṣanemim ḳaşı ḳarasını körüñğ,
İkki közige çulġanıp zülf-i siyāhını körüñğ.

17 Zihi ḳızıl keyim bilen ḳırmızı saç bağın salıp,
İkki ṭarafke yazılıp kākül-i cān-feşāhını körüñğ. (127)

18 O rū-peridin tāzedür şuᶜle-i şems [ü] hem ḳamer, (128)
Kim anı körse bendedür ḥüsn-i resāsını körüñğ.

19 Ḳaşını yay etip yene kirpiki oḳları bilen
Cādū közini oynatıp mekr [ü] belāsını körüñğ.

20 Meşreb-i bī-nevādu men vaṣlıñğ üçün gedādu men,
21 Hecr otığa köyedü men cevr ü cefāsını körüñğ. (129)

22 El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soñğ İşān Meşreb Melīke'ni ᶜışḳı bilen Allāhu taᶜālā'dın 23 raḥmet tapıp, yene mest-i bī-ihtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

60

1 Yārnı kūyıda men cevlān ḳılay,
İtlerini şānıda efġān ḳılay.

2 Kāşkī ol Kaᶜbe-i aḥzān ara,
İtlerini keltürüp mihmān ḳılay.

126. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

127. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

128. Bu mısrada vezin ve ifade bozukluğu vardır.

129. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilü

3 Yār qılġan zaḫm yetmes ay ṭabīb,
Koy başıġa derd-i bī-dermān qılay.

4 Akuzup közdin sirişk-i bī-ᶜaded,
Ḫayme-i eflākını vīrān qılay.

5 Kes başımnı ḫançer-i nāzıng bilen
Sendin özge kimge ser-gerdān qılay?

6 Zülf-i müşgīnni taṣavvur eyleben
Bol [varaqnı] ṣafḥa-ı reyḥān qılay.

7 ᶜIşq eger körse buᶜāşıq köñglini,
Bağrıma otlar neçük pinhān qılay.

8 Gül yüzin körsetti, öldürdi meni,
Yārnı cismim arada cān qılay.

9 Meşrebā bir qatre tarttım cām meyi
10 Men özüm ᶜışq āhıġa sulṭān qılay. (130)

11 El-qıṣṣa, bu sözdin soñg Meşreb aydılar kim "Ay Melīke, her neme maña emr qılsañg, ḫāṭırıng 12 cemᶜ bolsun kim qılur men. İt egesini arqasıdın irgeşip kelġan dek yüzümni 13 yerge sürter men." Melīke bu sözni eşitip andın özini yerge taşladı. İşān Meşreb'ni 14 yüz tevāżuᶜ birlen teklīf qıldı. Şāh Meşreb qabūl eylep, tevege minip, Ḫudā-yı 15 taᶜālā'ġa münācāt qılıp, yolġa kirip, revān bolup mest-i bī-iḫtiyār bu ġazelni oqudılar:

16 Mey qatresidin talġan u mestāne qılıp sen,
Rüsvā-yı ser-i küçe vü büt-ḫāne qılıp sen.

17 Ol şemᶜ-i cemālıngġa men ay māh-ı dil-efrūz
Yüz ming meni dek bendeni pervāne qılıp sen.

18 Emdi meni sevdā-zedeġa kimsene der-kār,
Tersā vü Yehūdlar bile hem-ḫāne qılıp sen.

19 Zülfüng tarıda bende [vü] bī-çāre [vü] ḥayrān,
Cānā ser-i zülfüngi meger şāne qılıp sen.

20 Hem ḫāl [u] ḫaṭ u ᶜārıż [u] serv-i qad-ı mevzūn,

130. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Bol kātib-i bī-çāreni ḥayrāne ḳılıp seṇ.

21 Bir cilve-i ḥüsnüñ bile ay berḳ-i tecellī,
22 Bol Meşreb-i bī-çāreni biryāne ḳılıp seṇ. (131)

23 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb ḳaradılar kim Ḳontaçı Pādişāh özidin ketip, mest [ü]
61 müstaġraḳ bolup, [1] özini taḫtdın yerge taşlap bī-hūş boldı. İkki vezīri Ḳontaçı'nı başını köterip [2] turdılar. Bir sā[c]atdın soñ Ḳontaçı hūşıġa ḳelip ḫazīne-dārıġa emr ḳıldı ki "Ay ḫazīne-[3] dār, bir ḫar-vār altunnı ḳeltürüp İşān Meşreb'ġa bergil." Ḫazīne-dār bir ḫar-vār altun [4] zerni ḳeltürüp İşān Meşreb'ni yanlarıġa ḳoydı. Andın soñ Ḳontaçı ikki ḳolını [5] elif-lām ḳılıp, İşān Meşreb'ġa ḳarap aydı: "Ay taḳṣīr, pādişāhım, bizler heme gümreh eken [6] miz. Sizniñ dīniñgiz ber-ḥaḳ eken, ammā meṇ [c]ömrümni ḍalāletler bilen ötkergen eken meṇ. [7] Bol altunlarnı Ḫudā yolıġa sizge hedye ḳıldım. Meṇi ḥaḳḳımġa du[c]ā ḳılıñ kim meṇ müslümān [8] bolay." Ol vaḳtda İşān Meşreb pādişāhġa ḳarap naṣīḥat-āmīz bu ġazelni okudılar, raḥmetu'llāhi [c]aleyh:

10 [c]Işḳ vādīsiġa bir keçe meṇ heyhelep öttüm,
Zühhād ẹlini memleketini tilep öttüm.

11 Dünyā yasanıp aldıma bir kün bile ḳeldi,
Turġıl narı dep kötiġa bir şettelep öttüm.

12 Āfāḳnı bir laḥẓa [da] ḳezsem ne [c]acebdür,
Mīnā taġıdın Mekke-sıfat Mekke'lep öttüm.

13 Bildim meṇ anı düşmen [ü] mekkāre ẹkendür,
Lā tīġi bile boynıġa meṇ ḳırḳılap öttüm.

14 Merdān-ı Ḫudā dep ẹdi [bol] dünyā ne aççıġ,
Aççıġlıġını bilmaḳ üçün tartılap öttüm.

15 Men ġāzī bolup nefs bilen ḥarbeler ẹttim,
Tenhā ḳılıçı birle çapıp baylanap öttüm.

16 Cāmūs bıçaḳını meṇ anı boynıġa ḳoydum,
Cūġ nīzesi birle közini nīzelep öttüm.

17 Ay [c]ārif-i Meşreb, bu sözüñ derdġa dermān,
18 [c]Aşıḳ elemi köñgliġa bir ot ḳılap öttüm. (132)

131. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
132. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

19 El-kıssa, Şāh Meşreb bu sözdin soñg yene cününları ziyāde bolup pey-rev bu ġazelni oḳudılar:

20 Dünyāġa ḳelip renc [ü] belānı körüp öttüm,
Bu renc [ü] belā şiddetidin örkülüp öttüm.

21 Dünyāġa köñgül berse kişi bolġusı rüsvā,
Bu ikki cihān mülkide beş kün ḳonup öttüm.

22 Bildim men anı düşmen-i rūh [u] ten ekendür,
Merdāne bolup belge etek ḳısturup öttüm.

23 Cān alġuçı ᶜAzrā'īl emesdür özi bolġay,
Ne çün ki anıñg birle ülfet bolup öttüm.

62

1 Meşreb seni dep uşbu cihāndın yene keçti,
2 Dīvāne bolup elge [yüzüm] örkülüp öttüm. (133)

3 El-ḳıssa,bu sözdin soñg İşān Meşreb, Ḳontaçı'ġa ḳarap aydılar ki "Dünyā alıp kişini 4 ḥaḳḳıġa duᶜā ḳılmas men. Ammā sen müslümān bolġıl. Andın soñg men seni ḥaḳḳıñgġa duᶜā ḳılay."

5 El-ḳıssa, Ḳontaçı Pādışāh İşān Meşreb'ni mübārek ḳollarından tutup bir ḥalveġa 6 alıp bardı, aydı: "Ay pīrim, men eger tamām ᶜulemā, ümerā, fużalālarımnı yanıġa müslümān bolsam, 7 yurtumnı nizāmı bozulur, andın soñg men ᶜahde çıḳmas men. Men ammā sizni 8 ḳaşıñgızġa pinhānī müslümān bolsam, namāz ve rūze tutsam, şerīᶜat-ı Muḥammed Muṣṭafā'- 9 nı pās tutsam, tañgla ḳıyāmet bolġanda Ḫudā ḳādī bolsa, ān-Ḥażret taḫt-ı şefāᶜatġa 10 mingende ol vaḳtda siz mihribānlıġ eylep bu ᶜāṣi ḳulnı yoḳlar siz mü? İşān Meşreb 11 taṣdīḳini ḳabūl eylep aydılar: "Eger ṣıdḳ-ı dilińg birlen kelime-i şerīfni aytıp müslümān 12 bolsańg, inşā-allāhu taᶜālā seni yoḳlar men." Andın soñg Ḳontaçı ṣıdḳ-ı dil birlen kelime-i şerīfni 13 aytıp müslümān bol dı. Andın soñg aydı: "Siz güvāh boluñg, Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem'ni pīr tuttum. 14 Yetti şehrimni pīrimga niyāz ḳıldım." Andın soñg Şāh Meşreb Ḳontaçı'nıñg ehl-i beytiġa 15 īmān-ı İslām'nı örgettiler. Andın soñg aydı: "Ay pīrim, Melīke Nācī'ni ḫıdmetiñgizġa 16 nezr ḳıldım, sizge āb-ı ṭahāret bersün." dep ḳırḳ keçe kündüz vilāyetiga toy berdi. 17 Andın soñg Şāh Meşreb Melīke'ni şānıġa bu ġazelni oḳudılar:

18 Kākülüñg ᶜanber durur cān içide cān örter,
Közleriñg aḫter durur ikki yüzi tābān ḳız.

19 Zülfüñgi her tārıġa laᶜl-i lebiñg yanġanda,
Meşreb-i dil-şüdeni derdiġa pes dermān ḳız.

133. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

20 Ay yüzüñgi içide [nūr körüben] cānān ḳız,
Jāle başıġa koyup eġri (ḳāmet)-lerzān ḳız. (134)

21 El-ġaraż, Şāh Meşreb Melīke'ge yaḳınraḳ olturup, hezl [ü] muṭāyebe ḳılıp Melīke'ġa aydılar: 22 "Ay Melīke, seṇ meṇi āfet-i cānım eken seṇ." deṗ, ḥursendlik eylep, taḳdīr-i Allāh' 23 ġa taḥsīn [ü] āferīn eylep, Ḳırġız tilġa Melīke'ġa ḳarap bu muḥammesni oḳudılar:

63

1 قلماق بچه را دیدم و گفتم چگنائی
گفتا چگنای سورا جانی لبنائی
2 من ناجی ایکا نینکنی چو جیلدیم جغنائی
یر کوکدا رنج ایچره داغی شیر جنائی
3 در خنده بولوب گفت جگن تو شبه نائی .

4 سوردومکه آتینك نیدور گفتا که بکو آق آق
یعنی که اتام قرغیز و انم قلماق
5 سینکا دیورم شکر کوزین دیدی چو مو یراق
ناجی بولا یین دیدم دیدی که منزل اوزاق
6 تیرناق ایله هم یوزونك تیرنائی .

7 گفتم که دهن بولسه گفتا که بولای ناجی
گفتم که بولای صدقه گفتا کورونای ناجی
8 کر قلشلارینکا بولسه گفتا که بولای ناجی
سوردوم نه قیلیب وعده گفتا ایدی نای ناجی
9 در گریه شده آهیم سورنائی بی .

10 یکی بوزی قیرمیزی چون سیب سمرقندی
گفتا بد هم بولسه با مشرب دردمندی
11 گفتا کینی نازتوهم جور و جفا چندی
گفتا که روان شد توکا شغرایله یارکندی
12 دیوانه بولوب کاشکی یوزونکنی کورونائی. (135)

13 El-ḳıṣṣa, ḳızınıñg ḳolıġa bir şīşe bar erdi. Melīke sāḳī bolup nevbet bilen Şāh Meşreb'ġa 14 ol meydin sundı. Şāh Meşreb ḳadehni Melīke'ni ḳolıdın alıp bu ġazelni oḳudılar:

15 Ol şūḥ-ı perī-veş bile ger bāde içine,

134. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

135. Hezec: Mef'ûlü mefā'îlün mef'ûlü mefā'îlün

Ser-ḫoş boluban şişe-i sagarnı çekine.

16 Maḥv oldı köñgül kim sañga ay şūḫ-ı perī-veş,
Salġıl naẓarı mañga ki ḳurbānıñg olına.

17 Âlūde bolup cümle tenim cūş-ı günehdin,
Teşrīf-i ḳudūmıñga köñgül feṯḥ eṯine.

18 Meşreb çü nesīm [dür] ki gülistān-ı İrem'dür,
19 Her demde ḳelip seyr ḳılıp zūd ḳetine. (136)

20 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb Melīke birlen ṣoḥbet ḳılıp olturup erdiler 21 kim Melīke'niñg bir inekesi bar erdi. Aydı ki "Ay Melīke, atañgız İşān Meşreb'ni aldılarıġa 22 müslümān boldılar. Emdi señ hem kelime-i şerīfni aytıp müslümān bolġıl. Köp yaḫşı 23 bolur."
64 Melīke inekesidin bu sözni eşitip aydı: "Ay ana, meñ Şāh Meşreb'ni körgen zamān 1 ṣıdḳ-ı dilim birlen müslümān bolup erdim." deṗ , turup er 2 di ki İşān ḳelip Melīke'ġa aydılar: "Andaḳ bolsa, bu kelime-i müteberrikeni aytġıl ki Lā ilāhe illā'llāh 3 Muḥammed Resūlu'llāh (ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem)" Der-ḥāl Melīke kelime-i müteberrikeni aytıp müslümān boldı. Andın soñg 4 Melīke Şeh Meşreb'ġa aydı: "Sizniñg üçün bir neçe yıllar meşaḳḳat çekip, aç, yalangaç çöllerġa yörüp 5 āḫir murādıñgızġa Ḫudā yeṭkürdi. Emdi meni ᶜahdım şol ki meñdin rıżā bolunġ." Ol vaḳtda Şāh 6 Meşreb "Meñ señdin rāzīdür meñ." deṗ, vaḳtları ḫoş bolup, mestāne-vār bu ġazelni aydılar:

7 Meñ nāle ḳılay şām [u] seḥer yār eşikiñgde,
Cānımnı berey şūḫ-ı perī-zād eşikiñgde.

8 Ol lāle reyḥān señ [ü] hem tāze ḳızıl gül,
Çün serv-i ḳadın bükledi şimşad eşikiñgde.

9 Ḥūrān-ı cihān bolsa taḳı Yūsuf-ı Kenᶜān,
Sulṭān [u] emīr, bende vü āzād eşikiñgde.

10 ᶜĀlem barısı lezzeṯ-i ḥüsnüñgni tapıpdur,
Giryān [u] fiġān, nāle [vü] feryād eşikiñgde.

11 Sevdā-yı muḥabbeṯġa tüşüp meñ seni istep
Cānım ḳuşını asradı ṣayyād eşikiñgde.

12 Külḫan tutuban hecride yaḳtum neçe kündür,
Pervāne-ṣıfat köydi perī-zād eşikiñgde.

136. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

13 Ol ḥüsn-i cemālıñg otı Meşreb'ġa tüşüpdür,
14 Pervāne-ṣıfat köydi perī-zād eşikiñgde. (137)

15 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Şāh Meşreb aydılar: "Ḳulaḳ salġıl kim ay Melīke, endeki 16 ḥaḳīḳatdın bildüreyin." dep aydılar: "Ay Melīke, eşitġil ki meni körer sen, men Ḫudā-yı 17 taᶜālā'nı ᶜışḳıda köygen, velīkin ᶜālemġa mecāzīdin söz aytur men." dep izhār-ı ḥāl 18 ḳılıp , Melīke'ġa ḳarap zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap bu ġazelni oḳudılar:

19 Meniñg rāz-ı dil-i zārım firāvāndur bitip bolmas,
Bu ᶜışḳ efsānesini defteriġa şerḥ etip bolmas.

20 Tikensiz gül, ṣadefsiz dür, meşaḳḳatsız hüner yoḳtur,
Riyāzet çekmegünçe yār vaṣlıġa yetip bolmas.

21 Gül-i ḥüsniġa ᶜālem cümlesi ḥayrān bolup ḳaldı,
Felekke ḳol uzatıp şems–i enverni tutup bolmas.

22 Ḫadeng-i tīr-i müjgānıñg meni köksümġa cā boldı,
Yürekni zaḫmını bī-derdlerġa körsetip bolmas.

23 Uşandaḳ Muṣṭafā'nı uşbu ᶜālemdin fenā ḳıldı,
Ḫudā'ġa bu sebebdin ay birāder, baḥs etip bolmas.

65

1 Uzaḳ ermiş uşal zībā ṣanemni ḳaṣrı ay Meşreb,
2 Eger miñg yıl ᶜömür körseñg, o menzilġa yetip bolmas. (138)

3 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Melīke'ni körgliġa der ḳılıp bildi kim Meşreb, ᶜārif-i bi'llāh 4 ekenler. Şāh Meşreb'ni bu sözleri Melīke'ġa teʾsīr ḳılıp Melīke hem ᶜārif-i bi'llāh boldı. 5 Uşal vaḳtda Īşān Meşreb'ni şevḳleri ziyāde bolup bu ġazelni oḳudılar:

6 Ṣaḥrā yüzini körmes tā yār [ı] bolmagünçe,
Bülbül terennüm etmes tā ġonça külmegünçe.

7 Çeşm-i teriñgni tökkil ay āyetiñg açılsun,
Bāġ [çe] çemensiz olmas [hem güli] bolmagünçe.

8 Mekr-i raḳīb birlen ḥasret otıge tüştüm,
Ġam rīşesi uza'lmas aġyār bolmagünçe.

137. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

138. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

9 Yüz yıl tirig yörür sen āḫir bir kün öler sen,
Efsūs bilen ketersen tā ḫār bolmagünçe.

10 Ay Meşreb-i kalender, yaḫşıġa bende bolġıl,
11 Helvā sudın pişürmes şekker ḳoşulmagünçe. (139)

12 El-ḳıssa, İşān Şāh Meşreb, mest-i tecellī-i Ḥaḳ sübḥānehu ve taᶜālā bolup yene münācāt ḳıldılar:

13 Pertevī ber ki köñgül mülkini ābād ḳılay,
Hemeni berhem urup cümleni ber-bād ḳılay.

14 Miṣl-i Edhem naẓar-ı luṭf-ı kirāmānī ber,
Bir īma birle cihān mülkini ber-bād ḳılay.

15 Kūs-ı Aḥmed'ni alıp ṭabl-ı muḥabbetni ḳaḳıp
Neçe miñ ġafletiġa ḳalġanı bī-dād ḳılay.

16 Kirsem ol heşt der-i cennetiġa çü feryād ḳılıp
Kürsī üstiġa turup yār uşal yād ḳılay.

17 Yā Ebü'l-Ḳāsımā, bir şīşe mey-i vaḥdet ber,
Müjde-baḫş-ı naẓar-ı Aḥmed-i Muḫtār ḳılay.

18 Tökġıl ol ١نبر nūrdın bu cihān bolsun ġarḳ,
19 Meşrebā ṣıdḳ-ı yaḳīn birle çü tekrār ḳılay. (140)

20 El-ḳıssa, Şāh Meşreb Melīke'ġa hiç daḫl ḳılmadılar. Neçe cebr yıllar Şāh Meşreb beyābānlarda yörüp, 21 ayaġları mecrūḥ bolup erdi. İşān Meşreb bir parça yaġnı alıp otġa ḳızartıp aya 22 ġlarıġa sürtüp, meşġūl bolup turup erdiler. Ol vaḳtda Melīke'ni bir īne 23 kesi Melīke'ġa aydı ki "Ay Melīke, atañgız aytadurlar, İşān Meşreb evliyā-yı ber-ḥaḳdurlar.
66 Anıng 1 püşt-i kemerleridin eger bir ferzend bolsa, men dek ᶜāsilerġa şefāᶜat-ḥᵛāh bolġusıdur. Emdi 2 ay Melike, sen içkeri kirip oçaġnı lebide oltur. Şāyed ki muḥabbet ḳılıp, mihrleri ziyāde 3 bolup sanga meyl ḳılsalar." dep īnekesi aydı. Melīke ḳabūl ḳılıp, özini yasatıp, İşān 4 Meşreb'ni ḳaşlarıġa barıp olturdı. İşān Meşreb Melīke'ġa hiç daḫl ḳılmadılar. Andın 5 soñg ḫuften namāzı bolup erdi. Şāh Meşreb ṭahāret ḳılıp, namāz-ı ḫuftenni o 6 ḳup bir ḥıfz-ı nefes ḳılıp turdılar. Subḥ-ı sādıḳ boldı. Andın soñg "Sübbūḥ, Kuddūs" 7 dep nefeslerini ḳoya berdiler. Nefesleridin köygen kebābnı ıssı kelip ᶜālemġa tolup 8 muᶜaṭṭar ḳıldı. Ol vaḳtda Melike yatḳan erdi. İşān Meşreb Melike'ge āvāz-ı bülend ḳıldılar:
9 "Ay ġāfil, namāz vaḳtı boldı, henūz yatar mu sen?" Melīke bu sözni eşitip başḳa

139. Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
140. Remel: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

gümānġa barıp, [10] "Taḳṣīr, fermān-berdār men." dep lāzımīsini çıḳarıp yattı. Īşān Meşreb imtiḥān üçün [11] bāṭın ḳulaḳlarını Melīke'ni endāmıġa ḳoydılar. Kördiler kim yetmiş miñ evlād-ı cāhil Melīke'ni [12] zürriyātıdın peydā bolur eken, ḫaberdār boldılar. Köñġülleriġa aydılar: "Tañgla yevmü'l-cezāda [13] bir bī-namāznı bā'işni üçün tört kişini Ḫudā-yı ta'ālā düzaḫda ḳılur ermiş."

El-ḳıṣṣa, [14] Īşān Şeh Meşreb bol sırnı aṣlā Melīke'ġa izhār ḳılmadılar. Müddetdin soñg Melīke u [15] yġandı. Īşān Meşreb'ġa bir neme kelime ḳıldı ki "Taḳṣīr, hergiz manẓūr-ı naẓar ḳılmadıñgız." Īşān Meşreb [16] Melīke'ġa aydılar kim "Ay Melīke, sen yatḳanda ḳulaġımġa bir neçe ata nān, ata nān dep ġavġalar kele berdi. [17] Ay Melīke, men ġavġadın bīzār men." dep yaḫşı til birlen aydılar. Melīke me'yūs bolup [18] aydı: "Ḫayır, taḳṣīr, siz ṣāḥib-i iḫtiyār siz. " Ammā rāvīler andaġ rivāyet ḳılurlar kim Ḥażret-i [19] Āfāḳ Ḥ'ācem'ni Ḫanım Ayım degen ḥaremleri bar erdi. Ḥażret-i 'Alī-cenāb'ġa Ḫanım Ayım [20] 'arż etdiler: "Taḳṣīr, pādışāḥım, Meşreb degen ḳulları İslām yurtıdın sizni [21] muḳtedā pīrim, dep kelip erdi. Emdi mertebede yetkende dergāhıñgızdın red ḳıldıñgız. E [22] mdi ol bī-çāreni günāḥını 'afv ḳılıñg, günāḥını sizdin tiler men." 'Alī-cenāb [23] hīç cevāb bermediler. Ḫanım Ayım yene 'Alī-
67 cenāb'ġa ḳarap aydılar kim "Be-ḥaḳ-ı Ḳur'ān-ı Şerīf, be-ḥaḳ-ı [1] Muḥammed Muṣṭafā Resūl-ı ber-ḥakdur, Īşān Meşreb'ni günāḥlarını sizdin tiler men." Ol vaḳtda Ḥażret-i [2] 'Alī-cenāb tāḳat ḳıla'lmay aydılar kim "Ṣāḥib-i Ḳur'ān Resūl 'aleyhi's-selāmġa miñ cānım fedā [3] bolsun. Eger miñ Meşreb bolsa, günāḥını 'afv ḳıldım, kelsün." dep cevāb berdiler. Andın [4] soñg aydılar kim "Cum'a küni Meşreb'ni bizni ḫıdmetimizġa körer sizler." dep merḥamet ḳıldılar. [5] Ol vaḳt Melīke birlen Meşreb hezelleşip olturup erdiler kim Ḥażret-i Āfaḳ Ḥ'ācem'[6] niñ 'afvlarını beşāretleri mübārek kulaġlarıġayetti. Īşān "Yā pīrim!" dep, cāylarıdın [7] seskenip, turup, ta'ẓīm eylep, Melīke birlen ḫoşlaşıp, yolġa kirip revān boldılar. [8] Bir neçe künler yol yörüp özlerini Yarkend şehriġa kördiler. Ammā Ḳontaçı Pādışāḥ ḫaber-dār [9] boldı kim Īşān Meşreb ketipdürler. Ḳontaçı āh urup, efġānlar ḳılıp kimi "Dirīġ, [10] mundaḳ evliyā-yı 'azīz-i mükerremni ḳadrını bilme [dim.] dep efsūs [ve] nedāmetler ḳıldı. Melīke'ni hem körseñgiz, [11] dünyānı terk ḳılıp, küşe-i 'uzletni tutup āḫiri evliyā boldı. Andın soñg [12] Īşān Meşreb bir urḳan alıp bir uçını özlerini boyunlarıġa baġlap, bir u [13] çını itlerini boynuġa baġlap, uşbu ḥālet birle pīrlerini dergāhlarıġa baġlanıp, [14] barıp āstāneġa baş koyup, zār zār yıġlap, taẓarru' birlen bu muḫammesni oḳudılar:

[15] Günāḥım bī-ḥad erdi, men sañga dād etkeli keldim,
Fiġān [u] nāle birle āh [u] feryād etkeli keldim,
[16] Ḥazīn köñġlümni raḥmet bābıdın şād etkeli keldim,
Güneh zenciridin özümni āzād etkeli keldim,
[17] Köñġülni feyż-i envārıdın ābād etkeli keldim.

[18] Ḳara bolġan yüzümni sürtkeli keldim ziyāretke,
Mezārıñgdur meni Ka'be'm ḳılur men secde ta'atke
[19] Yüzüm yüzüñgde tüşende ḥācetümdür 'ibādetke,

Sa^{c}ādet tūtiyāsı tofrag̀ıng̀ ehl-i sa^{c}ādetke
20 Neçe cürmim ^{c}adedsiz bolsa, ber-bād ėtkeli kėldim.

21 Ḳaşıng̀ miḥrāb ^{c}āşıḳlarġa ammā cümle |si | taḥḳīḳ,
Ėrür mel^{c}ūn-ı muṭlaḳ kim melek dėk ḳılmasa tasdīḳ,
22 Seni mihring̀ bile ma^{c}dūm ėrür her kim tapar tevfīḳ,
Ėrür (141) شق القمر tasdik, eger tasdik eger tesdik,
23 Ne iş ḳısmetde bolsa, anı bünyād ėtkeli kėldim.

68 1 Ferāḥ eyler köng̀ül endūhını bī-şek dimāġım sėn,
Şebistān-ı firāḳımda īşār-ı şem^{c}-çerāġım sėn,
2 Çerāġım içre başım, hem közüm içre çerāġım sėn,
Naẓar ḳılsam baḳıp mėn ḥaşrda būy-ı dimāġım sėn,
3 Hidāyet birle gümrehlerni irşād ėtkeli kėldim.

4 Seni kūyung̀ nesīm-i feyżidin ġamımġa cān taptım,
İçürdüng̀ la^{c}l-i nābıng̀dın ḥayāt-ı cāvidān taptım,
5 Cemālıng̀ içre muẓmer nūr-ı şem^{c}-i lā-mekān taptım,
Yėtip maḳṣūdıġa ol mā-sivā'llāhdın emān taptım.
6 Ḳulung̀ Meşreb bu vaḥdet mülkin ābād ėtkeli kėldm. (142)

7 El-ḳıṣṣa, bu sözdin song̀ İşān Meşreb'ni köng̀ülleri şikeste bolup bu ġazelni aydılar:

8 Yıġlasam vaḳt-ı du^{c}ā bolġay mu-kin?
Dōstlarım derdġa devā bolġay mu-kin?

9 Bāde-i şevḳ-i muḥabbetdin içip
Şevket-i dünyā cüdā bolġay mu-kin?

10 Baş urup kėldim sėni dergāhıng̀a
Bir meded-kārım Ḥudā bolġay mu-kin?

11 Yıġlamaḳdın mang̀ā imkān ḳalmadı,
Yārdın mang̀a nidā bolġay mu-kin?

12 Ḳaysı bir derdimni aytay dōstlar,
Olmayın dār u adā bolġay mu-kin

141. Kur'ân, LIV (Kamer), 1

142.Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

13 Yār kördi mėn kebi bī-çāreni

ᶜArż eterġa dād-ḫᵛāh bolġay mu-kin?

14 Tilbe Meşreb yıġlap aytur Rabbenā,
15 (143) ربنا اتمم لنا bolgay mu-kin? (144)

16 El-kıssa, bu sözdin |soñg| zār zār yıġlap karadılar kim Ḥażret-i Āfaḳ Hᵛacem'din hīç iltifāt 17 bolmadı. Yene ᶜacz u şikestelik birlen bu ġazelni oḳudılar:

18 Körset cemālıñg mestānelerġa,
ᶜIşḳıda köygen cānānelerġa.

19 Mendin duᶜādur, sendin icābet,
Cānım taṣadduḳ cānānelerġa.

20 Ay köñgli ḳattıġ, raḥm eylemes sen,
Ḳıl bir naẓar sen bī-çārelerġa.

21 Meşreb'ni bilgil keçti cihāndın
Başını koydı āstānelerġa. (145)

22 El-kıṣṣa, bu sözdin soñg yene bu murabbaᶜātnı hem mest-i bī-iḫtiyār bolup oḳıdılar:

23 Evvel eteyin ḥamd-ı Ḫudāy'ım,
Düveym dürūdi ol Muṣṭafāy'ım.
69 1 Mendin uzaḳdur ol dil-rübāyını,
Ay bād yetkür yārġa selāmım.

2 Ol miḥrībāndın boldum cüdāyī,
ᶜIşḳıdın köydüm boldum adāyī,
3 Taşlarını yardı köksümni āhı,
Ay bād yetkür yārġa selāmım.

4 Körmey yüzini dīvāne boldum,
Ḫalḳ-ı cihān-ı bīgāne boldum,
5 Derd ü elemġa hem-ḫāne boldum,
Ay bād yetküryārġa selāmım.

143. Kur'ân, LXVI (Taḥrîm), 8

144. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

145. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

6 Yārımnı ol kün tā men unuttum,
Ḳanlarnı yuttum ḥasreṭġa toldum,
7 Derd [ü] ġamıñgdın bi'llāhī öldüm,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

8 Ḳetti köñgüldin cān ḳuşı ḳaldı,
Yārım ki ol kün ḳaşımdın bardı,
9 Tīġ-i cefāsı köksümni yardı,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

10 Nāme biter men ol ḳara ḳaşġa,
Közüm toluban ḳan birle yaşġa,
11 Her dem urar men başımnı taşġa,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

12 Köksümni derdin taşġa biter men,
Başımnı alıp yıġlap keṭer men,
13 Seni koluñgdın va'llāh keṭer men,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

14 Ḳaçan körer men yārım yüzini,
Ḳalem ḳaşını ḳara közini,
15 Defter eṭer men her bir sözini,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

16 Ḳaydın tapar men ay şem^{c}-i ḫūbān,
Derd[ü] ġamıñgdın boldı yürek ḳan,
17 Ḳelmediñg aslā ay nā-müselmān,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

18 Ḳetken tünümni dür-dāne keçtim,
Zehr-ābelerni mürdāne içtim,
19 Ġurbet yolını merdāne keçtim,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

20 Vaḳt-ı seḥerler ḳānlar yutar men,
Vīrānelerġa it deḳ yatar men,
21 Vā-ḥasretā dep körmey yörer men,
Ay bād yeṭkür yārġa selāmım.

22 ^{c}Işkıñgda Meşreb efġān eṭedür,

Bağrımnı her dem biryān etedür,
23 Közini her dem giryān etedür,
Ay bād yetkür yārğa selāmım. (146)

70 [1]El-kıssa, İşān Şāh Meşreb bu sözdin soñg yene zār zār yığlap bu ğazelni oḳudılar:

2 Köñglümni berdim bir bī-vefāğa,
Köydi yürekim cevr [ü] cefāğa,

3 Ay nāzenīnim raḥm eyle menge
Ḳaldım seniñg dep yüz miñg belāğa.

4 Tarttım cefālar rāḥat körey dep
Ḳılsañg cefālar yığlay Ḫudā'ğa.

5 Bīmār-ı [c]ışḳıñg boldum neter men?
Ṣābir belāğa, rāzī ḳażāğa.

6 Müjgāniñg oḳı cānımdın ötti,
Nāgeh savuḳ söz tüşti arağa.

7 Meşreb seni dep keçti cihāndın,
Raḥm eylemes sen müflis gedāğa. (147)

8 Ve yene şuñga pey-rev İşān Meşreb bu ğazel[ni] yığlap oḳudılar:

9 [c]Arżımnı aytay bād-ı ṣabāğa,
Bizdin du[c]ā deñg ol bī-vefāğa.

10 Közleri Çolfān, serv-i ḫırāmān,
Zülfi perīşān ḳaşlar ḳarağa.

11 Ḳāmeti lerzān, va[c]dési yalğan,
Turmadı hergiz [c]ahd u vefāğa.

12 Ötti közümdin bir perī yañglığ,
Taşladı ketti türlük belāğa.

13 Hem şāh-ı [c]ālem , şāh-ı mu[c]azzam,

146. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

147. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

Ḳılmadı şefḳat men deḳ gedāġa.

14 Derd ü firāḳıñ eyledi bīmār,
Ḳayda baray men ėmdi devāġa.

15 Ḳıldük ikevlen ᶜahd ile peymān,
Her kim yamandur saldım Ḫudā'ġa.

16 Hecriñde tınmay ḳıldım fiġānlar,
Yetti bu nālem arż [u] semāġa.

17 Ḳılġıl teraḥḥum ay yār-ı ḫoş-ḫū,
Lāyık emes men cevr ü cefāġa.

18 Derd [ü] elemdin bāl [u] per eylep,
Şeh-bāz köñlüm uçtı hevāġa.

19 Yol bermediler menge raḳibler,
Ketsem baş alıp ol Kerbelā'ġa.

20 Ay yār-ı bed-ᶜahd bī-mihr eken sen,
Raḥm eylemes sen men mübtelāġa.

21 Ger bolsa boldum ferzāne ᶜāşıḳ,
Ḳılmas vefānı ana ataġa.

22 Derd [ü] ġam içre sargardı ruḫsār,
Köñlümni berdim ol dil-rübāġa.

23 Ay baġrı taşım hecriñde öldüm,
Tapşurdum ay yār sizni Ḫudā'ġa.

71 1 Ay cān-ı cānım körsem cemāliñ,
Cānım taṣadduḳ ol ḫoş-edāġa.

2 ᶜIşḳıñda köydüm ay serv-i nāzım,
Bir merḥamet ḳıl miskīn gedāġa.

3 Şevḳında boldum ser-pā-bürehne,
ᶜAyb eylemeñler men nā-resāġa.

4 Yördüm yoluñgda men keçe kündüz,
Feryād etiben yıġlap Ḫudā'ġa.

5 Ay yār hem-dem bol, şād u ḫurrem,
Derdimġa merḥem Raḥmān Ḫudā'ġa.

6 Bī-çāredür men ḥayrān [u] ser-sān,
Susız ḳalıp men bol Kerbelā'ġa.

7 Dil-ḫasta Meşreb ḳılmas mu feryād?
Közleri cellād alsa araġa. (148)

8 Ve yene Īşān Meşreb tażarru[c] birlen bu ġazelni oḳudılar:

9 Cilve ḳılıp sen yüz nāz birlen,
Efġān ḳılur men āvāz birlen.

10 Ẓulmuñgdın öldüm zālim-ṣıfat sen,
Raḥm eylemes sen i[c]zāz birlen.

11 Kāfir közüñgdür köñglümni aldı
Cānımnı ḳuşı pervāz birlen.

12 Raḥm eyle körġıl miskīn cānımġa,
Ġurbet-zedeġa yüz nāz birlen.

13 Meşreb ġarībiñg köydi ġamıñgdın,
Nāle ḳıladur ḳış [u] yaz birlen. (149)

14 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu 'gazeldin soñg beşāret birlen bu murabba[c]nı (150) oḳudılar:

15 Bendeñg erür men va'llāh bi'llāh,
Şām [u] seḥerler men sañga şeydā,
16 Ḳeldim eşikke dep şey[ʾ] en li'llāh,
Kördüm yüzüñgni el-ḥamdü li'llāh.

17 Baḳsañg mening deḳ dīvānelerġa

148. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

149. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

150. Metinde 'gazelni' yazılmıştır.

ᶜAḳl u hūşıdın bī-gānelerġa,
18 ᶜİṣyān çölide āvārelerġa,
Kördüm yüzüñgni el-ḥamdü li'llāh.

19 Mestāne ḳılġan şehlā közüñgdür,
Dīvāne ḳılġan şīrīn sözüñgdür,
20 Şeydā'ī eṭken gül dek yüzüñgdür,
Kördüm yüzüñgni el-ḥamdü li'llāh.

21 İstep viṣālıñg Şām [u] ᶜIrāḳ'ı,
Tapmadım aṣlā yārnıñg soraġı,

22 Köydürdi dōstlar yārnı firāḳı,
Kördüm yüzüñgni el-ḥamdü li'llāh.

23 Meşreb'ġa yeṭti āh u nedāmet,
Her yerde bolsañg bolġıl selāmet,
72 1 Tā rūz-ı maḥşer aytur devāmet,
Kördüm yüzüñgni el-ḥamdü li'llāh. (151)

2 Ve yene bu ġazelni oḳudılar:

3 Ol dil-ber-i raᶜnaġa men yār bolay der men,
Mey berse eger mañga bir ḳatre yutay der men.

4 Cennet bile ġılmānnı, ḳaṣrı bile eyvānnı,
Ger bolsa ḫarīdārı bir pulġa satay der men.

5 ᶜIşḳ yolıda key zāhid ᶜāşıḳġa ḳılur laᶜnet,
Bir oḳ bile zāhidni atıp yoḳ eṭey der men.

6 Hū desem ene'l-ḥaḳ dep ᶜālem barısı ḥaḳdur,
Leylā'ġa bolup ḫayrān, Mecnūn'dın ötey der men.

7 Köz yaşı çü su boldı dūzaḫ otıdın Meşreb,
8 ᶜIşḳıñg otını taşlap dūzaḫġa ḳonay der men. (152)

9 Yene şuñga pey-rev bu ġazelni oḳudılar:

151. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

152. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün

10 ᶜIşḳıñg otıġa dil-ber her dem ki köyey deṛ meṇ,
Ḳanım bile ay cānān, cānımnı yuyay deṛ meṇ.

11 ᶜĀrıż bile ḳaşıñgdın özgeġa naẓar ḳılsam,
Hançer alıban ḳolga közimni oyay deṛ meṇ.

12 Müjgān oḳıdın dil-ber, ḳanımnı töker bolsañg,
Ol şemᶜ-i cemālıñga pervāne bolay deṛ meṇ.

13 Men deşt-i muḥabbetġa teşne boluban yördüm,
Ay sāḳī ayaġ sunġıl, toyġunça içey deṛ meṇ.

14 Raḥm eylese ol dil-ber ger açsa niḳābını,
Men ḥasta anı dōstlar toyġunça körey deṛ meṇ.

15 Meşreb seni deṗ dil-ber keçti heme ᶜālemdin,
Raḥm eyleġıl ay cānān birgine körey deṛ meṇ. (153)

16 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg yene şevḳleri ziyāde bolup bu ġazelni oḳudılar:

17 Neṭey neyley birāderler pīrimni körgeli keldim,
İti deḳ āsitānıġa yüzümni sürġalı keldim.

18 Seni bir bakışıñg yārım meni köp intiẓār eṭti,
Tilimde şeyʾen liʾllāh deṗ eşikde turgeli keldim.

19 Misāfir meṇ güẕārıñgda ḳızarıp meṇ cemālıñga,
Ġarīb boldum diyārıñgda duᶜālar alġalı keldim.

20 Bu Meşreb hem çü dīvāne geh ᶜışḳ oṭıġa pervāne,
21 Heme derdiñge hem-ḫāne ġamıñgnı sorgeli keldim. (154)

22 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap, taẓarruᶜ ḳılıp Ḥażret-i Afaḳ 23 Ḫᵛacem'niñg iştiyāḳlarıdın bu muḫammesni oḳudılar:

73 1 Köñgülni aldurıp dergāhıñga köp yıġlagen ḳul meṇ,
Naṣīḥat ḳılmaġıl zāhid ölerni çaḳlagen ḳul meṇ,
2 Eceldin ḳorḳmagen şeyṭān üçün beḷ baġlagen ḳul meṇ,

153. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün

154. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Muḥabbet oṭıġa köygen yürekni dağlagen ḳul men,
3 Naṣīḥatnı pīrimdin men ḳulaḳġa almagen ḳul men.

4 Kanı Afaḳ Ḫᵛācem, pīrim, bu cānımnı ḳılay ḳurbān,
Ki tapmay ḫāk-i pāyını yörüy men va'llāhi ḥayrān,
5 Felekni gerdişi dōstlar meni eyleptü ser-gerdān,
Közüm giryān, özüm nālān, yürekim pāre, bağrını ḳan,
6 ᶜAcā'ib ḥāleti bardur yürekni dağlagen ḳul men.

7 Anadın ḳaysı kün toġdum, seni ᶜışḳıñgda ah urdum,
Yaşım yeṭtiġa yeṭkende bu ᶜışḳ dükkānını ḳurdum,
8 Yeṭip sekkizde, toḳḳuzda ṭarīḳat yolını sordum,
Nemengān şehridin çıḳtım, Ḫᵛācem'ni sırını kördüm,
9 Ezeldin tā-ebed Afaḳ Ḫᵛācem'ni añglagen ḳul men.

10 Ḫᵛācem Afaḳ, şehin-şāhım, çü Nūrü'd-dīn, Ḥasan Ḫᵛācem,
Taṣadduḳ eyleyin cānım ḳaşımġa olturuñg Ḫᵛācem,
11 Ayaġıñg astıġa olsam, yürekdin her zamān yüz ġam,
Bolur men rūz-ı maḥşerde ḫalāyıḳ içre köp bī-ġam,
12 Özümni mā-sivā eylep Ḫudā'nı izlegen ḳul men.

13 Ḳel ay sāḳī, mañga mey beṛ sañga küfrdin beyān eyley,
Semāᶜ-ı çarḫ-ı raḳṣımnı bu zāhiddin nihān eyley,
14 Muḥabbet ehlini körsem cefā yolın nişān eyley,
Ḫudā'nıṣevḳ [u] zevḳini ḫalāyıḳġa ᶜıyān eyley,
15 Özüñg dānā, özüñg bīna, özüñgni izlegen ḳul men.

16 Muḥabbet derdidin dōstlar boluban ḫār hem Meşreb,
Hᵛācem'ni zevḳ [u] şevḳidin boluptur zār hem Meşreb,
17 Nemengān şehridin kelġan misāfir-vār hem Meşreb,
İtiñgni itleri birle yörügen yār hem Meşreb,
18 Pīrimni ḥasretidin keçe kündüz yıġlagen ḳul men. (155)

19 El-ḳıṣṣa, ṣūfīler eşitip Şāh Meşreb'ni Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛacem'ġa ᶜarż-ı bendelıġ ḳıldılar. Taḳṣīr, 20 Dīvāne Meşreb âstān-būslarıġa ḳelip, yıġlap turdılar. ᶜĀlī-cenāb çıḳıp kördiler kim ikki 21 ḳolları arkalarıġa bağlaġan ve yene bir ipni uçını öz boyunlarıġa bağlap ve yene ipni 22 uçını itni boynıġa bağlagen. El-ḳıṣṣa, ᶜĀlī-cenāb uşbu ḥālet birle kördiler, zār
74 zār 23 yıġlap turupdurlar. Tebessüm ḳılıp turdılar. Ol vaḳtda İşān Meşreb ᶜĀlī-cenāb'nı 1 mübārek cemāllarını körüp, mest-i bī-iḫtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

155. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

2 Muḥabbet otıġa baġrım köyüp biryāne yıġlar meṇ,
Viṣālıṅġnı tilep ay nāzenīn, cānāne yıġlar meṇ.

3 Ümīdimdür ki içsem bāde [hem] laᶜl -i lebiṅġdin meṇ,
Fiġān [u] nāle eylep bir der-i mey-ḫāne yıġlar meṇ.

4. Gehī bülbül, gehī efġān, gehī ḳumrī, gehī nālān,
Gehī çuġd-ı perīşān meṇ ki der-vīrāne yıġlar meṇ.

5 Eyā Leylā meni bir ġamze-i nāz ile öltürdüṅġ,
Firāḳıṅġ deştide Mecnūn ile hem-ḫāne yıġlar meṇ.

6 Ne ḥācetdür maṅġa hem deşt [ü] saḥrānı vaṭan ḳılsam,
Eger küyuṅġda bolsam, cezbe-i dīvāne yıġlar meṇ.

7 İlāhī baḥr-ı cānımġa güher nīsānıdın yaġdur,
Tilep köṅġlüm ṣadef yaṅġlıġ dür-i yek-dāne yıġlar meṇ.

8 Cemālıṅġ şuᶜlesi ᶜālemġa tüşti , barça örtendi,
9 Köyüp hem Meşreb'iṅġ çün örtenip pervāne yıġlar men. (156)

10 Ve yene pey-rev bu ġazelni aydılar:

11 Cemālıṅġnı firāḳıṅġ hecride meṇ zār yıġlar meṇ,
Cünūn saḥrāsını şāmıda Mecnūn-vār yıġlar meṇ.

12 Saṅġa rāz-ı dilim izhār eṭip aytur mecālım yoḳ,
Perīşān-ḥāl [u] ser-gerdān [u] dil-efgār yıġlar meṇ.

13 Yüzüṅġ şemsü'ḍ-ḍuhā, māh-ı münevver, ay perī-peyker,
Leb-i laᶜlıṅġ lebān-ı şehd [ü] şekker-bār yıġlar meṇ.

14 Ḫatıṅġ bāġ-ı bahār u lāle [vü] serv-i semen erdi,
Gehī men bülbül-i şūride gül-i ruḫsār yıġlar meṇ.

15 Siyeh zülfüṅġ maṅġa zünnār-ı cān, meṇ kāfir-i ᶜışḳıṅġ,
Bolup rüsvā-yı ᶜālem bir ser-i bāzār yıġlar meṇ.

16 Körey deṗ, ārzū eylep cemālıṅġnı eyā zībā,
Devā-yı merḥamet ḳılġıl pesī bīnvār yıġlar meṇ.

156. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

17 Közümdin mevc urup seyl-āb-ı eşkim tola ḳandur,
Eger yādımġa tüşseñ ay perī-ruḫsār, yıġlar mẹn.

18 İlāhī maᶜrifet deryāsıdın Meşreb'ni sīr-āb eṭ,
Hemīşe şey'en li'llāh deṗ ḳalender-vār yıġlar mẹn. (157)

19 El-ḳıṣṣa, İşān Şeh Meşreb naẓar-ı merḥamet tapıp bu müstezādnı oḳudılar:

20 Vaṣlıñgnı [ta] pay deṗ ṣanemā fikr-i ġamım bar,
21 Bir neçe zamāndur.

20 Hecr ü ġam [u] derd ü elem [ü] sūz-ı dilim bar,
21 Baġrım tola ḳandur.

22 Ve'l-Leyl (158) oḳup iştiyāḳım sañga tüşüpdür,
23 Hergiz ḫaberiñg yoḳ.

22 Ḥasretni yürek içre melāmet vaṭanım bar,
23 Ölmekġa gümāndur.

75 1 Mecnūn boluban deşt [ü] beyābānġa çıḳar mẹn,
2 Ṭāḳat eṭey'almay.

1 Leylā bolup ḥüsn ü leṭāfet çemenim bar,
2 Ḫoş gülşen-i cāndur.

3 ᶜIşḳ meẕhebiġa ṣavm [u] ṣalātım heme maḳbūl,
4 Hergiz añga şek yoḳ.

3 Zāhidler ara ṭāᶜat u taḳvā hecilim bar,
4 Āfāḳ-ı zamāndur.

5 Leylā ṣanemim kördüm ü cānım bẹre ḳaldım,
6 Alsañg ḳutulay deṗ.

5 Dīvānelıġım ḥālet-i Mecnūn keselim bar,
6 ᶜIşḳ derd-i yamandur.

7 Bir keçe dẹdim mẹn seni aldıñġa baray deṗ,

157. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
158. Kur'ān, XCII

8 Yār aydı, ḥażer ḳıl.

7 Dėdi yanıma, āh neteyin şūm raḳīb bar
8 Ol bilse yamandur.
9 Taṣdīḳ degen bir durur ammā iki bolmas,
10 Va'llāh yene bi'llāh.

9 Ḫalḳ içre [velīkin] meni ikki tilim bar,
10 Bol sırr-ı nihāndur.

11 Vaṣlıŋnı tapay dėp yene dil-ḫasta Meşreb,
12 Dāyim cedel eylep.

11 Tınmay yügürüp ḳeçe vü kündüz ṭalebim bar,
12 Baġrım tola ḳandur. (159)

13 El-ḳıṣṣa, bu sözni oḳuġandın soŋ İşān Meşreb'ni tevbe, tażarru^{c}ları Ḥażret-i Afaḳ 14 H^{v}ācem'ġa ma^{c}lūm boldı. Ḥażret-i Afaḳ Ḫ^{v}ācem İşān Meşreb'ġa aydılar: "Ay Meşreb, seni ^{c}ārif 15 lıġıŋ yurtımızġa meşhūr boldı. Köp muḥabbetler tartıp ḳeldiŋ. Emdi men 16 günāhıŋdın ḳeçtim." dėp nevāziş ḳıldılar. Anda Şāh Meşreb mest-i bī-iḫtiyār bolup 17 cenāb-ı pīrleriġa ḳarap, zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap bu ġazelni oḳudılar:

18 Bāṭın-ı şūrīdelerge bir nigāh ḳıl ay Ḫudā,
Közde yaşımnı dür-i ḳıymet-bahā ḳıl ay Ḫudā.

19 Himmetī bėrgil ki men yādıŋnı hem dāyim ḳılay,
Yol adaşkenlerni dāyim āşinā ḳıl ay Ḫudā.

20 Seŋ özüŋ bendem dėgil faẓlıŋ bile ḳolumnı al,
Nefs-i ẓālimdin bu bendeŋni cüdā ḳıl ay Ḫudā.

21 Baş kötersem bol tenim tārīḳ-i laḥddın ol zamān,
Bendelerni hem-rāh [ı] ol Muṣṭafā ḳıl ay Ḫudā.

22 Meşreb-i şūrīde ḳeldi baş urup dergāhıŋa,
23 Yolġa kirgenlerni yā Rab evliyā ḳıl ay Ḫudā. (160)

76 1 Yene bol muḫammesni oḳudılar:

159. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

160. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

2 Teşne meṇ firdevs evel rıḍvāṅa yeṭkür ay Ḫudā,
Cümle-i ümmetni Peyġamber'ge yeṭkür ay Ḫudā,
3 Yol adaşkenlerni seṇ reh-berġa yeṭkür ay Ḫudā,
Barça ümmetini ol serverġa yeṭkür ay Ḫudā,
4 ᶜĀṣī ümmetlerni Peyember'ge yeṭkür ay Ḫudā.

5 Ḥażret-i Bū Bekr-i Ṣıddīḳ-ı celīni ḥürmeti,
Hem-çünāṅ Ḫaṭṭāb-ı ᶜādil müttekīni ḥürmeti,
6 Rūḥ-ı pāk-i Ḥażret-i ᶜOsmān, ᶜAlī'ni ḥürmeti,
Baş urup keldim bu dergāhda Nebī'ni ḥürmeti,
7 ᶜAṣī ümmetlerni Peyember'ge yeṭkür ay Ḫudā.

8 Himmetī bergil ki meṇ ᶜālemġa deryā-dil bolay,
Köz yumup açḳunça zāt-ı pākıṅġa vāṣıl bolay,
9 ᶜArş'nı nūrıġa yeṭkür ṣāḥib-i menzil bolay,
Cāṅ berür vaḳtıda meṇ mānend-i İsrāfīl bolay,
10 ᶜAṣī ümmetlerni Peyember'ge yeṭkür ay Ḫudā.

11 ᶜÖmr āḫir boldı vü rūz-ı ecel boldı ḳarīb,
Gūr-ı tenhā ṭākatım yoḳtur laḥidge meṇ ġarīb,
12 Seṇdin izler meṇ şifāyī ᶜālim-i ḥāẕıḳ ṭabīb,
Ḳılmaġıl Belᶜum u Bersīsā deḳ enīn, bī-naṣīb,
13 ᶜAṣī ümmetlerni Peyġamber'ge yeṭkür ay Ḫudā.

14 Men beyābān-ı ḳażāga mest ü rüsvā bende meṇ,
Bih-būdımnı bilmegen ᶜālemde bī-cā bende meṇ,
15 Peşşe tegi yüz tümen mātem bilen dāmānde meṇ,
Ḫayriyetni seṇ özüṅg körset ki tenhā bende men,
16 ᶜAṣī ümmetlerni Peyember'ge yeṭkür ay Ḫudā.

17 Yol yörerde āh uruban istiḳāmet meṇde yoḳ,
Yol azıp tüşken ḳulung [dur] meṇ seḫāvet meṇde yoḳ,
18 Dest-i ḫālī bī-biḍāᶜat meṇ ḳanāᶜat meṇde yok,

Lāle deḳ ṣaḥrāda çıḳġan bil ki fırṣat meṇde yoḳ,
19 ᶜAṣī ümmetlerni Peyember'ge yeṭkür ay Ḫudā. (161)

20 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soṅg Ḥażret-i Afak Ḫᵛacem aydılar kim "Ay Meşreb, seniṅg
21 içiṅg ḳattıġ eken ki sırrıṅgnı ḫalāyıḳġa āşikārā ḳıldıṅg. Emdi aġzıṅgnı açġıl." İşān 22

161. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

Şah Meşreb aġızlarını açtılar. Meşreb'ni aġızlarıġa bir ḳatre su ᶜĀlī-cenāb tamuzdılar. Andın
23 soñġ Şāh Meşreb mest [ü] müstaġraḳ bolup, (162) لاَ تقربوا الصلوت و انتم سكارى
77 dep, 1 naẓar ḳılıp kördiler kim tamām ᶜArş u Kürsī, Levḥ ü Ḳalem közleriġa cilve ḳılur. Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb 2 aydılar ki "Emdi Dīvāne Meşreb'ġa her kim muṣāḥib bolup ḫıdmet ḳılsa, ol kişi derece-i 3 aᶜlā tapıp evliyā-yı ber-ḥaḳ bolur." dep duᶜā ḳıldılar. Ol vaḳtda İşān Meşreb ᶜĀlī-cenāb'dın 4 bu iltifātnı körüp, Ḥażret-i Afaḳ Ḥᵛācem'ġa ḳarap, mest-i bī-iḫtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

5 Tā kemend-i dest-bāzım şeh-per-i Cibrīl'ġa,
Bara men himmet bilen tā ḳaṣr-ı ᶜAzrā'īl'ġa.

6 Her naẓarġa ötkerür men her nefesde neçe ᶜömr,
Bara men himmet bilen tā ḳaṣr-ı Mīkā'īl'ġa.

7 Heft der-i dūzaḫnı keẓdim, heşt der-i cennetni men,
Tā beyānāt-ı kemāl-ı ṣūr-ı İsrāfīl'ġa.

8 Cān taṣadduḳdur ḥaḳīḳat beṛ manġa Meşreb bu kün,
9 Tā ki yetkürgey dilimni āḫir-i menzilġa. (163)

10 El-ḳıṣṣa, İşān Şeh Meşreb'ġa tamām ḫalāyıḳlar taḥsīn ü āferīn ḳıldılar. Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb'dın 11 beşāret tapıp, mest-i mey-i vaḥdet bolup bu muḥammesni oḳudılar:

12 Ṭāḳ-ı revāḳ-ı ᶜArş'da ᶜĪsā-yı bā-ṣafā özüm,
Sekkiz uşal behişt ara İdrīs-i pīşivā özüm,
13 Lücce-i vaḥdet içide gevher-i bī-baḥā özüm,
Dünyānı püşt-i pā urup Edhem-i bī-nevā özüm,
14 Evc-i felekni yüzide şārıḳ u pür-ẓiyā özüm.

15 Şiᶜr-i Muḥammed'im meni ᶜālemġa berse revnaḳı,
Çıḳsa laḥiddin baş urup mevlidi birle şafaḳı,
16 Saᶜdi vü Cāmī eṭedür [ler] anda ḳılġusı şaḳı,
Bende, ümem, anam, atam, ne neseb özgedin taḳı,
17 Yoḳtur ṭabībġa ḥācetim derdimġa hem devā özüm.

18 Himmetim ẹlligide mey bolsa, çü Levḥ ile Ḳalem,
Ṣafḥa-ı ikki ᶜāleme laḥẓada eylesem raḳam,
19 Bolsa münevver ol zamān ġāfir-i nūr-ı fi'ẓ-ẓulem,
Yār cemālını tilep gūr içinde dem-be-dem,

162. Kur'ân, IV (Nisâ), 43
163. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

20 Mūsā elin ᶜaṣā alıp Ṭūr'ġa men nidā özüm.

21 Ḳayṣer-i Rūm'dın ziyād taḫt ile devletim meni,
Nūş-ı Revān-ı Keyḳubād şān ile şevketim meni,
22 Rüstem-i dāstān erür küç ile ḳuvvetim meni,
Küfr ü īmānġa yoḳtur u hīç kimse nisbetim meni,
23 Hem vaṭanım ṣanem meni hem şeh ü hem gedā özüm.

78 1 Köydi bu Meşreb-i faḳīr miḥnet [ü] derd ü ġam bile,
Ṣabr ḳarārı yoḳ meni kāhiş-i derd ü ġam bile,
2 Çün ki anı cefāsı köp mātem ara bu ġam bile,
Dāy müdām bara men tābiᶜ Çīn [ü] Ḫoten bile,
3 Bir büt-i bī-dil [i] üçün ᶜāşıḳ-ı mübtelā özüm. (164)

4 Andın soŋg Afaḳ Ḫᵛācem aydılar kim "Bir ġazel oḳuŋg." Şāh Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

5 Elni közige fāsıḳ u mücrim ü pür-günāh özüm,
Ehl-i ḥaḳīḳat aldıda Cibrīl-i bā-ṣafā özüm.

6 Ḳaṭre-i mey yutar meniŋg cānımı al [u] ḳoymaġıl,
Sensiz eger bu dünyāda ölmekime rıżā özüm.

7 Perde kötergil ay ṣanem, zār-ı dilimni aytayın,
Barça żamīrni aldıda evveli dād-ḫᵛāh özüm.

8 Aṣl u nesebni sorasaŋg, bir ḳara ḳulnı oġlı men,
Boldum pīrimni aldıda gevher-i bī-bahā özüm.

9 Meşreb-i mühdī aytadur ᶜālem-i fānī içre men,
10 Yār viṣālını tilep ᶜāşıḳ-ı mübtelā özüm. (165)

11 Ve yene mestbolup bu ġazelni oḳudılar:

12 Hecr [ü] firāḳıŋg otıġa ᶜāşıḳ-ı bī-ḳarār özüm,
Yörgen itingni mülkide bir seg-i ḫāk-sār özüm.

13 Ḫāl [u] ḥatıŋgnı körmesem, yoḳtur ḳarārım ay ṣanem,
İkki cihānda izlegen ᶜāşıḳ-ı āşikār özüm.

164. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

165. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

14 Bir nefes ol nazar kılıp eyledi kīmiyā pīrim,
Bolmasa bir kuruḳ yıġaç deşt ile kūh-sār özüm.

15 Ḳuddise sırruhu ḫᵛācem, Meşreb atımnı koydılar,
16 Kāşġar u Yarkend üze ṣāḥib-i Kibriyā özüm. (166)

17 Ve yene Īşān Meşreb bu ġazelni bī-iḫtiyār oḳudılar:

18 Ān-der-i nūrġa tolup meṇ āsumānġa sıġmadım,
Ṭāḳ-ı ᶜArş u Kürsī |vü| Levḥ ü Ḳalem'ge sıġmadım.

19 Kimge ẓıllım tüşti boldı ol kişi pür-nūr-ı Ḥaḳ,
Defter-i Rūḥü'l-ḳuds meṇ kim zebānġa sıġmadım.

20 Dūzaḫ |u| cennet meṇge hem Kevşer |ü| Ṭūbā meṇge.
Bir özümdür meṇ bu kün nüh-āsumānġa sıġmadım.

21 Rabbenā Ādem'ġa keldi nūr-ı maᶜnā izledim,
Cennetü'l-firdevs deḳ ᶜālī-mekānġa sıġmadım.

22 Bar edim Nūḥ vaḳtıda ġarḳ eyledi Ṭūfān meṇi,
Hem-reh-i Mūsā bolup Ṭūr-ı zamānġa sıġmadım.

23 Ḳllig ıl ᶜĪsā bilen yördüm ölügni tirgürüp,
79 1 Bāᶜiṣ-i ber-nüktedin Meşreb zebānġa sıġmadım. (167)

2 Ve yene bu ġazelni cünūnları tutup aydılar:

3 Himmetim şol ᶜāṣī ümmetlerni eyley maġfiret,
Şād-kāmıdın bu mazlūmlarġa bergey keyfiyet.

4 Bil ki ümmetdür bu yolġa niyyet-i ḫāliṣ kerek,
Muṣṭafā aytıp edi dūzaḫġe kirgey kec-niyet.

5 Ger dīnimge lenger-i şeyṭān tüşüpdür ḳorḳa meṇ,
Bir kere köñglümge tüşti kimdin izley ᶜāfiyet.

6 Mevlevīni baḥrıdın aldı bu Meşreb ḳaṭre |su|,

166. Recez: Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
167. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

7 Ḳatre-i deryāġa ḳoşul bolmaġay bu maşlaḥat. (168)

8 Yene mest bolup bu ġazelni aydılar:

9 İçiben cām-ı vaḥdetni bu Kevşer şerbetidin men,
Ki rūḥum zāt-ı aşlīdür anı baḥr u beridin men.

10 Ḫudāy'ım saldı raḥmetni meni köñlümge ay zāhid,
Laḥid astıġa barġunça anı sūdā-geridin men.

11 Mekānımġa naẓar ḳılma köyer seni emdi İsrāfīl,
Bu āhım uçḳını dūzaḫ otı ḫākisteridin men.

12 Meni ḳabrımġa ṭūfān-ı belā peydā bolur her dem,
Tenimni üstüḫ̌ānı ol behiştni heşt-deridin men.

13 Dükān-ı ma'rifet tende, yene nūr-ı Eḥad mende,
Ki hem Tevrāt [u] İncīl Ḫudā'nı defteridin men.

14 'Alāmetler bolur peydā çü her kim körse ḫākimni,
Semer mende, şecer mende, o kānnı gevheridin men.

15 Nemengān-ı 'ibādu'llāh meni berdi Ḫudā andın,
(169) سبحان الذي اسرا 'ġa 'ışḳ serveridin men.

16 Ḫudāyā emdi Meşreb'niñg özüñge āşinā ḳılġıl,
Keremlik pādişāhım sen, seni cününlarıdın men. (170)

17 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫ̌ācem Meşreb'ġa aydılar: "Ay Meşreb, biz eşitip 18 miz ki yetti yaşlarıñgda seni atañg mektebġa koyġanda, Āḫūnd Mollā Bāzār'nıñg yanlarıda bir elif-nāme 19 oḳup eken sen. Emdi anı bizni yanımızġa muḫammes ḳılıp oḳuġıl." Ol vaḳtda Şāh 20 Meşreb deryā dek cūş urup bu muḫammesni oḳudılar:

21 Ay elif atıñga ḳıldım müdde'ādın ibtidā,
Ḫasta-dil, bī-çāre men derdimġa sen ḳılġıl devā,
22 'İlm-i ġaybīge ḳulaḳ salsam, barısı bir nidā,
Şāh-ı 'ālem sen özüñg sen pādışāh, yā Rabbenā,
23 Rūz-ı maḥşer ḳılmaġıl bī-çārelerni mübtelā.

168. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

169. Kur'ân, XVII (İsra), 1

170. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefāīlün mefā'īlün

80

1 ب Beşāret yüzidin maṅga naẓar ḳılġıl Kerīm,
Cümle-i maḳṣūdġa erür sen evel āḫir Ḥakīm,
2 (171) قوله گفتم به لآ یرجعون العرش العظیم
Bir atıṅ Rezzāḳ erür ammā ṣıfātıṅgdur Raḥīm,
3 Ḥasta-dil, dīvāne men derdimġa ḳılġay sen devā.

4 ت Temāşā-yı ruḫuṅ āyine-vār envārdur,
Kim senāsı istesem miṅ bir zebān güftārdur,
5 Her kim ol ġāfil emes bilġıl ki ḥażret yārdur,
Tüş körüp Yūsuf kebi uyḳusı nā-bīdārdur,
6 Bu Zeliḫā'nı körüṅ Yūsuf yolıda nā-binā.

7 ث Ṣevāb-ı ḫaṭṭ-ı reyḥānıṅgnı yüz imlāsı bar,
Her elifni ma'nāsı miṅ bir kelāmu'llāhsı bar,
8 Feth-i köṅgüllerni her saṭrıġa Bismi'llāh'sı (172) bar,
Kāf [u] nūn her kim körüp başıġa miṅ sevdāsı bar,
9 Pādışehlerni gedā eylep gedānı pādışāh,

10 ج Cemālıṅgnı tecellīsi barı Mūsā'ġadur,
(173) كان من بعدی عبادی 'ı sūre-i Tāhā'ġadur, (174)
11 ربك من اجرا كلام الله 'ġadur. (175)
Kim fermānıġa bolsa nūr-ı 'aynu'llāh'ġadur,
12 Her günāhi ki ḳılıp sen künde ḳılġıl āh [u] vāh.

13 ح Ḥalāvet körmeyin 'ālemġa bolmas sen yaḳīn,
Dāvūd oġlıġe berip sen elgige engüşterin,
14 Tende cānıṅg barıça bīdārġa bol hem-nişīn,
Pādışāh-ı vaḳt erür sen tellį körmey hem şīrīn,
15 Çün ki fermān eyledi 'ālemġa ḳeldi Muṣṭafā.

16 خ Ḥayālatıṅga alġan nūr-ı illā'llāh ḳanı?
Tāc-dār-ı enbiyā Aḥmed Resūlu'llāh ḳanı?
17 Ḫūb ḳulaḳ salġıl ki ya'nī Yūsuf-ı bernā ḳanı?
Çün Ebū Bekr, 'Ömer, 'Oṯmān, 'Alī-i ṣaf-der ḳanı?
18 Ne dil-āverler cihānda 'āḳıbet boldı fenā.

171. Kur'ân, XXVIII (Kasas), 29

172.'-sı' iyelik eki kafiye gereği kullanılmıştır.

173. Arapça ibâre

174. Kur'ân, XX

175. Arapça ibâre.

19 د Derd-i dāġıñġa kim men dek ermiş ḫār-zār,
Munça ġurbetke meni zār eyledińg Perverdigār,
20 ᶜÖmr mātem birle ötti anda körgey miz dīdār,
Ay Kerīm, perdemni yırtma rūz-ı maḥşer āşikār,
21 Köz yaşım deryā bolup kirpiklerim boldı ᶜaṣā.

22 ذ Zülfińge ḳalıp men mübtelā ḳıldı felek,
Hem-dem-i yār u diyārımdın cüdā ḳıldı felek,
23 Āḫir-i ᶜömrüm eşiklerge gedā ḳıldı felek,
Mińg belānı başıma salıp adā ḳıldı felek,
81 1 Girye-i mestāne ḳıldım sen eşit yā Rabbenā.

2 ر Riyāzet birle miḥnetgeh likāsın körmedim,
Dünyāda köñgül belāsı dek belāsın körmedim,
3 Gerçi men çektim cefāsın hīç vefāsın körmedim,
Dünyāda dil köygüdek [hīç] bed-duᶜāsın körmedim,
4 Derd köp, hem-derd yoḳ, ḥālım zebūn, baḫtım ḳara.

5 ز Żiyā-yı berḳ-ı ḥüsnüñg içre men pervāne men,
Tār-ı mūy-ı gīsū-yı ᶜanber-nümāga şāne men,
6 Ebr-i nīsān dek ṣadefke meyġa men dürdāne men,
Āteş-i şevḳińgga köyüp çarḫ urup biryāne men,
7 Ḥaṣılım şāyed ki bolġay gevher-i ḳıymet-bahā.

8 س Seyl-āb-ı sirişkimni rehā ḳıldım bu kün,
Köz yaşım rīş-i revān-ı deryā boldı lāle-gūn,
9 Hīç mü'min men kebi ġurbetde hem-reh bolmasun
Barça nergis közüñg şehlāsıdur āteş-füzūn,
10 Tā ki ḳıldıñg yūḥnı ḥaḳḳıġa mińg ṣavt [u] ṣadā,

11 ش Şehādet bergüdek bir maḥrem-i esrār yoḳ,
Gevher-i yek-dānedür men, hīç mańga ġam-ḫᵛār yoḳ,
12 Mest [ü] müstaġraḳ bolup men, sāġar-ı ser-şār yoḳ,
Dünyā [da] hīç kim meniñg dek sīnesi efgār yoḳ,
13 Tā riyāzetlerni çekmey mańga yoḳtur reh-nümā.

14 ص Ṣabrım ḳalmay u ḳıldım özümni der-be-der,
Yıġladım tün keçeler kündüz bile şām [u] seḥer,
15 Āh-ı serdim bar edi bolmay yolıda kār-ger,
Munça hem şūḫ-ı sitem-ger sen ᶜaceb bī-dād-ger,
16 Evvel [ü] āḫir tilekim vaṣlıñg erdi Rabbenā.

17 ض Żāyi^{c} eyledi sırımnı meṇ eylep nihan,
Tā belālar berdi başıma zemīn ü āsumān,
18 Derd-i āfetdin ḳılur meṇ keçeler āh [u] fiġān,
Ser-dıraḫtımnı ḫazān ḳıldı bolup her kün ḫazān,
19 Şāh-ı Mısr erdim, bu kün ^{c}azīzimdin cüdā.

20 ط Ṭāli^{c}sizlıġımdın keçe kündüz zār meṇ,
Ot tutaşıp yaradur köydi yürek-efgār meṇ,
21 ^{c}Işḳ otıġa ay dil-ārām, bende-i ḫār-zār meṇ,
Şekker-i lebleridin bir su aray bīmār meṇ,
22 Ay ṭabīb-i ḥāzıḳım, derdimġa seṇ ḳılġıl devā.

23 ظ Ẓālim közleriṉgni ġamzesi ḳıldı ḫarāb,
Misl-i Mecnūn deḳ bolup Leylā ḳebi çeşmim pür-āb,
82 1 Ḫoş beyābān kūyda meṇ başımdın ötti āfitāb,
Āḫir ay ẓālim felek cānımnı seṇ ḳıldıṉg ḫarāb,
2 Bu tazallumlar bilen ḳıldıṉg özüṉgni mā-sivā.

3 ع ^{c}İnāyet birle baḳmas maṉga bī-pervā ṣanem,
Rişte-i ^{c}ömrüm ḫazān taptı çü bağrımdın sitem,
4 Kim Zeliḫā deḳ Yūsuf'dın nā-bīnā boldı dīdem,
Toġmagey erdim anadın seṇ deḳ ay ṣābit-ḳadem,
5 Hāk-i pāyıṉg ḳaydadur közümġa ḳılsam tūtiyā.

6 غ Ġarīblerġa teraḥḥum eyle ay nāzik-beden,
Sayragil her dem başıngdın aylay tā murġ-i çemen,
7 Munça hem-mevzūndur seṇ ḥüsn ara dürr-i ṣemen,
^{c}Ārıżıṉgdur şems, ḳaddıṉg sāye-i serv-i semen,
8 Ḳademiṉgni ḫākini her dem ḳılur men tūtiyā.

9 ف Fenā istep yörüp derdimġa dermānım ḳanı?
Dāvūd oġlı deḳ meṇi mühr-i Süleymānım ḳanı?
10 Misl-i Ya^{c}ḳūb ḫasta meṇ, Yūsuf-ı Ken^{c}ān ḳanı?
Ay meṇi cānımdın artuḳ māh-ı tābānım ḳanı?
11 Defter açsam aldıġa ol aylamay vā-ḥasretā.

12 ق Ḳudretlıġ İge'mdür luṭf ger ḳılsaṉg bolur,
Ol Resūlu'llāh keldi, boldı ^{c}ālem ġark-ı nūr,
13 Āsumānnı saḳlasaṉg sineṉgde seṇ ḳılma ġurūr,
Merd-i Ḥaḳ'nı aldıġa miṉg ^{c}Arş-ı a^{c}ẓam örtenür,
14 Ṣıdḳı birlen eylese Ḥaḳ'nı yolıda āh [u] vāh.

DOKÜMANTASYON MERKEZİ

15 ك Kitāb-ı ser-nüviştimni bitip rūz-ı ezel,
Aṣlı Ḥak'dın özgesi boldı mañga cümle ḫalel,
16 Bol mu^{c}ammādur velīkin ^{c}ilm ara ṣāḥib-meṣel,
Ata anamdın toġulmas men ezeldin bī-maḥal,
17 Neçe yerge men ḳadem ḳoydum ayaġ astıġa cā.

18 ل Lāzımdur mañga ^{c}ışḳınġda çendān yıglasam,
Firḳat-ı vaṣlıñġ bile çün ebr-i nīsān yıġlasam,
19 Miṣl-i Ya^{c}ḳūb dek firāḳ-ı māh-ı Ken^{c}ān yıġlasam,
Ān-kadar köysem ki baġrım çāk etip ḳan yıġlasam,
20 Tā yoluḳġay aldıma bir reh-ber-i ṣāḥib-du^{c}ā.

21 م Melāmetler bilen ^{c}ömrümni ötkerdim müdām,
Murġ-ı vaḥşī bolmadı hergiz meni dāmımga rām,
22 Teşne-leb ḳaldım bu kün sāḳi ketürse mañga cām,
Ġam belāsı mendedür ^{c}ālemde kārım nā-tamām,
23 Miṣl-i Ḥayder oġlı dek boldum şehīd-i Kerbelā.

83 1 ن Niyāz ettim bu kün cānımnı bersem ḫoş kelür,
Cān berür vaḳtıda īmānımnı bersem ḫoş kelür,
2 Baġrım aḳıp bol ḳara ḳanımnı bersem ḫoş kelür,
Közde yaşım dāyimā yaşımnı bersem ḫoş kelür,
3 Fısḳ [u] ^{c}işyānlar bile boldı çü ^{c}ömrüm bā-rehā,

4 و Vāṣıl bolmadım dil-ber, viṣālıñga seni,
Āh-ı serdim tuttı ^{c}ālemni dilimni āteşi,
5 Nükteler bisyār ammā yoḳ bu sırnı maḥremi,
Derdi bolsa her kişini közidin çıḳġay sunı,
6 Tā kişige derd tegmey bolmadı ṣāḥib-du^{c}ā.

7 ه Hāy u hū boldı köñgülde dilde defter ḳaydadur?
Tā seriñg ber-bād bolmadın sañga ser ḳaydadur?
8 Tā yürek ḳan bolmasa aldıñgda dil-ber ḳaydadur?
Ketti ^{c}ālemdin sefer ḳıldı dil-āver ḳaydadur?
9 Menziliñgni erteraḳ ḳılmas mu sen dārü'l-beḳā?

10 ى Lāle dek köñgül içre çü miñg ġamdur bu kün,
Ötti ^{c}ömrüm her sabā çün rūz-ı mātemdür bu kün,
11 Sā^{c}atī vaḳtım meni māh-ı Muḥarrem'dür bu kün,
Köydürey āhım bilen ^{c}ālemni men kemdür bu kün,
12 Yol ḫaṭarlikdür ḳadem ḳoymay mu ay ṣāḥib-du^{c}ā.

13 يا ᶜAlī ḳılġıl meded sen şāh-ı merdānım mu sen?
Hem emīrim, serverim, hem mihribānım sen mü sen?
14 Berḳ urar ḳabrıñ seni ḫūrşīd-i tābānım mu sen?
İkki künlik ᶜömrime sen mūnis-i cānım mu sen?
15 Yüz nedāmet birle ᶜālemdin keçer men Meşrebā. (176))

16 El-ḳıssa, bu sözdin soñ Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem, namāz-ı cumᶜa [ġa] reh-revān boldılar. Şāh Meşreb 17 hem arḳalarıdın mescidġa kirip olturdılar. Anda īmām namāzġa turup ḳırā'atġa meşġūl 18 boldı. Şāh Meşreb hem īmāmġa iḳtidā ḳıldılar. İşān Meşreb ᶜālem-i ḥayretġa bolup 19 bir keçe, bir kündüz kāyim turdılar. Ammā Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem şenbe küni soradılar kim 20 "Dīvāne Meşreb ḳayda bolsa?" Bir neçe ṣūfīler aydılar: "Taḳṣīr, pādışāhım, bir keçe kündüzün beri 21 mescid-i cāmiᶜġa mest [ü] müstaġraḳ bolup maḳām-ı ḥayretġa ḳaldılar." ᶜĀlī-cenāb aydılar: "Ay ṣūfīler, 22 āgāh u dāna bolunġ, eknūn, Şāh Meşreb maḳām-ı Manṣūr-ı Ḥallāc'ġa yetti." Andın soñ 23 aydılar: "Anı bizni aldımızġa
84 keltürüñgler." Zōr-ḥāl ṣūfīler barıp İşān 1 Meşreb'ni alıp ᶜĀlī-cenāb'nı yanlarıġa keltürdiler. ᶜĀlī-cenāb Meşreb'ġa aydılar kim "Ay Meşreb, 2 seni küşendeñ Belḫ şehriġa Maḥmūd Atalıġ Ḳatġan'dur." Ol vaḳtda İşān Meşreb şehīd 3 bolġanlarını eşitip, şükrāne ḳılıp, ᶜĀlī-cenāb'ġa ḳarap, cünūnları tutup bu ġazelni 4 mest-i bī-iḫtiyār oḳudılar:

5 Başım ḳoyay ḳaşıñga kelām-ı kibār oḳup,
Ḳılsam sücūd āyet-i būs u kenār oḳup.

6 Mestāne secdeni köre almay ḳuruġ raḳīb,
(177) لا تقربوا الصلوت و انتم سكارى oḳup.

7 Subḥ yüzüngni açtı ᶜıyan kıldı vakt-ı şam
والنهار و الليل'ni تجلى sidin 178) oḳup.

8 Mevzūn ḳadıñga sūre-i Ve'n-Necm (179) baġladım,
.....yetīm ḳuluñga şeh-i kām-kār oḳup.

9 Ay bülbül-i sitem-zede, ḳıl āh ile fiġān,
ᶜÖmrüñ tükendi ḳıṣṣa-ı leyl ü nehār oḳup.

10 Meşreb egerçi ᶜāṣī erür müddeᶜāsı kim (180)
.....

176. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

177. Kur'ân, IV (Nisâ), 43

178. Kur'ân, XCII (Leyl), 1-2

179. Kur'ân, LIII

180. Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

[11] El-kıssa, Şāh Meşreb bu ġazelni [oḳup] bolġandın soñg tamām ṣūfīler ḥāżır erdiler, ammā hikāyet, [12] Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn degen budur kim Taşkend vilāyetiġa Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn ferzend-i ḳuṭb-ı [13] zamān bar erdiler. Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem'ġa hem-rāh erdiler. Yetti mertebe ḥac ḳılġan ve yene [14] taḥṣīl-i ᶜilm-i ḳāl [u] ḥāl ḳılġan ve yene yetti mertebe māllarını Ḫudā yolıda tārāc ḳılġan, ḳā'imü'l-leyl, [15] ṣā'imü'n-nehār erdiler. Tört yüz ḳırḳ tört mürīd-i ber-kemālları bar erdi. ᶜÖmrleri yetmişġa [16] erdi. Ekşer ü aġleb köñgülleriġa aytur erdiler kim "ᶜAzāzīl-i laᶜīn tamām ferişte-i nūr-ı [17] ᶜazīzler degen münkir-i ᶜallāme-i vaḳt ile bolsam, anıñg birlen körüp baḥşler ḳılur erdim." [18] Şol ḫayāl-ı fāsidni gāh ḳılur erdiler.

El-kıssa, künlerde bir kün Ḫudā'nı ḥᵛāstı [19] birlen Şeyḫ Nūrü'd-dīn'ni vaḳtları yetip bīmār boldılar. Şeyṭān-ı laᶜīn vaḳt [20] nı ġanīmet bilip ḥāżır boldı. Aydı: "Ay Ḫᵛāce, Ḫudā-yı taᶜālā sizge ᶜilm-i [21] ḥāl [u] ḳāl ᶜaṭā ḳılıpdur. Emdi mihribān bolup meniñg birlen baḥş ü cevāblar [22] ḳılsañgız kerek." Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn şeyṭān-ı laᶜīn birlen bir neçe baḥş ü
85 cevāblar [23] ḳıldılar. Āḫirü'l-emr Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn şeyṭān-ı laᶜīnni çengālide muẓṭar [1] boldılar. Şeyṭān-ı laᶜīn ġālib keldi. Ḳaṣd-ı īmānlarını ḳıldı. Ammā Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem [2] murāḳabe ḳılıp, olturup erdiler. Kördiler ki ḳarībdür ki şeyṭān-ı laᶜīn Ḫᵛāce Nūr[3] ü'd-dīn'ni bī-naṣīb ḳılsun. Murāḳabedin başlarını köterip aydılar: "Ay birāderler, biliñgler, [4] āgāh u dānā boluñglar kim Taşkend vilāyetiġa Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn degen bir ᶜazīz birāderimiz [5] bar erdiler, şol zamānda şeyṭān-ı ᶜaleyhi'l-laᶜne çengālıda giriftārdurlar. Ḳarībdür [6] ki şeyṭān īmāndın bī-naṣīb ḳılsun. Eknūn, ümīdimiz şol ki sizlerdin bir merd-i ᶜālī [7] himmet biziñg ḫāṭırımızġa Taşkend vilāyetiġa barsa, Ḫᵛāce'ni şeyṭān-ı laᶜīnni [8] çengālıdın ḫalāṣ ḳılsa." Şol ṭarīḳ birle üç mertebe mürīdleridin suᵓāl ḳıldılar. [9] Mürīdleridin hīç cevāb bolmadı. Āḫirü'l-emr, Ḥażret-i İşān Meşreb'ġa ṭāḳat ḳılmadı. [10] Cāylarıdın ḳāmet-i rāst ḳılıp, ḳollarını elif-lām ḳılıp turdılar. Aydılar: "Taḳṣīr, pādışāhım, [11] bol ḫıdmeti ḳulları Ḫudā ḫᵛāhlasa, ḳılur men." ᶜĀlī-cenāb aydılar: "Ay Meşreb, evvel mertebe nege tur [12] madıñg?" Meşreb aydılar: "Taḳṣīr, pādışāhım uluġ aḳ saḳallarnı ḥürmetleri üçün [13] turmadım. İkkinçi emriñgizġa mürşidlerġa ḳaradım. Üçünçi mertebe kemīneġa ṭāḳat ḳalmadı, [14] turup müteṣaddī boldum." ᶜĀlī-cenāb bu sözni eşitip, zevḳ ḳılıp, [15] bī-iḫtiyār İşān Meşreb'ni ḥaḳlarıġa duᶜā-yı ḫayr ḳılıp, ruḫsat berdiler. [16] Ol vaḳtda İşān Meşreb bu ġazelni aydılar:

[17] Merḥabā mecrūḥ-ı dil men, ᶜöẕr-ḫᵛāhġa men baray,
Cebreᵓīl-miṣl [ü] Ḫalīl dek her cefāġa men baray.

[18] Sāᶜat olturdum ḫamūş, ehl-i sülūklar bar üçün,
Ger ḫaẕer ḳılsa alar, defᶜ-i belāġa men baray.

[19] Cebhe-i mātemġa ten ḳoymaḳ Ḫudā taḳdīrige,
Ol Ḥüseyn İbn-i ᶜAlī dek Kerbelā'ġa men baray.

[20] Emriñgizdin örküley püşt ü penāhım yā pīrim,
Her duᶜāda yād eṭiñg ol müddeᶜāġa men baray.

21 Kim ḳadem ḳoysa bu yolġa pāyı tofraḳı köyer,
ᶜĀrif-i bi'llāh özüm defᶜ-i belāġa men baray.

22 Çün ezeldin ġam bile āgeştedür dāyim mening,
Her cefā kelse körüp tīr-i ḳażāġa men baray.

23 Muṣṭafa'nı ḥıdmeti bolsa ᶜAlī'ni emr eter,
Pey-rev-i şīr-i Ḫudā men, her cefāġa men baray.

86 1 Cebre'īl dek şeh-perim tutmış cihān eyvānını,
Hem zemīnni ṭay urup sū-yı semāġa men baray,

2 Ḥācetü'l-mevcūd çendīn rāh ḳılmış ḫāṣ [u] ᶜām,
Rāh-ı ḫāṣṣu'l-ḫāṣ ara nezd-i Ḫudā'ġa men baray.

3 ᶜArş'nı üstiġa men rāz-ı dilimni aytayın,
Ger nidā-yı maġfiret kelse, nidāġa men baray.

4 Kelmese raḥmet nidāsı yā nebī, bolsam ḫacil,
Cümle derdlıġnı yıġıp ol ḥaşrgāhġa men baray.

5 Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ni Meşreb'ge günāhın keçmese,
6 ᶜAṣī, cānī köymesün dūzaḫġe tenhā men baray. (181)

7 El-ḳıṣṣa, bu sözdin [soñg] Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem duᶜā ḳıldılar. Tamām ṣūfīler ḳollarını köterip "āmīn" 8 dediler. Andın soñg ᶜĀlī-cenāb aydılar kim "Ay Meşreb, bāreka'llāh, bārek inna'llāhu taᶜālā sañga 9 yār bolsun." İşān Meşreb fātiḥalarını alıp, Ḫudā'ġa tevekkül ḳılıp, yolġa kirip revāne 10 boldılar. Bir neçe menzil, merāḥillerni ṭay ḳılıp taġlarġa dāḫil boldılar. Kördiler kim ta 11 ġlarnı arasıġa bir neçe gülleri açılıp ve bir neçe bülbüller sīr-ab. İşān Meşreb mu 12 nı körüp, Ḫudā-yı taᶜālā'nı ḳudretlerini müşāhede ḳılıp bu münācātnı cūş birlen oḳudılar:

13 Yā İlāhā, Ḳādirā, yek-tā özüñg seṇ bir ü bar,
Cümleni seṇ ḫalḳ etip seṇ Ḫāliḳ-i leyl ü nehār.

14 Köz yumup açḳunça tersānı ḳılur seṇ bā-īmān,
Laḥzada çölni ḳılur seṇ būstān [u] murġ-zār.

15 Ṭāᶜat-ı ṣad-sāle nā-būddur icābet bolmasa,
Nā-ümīd şeyṭān [u] mü'min ḳullarıñg ümmīd-vār.

181. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

16 Pādışāhā, sendin özge yoḳ mañga feryād-res,
Öz ṣıfātıñg ḳudretidin uşbu ḥācātım berer.

17 ᶜArş [u] Kürsī (182) قاب قوسين او ادنى ḥaḳı,
Nā-ümīd ḳaytarma raḥmet bābıdın ümmīd-vār.

18 Hem Zebūr, İncīl hem Tevrāt, Furḳān ḥaḳḳıdın,
Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ni şeyṭān şerridin ḳıl iḫtiyār.

19 Üç yüz altmış miñg peyember ḥürmetidin Ḥālikā,
Bā-īmān ḳıl Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ni ṣāḥib-iḫtiyār.

20 Ol Muḥammed ḥürmeti Meşreb'ni ḳılma nā-ümīd,
21 Bol münācātım ḳabūl etgil tüfeyl-i çār-yār. (183)

22 El-ḳıssa, andın soñg Şāh Meşreb taglardın aşıp, Taşkend yolıga kirip revān
87 boldılar. 23 Şol zamānda Ḥażret-i Ḫıżır'ga selām ḳılıp, 1 ḳol ḳavuşturup turdılar. Ḥażret-i Ḫıżır ᶜaleyhi's-selām soradılar ki "Ay ogḷum, ḳaydın kelip ḳayda 2 barur siz? Nege munça yıglar siz? Sizni bu āh [u] nālerigizdin ferişteler bī-ḳarārdurlar." Şāh Meşreb 3 aydılar: "Taḳṣīr, mañga Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem ḫıdmet buyurdılar. Taşkend'ga bir hem-rāhımız bar, 4 Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn degen, el-ḥāl, ḥālet-i nezᶜge yetken ekenler, aḥvālları Afaḳ Ḫᵛācem'ge 5 ma ᶜlūm bolgan eken, meni emr ḳıldılar kim barıp anı şeyṭān-ı laᶜīnni çengālıdın 6 ḳutḳargin. Ammā men bu işni ḳabūl ḳılıp baradur men. Velīkin şol sebebdin yıglar men kim 7 ᶜahde çıḳar men, yā ᶜahde çıḳmas men? Pes munça müşkil iş meni başımga bolsa, men yıgla 8 may kim yıglasun?" dep İşān Meşreb, Ḫıżır'ga ḳarap, yıglap bu gazelni oḳudılar:

9 Ḥācetim bar nā-revā, men yıglamay kim yıglasun?
Derd berdiñg bī-devā, men yıglamay kim yıglasun?

10 Vesvese ḳılmış laᶜīn Afaḳ Ḫᵛācem maḥbūbını,
Ḳılmasam andın cüdā, men yıglamay kim yıglasun?

11 Ẓulmet-i tagларda ḳaldım bol ḫaṭarlik yol ara,
Bī-kes [ü] bī-reh-nümā, men yıglamay kim yıglasun?

12 Taşkend barıp ᶜAzāzīl birle ḳılgumdur masāf,
Bermese yārī Ḫudā, men yıglamay kim yıglasun?

182. Kur'ân, LIII (Necm), 9

183. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

13 Bes du^{c}ā-yı ḫayr ḳıl dep reh-berim emr eyledi,
Ḳılmasam ḫıdmet be-cā, men yıġlamay kim yıġlasun?

14 Ger ümīd birle ḳelip barsa, bu Meşreb nā-ümīd,
15 Bolmasa müşkil-güşā, men yıġlamay kim yıġlasun? (184)

16 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Ḥażret-i Ḫıżır Meşreb'ġa ḳarap, du^{c}ā ḳılıp aydılar kim "Ay Meşreb, 17 her murādıñg bolsa, ḳāḍi'l-ḥācāt çıḳarsun, Allāhu ta^{c}ālā seni yārıñg bolsun." dep du^{c}ā 18 ḳıldılar. Anda Meşreb Ḥażret-i Ḫıżır ^{c}aleyhi's-selāmġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

19 Cümle maḳṣūdıñgnı sen zāt-ı hüve'llāh'dın tile,
Bir gedā men ḥācetingni şey'en li'llāh'dın tile.

20 Va^{c}de ḳılġandur ki mü'minlerni żāyi^{c} ḳoymagey,
Ança ḥācātıñgnı sen (185) اجرا عظيما 'dın tile.

21 Rabbiye'l-a^{c}lā deben başıñgnı ḳoyġıl secdeġa,
Tekye ḳılma Ka^{c}be'ġa ecren nebi'llāhdın tile.

22 Ger namāzıñg bolmasa ḳılġan ḫayālıñg nā-dürüst,
Ḥāṣıl-ı ^{c}uḳbā anı sen feyż-i Allāh'dın tile.

23 Bu sebebdin ^{c}arż eter men, Ḫāliḳ'im deryāsıdın,
^{c}Arżımı eşitmese, men yıġlamay kim yıġlasun? (186)

88 1 Çün Ḫalīl āteşġa kirdi bütġa secde ḳılmadı,
Genc-i dilni kātib-i (187) نحن قسمنا 'dın tile.

2 Anı bir atı Semī^{c} [ü] bir atı ermiş Raḥīm,
Feth-i bābıñgnı bu kün elḥamdü li'llāh'dın tile.

3 Kol uzatsañg Meşrebā, ol dāmen-i Aḥmed'ġa ur,
4 Cūybār-ı besteġa ḳol salma, deryādın tile. (188)

184. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

185. Kur'ân, IV (Nisa), 40

186. Bu mısra başka bir gazele aittir.

187. Kur'ân, XLIII (Zuhruf), 32

188. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

5 El-kıssa, bu sözdin soñg Ḥażret-i Ḫıżır aydılar kim "Ay Meşreb oġlum, seni tevellüdüñgdin beri 6 *men sañga duᶜā-gūy men. Yene şuñga pey-rev bir ġazel ayġıl.*" Şāh Meşreb ḫoş bolup bu ġazelni 7 oḳudılar:

8 Dāġ-ı hicrān derdini Yaᶜḳūb-ı Kenᶜān'dın tile,
Pertev-i enver-i Ḥaḳ'nı çeşm-i giryāndın tile.

9 Ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳ sen, külbe-i aḥzānda bol,
Yūsuf-ı maḥbūsnı çāh-ı zenaḫdāndın tile.

10 Maᶜden-i baḥr-vücūdıñg içredür ġavṣlıġ,
Gevher-i yek-dāneni deryā-yı ᶜummāndın tile.

11 Ger cihān içre tapay deseng bülend ikbāllıġ,
Muḥteşem eyvānını mühr-i Süleymān'dın tile.

12 Rütbe-i mühr-i tecerrüdlıġnı ḳılsañg ārzū,
Meryem oġlı Ḥażret-i ᶜĪsā-yı rūḥāndın tile.

13 Mā-sivā bol mülk [ü] māl [u] ḫānumāndın ayrılıp,
İkki ᶜālem Muṣṭafā'nı luṭf [u] ġufrāndın tile.

14 Ṭālib-i şevḳ-i şarāb-ı bāde-i Manṣūr sen,
ᶜĀşık-ı dīvāneni dükkān-ı ᶜirfāndın tile.

15 Ger ḫalāyıḳ içre gūyālıġnı ḳılsañg iḫtiyār,
Bar Semerḳand yurtıġa [sen] şāh-ı civāndın tile.

16 Müddeᶜāsıdın [ḳıl] āmīn, ḳılma kāfirdin ṭaleb,
Bāde-i cām-ı muḥabbet sen müselmāndın tile.

17 Ārzū ḳılsañg şefāᶜatnı ḳıyāmet deştide,
Ḫātem-i mürsel, seyid. evlād-ı insāndın tile.

18 ᶜAndelīb-i ḫoş-nevānı bāġ ile bustānda kör,
Bülbül-i āşüfteni ṣaḥn-ı gülistāndın tile.

19 Tün [ü] kün yatma, ᶜibādet ḳıl seḥerler vaḳtıda,
Subḥ ṭāᶜlimini sen murġ-ı seḥer-ḫᵛāndın tile.

20 Ḫalḳ ara şīrīn-liḳā bolsañg tevāżuᶜ pīşe ḳıl.

Zīnet-i ḥilm [ü] ḥayā ᶜOṣmān-ı ᶜAffān'dın tile.

21 Al ᶜadālet taᶜlīmini ᶜÖmer-i Ḫaṭṭāb'dın,
Cür'et [ü] ḫayr u seḫāvet Şāh-ı Merdān'dın tile.

22 Dāmen-i sırr-ı ḥaḳīḳatnı ṭaleb ḳıl Teṇgri'din,
Fāliḥ-i miftāḥnı seṇ luṭf-ı ġufrāndın tile.

23 Kāfir-i bī-dīn ne bilmesdür müselmān ḳadrını,
Şerbet-i būy-ı muḥabbet ehl-i īmāndın tile.

89 1 ᶜIşḳ otı tüşse yürekde maᶜrifet peydā bolur,
Niṣār-ı güftārnı ᶜuşşāḳ-ı giryāndın tile.

2 Nā-resālar sözini maẓmūnıge fikr eṭmegin,
3 Tāze maẓmūn istesenġ Meşreb Nemengān'dın tile. (189)

4 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soṇġ Ḥażret-i Ḫıżır ᶜaleyhi's-selām Meşreb'ni duᶜā ḳılıp ġā'ib boldılar. Anda 5 Şāh Meşreb, "Hū" deṗ, Taşkend yolıġa kirip revān boldılar. Bir seḥer vaḳtı erdi, Taşkend 6 şehrini dervāzesiġa keldiler. Şāh Meşreb üç mertebe ḳıçḳurdılar. Dervāzebān hīç 7 āvāz bermedi. Āḫirü'l-emr dervāzeniṇġ astıġa kelip cemīᶜ peyġamberlerni şefīᶜ keltürüp 8 cenāb-ı pīrleridin meded ü istiᶜānet tilep bu ġazelni yıġlap oḳudılar:

9 Yā İlāhī ḳudretiṇġ zāt-ı cemālu'llāh ḥaḳı,
Ḳudretiṇġdin boldı peydā Ādem el-Ḥavvā ḥaḳı.

10 ᶜArş[u] Kürsī cümle-i Levḥ ü Ḳalem bolsa şefīᶜ,
Luṭf ḳılġıl (190) قاب قوسين او ادنى [ḥaḳı],

11 Ḳaysı bir niᶜmetleriṇġni şükrini ber-cā ḳılay?
Seṇ özüṇġ ġaybdın ᶜaṭā ḳılġan Kelāmu'llāh ḥaḳı.

12 Dāne-i gendümġa sattı heşt der-i cennetni ol,
Ṣadḳa-i rūḥī bolay Ādem Ṣafīyyu'llāh ḥaḳı.

13 Nemrūd otıġa kirip bir zerre pervā ḳılmagen,
Māl [u] mülkin Ḥaḳ'ġa tapşurgen Ḫalīlu'llāh ḥaḳı.

14 Nūḥ deḳ yaşın töker ḳan künde miṇġ Ṭūfān ile,

189. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

190. Kur'ân, LIII (Necm), 9

Nevḥalar bünyād eṭip Nūḥ-ı nebīyyu'llāh ḥaḳı.

15 Kūh-ı Ṭūr'nı kölgesiġa rāz daᶜvāsın ḳılıp,
On sekiz miñg rāz eşitken Ḥażret-i Mūsā ḥaḳı.

16 Yeṭmiş üç yıl kurt yedi, Eyyūb nebīni nāgehān,
Miñg belāġa ṣabr ḳılġan Eyyūb-ı dānā ḥaḳı.

17 Erre başıġa kelip Ḥaḳ zikrini kem ḳılmagan
Zikr-i Ḥaḳ'nı dilge cā ḳılgen çü Zekriyyā ḥaḳı.

18 Çün ḫaṭīb-i cümle peyġamber eḍi bilġil Şuᶜayb,
Mūsā'nı menzilġa yeṭkürgen uşal bernā ḥaḳı.

19 Bir niginni ḥürmetidin cümle ᶜālem şāhıdur,
Ol Süleymān Dāvūd oġlı şāh-ı şāhen-şāh ḥaḳı.

20 Tīġ-ı Ḥaḳ'ġa ḥalkını tutken çü İsmāᶜīl'ni kör,
Hem ḳażāġa rāżī bolġan ol Zebīḥu'llāh ḥaḳı.

21 Vāh balam deṗ yaḳasın çāk eylegen Yaᶜḳūb'nı kör,
Ḥażret-i Yūsuf'dın ayrılġan uşal güyā ḥaḳı.

22 Bāz bil çāh-ı muṣībetġa ḳalıp Yūsuf'nı kör,
Çāh içinde cāy tapḳan Yūsuf-ı dānā ḥaḳı.

23 Bī-peder Meryem'ni baṭnıdın kelip ṣāḥib-neᶠes,
Mürdelerni zinde ḳılġan Ḥażret-i ᶜĪsā ḥaḳı.

90 1 Ümmeti ᶜāṣī yolıda rūz u şeb ḳan yıġlagen,
İkki ᶜālem āb-ı rūyı ol Resūlu'llāh ḥaḳı.

2 Vā balam deṗ Fāṭime boldı Ḥüseyin'din cüdā,
Ol ᶜAlī deḳ şīr-i merdān şāh-ı şāhen-şāh ḥaḳı.

3 Yā İlāhī Ḥᵛāce Nu rü'd-dīn' [ni] ḳılġıl bā-īmān,
4 Meşreb'iñgge tuḥfe keltürgen çü Bismi'llāh ḥaḳı. (191)

5 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb bu münācātnı oḳugandın soñg Ḥażret-i Ḫıżır ᶜaleyhi's-selām ḥāżır bolup, 6 İşān Meşrebġa ḳarap aydılar: "Ay oġlum Meşreb, sizge biz hem-rāh

191. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

miz." İşān Meşreb Ḫıżır'dın [7] iltimās [ve] duᶜā ḳıldılar. Ḥażret-i Ḫıżır ᶜaleyhi's-selām İşān Meşreb'ni duᶜā ḳıldılar ve yene İşān [8] Meşreb'ġa aydılar: "Ay oġlum, şeyṭān-ı laᶜīn'ġa ẓafer tapıp cümle murādıŋnı Allāhu taᶜālā ḥāsıl [9] ḳılġay, Allāhuekber." dediler. Andın soŋ Ḥażret-i Ḫıżır ᶜaleyhi's-selām neçe nükteler, ᶜilm-i ledünī ḥaḳīḳatlarıdın [10] beyān eylep aydılar: "Ay balam, āḫir şehīd bolur sen, velīkin zinhār bol sırlarnı nādān [11] ve cāhillerġa iẓhār ḳılmaġay sen." Ol vaḳtda Meşreb'ni cünūnlar tutup, mest bolup, [12] Ḥażret-i Ḫıżır'ġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

[13] Ten kemālāt-ı Ḫudā boldı, maḳālātdın gep ur,
Sormasaŋ uşbu sözümni lā u illā'dın geb ur.

[14] Raḥmet-i ᶜayn-ı hümāyūn sāyesin aḫtarmasun,
Lām [u] mīm'ni taşla sen aṣl ol yā'dın geb ur.

[15] Sen eger şeh-zāde sen ḥaḳḳıŋa ferzānedür,
(192) لم اقل قل انك اني ظلمنا 'dın geb ur.

[16] Sen eger ᶜālim eseŋ ᶜilm ü ᶜamelni ẓāhir et,
Cümleni taḫt-ı naẓar ḳıl taḫt-ı illā'dın geb ur.

[17] Miŋ kitāb ḳālını bir köz uçı [dın] ḥālım oḳur,
(194) انا فتحنا (193) كرتين ينقلب 'dın gep ur.

[18] Meşrebā nādāŋa ḳılma şeyḫlīġ daᶜvāsını,
[19] (196) توكلت على الله (195) يا خفي الطف 'dın geb ur. (197)

[20] El-ḳıṣṣa, bu sözdin soŋ İşān Şāh Meşreb Ḫıżır'dın duᶜā alıp, vedāᶜ ḳılıp, yolġa [21] revān boldılar. İşān Meşreb'ġa uyḳu ġalebe ḳıldı. Bir yerde kün çıḳġunça uḫladılar. Ammā Ḫᵛace [22] Nūrü'd-dīn' [ge] şol zamānda ḥālet-i nezᶜ yaḳın boldı. Közlerini açıp aydılar: "Ay mürīd [23] ler, Zengī Ata'ġa bir ᶜābid-i küşe-nişīn birāderimiz bardurlar. Bir kişi
91 ol ᶜazīz ni alıp kelse, sāᶜatī muṣāḥib bolsaḳ." dediler. İkki mürīdleri "ḫoş" dep revān boldılar. [2] Dervāze-i şehrge yaḳın kelip kördiler kim bir ḳalender yatıpdur. Aydılar kim "Sen neçük [3] ādem sen kim namāz-ı bāmdādnı oḳumay çaştgāhġaça yatıp sen." Ol vaḳtda Şāh

192. Arapça ibâre
193. Kur'ân, LXVII (Mülk), 4
194. Kur'ân, XLVIII (Fetih), 1
195. Arapça ibâre
196. Kur'ân, XI (Hûd), 56
197. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Meşreb 4 "Alarġa özümni endekī bildürey, nā-būdlar ḫaber-dār bolsun." dep bu ġazelni oḳudılar:

5 Cevher-i dilni bilürġa merd-i dil-āgāh kerek,
Merd-i Ḥaḳ'nı ṣoḥbetiġa ṣāḥib-i taḳvā kerek.

6 Derdi yoḳlar ne bilür ehl-i fenānı derdini,
Nā-resālarnı ḳaşıġa zīnet-i dünyā kerek.

7 Çeşm-i ẓāhir birle kördüñg jende-i faḳrımnı seṇ,
Ṭālib-i cüyendelerni ẓāhiri rüsvā kerek.

8 Ṭıfl-ı nā-bīnaġa iẓhār etme köksüñg pāresin,
Derd-i ḥālıñgnı bilürġa ᶜāḳil ü dānā kerek.

9 Kim tekebbür eylese şeyṭānġa devlet-ḫᵛāh emiş,
Gerden-i şeyṭān urarġa ᶜārif-i bi'llāh kerek.

10 Çün dıraḫt-ı bā-ṣemerni gerdeni ermiş nigūn,
Bil [ki] seyf-dār [u] teber-ḫor gerdeni bālā kerek.

11 Nīk [ü] bedni ᶜaybı hergiz munda bolmasdur ᶜıyān,
Bizge dīdār u alarġa cennet ṣimārı kerek.

12 Zīnet-i dünyāġa maġrūr bolma Nūrü'd-dīn kebi,
Āhiri bir kün seṇi başıñga bol ġavġa kerek.

13 Meşreb'iñgni aldıda yazuḳlarıñgnı tevbe ḳıl,
14 Ger duᶜā ḳılsam ḥaḳıñga maḳbūl-ı dergāh kerek. (198)

15 El-ḳıṣṣa, ṣūfīler ᶜārif-i bi'llāh ekenlerini bilip, İşān Meşreb'ġa ḳarap aydılar: "Taḳṣīr, 16 şuñga pey-rev miḥribānlıġ ḳılıp bir ġazel oḳuñg." dediler. Şāh Meşreb yene bu ġazelni oḳudılar:

17 Āḫiret yolı ḫaṭardur himmet-i aᶜlā kerek.
Tā kefenge çulmaġunça dād dād ile kerek.

18 Ḳısmet-i Allāh'ġa dest ursa kişi desti köyer,
Bendeġa dāyim ᶜibādet ḫālişen li'llāh kerek.

198. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

19 Zātını izler kişi tapmaḳ muḥāl bī-reh-nümūn,
Taşını ḳılsaŋg tūlānī ḳılġuçı Mūsā kerek.

20 Āh-ı serdiŋg bolsa Meşreb āh urup maḥşerni boz ,
21 Vādī-i baḥr-ı ḥaḳīḳatġa uşal deryā kerek. (199)

22 El-ḳıṣṣa, andın soŋg Şāh Meşreb Taşkend şehride kirip revān boldılar. Ḫalāyıḳlar arḳaları 23 dın irgeşip Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ni yatġan mekānlarıġa keldiler. Andın soŋg bu ġazelni oḳudılar:

92

1 باز قصد غارت ایمان کبران کرده ام
کفر را آشفته دین را نیز پنهان کرده ام .

2 دشمن کافر گرفتار آتش دوزخ بود
غیرت عشق قلندر را به طغیان کرده ام .

3 با صنم مست مقیم خانه دیرم دیر
دانه تسبیح زاهد را نیستان کرده ام .

4 مومن کافر تراشم مسلم کبر آفرین
شیخ و مهمان حرم را کافرستان کرده ام .

5 مشرب رندی منم سرمست مستان ام .
6 خانقاه را بی نشان ماندم و ویران کرده ام . (200)

7 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soŋg İşan Meşreb bi-ihtiyar bolup bu gazelni yene okudılar:

8 با دوستان حریفم با دشمن آشنائیم
جبریل را خبر نیست در منزلگه ما ام .

از آشناگسسته پیوسته ام جادوست
با خویشتن نشسته لیکن ز خود رها ئیم .

10 با شیخ عهد بسته با اولیا نشسته
در هر کجا که بینی هنکامه خدا ئیم .

11 هیچیم کمتر از هیچ در بارگاه هستی
هنکام با مع الله هم طرح با خدا ئیم .

199. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

200. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

12 گر از نسب بپرسی ما قنبریم قطمیر
در از حسب بپرسی با آل مصطفی ئیم.

13 نفس رویی نمیزد زین خاك تا بخیزد
قرب شکار خویشم هر چند بی نوا ئیم.

14 کونین را چو نعلین انداختیم درفتیم
دیوانه‌گان شاهیم رند برهنه پا ئیم.

15 دیدیم ایجهان را مشرب فسرده بها نیست
زود از جهان گزشتیم در دار بی فنا ئیم. (201)

17 El-kıssa, İşān Meşreb bir naᶜra-i Ḥaydarī tarttılar. Şeytān-ı laᶜīn bir fersaḫ yol ḳaçıp ketti. 18 Andın soñg Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'niñg aḥvālları teng boldı. Yatḳan ḥücreleriġa Meşreb 19 "Hū" dep kirdiler. Ammā Ḫᵛāce köp teng bolup, cānları ḫançere [ve] ḥalḳlarıġa yetip, işāret 20 ḳılġanları hem yok erdi. Meşreb'ni tanımay közleridin şeş ḳatār āb revān boldı. 21 İşān Meşreb sayḥa tartıp Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ni ᶜāciz ü bī-çāre körüp, āḫiretdin 22 [bī]-ḫaber körüp bu ġazelni oḳudılar:

23 Ger Ḫudā raḥm eṭmese tesbīḥ [ü] ṭāᶜatdın ne sūd,
Ver ne īmān bolmasa ḫayr u seḫāvetdin ne sūd.

93

1 Cümle-i ehl-i şehādetni özi bendem deşün,
Ser-nüviştim kec eger bolsa şehādetdin ne sūd.

2 Ḫᵛāce ḫursend bolmasa ḳul ḫıdmeti bī-kārdur,
Ger icābet ḳılmasa keşfke [ol] ümmetdin ne sūd.

3 Toḫm-ı nūrāni seṇ ü arż-ı dilinge eḳmeseñg,
Reh-ber-i kül müttaḳī bolġan maḳālātdın ne sūd.

4 Ten-dürüstlıġda ölümni yād eṭip ḳan yıġlagin,
Cān berür vaḳtda çü bol eşk-i nedāmetdin ne sūd.

5 Bu şeyātīn şerridin ḳılġıl emān cümle ḳuluñg,
Miñg ᶜAzāzīl ḳaydıdın bend eyledim lā'dın ne sūd.

6 Meşreb'iñgni zerreçe āhıġa ᶜālem örtenür,
7 Pīrde [ger] ḳol bermeseñg bu ᶜışḳ [u] ḥāletdin ne sūd. (202)

201. Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

202. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

8 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb Ḫudā-yı taᶜālā'ġa sıġınıp Nūrü'd-dīn'ni naṣīḥat ḳılmaḳ üçün müfredni aydılar:

9 Yol ḫaṭardur bara seṇ bī-müttekā seṇ yıġlaġıl.
Her ḳadem ḳoysaṇg giriftār-ı belā seṇ yıġlaġıl.

10 Bende bir yol yıġlasa Ḥaḳ aṇga miṇg lebbeyk der,
Dīdedin ḫūn-bār tök ṣāḥib-ḥirās seṇ yıġlaġıl.

11 Muṣṭafā ümmet üçün yıġlap yörürdi dāyimā,
Ümmet-i ḫāṣ-ı Resūl-ı Muṣṭafā seṇ yıġlaġıl.

12 Yıġlamaḳdın taptı Meşreb maᶜrifetni gencini,
13 Kol açıp āmīn degil ṣāḥib-duᶜā seṇ yıġlaġıl. (203)

14 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soṇg İşān Meşreb, Ḫudā-yı taᶜālā'ġa sıġınıp Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ni şeyṭān-ı 15 laᶜīnni çengidin ḫalāṣ ḳıldılar. Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn közlerini açıp "el-ḥamdü li'llāh" dep, Ḫudā'ġa ḥamd u ṣenā 16 etip, Resūl ᶜaleyhi's-selāmġa vird yiberip ve yene köṇgülleriġa Ḫᵛāce aytur erdiler: "Eger maṇga 17 Ḫudā raḥm eylep ve taḳı ᶜömr berse, müdām ᶜārifler ve zāhidler birlen ol ᶜömrni ötkerür meṇ." dep 18 ārzū ḳılur erdiler. Şāh Meşreb, Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ni köṇgüllerni dünyādın savuġan ü 19 çün bu mersiyeni aydılar; bu turur:

20 Uşbu dünyā bī-vefādur, köp cefā ḳılgen ölüm.
Ḥażret-i Ādem'ni körgin yerge cā ḳılgen ölüm.

21 Ol Ḫalīlu'llāh ḳanı, āteşni gülzār eylegen,
Bizġa bu ḫayr u sitemni cā-be-cā ḳılgen ölüm.

22 On sekiz miṇg ṛāz eşitken Mūsā-yı ᶜİmrān ḳanı?
Bir ḳarış yer astıġa cismini cā ḳılgen ölüm.

23 Kirmini emr etip [ü] Eyyūb'nı ḳılmış imtiḥān,
Āḫiri ᶜömrin çerāġı [n] bī-żiyā ḳılgen ölüm.

94 1 Üç yüz altmış miṇg peyemberi körüṇg taġġa yaḳın,
Cümlesin ḫāk-i laḥidġa mübtelā ḳılgen ölüm.

2 Çehār-yārdın Ebū Bekr [ü] ᶜÖmer, ᶜOṣmān ḳanı?

203. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥayder-i ṣaf-derni körgil zīr-i pā ḳılgen ölüm.

3 Ol Ḥasan birle Ḥüseyn kim nūr-ı çeşm-i Muṣṭafā,
Şūm yezīdlerge şehīd-i Kerbelā ḳılgen ölüm.

4 Meşreb'iñg hem kāse-i derd-i şehādet nūş eter,
5 Belḫ *ara Maḥmūd ḳılıga mübtelā ḳılgen ölüm.* (204)

6 El-ḳıṣṣa, bu sözdn soñg Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn ḳażāga rāżī bolup aydılar kim "Neçe enbiyā ve evliyā 7 lar bu dünyā-yı bī-vefādın kettiler." dep, ölümga ten berip, su'āl-ı Münkir, Nekīr, ḥisāb-ı ḳıyāmet, 8 pül-i ṣırāṭdın ḳorḳup, fikr eylep, kelimāt oḳup turdılar. İşān Meşreb'ga Ḫᵛāce'niñg 9 endişe-i ḳaddı ᶜıyān boldı. İşān Meşreb Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ga dildārlıg ṭarīḳa 10 sı birlen bu gazel [ni] oḳudılar:

11 Gūr içinde vird-i melek ḳılsa su'āl bendelik
Rabb'ı, Allāh'nı tiliñge cā-be-cā ḳılguçı men.

12 Āteş-i ᶜışḳ aldıda cānıñg alurdın gam yeme,
Telḫī-i cānnı teniñge nā-revā ḳılguçı men.

13 Men özüm gam-nāk olup yusam kerek cismiñgni men,
Nūr-ı īmānıñg bile ḳabrıñg żiyā ḳılguçı men.

14 Ol ṣırāṭ üstide dūzaḫ dep perīşān bolmagıl,
Bisteriñg bu çagıda dūzaḫnı cā ḳılguçı men.

15 ᶜAḳbe-i rūḥānīlerga reh-ber-i kül bolmasa,
Evveliñg bil kirpikiñg ḳaddını yā ḳılguçı men.

16 Heşt der-i cennet yüzüñge vā ḳılıp bil Meşrebā,
17 Hem-nişīn-i çār-yār-ı Muṣṭafā ḳılguçı men.

18 Ol terāzū bilesiga salsa aᶜmālıñg seni,
Zerre-i āhım bilen cürmüñgni lā ḳılguçı men. (205)

19 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu gazelni oḳugandın soñg Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn muḫtaṣar boldılar. Şāh Meşreb 20 murāḳabega barıp telḫī-i cān üzmaḳnı Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'ga āsān ḳıldılar. Ḫᵛāce'ni til 21 leri kelime-i şerīfga aylanıp bā-nūr-ı īmān, cān be-ḥaḳ teslīm ḳıldılar.

204. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

205. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

(206) راجعون 22 قالو انا لله و انا اليه Andın soñg Şāh Meşreb tamām ᶜulemālar ve fużalālar birlen Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'niñg cenāze[23] lerini oḳup gūristān ṭarafıġa revān boldılar.
95 Emdi ḫᵛāce eşitiñg, yolġa yeṭmiş [1] yerde ferişteler ḳılġan işleridin suᵓāl ḳıldılar. Işān Meşreb ilhām-ı rabbānī birle [2] cevāb berdiler. Andın soñg Ḫᵛācem'ni küll-i noḳṣāndın ötkerip defn ḳıldılar. Andın soñg gūr içide [3] ikki ferişte kelip soradılar: من ربك و ما دينك و من نبيك (207) Ḫᵛāce ġa] ḳarap ḫayrān bolup [4] turdılar. Işān Meşreb ilhām-ı rabbānī birle Ḫᵛāce'ġa loḳma berdiler. Meşreb'ni tilleridin ferişte [5] lerġa cevāb berdiler. Andın soñg Ḫᵛāce'ġa ravża-ı riyāż-ı behişt-i ᶜanber-siriştdin Ḫudā'nı emri [6] birlen derīçe peydā boldı. Ḫᵛace'ni rūḥları ᶜArş-ı aᶜlāġa maḳām taptı. Şāh Meşreb [7] üç keçe, kündüz ol yerde turıp ḳaldılar. Ḳārilerni cemᶜ ḳılıp ḫatm-ı Ḳur'ān ḳıldılar. [8] Andın soñg Taşkend şehridin ḫāṭır-cemᶜ bolup Kāşġar ṭarafıġa revān boldılar, yolġa, [9] mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

[10] Küll-i noḳṣāndın ᶜādem ḳılġan Ḫudā'dın örküley,
Bār-ı ᶜiṣyānımnı kem ḳılġan Ḫudā'dın örküley.

[11] Maġrifetni bābını açmay bu köñglüm tınmadı,
Perde-i raḥmetni açḳan pādışāhdın örküley.

[12] Hem melāyik barçası ḳıldı duᶜā ḫoşnūd-ı Ḥaḳ,
Ġarḳ-ı nūr bolġan yene bol evliyādın örküley.

[13] Cennet-i firdevs-i aᶜlā barçası müşṭāḳdur,
İntiẓār-ı ṣoḥbet-i merd-i Ḫudā'dın örküley.

[14] Hem laḥid içre çerāġın yandurup ḳoydı pīrim,
Reh-ber-i kül müttaḳī ol evliyādın örküley.

[15] Başıġa tāc-ı لعمرك (208) ḳoydı ol püşt [ü] penāh,
Hem şefāᶜat ḳılġuçı ol pādışāhdın örküley.

[16] Hem Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOsmān erür müşṭāḳ-ı dōst,
Sāḳī-i Kevser ᶜAlī-i Murtażā'dın örküley.

[17] Meşreb-i dīvāneni boldı duᶜāsı müstecāb,
[18] *Müstecābu'd-daᶜve ḳılġan bir Ḫudā'dın örküley.* (209)

19 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Işān Meşreb naṣīḥat-āmīz ehl-i ᶜālemġa bu sözni

206. Kur'ân, II (Bakara), 156

207. Hadîs-i Şerîf, (bk. Ahmed, Müsned, 3/175)

208. Arapça ibâre

209. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

oḳudılar:

20 Bende maḳṣūdıġa yetmes añga himmet bolmasa,
Yā o cānibdin meger bārān-ı raḥmet bolmasa.

21 Anda nā-bīnā'ī körgin su üçün leb-teşnedür,
Yol tapa'lmas hīç kim ṣāḥib-baṣīret bolmasa.

22 Dīdeġa ḫāk-i laḥid tolġunça ḳanlar yut müdām,
Dil emesdür yādıġa vehm-i ḳıyāmet bolmasa.

23 Ḥażret-i Nūḥ-ı nebī ḳutḳarmadı öz oġlını,
Nūḥ ne ḳılġay kim ezelde bol saᶜādet bolmasa.

96 1 Her kişi şirk eyledi boldı Ḫudā'dın ol cüdā,
Dil anı derler ki añga zerre şirket bolmasa.

2 Meşrebā şöhret ṭalebni ṣoḥbet-i āfākı bar,
3 Bāġ-ı ᶜömrüñg ber tapar keyinde āfet bolmasa. (210)

4 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb yolġa bara turġanda arḳalarıġa ḳaradılar. Köp ḫalāyıḳlar naᶜra tartıp 5 keledürler. İşān Meşreb meclis-i ḫalāyıḳlarġa ḳarap mestāne-vār bu ġazelni oḳudılar:

6 Maḳṣad-ı nūr-ı aṣlım, ārī, menem, menem, menem.
Sahib-i nur-ı feyz-i Hak, ārī, menem, menem, menem.

7 Ḳatreni men güher ḳılay, ḫār-ı ġam-gīni zer ḳılay,
Cümleni bā-ḫaber ḳılay, ārī, menem, menem, menem.

8 Zātı üçün ḳatīl olay, āteşiġa Ḫalīl olay,
Peykiġa Cebreʾīl olay, ārī, menem, menem, menem.

9 Ṭūbānı ser-nigūn ḳılay, rāfiżini cünūn ḳılay,
Peykini reh-nümūn ḳılay, ārī, menem, menem, menem.

10 Kūs-ı peyemberi uray, cümleni nūrġa tolduray,
Yetti felekni köydürey, ārī, menem, menem, menem.

210. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

11 ᶜIşḳını zü'l-feḳārı men, Meşreb-i bī-ḳarārı men,
12 Herze-nefes-i yārı men, ārī, menem, menem, menem. (211)

13 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb ᶜālimni ṣıfātıdın endekī beşāret birlen bu ġazelni oḳudılar:

14 Vaᶜde ḳıldı ol mānga yaᶜnī ḫaridārīng menem,
Sen meni yādım erür sen, men sening yādīng menem.

15 Sen meni yādım ḳılur sen, men seni bī-ḥad ḥisāb,
Taḫt-ı eyvānnı berip Settār [u] Ġaffār'ıng menem.

16 Her belānı senge bersem, bende bolsang şükr ḳıl,
Nā-şükürlıġ ḳılmaġıl, āfet-i ikrārīng menem.

17 Üzme ümmīdingni mendin raḥmetim der-cūşdur,
Yetti dūzaḫnı içide bāġ [u] gülzārīng menem.

18 Yaḫşı bolsang Cebreʾīl dek men uluġ ḳıldım seni,
Ger yaman bolsang yene sūzende-i nārım menem.

19 Sen özüngni manga tapşurġıl bu kün ay Meşrebā,
20 Her belānı dāfiᶜi ay bende, ġam-ḫᵛārīng menem. (212)

21 El-ḳıṣṣa, bu ġazelni tamām ḥalāyıḳlar eşitip, mest-i bī-iḫtiyār bolup, ser ü pābürehne ṣayḥa tartıp 22 arḳalarıdın kelür erdiler. Şāh Meşreb yene mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

23 Bu ᶜışḳ bāzārıda her laḥẓa ser-defter bolay der men,
İge'm dükkānıġa Mūsā'dın hem bihter bolay der men.

97 1 Ki (213) سبحان الذی اسرا köngülni hem cilasıdur,
Ḫudā'nı dōstı [hem] ol çāker-i server bolay der men.

2 Uşandaġ ᶜāṣi men bir nefs-i segni pey-revī ḳıldım,
Tamām-ı pīr-i mürşidġa özüm reh-ber bolay der men.

3 Kel emdi tevbe ḳılġıl Meşreb, uşbu güft ü ġūlardın,

211. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün
212. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün
213. Kur'ân, XVII (İsrâ), 1

4 Egerçi ᶜâşî ḳuldur men̤ çü ser-defter bolay der men̤. (214)

5 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb Taşkend ḫalḳı birlen vedāᶜlaşıp Kāşġar'ġa ḳarap revān boldılar. Ḳeyinleridin 6 köp ḫalāyıḳlar nezr [ü] niyāz ḳeltürdiler. Şāh Meşreb alarnı alıp ġarıblerġa berip köñgül[7] leri cüş urup bu muḫanımesni oḳudılar:

8 Gulġule yetti bu felek boldı meni şerāfetim,
Ol ṣanemimġa pişikeşāhım bile nedāmetim,
9 Zelzele-i arż durur cümle meni kesāfetim,
Ḫāne-be-ḫāne yörgenim nefs üçündü ḥācetim
10 Köñglüm içindedür meni baḫtım ile saᶜādetim.

11 Közüme körünür meni dil-berim her ḳayanada,
ᶜIşḳını yād eyledim tenhā özüm zamānede,
12 Küfr yolıda pīş özüm bardım evel büt-ḫānede,
Şuᶜle-i āteş-i ġamıñg künde şarāb-ḫānede,
13 Bir neçe cürᶜalar berip ḳıldı meni ziyāfetim.

14 Yā Ṣamed'ini terk ėtip yā ṣanemim deṣem mü-kin?
Her keçeler nidā ḳılıp yā ṣanemim deṣem mü-kin?
15 Cānımnı ḳıldurup fedā yā ṣanemim deṣem mü-kin?
Öziġa iltiᶜā ḳılıp yā ṣanemim deṣem mü-kin?
16 Kārī kelāmını oḳup büt degenim ᶜibādetim.

17 Daᶜvī-yi ᶜışḳ eyle kevn mekān yüreki bīş ėmes,
Küşe-i ġamnı cāy ėtip el naẓarıġa hᵛīş ėmes,
18 Heşt behişt-i der-naẓar köhne-serāy pīş ėmes,
Dünyānı ehlini bilseñg sifle gedā bīş ėmes,
19 Cümle [si] maᶜṣiyet ėrür ḫalḳ içide nedāmetim.

20 Ṣabr ḳılıp, rıżā tapıp, şükr ḳılıp, ᶜaṭā tıpıp,
Maᶜṣiyet [ü] günāh ḳılıp, öz cānıma cefā tapıp,
21 Künc-i ḳanāᶜata yatıp ᶜilletime şifā tapıp,
Küşe-i ᶜuzletim meniñg baḫt-ı nigīn nevā tapıp,
22 Kātib-i ḫāk-sār özüm pīrimedür şerāfetim.

23 Mecnūn-ı bī-nevā ḳetti ᶜışḳ cünūnını ḳurup,
ᶜIşḳ dükānını ḳurup devlet-i faḳrnı sürüp,
98 1 Ėmdi bu fānī dünyānı menzil-i bī-vefā körüp,
Keçesi der-be-der yörüp bağrıma neçe taş urup.

214. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

2 Meşreb-i ᶜāciz aytadur şām [u] seḥer ᶜibādetim. (215)

3 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb neçe menzil yol yörüp Kāşġar şehriġa keldiler. Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛacem'ni ḫānekāḥ 4 larıġa "Es-selāmu ᶜaleyküm" dep, kirip, mest-i cemāl-ı pīrleri bolup bu ġazelni aydılar:

5 Eyyühe's-sulṭān-ı ᶜādil pādışāhım merḥabā,
Ḥażretim Allāhu ekber kec-külāhım merḥabā.

6 Vehm ara çarḫ u felek ḥāl-ı ḫarābım sormadı,
Müşkil ermiş bol tiriglik dād-ḫᵛāhım merḥabā.

7 Bolmaġay bī-çārelerni sendin özge reh-nümā,
Mihribānım Teñri'm erür püşt ü penāhım merḥabā.

8 (216) قل هو الله احد emriñgni rūḥum tañglageç,
Dedim (217) الله الصمد sen sen İlāh'ım merḥabā.

9 Berḳ-i ḥasret örter erdi Meşreb-i gümrāhnı,
10 Şemᶜ sen, pervāne sen, ay mihribānım merḥabā. (218)

11 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem, Şāh Meşreb'ġa naẓar-ı merḥamet eylep aydılar: 12 "Ay Meşreb, bizniñg māhım [ız], pīrimiz Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn'niñg ḫıdmetleriġa sen neme ḳıldıñg?" Şāh 13 Meşreb ᶜarż ḳılmak üçün ᶜAlī-cenāb'ġa bu ġazelni oḳudılar:

14 Ol laᶜīn vesvāsıdın pīrim cüdā ḳıldım anı,
Maᶜṣiyetdin hem vücūdın kīmiyā ḳıldım anı.

15 Dest-i Ḳābil birle yudum hem kefenge çulġadım,
Rāz-ı dilni bilgüçi merd-i Ḫudā ḳıldım anı.

16 Tā laḥid içre melekler ḳıldı yetmiş bir suᵓāl,
Küll-i noḳṣānlardın anı men cüdā ḳıldım anı.

17 ᶜİzzet ü ikrām ile ḥürmet ferāġatlar berip,
Maġfiret deryāsını ḳabrıġa cā ḳıldım anı.

215. Recez: Müfteᶜilün mefāᶜilün müfteᶜilün mefāᶜilün

216. Kur'ān, CXII (İḫlās), 1

217. Kur'ān, CXII (İḫlās), 2

218. Remel: Fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün

18 Şöhretim āfāḳ erür dep Meşreb'iñg ḳol almadı,
19 Men uşal kün evliyā-yı Muṣṭafā ḳıldım anı. (219)

20 El-ḳıssa, İşān Şāh Meşreb öz ᶜaḳab u ḥāllarıġa ḳarap pīrleriġa bu ġazelni oḳudılar:

21 Ḫalḳnı ṭāᶜatıdur seṇ, meṇ ḫaṭā ḳıldım pīrim
Yaḫşılar ḫāk-i rehin dīdemġa cā ḳıldım pīrim.

22 Āb-ı raḥmet tammaġay eşk-i nedāmet bolmasa,
Rū-siyehlik birle yüzümni ḳara ḳıldım pīrim.

23 Bir duᶜā eyleñg mañga ḥācet revā bolġay mu-kin?
Dil-siyehlerni özümge āşinā ḳıldım pīrim.

99 1 Seṇ eger raḥmet bilen Meşreb günāhın yapmasañg,
2 Rūz-ı maḥşerge bu cānımge cefā ḳıldım pīrim. (220)

3 El-ḳıssa, bu gazeldin song Hazret-i Afak Hᵛacem cemiᶜ yaranları birlen Şah Meşreb'ni haklarıga 4 duᶜa ḳıldılar. Andın song Şah Meşreb, Cenab'nı duᶜalarıdın ser-firaz bolup, taᶜzim eylep 5 bu gazelni oḳudılar:

6 Ḳel ay dil-ber, bu kün emdi meni vaṣlıñġa yeṭkürgil,
Neṭey seṇsiz tiriglıġnı meni vaṣlıñġa yeṭkürgil.

7 Güvāh boluñg ḫalāyıḳlar ki keçtim ḫānumānımdın,
Ki seṇdin özge cānān yoḳ, meni vaṣlıñġa yeṭkürgil.

8 Yaraṭḳan pādışāhım seṇ sorarġa dād-hᵛāhım seṇ,
Ḳıyāmet ḳāḍisi seṇ seṇ, meni vaṣlıñġa yeṭkürgil.

9 Ezeldin tā ebed dōstlar bu ᶜışḳ oṭıġa meṇ köydüm,
Yene maḥşerde āh urśam, meni vaṣlıñġa yeṭkürgil.

10 Bu ᶜışḳ oṭı çü ay dil-ber, mecāzidür eger bilseñg,
Ḥaḳīḳatdın beyān eylep meni vaṣlıñġa yeṭkürgil.

11 Ḳel ay Meşreb, ümīd eṭgil Ḫudāy'ım lā-yezāl ermiş,

219. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
220. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

12 Muḥammed Muṣṭafā ḥaḳḳı meni vaṣlıñġa yetkürgil. (221)

13 El-kıṣṣa, bu sözdin soñ Ḥażret-i ᶜÂlī-cenāb aydılar: "Ay dīvāne, bu işler ki sen ḳıldıñ 14 hīç kim aygan yoḳtur. Eknūn ḫıdmetiñ tamām boldı.Sañga ḫaṭṭ-ı irşād berer men. Sen hem ṭāliblerni 15 mürīd alıp hidāyet ḳılġıl." Meşreb aydılar: "Taḳṣīr, bende-i kemīne henūz ḫamdur men. Emdi kerek 16 sizġa ḫıdmetler ḳılıp, feyż [ü] fütūḥ alsam kerek." dep cevāb berdiler. ᶜĀlī-cenāb aydılar: 17 "Mañga ilhām-ı İlāhī birle emr boldı, ḳabūl eyleġil." İşān Meşreb aydılar: "Andaḳ bolsa, tamām 18 rūḥānīlerni rūḥını ḥāżır ḳılıp şehādet kerekdür." ᶜĀlī-cenāb aydılar kim "Bāreka'llāh 19 seni mertebe-i maḳāmıñġa aytġıl, kimlerni güvāh ḳılay?" Aydılar: "Taḳṣīr, pādişāhım, tamām peyġamber 20 lerni rūḥlarını ḥāżır ḳılıñg. Andın keyin ḫaṭṭ-ı irşād beriñg." dep bu ġazelni oḳudılar:

21 Mañga irşād bersenġ, Ādem ü Ḥavvā'nı ḥāżır ḳıl,
Ġarib [ü] ḫasta men, Nūḥ-ı nebīyyu'llāh'nı ḥāżır ḳıl.

22 Maḳām-ı kūh-ı Ṭūr içre tapıp esrār-ı maᶜnānı,
Ḫudā'nı ḫās dōstı Ḥażret-i Mūsā'nı ḥāżır ḳıl.

23 Kirip Nemrūd otıġa āteşini eyledi gülzār,
Tevekkül zātıġa ḳılġan Ḫalīlu'llāh'nı ḥāżır ḳıl.

100 1 Başıga erre keldi ẕikr-i Ḥaḳ'nı ẕerre kem ḳılmay,
Ki tā ölgünçe ẕikr etġan o Ẕekriyyā'nı ḥāżır ḳıl.

2 Balıġ ḳarnıda çille toldurup çıḳtı selāmet hem,
Ki ol maḳbūl-ı dergāh Yūnus-ı dānānı ḥāżır ḳıl.

3 Atasız keldi Meryem ḳarnıdın rūy-ı zemīn ol kün,
Nefesde mürde tirgürgen uşal ᶜĪsā'nı ḥāżır ḳıl.

4 Nigīnni ḥürmetidin barça ᶜālem şāhididürler,
Süleymān-ı zamān ol şāh-ı şāhen-şāhnı ḥāżır ḳıl.

5 Yene miñg bir olup ḳaytıp tirildi Ḥaḳ'nı sırrıdın,
Uşal Cercīs degen ol ṣāḥib-i taḳvānı ḥāżır ḳıl.

6 Şehādet tīgini körüp boyun sundı, rıżā boldı,
Ḫalīl'ni oġlı İsmāᶜīl Ẕebīḥu'llāh'nı ḥāżır ḳıl.

7 Tamām-ı ᶜömride ümmet üçün yıġlap edi dāyim,

221. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Uşal peyġamber-i mürsel Ḥabību'llāh'nı ḥāżır ḳıl.

8 Tamām-ı ᶜāṣīler barıp günehdin bī-güneh bolġan,
Uşal Kaᶜbe-i kūy yaᶜnī çü Beytu'llāh'nı ḥāżır ḳıl.

9 Ebū Bekr, ᶜÖmer, ᶜOsmān, ᶜAlī yaᶜnī sütūn-ı dīn,
Muḥammed közini nūrı uşal Zehrā'nı ḥāżır ḳıl.

10 Alarnı ḥāżır eylep soñgra ser-ḫaṭ beṛ bu Meşreb'ġa,
11 Maḳām-ı Nūrü'd-dīn ötken uşal dānānı ḥāżır ḳıl. (222)

12 El-ḳıṣṣa, andın soñg Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb aydılar kim "Bāreka'llāh, ay Meşreb, seniñg himmetiñgga." deṛ, 13 cāylarıdın turup, ṭahāret tāze eylep, ikki rekᶜat namāz oḳup Ḫudā'ġa münācāt ḳıldılar. 14 Ḫudā-yı taᶜālā'nı emri birlen cemīᶜ rūḥlarnı ḥāżır ḳıldılar. Andın soñg Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem 15 mübārek ḳolları birlen ḫaṭṭ-ı irşād bitip İşān Meşreb'ni ḳollarıġa beṛdiler. Ol vaḳtda 16 İşān Meşreb ol ḫaṭnı alıp, közleriġa sürtüp, başlarıġa soḳup, mest-i mey-i 17 vaḥdet bolup Şāh Meşreb ᶜĀlī-cenāb'ġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

18 Hemeni terk etip ol āşinā bilen gep uray,
Yürekde yüz girihim, reh-nüma bilen gep uray.

19 Hidāyet-i nebevīni çünānçi ḳolġa alıp,
Bu ser-güzeşteleṛimni Ḫudā bilen gep uray.

20 Şikesteler bile dāyim dürūd oḳup tün kün,
Ki rūz-ı maḥşer ara Muṣṭafā bilen gep uray.

21 Deḍi ki Meşreb-i şūride maᶜden-i nūr sen,
22 Bu rāz-ı dilni deḇen enbiyā bilen gep uray. (223)

23 El-ḳıṣṣa, andın soñg Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb ḳollarını açıp İşān Meşreb'ni duᶜā
101 ḳıldılar. 1 Tamām yārānlar "āmīn" deḍiler. Ol vaḳtda bu iltifātlarnı körüp, şevḳleri ziyāde bolup bu ġazelni oḳudılar:

2 Köteṛme destiñgni ṣāḥib-duᶜānı ṣoḥbetidin
Gedādu sen, ṭaleb eṭ pādışāhnı ṣoḥbetidin.

3 Cünün diliñge urar cūş [u] nāle ḳılmaḳdur,
Köñgül çü behre alur evliyānı ṣoḥbetidin.

222. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

223. Müctes: Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

4 ᶜAzīz-i vaḳt bu sözni naṣīḥat eyleptür,
Cüdā bolup ḳala körgin, gedānı ṣoḥbetidin.

5 Ḫalīl-ṣıfat boluban teslīm eyle cānıṉgnı,
Kerāmet izle uşal āşinānı ṣoḥbetidin.

6 Muḥabbet ehli ṭarīḳat erür bu vaḳt Meşreb,
7 Īmān çü revnaḳ alur pādışāhnı ṣoḥbetidin. (224)

8 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soṉg Ḥażret-i ᶜĀlī-cenāb aydılar: "Ay Meşreb, emdi anaṉgnı yanıġa bargin 9 kim seniṉg firāḳıṉgdın yıġlap nā-bīnā boluptur.Şāyed ki eknūn, ata [ve] anaṉgnı duᶜālarını 10 alıp, andın soṉg ziyāret-ḫāne-i Kaᶜbe barıp, ravżа-ı muṭahhara-ı münevvere-i Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā' 11 nı ziyāret ḳılıp, pīrleriṉg hem duᶜālarıġa yād eylep sen, andın soṉg Maḥmūd Atalıḳ Ḳaṭġan 12 Belḫ'niṉg pādışāhı seni bir işi birlen şehīd ḳılur." dep Īşān Meşreb'ġa aydılar. Ol vaḳtda Īşān 13 Meşreb bu sözlerni eşitip, mest-i bī-iḫtiyār bolup, ᶜĀlī-cenāb'dın ruḫṣat alıp, yār 14 ānları birle vedāᶜlaşıp, zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap bu ġazelni aydılar:

15 Ḫoş ḳalıṉglar emdi men kettim yārānlar el-vedāᶜ,
Nevbet-i şām-ı ġarīblik yetti dōstlar el-vedāᶜ.

16 Neçe yıl emr-i Ḫudā birle pīrimni ḫıẕmetin,
Hem-dem [ü] hem-rāz bolup hem-dāstānlar el-vedāᶜ.

17 Bolmaġaydur kāşki evvelde bol eyyām-ı vaṣl
Dāġ-ı hicrān örtedi, bol ḫānumānım el-vedāᶜ.

18 Boldı eyyām-ı bahār, ḫurrem oldı yer yüzi,
Boldı peydā lāle deḳ dāġ-ı nihānlar el-vedāᶜ.

19 Kirmekiṉg gūrıdur mundaġ neçe kün hicrān bilen,
Bol cihānge ḳalmaġan nāmı [u] nişānlar el-vedāᶜ.

20 Ḥükm-i Rabbü'l-ᶜālemīn bolsa ki men ḳılġum sefer,
Bendeġa yoḳ iḫtiyār ay mihribānlar el-vedāᶜ.

21 Her ne bolsa Meşreb-i bī-çāredin eyleṉg be-ḥal,
22 Ḫoş kelām-ı bülbül-i bāġ-ı cihānlar el-vedāᶜ. (225)

224. Müctes: Mefā'ilün fe'ilâtüntün mefā'ilün fe'ilün

225. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün Fā'ilün

23 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb tamām yārānlar birlen vedāᶜlaşıp, zār zār yıġlap, Ḫudā'ġa
102 sıġınıp, 1 yolġa kirip revān boldılar. Neçe yıl ṣūfīler İşān Meşreb'ni ᶜuzlet ḳılıp uzattılar. Şāh 2 Meşreb beyābānlarġa yıġlap öz ḥasb-ı ḥāllarıġa bu ġazelni bī-ihtiyār oḳudılar:

3 Ṣad girībān çāk ḳıl, vaḳt-ı sefer boldı bu kün,
Kim ki ᶜāşıḳdur bu yolġa der-be-der boldı bu kün.

4 Ser-bülendler hem hevā-hᵛāhları dūzaḫ örtenür,
Her kişi bī-cā ḳadem ḳoydı köyer boldı bu kün.

5 Zindelikke kim ser-encām-ı seferni ḳılmaġan,
Āḫiri ḥasretli gūr içre keter boldı bu kün.

6 Ger kişi ġafletde bolsa devlet-i ḫan yaḫşıdur,
ᶜÖmrni ötmes deme āḫir öter boldı bu kün.

7 Şīr-i merdler ġafletide ḳaldı dāverī dirīġ,
Gūrdın başıñġ köter vaḳt-ı sefer boldı bu kün.

8 Kayġunı dünyāda ḳalġanlar ne bilsün derd-i ᶜışḳ,
Muṣṭafā ümmet üçün ḫūn-ı ciger boldı bu kün.

9 Sūd-ı sevdānı ne bilsün tā özidin keçmese,
Kim ki müzd-verdür duᶜā-yı bī-eser boldı bu kün.

10 Ḫāk-ber-ser ḳıl, bu Meşreb dek yene ḳan yıġlagil,
11 Laḥza-i fırṣat sañġa yoḳ, vaḳt-ı sefer boldı bu kün. (226)

12 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñġ Meşreb, cenāb-ı pīrleridin ayrılıp, şevḳleri ziyāde bolup, 13 Ḥażret-i Afaḳ Hᵛācem'niñġ firāḳları üçün bu muḫammesni oḳudılar:

14 Körgeli ḥüsn-i cemālıñġ men giriftār olmışım,
Firḳatıñġdın hecr ara tünlerġa bī-dār olmışım,
15 Ol ḳara zülfüñġ kebi boynumġa bī-dār olmışım,
Āşinā-yı yārdın Manṣūr-ı ber-dār olmışım,
16 Tīġ-i ẓulmuñġdın başımga bir sitem-kār olmışım.

17 Ṣafḥa-i ḥüsnüñġde kördüm bir melāḥat defteri,
ᶜĀrıżıñġda ḫaṭ u ḫālıñġdur muᶜanber ᶜanberi,

226. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

18 Cism [ü] cānımnı figār eṭti ġamıñgnı leşkeri,
Yād eṭer men her zamān ay ehl-i Ḥaḳ'nı serveri,
19 Ṭūbī yañglıġ serv-ḳaddıñgge giriftār olmışım.

20 Ay yüzüñgni kördüm ü köñglüm [ni] men şād eyledim,
Hāk-i pāyıñg izleyüp her künde feryād eyledim,
21 Bol cünün bāzārıda ᶜaḳlımnı ber-bād eyledim,
Dāmen-i ᶜAzrā vü Şīrīn'ni çü bünyād eyledim,
22 Ḫalḳ-ı ᶜālem içre bir yār-ı vefā-dār olmışım.

23 Közde eşkim seyl eṭip her dem firāvān yıġladım,
Bir viṣālıñg yādıda derd içre pinhān yıġladım,
103 1 Ġonça yañglıġ leblerinğ [ge] āh urup ḳan yıġladım,
Gūyiyā Mecnūn bolup deşt [ü] beyābān yıġladım,
2 Laᶜlı üzre ḫaṭṭ-ı müşgīniġa dil-dār olmışım.

3 Dāġ-ı ᶜışḳınğ lāle dek sīnemni ḳılmış çāk çak,
Ḫançer-i müjgān oḳı ḳıldı yürekni derd-nāk,
4 ᶜĀlem içre yoḳ turur hīç bir seṇing dek zāt-ı pāk,
Raḥm eṭip luṭf eyleġil kūyuñgda boldum emdi ḫāk,
5 Kirdi Meşreb yolġa bir yaḫşı giriftār olmışım. (227)

6 El-ḳıṣṣa, İşān Şāh Meşreb bir neçe menzil yol yörüp, bir menzilġa yeṭip, mescidġa kirip uḫla-7 dılar. Ammā erte boldı, Meşreb turdılar kim köp ḳar yaġıpdur. Ḫalāyıḳlar İşān Meşreb'ni miḥrābġa 8 işāret ḳıldılar. Şāh Meşreb miḥrābġa ötüp, namāz-ı bāmdādġa niyyet ḳılıp "Allāhu ekber!" deṗ, sūre-i 9 Fātiḥa'nı (228) oḳup üstiġa bu beyt-i Ḫᵛāce Ḥāfıẓ-ı Şīrāzī'ni oḳudılar:

الا یا ایها الساقی ادر کاساً و نا ولها
که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها . (229)

11 deṗ Meşreb secdeġa baş ḳoydılar. Bir sāᶜatdın soñg bir muḳtedi başını secde-12 din köteṛip ḳaradı kim miḥrābdın ḫurrekni āvāzı keledür. Ol kişi aydı: "Ḫalāyıḳlar, bol 13 dīvāneni bizler evliyā-yı ber-ḥaḳ deşek, bol cinnī, bengī ḳalender eken." deḍi. Bu sözġa bir neçe ġāfiller 14 namāzlarını bozup başḳadın oḳudılar, ammā bir pāre muḫlisler İşān Meşreb'ni ᶜizzet-i ḳulūb [birle] 15 ṭabīᶜat ḳıldılar. Olar iḫlāṣlarıdın tecelliyāt-ı Ḥaḳ'nı körüp ṣāḥib-cemāl boldılar, ammā, 16 uşal vilāyetni uluġ ekābiri kelip Şāh Meşreb'din soradı: "Bizler sizdin ikki nā-meşrūᶜ 17 fiᶜl kördük. Biri şol ki be-cā-yı żamm-ı sūre , ġazel-i Ḥażret-i Ḫᵛāce

227. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

228. Kur'ān, I

229. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'ilün

Ḥāfız'nı 6 oḳudıñgız. Biri bol ki [18] bir secdeġa namāzıñgızını tamām ḳıldıñgız." Anda İşān Meşreb aydılar kim "Ay ḫalāyıḳlar, Ḥażret-i [19] Ādem ᶜaleyhi's-selām, ᶜālem-i vücūdġa kelgende, Ḫudā-yı taᶜālā ferişteleriġa bir secde buyurdı. Ferişte[20]ler bir secde ḳıldılar; yaᶜnī secde-i aṣlī birdür. Men anı üçün bir secde ḳıldım, ammā namāzġa [21] beyt-i Ḫᵛāce Ḥāfız'nı ḳırā'at ḳılgenimni sebebi şoldur ki āḫir zamān bolġanda, āyet, ḥadīs [22] bendelerniñg köñglide ḳalmaġanda, ol vaḳtda bendeler muẓṭar bolup lā-ᶜilāc beyt-i Ḥāfız'[23] nı sūre ornıġa
104 ḳırā'at ḳılmışlar." deḫp, Meşreb alarġa cevāb berdiler. Ve yene aydılar: "Bularġa [1] endeki özümni bildüreyin." deḫp, ḫalāyıḳlarġa ḳarap, mest bolup [bu] ġazelni oḳudılar:

[2] Meni dīvāne ḳıldı ol perī-reftār-ı ḳāmet hem,
Bu kün kelmem özümġa belki ferdā-yı ḳıyāmet hem.

[3] Meni ḥālım körüp kim ehl-i ᶜāşıḳ belki ayturlar,
Peşimān boldı ᶜāşıḳdın yene emdi nedāmet hem.

[4] Meni ġam birle öldürdüñg tapıp hem-zādelikni hem,
Ne bolġay emdi men ölsem ki sen bolġıl nedāmet hem.

[5] Eşittim kim ḥaremgāh-ı raḳībni eyleding rūşen,
Meni ḥālımġa raḥm eylep kerem ḳılġıl kerāmet hem.

[6] Soramas Meşrebā hīç kim seni ārī ᶜaceb ermes,
[7] Yüzümni bastı ārī miḥnet [ü] gerd ü nedāmet hem. (230)

[8] El-ḳıṣṣa, andın soñg Şāh Meşreb, şol ḳarda baş yalañg, ayaġ yalañg, "Hü" deḫp, Ḫudā'ġa sıġınıp, [9] Endicān yolıġa kirip revān boldılar, ammā Mevāşī degen menzilga bir ḳuṭṭāᶜü't-ṭarīḳ ḥarām-zāde [10] uġrı bar erdi. Ol bed-baḫt köñglige aydı kim "Yol uzaḳdur, dīvāneni savuḳ urar, [11] men andın soñg Ḳur'ān'nı alur men." deḫp İşān Meşreb'ni arḳalarıdın irgeşip kelip [12] erdi. Ol Kelām-ı Şerīf'ni Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem berip erdiler, ammā ol uġrını ḳaṣdı [13] İşān Meşreb'ġa maᶜlūm boldı. "Añga kerāmet körsetey." deḫp, Oḳ Salur degen menzilġa [14] kelip, Meşreb köp otunnı yıġıp, otlarġa āteş ḳoya berip, köydürüp üstiġa [15] olturup erdiler. Ḥarām-zāde yaḳın keldi. Şāh Meşreb o ḥarām-zādeni körüp aydılar: "Ay [16] gümrāh, ḳayda barur sen?" Ol aydı: "Taḳṣīr, sizing birlen İslām'ġa barur men." Anda Şāh [17] Meşreb aydılar: "Kelġıl, meni ḳaşımġa kelip olturġıl." Aydı: "Taḳṣīr, pādışāhım, men ol [18] yere çıḳsam, otġa köyer men." Şāh Meşreb aydılar: "Dünyānı otıdın ḳorḳsang ne üçün u[19] ġurluḳ ḳılur sen? Dūzaḫnı otı dünyānı otıdın yetmiş derece sūzāndur." Andın [soñg] aydılar: [20] "Seni müddeᶜāñg meni Kelām-ı Şerīf'imni alsañg, ammā eger şol fiᶜl-i bedingdin tevbe ḳılsañg, şol [21] Ḳur'ān'nı sañga bereyin." deḫp. Ol uġrı aydılar: "Bu sırlarnı hīç kimge aytmagay [22] sen." deḫp Ḳur'ān'larını añga berip, anı ṣıdḳ-i dil birlen tevbe berip, 23 anı ḥaḳḳıġa duᶜā ḳıldılar. Bu
105 uġrı hem ᶜārif-i rabbānī boldı. 1 Andın soñg İşān Meşreb Endicān yolıġa kirip revāne

230. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

boldılar. Firāḳ-ı Afaḳ Ḥ^v^ācem'ġa [2] bu muḫammesni oḳudılar:

[3] Dilberā ḥüsnüñgni körgen bar mu-kin?
Körmeyin ḥasretke ölgen bar mu-kin?
[4] Ḥasret-i derdiñge solgen bar mu-kin?
Vaṣl ara çöllerde ḳezgen bar mu-kin?
[5] Vaṣlıñga tapmay çü ölgen bar mu-kin?

[6] Ḥasretiñgdin taġ [u] tüzler yıġlagey,
Hiç kim yok ki sözümni añglaġay,
[7] Ḳıl du^c^ā şāyed ki Bar'ım tınglaġay,
Zülfini boynumġa çırpap baġlagey,
[8] Men ḳebi ḥayrāne bolġan bar mu-kin?

[9] Tapmadım özümġa hem-dem ay ṣanem,
Maḥremim yoḳ, bastı munda kūh-ı ġam,
[10] Bar mu-kin dünyāda men dek pür-elem,
Bende men, ḳılma mañga cevr ü sitem,
[11] Bi-vefā derdiġa ölgen bar mu-kin?

[12] Dāġ dāġ üstidedür baġrımda ḳan,
Sensizin mañga ḳerekmesdür cihān,
[13] İzlesem tapmas mu-kin ay bi-mekān,
Yoḳ seniñg dek mañga hem-tā mihribān,
[14] Mihribān izlep yörügen bar mu-kin?

[15] Meşreb'iñg maḥşerde yıġlap dād eter,
Öz yaḳasın çāk etip feryād eter,
[16] Ḥasret [ü] derd-i dilin bünyād eter,
Yetmese vaṣlı özi nā-şād eter,
[17] Yetmeyin vaṣlıġa yörgen bar mu-kin? (231)

[18] El-ḳıṣṣa, bu muḫammesni aytgendin soñg yene mest bolup bu muḫammesni oḳudılar:

[19] Yārniñg kūyıda ölsem ḫūb mu-kin?
Yolıda başımnı bersem ḫūb mu-kin?
[20] Başını tofraḳġa sürsem ḫūb mu-kin?
Baġrıma taşlarnı ursam ḫūb mu-kin?
[21] Ḥasretide şundaġ ölsem ḫūb mu-kin?

231. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

22 Dil-berā, bu ḫasta cānım sorsan-a,
Ḫançer alıp yürekimni yarsan-a,
23 Derd-i ḥālımnı körüp raḥm eṭsen-e,
Bolmasa tendin bu cānım alsan-a,
106 1 Der-be-der yoluñgda ölsem ḫūb mu-kin?

2 Gevher-i yek-dānedür her bir sözüm,
Yetti dūzaḫ bend eṭey yalġuz özüm,
3 Firḳatıñgnı tağıda sürsem yüzüm,
Tirmülüp ḳaldı sañga ikki közüm,
4 Tirmülüp yoluñgda ḳalsam ḫūb mu-kin?

5 Dil-berā, ᶜışḳıñgda ḳaldım bī-karār,
Tün [ü] kün yıġlap yörüy men zār zār,
6 Derd [ü] ġam bardur kūyuñgda ṣad-hezār,
Ülfetim ḳıldıñg meni seṇ intiẓār,
7 İntiẓār yoluñgda bolsam ḫūb mu-kin?

8 Baş ḳoyup bosaġage men yatmadım,
Örkülüp pervāneler dek yörmedim,
9 Tendeki cānımnı seṇgebermedim,
Vā-dirīġā, men pīrimni körmedim,
10 Körmeyin ārmānda ölsem ḫūb mu-kin?

11 Meşreb-i bī-çāre yıġlap dād eṭer,
Ol yaḳasın çāk eṭip feryād eter,
12 Ḥūr u ġılmān Kevṯer'in ber-bād eṭer,
Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem'ni yād eṭer,
13 Yād eṭip yādında yörsem ḫūb mu-kin? (232)

14 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg arḳalarıġa ḳarasalar, ḳırḳ tört ḳalender irgeşip keledür-15 ler . Ḳalenderler Şāh Meşreb'ġa selām berip taᶜẓīm turıpdurlar. Şāh Meşreb cevāb-ı 16 selām berip soradılar: "Ḳayan barur sizler? Bol yüklerinġiz nemedür?" Aydılar: "Bizler 17 sizge muḫliṣ miz. Bular tūşe-i rāhdur." Şāh Meşreb aydılar: "Ay bī-himmetler, 18 tevekküleriñgiz Ḫudā'nı özige bolsun. Her yerde özi bendeni rızḳını yetkürür, zād-ı 19 rāhlarını taşlañglar." Ḳalenderler tūşelerini taşladılar. Andın soñg üç keçe, kündüz yol 20 yörüp, aç ḳalıp, barıp, her ḳaysıları her ḳayanda yıḳıldılar.Şāh Meşrebalarga aydılar kim 21 "Ay rus birāderler, Resūl-ı Ḫudā aytıpdurlar ki (233). خير الناس من ينفع الناس yaᶜnī ādemiñg yaḫşısı oldur 22 kim insān andın nefᶜ körse. Emdi sizler mañga yoldaş sizler, aç ḳalıp, 23 barıp helāketġa

232. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

233. Hadîs-i Şerîf, (bk. Aclûnî, Keşfü'l-hafâ, 1-1254)

107 yetip sizler. Men sizlerge helvā-yı ter kılıp bersem, yer mü sizler?" Hemeleri [1] aydılar: "Kāşki!" Andın soñg Meşreb kāselerini alıp bir penāh yerge bardılar. Ol vaktda kalender-[2] ler köñgülleriga aydılar: "Bol çölde ol bāg-ı ᶜasel kaydadur? İşān Meşreb [3] elbette kāmildürler, şarīḥ kerāmāt kılurlar." dep aydılar.

[4] El-kıssa, İşān Meşreb bir yerde olturup ol kāseleriga sıçıp, siyip, ikevini [5] bir birига koşup, keltürüp kalenderlerni yanlarıga koydılar. Aydılar: "Bu helvā-yı terni [6] nūş kılıñglar.." Kalenderler bu vāḳiᶜanı körüp aydılar kim "Bol nemedür?" İşān Meşreb [7] aydılar: "Ay pīrim, [8] sizinñg bokıñgızını yeyip eger bizler evliyā bola durgan bolsek, bizler keçtük. Emdi ruḫsat [9] beriñg, Ḥażret-i Afak Ḥᵛācem'ni yanlarıga bara mizler." Şāh Meşreb aydılar: "Sizler muḫtār [10] sizler." Hemeleri ol yerdin kayıttılar, ammā alarnıñg arasıda bir kalender-i muᶜtekid [11] bar erdi, Meşreb'ga aydı ki "Ay şāhım, eger mañga emr kılsañgız, munı cān u dilim birlen yer [12] men." Şāh Meşreb'ni vaktları ḫoş bolup aydılar: "Bāreka'llāh seni himmetiñge, eknūn [13] mundaḳ bolsa, meni yanımga kelgil." Taᶜzīm eylep keldi. Meşreb aydılar: "İkki közüñgni yu [14] mup, mundın bir lokma alıp nūş kılgıl." Ol kişi közini yumup-kolını urgan [15] zamān aydılar: "Emdi közüñgni açgıl, Ḫudā'nı kudretini temāşā kılgıl." Közini açtı kör-[16] di ki helvā-yı kanddın yeyip turupdur. Āḫirü'l-emr ol kişi evliyā-yı vakt boldı. [17] Başgaları bu devletdin maḥrūm boldılar. Andın soñg İşān Şāh Meşreb'ni [18] şevkleri ziyāde bolup bu gazelni okudılar:

[19] Zülfini sevdāsıdın köñglüm perīşāndur bu kün,
Yār vaşlın körmeyin ᶜālemga ḫayrāndur bu kün.

[20] Ḫalḳ ara ger şāhlıg [hem] bar edi mundın burun,
Her kişi yüz gam bile dehr içre ser-sāndur bu kün.

[21] Ger mañga kılsa naẓar ḫūrşīd der men atını,
Ger ne mundın anda körse māh-ı tābāndur bu kün.

[22] Ger muḥabbet eylese, kılsa naẓar ol serv-i nāz,
Cennet ü rıdvān bolur külbe-i aḥzāndur bu kün.

[23] İtleriga hem-dem etti Meşreb-i bī-çāreni,
108 [1] Allāh Allāh ne ᶜaceb bu luṭf u iḥsāndur bu kün. (234)

[2] El-kıssa, İşān Şāh Meşreb bir neçe menzil ü merāḥil tay kılıp vilāyetga dāḫil boldılar. Ser ü [3] pā-bürehne erdiler. Kördiler kim kar yagıp turupdur, ammā şol zamānda Kırgızlar kelip [4] Şāh Meşreb'ni tutup "Sen firīb-ger mü sen?" dep kol [ve] ayaglarını baglap, köp kamış-[5] nı yigıp, kamışlarga ot koya berdiler. Andın soñg İşān Meşreb'ni kamışlarnı [6] üstiga taşladılar. Meşreb Ḫudā-yı taᶜālā'ga münācāt kılıp aydılar kim "[ay] ḫudāvend, ᶜāşık –

234. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

7 larnı mundag belālarga mübtelā qılur eken sen." dep du^{c}ā qıldılar. Du^{c}āları müstecāb 8 bolup otdın ṣıḥḥat [u] selāmet çıqıp Qırgızlar'ge qarap, mest-i bī-iḫtiyār bu gazelni oqudılar:

9 Qamış otga yetip çürisem bürümeydür,
Zātı bozug kişiler hem meni tanımaydur.

10 Yıglaşıp yoglaşıp her zamān bu otlarga,
Ḥaqīqī erdi aṣlī ^{c}āşıqları köymeydür.

11 Kiçig [ü] uluglardın çıqıp fiġān [lar] eylep
^{c}Afvını tileng sizler cürmini tanımaydur.

12 Meşreb'ing keçe kündüz ẓāhirīde bir ṣūret,
13 Āh urup çü Teñri'ga cedel eylep yıglaydur. (235)

14 El-qıṣṣa, bu sözdin song Qırgızlar'ga qarap Meşreb aydılar kim "Sizler ḫayāl-ı bāṭılnı qılma 15 ñglar kim bol dīvāneni köydürür miz, mening aslım köygendür, ammā ẓāhirde ṣūretim 16 ādemdür." dep, der-qahr bolup, qollarını köterip, āsumāñga qarap münācāt qıldılar. 17 Du^{c}āları müstecāb bolup, şol zamān cemā^{c}at ki bī-edeblig qılıp İşān Meşreb'ni 18 otga salgenler.....kesel maḥv boldılar. Şol cemā^{c}atnı ulugı Erdāne degen 19 kişi erdi. Ammā andın songra Meşreb maġmūm, perīşān-ḥāl bolup, yolga kirip 20 revān boldılar. Köngülleri bozulup, Allāhu ta^{c}ālā'ga münācāt qılıp bu gazelni oqudılar:

21 از من سلامی با سوی جانان
Ay yār yetkür ^{c}arż-ı garībān.

22 Hem-derd men hem bī-hānumānım,
جانا تو بودی derdimga dermān.

23 هر چند ماه حج qurbān keledür,
Her dem qılur men cānımnı qurbān.

109 1 Ay دو ست رفتي نا ديده رويت
Yalguz qalıp men der-şehr-i ḥirmān.

2 Bī-çāre Meşreb köydi gamıngdın,
3 مانند زلفت ḥālım perīşān. (236)

235. 14'lü hece vezni

236. Recez: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün

4 El-ḳıṣṣa, neçe kündüz yol yörüp hemān taḫt-ı Süleymān'nı kördiler. Meşreb bir çeşme başıġa 5 kelip, ṭahāret ḳılıp, ikki rek^{c}at namāz oḳup, Süleymān ^{c}aleyhi's-selāmnı ziyāret ḳılıp 6 bu ferd beytni oḳudılar:

7 Ziyāret ḳılġalı keldim eyā taḫt-ı Süleymān'ım,
Ki taptım Āṣaf İbn-i Berḫıyā dek ḫān [u] ḫākānım. (237)

8 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb taḫt-ı Süleymān'dın çıḳıp, Endīcān yolıġa kirip revān boldılar. 9 Bir neçe müddet yol yörüp şehrġa dāḫil boldılar. Zevḳ birlen bu ġazelni oḳudılar:

10 Keçe bezmiñdin yıraḳ ^{c}ışḳ ehli çendān yıġladı,
Köydiler pervāneler şem^{c}-i şebistān yıġladı.

11 Saġınıp Yūsuf'nı çendān yıġladı Ya^{c}ḳūb-ı zār,
Hem misāfir boldı Yūsuf ehl-i Ken^{c}ān yıġladı.

12 Sāḳiyā sun bir ṣurāḥī dem-be-dem feryād eṭip,
Ehl-i meclis aldıda yaş ornıda ḳan yıġladı.

13 Hecr şāmı köygenimġa köydi, örtendi çü berḳ,
Hem meni derd-i dilimġa çarḫ-ı gerdān yıġladı.

14 Her tiken ġam taġıġa sançıp ayaġım ḳıldı çāk,
Ol mañga raḥm eylemes ḫār-ı muġaylān yıġladı.

15 Meşrebā ger cān yaḳasın çāk çak eṭsem ^{c}aceb,
16 Kim felekni cevridin serv-i ḫırāmān yıġladı. (238)

17 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb neçe kündüz yol yörüp Nemengān şehriġa dāḫil boldılar, ammā on 18 sekkiz yıldan beri ata [vel anaları yād eṭip erdiler. Meşreb'ni firāḳlarıġa anaları nā-binā bolup "Āh, 19 vā balam!" dep, anaları aytıp erdiler. Meşreb yarım akşām çaġıda eşikdin ḳarap kördiler 20 kim öyniñg içide çerāġ yanıp turupdur. Analarını kördiler ki saçları aḳarıp 21 ḳadları dü-tā, közleri nā-binā boluptur. Anaları Ḫudā'ġa münācāt ḳılıp aytur erdiler: 22 "İlāhī, kerīm, kār-sāz, ġarīb-nüvāz sen. On sekkiz yıl boldı ki meni nūr-ı dīdem ve balam-
110 23 dın cüdā ḳıldıñg. İlāhī, özüñg ġāyib-resān sen. Meni nūr-ı dīdemni 1 tirigiñgde mañga ḥāzır ḳılġay sen." dep, yıġlap, "Balam" der erdiler. Şol zamānda İşān Meşreb 2 bī-ḳarār, bī-ārām bolup, analarını ḫaber-dār ḳılıp İşān Şāh Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

3 Cemāliñg körgeli keldim eyā ay mihribān anam,

237. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

238. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Meni üçün adā bolġan yüreki tola ḳan anam.

4 Ḫoten deştiġa tüştüm bu felekni gerdişi birlen,
Ẹşitkil ᶜarż-ı ḥālımnı mẹn ayġay nā-tüvān anam.

5 ᶜAcā'ib mihribānım sẹn, mẹni ārām-ı cānım sẹn,
Murād-ı dü-cihān sẹn, behişt-i cāvidān anam.

6 Mẹni bir cādū közlük bu cihān içre ḫarāb ẹtti,
Ḳadı serv-i ṣanavber, ḳaşları miṣl-i kemān anam.

7 Başımġa tüşti sevdāyī bolup mẹn bülbül-i şeydā,
Şebistān-ı cihānda ṭūṭī-i şekker-feşān anam.

8 İlāhī ᶜafv eyle Meşreb'inġ ḳılgen günāhını,
9 Tüfeyl-i māder [i] zār [u] ġarīb [ü] nā-tüvān anam. (239)

10 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb'ni ataları ve hemşīreleri bu sözni ẹşitip ḥayrān boldılar. Şāh Meşreb 11 beşāret-i Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem'ni vāḳiᶜa şehīd bolġanlarını izhār ẹtip, ᶜacz u şikestelik 12 birlen yıġlap , analarıdın rıżāçilik tilep bu ġazelni oḳudılar:

13 Seḥerler uyġanıp tapken gedā bolgen balaṅġ ḳeldi,
Yüzi aḳ [u] ḳızıl gül dẹk şehīd bolġan balaṅġ ḳeldi.

14 Ata dek mihribān ḳayda, ana dẹk iç köyer ḳayda?
Ḫᵛāher dẹk ġam-güsār ḳayda, yetīm bolgen balaṅġ ḳeldi.

15 Riyāżet miḥnetin tartken ḫᵛācemni ḫıdmetin ḳılgen,
Bu dünyādın köṅġül üzgen, sivā bolgen balaṅġ ḳeldi.

16 Ana mẹndin rıżā bolġıl, Ḫudāy'ım saldı bu yolda,
Cüdālıġ derdini körgen, ġarīb bolgen balaṅġ ḳeldi.

17 Ana rāżī, Ḫudā rāżī, Muḥammed, çār-yār rāżī,
Rıżā bolġıl, cānım Kaᶜbe'm, duᶜā algen balaṅġ ḳeldi.

18 Bu Meşreb'ni duᶜāsını Ḫudāy'ım nā-ümīd ẹtme,
19 Közi yaşlik, dili ġamlik, ḫazān bolgen balaṅġ ḳeldi. (240)

239. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

240. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

20 El-ḳıṣṣa, andın soñg İşān Meşreb özlerini bildürmaḳ üçün mest bolup bu ġazelni 21 oḳudılar. Ġazel-i İşān Meşreb ᶜaleyhi'r-raḥme:

22 Ḫoten deştini izlep evliyā bolgen balañg ḳeldi,
Köyüp ᶜışḳ otıġa yanıp adā bolġan balañg ḳeldi.

23 Ḳeçip leẕẕāt-ı dünyādın içip cām-ı muḥabbetni,
Ḫudā'nı emrini dep mā-sivā bolġan balañg ḳeldi.

111 1 Soraġ-ı vaṣl-ı dīdārıñg tamām-ı ḫalḳdın sordum,
Bu ᶜāşıḳlar içide müddeᶜā bolġan balañg ḳeldi.

2 Çomup ġavvāṣ yañglıġ baḥr-ı ᶜışḳ-ı lā-mekān içre,
ᶜAcā'ib gevher-i ḳıymet-bahā bolġan balañg ḳeldi.

3 Tüşüp başıġa sevdālar miṣāl-ı pīr-i Kenᶜān deḳ,
Zeliḫa ᶜışḳ ara Yūsuf-nümā bolġan balañg ḳeldi.

4 Bu tāc [u] taḫt u baḫtımnı ḳılıp tārāc mālımnı,
Ki İbrāhīm-i Edhem deḳ gedā bolġan balañg ḳeldi.

5 İlāhī Meşreb'iñgni nā-ümīd etme Ḫudāy'ım señ,
6 Ki ṣıdḳı ḫānumānıġa rıżā bolġan balañg ḳeldi. (241)

7 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg anaları İşān Meşreb'ni āvāzlarını tanıp "vā balam!" dep, bī-hūş 8 bolup yıḳıldılar. Sāᶜatīdin soñg özleriġa ḳeldiler. Zār zār çün ebr-i nev-bahār 9 yıġlap ferzendlerini iştiyāḳlarıdın bī-ḳarār bolup bu ġazelni oḳudılar:

10 Ümīd birlen köterip asraġan batḳan balam ḳeldi,
Şehīdler ḳarnıda āvārelıġ körgen balam ḳeldi.

11 Ġarīb [ü] zār adā bolgen anañgġa bir naẓar ḳılġıl,
Yüreki örteniben daġlar bolgen balam ḳeldi.

12 Boyuñgdın örküley cānım balam, ḳayda bar erding?
Ki hicrānnıñg otıġa yangen [ü] köygen balam ḳeldi.

13 Ġarīb [ü] ḫasta, maḥzūn [u] şikeste, ᶜāciz ü mağmūm,

241. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

14 Zelīḫā men, közüm nūrı Yūsuf-Kenᶜān balam keldi. (242)

15 El-ḳıṣṣa, hemşīreleri bu sözni eşitip, bī-ḳarār bolup bu ferd beytni oḳudılar:

16 Neçük eyley aġa cānım, żaᶜīf |ü| mest pīrdür men,
Közüñg açıp duᶜā ḳılġıl, ġarīb bolġan agañg keldi. (243)

17 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu sözni eşitip hemşīrelerigā ᶜarż-ı ḥāl eylep bu ġazelni oḳudılar:

18 Dil ü cānım, emekdaşım, közümni rūşeni nūrı,
Süngeklerim töşelip bend bend bolġan agañg keldi.

19 Ciger-bendim, żaᶜīf mest pīr eşitip agang keldi,
Közüñg açıp duᶜā ḳılġıl, ġarīb bolġan agañg keldi.

20 Çü yārdın vaṣlını körmey bu yolda canını bergen,
Tiliġa Rabbenā ḥamdı fenā bolġan agañg keldi.

21 Fenā bolup, beḳā tapıp, anam dep, bu ġarīb Meşreb,
22 Ata kim anam u cānım emekdaşım agañg keldi. (244)

23 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Şāh Meşreb'ni anaları kelip aydılar: "Ay nūr-ı dīdem,
112 balam, mübārek [1] eteküñgni mañga uzatġıl, közümġa sürtey. Şāyed ki közüm bīnā bolġay." Ol vaḳtda Şāh Meşreb [2] aydılar: "Ay ana, Ḫudā'ġa sığınıp eteküñni tutuñg. Şāyed ki ikevmizni duᶜāmız Allāhu taᶜālā' [3] nı dergāhıġa maḳbūl bolsa, sizniñg közüñgiz bīnā bolġay." dep eteklerini [4] uzattılar. Anaları iḫlāṣ birlen mübārek eteklerini aldılar. Ol vaḳtda [5] İşān, mest-i bī-iḫtiyār bolup, cemīᶜ enbiyā ve evliyālarnı Ḫudā-yı taᶜālā dergā [6] hıġa şefīᶜ keltürüp, bol münācātnı yıġlap oḳudılar:

7 Ḫudāvendā, uluġ żāt |u| ṣıfātıñg Kibriyā ḥaḳḳı,
Ḥabībiñg Muṣṭafā vü çār-yār-ı ba-ṣafā ḥaḳḳı.

8 Ḫuṣūṣ ervāḥ-ı Bū Bekr |ü| ᶜÖmer, ᶜOsmān-ı żi'n-nūreyn
9 Şeh-i ṣāḥib-ḳırān yaᶜnī ᶜAliyyü'l-Murtażā ḥaḳḳı.

10 Meni bī-çāre |vü| ser-geşte |vü| āvāre ḥālıġa
ᶜİnāyet ḳıl, Ḥasan birle Ḥüseyn-i Kerbelā ḥaḳḳı.

242. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
243. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
244. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

11 Ne bolġay bir naẓar salsaṅġ [ki seṉ] raḥmlar bilen maṅga,
12 Resūluṅġ ḥürmetidin müstecāb olgen duᶜā ḥaḳḳı.

13 Muḥammed kim erür ikki cihānda server-i ḫātem,
Anıṅġ şānıġa kelgen sūre-i ol Ve'ḍ-ḍuḥā (245) ḥaḳḳı.

14 Kerīmā, Ḳādirā, Perverdigārā, Ḥayy [u] Ḳayyūmā,
15 Revā ḳıl ḥāṣılımnı bir şefīᶜ-i iltiᶜā ḥaḳḳı.

16 Ṣafā vü Merve, Zemzem [ü] Ḥarīm-i Kaᶜbe-i Aᶜẓam,
Medīne ravżа-ı pāk-i Resūl-ı müctebā ḥaḳḳı.

17 Ḥazīn Meşreb'ni şād etġil, anam közin küşād etġil,
18 Ki toḳsan toḳḳuz atıṅġnı ṣafā-yı Kerbelā ḥaḳḳı. (246)

19 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soṅġ anaları iḫlāṣ birlen Meşreb'ni jendelerini köz-20 leriġa sürttiler. Der-ḥāl Ḫudā'nı ḫᵛāstı birlen közleri bīnā boldı. 21 Şāh Meşreb şükrāne ḳılıp, Ḫudā-yı taᶜālā'ġa münācāt ḳılıp bu ġazelni o22 ḳudılar:

23 Meṉi yazuḳlarım köptür, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?
Saṅġa aytur mecālım yoḳ, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?

113 1 Yaratġuçı İlāh'ım seṉ, keremlik pādışāhım seṉ,
Keçürmeseṅġ günāhım seṉ, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?

2 Eger yazuḳlarım deṣem ü ger başım alıp ketsem,
Seṉi dergāhıṅġa yetsem, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?

3 Ḫudāvendā, ḫaṭā ḳıldım, bu cānımġa cefā ḳıldım,
Yaman işler tola ḳıldım, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?

4 Dem-i āḫirde ay Raḥmān, naṣīb etkil maṅga īmān,
Ki ᶜAzrā'īl alurda cān, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?

5 Tenim tābūtġa salġanda, bala, ferzend ḳalġanda,
Ḳoyup gūr içre ḳoygende, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?

6 Keter ferman bile cānım, buyur meṉ gūrda yatkende,
Eger bolmasa īmānım, ne ḳılġay meṉ Ḫudāvendā?

245. Kur'ân, LCIII

246. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

7 Soradurlar Ḫudāy'ıñg kim, hem ayıtkey Resūlıñg kim?
Ki nümūñg, reh-nümayıñg kim, ne ḳılġay meṇ Ḫudāvendā?

8 Siyāset birle sorġaylar, cevāb beṛ deṗ buyurġaylar,
Ki otluḳ gürzi urgeyler, ne ḳılġay meṇ Ḫudāvendā? (247)

9 El-ḳıṣṣa, Īşān Şāh Meşreb'niñg analarını közleri bīnā boldı. Īşān Meşreb bilen muṣāḥib 10 bolıp andın soñg Īşān Meşreb analarıdın rıżālıġ tilep, duᶜā alıp, şehīd bolġan 11 larını bildürmaḳ üçün bu ġazelni analarıġa yıġlap oḳudılar: 12 Ġazel-i Şāh Meşreb:

13 Ezeldin bolmışam baḫt-ı ḳara, anam rıżā bolġıl,
Ġarīblıġ yolıda tüştüm gedā, anam rıżā bolġıl.

14 Közümni yaşını tökmes, açılmas bol mañga Kaᶜbe'm,
Sañga eyler ẹdim cānım fedā, anam rıżā bolġıl.

15 Cevābımnı tiler meṇ seṇdin ay Kerīm, cevābım beṛ,
Be-ḥaḳḳ-ı ol Muḥammed Muṣṭafā, anam rıżā bolġıl.

16 Dẹdi pīrim, küşendeñg Maḥmūd-ı Belḫī erür Meşreb,
17 Barıp olsam şehīd-i Kerbelā, anam rıżā bolġıl. (248)

18 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Īşān Şāh Meşreb aydılar: "Ay Kaᶜbe'm, meni Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem 19 emr ḳıldılar kim evvel mertebe ata [ve] anañgnı rıżā ḳılġıl. Andın barıp, ḥac ḳılıp ravża-ı muṭahhara [ve] 20 münevvere-i Ḥażret-i Raḥmet-ḫᵛāh-ı ᶜĀlemiyān'nı ziyāret ḳılıp ḳelgende seyāḥat ḳılıp seṇ, 21 Belḫ şehriġa ḳelür seṇ. Anda bir bahāne birlen Maḥmūd Ātalıḳ Ḳaṭġan şehīd kılur. 22 Ay Kaᶜbe'm, mañga bir aḳ fātiḥa beriñg." Anaları bu sözni eşitip, başlarıdın yẹtti mertebe 23 çarḫ urup, hemşīreleri hem bī-iḫtiyār bolup, çarḫ urup
114 aydılar: "Ay nūr-ı dīdem, 1 seṇdin miñg mertebe rıżādur meṇ." deṗ, zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap, duᶜā kılıp anaları 2 bu ġazelni oḳudılar:

3 Meṇ duᶜā eyley, īmānıñgnı ᶜatā ḳılsun balam,
Nūr-ı raḥmetdin dilińgni pür-żiyā ḳılsun balam.

4 Himmetī beṛsün dilińgde zerre [çe] kem bolmasun,
Çün dilińgni defter-i Ḳālū belā ḳılsun balam.

5 Meṇ rıżā boldum, bu kün seṇdin rıżā bolsun Ḫudā,
Közde yaşıñgnı dür-i ḳıymet-bahā ḳılsun balam.

247. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

248. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

6 Bāṭınıñgnı ṣāf ḳılsun hem be-ḥaḳḳ-ı Muṣṭafā,
Hem-rehiñgni çār-yār-ı bā-ṣafā ḳılsun balam.

7 Ayta bersem ġam tükenmes, bu yürekler raḥnedür,
Hem seni hem-ṣoḥbet-i merd-i Ḫudā ḳılsun balam.

8 Barça ᶜömrümni ötkerdim bu mātem-ḫānede,
Vaᶜde ḳılġanda uşal ᶜahde vefā ḳılsun balam.

9 Ḥac ḳılıp turġanda atañgnı duᶜāda yād ḳıl,
Ol mübārek Kaᶜbe'ni seṇge ᶜaṭā ḳılsun balam.

10 Ol mübārek ravżaġa barsañg duᶜāda yād ḳıl,
11 Ḥaḳ Resūl'nı mührini köñglüñge cā ḳılsun balam. (249)

12 El-ḳıṣṣa, İşān Şāh Meşreb aydılar: "Köp bī-ṭāḳatlik ḳılıp, meni köydürüp ḳoymañg. Her neme 13 bolsa, taḳdīr-i Ḫudā'dur." dep analarını teselli berip öz ḥasb-ı ḥāllarıġa bu ġazelni oḳudılar:

14 Ṣad girībān çāk etip vaḳt-ı sefer boldı bu kün,
Kim ki ᶜāşıḳdur bu yolda der-be-der boldı bu kün.

15 Ser-bülend ü hem hevā-dārlarnı dūzaḫ örtedi,
Her kişi bī-cā ḳadem ḳoydı, köyer boldı bu kün.

16 Zindelıġda kim ser-encām etmeyin ḳılsa mekān,
Āḫiri ḥasretli gūr içre keter boldı bu kün.

17 Keştī-himmetiġa mingenlerġa ṭūfān yaḫşıdur,
ᶜÖmrini ġafletde ötkergen öter boldı bu kün.

18 Ḳayġunı dünyāda ḳalgenler ne bilsün derdini,
Muṣṭafā ümmet üçün ḫūn-ı ciger boldı bu kün.

19 Şīr-merdler öttiler ġafletde ḳaldıñg vā-dirīġ,
Gūrdın başıñg köter, vaḳt-ı sefer boldı bu kün.

20 Sūd-ı sevdā bile almas, tā cihāndın keçmese,
Kim ki merd durur, duᶜā-yı bī-eṣer boldı bu kün.

.249. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

21 Ḫāk-ber-ser ḳıl, bu Meşreb dek yene ḳan yıġlagil,
22 Tā közüñg açsañg yene ḳaytıp keter boldı bu kün. (250)

23 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Meşreb'ni anaları Ḫudā-yı taᶜālā'ġa yıġlap, münācat
115 ḳılıp aydılar: 1 "Ḫudāya, Ḫudāvendā, emdi ṭāḳat-ı firāḳ ḳalmadı ve ferzend-i ercümendimni sañga tapşurdum." Ḫudā'2 ġa yıġlap aydılar: "Ḫudāya, Ḫudāvendā, meni īmānımnı hem-rāh ḳılıp emānetiñgni alġıl." dep cān be-ḥaḳ teslīm ḳıldılar. 3 Ammā andın soñgra İşān Meşreb analarını yudurup, esbāb-ı tekfīn ḳılıp, köp ḫalāyıḳlar birlen 4 cenāze oḳup defn ḳıldılar. Nuḫust keçesi ḫatm-ı Ḳur'ān ḳılıp, āb, taᶜām berip, müslümānlardın 5 fātiḥa alıp, bu muḫammesni mersiye ḳılıp aydılar:

6 Ay ṣafā-baḫş-ı bahār |u| būstānım ḳayda sen?
Nūr-ı dīdem, müşfiḳim, ārām-ı cānım ḳayda sen?
7 Yalġuz öylerde refīḳ |ü| mihribānım ḳayda sen?
Ay tiriglıġ baᶜisi rūḥ-ı revānım ḳayda sen?
8 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

9 Ḫātırım vesvāsdur, dīvāneler dek sözlesem,
Emdi mañga farżdur, rāh-ı ḥaremni közlesem,
10 Deşt |ü| saḥrālar ḳezip yettim, ḳurūn dek yüzlesem,
Men seni ḳaydın tapar men tag |u| tüzni közlesem,
11 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

12 Bol cihānda laḥża ārām tapmadım bir dem yetip,
Bülbül-i bī-ḫānumāndur men, per ü bālım yetip,
13 Çün yetīm boldum yene sındı ḳanatım ḳarılıp,
Dāg edim men bī-sezā boldum, anamdın ayrılıp,
14 Vālide'm, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

15 Pādışāh |lar| yurdlarını ḫāk-sār etken ölüm,
Beg |ü| ḫanlarnı közini pür-ġubār etken ölüm,
16 Köp sitem eylep meni bī-iḫtiyār etken ölüm,
Yoklugını barçalarge āşikār etken ölüm,
17 Vālidem, Mekke'm Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

18 Yol adaştım derd-mendiñgge iṭāᶜat ḳılmadım,
Herze yördüm hīç bir yerde iḳāmet ḳılmadım,
19 Her ṭaraf yördüm yörüp yoḳluḳġa ṭāḳat ḳılmadım,
Ay anam, cānım bilen men sañga ḫıdmet ḳılmadım,
20 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

250. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

21 Dōstlar ᶜayb eylemeñgler ḫāṭırı [ves] vāsdur,
Bol ölümni ḫançer-i bürrānları elmāsdur,
22 Ṣabr ḳılgen bendeler ser-ḫayl-ı ḫayrü'n-nāsdur,
Bol ölüm Ādem atadın barçaġa mīrāṣdur,
23 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

116 1 Bol ölümni çengidin ay dōstlar ḫayrāndu men,
Tapmayın çāre meni her yerde ser-gerdāndu men,
2 Neyleyin men bende-i şāyeste vü çemendü men,
Derdim efzūn [u] dilim pür-ḫūn u bī-sāmāndu men,
3 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

4 Bol ölümni destidin mendin zebūnraḳ yoḳ kişi,
Zār yıġlar men bu ġamda ser-nigūnraḳ yoḳ kişi,
5 Miḥnet-i hecrinde mendin nā-tüvānraḳ yoḳ kişi,
Men ḳayumdın bī-nevā, bī-ḫānumānraḳ yoḳ kişi,
6 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

7 Ādem [ü] Ḥavvā atamızdın mīrāṣ ḳalgan ölüm,
Barça ādem cismini yer astıġa salġan ölüm,
8 Tenhā bir bizge emes, el cānını alġan ölüm,
Neyleyin yalġuz mañga yok barçage kelgen ölüm,
9 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

10 Neyleyin cānım anam, ḳılsun Ḫudā raḥmet sañga,
Ol ḳara gūr içide bersün Ḫudā raḥmet sañga,
11 Eylesün Münkir, Nekīr cāyuñg körüp şefḳat sañga,
Raḥmetidin luṭf ḳılsun Ḫalīḳ'im cennet sañga,
12 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

13 Yıġlatıban bu ölüm ḳıldı meni berg-i ḫazān,
Bu ġarīblikde büküldi ḳāmetim miṣl-i kemān,
14 Tende ḳuvvet ḳalmadı, boldum ġarīb [ü] nā-tüvān,
Bolmadı bu ᶜālem içre bir meniñg dek bağrı ḳan,
15 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

16 Ay ana, ḳıldım duᶜā, Teñgri'ġa tapşurdum seni,
Gūr ᶜazābı şiddetidin saḳlasun Teñgri'm seni,
17 Zaᶜferān dek bir ġarīb men, ay ḥayātım gülşeni,
ᶜİşretim bāġını bozduñg, ᶜişret-i ḫan gülşeni,
18 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda sen?

19 Her zamān feryād eter men ḫalḳ ara pervāne-vār,
Ṣabr u ṭāḳat ḳalmadı emdi bolup men bī-ḳarār,
20 Bolmasun hīç kim meniñg dek el ara bī-i'tibār,
Ḫıdmetiñg taḳṣīr eylep Meşreb'iñgdür şerm-sār,
21 Vālidem, Mekke'm, Medīne'm, mihribānım ḳayda seṇ? (251)

22 El-ḳıṣṣa, Meşreb'ni şevḳleri ziyāde bolup naṣīḥat üçün bu muḫammesni oḳudılar:

23 Dirīġā, dünyādın ötti cemī' begler [ü] sulṭānlar,
Ḳara yerge nihān boldı heme ḫan birle ḫāḳānlar,
117 1 Ne merdānlar fedā boldı, bu dünyādın müselmānlar,
Ḳara yer astıġa kirdi, tamām dīde-i giryānlar,
2 Ġanīmetdür birāderlar ki uşbu devr [ü] devrānlar.

3 Ecel bād [ı] bahār-ı 'ömrini āḫir ḫazān ḳıldı,
Heme ādemni ay dōstlar, ölüm bī-ḫānumān ḳıldı,
4 Cemī'-i ḫalḳ-ı 'ālemni yürek baġrını ḳan ḳıldı,
Köñgülni bülbüli uşbu elemlerdin fiġān ḳıldı,
5 Ecelni destidin hīç kim ḳutulmas [ehl]-i īmānlar.

6 Ḫudāvendā, bu 'ālemni ne deṇ evvel binā ḳıldıñg?
Bu dünyā mihrini barça köñgüller içre cā ḳıldıñg?
7 Ölümni neṇ sebebdin ādemīġa āşinā ḳıldıñg?
Ölümni tīġi birle barça köksini yara ḳıldıñg?
8 Ṭabībler tapmadılar bu ölüm derdiġa dermānlar.

9 Ḳayan barsam ölümni destidin feryād [u] efġāndur, (252)
Perī-rūlar, semen-būlar, tamām-ı dīde-giryāndur, (253)
10 Fiġān ḳılsam, neẓāre barçası yer birle yeksāndur,
Bu bā'isdin birāderlar, meni ḫālım perīşāndur,
11 Ölümni destidin ketmaḳ kerek ay yār u yārānlar.

12 Bu dünyādın sefer ḳıldı, uşandaġ Aḥmed-i Muḫtār,
Ölümġa çāreler yoḳtur be-emr-i Ḫāliḳ-i Cebbār,
13 Eger miñg yıl 'ömür körseñg, öler sen 'āḳıbet ay yār,
Köñgül berme bu dünyāġa birāder barçası bī-kār,
14 Bu dünyā ḥasretidin yerge kirdi köp müselmānlar.

251. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

252. Metinde 'efġānlar' şeklinde yazılmıştır

253. Metinde 'giryānlar' şeklinde yazılmıştır,

15 Bu dünyādın ötüp ketti uşandaġ şāh gedā birle,
Çemen içre ne gül ḳaldı, ne şāh [u] ġonça-i zībā,
16 Gül [ü] gül-ġonçalar ketti, girībān-çāk-ı dād bile,
Bolup yārdın cüdā bu Meşreb-i şūride [vü] şeydā,
17 Ne āfetdür müselmānlar ḥazān boldı gülistānlar. (254)

18 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñġ ḳırḳ kün Nemengān şehriġa istiḳāmet ḳılıp, analarıġa duᶜā 19 ve taṣadduḳāt ḳılıp ᶜāzim-i vilāyet-i Buḫārā-yı Şerīf boldılar. Bir keçe seḥerde beşāret tapıp, 20 Buḫārā-yı Şerīf'de Seyyid ᶜAbdü'l-ᶜazīz Ḫan zamānında aᶜlem ᶜulemāları Ḥażret-i Mevlānā 21 Şerīf'niñ şerāfetlerini eşitip İşān Meşreb eşeklerini minip, ser-mest 22 mürīdleri birlen yolġa kirip revān boldılar. İşān Meşreb yolġa [kirip bu] münācātnı oḳudılar:

23 Dünyā sarıġa [bir] ḳeliben ġam-zede kettim,
Her laḥẓa dem almay yene bir laḥẓa [da] kettim.

118 1 Bir müşfiḳ-i hem-rāz cihān içre tapa'lmay,
Ḥasret öyide kirdim ü mātem-zede kettim.

2 Sürmey bu ḳara yüzni uşal ravżа-ı Kaᶜbe,
Ārmānde vü dermānde bozuġ külbede kettim.

3 Bī-ḫōd demeñgiz Meşreb-i ᶜācizni yārānlar,
4 Yüz ḥasret ü miḥnet bile mātem-zede kettim. (255)

5 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñġ ᶜām [u] ḫāṣ birlen ḳoşulup mestāne-vār bu ġazelni oḳudılar:

6 ᶜIşḳ otıġa örtenip dīvāne bolgen özgenim,
Köye köye kül bolup otıġa yangen özgenim.

7 ᶜĀşıḳ-ı dīdār men, ay yār bilmes sen meger,
Manṣūr-ı Ḥallāc deḳ dārga asılgen özgenim.

8 Köye köye kül bolup dünyādın ötken bar mu-kin?
Bara men deḳ köp ölüp neçe tirilgen özgenim.

9 Çāk eylep köksümi maḥşerde eyler men fiġān,
Ol küni dīdār dep maḥşerni bozgen özgenim.

254. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün2

255. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

10 Ol ṣırāṭü'l-müstaḳīm üstide ᶜālem yıġlaşur,
ᶜIşḳını reh-ber ḳılıp cümledin ötken özgenim.

11 Ger Ḫudā ḳādī bolup bolsa Muḥammed sulḥ-ger,
12 Meşreb'iñg aytur uşal şūrīde bolgen özgenim. (256)

13 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg İşān Meşreb mest-i bī-iḫtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

14 Nāle-i nārım bile dūzaḫnı köydürsem ḳerek,
Hem behişt-i cennetü'l-meᵓvānı köydürsem ḳerek.

15 Ḳudreti birle yarattı yer ü kök ü ay u kün,
Ot salıp yeṭti felek ġabrānı köydürsem ḳerek.

16 Evvel āḫır yıġılasa tañgla maḥşergāhıġa,
ᶜIşḳ otıġa müᵓmin ü kāfirni köydürsem ḳerek.

17 Āh urıp bir naᶜra tartsam, ᶜArş'ġa yeṭkey yaḳīn,
Nālişimdin ṣūr-ı İsrāfīl'ni köydürsem ḳerek.

18 Ot salıp ol ḥaşrgāhġa dād, feryād eylesem,
Dād eṭip men bir yolı maḥşerni köydürsem ḳerek.

19 İns [ü] cin, dīv [ü] perī cümle ṭaleb eyler meni,
Kürsī vü Levḥ ü Ḳalem, Refref'ni köydürsem ḳerek.

20 Ḫᵛāce vü seyyid, ekābir cümle-i şāh u gedā,
Beg [ü] ḫān Türk [ü] Tācīkler'ni köydürsem ḳerek.

21 Cennet ü ḥūrıñgnı neyley ger cemālıñg bolmasa,
Hem misāfir hem muhācirlerni köydürsem ḳerek.

22 Meşrebā, ṣabr eyleġıl, āḫır tapar seṇ yārnı,
23 Şol zamān ikki cihān mülkini köydürsem ḳerek. (257)

119 1 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu sözdin soñg ḫalāyıḳlar birlen ḫoşlaşıp, ser-be-beyābān ḳılıp 2 bu ġazelni oḳudılar

3 Dil deştide āhū-berelerġa vaṭan eṭtim,
Ġamzeñg oḳı tā lāleler açtı çemen eṭtim.

256. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

257. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

4 ᶜIşḳ ehlni kelimātı üçün bī-dil |ü| nā-kām,
Her yerde ṭarab bezmide cümle dehen eṭtim.

5 Ḳanlıġ yaşım aḳuzdum u çün Dicle |vü| Ceyḥūn,
ᶜIşḳınġ otıdın sübḥa-i zünnār men eṭtim.

6 Nīsān kebi közdin aḳadur dürr-i semenler,
Ṣadḳañgge köñgül tağını laᶜl-ı Yemen eṭtim.

7 Mihriñg ḳuşı köñglüm ḳolıdın uçmasun āḫir,
Boynıġa ayaġıġa temürdin resen eṭtim.

8 Cānımġa nigāhıñg oḳıdın lāle açılıp,
Yādımġa ḳaçan neşteridin yāsemen eṭtim.

9 Meşreb ki közüñg ṭīġi bile taptı saᶜādet,
10 Ḳanlıġ teniñge ᶜışḳ libāsın kefen eṭtim. (258)

11 Ve yene pey-rev İşān Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

12 Neṭgüm ṣanemā, ᶜışḳınġ otıġa vaṭan eṭtim,
Her bir sözüñge şemᶜ kebi şuᶜle-zen eṭtim.

13 Ḳan yıġladı köz, ḳaldı tenim ḳan arasında,
Her ḳaṭreni ten taḳıda men küh-ken eṭtim.

14 Zülfüñg ḫamıdın keldi mañga būy-ı muḥabbet,
Cān Aḥmed'iġa men munı Veysü'l-Ḳaren eṭtim.

15 Cennet tilemey Kevṯer ābın aġzıma almay,
Laᶜlıñg ġamını zehr edi şekker-şiken eṭtim.

16 Ṣayd alġusı her kim kelür aldımġa ḳutulmas,
Ne çün ki köñgül şuᶜlesi birlen resen eṭtim.

17 Men eyledim ol gülşen-i ᶜışḳ içre nevālar,
Her bülbül ü ṭūṭī edi zāġ u zaġan eṭtim.

18 Meşreb tenini ġamlarıdın boldı gül-efşān,

258. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

19 Oldı ġam-ı ᶜışḳıñgda bu güldin kefen eṭtim.. (259)

20 Yene cünūnları tutup bu ġazelni aydılar:

21 Tümen miñg ᶜişve birle köñgül aldı ḳaysı cānāne?
Neṭey ay dōstlar, bolmay anı ᶜışḳıda dīvāne?

22 Sitem ister köñgül kim közlerini pür-şarāb eylep,
Töşer ᶜālemde āhım dūdıdın hem şuᶜle pergāle.

23 Bolur bedr meṇ, çünān ol yār-ı ḥūrın pertevi salsın,
Cemīᶜ-i aḳrabā vü āşināᵭın boldı bīgāne.

120

1 Neṭey kim raḥm eṭip berse, meni maḥrūm-ı ḥasretġa,
Uşal ḥüsn ehli şānıġa mañga hem cām [u] peymāne.

2 Tilep Ḥaḳ'dın keçe kündüz başımnı secdedin almay,
Yaġıpdur mihr-i yaġmur ay ṣadefler içre dür-dāne.

3 Murādım ᶜışḳ erür yā Rab, özüñg Meşreb'ġa luṭf eṭkil,
4 Yapa'lmas yolġa miñg cānnı fedā ḳıl, şīr-i merdāne. (260)

5 Yene İşān Meşreb pey-rev bu ġazelni oḳudılar:

6 Gülistān içre ol dil-ber yörür mestāne mestāne,
Ki sebze üstide bir bir yörür mestāne mestāne.

7 Ḳolın bir bir salıp yörse esās-ı salṭanat birle,
Hemeni mübtelā eylep yörür mestāne mestāne.

8 Niḳābını be-nāgāh kim köterse ol şanem yüzdin,
Mañga köp vaᶜdeler eylep yörür mestāne mestāne.

9 Meṇem müştaḳ-ı didārıñg, mañga körset cemālıñgnı,
Cānımnı mest eṭip ḥayrān yörür mestāne mestāne.

10 Muḥabbet āteşi birle körüñg bu cān-ı efgārım,
Yüzi çün māh-ı tābāndur, yörür mestāne mestāne.

259. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

260. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

11 Yörüpdür ḫasta bu Meşreb anı küyında ser-gerdān,
12 Ger ol cevr ü cefā eylep yörür mestāne mestāne. (261)

13 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Meşreb neçe kün yol yörüp Ḫōḳand vilāyetiġa dāḫil boldılar. Aḳ Böte 14 Beg, Ḫocendi ḥākimi ve cemīc ümerā ve culemā ve fuḳarā heme ārzūmend-i cemāl-ı Īşān Meşreb erdiler. 15 Kördiler kim bir dīvāne-i ṣāḥib-dil, ḳavī-heykel, meczūb. Bir iti bar erdi. İtini boynıġa altun 16 dın ġarġara, maḥmil-i çul ḳılġan. Ḫalāyıḳlar munı körüp ḥayrān ḳaldılar. Ammā Aḳ Böte Beg erkān-ı 17 devleti birlen kelip Īşān Meşreb'ni ziyāret ḳıldı. Şāh Meşreb alarġa ḳarap, 18 cünūnları birlen bu ġazel [ni oḳudılar:]

19 Emdi kim cāşıḳ bolup seṇ mā-sivādın keçsen-e,
Bol sözümni añglaban özüñgni otġa ursan-a.

20 Her ḳayan barsañg, seṇi yādıñgġa bolġumdur müdām,
Meṇ seṇi derdiñgġa dermān eylesem, ṣabr etsen-e.

21 Āh [u] feryādım eşitkil emdi köñgül üzmeġil,
Seṇ meṇi her yerde ḥāżır birle nāẓır bilsen-e.

22 Bol meniñg derdimġa cışḳıñg birle dermān tapmadım,
Bolmaġıl kim nā-ümīd [ü] şād u ḫurrem bolsan-a.

23 Meşreb-i şūrīdeni yārim tevehhüm eyleben,
121 1 Seṇ meṇi bendem deben derdimġa dermān ḳılsan-a. (262)

2 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Aḳ Böte Beg'ni kişisi kelip Īşān Meşreb'ni teklīf ḳıldı. Şāh 3 Meşreb aydılar kim "Aḳ Böte Beg degen kimdür?" dep, se-tārlarını alıp yerge urdılar. Se-tārları 4 neçe pāre boldı. Ḫalāyıḳlar bol vāḳicanı körüp her ḳayan ḳaçtılar. Ol vaḳtda Īşān Meşreb pāre 5 bolġan se-tārlarıġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

6 Se-tār demeng ḥāl-ı dilim sorġuçı tanbūr,
Köñglüm köyiben ġamlarını yazġuçı tanbūr.

7 Bir neçe rakībler sözidin ġam-zede boldum,
Hem-derd bolup āġūşıma kirġuçı tanbūr,

8 Kūtāh naẓar-ı ḫalḳ munı ḳadrını bilmes,
Dergāh-ı ezeldin ḫaberi bergüçi tanbūr.

261. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

262. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

9 ᶜĀşık yürekige salıban āteş-i ᶜışkını,
Bir uçkunıġa cümleni köydürġuçı ṭanbūr.

10 Ger yār cemālını körüp perdeġa salsam,
Ḥayret oṭıġa maḥv-ı ṣanem ḳılguçı ṭanbūr.

11 Meşreb'ni tamām ᶜaḳlın alıp ol büt-i ḫūn-rīz,
12 Ḥālımnı körüp sīne-ḫarāb eṭküçi ṭanbūr. (263)

13 El-ḳıssa, Aḳ Böte Beg'ni kişisi barıp Aḳ Böte Beg'ge aydı kim "Taḳṣīr, Şāh Meşreb her künde çār 14 yek bengni çekedürler ve yene sizge ḫatun-beçe dep ḥaḳāret ḳılurlar." Aḳ Böte Beg aydı: 15 "Men hem eşitip erdim, İşān Meşreb'ġa her kim iḫlāṣ ḳılsa, anı sizler aytur ermişler." dep 16 İşān Meşreb'ġa hedye, ton, ḳoy yiberdiler. Şāh Meşreb tonı keyip, ḳoynı ve ṭaᶜāmlarını dīvāne ve faḳīr 17 ve miskīnlerġa berip, özleri Aḳ Böte Beg'ni ordasıġa kirip revān boldılar, ammā Aḳ 18 Böte Beg Meşreb'ni ᶜizzet ḳılıp, ḳıymet-bahā töşeklerni taşlap erdi. Şāh Meşreb 19 mesnedlerni üstiġa çıḳıp, eteklerini köterip, siyip yiberdiler. Aḳ Böte Beg aydı: 20 "Taḳṣīr, pādışāhım, bol palāslarġa ne dep siyip yiberdiñgiz?" dep aydılar. Şāh 21 Meşreb aydılar: "Sizlerni aslıñgız nemedür?" Alar aydılar: "Tofraḳdur." 22 Meşreb aydılar: "Sizler tofraḳġa siyer sizler, men bol palāslarga siydim, neme bolur 23
122 eken?" Aḳ Böte Beg bu sözni eşitip, İşān Meşreb'ġa köp maᶜzeret 1 ḳılıp, taḥsīn [ü] āferīn ḳıldı. Andın soñg Şāh Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

2 ᶜIşḳ mezhebiġa taḳvā vü ṭāᶜat çıdaya'lmas,
Tesbīḥ[ü] senā, zühd [ü] ᶜibādet çıdaya'lmas.

3 Kim körse eger dil-ber-i raᶜnānı be-yek-bār,
Ḥayreṭġa köyer cilve-i ḳāmet çıdaya'lmas.

4 Edhem-sıfat er bolsa kişi faḳr yolıġa,
Āsāyiş ile ḫayr u seḫāvet çıdaya'lmas.

5 Dīvāne ḳılur ᶜışḳ-ı ṣanem vaṣlı çü Mecnūn,
Nāmūs u ḥayā, ᶜayb [u] şikāyet çıdaya'lmas.

6 Ay zāhid, ger körseñg uşal şūḫ-ı cefānı,
Zühd ü veraᶜ u keşf ü kerāmet çıdaya'lmas.

7 Ol cām-ı muḥabbet-i meydin kim ki içipdür,
Cāh-ı çeşm ü ᶜizzet ü rāḥat çıdaya'lmas.

263. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

8 Bol ᶜışḳ eḷini zikr ü ṣenāsıġa eyā şāh,
Bī-şübhe biliŋg dest-i irādet çıdaya'lmas.

9 Meşreb ḳılıban tāᶜat ile ḫayr u seḫāvet,
10 ᶜIşḳ meẕhebiġa āb u ṭahāret çıdaya'lmas. (264)

11 El-ḳıṣṣa, bu sözdin song İşān Şāh Meşreb ᶜāzim-i bilād-ı Taşkend bolup, neçe menzil 12 yol yörüp dāḫil-i bilād-ı Taşkend boldılar. Büzürg-vārlardın meded ü istiᶜānet tilep 13 bu ġazelni oḳudılar:

14 Ḳetti ḳarār u ṣabrımız, ḳalmadı tende ṭāḳatım,
Tün keçelerġa köydürer miḥnet-i hecr ü külfetim.

15 Āh uruban ḳayan ḳetey bāġ ile şaġġa baş uray,
Başıma yüz belā vü ġam künde durur ḳıyāmetim.

16 ᶜIşḳ emes belā eken miḥnet [ü] derd [ü] āh eken,
Meşreb-i ḫasta aytadur uşbu durur ḫıyānetim. (265)

.....

17 دلبر خوش ادای من munça çüçük bilür mü siz?
آمده در کنار من bir demi olturur mu siz?

18 Faṣl-ı bahār, vaḳt-ı gül, luṭf ḳılıp yanımġa ḳel,
عاشق زار خویش را laḥẓa ḳoyup yatur mu siz?

19 پیش کمان ابرویت ḫasta köŋgül nişānedür,
سینه خود گشاده ام ġamze oḳı atur mu siz?

20 از سرگاکلت هزار örkülüben çürüp köyüp,
درد دلم بیان کنم ḥāl-ı dilim sorur mu siz?

21 جوسه زلب طلب کنم ḳahr eṭiben ġaẓab ḳılur,
Nāz u girişmeler ḳılıp bol ne belā köyür mü siz?

22 گشتن من برای تو ḳaş ḳılıçını çapıp,
آمده باش بر سرم nāz ile ḳaytarur mu siz?

23 آتش ظلم عشق تو kör ḳatīl eyleben,
بنده زر خریده را munça ki köydürür mü siz?

264. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

265. Recez: Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

123 1 عشق نگار ترك كن Meşreb anı vefāsı yoḳ,
2 نيم نظر نميكند munça ki tirmülür mü siz? (266)

3 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu ġazelni aytkendin soñg köp ḫalāyıḳlar cem^{c} boldılar. Yene bu ġazelni aydılar:

4 Eyledi bizni derdiñgiz ^{c}āşıḳ [u] hem gedāyıñgız,
Şām [u] seḥer tilimdedür, ḥamd ile hem senāyıñgız.

5 Mihr-i ruḫı kenāredür ḳaşları mañga ḳıblegāh,
Secdegehimġa pes durur, taşḳarı ḫāk-i pāyıñgız.

6 Rāḥat-ı ^{c}ayş [u] ^{c}işretim özgege bolsa yoḳ elem,
Tāc ile taḫt [u] baḫtım u derd ü belā devāyıñgız.

7 Miḥnet ü derd ü elgidin bir fuḳarā ḳutulmadı,
Neçe taṣavvur eylesem, derd iledür devāyıñgız.

8 Neçe cefā ḳılıp mañga ^{c}ışḳını terk eyledim,
Emdi ḳılurġa şübhesiz biliñg [iz ol] Ḫudāy'ıñgız.

9 Men ölerin boluñg tirig bolmasa bizge hem ḥużūr,
Men neçe derd [ü] ġam bile körsem eger cefāyıñgız.

10 Derd ü belāġa salġalı dünyāda bir uluġ kişi,
11 Cümle ḫalāyıḳ içredür Meşreb ḫasta müdde^{c}āñgız. (267)

12 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg mescid-i cāmi^{c}ġa yetip İşān Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

13 Ḳaysı behiştni ḥūrları sen ḳebi gül-^{c}izārı bar,
Ḳaysı çemenni gülleri nevk-i müjeñgçe ḫārı bar.

14 Edni cihānda yaḫşılar tapmadı men gedāça ḳul,
Sen ḳebi cān-ı cān-ı dil ^{c}ışḳ elini nigārı bar.

15 Ger tileseñg ġam elgide ġonça-i gül açılmasun,
Ḫande-i gülni körgeli gülşen-i nā-resārı bar.

16 ^{c}Işḳ hevāsıda turup ketti bu cism-i tofraġı,

266. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün
267. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

Sürme kılurġa közüme ger atını ġubārı bar.

17 Uçtı naẓar ḳuşı yene bāġ-ı cemālıñ aytkeli,
Bülbül-i ins ü cin ẹli köksige murġzārı bar.

18 Deşt-i beden ara körüñ, ḳaldı yürekde cāhlar,
Āhū-yı cışḳ ne caceb sünbül-i çeşme-sārı bar.

19 Meşreb-i bī-nevānı kör ḥātem-i cışḳ eyledi,
20 Maḥzūn köñglide anı genc-i güher-nişārı bar. (268)

21 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñ kördiler ki köp ḥalāyıḳlar yıġılıp keledürler. Şāh Meşreb kördiler 22 kim palās mesnedler töşep ḳoyupdurlar. Şāh Meşreb alarnı üstide çıkıp siyip yiberdiler, ammā 23 naḳībni ḳulı kelip kördi kim bir ḳara saḳḳal bengī ḳavī-heykel naḳībni
124 cāyıġa ya-1 n başlap siyip yatıpdur. Der-ḥāl ḳul barıp seyyid, büzürg, ḥᵛāce naḳībġa ḫaber berdi: "Taḳṣīr, 2 ay şāhım, bir ḳara saḳḳal ḳalender, ḳavī-heykel sizniñ mesnedleriñgiz üstiġa yan başlap siyip 3 yatıpdur." Naḳīb aydı: "Sizler turuñg, men barıp anı körey." dep, kelip kördi kim 4 bir dīvāne-i şīr-terkīb, meczūb-ḥāl, Ḥaḳ sübḥānehu ve taᶜālā özdin ḫaberi yoḳ, ya-5 n başlap siyip olturupdur. Hᵛāce aydı: "Ay birāderler, bol dīvānege sizler hergiz söz-
6 lemeñgler ve bī-edeblīġ hem ḳılmañglar, ammā başḳa töşek ve palāslar anıñ ḫıdmetiġa taşla-7 ñglar!" dediler. Andın soñ ᶜulemā ve ümerā ve sādātlar keldiler, ammā İşān Meşreb cāyla 8 rıdın turup, alarġa selām berip orun körsettiler. Taşkend ḫalḳı Meşreb'ni 9 bu ḥāletiġa körüp ḫayrān boldılar. Şāh Meşreb ehl-i meclisġa ḳarap, vaḳtları 10 ḫoş bolup bu leṭāyifni oḳudılar; rübāᶜī-i İşān Meşreb:

Bol şehiriñ ḳādī 11 si kim, mollāsı kim?
Busı kimdür, busı kimdür, busı kim? (269)

İşān Meşreb bol muḥtemelātnı 12 aydılar. Cemīᶜ ᶜulemālar ve ḫalāyıḳlar burun ḳahḳaha külüp yiberdiler. Sāᶜatdın soñ 13 mollālar aydılar: Bol bengī ḳalender bizlerni temeshur kılıp ḫaḳāret-i küllī kıldı." Ammā alar-14 nıñ arasıġa bir ḳādi bar erdi. Ol aydı: "Ay birāderler, bol sözni laṭīfe ve muḥtemelāt 15 derler. Hīç bāk yoḳtur." dep alarnı bir neçe yaḫşı ḥāżır erdi. Taᶜāmnı ṭabaḳġa 17 süzüp Şāh Meşreb'ni yanlarıġa ṭabaḳnı ḳoyup soñgra ᶜulemālarnı yanlarıġa ḳoydılar. 18 Taᶜāmnı yeyip bolġandın soñ Fātiḥa oḳudılar. Baᶜd-ezīn ᶜulemālar aydılar: 19 "Ay şāhım, heme ehl-i meclis, sizlerni sözleriñgizġa ārzū-menddürler. Bizlerġa biraz ġazel 20 oḳup bersegiz, neme bolur?" Şāh Meşreb "Ḫūb bolur." dep, zevḳleri açılıp, 21 mest bolup, se-tārlarını ḳollarıġa alıp bu ġazelni oḳudılar:

268. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

269. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

22 Hīç kime ma^{c}lūm ẹmes, ḥāl-ı perīşānım menīñ,
Āsumānnı tīre ḳıldı, āh [u] efġānım menīñ.

23 Men neçük şād etmeyin ḥasta köñgül bir demige
Ḳeldi ḥālımnı sorap cān içre cānānım menīñ.

125 1 Küh-ı ġamdın ḳeldi bir taşurdı aġzımġa menīñ,
Muṣṭafā dek sındı, ikki dürr-i ġaltānım menīñ.

2 Ay sitem-ger, kelġıl [u] eknūn şehīd etkil meni,
Mevc ursun Kerbelā deştide bol ḳanım menīñ.

3 Men sorayın yārnı eflākdın a^{c}lā mu sen?
Bu felekde körmedīñ ay közi ḥayrānım menīñ.

4 Nāz [u] istiġnā bile ḳelgin, meni ḥālımnı sor,
Tirmülüp dāyim yolunġda çeşm-i giryānım menīñ.

5 Tā-be-key cevr ü sitem birle yörür sen ay refīḳ,
6 Çıḳtı Meşreb uşbu ġamdın bu ^{c}azīz cānım menīñ. (270)

7 Ve yene Īşān Meşreb'niñ cünūnları tutup bu ġazelni mestāne-vār oḳudılar:

8 Ḳarārım yoḳ köñgülde laḥza [i] dīvāne Meşreb men,
Ḳuyuñg dek şem^{c}-i hüsnīñ aylanıp pervāne Meşreb men.

9 Cihāngа her ne bardın āḫiretġa eyledim itmām,
Perīdür yā melek andın sorañg, dīvāne Meşreb men.

10 Bu ẓāhir közde körgenler meni ḥālımnı bilmeydür,
Velīkin ^{c}ışḳ içre ḫalḳdın bīgāne Meşreb men.

11 İşimdür faḳr elini ṭaṷ ḳılıp terk-i ta^{c}alluḳlar,
İçip mey tün ü kün men ṭālib-i mey-ḫāne Meşreb men.

12 Yörüy men her ṭarafġa seyr etip çün berḳ-i cevlānī,
Özümdin bī-ḫaber hem hūşı yoḳ bīgāne Meşreb men

13 Ki menge sāde rūşenlıġnı vaż^{c}ıdın hüner yoḳtur,
Açuḳ a^{c}żā, bozuḳ ten, ḫalḳ ara dīvāne Meşreb men.

270. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

14 Tapıp Meşreb yolını terk etip zühd ü riyālığnı,
15 Emes men zīb ü z īnet, mey içip mestāne Meşreb men. (271)

16 El-kıssa, tamām ehl-i meclis "Āferīn!" dep du^{c}ā kıldılar. Andın soñg Şāh Meşreb mest-i mey-i vahdet 17 bolup [bu] ġazelni oḳudılar:

18 Çıḳsam küçeġa şeh-i süvārım keledürler,
Ol serv-ḳad u lāle-^{c}iẕārım keledürler.

19 Her yana baḳıp kirpik oḳın ḫalḳġa atıp,
Cānımġa yaḳıp otnı nigārım keledürler.

20 Mey-gün lebidin ^{c}ışḳ-ı mübīn ḫalḳġa tutupdur,
Öz mestlığıdın közi ḫumārım keledürler.

21 Her laḥẓa kılıp nāz yene gül yüzi āfet,
Men ḫasta anı körġalı ḥālım keledürler.

22 Cānımġa yetip her sarıdın reşk-i kılıçı,
Güyā ki mañga yeñgi bahārım keledürler.

23 Uymas mu ġam [u] derd ile emdi meni ḥayrān,
Her laḥẓa alu [r] cānı nigārım keledürler. (272)

126 1 Kelmey neçe kün ḳayda ḳarār etti nigārım,
Köñglümdin alıp ṣabr u ḳarārım keledürler.

2 Hem zāhid [ü] ^{c}āşıḳlarıġa secde ḳılurġa,
Her laḥẓa da miñg dinni bozarım keledürler.

3 Otlar saçadur men taḳı men zārlıġ eylep,
Yaġmur kebi men, seyl-i bahārım keledürler.

4 Kündüz keçesi hīç maḥal kelgen emesdür,
Bol turfa körüñg leyl [ü] nehārım keledürler.

5 Gül-berg kebi ġam bile sarġandı bu Meşreb,
6 Yok ġam bile derdiġa devāyım keledürler. (273)

271. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

272. Bu mısrada fazla kelime vardır, vezin gereği böyle okuduk.

273. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

7 Yene Meşreb cūş urup bu ġazelni oḳudılar:

8 Gül-gūn mey içip lāle-ᶜizārım keledürler,
Her yan süzülüp közi ḫumārım keledürler.

9 Tişlep lebini oḳlarını mañga atıp līk,
Çaḳlap yürekimni dil-efgārım keledürler.

10 Zül̲fini tarap başdın ayaġ zār eṭipdür,
Sünbül-siyeh ol bāġ-ı bahārım keledürler.

11 Elgide ḳılıç tīr-i ṣudāᶜi bilen ol hem,
Çaḳlap dil [ü] hem rūḥ-ı revānım keledürler.

12 Bu Meşreb-i bī-çāreni zār eyledi ketti,
13 ᶜIşḳ oṭıġa cānımnı köyerim keledürler. (274)

14 Andın soñg ᶜulemālar aydılar kim "Sizdin bizler bir mesᵓele sorar miz." Şāh Meşreb aydılar: "Sora_15 ñglar!" ᶜUlemālar aydılar: "İstincā neçe nevᶜ bolsa?" Meşreb aydılar: "İstincā-ı şerᶜī toḳḳuz nevᶜ bolur. Anıñg 16 sekkiz nevᶜi meşrūᶜdur. Bir nevᶜi bidᶜat. İstincā-ı ḥaḳīḳī ḳırḳ nevᶜdür. Bol istincānı ᶜārifleri 17 bilürler." ᶜUlemālar bu sözlerni eşitip taḥsīn ḳıldılar. Andın soñg Şāh Meşreb 18 hem ᶜulemālardın soradılar ki "Ayᶜulemālar, ikki puṭıñgızını arasıġa neme bolsa?" Bu sözġa 19 mülzem bolup aṣlā cevāb bere'lmediler. Ol vaḳtda Şāh Meşreb aydılar: "Ayᶜulemālar, 20 biliñgler kim nīze ḳudret-i Allāh'dur ki andın neçe bir kelime-gūylar ve ᶜulemā ve fużalālar ve evliyā_21 lar Ḫudā'nı ḳudreti birlen peydā bolur. Ol vaḳtda heme muṣāḥibler ve Taşkend şehrini 22 ḫalāyıḳları teslīm ḳılıp, İşān Meşreb'ni (275) اولیائي تحت قبابی bilip muḫlis boldılar. 23 Ammā İşān Meşreb bularnı iḫlāṣlarını
127 ḳaytarmaḳ üçün eteklerini 1 köterip "cuş cuş" dep, siyip ḳoya berdiler. Ḫalāyıḳlar munı körüp aydılar kim "Hey dirīġ, 2 bizler nādān bolmasaḳ, şol bengī ḳalenderni evliyā-yı berḥaḳ dep iḫlāṣ ḳılıpdur miz." dep, heme_3 leri her ḳayan bardılar. Şah Meşreb munı körüp Hudā-yı taᶜālā'ġa ḥamd ü şenā eṭip 4 Türkistān vilāyetiġa ḳarap revān boldılar. Yolġa bara turġanda Ḫudā-yı taᶜālā'ġa münācāt 5 ḳılıp bu ġazelni aydılar:

6 Ay ṣanem, hecring oṭıġa sīne biryān bolġusı,
Körmesem bir dem yüzüñgni terk-i īmān bolġusı.

7 Merdümān-ı közleriñg bir kāfir [ü] bī-raḥm erür,
Gerçi kāfirler körüp tersā müselmān bolġusı.

274. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

275. Arapça ibâre

8 Her zamān zülfüng tarap çıḳsa nigārım her sarı,
Cem^{c} olup köygen köngül her dem perīşān bolġusı.

9 Ḳāmetingni körse cennetlerde hem ḥūr u melek,
Ḥūr [u] ġılmān u melāyik barça ḥayrān bolġusı.

10 Ḥaṭr-ı şūride vü tüşse közdin [eşkler] Meşrebā,
11 Teşnelik vaḳtıda baḳsang āb-ı ḥayvān bolġusı. (276)

12 Ve yene Īşān Meşreb mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

13 Tiriglikde cüdā bolġan kişi dil-dār körgey mü?
Firāḳ [u] ḥasretiġa örtenip bīmār bolgey mü?

14 Köyüp, biryān bolup, ḥasret viṣālını tilep dāyim,
Bahār eyyāmıġa bülbül kebi gülġa ḳoşulgey mü?

15 Neçük bī-dādlıġ iş boldı ki sendin cüdā boldum,
Aḳarġan közlerige devlet-i dil-dār bolgey mü?

16 Kel ay sāḳī ḳadeḥ sungil, bolay men mest [ü] müstaġraḳ,
^{c}Ināyet bolmasa Ḥaḳ'dın tökülgen kāse bolgey mü?

17 Sening ^{c}ışḳıngdın ay dil-ber, çü mende ḳalmadı ṭāḳat,
Yene ^{c}ışḳıngda āh ursam, güzār-ı yār bolgey mü?

18 Ezeldin āşinā bolmaḳ ki taḳdīr-i Ḫudā Meşreb,
19 Bu hicrān mülkide yā Rab, meni cānım ḳutulgey mü? (277)

20 Yene Īşān Meşreb bī-ḫod bolup bu ġazelni oḳudılar:

21 Cānı cāhil bolsa, vaṣlın izlegen cāndın keçer,
Ming belā yüzlense ger her kündeki cāndın keçer.

22 Öldürmeġa meyl ḳılsa, tīġ-i müjgāndın ^{c}aceb,
Cān ḳuşıdın vehm etip ḳanlar saçılġandın keçer.

23 Körmeyin hergiz behişt-i cāvidānga gül yüzin,
Kim yüzini körmekige ḫār-ı müjgāndın keçer.

276. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

277. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

128

1 İçmeyin Kevser suyıdın agzını eyler süçük,
Zāhid ehli men degen, gül dek açılgandın keçer.

2 ᶜAşık-ı sādık kaçan bakgay periler hüsnige,
Terk etip ol hizmetini hūr [u] gılmāndın keçer.

3 Kim ki tapsa cāvidān bol ᶜışk ol tapsa nazar,
Kim hazān dek gül yüzin berbād kılgandın keçer,

4 Cām-ı meydin özge hasret bolmagey ay Meşrebā,
5 Ki çemen seyrin etip gül dek açılgandın keçer. (278)

6 Ve yene İşān Meşreb mest bolup bu gazelni okudılar:

7 Kaysı til birle deyeyin hamd o bi-hem-tāga,
Sadef-i kevn ü mekān içre dür-i yek-tāga.

8 ᶜArş [u] Ferş ile ser ü pā-resādın hālī emes,
Edeb ermes kulını zātı demek aᶜlāga.

9 Neçe cürmüng bolsa bi-had sen anga ᶜarz eyle,
Müşkil emes has akuzmaglıg erür deryāga.

10 Naᶜt-ı mahbūb-ı Hak u reh-ber-i Hak etmaglıg,
Gül-ruh [u] pāk-beden [ü] serv-i sehī bālāga.

11 Yüzi pür-nūrdur [ki her] kimge erür haslet-i hūb,
Bi-ᶜaded rahmet-i Hakk-ı ᶜālem ol bālāga.

12 Bol tarik içre kadem koygan erür ᶜārifler,
Kim boyun sunmak anga lāzım Hak-ı yek-tāga.

13 Kand-ı Mısr bermese meger hayf bolur Meşreb'ga,
14 Yahşı yok tang [u] seher murg-ı felek-i der-sāga. (279)

15 Ve yene İşān Meşreb mest bolup bu gazelni okudılar:

16 Tegmese bād-ı sabā gonça-i handān bolmas,
ᶜIşkıdın tapmay eser kebg-i hırāmān bolmas.

278. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

279. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

17 Gül yüzin körmese bülbül çü gülistān içre,
Per ḳaḳıp şevḳ ile her yerde ḫoş-elḥān bolmas.

18 ᶜIşḳ otı yüzni sarıġ eyler hem-rāz u niyāz,
Cānnı köydürmese ᶜāşıḳ içide ḳan bolmas.

19 Közi āteş, yüzi meh-veş, sözi dil-keş, tannāz,
Vaṣl-ı şemᶜ ᶜaceb keçeni ǀmāh-ıǀ tābān bolmas.

20 İkki zülfi içide gül yüzi tābān boldı,
Tüşmegünçe ḳara taş laᶜl-ı Bedaḫşān bolmas.

21 Yıġlap aydım sanga, firḳat tüniġa aç yüzni,
Ol dedi *mihribānım* bolsa dür-efşān bolmas.

22 Deme vaṣlım ḫoşǀuǀ hecrin elemidin deme söz,
ᵒAşıḳ oldur ki özidin ḫaber-i cān bolmas.

23 Anga aydım neteyin köydürüp öldürdi meni,
Bol neçük derd ki hergiz anga dermān bolmas.

129 1 Müddeᶜī merd-i Ḫudā'dın özini bilse bülend,
Kara taş laᶜl bolup ālūçe-i mercān bolmas.

2 Seni ki hecr oḳı min pāre ḳıladur Meşreb,
3 Ġam yeme laᶜl neçe zer-pāresi erzān bolmas. (280)

4 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb neçe kün yol yörüp Türkistān vilāyetiġa dāḫil boldılar. Merḳad-ı münevver-i Ḥᵛāce 5 Aḥmed Yesevī teprendi, İşān Meşreb'ni tirtişledi ve yene Şāh Meşreb ḥizlep maḳbere üstiġa 6 mindiler. Merḳad-ı münevver teprendi. Şāh Meşreb merḳadġa ḳarap aydılar: "Ay Türk, ṣabr ḳılġıl, mihmān-7 dur men." Merḳad-ı münevvereġa küstāḫāne-mansıb bu ġazelni oḳudılar, İşān Meşreb:

8 Mest bolġan kişi yol yörerini bile bilmes,
Dīvāne kişi söz ırarını bile bilmes.

9 (281) لاتقنطو من رحمت الله 'nı eşitiben,
Vāᶜiẓ sır-ı minber turarını bile bilmes.

280. Remel: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

281. Kur'ân, XXXIX (Zümer), 53

10 Tersā-beçeler sābıḳa-sālār-ı ᶜademdür,
Cibrīl-i emīn bāl urarını bile bilmes.

11 Mescid ara kim cürᶜa-ı yek-tālıġın içken,
Dīvāne bolup söz urarını bile bilmes.

12 Tartıp köziġa sürme-i iḳbālnı ᶜālem,
Kāfir bile tersā bolarını bile bilmes.

13 Ḥamd ile şena keçeġa miñg til bile bülbül,
Güftāra kirip tañg atarını bile bilmes.

14 (282) سبحانك ما aᶜẓam şānıġa yanay deṗ,
15 Meşreb yügürüp ne ḳılarını bile bilmes. (283)

16 El-ḳıṣṣa, Türkistān ḫalḳı "Bol uluġ evliyādur." deṗ hemeleri iḫlāṣ keltürdiler. Şāh Meşreb 17 yene ᶜazm-ı Taşkend ḳılıp, neçe menzil yol yörüp, Taşkend şehriġa dāḫil bolup bu ġazelni aydılar:

18 Cān dōstlar adā boldum ol közi ḫumārımġa,
Cānımnı fedā eyley ger kelse nigārımġa.

19 Kelmese yārım aşlā nāleler ḳılay añga,
Tañgla ḥaşr ara evveldin dād eṭey āhımġa.

20 Mende ḳalmadı ṭāḳat Kaᶜbe sarıġa barsam,
Başımnı ḳoyup anda dād eṭey Ḫudāy'ımġa. (284)

21 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb'ni kelgenlerini heme ḫalāyıḳlar bildiler. Aḳ Böte Beg eşitip kişi 22 yiberdi: "Yekke Īşān Meşreb'ni alıp kelińgler!" Ammā Īşān Meşreb Taşkend vilāyetidin 23 çıġıp, Ḫocendi vilāyetiġa ḳarap revān boldılar. Yolġa bara turġanda bu ġazelni oḳudılar:

130 1 Murġ-ı köñglümni alıp Mecnūn-ı şeydā ḳıldılar,
ᶜAḳl [u] hūşumnı alıp bīhūde rüsvā ḳıldılar.

2 Kelse ol nāzik-beden yüz nāz birle cān alıp,

282. Kur'ân, XXV (Furkân), 18

283. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

284. 14'lü hece vezni

Cān alurġa dil-berim ḳaş birle īmā ḳıldılar.

3 Bar mu-kin dünyāda men dek cānını ṣarf eylegen?
Ehl-i derd bir bir ḳelip cümle temāşā ḳıldılar.

4 Meşreb-i rind-i ümem, kūyuñgda cān berse ᶜacīb,
5 Kim perī-rūlar meni bu yolda şeydā ḳıldılar. (285)

6 El-ḳıṣṣa, Aḳ Böte Beg'ni yibergen kişileri deryā-yı Sīr'din ötüp Şāh Meşreb'ni ḥiz-
7 metleriġa ḳeledür, ammā Moġal tağında yetkende bir cemāᶜat-ı kārvānīler yoluḳtılar. Aḳ
Böte Beg'ni 8 kişisi soradı kim "Sizler ḳaysı vilāyetdin ḳelür sizler?" Alar aydılar: "Taşkend
vilāyetidin." 9 "Andaḳ bolsa, Īşān Meşreb'ni kördiñgizler mü?" Kārvānīler aydılar: "Āri, Īşān
10 Meşreb bizlerġa hem-rāh bolup deryā lebigeçe ḳeldiler. Ammā bizlerdin bir üstūre tilep öz-
11 lerini sünnetī ḳıldılar. Meşreb ol yerde ḳaldılar, bizler bu yanda ḳeldük." Vezīr bu ḫaberni
12 eşitip, yoldın ḳaytıp, Aḳ Böte Beg'ni yanıġa ḳelip aydı: "Şāh Meşreb'ni özleri ḳeledürler."
Aḳ 13 Böte Beg bol ḫaberni eşitip, ᶜulemā ve ümerālar birlen süvāre çıḳıp Şāh Meşreb'ġa in-
tizār boldı. 14 Ammā özlerini sünneti ḳılġanda öz vücūdlarıġa öz yüñgidin ikki bürūd ḳoyup,
bir uçını öz vücūd-15 larıġa ve bir uçını ḳazuḳġa baglap, arḳalarıġa muḥkem tartıp ḳoyup er-
diler. Ol vaḳtda Aḳ 16 Böte Beg ḫıdmetleriġa yetip, ḳelip ziyāret ḳılıp, ādāb birlen tevāżuᶜ
eylep, ḳarap tur-17 dı. Īşān Meşreb közlerini açıp aydılar: "Aḳ Böte Beg'dür sen?" Aḳ Böte
Beg aydı: 18 "Āri, ḫıdmet-kār-ı muḫlisleridür men." dep aydı: "Taḳṣīr, bol vücūdıñgızını
günāhını sizdin 19 tiler men." dep tażarruᶜ ḳıldı. Ol vaḳtda Şāh Meşreb aydılar kim "Munıñg
arasıġa 20 kirmeġil ki Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḥᵛācem pīrim aytıp erdiler; fitne-i tamām-ı ᶜālem
bol 21 nefs-i şehevātidindür. Bol pelīdni günāhını aslā ḳeçip bolmas." Aḳ Böte Beg 22 munı
eşitip, yene köp tażarruᶜ eylep iltijā ḳıldı. Andın soñg Meşreb aydılar: "Seni 23 ḫātırıñg
131 üçün bol pelīdni günāhını ḳeçtim. Aḳ Böte Beg ḫursend bolup, taᶜzīm ḳılıp 1 andın soñg Īşān
Meşreb'ni şehrġa teklīf ḳıldı. Şāh Meşreb şīr-rūyek bolup, yolġa 2 kirip, revāne bolup bu ġa-
zelni oḳudılar:

3 Ḳıble-i sūd ḳıbledin bilgil ki şeydā men bu kün,
İkki dünyā destidin çün dest-i kūtāh men bu kün.

4 Kūh-ı lengerdür dilim, ᶜArş aldıda bir ḳaṭre ısu],
İntizār-ı vaᶜde i (286) انا فتحنا men bu kün.

5 Żülfekār-ı Ḥaydeī ḥālā meni destimdedür,
Cennetü'l-firdevsini feṭḥide yek-tā men bu kün.

6 Yetti miñg ᶜālem vücūdımġa kirip ter bolmadım,

285. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

286. Kur'ân, XLVIII (Fetih), 1

Men ki tecrīd-i uşal hem-rāh-ı ᶜĪsā men bu kün.

7 Nām [u] nengimni meni ᶜArş'ıġa yetti Cebreʾīl,
Raḥmetidin asragil men mest-i Leylā men bu kün

8 Meşreb'im men, hem kemāl-ı nūr-ı iṣbātımġadur,
9 Ṭūbī [vü] Kevṣer menem, firdevs [ü] rıḍvān men bu kün. (287)

10 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb yene mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

11 Tā kemend-i dest-bāzım, şeh-per-i Cibrīl'ġaça,
Bara men sürᶜat bile tā ḳaṣr-ı Mīkāʾīl'ġaça.

12 Her naẓarġa ötkerip men, her nefesġa neçe ġam,
Bara men himmet bile tā ḳaṣr-ı ᶜAzrāʾīl'ġaça.

13 Heft der-i dūzaḫnı kezdim, heşt der-i cenneti hem,
Tā nihāyāt-ı kemāl-ı sūr-ı İsrāfīl'ġaça.

14 Cān taṣadduḳ der-ḥaḳīḳat ber manga Meşreb bu kün,
15 Tapşuray cān [u] dilimni āḫir-i menzilġaça. (288)

16 Yene Şāh Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

17 Körseti yüzni ol ṣanem ᶜāşıḳ-ı mübtelāsıġa,
Hecr [ü] ġam-ı firāḳ ile Mecnūn-ı bī-nevāsıġa.

18 Ötti cihāndın enbiyā, mürşid, ᶜārif [ü] evliyā,
Salmadı közni aṣfiyā dünyānı mācerāsıġa.

19 Vāṣıl-ı Ḥaḳ bolay deseng, ᶜışḳ [u] muḥabbet ḥāṣıl eṭ,
Rāżī bolup ḳażāsıġa, ṣabr ḳılıp belāsıġa.

20 Köyse muḥabbet otıġa cürm [ü] ḫaṭā günehlerim,
Örtese ḫōd u kibr otın şemᶜ-i yüzin żiyāsıġa.

21 Meşreb-i bī-nevā özi ᶜarż-ı dilini aytadur,
22 Ḫalvet eṭip kelür özi köngülümi ḫānekāsıġa. (289)

287. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

288. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

289. Recez: Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

23 El-kıssa, andın soñg köp mazlūm fukarālar "Bu zālimni kolıdın dād!" dep, āvāz-ı
132 bülend kılıp 1 keldiler. Şāh Meşreb, Ak Böte Beg'ga karap aydılar: "Ay zālim, sen meniñg
mürīd ü muhlisim bolsañg, 2 muvāfık-ı şer^{c} hākim bolgıl. Bir sā^{c}at eger ^{c}adlnı muvāfık-ı şer^{c}
kılsañg, yetmiş yıllik tā^{c}atdın 3 efdāldur, rūz-ı mahşerde sendin ^{c}adālet sorarlar, fukarālardın
namāz, rūze, hac ve zekāt sorar-4 lar. Emdi bol turgen mazlūmlarnı āzād kılgıl." Ak Böte Beg
alarnı āzād kıldı. Andın soñg 5 Şāh Meşreb piş-tāknı üstiga çıkıp olturdılar. Ak Böte Beg'ni
közi Işān 6 Meşreb'ni vücūdlarıga tüşti. Ak Böte Beg kahkaha urup, külüp yiberdi. Şāh 7
Meşreb der-gażab bolup aydılar: "Neme küler sen?" Aydı: "Taksīr, vücūdıñgızni 8 bürūtiga
küler men." Şāh Meşreb aydılar: "Ay Ak Böte Beg, her kaçan bürūtımnı 9 körsem, seni
körgen dek bolur men." Zirā ki Ak Böte Beg köse erdi.

El-kıssa, 10 Ak Böte Beg Işān Meşreb'ga bir şirning terisi ve bir ak eşek, miñg
tenge hedye 11 kıldı. Şāh Meşreb alarnı alıp Ak Böte Beg'ni hakkıga du^{c}ā-yı hayr kıldılar.
12 Andın soñg Şāh Meşreb heme halāyıklar birlen vedā^{c}laşıp Hocend vilāyetidin çıkıp 13
irāde-i Mekke-i Mükerreme kılıp, mest bolup Hudā'nı yādıga bu gazelni okudılar:

14 Neyleyin dil-dārdın bigāne boldum ^{c}ākıbet,
Bu gam-ı hasret bile hem-hāne boldum ^{c}ākıbet.

15 Bol cüdālıg hasretide tākat etmey bir zamān,
Hānumānıdın keçip dīvāne boldum ^{c}ākıbet.

16 Neçe kün kūyıda yördüm, yetmedim vaslıga hiç,
Hecr cāmıdın içip mestāne boldum ^{c}ākıbet.

17 Haddın aştı bol meni rüsvālıgım ^{c}ālem ara,
Halk-ı ^{c}ālem içre köp efsāne boldum ^{c}ākıbet.

18 Hāne-i ^{c}ayş [u] neşātımnı heme ber-bād etip,
Çuğd dek der-günc-i her vīrāne boldum ^{c}ākıbet.

19 Hānekāh-ı Ka^{c}be'din Meşreb murāda yetmedim,
20 Mey içiben sākin-i büt-hāne boldum ^{c}ākıbet. (290)

21 El-kıssa, Işān Meşreb dāhil-i kalender-hāne bolup kalenderler birlen mülākāt
kılıp 22 hemeni kördiler. Baba Muzaffer Hᵛ^{c}ace, [Kalender Hᵛ^{c}ace], ol ikki birāder Şāh
133 Meşreb'ni körüp, tekebbür 23 ü hevā eylep, Işān Meşreb birlen mülākāt kıldılar. Şāh 1
Meşreb'ni aççıgları kelip ol ikki birāderlerga karap bu gazelni okudılar:

2 Hᵛ^{c}ācelik āsān erür merd-i Hudā bolmagıtın,

290. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥak taᶜālā nūrıġa hem āşinā bolmaġıtın.

3 Saç [u] saḳḳalınıñ aḳardı kök eşekni bālı dek,
Ėmdi birlik keldi mundaġ nā-resā bolmaġıtın.

4 Taşla misvāk [u] fes [ü] destārını Meşreb bu kün,
5 Dilde derdiñ bolmasa, yād-ı Ḫudā ḳılmaġıtın. (291)

6 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñ ikki ḫᵛāce ve ḳalenderler İşān Meşreb'ni ᶜārif-i bi'llāh bilip, 7 hüşyār boldılar. Şāh Meşreb pīrleridin beşāret tapıp bu muhammesni 8 oḳudılar:

9 Uluġ deryā-yı raḥmetdin hemīşe ḫuşk-leb bolma,
Ki sen her yerde bolsañ ay ᶜazīzim, bī-ṭaleb bolma,
10 Nikūlar ḫıdmetiġa barsañ, ėmdi bī-edeb bolma,
Mebādā ḳorḳma sen, mānend-i ol Bū Leheb bolma,
11 Seyid sen, ḫᵛāce sen, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

12 Bilip yörgil, cihān-ı bī-beḳā sūd u ziyānıñnı,
Özüñni ḫāk eyle ber-bād urġıl ḫānumānıñnı,
13 Pişürġil maᶜrifet birle tamām üstüḫᵛānıñnı,
Tekebbür yolıġa ber-bād etip berme imkānıñnı,
14 Seyid sen, ḫᵛāce sen, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

15 Ne müşkildür müselmān bolmay, ötse nefs-i şeddādıñ,
Müdām şermendelıġ birle öter bu ᶜömr-i ber-bādıñ,
16 Ecel yaḳanñı tutsa, kimge yetkey dād [u] feryādıñ?
Ḳanı baba vü ecdādıñ, ḳanı evlād u ziyādıñ?
17 Seyid sen ḫᵛāce sen, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

18 Tekebbür fiᶜl-i şeytāndur, bu yolnı tutma nā-ḳābil,
Bu ᶜiṣyān yolıġa saḳḳal aḳardı, sen henūz ġāfil,
19 Yārānlar kettiler, maġrūr-ṣūret bolma nā-ḳābil,
Ki munda tūşe aḫtaranda köp der-kār emiş ḥāṣıl,
20 Seyid sen, ḫᵛace sen, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

21 Ḥaḳīḳat rāh-ı cuḳbādur, hezārān derd [ü] sır bardur,
Tile bir rāh-berni kim bu yolġa sad ḫaṭar bardur,
22 Ḳıyāmet ḳayġusıdın künde miñ ḫūn-ı ciger bardur,
Özüñ olġan suġun başıñga miñ hengāmeler bardur,
23 Seyid sen, ḫᵛāce sen, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

291. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

134

1 Bu ötken ᶜömrüñge her sāᶜatī ḳan yıġlasañg arzır,
Yaḳang yırtıp, fiġān eylep peşīmān yıġlasañg arzır,
2 Ḳıyāmet ḫavfıdın her dem fırāvān yıġlasañg arzır,
Köp ėdi nāme üzre küh-ı ᶜiṣyān yıġlasañg arzır,
3 Seyid seṇ, ḥᵛāce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

4 Közüñgni aḳıdın artuḳ yārānlar hem sefer ḳıldı,
Tişiñg tüşti, saḳal aḳardı, mergiñgdin ḫaber ḳıldı,
5 Teniñgdin ḳuvvetiñg ketken suġun dilde eṣer [ḳıldı],
Seṇi meṇ-meṇlikiñg āḫir īmāānıñga żarar ḳıldı,
6 Seyid seṇ, ḥᵛāce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

7 Seyid evlādı meṇ dėp tutmaġıl rāh-ı şeḳāvetni,
Közüñg barıda aḫtardıñg u bir ehl-i hidāyetni,
8 Teniñgdin kende ḳıl seṇ dem-be-dem hem bār-ı ġafletni,
Tekebbür saḫt erür, boynuñgġa alma ṭavḳ-ı laᶜnetni,
9 Seyid seṇ, hᵛāce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

10 Ḫaṭarlik yolġadur seṇ, meṇ-i beddin bā-ḫaber bolġıl,
Heme raḫtını baġlayup [u] meşġūl-ı sefer bolġıl,
11 Ḳıyāmet ḫavfıdın yādıñgġa keltür, çeşm-i ter bolġıl,
Cihānnı kārvānnı ketti seṇ hem bā-ḫaber bolġıl,
12 Seyid seṇ, ḫᵛāce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

13 Tekebbür yolıġa hergiz özüñgni otġa köydürme,
Bu ötmes rūz emesdür, rūzī üçün munça ḳayġurma,
14 Bu berhem-ḫāneġa barsañg, seṇ aṣlā bī-ġam olturma,
Cihān-ı köhneni yoḳtur ṣebātı munça köp turma,
15 Seyid seṇ, ḫᵛāce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

16 Bu nefsiñg yolıġa yörseñg miṣāl-ı Ermenīdür seṇ,
Özüñgdin ger ḫaber alsañg özüñge düşmenidür seṇ,
17 Başıñg heft āsumānġa yetse, hem çün Ermenīdür seṇ,
Eger aṣlıñga baḳsañg, ḳaṭre-i āb-ı menīdür seṇ,
18 Seyid seṇ, ḥᵛāce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

19 Bu dehr-i bī-beḳāġa ḳoyma emdi imtiyāzıñgnı,
ᶜAbeṣ ötkermeġil lehv-i ᶜömriġa ḳış u yazıñgnı,
20 Tiliñgde kende ḳılma, dem-be-dem sūz u güdāzıñgnı,
Ecelni leşkeri maᶜlūm eṭedür sırr-ı sāzıñgnı,
21 Seyid seṇ, ḥᵛāce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

22 Özüñgni satmaġıl, dānālıġıñgdın ḫōd-fürūşıdur,
Mezellet ḫākiġa dideñgni sürt raḥmetni cūşıdur,
23 Tażarru[c] eyle Ḥaḳ'ġa, [c]ayb bolsa, [c]ayb-pūşıdur,
Bu kün taḳdirġa ten ber ki şol vaḳt-ı ḫamūşıdür,
135 1 Seyid seṇ, ḫ[v]āce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

2 Ulug dergāhġa ümmīd üzülmesdin burun kelġıl,
Laḥid tofraġı çün dideñge tüşmesdin burun keleġıl,
3 Ecelni leşkeri başıñgga tüşmesdin burun kelġıl,
Ṭalebde rişte-i [c]ömrüñg üzülmesdin burun kelġıl,
4 Seyid seṇ, ḫ[v]āce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

5 Yārānlar ṣoḥbetidin zāhir ü bāṭınnı muḥkem ḳıl,
Güneh terk eyleseñg, dünyānı sen mānend-i Edhem ḳıl,
6 Güneh yādıñgga kelse, dem-be-dem yād-ı cehennem ḳıl,
Közüñgni nūrı ketmey bu cerāḥatlarnı merhem ḳıl,
7 Seyid seṇ, ḫ[v]āce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

8 [c]Ademdin her kişi dünyāda kelse, ol misāfirdür,
Eger ṣıdḳıñg dürüst bolsa, Ḫudā her yerde ḥāżırdur,
9 Bed ü nīkiñgni Ḥaḳ'ġa tapşur, emdi kār-ı taḳdīrdür,
Tekebbür yolıġa yörgen müselmān yoḳtu, kāfirdür,
10 Seyid seṇ, ḫ[v]āce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

11 Közüñgni açġıl ay ġāfil, ḳıyāmet hem yaḳın keldi,
Kimi ki bizni taptı devlet [ü] dünyā redin taptı,
12 Ser-encāmıñgnı ḳoldın berme, taḳdīriñg çetin keldi,
Heme şāh [u] gedāġa kurte-i bī-āstīn keldi,
13 Seyid seṇ, ḫ[v]āce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

14 Ser-i ādem demeñg, ta tolmasa nūrdın gūristānıñg,
Ne müşkildür ḳoluñga yetmey ol ser-günc-i pinhānıñg,
15 Seni çep yolġa başlapdur, bu nefs-i nā-müselmānıñg,
Bile'lmem kim ne bolġaydur, keterde nūr-ı īmānıñg?
16 Seyid seṇ, ḫ[v]āce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

17 Ḳoluñgdın kelse taşla, bu libās [u] mülk [ü] mālıñgnı,
Bolup ṭā[c]atġa meşġūl yād ḳıl Perverdigārıñgnı,
18 Diliñgni merdġa tapşur hem [c]inān u iḫtiyārıñgnı,
Kel emdi pāymāl et, nefs-i şūm-ı ejdehārıñgnı,
19 Seyid seṇ, ḫ[v]āce seṇ, zinhār maġrūr-ı neseb bolma.

20 Kel ay Meşreb, suhan kūtāh kılġıl, yahşılar ketti,
Men hem bir kün keter men, cümle āhir çeşm-i ter ketti,
21 Köñülni gencini bilgen heme ṣāḥib-nazar ketti,
Cihānnı zindānıdın āhiri ḫūn-ı ciger ketti,
22 Seyid sen, ḫᵛāce sen, zinhār maġrūr-ı neseb bolma. (292)

23 El-kıssa, bu muhammesdin soñġ Muẓaffer Ḫᵛāce, Ḳalender Ḫᵛāce, ḳalenderler,
136 İşān Meşreb'ġa [1] maᶜẕeret ḳılıp ayaġlarıġa yıḳıldılar. Ol vaḳtda Şāh Meşreb'ni şevḳleri ziyāde bolup bu muhammes [2] ni oḳudılar:

3 İntizār-ı ḳāmet-i māh-ı münevver bolmadım,
Leylā Mecnūn dek kirip ᶜālemġa server bolmadım,
4 Örtenip şemᶜ-i cemālıñġ birle ahker bolmadım,
Çün ṭaleb bāzārıda kirdim Sikender bolmadım,
5 Terk etip ᶜālemni Edhem dek ḳalender bolmadım.

6 Neçe yıl deşt ü beyābānlarġa yördüm çeşm-i ter,
Neçe evtād-ı mükemmellerġa boldum hem-sefer,
7 Tapmadım bāġ-ı murād [u] naḫl-ı ᶜışḳıdın semer,
ᶜÖmr bī-cālıġ bilen ötti çü barur [u] güzer,
8 Dāyimā yördüm çü mūr u hīç şekker bolmadım.

9 Müddetī boldum refīḳ men ehl-i ṣābirler bilen,
Gāh "Hū" ḳıldı dilim, ehl-i mücāvirler bilen,
10 Geh ġarīblıġ çölini kezdim misāfirler bilen,
Gāh mü'minġa ḳoşuldum, gāh kāfirler bilen,
11 Ḳaṭre dek tüştüm ṣadefke meyġa gevher bolmadım.

12 Bürkaᶜī saldım başımga köp ᶜibādet eyledim,
Yetmeyin Ḥaḳ yolıġa bisyār ṭāᶜat eyledim,
13 Ḥasta-dil köñlümni ġamdın bī-celādet eyledim,
Sīnelerni çāk etip kān-ı melāḥat eyledim,
14 Ḳayta boldum yolġa bir ādemġa reh-ber bolmadım.

15 Rāh-ı ᶜuḳbānı ṭaleb ḳıldım revā bolġay mu dep,
Şemᶜ-i īmānım nūrıġa pür-żiyā bolġay mu dep,
16 Bol ḳuruḳ cismim günehdin bī-güneh bolġay mu dep,
Āh ursam, şād [u] maḳbūl-ı duᶜā bolġay mu dep,
17 Her ᶜibādet bīş tuttum dīdesi ter bolmadım.

292. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

18 Gāh ser-keşlik ḳılur erdi, bu nefs-i kāferim,
Neçe dergāhlarġa sürttüm ᶜāḳıbet çeşm-i terim,
19 Tā hevāġa yetti, örtendi meni ḫākisterim,
Mestlerni küyıda ālūde boldı micmerim,
20 Ān-ḳadar örtendi baġrım, ᶜūd [u] ᶜanber bolmadım.

21 Müflis erdim nāgehān elgimde teġdi kīmiyā,
Yārī berdi baḫt [u] iḳbālım meni vaḳt-ı duᶜā,
22 Bāṭınım nūr-ı ḥaḳīḳat birle çün boldı ṣafā,
Her namāzım bī-ḫōdıġa eyledim men iḳtidā,
23 Ol mükemmel elgini tuttum, muẓaffer bolmadım.

137 1 ᶜArş'ġa yetti himmetim bī-ḥad bolup endāzedin,
Ḥaḳ kerāmet eyledi, çıḳtı elemlik kāzedin,
2 Men īmān ettim, selāmet, vehmlıġ dervāzedin,
Bir meded yetkey mü mü'minlerġa rūḥ-ı tāzedin,
3 Kān-ı zer boldı dilim ammā çü zer-ger bolmadım.

4 Yıġlamaḳ boldı keçe kündüz hüner-kārım meniñg,
Ṣāf keldi şām-ı hecriñg zikr-i tekrārım meniñg,
5 Tā ziyāde boldı baġrım içre āzārım meniñg,
Āteş-i ᶜışḳıda köymaḳ boldı, kirdārım meniñg,
6 Sīne sūzāndur, āteş-i taşt-ı aḫker bolmadım.

7 Ḳayta başdın sīneni inkār ḳıldı ᶜāḳıbet,
Yüz belā [vü] derd [ü] ġamge yār ḳıldı ᶜāḳıbet,
8 Bol ᶜazīz cānımnı yolda ḫār ḳıldı ᶜāḳıbet,
Āḫiri Manṣūr dek ber-dār ḳıldı ᶜāḳıbet,
9 Her zamān çarḫ-ı felek dek ẓulm-perver bolmadım.

10 Meşrebā, ᶜömrüñgni ötkerdiñg tamām-ı ġam bile,
Ādemī maḳṣūdıġa yetmesdür bu ᶜömr-i kem bile,
11 Bara men āḫir laḥidġa dīde-i pür-nem bile,
ᶜÖmr ötti hem-nişīn bolmadı dōst ādem bile, (293)
12 Rāh-berler ketti, hem-rāh-ı Peyember bolmadım. (294)

13 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb heme ehl-i meclisni aḥvālını bilip bī-ḫōdāne bu ġazelni oḳudılar:

293. Bu beyit metinde yanlışlıkla 137/23'te basılmıştır.

294. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

14 Bir demī men fārıġ-ı endīşe vü ġam bolmadım,
Lahza'ī rūhānīler ḳolıġa maḥrem bolmadım.

15 Her ḫas u ḫārīni kördüm, ẕikr-i Ḥaḳ bī-ḥad bilür,
Men neçük cāhildü men, ḫasdın muḳaddem bolmadım.

16 Munça men baḫt-ı ḳara boldum muḥabbet yolıġa,
Cümle ādem boldı, men aslā ādem bolmadım.

17 Cümle ehlniñg bendeni Ḫālik özi bendem deśün,
Tā özi bendem demey aślā mükerrem bolmadım.

18 Bī-ḫayırlik birle ᶜömrüñg ẓāyiᶜ ötti Meşrebā,
19 Vā-dirīġā, ᶜömr ötti dīde-pür-nem bolmadım. (295)

20 El-ḳıśśa, bu sözdin soñg Muẓaffer Ḥᵛāce ve Ḳalender Ḥᵛāce İśān Meşreb'din soradılar: "Yol 21 [neme] bolsun?" İśān Meşreb aydılar: "İrāde-i Beytu'llāh dep erdim, bol ḳalender-ḫāneġa 22 ḳeldim ki śāyed bir ḥācī bolsa, hem-rāh bolup, seyāḥat ḳılıp yörsem, ammā bol yerde hergiz 23 ṭālib-i Allāh'nı tapmadım." dep İśān Meşreb yolġa kirip revān
138 boldılar. 1 Merāḥilni ṭay kılıp bir deryānı lebiġa bardılar. Kördiler ki bir merd ḳemeçi köp ḫalāyıḳnı ḳemege salıpdur. 2 İśān Meşreb aydılar: "Meni hem ḳemege salıp deryādın ötkergin." Ḳemeçi aydı: "Ay dīvāne, sen bir tenge ber 3 señg, seni hem deryādın ötkerür men, bolmasa, yoluñga kete bergin." dep sögti. Ol vaḳtda İśān 4 Meşreb'ni cezbeleri tutup, Hudā'ġa münācāt kılıp, taḫta-pōstlarını deryānı suyını üs 5 tiġa töşep, "Allāhu ekber!" dep, çıḳıp, mest-i mey-i vaḥdet bolup bu ġazelni aydılar:

6 Pöstekimni suġa saldım, herçi-bād-ābād dep,
Ġam beyābānıġa yördüm yıġladım feryād dep,

7 Bir Ḫudā'ġa tekye kıldım, bendeġa ġam-ḫᵛār dep,
Āh urup, efġān ḳılıp, bülbül kebi gül zār dep.

8 Tā ki bendeñgga Ḫudāyā, bir naẓar ḳılsañg bolur,
Gül yüzüñgni bir körüp şükr eyledim Settār dep.

9 Bülbül-i şūride men, ᶜışḳ otıġa efġān ḳılıp,
Bol uluġ deryāġa kirdim, Ḫālikü'l-enhār dep.

10 Kaᶜbe bargenlerge dūzaḫ otı hīç ḳılmas eser,
Dergehiñge men kelip men, bir atıñg Ġaffār dep.

295. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

11 Meşreb-i dīvāne men, sen mendin almas sen ḫaber,
12 Żāt-ı pākıñġa sıġındım men seni Cebbār dep. (296)

13 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb kemedin ilgeri kettiler , ammā keme deryānıñ ortasıġa yetkeç, 14 bād-ı muḫālif turup kemeni ġarḳ eylemaḳġa tegürdi. Heme ḫalāyıḳlar Ḫudā-yı ta-ᶜālā'ġa münācāt ḳılıp, 15 tevbe ve tażarruᶜ ḳılıp ve yene aydılar: "Ya pīrim, ᶜöşr-i mālarımızını sizge nezr ḳılduḳ." İşān 16 Meşreb bu sözni eşitip (297) الشفقت على خلق الله dep alarnı duᶜā ḳıldılar. Keme ve cümle 17 ḫalāyıḳlar sıḥḥat u selāmet deryādın öttiler. Andın soñ alar etken nezrlerini alıp, 18 kelip İşān Meşreb'ni yanlarıġa ḳoydılar. Kemeçi hem kelip, ayaḳlarıġa yıḳılıp tevbe 19 ḳıldı. Şāh Meşreb ṣadaḳalarını ġarīb misāfirlerġa berip, bī-edeblerni şānıġa bu ġazelni 20 oḳup naṣīḥat ḳıldılar:

21 Dünyāġa bir bī-edeb bolsa, heme ṣaḥrā ḳurur,
Bir baḫīlni sāyesiġa cennetü'l-meᵓvā ḳurur.

22 Ehl-i dīn çıḳsa yolıda baḥr u ber yeksān bolur,
Bir baḫīlni şūmlıġıdın mevc uran deryā ḳurur.

23 Ḳaṭre nem kelmes hevādın nā-şükür bolsa bu ḳavm,
Bu laḥidning astıġa deryā-yı raḥmet hem ḳurur.

139 1 Bir baḫīl bolsa cihāngа niᶜmet-i elvān ḳurur,
2 Cümlesi ber-bād olup ol māhī-i deryā ḳurur. (298)

3 El-ḳıṣṣa, bu ġazelni aytkendin [soñ] sūdā-ger aydılar: "Taḳṣīr, mihribānlıġ ḳılıp ḳayda barar siz?" İşān 4 Meşreb aydılar: "İnşā-allāh, Ḫudā ḫᵛāhlasa, Kaᶜbetu'llāh barar men." Sūdā-gerler aydılar: "Bizler sizniñ 5 birlen ḫıdmet ḳılıp barur miz. Mihribān bolup günāhlarımızını keçiñ ve yene bizlerni 6 ḫāṭırımız üçün Türkī bir muḫammes oḳup bersünler." dep iltimās ḳıldılar. "ḫūb" dep 7 oḳudılar:

8 Bilip ḳoyġıl ḳademni yolġa çün ḳattıġ sefer bardur,
Muḥabbet dāġını tutken suġun dilde eşer bardur.
9 Saḳal aḳardı, tiş tüşti, bu kün mergdin ḫaber bardur,
Cihānnı ārzūsın ḳılmaġıl āḫir żarar bardur,
10 Eya ferzend-i ādem, başıñġa hengāmeler bardur.

11 Ki tā köydürmeseñg, berhem urup āzürde cānıñgnı,
Dürüst ḳılmaḳ ḳıyındur nefs-i şeyṭāndın īmānıñgnı,

296. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

297. Arapça ibâre

298. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

12 Sikender tapmadılar aslā āsān āb-ı ḥayvān'nı,
Yürek kan bolmasa, hergiz tapımas genc-i cihānnı,
13 Mekān-ı ejdehā her yerde bolsa, kān-ı zer bardur.

14 Ḳeterdin yād ḳıl, zinhār ġamdın bī-eser bolma,
Heme ketmaḳçıdurlar bī-tereddüd sen sefer bardur,
15 Muḥammed yıġlap öttiler, bu kün bī-çeşm-i ter bolma,
Ḳademni ᶜālī-himmetler bilen ḳoy, bī-ḫaber bolma,
16 Kişi kim ḳāl [u] ḳīlin aldıda yüz miñ ḫaṭar bardur.

17 Egerçi rānde ḳılsa, merd-i Ḥaḳ'dın bolsa nevmīdi,
İmān tapken kişige bar ermiş ᶜömr-i cāvidi,
18 Ḳarangu keçeni aldıġadur, meh-tāb [u] ḫūrşīdi,
Raḥīm'dür bir atı şāyed ki ḳılsa bizni ḫursendi,
19 Bu yolda zehr yutsañ, kinde āḫiri şeker bardur.

20 Dil-āverler bu yolda cehdler eylep yıḳıldılar,
Hezārān Manṣūr-ı Ḥallāc dārıġa asıldılar,
21 Velīlerni körüñgler, neçe yüz miñ yol yöridiler,
Ḫudā'nı ḫavfıdın tınmay tün [ü] kün tevbe ḳıldılar,
22 Ser-i düzaḫda köymes merd kişi çün çeşm-i ter bardur.

23 Ḳara saḳḳal berip sizge kömülmesdin burun baş ur,
Közüñgni kāsesiġa ḫāk tolmasdın burun baş ur,
140 1 Teniñgdin cān-ı şīriniñg üzülmesdin burun baş ur,
Eyā Meşreb, zebānıñgnı tutulmasdın burun baş ur,
2 Ḫudā dīdārı çün ᶜāşıḳlarıġa cilve-ger bardur. (299)

3 El-ḳıssa, bu sözdin soñg hemeleri iḫlāṣ ḳılıp, evliyā-yı ber-ḥaḳ bilip, İşān Meşreb'ġa 4 mürīd bolmaḳçı boldılar. Şāh Meşreb alarġa pend ü naṣīḥat kılıp istiḳāmet-i şerīᶜat ḳıldılar. 5 Ve yene bu muḫammesni oḳudılar:

6 Cesed bīgānedür ol dem ki nāgeh serdin ayrılsa,
Ṣadefni ḳadrı kemdür, kökiġa gevherdin ayrılsa,
7 Cihān leb-teşnedür, ᶜālemġa baḥr [u] berdin ayrılsa,
Ḫarābī çün bolur bir mülk-i İskender'din ayrılsa,
8 Bolur şermende ol maḥşerde kim reh-berdin ayrılsa.

9 Közüñg aldıġa turgen nükte-dānlar ḳetti, ḳan yıġla,
Özüñg dek şīr-dil-i bī-ḫānumānlar ḳetti, ḳan yıġla,

299. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

10 Bu sözler bilgüçi şīrīn-zebānlar ketti, ḳan yıġla,
ᶜAzīzler, merdler, hem ten-dürüstler ketti, ḳan yıġla,
11 Ḳayerde yol tapar ümmetke Peyġamber'din ayrılsa.

12 Dürüst ihlās ḳılġıl, çün behiştni bermeġil ḳoldın,
Ḳadem ḳoyġıl çü rāh-ı ᶜāfiyetni bermeġil ḳoldın,
13 Bu yolda şemᶜ-i bezm-i encümenni bermeġil ḳoldın,
Uşal dāmān-ı ṣāḥib-terbiyetni bermeġil ḳoldın,
14 Yeter ser-riştesi sulṭān eger leşkerdin ayrılsa.

15 Bu yolda ᶜāfiyetlik Ādem ü nūr-ı Ḥavā ketti,
Közümni tā yumup açtım, Ḫalīl-i bā-ṣafā ketti,
16 Uşandaḳ Ṭūr üzre rāz eşitken ol Mūsā ketti,
Yaḳanġnı çāk etip yıġla uşandaġ Muṣṭafā ketti,
17 Āhıdın örtenür ṭıflı eger māderdin ayrılsa.

18 Naẓar yolıdadur men dilde hergiz hem-demim yoḳdur,
Cihānnı seyl eger alsa, meni hergiz ġamım yoḳdur,
19 Köngülni kāvlama körmaḳdın özge hīç kimim yoḳdur,
Cerāḥatlıġ dilimġa nefᶜ kılġan merhemim yoḳdur,
20 Tapar dūzaḫda cā, her kim ki ol reh-berdin ayrılsa.

21 Keter vaḳtı Meşreb'ni diliġa genc-i raḥmet ber,
İlāhī yol adaşken ᶜāṣī ümmetlerġa cennet ber,
22 Dilimġa her zamānī āteş-i şevḳ-i muḥabbet ber,
Başımġa şūriş-i sevdā evel vehm-i ḳıyāmet ber,
23 Yeter mü'min Ḫudā'ġa nefs-ger kāferdin ayrılsa. (300)

141 1 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb kördiler ki ḫalāyıḳlarnı köngli āyīne dek ṣāf boluptur. Alarnı ihlās 2 larıġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

3 Sen eger ᶜālim erür sen gevherimni kāvlama,
Ten-i ᶜuryānım çü ýaradur serimni kāvlama.

4 Merd-i Ḥaḳ bolsang [bu] yolda ṭālib-i dīdār bol,
Anadın munda kelip sen āteşimni kāvlama.

5 Yetti deryānı yutup ammā henūz leb-teşne men,
Teşnelerni ḳadrını bilseng dilimni kāvlama.

300. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

6 Meşrebā, her yanda barsañg ḳılma daᶜvā şeyḫlıġ,
7 Gevherimni sındurup bol cevherimni kāvlama. (301)

8 El-ḳıssa, Meşreb aydılar: "Birāderler, men bir merd-i seyyāḥ men, bir yerde hergiz ḳarārım bolmas. Siz 9 lerni duᶜā ḳılıp ḳaytar men. Sizler bir pīr-i mürşid-i kāmilni tapıp mürid bolurlar!" Bu sözġa heme 10 leri yıġlap aydılar: "Sizdin özge pīr-i kāmil ḳaydadur?" dep hemeleri bir birleriġa naṣīḥat 11 ḳılıp aydılar kim "Erte bolsa, hedyelerni alıp, ḳelip andın soñg mizge yār bolur siz." 12 Işān Meşreb bu maşlaḥatlarnı añglap, deryānıng lebide barıp, ṭahāret ḳılıp, ikkirekᶜat 13 namāz oḳup, münācāt ḳılıp kördiler ki yüz miñg mürīd-i ṣādıḳdın bir kişi kāmil ve ᶜārif 14 bolur, bolmasa, hemeleri bir ḳuruḳ yıġaç bolur ekenler. Ol vaḳtda Işān Meşreb bol sır 15 nı bāṭın közleri birlen körüp, "Hū" dep, yolġa tüşüp revān boldılar. Erte boldı. 16 Cemīᶜ muḫlişler ḳelip kördiler, Işān Meşreb ġā'ib bolupdurlar. Hemeleri köñgli 17 immet dilediler.

El-ġaraż, Işān Meşreb neçe menzil yol yörüp, Urgenç vilāyetiġa 18 dāḫil bolup, Muḥammed Pehlivan Ata'nı merḳad-ı münevverlerini ziyāret ḳılıp, dāḫil-i ḳalender-hāne bolup, 19 baba'ī ḳalenderler birlen mülāḳāt eylep, olturup erdiler. Baba'ī ḳalender 20 Işān Meşreb'ġa ḳarap aydı: "Ay şeh-bāz-ı bülend-pervāz, ḳaydın ḳelip ḳayda 21 barur siz?" Ol vaḳtda Şāh Meşreb mest bolup bu ġazelni 22 oḳudılar:

23 Vaḳt-ı tenglikde ötüptür müjde-i miskīn menem,
Keyfiyetni izlegen ḥālā ki Necmü'd-dīn menem.

142 1 Naḳş-ı devlet mührini nefsimde bastı çün pīrim,
Şems-i Tebrīzī menem, gāhī Celālü'd-dīn menem.

2 Ḫalvet-i rāh-ı vaṭan taptım, neşāṭım ḳalmadı,
Şeyh Necmü'd-din-i Kübrā vü Bahāü'd-dīn menem.

3 Ḥāṣılım dünyā vü ᶜuḳbādın be-her nevᶜ kendedür,
Bir nazar ḥālımġa ḳılġıl, rūḥ-ı Şemsü'd-dīn menem.

4 Tā ḥamīr bolmay bu ḥākim şūrīş-i maḥşer bilen,
Teşnelıġnı şükr eter men, Şeyḫ Muḥyi'd-dīn menem.

5 Men Nemengān şehridin çıḳtım pīrimni emridin,
Ḳutb-ı rabbānī bolup Ṣāliḥ ü Bedrü'd-dīn menem.

6 Ḥāṣılımnı sorasañg, bir Meşreb-i dīvāne men,
7 Gāh kāmil, gāh fāżıl, Ḫıżr [u] Nūrü'd-dīn menem. (302)

301. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

302. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

8 El-ġaraż, bol ḥālātnı eşitip heme ḳalenderler uluġ evliyā bilip iᶜzāz ḳıldılar. 9 Urgenc ḥākimi tamām ᶜulemālar birlen ḳelip ziyāret ḳıldı. Urgenc ḥākimi soradı: "Ne sebebdin 10 bu vilāyetġa ḳeldiñgiz?" Meşreb aydılar: "Pīrim emr ḳıldılar, ziyāret-i Kaᶜbetu'llāh barġıl, şol sebebdin bu yerlerġa 11 ḳeldim." dep bu muḥammesni oḳudılar:

12 Yā Raḥīm, Raḥmān atıñ ḡ men izledim sizdin meded,
Yā Muḥammed Muṣṭafā men izledim, sizdin meded
13 Ādem ü Ḥavvā Ata, Nūḥ-ı nebī, sizdin meded,
Kaᶜbe'ni tüzgen Ḫalīl-i bā-ṣafā, sizdin meded,
14 Dāvūd [u] İdrīs [ü] Yūnus [u] Mūsā, sizdin meded.

15 Şāh-ı merdān-ı velī dīn ḳılıçını çapġusı,
Dāyimā Düldül-süvār Ḳanber ḳaşıġa bolġusı,
16 Ṣıdḳ [u] iḫlāṣı ile çapılsa himmet ḳılġusı,
Dāyimā cehl ten bile mey-ḫāneġa olturġusı,
17 Sāḳī-i Kevṯer, ᶜAlī, şīr-i Ḫudā, sizdin meded.

18 Maḳṣadım şoldur, muḥabbet ḳılsalar, bir tola cām,
Ḳavm [u] ḳardaşım meni taᶜn eyler erdiler müdām,
19 Men güneh-kār ᶜāṣī ḳulnı ḳollagey seṉ Kirdigār,
Cümle aṣḥāb [u] Ebū Bekr [ü] ᶜÖmer, ᶜOṯmān tamām,
20 Ol Ḥasan [u] bir Ḥüseyn [ü] ḫayr-ı nās, sizdin meded.

21 Hem Celīl, Şeyḫ-i Kebīr ü Şeyḫ Cemīl ü Şeyḫ Celāl,
Ḫāl Ata, Sulṭān Ata, Veys, evliyā-yı ber-kemāl,
22 Bilmedim ḳaysıdurur yā, hā vü ġayn u ṣād u dāl,
Mīr Ḥayder, Mīr Büzürg, berḳ-i mest-i cām-ı ḥāl,
23 Baḥr ü berde Ḫıżr u hem İlyās Ata, sizdin meded.

143 1 Zāl Ata, Ḫarvan Atā, Seyyid Ata, eṟ evliyā,
Saᶜd-ı Vaḳḳāṣ, Mālik Ejder hem ᶜUbeyd eṟ evliyā,
2 Ḫᵛāce Yūsuf, evliyā Maḥmūd Ata, eṟ evliyā,
Ṣadr Ata, Bernā Ata, Sulṭān ᶜAlī eṟ evliyā,
3 Şāh-ı ḫūbān, Ġavṯ-ı Geylānī, pīrim, sizdin meded.

4 Ḫᵛāce Ubbān, Nūr Ata, ġavṯ-ı zamān Ḫᵛāce Cihān,
Ḫᵛāce Büzrüg Pārsā, Ḫᵛāce ᶜAlī [ü] Şāh Cihān,
5 Bol kemīne ᶜāṣī ḳulnı ḳol tutuñlar şol zamān,
Ḫasta [vü] ᶜāciz ḳuluñ ġ yıġlap turupdur her zamān,
6 Aḳ Ata vü Kök Ata, hem Mīr ᶜAlī, sizdin meded.

7 Ḫᵛāce Aḥmed Yesevī, Cündī vü ᶜAṭṭār-ı velī,
Pīr-i kāmil üstādım, aḳ u ḳaranı bilgeni,
8 Meşreb-i ᶜāṣīni ḳollanġ nuḳabā cümle velī,
Cümle-i er evliyā, ol ġavṯ-ı ᶜAbbās-ı velī,
9 Cümle Urgenç büzrügi Pehlvān Ata, sizdin meded. (303)

10 El-ġaraż, andın soñġ cemīᶜ ḥalāyıḳ İşān Meşreb'ġa ḳarap aydılar: "Taḳṣīr, eger siz bol yerde 11 istiḳāmet ḳılsañġız, barçamız sizge ḳul bolup, mürīd bolur miz." Şāh Meşreb aydılar: "Men 12 irāde-i ḥac ḳılıp men." dep Mekke-i muᶜaẓẓamanı şānıge bu beytni oḳudılar:

13 Kaysı kün bolġay ki men Mekke'de meᵓvā eylesem,
Kaᶜbe-i maḳṣadġa barıp menzil ü cā eylesem.

14 Her birāderni körüp iñġ yol başıdın örkülüp,
Ẓāhir ü bāṭın güneh ᶜafvın tevellā eylesem.

15 Baᶜd-ezīn barıp Ḥabīb-i Ḥażret-i Ḥaḳ yanıda,
Ḫāk-i pāyıñġ sürmese, bol çeşm-i bīnā eylesem.

16 Ḫānekāh-ı saḥnıġa oltursam birāderler bilen,
Ger Ḫudā tevfīḳ berse, yād-ı Mevlā eylesem.

17 Ḥaḳ taᶜālā sanᶜatıda ᶜArş-ı aᶜlā üstide,
Men cemāl-ı Ḥażret-i Rabb'ım temāşā eylesem.

18 Bāde-i vaḥdetni berse sāḳī-i şīrīn-zebān,
İkki ᶜālemni uşal ṣaḥbāġa sūdā eylesem.

19 Ḳuṭb-ı ᶜālem, ġavṯ-ı aᶜẓam, dīn-i İslām'ım pīrim,
20 Meşreb'e ḳılsa meded, ḫizmeti ber-cā eylesem. (304)

21 El-ġaraż, andın soñġ Meşreb ḳaytmaḳçı boldılar. Cemīᶜ ḥalāyıḳ-ı Ḫᵛārizm birlen vedāᶜ ḳılıp, bir 22 menzil yol yörüp, heme ḥalāyıḳlar İşān Meşreb'din duᶜā tilep ḳayttılar. Şāh Meşreb Ḫudā-yı taᶜālā' 23 ġa sıġınıp Kaᶜbe-i şerīfġa ᶜāzim bolup bu ġazelni oḳudılar:

144 1 Ḳel [ay] köñgül, bu kün merdāne bolġıl, vaḳt-ı maḳṣūddur,
Bile'lmes men, ne sevdālar meni başımġa mevcūddur.

303. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün
304. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

2 Ezeldin keyfiyet körgen kişilerdin soraŋg derdni,
(305)شراب الطهور nūş eylegen elbette bī-ḫōddur.

3 Kişi közide yaş bolmasa [ger] ᶜömrini ḫoş bilmeŋg,
Tamām-ı ötken ᶜömri Ḥaḳ'nı dergāhıġa merdūddur.

4 Közüŋgdin ḳan tökip yıġla, Ḥudā'nı yādını ḳılġıl,
Közüŋgni yaşını bir ḳaṭresi mānend-i yāḳūtdur.

5 Kişi taḳdīriġa ten bermese, īmānı yoḳ ermiş,
Anı zātıge inkār eylegenler ḳavm-ı Nemrūddur.

6 Ḳel ay Meşreb, ümīd etġıl, Ḥudāy'ım lā-yezāl ermiş,
7 Peşīmānlıġ ne sūd, emdi küşendeŋg Belḫī Maḥmūd'dur. (306)

8 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soŋg öz ḥasb-ı ḥāllarıġa bu ġazelni mestāne-vār oḳudılar:

9 Zekriyā men Hū bile köŋglimni seṇ miᶜmār ḳıl,
Bende men ṭāᶜatını ez-yār-ı Ḥudā bisyār ḳıl.

10 Şems-i Tebrīzī'ġa boldunŋg ḳul, ḥaḳīḳatdın geb ur.
Hem-çünān Mollā-yı Rūmī deḳ munı izhār ḳıl.

11 Ehl-i maᶜnā ṣoḥbetidin rūḥ āsāyiş tapar,
Nā-resālar aldıġa ᶜömrinŋni seṇ tekrār ḳıl.

12 Ḳāmeting ḥam eyleġıl, dāyim ḳıyāmet vehmidin,
Tūşe-i rāhıŋgnı ez-ḫūn-ı ciger ṭayyār ḳıl.

13 Ḳaṭre-i raḥmet suyı dūzaḫnı nāçiz eylegey,
Mest-i ġāfillerni yā Rabb'ım, özüŋg hüşyār ḳıl.

14 Ḥaḳ yolıġa Meşrebā, bī-tūşe yetmes hīç kişi,
15 Her güneh ḳılsaŋg, peyidin zūd istiġfār ḳıl. (307)

16 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb yolġa kirip bara turġanda, yetti ḳalender yetip keldiler. Uzaḳ sefer 17 ḳılıp ziyāret-i Kaᶜbetu'llāh ḳılgan ekenler ve libāsları hem libās-ı ḥāciyāne erdi. Şāh Meşreb 18 alarġa selām berip mülāḳāt ḳılmaḳçı boldılar. Ḥācīler Meşreb'ni manẓūr

305. Kur'ân, LXXVI (İnsân), 21

306. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

307. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

kılmay körüşmediler. [19] Meşreb alarġa karap aydılar: "Ay birāderler, meṇ hem sizler deḳ ziyāret-i Kaᶜbe-i şerīfġa barur meṇ. Siz [20] lerdin ṭarīḳ u ādāb u şerā'it-i ḥacnı sorar meṇ." Alar Meşreb'ġa karap aydılar: "Ay dīvāne, [21] seṇ köp aç kalıp seṇ, anıṅ üçün bahāne-i ḥac kılıp, āvāre-i vilāyetler bolup yör [22] gen bolur [seṇ], seṇ kim, ṭarīḳ-i ziyāret-i Kaᶜbe'ni soramaḳ kim?" deṗ aydılar. Bu sözġa İşān [23] Meşreb'ni cünūnları tutup bu ġazelni oḳudılar:

145

1 Peşşeni fīl eylegen ᶜālimġa himmetdin gep ur,
Ḥācī bolsaṅ yoldaki renc ü riyāżetdin gep ur.

2 Meṇ seṇi dildin sorar meṇ, bermeġil güldin ḫaber,
Tilni dilge müstaḳīm eylep ᶜibādetdin gep ur.

3 Her kişi ṣūretġa maġrūr bolsa, ol mürted keṭer,
Bolmaġıl sūretġa maġrūr bizge sīretdin gep ur.

4 Cev bilen gendümni rehin sorasaṅ dihḳānġa ayt,
Ṭālib-i ḥacnı uçrasa, anda ziyāretdin gep ur.

5 Yeṭti deryānı yutup ammā henūz leb-teşne meṇ,
Teşnelerni yād ḳıl, evlād-ı ḥażretdin gep ur.

6 Tā Ḫudā emr eṭmese, hīç kimge kār etmes belā,
Sen eger ᶜāḳil eseng (308) vehm-i ḳıyāmetdin gep ur.

7 Taṅla Ḥaḳ ḳādī bolup bolsa Muḥammed sulḥ-ger,
8 ᶜĀṣi ümmet ḥaḳḳıġa anda şefāᶜatdın gep ur. (309)

9 El-ḳıssa, mundın soṅ heme ḳalenderler sözleriġa münfaᶜil bolup, tażarruᶜ birle maᶜzeret ḳıldılar. [10] Ḥācī Ṣafā degen, alarnı uluġları bar erdi, yeṭti mertebe ḥacc-ı ekber kılġan, neçe mertebe māl, eşyā [11] larını tārāc kılġan. Ol kelip aydı kim "Ay şāhım, bizler ḫatā kıldük, emdi sizdin [12] ümmīd ḳılur miz kim mihribānlıġ ḳılıp, yene şuṅa pey-rev bir ġazel oḳusaṅġız?" İşān Meşreb [13] bu ġazelni oḳudılar:

14 Taşlaġıl maddiyyetiṅni ḳul-hüva'llāhdın gep ur,
Ḥāl lu] kālnı taşlaġıl estaġfiru'llāhdın gep ur.

15 Ādem oġlıġa bu dünyā hīç vefā ḳılmas eken,
Der-i maḳṣūd istesenġ, taḫt-ı deryādın gep ur.

308. Metinde 'bolsang' yazılıdır.

309. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

16 Ḫalḳ ara ᶜömrüñgni ötkerdiñg heme zāhid bile,
Ḥāṣıl-ı ᶜömrüñge ḳılgen zühd ü taḳvādın gep ur.

17 Secdetiġa ḳılma dāyim yād ḳılġıl Teñri'ni,
Eski dünyādın gep urma, yeñi dünyādın gep ur.

18 Kim ki terk ėtse bu dünyā, ol tapar hem āḫiret,
19 Meşrebā, ötkerme ᶜömrüñg ışbu sevdādın gep ur. (310)

20 El-ḳıṣṣa, andın soñg Şāh Meşreb'ġa tevbe, taẕarruᶜ birlen aydılar: "Ay ḳuṭb-ı ᶜālem, bol bī-edeb[21] lerni günāhlarıdın kemine ḳulnı ḫaṭırı üçün keçiñg!" Ammā İşān Meşreb Ḥācī Ṣafā'nıñg [22] ḫātırları üçün günāhlarını ötüp duᶜā-yı ḫayr ḳıldılar. Andın soñg Ḥācī Ṣafā hem mest bolup, [23] ṭarīḳ-i mülāḳāt-ı ḥacnı beyān aylap, Meşreb'ġa ḳarap aydılar
146 kim "Ay şāhım, [1] evvel mertebe iḥrām baġlap telbiye oḳudurlar." dėp ser-ā-pā menāsik, aḥkām u erkān-ı ḥacnı beyān ḳıldı. [2] Andın soñg Meşreb bu muḥammesni oḳudılar:

3 Ḳanı merdī ki maḥşer ḫavfıdın tirilse müjgānı,
Ḳerek yaş ornıġa aḳġay devāmet dīdedin ḳanı,
4 Ḫudā'ġa ḫoş kelür her bendesini çeşm-i giryānı,
Ḳi mü'min men dėgen evvelde terk ėtsün bu dünyānı,
5 Eyā ferzend-i ādem, bol cihān āḫir sañga fānī.

6 Vücūdıdın vücūd boldı, [vü] özidin özi peydā,
Yarattı küll-i ᶜālemni be-ḳudret yekke vü tenhā,
7 Ezelni ḳudretidin bī-dehān [u] bī-zebān güyā,
Anı ẕātıga yoḳ mānend [ü] hem dānā vü hem bīnā,
8 Bu kāmil ḳudreti birlen yarattı cümle eşyānı.

9 Dil-i şeb uyġanıp ᶜiṣyānlarıñga her seher yıġla,
Ḫaṭarlik bol közüñg yaşın aḳuz ḫūn-ı ciger yıġla,
10 Ecel ḳelmey turup yādıñgga al ay bī-ḫaber, yıġla,
Maᶜṣiyet ḫavflıġ aldıñgdadur, hem pür-ḥaẕer yıġla,
11 Yūsuf'nı hecridin köp yıġladı, Yaᶜḳūb-ı Kenᶜānī.

12 Dili āgāh bolġıl, dilni bī-yād-ı Ḫudā ḳılma,
Muḳīm-i ḫānekāh bolġıl, şeyḫlıġ neşv [ü] nemā ḳılma,
13 Fes [ü] destār sivakıñga köp nefs-i hevā ḳılma,
ᶜİbādet ḳılsañg ay zāhid, sen özini riyā ḳılma,
14 Riyālik ṭāᶜatıdın be-velīkin fısḳ-ı pinhānī.

310. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

15 Ḫıred-mendā, tilingni saḳlagıl bisyār ġıybetdin,
Dilingde derd bolsa, bir demī ayrılma ṣoḥbetdin,
16 Yeter maḳṣadġa bende ḳılsa, köp ḫayr u seḫāvetdin,
Du^{c}ā-yı yengi alġıl, her yere barıp cemā^{c}atdın,
17 İcābet bolmaġay hergiz du^{c}ā-yı merd-i tenhānī.

18 Bu ber-cā-māndeġa ḫayr u seḫāvetdin gep urmanglar
Gedā-yı der-be-derġa luṭf-ı sulṭāndın gep urmanglar,
19 Baḫīlni ṣoḥbetiġa ḫayr u iḥsāndın gep urmanglar,
Ḥasīsni aldıġa zinhār mihmāndın gep urmanglar,
20 Neçük cā ḳılsa, bolur mundaġa bir kette deryānı.

21 Eger derviş bolsang, tā^{c}at [u] taḳvānı aḫtarġıl,
Eger merd-i Ḫudā sen, küşe-i ^{c}uzletni aḫtarġıl,
22 Baḫīllerdin ḳaçıp bir merd-i bā-himmetni aḫtarġıl,
Tam^{c}-ı destini sindür, ḫayr-ı bī-minnetni aḫtarġıl,
23 Emīrni şilānıdın bihdür gedānı aş bu nānı.

147 1 Ḥaḳīḳatnı bilür bir merd-i Ḥaḳ'nı dāmenin tutsang,
Ḫudā bendem demes dünyāda bir maḫlūḳnı aḫtarsang,
2 Ne devletdür ki ol dervāze-i mergdin emān olsang,
Bolar sen tāc-ı maḥşer, nūr-ı īmāning bilen keyseng,
3 Bilingler, ölgeni yoḳ her kişini bolsa īmānı.

4 Ölümġa ḥīle ḳıl, könglüngde fikr-i digering bolsa,
Ḳaçıp hergiz tutulmas uçḳu deḳ bāl [u pering] bolsa,
5 Uruşġa ḥarbe tapmasang ki bī-ḥad leşkering bolsa,
Eger Cemşīd ü Rüstem deḳ çü zerreçe dering bolsa,
6 Ecelni aldıda bir peşşeçe yoḳ filni dermānı.

7 Meşaḳḳatlar körer ṭıflı eger māderdin ayrılsa,
Giriftār-ı ḳafesdür ḳumrī bāl [u] perdin ayrılsa,
8 Yeter ser-riştesi sulṭān eger leşkerdin ayrılsa,
Ḳayanda yol tapar ümmet çü Peyġamber'din ayrılsa,
9 Bozulsa memleket ẓulm eylese ki şāḥ fuḳarānı.

10 Tamām-ı enbiyālar vāhim-i maḥşer üçün yıglar,
^{c}İbādet ḳılsa zāhid cennet ü Kevser üçün yıglar,
11 Ata oġul üçün ü hem ana duḫter üçün yıglar,

Ḥabīb-i Ḥaḳ Muḥammed ᶜāṣi ümmetler üçün yıġlar,
12 Cihān kāfirġa cennet bil ki mü'minlerni zindānı.

13 Peşīmān men, çü ᶜömrüm ötti vü bir zerre ṭāᶜat yoḳ,
Cihān cāy-ı zirāᶜatdur mañga keşf-i zirāᶜat yoḳ,
14 Yügürdüm mis̱l-i it dünyāda ölgünçe ḳanāᶜat yoḳ,
Cihān-ı köhneġa ḳeldim ki bir ḥᵛāb-ı ferāġat yoḳ,
15 İlāhī sen özüñ bendem degil, bu ᶜāṣi gümrāhnı.

16 Tamām-ı enbiyā ol kün uluġ dergāh dep yıġlar,
ᶜİbādet ḳılsa her mü'min seḥerde āh urup yıġlar,
17 Heme ᶜāşıḳlar ol yerde vaṣl-ı Allāh dep yıġlar,
Bu Meşreb naᶜra tartıp "Bismi'llāh" dep yıġlar,
18 Uşal kün mañga dīdārı ḳerek, ne ḥūr u ġılmānnı. (311)

19 El-ḳıṣṣa, bu muḥammesdin soñg Şāh Meşreb mest bolup yene bu ġazelni oḳudılar:

20 Birāderler, men uşbu keçe Mecnūn'dın naẓar taptım,
Tañg atḳunça riyāżet birle ᶜālemdin ḫayır [taptım].

21 Uşal meh-veşni yād eylep, ġam u ḳayġu ziyād eylep,
Ne ᶜaḳlıdın nişān kördüm, ne hūşımdın eser taptım.

22 Meniñg dek telḫ-kām [u] bī-ḫayr dünyāda ötken yoḳ,
Şeker aġzımġa saldın zehr-i ḳātildin semer taptım.

23 Bu dehr-i bī-beḳāda baġlamañg hergiz köñül dōstlar,
Ki men fānī cihānnı mis̱l-i ebr dür [ü] güher taptım.

148

1 Vücūd-ı uşbu ᶜālem bir keçe kündüzdin artuḳ yoḳ,
Çirā ki dünyāda bir şems kördüm, bir ḳamer taptım.

2 Nedāmet eşkini ṭūfānı başımdın ötüp ketti,
Balıḳ ḳarnıdaki Yūnus kebi baḥr içre ber taptım.

3 Nigārımdın vefā, ne dōstlardın defᶜ-i ġam kördüm,
Ki men kimdin ümīd-i menfaᶜat ḳıldım żarar taptım.

311. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

4 Neteyzîbâ sanem cânâna hîç kim râh-ber bolmas,
Adaştım yol yetürdim ne peyâm u ne haber taptım.

5 Ganîmet bil bu demi ay tirig kalgan birâderler,
Hemîşe ehl-i dilni derdi köpdür, çeşm-i ter taptım.

6 Bu Meşreb neçe kün yördi cihânnı ân-çünân kördi.
7 Uşandag Mustafâ'nı kanı, dünyâdın güzer taptım. (312)

8 Ve yene mest bolup bu gazelni okudılar:

9 Dil anı derler ki hergiz mâcerâsı bolmasa,
Köz anı derler ki çeşm-i âşinâsı bolmasa.

10 Cennetü'l-firdevsini yolını sen müft izleme,
Hayr-ı makbûldur ki azrahça riyâsı bolmasa.

11 Hvabgâhım cArş edi, munda galat tüştüm dirîg,
Merd anı derler ki nefs-i ejdehâsı bolmasa.

12 Kâmil [ü] merd-i Hudâ mürşid uşal zâkir bolup,
Gâfil ü câhil bolup rûy-ı riyâsı bolmasa.

13 Ol cazizlerdin bu sözni Meşrebâ tasdîk kıl,
14 Küfr anı derler ki pes ters-i Hudâ'sı bolmasa. (313)

15 El-garaz, bu gazelni [okup] bolgandın song yene şikeste-hâl bolup bu muhammesni okudılar:

16 Ne gurbetlerni çektim meh-veş [ol] cellâd destingdin,
Tamâm-ı hânumânım boldı çün ber-bâd destingdin,
17 Müdâm mâtemde boldum, bolmadım dil-şâd destingdin,
Heme âbâd boldı, bolmadım âbâd destingdin,
18 Ki men her yerde barsam dâd eter men, dâd destingdin.

19 Közümni akı yanglıg mihribânımdın ayırdılar,
Dilimni kuvveti rûh-ı revânımdın ayırdılar,
20 Enîsim, mûnisim dil-bend-i cânımdın ayırdılar,

312. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
313. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Heme ābād boldı, bolmadı ābād destingdin,
21 Ki men her yerde barsam, dād eter men, dād destingdin.

22 Çemende bülbül-i bī-bāl [u] per men, āşiyānım yoq,
Misāl-ı çuğd-ı der-vīrāne menhergiz mekānım yoq,
23 ᶜAzīzimdin cüdā boldum, başımda sāye-bānım yoq,
Heme ābād boldı, bolmadım ābād destingdin,
149 1 Ki men her yerde barsam, dād eter men, dād destingdin.

2 Bu ᶜālem halqı içre dil perīşān bolmasun hīç kim,
Halāyıq didesiğa tārikistān bolmasun hīç kim,
3 Közini tirmülüp yollara hayrān bolmasun hīç kim,
Heme ābād boldı, bolmadım ābād destingdin,
4 Ki men her yerde barsam, dād eter men, destingdin.

5 İlāhī menge yetkürgey mü-kin hürşīd-i matlabnı,
Saᶜādet vaqtıda başımda çün iqbāl-ı kevkebni,
6 İlāhī sen yetür himmet yoliğa hasta Meşreb'ni,
Heme ābād boldı, bolmadım ābād destingdin,
7 Ki men her yerde barsam, dād eter men, dād destingdin. (314)

8 El-qıssa, heme hācīler Şāh Meşreb'ni evliyā-yı ber-hak bildiler. Hācī Safā aydılar ki "Ay şāhım, 9 sizni hememiz bildük ki merd-i Hudā eken siz. Emdi bilgenleringizdin bizlerge okusangız?" O 10 l vaqt Īşān Meşreb hācīlerğa qarap bu ğazelni oqudılar:

11 Bahirni seyr etip berriğa çıqtım āsumān kettim,
Felekni tay urup ᶜArş'dın ötüp men, lā-mekān kettim.

12 Kelerdim lā-mekānğa tay urup dārü'l-beqā üzre,
Qarārım tapmadım, gāhī o yan gāhī bu yan kettim.

13 Tahāretni qıbāb eylep [ü] aydım hāl-ı ruhsārın,
Yemen'ni seyr etip bir lahzada Hindūsitān kettim.

14 Dilimde istiqāmet neçe yıllar eyledim anda,
Tamām-ı resm-i kāfirlerni körüp İsfahān kettim.

15 Yene Mekke'ni tavāf etkeli hem çāh-ı Zemzem'ni,
Kelip men sizleri uçrap duᶜā alıp o yan kettim.

314. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

16 Karārım tapmadım rūy-ı zemīnga Meşrebā hergiz,
17 Behiştni ṭay urup yeṭti tamuġıdın emān keṭtim. (315)

18 El-ḳıṣṣa, bu ġazelni oḳup bolġandın song ḥācilerġa vedāᶜlap yene bu ġazelni oḳudılar:

19 Reh-nümālar kettiler, meṇ munda tenhā bara meṇ,
Rūḥ-ı cümle enbiyāġa maᶜzeret-ḫᵛāh bara meṇ.

20 Köp güneh eylep bolup meṇ pey-rev-i nefs-i hevā,
Bir Ḫudā'nı ḳorkusıdın Kaᶜbetu'llāh bara meṇ.

21 Yaḫşılar birlen yörüp aṣlā ᶜibādet ḳılmadım,
Neyleyin fānī cihāndın dest-i kūtāh bara meṇ.

22 Āfitāb-ı dü-cihāndın behre almay zerreçe,
Bū Leheb deḳ ḫuşk-leb der-pīş-i der [yā] bara meṇ.

23 Teşne-leb ᶜıyādet ḳılıp āl-nebī evlādı deḳ,
Meṇ be-ümmīd (316) شراب الطهور 'ġa bara meṇ.

150 1 Tīg-i ġayret bir [le] şeytān farḳını ber-bād urup,
(317) رب ارنی dep çü Mūsā Ṭūr-ı Sīnā bara meṇ.

2 Ḥāṣıl-ı ikki cihān bilgil, ᶜameldür Meşrebā,
3 Meṇ hemān dest-i tehī der-pīş-i Mevlā bara meṇ. (318)

4 El-ġaraż, yene mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

5 Yā İlāhe'l-ᶜālemīn (319) ذكر لنا sendin meded,
Tevbe ḳıldım meṇ bu kün (320) فاغفر لنا sendin meded.

6 Tevbe ḳıldım men bu kün ḳılġan günāhım köp erür,
ᶜAfv ḳılġıl Ḫālik-i arż u semā sendin meded.

315. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
316. Kur'ân, LXXVI (İnsân), 21
317. Kur'ân, VII (A'râf), 143
318. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
319. Arapça ibâre
320. Kur'ân, III (Al-i İmrân), 193

7 Heybetidin gebr ü tersā tīr atıp ḳanın töker,
Küfr elini yolġa salġan Murtażā, sendin meded.

8 Ḫatm-ı evlād-ı Resūl [u] enbiyā-yı mürselīn,
Ehl-i evlād-ı şehīd-i Kerbelā, sendin meded.

9 Kaᶜbe'ni bünyād kılġan ol Ḫalīlu'llāh ḥaḳı,
Nükte-dār-ı lem-yezel ay Ḫıżr Ata, sendin meded.

10 Meşrebā, ötġıl bu yoldın nāle eylep ṣubḥ [u] şām,
11 Tañgla ol rūz-ı ḳıyāmet Muṣṭafā, sendin meded. (321)

12 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb neçe menzil yol yörüp Rūm şehriġa yettiler. Kördiler kim ḥācīler 13 süvāre, piyāde baradurlar. İşān Meşreb hem kemer-i himmetni baġlap baradurlar. 14 Meşreb'din bir ḥācī soradı: "Ay dīvāne, ḳaysı şehrdin kelip ḳayda barur sen?" Şāh 15 Meşreb aydılar: "Nemengān şehridin çıḳıp Kaᶜbetu'llāh barar men." Ol vaḳtda ḥācīler 16 temeshur eylep aydı ki "Ay dīvāne, yalġan aytur sen." İşān Meşreb'ni cezbeleri tutup, 17 añga ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

18 Ne devletdür ki cān bermaḳda devlet cilve-ger bolsa,
Bu yolda reh-berāni kāmil-i vaḳt-ı sefer bolsa.

19 ᶜAbes ötkermeġil Bū Cehl deḳ ᶜömrinġni ay ġāfil,
Ne ḳılmaḳdur ezel taḳdīriġa kim Kirdigār bolsa.

20 ᶜİnāyet eylese Peyġamber ümmet başıġa bolsa,
Ebü'l-Ḳāsım tamām ümmetleriġa rāh-ber bolsa.

21 Muḳarrebler tüfeylidin ḳulunġnı ḳılma nevmīdi,
Ki bernā Yūsuf'unġ dek aldıda dāyim peder bolsa.

22 Men erdim maḳsad-ı nūrü'l-Hüdā maḳsūdını Meşreb,
23 Hezārān teşne-lebni çün lebi Kevser'de ter bolsa. (322)

151 1 El-ḳıṣṣa, andın soñg Meşreb'ni baᶜżı ḥācīler merd, ᶜāşıḳ, ᶜārif-i bi'llāh biliben, yār u ikrām 2 ḳılıp atlarıġa mindürdiler. Ol vaḳtda İşān Meşreb ol bī-edeblerġa 3 ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

321. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

322. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

4 Dōstlar yahşı demeñgler ādem-i bī-rāhnı,
Mişl-i ol yoldın adaşken fāsıḳ [u] gümrāhnı.

5 Māl [u] mülk ᶜizz ü cāh-ı salṭanat ber-bād eṭip,
Merd ḳerek bilgey bu yolda merd-i dil-āgāhnı.

6 (323) الطويل احمق berdi ḫaber ol rāvīler,
Muṣṭafā (324) الناقص فتنه dedi gümrāhnı.

7 Men taṣadduḳ ṣadaḳa ol ᶜālī-himmetler bolay,
İkki ᶜālem örtenür dildin çıḳarsa āhnı.

8 Evliyālar deḳ muᶜaẓẓam bolayın derseng bu kün,
Meşrebā, ḳoyma tiliñgdin laḥẓa Bismi'llāh'nı. (325)

10 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg heme ḥacīler Meşreb'ni ᶜārif-i bi'llāh bilip ol bī-ed 11 ebler münfaᶜil boldılar. Köp maᶜẕeret birlen tevbe ḳılıp turdılar. Andın soñg ḥacīler, Şāh 12 Meşreb dāḫil-i şehr-i Rūm bolup erdiler. Ḫalīfe kişi yiberdiler ki ḥacīler ḳelip duᶜā 13 ḳılsunlar. Her ḥācī ḫalīfeġa hedye ve tuḥfe alıp ḳeldiler. Ḫalīfe her kişini atını sorap, vaẓīfe taᶜayyün 14 ḳıldılar, ammā nevbet Şāh Meşreb'ġa yetti. Ḫalīfe aydılar: "Ay şāhım, siz ḳaysı şehrdin bolur siz ve ism-i mübārekiñgiz neme bolsa?" Şāh 15 Meşreb ḫalīfeġa cevāb bermaḳ üçün ḫalīfeġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

16 Rūḥ-ı pākim ᶜArş'ġa yetti, men özüm rūḥānī men,
Tuttı ᶜālemni şerārım, āteş-i sūzānī men.

17 Körsetip dīdār-ı bī-çūnnı özi bendem deşün,
Neçe kün men hem giriftār-ı cihān-ı fānī men.

18 Hīç mekān [u] menzilim maᶜlūm emes bu dünyāda,
Men ḳoyun deḳ yārnı kūyıda ser-gerdānī men.

19 Dāyimā rāḥat tilep mihnet yaḳamdın uşladı,
Anadın baḫtı ḳara ḳeldim, anı ḫayrānı men.

20 Ḳaysı tenni ᶜışḳı kem bolsa, anı īmānı yoḳ,
Her kişini derdi ger bolsa, anı ḳurbānı men.

323. Arapça ibâre

324. Arapça ibâre

325. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

21 Ehl-i derdlerġa ḳılay iẓhār [bu] pinhān derdni,
Bī-ḫaberlerġa velīkin Nūḥ'nı ṭūfānı meṇ.

22 Bir nefesde (326) قاب قوسينا 'ġa bardılar Resūl,
Menzilimni ᶜArş'a körgen bil ki Ḥaḳ mihmānı meṇ.

.....

152 1 Nūr-ı çeşm-i Muṣṭafā erdi, Ḥasan birle Ḥüseyn,
Ol şehīd-i Kerbelā'larnı mübārek ḳanı meṇ.

2 Hīç kişi bilmes meni ḳaydın bu yerde ḳelgenim,
Aṣl-ı zātım sorasañg, meṇ bī-nevā vü fānī meṇ.

3 Merd-i Ḥaḳ'larnı duᶜāsı ḫāknı gevher ḳılur,
Pīr-i kāmil Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem sevgeni meṇ.

4 Hem mezellet ḫākiġa Meşreb başın ḳoydı bu kün,
5 Tañgla maḥşer bolsa, meṇ ᶜışḳ ehlini sulṭānı meṇ. (327)

6 El-ḳıṣṣa, bu sözni Meşreb'din ᶜulemālar eşitip taḥsīn ü āferīn ḳıldılar. Andın soñg ḫalīfe 7 Meşreb'ġa aydılar: "Ay Meşreb, pīriñgizni ḫıdmetiġa bolmaḳ yaḫşı yok erdi mü bol renc-i rāh-8 lardın?" Şāh Meşreb aydılar: "Cenāb-ı Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem'ni beşāretleri birlen irāde-i ḥac 9 kılıp, bu yerlerde ḳeldim." deṇ, ḫalīfeġa ḳarap tażarruᶜ birle bu muḫammesni oḳudılar:

10 Ḳudsīlerġa Kaᶜbe'din artuḳ ṣafādur emr-i pīr,
Dīde-i bāṭınġa hem çün tūtiyādur emr-i pīr,
11 Āfitāb-ı nūr-ı şems-i ve'ḍ-ḍuḥādur emr-i pīr,
Aṣlını bilseñg heme derdġa devādur emr-i pīr,
12 Ḫāk-i pāyı (328) közlerimġa tūtiyādur emr-i pīr.

13 Pīrġa ḳol tapşurdıñg emdi mā-sivānı taşlaġıl,
Ḫātırıñgdın dem-be-dem ḥırs [u] hevā [nı] taşlaġıl,
14 Cümledin bīgāne bolġıl, āşinānı taşlaġıl,
Ay ciger-bendim, bu kün seṇ müddeᶜānı taşlaġıl,
15 Bā-ḫaber bolġıl ki pes emr-i Ḫudā'dur emr-i pīr.

16 Her tekellüm eylese közini seṇ Ḳur'ān'ça bil,
Aġzıdın ger küfr çıḳsa, küfrini īmānça bil,

326. Kur'ân, LIII (Necm), 9

327. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

328. Metinde 'hâk-i pâyın' şeklinde yazılmıştır

17 Pīr seni āteşga salsa, cennet ü rıdvānça bil,
Sāye-i pirni ganīmet gevher-i īmānça bil,
18 Āḫiretni yolıga püşt [ü] penāhdur emr-i pīr.

19 Bara bara pīr seni āḫir Ḫudā'ga yetkürür,
Emr-i pīr birle kelip sen, Muṣṭafā'ga yetkürür,
20 (329) رحمت للعالمين ol pādişāhga yetkürür,
Ḫıdmetini yaḫşı kılsang, müddeᶜāga yetkürür,
21 Āb-ı rūy-ı ᶜizzet-i rūz-ı cezādur emr-i pīr. (330)

22 Meşrebā, pīr [ü] müridni arasıga farkı bar,
Mürde bolup pīrga özüng taşlagıl ay merd-i kār,
23 Emr-i pīrni sen ulug tutsang, yeter sen pīr-kār,
Emr-i pīrni cā-be-cā kılsang, sevāb-ı ḥacça bar,
153 1 Yoldın azgan ᶜāṣilerga reh-nümādur emr-i pīr. (331)

2 El-kıssa, bu muḥammesdin song İşān Meşreb cenāb-ı ḫalīfeni duᶜā-yı bilā-nihāye kıldılar. Ḫalīfe cemīᶜ ḫāṣ-3 larga vazīfe taᶜayyün kılıp, ammā İşān Meşreb ṭahāret kılıp, ikki rekᶜat namāz oḳup, 4 münācāt kılıp murāḳabega bardılar. Kördiler kim bir berḳ-i nūrānī āsumāndın nāzil 5 boldılar. Bol vāḳiᶜanı körüp, baş köterip, "Bol nūr-ı Resūl ᶜaleyhi's-selām." [dep], mezheb-i 6 şükrāne kılıp, zār zār yıglap bu muḫammesni oḳudılar:

7 Misl-i Ḥayder dek miyān-ı cānda yördüm aḫtarıp,
Arı mey dek cennet ü rıdvānda yördüm aḫtarıp,
8 Nevḥa kıldım Nūḥ dek Tūfān'da yördüm aḫtarıp,
Çün Ḫalīl dek āteş-i sūzānda yördüm aḫtarıp,
9 Misl-i İsmāᶜīl dek ḳurbānda yördüm aḫtarıp.

10 Menzilim boldı Mūsā dek bir zamānī kūh-ı Ṭūr,
Tā yözümga tavlagay dep mazhar-ı nūr-ı gafūr,
11 Dād-ı ser-mest ikki destimiga alгay men Zebūr,
Nāhidī dek perdelerdin ötmesek nūr ḳaydadur?
12 Çarḫ urup ser-menzīl-i ᶜumrānda yördüm aḫtarıp.

13 Cüst ü cū kıldım bu yolda tā ki urdum dest ü pā,
Gāh tersā, gāh mü'min, gāh şeyḫ-i ḫaneḳāh,
14 Gāh Urus, gāh Çerkes, Ermenī-i rū-siyāh,
Geh emīr ü geh faḳīr ü gāh boldum pādişāh,

329. Kur'ân, XXI (Enbiyâ), 107

330. Metinde ' cezâga yetkürür' şeklinde yazılmıştır.

331. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

15 Hem miyān-ı faḳr ile īmānda yördüm aḫtarıp.

16 Hem çü Ṣāliḥ deḳ bu yolda nāḳatu'llāh izledim,
Ārzū-mend-i tecellī-i nūr-ı Mevlā izledim,
17 Ḳaṭre men, vaḳt-ı sefer ḳılġanda deryā izledim,
Gāh dünyāda yügürdüm, gāh ᶜuḳbā izledim,
18 Hem-reh-i ᶜĪsā bolup āsmānda yördüm aḫtarıp.

19 Çāhr erkānnı yördüm, heşt behiştni yek-be-yek,
Çākerim boldı meni her yerdeki ḥūr u melek,
20 Cümlesi ḥükmiġa tapuldı semādın tā semek,
Pāy-māl-ı ḫāk-i pāyım boldı anda nüh-felek,
21 ᶜArş u Kürsī'din ötüp pinhānda yördüm aḫtarıp.

22 Sidre'din ḳıldım sefer, tā menzil-i Cibrīl'ġaça,
Tā burāḳ-ı himmetim yüzlendi Mīkā'īl'ġaça,
23 Cān-be-kef destimġa bardım ḳaṣr-ı ᶜAzrā'īl'ġaça,
Bāḳī men bolsam tirig hem sūr-ı İsrāfīl'ġaça,
154 1 (332) قاب قوسينا kirip meydānġa yördüm aḫtarıp.

2 Bārgāh-ı Kibriyā'dın tapmadım aṣlā ḫaber,
Zekriyā deḳ tīreler ḳıldı başımnı erreler,
3 Kirm-i mātem, miṣl-i Eyyūb deḳ ḳılıp ṣad raḫneler,
Tā ki Yaḥyā deḳ fenā deştide ḳaldım çeşm-i ter,
4 El-ᶜaṭeş dep ᶜālem-i imkānda yördüm aḫtarıp.

5 Tā yaḳamnı çāk eylep köp perīşān yıġladım,
Taġlar su deḳ bolup aḳtı ki çendān yıġladım,
6 Miṣl-i Yaᶜḳūb rāz-ı firāḳ māh-ı Kenᶜān yıġladım,
Bil ki öz ḫālımġa her sāᶜat firāvān yıġladım,
7 Çün Zelīḫā [deḳ] anı zindānda yördüm aḫtarıp.

8 Vaṣl bāzārını izlep ġarḳa-ı tūfān bolup,
Tāc [u] taḫt taptım Süleymān deḳ keẓip sulṭān bolup,
9 Hem-çünān Ceyḥūn'ça başım baḥr-ı bī-pāyān bolup,
Cān sefer ḳılmaḳçı boldı, dilde baġrım ḳan bolup,
10 Maᶜrifetni ḫātemü'r-raḥmānda yördüm aḫtarıp.

332. Kur'ân, LIII (Necm), 9

11 Çün Ebū Bekr [ü] ᶜÖmer tābende boldum ġark-ı nūr,
Lā-mekān şehriġa cevlān eyledim saᶜy-ı Ġafūr,
12 Ḫālid [ü] Maḥmūd, Muḥammed nūrıdın izlep ẓuhūr,
Ḥażret-i ᶜOsmān kebi ḳıldım ṭaleb vaḳt-ı ẓuhūr,
13 Miṣl-i Ḥayder dek anı cevlānda yördüm aḫtarıp.

14 Zehrler içtim Ḥasan dek hem-dem-i hicrān bolup,
Ol Ḥüseyn dek ribāṭ-ı köhnede mihmān bolup,
15 Feṯḥ ü nuṣret rūzī ḳıldı (333) انت علام الغوب
Kerbelā deştide ḳaldım Meşrebā, nālān bolup,
16 Āḫiri taptım dil-i vīrānda yördüm aḫtarıp. (334)

17 El-kıssa, bu muḥammesdin soñg ḥācīler zevḳ ḳıldılar. Ammā ḥācīlerni sālārı aydı kim 18 "Her kim ṣādıḳ ᶜārif bolsa, miṣl-i İşān Meşreb bolsun ki ṣādıḳ ᶜārif, ẕikr ü 19 fikri Ḫudā-yı taᶜālā yādı birlen muvāfıḳ-ı şerᶜ ᶜāşıḳ ve ṣādıḳ bolup ḥac yolıġa 20 kirmaḳ kerek, ammā sizlerni hemelerinġiz āvāre-i nefs-i şeyṭān bolup ṭamāᶜ üçün 21 siyāset ḳılıp şāh ve vezīrlerdin māl, emvāl alıp yıġmak üçün ḥac ḳılur siz 22 ler. Her kim ᶜārif ve sālik-i ḥaḳḳānī bolsa, miṣl-i Ḥażret-i İbrāhīm Edhem ve Sulṭān Bāyezīd ve Ḥażret-i pür-dil ü 23 berḳ ser-mest İşān Meşreb dek bolsun, eger bular dek bolmasa, ol kitāb ve ehl-i dünyādur. Ammā
155 ḥācīlerġa 1 on şart bolmasa, aslā makbūl-ı Ḥaḳ taᶜālā bolmas. Evveli ṣabr u rıżā, tevekkül ü ḳanāᶜat ve ᶜadem ü bıḍāᶜat 2 ve ᶜuzlet, nedāmet ve şükr-i niᶜmetler ve ḳāyimü'l-leyl, ṣāyimü'd-dehr. Bularnı hemesi Meşreb'ġa ẓāhir ve 3 hüveydādur." Ammā andın soñg İşān Meşreb firāḳ-ı beytu'llāh üçün sālār-ı ḥac 4 nı ḳaşıġa kelip ay [dı] "Şecāᶜat ve menfaᶜat-ı destgāh-ı iştiyāḳ-ı Beyt üçün bi- 5 karār, bī-ārām bolup men. Eyyām-ı ḥac boldı mu tā iḥrām bağlap irāde eyley." Sālār-ı ḥac aydı: 6 "Ay şāhım, henūz eyyām-ı ḥac bolġalı yoḳtur." Ol vaḳtda İşān Meşreb bī-ḳarār, 7 bī-ārām bolup, sālār-ı ḥacġa ḳarap bu muḫammesni oḳudılar:

8 İlāhī teşnelerni mevc-i ol deryāġa yeṭkürġıl,
Hemān ser-menzil-i ol Ādem ü Ḥavvā'ġa yeṭkürġıl,
9 Enīsim, mūnisim, cānım Ḫalīlu'llāh'ġa yeṭkürġıl,
Maḳām-ı ḳurb-ı ol Nūḥ-ı nebīyyu'llāh'ġa yeṭkürġıl,
10 Ṭalebde cān fedā ḳılġan Ẕebīḥu'llāh'ġa yeṭkürġıl.

11 Bu ẓulmet-ḫānegā bolġusını bīdār ḳıl yā Rab,
Başımġa şūriş-i ᶜışḳıñg salıp hüşyār ḳıl yā Rab,
12 Arıġlıġ raḥmetiñgdin teşne men, sīr-āb ḳıl yā Rab,
Közümni intiẓār-ı ᶜāşıḳ-ı dīdār ḳıl yā Rab,
13 Maḳām-ı (335) رب ارنی izlegen Mūsā'ġa yeṭkürġıl.

333. Kur'ân, V (Mâide), 109

334. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

335. Kur'ân, VII (A'râf), 143

14 Ṭaleb ḳıldım bu yolda ikki ᶜālemġa be-devlet ḳıl,
Egerçi ᶜāsī ḳuldur men, meni ṣāhib-saᶜādet ḳıl,
15 Adaşken ᶜāsī ḳullarnı kulum dep pes hidāyet [ḳıl],
Çıḳarġıl ādemīlerdin naẓar-ı ᶜālī-himmet ḳıl,
16 Ḳanat berġil uçay ser-menzil-i ᶜĪsā'ġa yeṭkürġil.

17 Penāh bergil, selāmet ḳıl, cehennemni tenūrıdın,
Tüfeylinġdin bu yol ᶜafv eyle Dāvūd'nı Zebūr'ıdın,
18 Çıḳarġıl ḫāṭırımnı nefs-i şeyṭānnı ġurūrıdın,
Dilimġa āh-ı serdi berġıl, İsrāfīl'ni ṣūrıdın,
19 Elimni tuṭġıl [u] Dāvūd-ı bā-taḳvāġa yeṭkürġıl.

20 Adaşken ᶜāciz ü bī-pā vü serlerni ḥaḳı yā Rab,
O dünyā [vü] bu dünyā mest-i pīrlerni ḥaḳı yā Rab,
21 Bu yolda teşne ḳalġan bī-cigerlerni ḥaḳı yā Rab,
Ḳıyāmet ḫavfıdın ḳan yıġlagenlerni ḥaḳı yāRab,
22 Başıġa erre keḷġan rūḥ-ı Zekkeryā'ġa yeṭkürġıl.

23 Bu yolda misl-i Manṣūr dek köyüp otunġa pişken köp,
Ḳıyāmet ḫavfıdın zincīr-i taḳdīrġa yapışken köp,
156 1 Ḫalīlu'llāh ḳebi ol āteş-i Nemrūd'ġa tütken köp,
Seni dīdārınġ izlep heşt cennetdin adaşken köp,
2 İlāhī dād körgen Eyyūb-ı dānāġa yeṭkürġıl.

3 Çıḳardınġ ḫaṭır-ı Ṣāliḥ'ni yüz endīşe [vü] ġamdın,
Ḳulaḳıġa ḫaber berding rümūz-ı mā-teḳaddemdin,
4 Ḫaber-dār eyledinġ yā Rab, heme āsma-yı Ādem'din,
Yiberdinġ nāḳatu'llāh'nı uşal deryā-yı eḥaddın,
5 Hemeni misl-i Ṣāliḥ dek Şuᶜaybu'llāh'ġa yeṭkürġıl.

6 Yiberdinġ Ḥażret-i Yūnus'nı seṇ ol baṭn-ı māhīġa,
Giriftār eyledinġ Eyyūb'nı mātemlıġ belāsıġa,
7 Uşandaḳ Ḥażret-i Yūsuf'nı saldınġ ġamnı çāhıġa,
Naẓar ḳıl yā İlāhī, sīne-çākānlarnı āhıġa,
8 Hemeni maġfiret ḳıl süflīdin aᶜlāġa yeṭkürġıl.

9 Ecel keldi, ḳıyāmet vaḳtı mergdin [seṇ] ḫaber bergil,
Nedāmet eşkini dīdemġa tuṭġıl, çeşm-i ter bergil,
10 Uçay raḥmet sarıġa Cebre'īl dek bāl [u] per bergil,
İlāhī bāġ-ı ümmīdimni luṭfunġdın semer bergil,
11 Güzergāh-ı ṣıraṭdın ötkerip ᶜuḳbāġa yeṭkürġıl.

12 Ḳeterde Bel^{c}am-ı Bā^{c}ūr deḳ seni ḳılma bī-cevher,
Evel mü'min ḳılıp āḫir tilimdin almaġıl cevher,
13 Hemeni közi yol astıda yā Rab eyleme muẓṭar,
Şefī^{c} ḳıldım bu kün yā Rab, be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı Peyġamber,
14 İlāhī secde vaḳtı "Rabbiyü'l-a^{c}lā' " ġa yeṭkürġil.

15 Bu ber-cā-māndelerni ^{c}Arş üstide . . .
Ḳaçan raḥmet yeṭüşkey dep hemīşe intiẓārıngdur,
16 Alıp ḫamrlikni içkenler heme bī-iḫtiyārıngdur,
Naẓardın salma kim ṭāliblerinġni ḫāk-sārıngdur,
17 Şefā^{c}at vaḳtı ümmetni Resūlu'llāh'ġa yeṭkürġil.

18 Heme raḥtını baġlap boyda muẓṭardur sefer vaḳtı,
İlāhī tūşesiz ötkermeġil şundaḳ semer vaḳtı,
19 Ḫudāyā, dīdelerni ḫuşk ḳılma, çeşm-i ter vaḳtı,
Nedāmet birle aytġıl cümle ümmetni keṭer vaḳtı,
20 Kerīm sen, bendelerni cennetü'l-me'vāġa yeṭkürġil.

21 Bolup men muẓṭar u ḥayrān esīr-i nefs-i ser-gerdān,
Elim tutġıl, berip tevfīḳ hidāyet eyleġil Sübḥān,
22 Ṭaleb ḳılsam, cemāl-ı lā-yezāl u raḥmet [ü] ġufrān,
Bu müşkillerni āsān eyleġil hem dīde-i giryān,
23 Be-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i Furḳān ki ol dānāġa yeṭkürġil.

7 1 Bu ber-cā-māndelerni sendin özge tekyegāhı yoḳ,
Penāh-ı ^{c}işmetinġdin bendeġa özge penāhı yoḳ,
2 Ṣırāṭu'l-müstaḳimdin özge yol yörmaḳnı rāhı yoḳ,
Kim ^{c}arż [hem] eylesünler sendin özge pādışāhī yoḳ,
3 Heme atını ^{c}arżın şāh-ı (336) أو ادنى'ġa yeṭkürġil.

4 Cihān sevdāsıdın āzād eyle zār ḳullarını,
Besī Kevṯer suyıdın şād ḳılġıl, ḫār ḳullarını,
5 Özüngġ oṛġ yolġa saḷġıl, cümle bed-kirdār ḳullarını,
Cehennem āteşidin muḫliṣ eṭ iftār ḳullarını,
6 Bu a^{c}mālarını yā Rab, dīde-i bīnāġa yeṭkürġil.

7 Devā ḳıl, eşk-i derd-ālūd-ı çeşm-i ḫūn-feşānımdın,
Özüngġ āgāh ḳılġıl, bende men, sūd [u] ziyānımdın,

336. Kur'ân, LIII (Necm), 9

8 Ḫaber-dār eyleġıl , şermende meṇ, yaḫşı yamanıdın,
Özüṅg āzād kılġıl nefs-i ser-keşni gümānıdın,
9 Elimni alġıl, evvel cennetü'l-meʾvāġa yeṭkürgil.

10 Egerçi ser-be-ser meṇ munda tā ġark-ı günāh keldük,
Yeṭürgen rāh-ı maḳṣadnı besī baḫt-ı ḳara keldük,
11 Saᶜādetsiz bolup şermende-i rūz-ı cezā keldük,
Beher sūret ki keldük, yene ḳavm-ı Muṣṭafā keldük,
12 İlāhī cümleni ol seyyid-i aᶜlāġa yeṭkürgil.

13 Adaşken ḳara ḳulnı nevḥa boldı kār ile bārım,
Saḳal aḳardı, tiş tüşti, savuḳ boldı bu bāzārım,
14 Ki der-üftāde [dür] meṇ kimge yeṭey nāle vü zārım,
Bu muẓṭar ḳulnı raḥm eylep özüṅg bolġıl ḫarīdārım,
15 Ferah bergin, dilimġa āyet-i Tāhā'ġa (337) yeṭkürgil.

16 Heme ālūdelıġdın saḳla yā Rab, hemme cānımnı,
Keterde berme şeyṭān elgide yā Rab, īmānımnı,
17 Çünān kem-nām ḳıl, el bilmesün nām [u] nişānımnı,
Nikūlar rūḥıġa peyvend ḳıl rūḥ-ı revānımnı,
18 Bu ber-cā-māndelerni Ḥażret-i Yaḥyā'ġa yeṭkürgil.

19 Adaşken bende meṇ, ḳıldım saṅga ifşā-yı rāzımnı,
Ziyāde eyleġıl sīnemdeki sūz u güdāzımnı,
20 Ḥaḳīḳatġa mübeddel ḳıl bu taḳlīd [ü] mecāzımnı,
Ḳabūl et dergehide ḫasta meṇ ᶜarż u niyāzımnı,
21 Heme ümmetni yā Rab, devlet-i ᶜuẓmāġa yeṭkürgil. (338)

22 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soṅg İşān Meşreb'ni mübārek ḫātırlarıġa keldi ki ān-Ḥażret aytıp 23 durlar ki (339) الصبر مفتاح الفرج Ammā bol ḥadīṣ-i müteberrikeġa ᶜamel ḳılıp,
158 bir küşeġa barıp, ᶜuzlet 1 ter nevā-yı Ḥaḳ taᶜālā'nı zikriġa meşġūl bolup olturdılar. Ammā bir küni Baba Ṣafā ve sālār-ı 2 ḥac ve cemīᶜ ḥācīler kelip tālib-i maᶜrifetleri bolup aydılar: "Bizlerġa bir muḥammes o 3 kuṅg." "Ḥub" dep bu müseddesni oḳudılar:

4 Çünān elem-zede meṇ, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
Şikeste meṇ, yene ṣāḥib-duᶜādın özge kişim yoḳ,
5 Ezelni ḫastası meṇ, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
Cihānnı terk ḳılıp [meṇ], Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,

337. Kur'ân, XX

338. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

339. Hadîs-i Şerîf, (bk. Ahmed, Müsned, 1/157)

6 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
7 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

8 Hezār eşk-i nedāmetġa ter boluptu müjgānım,
Yürek ceraḥat erür [ü] dü–dīdedin aḳar ḳanım,
9 Bile'lmem emdi ne bolġay, keterde [yoḳtu] īmānım,
Adaşturur [emdi] meni bu nefs–i nā-müselmānım,
10 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
11 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

12 Dilimni şūriş-i dünyā-yı bī-ḥalāvetdin,
Ki ḳulnı ḳadrı keter yüz ögürse ḫıdmetdin,
13 Günehni köp ḳılıp [u] ḳorḳa men ḳıyāmetdin,
Ümīd-vār ḳulıñdur uluġ şefā'atdın,
14 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
15 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

16 Ki ümmetim degil ü taşlama beyābānġa,
Hemeni başı erür, munda ġarḳ-ı ṭūfānġa,
17 Giriftār etme gehī bu nār-ı sūzānġa,
Ḳuluñgnı berme 'ināyetni nefs-i şeyṭānġa,
18 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
19 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

20 Du'āda yoḳla hemīşe bu rū-siyāhlarnı,
Müdām 'alūd-ı cürm, zillet [ü] günāhlarnı,
21 Ṣırāṭ üstide ḳoyma şikeste-pālarnı,
Şefā'atıñdın uzaḳ salma bī-nevālarnı,
22 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
23 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

159 1 Egerçi kendedü men , ḳābil-i bu devlet ḳıl,
Adaşsa ümmet-i 'āṣī özüñg hidāyet ḳıl,
2 Müdām maḳsūd-ı ümmet şudur, şefā'at ḳıl,
Hemeni kārını lutfıñg bile kifāyet ḳıl,
3 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
4 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

5 Ḳıyāmet üzre susap talsa bende şerbet ber,
Hemeni nūr-ı īmanın özüñg selāmet ber,
6 Urarġa gerden-i şeyṭānġa bizge himmet ber,

Resūl'nı mihrini bizge özüñg devāmet ber,
7 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbe nā'dın özge kişim yoḳ,
8 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

9 İlāhī, cümleni kārını bī-riyā ḳılġıl,
Resūl'nı mihrini köñglümġa āşinā ḳılġıl,
10 Kemāl-ı merḥametiñg birle kim devā ḳılġıl,
Tutup çü raḥmetiñge sen meni kīmyā ḳılġıl,
11 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
12 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

13 Közümni kāsesi ḫāk-i laḥidġa tolġanda,
ᶜAzāzīl-i laᶜīn īmānġa çeng salġanda,
14 Ecelni leşkeri başımġa çūki ḳoyġanda,
Tenimdeki cān-ı şīrīn hem üzülġanda,
15 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
16 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

17 Köñgül ġubārını yā Rab, özüñg bedir ḳılġıl,
Dilimġa derd yıġışlar, közümni ter ḳılġıl,
18 Resūl'nı rūḥını bendeñgġa cilve-ger ḳılġıl,
Tamām nīk ü bedimdin çü bā-ḫaber ḳılġıl,
19 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
20 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

21 Laḥidġa tegse bu başım, ne bolġay aḥvālım,
Müdām ötti meni ġaflete meh ü sālım,
22 Kolumġa tegse kerek tañgla ḳılġan aᶜmālım,
Günāh gālib ü rüsvā vü men özüm ẓālim,
23 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
160 1 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ.

2 Müdām elem-zede-i ġarḳa-ı günāh Meşreb,
Şefāᶜat istese sendin bürehne-pā Meşreb,
3 Tilini naᶜtıñga açtı bu mübtelā Meşreb,
Ḳayerde yol tapadur, munda rū-siyāh Meşreb,
4 Ḫudā'nı bendesi men, Rabbenā'dın özge kişim yoḳ,
5 Resūl'nı ümmeti men, Muṣṭafā'dın özge kişim yoḳ. (340)

340. Müctes: Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Nakarat: Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün

6 El-ğaraż, andın soñg tamām ḥāciler mest bolup yıġladılar. İşān Meşreb'ni muḥabbetleri ziyāde 7 bolup öz ḥasb-ı ḥāllarıġa ḳarap [bu] müsemmenni oḳudılar:

8 Du^{c}ā ṭaleb kişini ṣāḥib-i du^{c}ā çarlar,
Bu yolnı reh-berini yaḫşı pīşvā çarlar,
9 Hemīşe muntazırı bol ki pādışāh çarlar,
Ki ḥaşrda [körse o] her kimni āşinā çarlar,
10 Ḫudā ṭaleb kişini ^{c}āḳıbet Ḫudā çarlar,
Ḳadem bu yolda dürüst ḳoy ki reh-nümā çarlar,
11 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
12 Resūl'nı ümmeti sen, tañgla Muṣṭafā çarlar.

13 Hezār şükr-i Ḫudā ḳılmadı çü Bersīsā,
Misāl-ı Bel^{c}am-ı Bā^{c}ūr dek çü ehl-i hevā,
14 Cehūd, Ermenī ve ḳılmadı yene tersā,
Ki mü'min eyledi Aḥmed'ġa ümmet etti Ḫudā,
15 Yene ḳılıp bizni ġarḳa-ı maġfiret-deryā,
Uş anda āyet-i (341) تقنطو 'sı bizge güvā.
16 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
17 Resūl'nı ümmeti sen tañgla Muṣṭafā çarlar.

18 Nişān-ı bende uşaldur ki ehl-i ṭā^{c}at bol,
Müdām sa^{c}y ḳılıp pey-rev-i şerī^{c}at bol,
19 Ümīd-i ḳaṭre-i deryā-yı ol ḥaḳīḳat bol,
Hemīşe çāker[i] bol, ṣāḥib-i kerāmet bol,
20 Ḫudā'ġa taşla özüñgni ġarīḳ-i raḥmet bol,
Ki cān [u] dil bile sa^{c}y et, Resūl'ġa ümmet bol,
21 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
22 Resūl'nı ümmeti sen tañgla Muṣṭafā çarlar.

23 Hemedin ilgeri ḫalḳ etti Muṣṭafā'nı Ḫudā,
Tüfeyl-i nūrı anıñg boldı cümle-i eşyā,
161 1 Çü ^{c}Arş [u] Kürsī, Levḥ ü Ḳalem çü arż [u] semā,
Tüzeldi ḳabża-ı ḫāk ile Ādem ü Ḥavvā,
2 Ki secde dedi çü Ḥaḳ ḳıldı emrini ber-pā,
La^{c}īn çü boldı ḥased-bāzı birle ḳaddı dü-tā,
3 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
4 Resūl'nı ümmeti [sen] tañgla Muṣṭafā çarlar.

341. Kur'ân, XXXIX (Zümer), 53

5 Ezelde Ḥaḳ etip erdi ferişteden a^{c}zam,
Anı üçün dedi, Ḥaḳ luṭf etip be-ḳadd-ı kerem,
6 Tüfeyl-i nūrını [hem] boldı Ḥażret-i Ādem,
Ki reşk ḳıldı [vü] tüşti la^{c}īnġa uşbu ġam,
7 Köyer hezār caḥīm tüşse üstiġa sāyem,
Çerā ki sāye-i ^{c}Arş'ġa Resūl hem-sāyem,
8 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
9 Şikeste ümmeti sen tanġla Muṣṭafā çarlar.

10 Elest'din ilgeridür, ^{c}ırḳ-ı be-ümmīd miz,
Ki ehl-i dūzaḫ emes miz, çü ehl-i cennet miz,
11 Ḫudā'nı bendesi miz, lāyıḳ-ı sa^{c}ādet miz,
Neçük sa^{c}ādet erür ṣāḥib-i bu devlet miz,
12 Ki ehl-i sünnet ü hem pey-rev-i şerī^{c}at miz,
Hezār şükr ḳılınġ hem Resūl'ġa ümmet miz,
13 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
14 Şikeste ümmeti sen tanġla Muṣṭafā çarlar.

15 Naẓar ḳıl aslınġa evvelde mis eding, zer sen,
Ezelde baḥr-ı ḥaḳīḳatda dürr [ü] gevher sen,
16 Naẓarda maẓhar-ı kül sen ki cān [u] cevher sen,
Ki ḳoyma ḥamd tilinġdin ḳabūl-ı ekber sen,
17 Hemīşe şükrini ḳıl ümmet-i Peyember sen,
Ki çār-yārını bā-safāġa çāker sen,
18 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
19 Resūl'nı ümmeti sen, tanġla Muṣṭafā çarlar.

20 Cihānnı berhem urup ket misāl-ı ol Edhem,
Bu yolda şād u ġam birle bolmaġıl hem-dem,
21 Ḥarīm-i ḥāsda bolay deseng eger maḥrem,
Özünġni urġıl [u] yıġla Şu^{c}ayb dek her dem,
22 Cihān-ı köhnege turmay çü ketti ol Ādem,
Seferni meşġūl bol bağla raḥtınġ ay bī-ġam,
23 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar.
162 1 Resūl'nı ümmeti sen tanġla Muṣṭafā çarlar.

2 Tapıptur āb-ı nedāmetġa perveriş külimiz,
Anı üçün ġam u ḥasret boluptu ḥāṣılımız,
3 Teşildi neşter-i ġamdın bütün emes dilimiz,
Fiġān [u] nāle ḳılur miz, çemenni bülbülimiz,
4 Ki nüh-felekke yetip andın ötti ġulġulımız,

Behiştni tāvūsı miz, ᶜArş boldı menzilimiz,
5 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
6 Şikeste ümmeti sen tanglā Muṣṭafā çarlar.

7 Ne ġam çü bizge ki āzāde-i Elest keldük,
Ki ḳavm-ı diger emes miz çü Ḥaḳ-perest keldük,
8 (342) شراب الطهورا 'nı içip çü mest keldük,
Resūl'nı ḥıdmetiġa cümle dest dest keldük,
9 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
10 Şikeste ümmeti sen tanglā Muṣṭafā çarlar.

11 Resūl'nı naᶜtıġa ömrin ḳılıp adā Meşreb,
Ṣafā-yı ḳalb tapıp boldı dil-binā Meşreb,
12 Ol ḫānedānġa ḳılıp cānını fedā Meşreb,
Tamām ümmetiġa boldı dād-ḫᵛāh Meşreb,
13 Ḫudā'nı aldıda boldı çü dād-ḫᵛāh Meşreb,
Tamām ümmetiġa boldı dād-ḫᵛāh Meşreb,
14 Sen aslā ġam yeme ay bende, Rabbenā çarlar,
15 Şikeste ümmeti sen tanglā Muṣṭafā çarlar. (343)

16 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg ḫās [u] ᶜāmnıñg ḥaḳḳıġa duᶜā ḳılıp, mekānlarıġa barıp Ḫudā 17 zikriġa meşġūl boldılar, ammā neçe müddetdin soñg Nemengān şehridin köp mü'minler 18 irāde-i ḥac ḳılıp keldiler. Şāh Meşreb'ni körüp hedyeler birlen mülāḳāt ḳıldılar. 19 Şāh Meşreb körüp, köp ḫursend bolup, ḥācilerġa iḥsān ḳılıp, mest-i 20 mey-i vaḥdet bolup bu ġazelni oḳudılar:

21 Nemengān şehridin dōstlar, meni yārānlarım keldi,
Ata birle anānı bilgüçi mihmānlarım keldi.

22 Bularnı ḫāk-i pāyını kör dīde tūtiyā ḳılsam,
Çerāġımnı münevver ḳılġuçı ḫāḳānlarım keldi.

23 Çü ser-mestlik bile biz munda [dōstlar] mest [mest] keldük,
Resūl'nı ḫıdmetiġa cümle [dōstlar] dest dest keldük. (344)

163 1 Şecāᶜat bābıda her ḳaysısı bir Rüstem [ü] Sührāb,
ᶜAdālet taḫtıġa mingen bu kün sultānlarım keldi.

342. Kur'ān, LXXVI (İnsan), 21

343. Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün

344. Bu beyitin kafiye şeması farklı olduğundan başka bir şiire ait olabilir.

2 Fetānet bābıda her ḳaysısı mürşid-i kāmil [dür],
Heme^{c}ārif, heme ṣādıḳ, heme cānānlarım ḳeldi.

3 Ḳelip siz yaḫşı mihmānlar , ḳeter miz ^{c}āḳıbet Meşreb,
4 Ki ^{c}ālemni tecellī ḳılġuçı nūrānlarım ḳeldi. (345)

5 El-ḳıssa, Şāh Meşreb ḥaccāclar birlen ḫalīfeni ḳaşlarıġa barıp, tuḥfelerni pīş-keş ḳılıp 6 ḳoydılar. Ḫalīfe köp ḫursend boldılar. Andın soñġ ḫalīfe vaẓīfe ta^{c}ayyün ḳıldılar. Ḥācīler barıp, 7 menzil tutup ferāġat ḳıldılar. Bir neçe müddetdin soñġ eyyām-ı ḥac boldı. Ḥācīler 8 iḥrām baġlap ^{c}āẓim-i Beytu'llāh boldılar. Bir neçeler Mīḳāt'dın, bir neçeleri kūh-ı ^{c}Arāfat'dın 9 ve ba^{c}ẓıları ^{c}Irāḳ'dın iḥrām baġlap, şerā'iṭ-i ḥacnı ber-cā ḳeltürdiler. Şāh 10 Meşreb Peyġamber'ni rūḥaniyyetleridin meded ü isti^{c}ānet tilep, zār zār çün ebr-i 11 nev-bahār yıġlap revān boldılar. Ammā şol vaḳtda hātifdin nidā ḳeldi ki "Ay ḥācīler, İşān 12 Meşreb'ni ziyāretleri maḳbūl-ı dergāh-ı Ḥaḳ sübḥānehü ve ta^{c}ālā boldı. İşān Meşreb'ni 13 tüfeylidin cümle ḥācīlerni hem ziyāretleri ḳabūl boldı." Andın soñġ bir teve ġaybdın 14 ḳelip ma^{c}rekeni ortasıġa çökti. Şāh Meşreb bu vāḳi^{c}anı körüp, şükrāne ḳılıp, 15 ikki rek^{c}at namāz oḳup, kollarını köterip du^{c}ā ḳıldılar. Ḥācīler "āmīn" dediler. 16 Ol vaḳtda Şāh Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

17 Uluġ deryā-yı raḥmetdin güher tapsa ḫazā'indür,
Seni ẕikriñ degenler āteş-i düzaḫdın emīndür.

18 İcābet vaḳtı boldı ki uşal (346) سبحان الذى اسرا 'nı,
Velīkin nūr-ı ma^{c}mūrı (347) و لا الضالين آمين 'dür.

19 Kişi āmīn dese Ḥaḳ'dın nidā ḳelgey o mü'minge,
(349) و لا الضالين آمين (348) لقد جاء اسرا نورا 'dür.

20 Zemin ü asuman amin bilen kayim emiş dayim,
Makam-ı (350) قاب قوسينا, و لا الضالين آمين 'dür.(351)

21 Kişi āmīn dese Ḥaḳ aytur ermiş miñġ yolı lebbeyk,
Dilińgni nūr-ı ma^{c}mūrı (352) و لا الضالين آمين 'dür.

345. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

346. Kur'ân, XVII (İsrâ), 1

347. Kur'ân, I (Fâtiha), 7

348. Arapça ibâre

349. Kur'ân, I (Fâtiha), 7

350. Kur'ân, LIII (Necm), 9

351. Kur'ân, I (Fâtiha), 7

352. Kur'ân, I (Fâtiha), 7

22 Yārānlar taptılar āmīn bilen rāh-ı ḥaḳīḳatnı,
Yene dünyā (354) وما فيها و لا الضالين آمين 'dür.

23 Mūsā āmīn demey nūr-ı tecellī körmedi Meşreb,
164 1 Yene (356) آمنت بالله و لا الضالين آمين (355) dür. (357)

2 Ki hālā berḳ-i ser-mest men, mañga dūzaḫnı tenhā beṛ,
Müdām hüşyār hem mest men, mañga dūzaḫnı tenhā beṛ.

3 Ḳılıpdur ᶜārıżın bi'llāh velīkin żāt-ı Bismi'llāh,
Tapay men ol Ḫalīlu'llāh, mañga dūzaḫnı tenhā beṛ.

4 Ḳılay her dem tilāvetni, açay dildin cerāḥatnı,
Köterġil kūh-ı ġafletni, mañga dūzaḫnı tenhā beṛ.

5 Çü maᶜlūm yoḳtur iṣbātım, bile'lmem ne bolur ḥālım,
Cihān tuttı żüriyyātım, mañga dūzaḫnı tenhā beṛ.

6 Ser-aḫyar-ı muḥabbet men, kemāl-ı nūr-ı raḥmet men,
Ne pervā-yı ḳıyāmet hem, mañga dūzaḫnı tenhā beṛ.

7 Tutup dāmān-ı devletni, ᶜaṭā ḳılsa bu himmetni,
Çapay kūs-ı muḥabbetni, mañga dūzaḫnı tenhā beṛ.

8 Nidā ḳeldi ki ay Meşreb, seni men cennetī ḳıldım,
9 Bu yolda eyledim [zaḥmet], mañga dūzaḫnı tenhā beṛ. (358)

10 El-ġaraż, bu sözdin soñg yene nidā ḳeldi ki "Seni bāᶜiṣiñgde heme ḥācilerni cennetī ḳıldım." Ol vaḳtda 11 İşān Meşreb bu nidānı eşitip, ṭahāret eylep, ikki rekᶜat namāz oḳup bu ġazelni 12 oḳudılar:

13 ᶜĀşıḳ fenā bolmayın, Ḥaḳ'dın nidā ḳelmedi,
Rāzın nihān etmeyin, Ḥaḳ'dın nidā ḳelmedi.

353. Arapça ibâre
354. Kur'ân, I (Fâtiha), 7
355. Arapça ibâre
356. Kur'ân, I (Fâtiha), 7
357. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
358. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

14 Ölmey yerge çürmedi, ervāḥ bolup körmedi,
Cevlān etip turmadı, Ḥaḳ'dın nidā kelmedi.

15 Mürīd bolmay ᶜaṭāġa, tevbe ḳılmay ḫaṭāġa,
Uçup çıḳmay havāġa, Ḥaḳ'dın nidā kelmedi.

16 Keçeleri turmadı, ᶜışḳ oṭıġa köymedi,
Tört ṭarafġa termedi, Ḥaḳ'dın nidā kelmedi.

17 Ṭālib bolup yörmeyin, Meşreb kebi turmayın,
18 Ṣādıḳ ᶜāşıḳ bolmayın, Ḥaḳ'dın nidā kelmedi. (359)

19 El-ġaraż, bu ġazeldin soñg yene ᶜāşıḳ-ı ṣādıḳlarnı şānıġa mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

20 Her kişini derdi bolsa, dīdesidin ġam kelür,
Kim ki munda ḫoşlıġ ister, arḳasıdın ġam kelür,

21 Sīnedin defterni açsam, yetti dūzaḫ örtenür,
Nāle ḳılsam, ḳorḳa men keyinde nā-maḥrem kelür.

22 Men taṣadduḳ men, uşandaġ ᶜālī-himmetler bolay,
Bāb-ı raḥmetdin körüñg, yüz Ḥātem [ü] Edhem kelür.

23 Ādemī köptür velīkin bir biridin farḳı bar,
Ādemni başıġa miñg endīşe-i mātem kelür.

165 1 ᶜĀlimi ᶜilmiġa maġrūr, cāhili ᶜışyānġa ġarḳ,
Hīç kim bilmes ki tañgla kimni taşı kem kelür.

2 Ger başıñg āsmānġa yetse, miṯl-i ᶜĪsā bol ḫamūş,
Ser-dıraḫtnı meyvesi köp bolsa, başı ḫam kelür.

3 Miñg belā başıñgġa kelse, yüz ögürme Meşrebā,
4 Ḥaḳ taᶜālā luṭf ḳılsa, derdiñge merhem kelür. (360)

5 El-ḳıssa, andın soñg İşān Meşreb ziyāret-i Beytu'llāh'nı tamām ḳılıp, ḥacc-ı ᶜumreni ber-cā 6 keltürüp, irāde-i Medīne ḳılıp, bir neçe menziller yol yörüp, merḳad-ı muṭahharanı körgen 7 zamān bī-hūş bolup yıḳıldılar. Sāᶜatidin soñg özleriġa kelip, beşāret

359. 14'lü hece vezni

360. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

birle [8] tuḥfe-i Resūlu'llāh'ġa dü-gāne namāz oḳup, Ḥażret-i Raḥmet Ḥᵛāce ᶜĀlemiyān'nı vākiᶜatlarıga [9] [bu] müstezādnı oḳudılar:

[10] ا Ay ᶜilm-i ḳadīm elif-i ālā-yı Muḥammed,
[11] ب Bārī-i taᶜālā.

[10] ت Tevbe ḳılıp ᶜāleme envār-ı Muḥammed,
[11] Hem ḫālisen li'llāh.

[12] ث Ṣıdḳ-ı dilim birle seni yoluñga kirdim,
[13] Nevmīd eṭe körme.

[12] ج Cümle cemālāt [u] kemālāt-ı Muḥammed,
[13] Dünyā bile ᶜuḳbā.

[14] ح Ḥürmetidin Levḥ ü Ḳalem boldı bināī,
[15] Yā Aḥmed-i Muḫtār.

[14] خ Ḫalḳ-ı nikū-yı dür-i yek-tā-yı Muḥammed,
[15] Köñgliga teselli.

[16] د Daᶜvetidin her nefesi tāze bolup rūḥ,
[17] Ger ḳılsa teraḥḥum.

[16] ذ Zaḥmet-i dilni köterür Şāh Muḥammed,
[17] Āyīne-i dilhā.

[18] ر Raḥmı kelip ümmetiġa ḳılsa nezāre,
[19] Yā Rab neme bolġay?

[18] ز Zülf-i siyeh ᶜanber-i sārā-yı Muḥammed,
[19] Anıñg heme va'llāh.

[20] س Secde kılıp başımnı men yerge ḳoyur men,
[21] Hem nāle ḳılıban.

[20] ش Şükr-i evel dürr-i maḳālāt-ı Muḥammed,
[21] Köñgliga ḳılıp cā.

[22] ص Ṣabr-ı dilim bolsa, īmānımga kemālāt,
[23] Yā Ḫālik-i bī-çūn.

22 ض Żerre uşal ḫāk-i kef-i pāy-ı Muḥammed,
23 Dünyā bile ᶜuḳbā.

166

1 ط Ṭahr-ı (361) توكلت على الله menge keldi,
2 Ol būy-ı nesīmi.

1 ظ ضعيف , ṭūbā-ṣıfat, ḳāmet ālā-yı Muḥammed (362)
2 Köñglide ḳılıp [cā].

3 ع Nevᶜ-i ᶜināyetni meni köñglüme saldı,
4 Yā Ḳādir-i eşyā.

3 غ Ġurbet [ü] enduḫ-ı dil-ārā-yı Muḥammed,
4 Müjgānıda peydā.

5 ف Feyż uşal nūr-ı tecellīni sorar men,
6 Dergāhıñga keldim.

5 ق Ḳurbet-i evvel (363) يثرب بطحای محمد
6 Ol menzil-i aᶜlā.

7 ك Kātib-i rūz-ı ezel ü künfeyekūndın,
8 Taḳdīr ḳılıpdur.

7 ل Laᶜl-ı leb-i nuṭḳ-ı şeker-ḫā-yı Muḥammed,
8 Ol gevher-i yek-tā.

9 م Ḥāmid [ü] Maḥmūd [u] Muḥammed seni atıñg,
10 Hergiz añga şek yoḳ.

9 ن Niyyet-i ol ḫālisen li'llāh-ı Muḥammed,
10 Köñgliga erür cā.

11 و Vaṣlıga yetkür meni [seni] ḫāṣılım anda,
12 Ölmekde rıżā men.

361. Kur'ân, XI (Hud), 56

362. Mısrada fazlalık olduğundan vezin bozuk.

363. Arapça ibâre

11 Ya^{c}nī hilāl erdi vü ālā-yı Muḥammed,
12 Ol şāh-ı mu^{c}allā.

13 Ġurbet çehige tüşti (364) ظلمنا dedi Meşreb,
14 Mānende-i Edhem.

13 Firdevs erür mesken-i mār ay Muḥammed,
14 Ol ravża-ı a^{c}lā. (365)

15 El-ġaraż, merḳad-ı münevveredin çarḫ urup, İşān Meşreb mest bolup, Ḫudā'ġa münācāt ḳılıp, 16 ^{c}āṣī ümmetlerġa şefā^{c}at tilep bu muḫammesni oḳudılar:

17 Bendesiġa mihribāndur, evvel [ü] āḫir Ḫudā,
Ḥayy [u] Settārü'l-^{c}uyūb pūşende-i cürm [ü] ḫaṭā,
18 Kim ḳadem ḳoydı bu yolda pāk bolġay ez-günāh,
^{c}Ākıbet menzilġa yettim, munça taptım renc-i pā,
19 Ravża-ı pākiñġa ḳeldim, yā Muḥammed Muṣṭafā.

20 Her kişi bu ravżaġa ḳeldi, günāhı tökülür,
Vaḳtı ḫoş bolup anı rūy-ı siyāhı tökülür,
21 Bendeni köñglide raḥmet gāh gāhī tökülür,
Ger ziyāret bolsa maḳbūl, renc-i rāhı tökülür,
22 Ravża-ı pākiñġa ḳeldim, yā Muḥammed Muṣṭafā.

23 Bī-edebler pā bilen yörse, yörürüm ser bilen,
Murġ-ı köñglüm hem ḳoşuldı, rūḥ-ı Peyġamber bilen,
167 1 Ṣoḥbetiġa olturdum [men] ġavṣ-ı çil-tenler bilen,
Teşne erdim şād ḳılġaylar meni Kevṯer bilen,
2 Ravża-ı pākiñġa ḳeldim, yā Muḥammed Muṣṭafā.

3 Ravża-ı pākiñġa ḳeldim ḫatm-ı Kur'ān ḳılġalı,
^{c}Āṣilerni müşkilini pes çü āsān ḳılġalı,
4 Hem günāhım def^{c}iġa yüz miñg peşīmān ḳılġalı,
Hem girībān çāk eṭip dīdemni giryān ḳılġalı,
5 Ravża-ı pākiñġa ḳeldim, yā Muḥammed Muṣṭafā.

364. Kur'ân, VII (A'râf), 23

365. Hezec: Mef'ûlü mefā'îlü mefā'îlü fe'ûlün

DOKÜMAN

6 Pāy-ı himmetni ḳoyup ḳıldım yüzümni ḳıblege,
Pāk bolġay dep günāhım barıp erdim Ka^{c}be'ge,
7 Tökülür ^{c}işyānlarım dep ḳelgenim bu ravżage,
Yetmedim ḳolum uzattım ḥalḳahā-yı tevbege,
8 Ravża-ı pāḳiñġa ḳeldim, yā Muḥammed Muṣṭafā.

9 Dāyimā ḫavf u recāda titredim mānend-i bīd,
Nūr-ı raḥmet yaġılur ger bolsa, bir mūy-ı sefīd,
10 Bol uluġ dergāh erür, Meşreb'ni ḳılma nā-ümīd,
Men seni ravżañgge ḳeldim, yıġladım eylep sa^{c}īd,
11 Ravża-ı pāḳiñġa ḳeldim, yā Muḥammed Muṣṭafā. (366)

12. El-ḳıṣṣa, bu muḥammesni oḳup bolġandın soñg, yene ilhām-ı rabbānī birlen İşān Meşreb 13 bu muḥammesni oḳudılar:

14 Ay ṣıfātıñgdın tekellüm her til üzre miñg senā,
Pādışāh-ı evliyā sen, tāc-ı farḳ-ı enbiyā.
15 Dīn [ü] āyetiñg erür, gümrāhlarġa reh-nümā,
Barçanı ümmīdi sen sen tañgla der-rūz-ı cezā,
16 ^{c}Āṣi ümmetġa şefā^{c}at yā Muḥammed Muṣṭafā.

17 Ḥaḳ ta^{c}ālā żāt-ı pāḳiñgni yaratmışdur ḥabīb,
^{c}Āṣiler derdiġa dermān ḳılġuçı ḥāzıḳ ṭabīb,
18 Çün ki (367) ما زاغ البصر gülzārıda sen ^{c}andelīb,
Rūz-ı maḥşer mihr-i şefḳat birle bolġay mu naṣīb?
19 ^{c}Aṣi ümmetġa şefā^{c}at yā Muḥammed Muṣṭafā.

20 Yā Resūlü'l-^{c}ālemīn, yā seyyid-i ḫayrü'l-beşer,
Kim seni şānıñgda nāzil boldı ol (368) وانشق القمر
21 Kim sañga inkār eter (369) قصداً و عمداً قد مكر
Bol ġarīb-i bī-nevāġa eyleseñgiz bir naẓar,
22 ^{c}Aṣi ümmetġa şefā^{c}at yā Muḥammed Muṣṭafā.

23 Ay şehin-şāh-ı nübüvvet, ma^{c}den-i cūd u kerem,
Enbiyā vü evliyālar barçasıdın muḥterem,
168 1 Dīn [ü] āyīn-i şerīfiñg barça ^{c}ālemġa ^{c}alem,
Ḫāk-i pāyıñg tūtiyā-yı dīde-i Levḥ ü Ḳalem,

366. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün
367. Kur'ân, LIII (Necm), 17
368. Kur'ân, LIV (Kamer), 1
369. Arapça ibâre

2 ᶜĀṣī ümmetġa şefāᶜat yā Muḥa Muṣṭafā.

3 Yetti ḳat gerdūn serīr boldı miᶜrāc aḳşāmınġ,
(370) قاب قوسين او ادنى 'ġa yetti maḳdemiñġ,
4 Cebreᵓīl erdi keçe elbette yār u hem-demiñġ,
Ḫāk-i naᶜlıñġ żiyā-yı çeşm-i ᶜArş-ı aᶜzamıñġ,
5 ᶜAṣī ümmetġa şefāᶜat yā Muḥammed Muṣṭafā.

6 Yā Muḥammed Muṣṭafā, siz barçaġa püşt ü penāh,
Nefs-i nā-fermān ḳabūlġa ḳılmışam dāyim günāh,
7 İltifātıñġ bolmasa tañġla bolur ḥālım tebāh,
Ḳayda bargey men, men-i şermende [vü] nāme-siyāh,
8 ᶜAṣī ümmetġa şefāᶜat yā Muḥammed Muṣṭafā.

9 Sendin artuḳ mihribānım yok meni, bī-çāre men,
Egesiz itler kebi nefsim üçün āvāre men,
10 Hīç kişi bilmes ki men ᶜālem ara ne kāre men,
Yā Nebīyyu'llāh, teraḥḥum eyle baḫt-ı ḳara men,
11 ᶜĀṣī ümmetġa şefāᶜat yā Muḥammed Muṣṭafā.

12 Meşreb-i bī-çāre bolmışdur güneh birle melūl,
İstiᶜānet ḳıl añġa yā seyyid [ü] ḫatem resūl,
13 Bī-nevālarını duᶜāsını Ḫudā ḳılġay ḳabūl,
Maḳṣad-ı Maḥmūd ümmet bolġusı sizdin ḥuṣūl,
14 ᶜĀṣī ümmetġa şefāᶜat yā Muḥammed Muṣṭafā. (371)

15 El-ḳıssa, İşān Meşreb bu muḫammesdin soñġ yene mest-i bī-iḫtiyār bolup bu muḫammesni oḳudılar:

16 Bir meded bergil çü rüsvā ḳulġa şefḳat vaḳtıdur,
Cārī ḳıl raḥmetni ümmetke muṣībet vaḳtıdur,
17 Yārī bergil ᶜāṣīlerġa çün ki himmet vaḳtıdur,
Ḥāmī-i īmān-ı ümmet bol ki rıḥlet vaḳtıdur,
18 Yā Muḥammed, bir meded ḳılġıl, şefāᶜat vaḳtıdur.

19 Mest-i ḫāk-i bī-biḍāᶜat men, biḍāᶜat menge (372) yoḳ,
Müflis-i bī-çāredür men, tāc-ı devlet menge yoḳ,
20 Bir cihān āvāresidür men, ᶜibadet menge yoḳ,

370. Kur'ân, LIII (Necm), 9

371. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

372. Metinde 'mende' şeklinde yazılıdır.

Tā özüng lutf etmeseng, ġayr ez-kesāfet menge yoḳ,
21 Yā Muḥammed, bir meded eleng, şefā^{c}at vaḳtıdur.

22 Sendin özge kimni eyler men, bu yolda tekyegāh,
Cümledin ḳaçtım bu kün elginġni ḳıldım tekyegāh,
23 Vaḳt-ı muẓṭarlikde sen destimni tut yā Muṣṭafā,
Evvel [ü] āḫir seni zātınġnı ḳıldım tekyegāh,
169 1 Yā Muḥammed, meded eleng, şefā^{c}at vaḳtıdur.

2 İkki dünyādın keçip men, dest-i kūtāh bende men,
Bih-būdımnı bilmegen ^{c}ālemde rüsvā bende men,
3 Derd [ü] ġam ṣaḥrāsıda bir ferd-i tenhā bende men,
Bu dalāletlerġa hem-rāh men ki bir bī-çāre men,
4 Yā Muḥammed, bir meded eleng, şefā^{c}at vaḳtıdur.

5 Müft ötti ^{c}ömr hergiz ḳılmadım cehd ü cedel,
Tā közüm açtım bu yolda, tuttı yaḳamnı ecel,
6 Ne kemāl-ı ^{c}ilm taptım, ne kemālāt-ı ^{c}amel,
^{c}Āsī men feryād etip ḳan yıġladım rūz-ı ezel,
7 Yā Muḥammed, bir meded eleng, şefā^{c}at vaḳtıdur.

8 Pāre men, şermende men, luṭfungа hem ümmīd-vār,
Yetti dūzaḫnı ḳulungа eylegil hem lālezār,
9 Ol ṣırāṭ üstide muẓṭar ḳılmaġıl ay şehr-i yār,
Sāye-i pākingdin özge yoḳ mangа ḥ^{v}īş ü tebār,
10 Yā Muḥammed, bir meded eleng, şefā^{c}at vaḳtıdur.

11 Yolda ḳalġan intiẓār u bī-cigerlerni ḥaḳı,
Ārzūġa yetmegen bī-bāl u perlerni ḥaḳı,
12 Ol Ebū Bekr [ü] ^{c}Ömer, ^{c}Oṯmān u Ḥayder'ni ḥaḳı,
Hem Ḥasan birle Ḥüseyn, ol ikki gevherni ḥaḳı,
13 Yā Muḥammed, bir meded eleng, şefā^{c}at vaḳtıdur.

14 Āḫiretni ḫavfıdın Ceyḥūn bolup çeşm-i terim,
Ḥürmet-i āyāt-ı Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm,
15 Meşreb-i şūrīde men, yoḳ ġamdın özge himmetim,
Tevbelik ḳul men, bu kün ḳılma sezā-vār-ı caḥīm,
16 Yā Muḥammed, bir meded eleng, şefā^{c}at vaḳtıdur. (373)

373. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

17 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb murāḳabede Ḥażret-i Raḥmet-ḫᵛāh ᶜĀlemiyān'nı çehār-yārlar birlen kördiler 18 ki ḥāżır erdiler. Ol vaḳtda Ḥażret-i İmām Ḥüseyn aydılar: "Ay bed-büzürg-vārım, Meşreb 19 bularġa refīḳ bolsun." dep. Cenāb-ı Raḥmet-ḫᵛāh ᶜĀlemiyān İşān Meşreb'ġa ḳarap aydılar: 20 "Ay ferzendim, sen āḫir şehīd bolur sen, ferzendim, İmām Hüseyn'ġa ḫādim bolur sen." 21 İşān Meşreb bu beşāretni eşitip, mest bolup bu müseddesni 22 oḳudılar:

23 Başımġa dāyimā Ḥaḳ raḥmeti ser-şār üçün ḳeldim,
Muḥabbetlik bolay dep maḫzen-i esrār üçün ḳeldim.
170 1 Ribāt-ı köhneġa men ᶜāşıḳ-ı dīdār üçün ḳeldim,
Cihān bir ḥabbesiġa azrımas dīdār üçün ḳeldim,
2 Süre ḳelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün ḳeldim,
3 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün ḳeldim.

4 Uşandaḳ ᶜarż-ı ḥālımnı dedim şāh-ı tekellümġa,
Meni rūḥumnı kördi tüşti ġavġa küll-i merdümġa,
5 Yüzümni baᶜd-ezīn sürtmaḳçı men ḫāḳ-i muḳaddemġa,
Atam bā-himmet erdi, sattı [ol] behişt-i cenneti,
6 Süre ḳelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün ḳeldim,
7 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün ḳeldim.

8 Necāset-ḫāneġa ālūde ḳılmam aṣlā pāyımnı,
Asıp ḳeldim bu kün boynumġa tōmār-ı günāhımnı,
9 Körey dep (374) رحمت للعالمين dek pādışāhımnı,
Bu yolda berhem urdum cennet atlıġ taḫtgāhımnı,
10 Süre ḳelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün ḳeldim,
11 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün ḳeldim.

12 Çaḳırdı bendeni aldıġa ḳel dep pādışāh-ı ᶜışḳ,
Kolumġa tegdi āḫir taḫt [u] baḫt [u] kīmiyā-yı ᶜışḳ,
13 Meni aldı ḳolıġa Aḥmed-i ṣāḥib-duᶜā-yı ᶜışḳ,
Muḥabbet kānı erdim, tegdi başımġa külāh-ı ᶜışḳ,
14 Süre ḳelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün ḳeldim,
15 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün ḳeldim.

16 Müyesser boldı ümmetġa uşal Aḥmed'ni ġavġası,
Telātum ḳıldı ol sāᶜat uluġ raḥmetni der-cūşı,
17 Dıraḫt-ı tūbī vü Kevṯer heme boldı ferāmūşı,
Bu yolda baḥr-ı raḥmet ḳıldı ᶜāşıḳlarnı cūşı,
18 Süre ḳelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün ḳeldim,

374. Kur'ân, XXI (Enbiyâ), 107

19 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün keldim.

20 Ezelde rūh-ı pākim tāzedür ᶜālī-himmet men,
Tamām-ı ᶜArş u Kürsī men üçündür, ehl-i sünnet men,
21 Ne ḫavfum yetti dūzaḫdın ne men müştāḳ-ı cennet men,
Şu devlet maňga yetmes mü ki ān-Ḥażretge ümmet men,
22 Süre kelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim,
23 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün keldim.

171

1 Köterdim başım üzre şūriş-i şūr-ı ḳıyāmetni,
Ezeldin koliġa algen men uşal zincīr-i devletni,
2 Ümīdim bardur başımġa tökkey nūr-ı raḥmetni,
Muḥammed bāᶜiṣīdin terk etip men behiştni,
3 Süre kelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim,
4 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün keldim.

5 Yaḳīn biliňg ḫatemü'l-mürselīnni şevḳidin keldim,
Kirām-ı (375) رحمت للعالمين 'ni şevḳidin keldim,
6 Melā'ikler seri Rūḥu'l-emīn'ni şevḳidin keldim,
Bu kün maḥbūb-ı Rabbü'l-ᶜālemīn'ni şevḳidin keldim,
7 Süre kelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim,
8 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün keldim.

9 Ḳolum dāmānıġa mażbūṭ cismim cānġa yetkünçe,
Öle'lmemdür meni pāyim, gūristānıġa yetkünçe,
10 Ciger ḫūn boldı, bu ümmetleri īmāniġa yetkünçe,
Ḳolum dāmānıdın kūtāh emes, īmāniġa yetkünçe,
11 Süre kelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim,
12 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün keldim.

13 Mübārek ẕātıġa rūz-ı ezel [de] çeng salgan men,
Egerçi ẓāhiri ᶜiṣyānnı deryāsıġa ḳalġan men,
14 Bu yolda tīġ-i illā'llāh bilen bağrımnı çalġan men,
Berip Ḫoten'ni ki Revān'ını satıp [u] alġan men,
15 Süre kelmes edim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün keldim,
16 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün keldim.

17 Ümīdim bardur rūḥum yene ḳalebni yoḳlar dep,
Tamām-ı müctehidler ṭālib-i mezhebni yoḳlar dep,
18 Keremlik pādışāhım ᶜāşıḳ-ı maṭlabnı yoḳlar dep,

375. Kur'ân, XXI (Enbiyâ), 107

Şefā^{c}at taḫtıġa mingende bu Meşreb'ni yoḳlar dep,
19 Süre kelmes ėdim men, Aḥmed-i Muḫtār üçün ḳeldim,
20 Nebī'ni sāyesi ümmetleriġa bar üçün ḳeldim. (376)

21 El-ġaraż, bu müseddesdin soñġ İşān Meşreb, ravżaġa ḳarap, zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap 22 turdılar kim merḳad-ı münevveredin İşān Meşreb'ġa nidā ḳeldi ki "Ay Meşreb, derece-i ^{c}aliyye ve maḳām-ı 23 rıżāġa yeter sen." Ol vaḳtda İşān Meşreb'ni şevḳleri
172 ziyāde bolup, yıġlap [1] bu muḫammesni oḳudılar:

2 Yıġlamay neyley ki rūzumnı siyāh ḳıldı felek,
Āşinālarnı mañġa nā-āşinā ḳıldı felek,
3 Kevkeb-i baḫtımnı mundaḳ bī-żiyā ḳıldı felek
Āḫir-i ^{c}ömrimde baḫtımnı ḳara ḳıldı felek,
4 Pādışāh-ı vaḳt ėdim āḫir gedā ḳıldı felek.

5 Hāne-vīrān men, bu kün cismimġa cānım yoḳ meni,
Çuġd-ı bī-vīrānedür men, āşiyānım yoḳ meni,
6 Der-be-derdür men, çü bir yerde mekānım yoḳ meni,
Tā pīrim üstimġa turdı, sāye-bānım yoḳ meni,
7 Ne dil-āverlerni tofraḳ içre cā ḳıldı felek.

8 Yol adaşıp ġamda ḳaldım hem seferdin ayrılıp,
Miṣl-i bülbül deḳ bolup men, bāl u perdin ayrılıp,
9 Māder ü yār u birāder hem pederdin ayrılıp,
Ḳalmasun hīç kim meniñġ deḳ rāh-berdin ayrılıp,
10 Köhne dünyānı mañġa mātem-serā ḳıldı felek.

11 Tilbe men, her sā^{c}atī arzır mañġa ḳan yıġlasam,
Sīnelerni çāk ėtip her dem firāvān yıġlasam,
12 Dōstlar ^{c}ayb eylemeñġ her dem firāvān yıġlasam,
Ez-berāy-ı mātem evvel māh-ı Ken^{c}ān yıġlasam,
13 Dīde-i Ya^{c}ḳūb'nı mundaḳ nā-bīnā ḳıldı felek.

14 Ne meşaḳḳatlarnı kördi nūr-ı çeşmim Muṣṭafā,
Boldı ol şeh-zāde mātemde şehīd-i Kerbelā,
15 Yıġlap öz ḥālıġa sen mātemde bol ay mübtelā,
Hīç mü'min bolmasun men deḳ ^{c}azīz cāndın cüdā,
16 Fāṭime'ni nūr-ı çeşmide cüdā ḳıldı felek.

17 Ḥażret-i Ādem'ni evvel cümledin bālā ḳılıp,

376. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Tāc-ı sulṭānī berip cennet içide şāh ḳılıp,
18 Ḥażret-i Ḥavvā [vü] Ādem birle hem hem-rāh ḳılıp,
Küll-i mālikler içinde cümledin bālā ḳılıp,
19 Āḫiri vaḳtıda cennetdin sivā ḳıldı felek.

20 Nūḥ'ġa keştī tüzet dep emr [ü] fermān eyledi,
Ümmeti ser-keşlik eylep nā-müselmān eyledi,
21 Ne ḳara künlerni körsetti, hirāsān eyledi,
Āḫiride mübtelā-yı dāġ-ı hicrān eyledi,
22 Şāhlarġa bol cihānnı bī-vefā ḳıldı felek.

23 Rīze rīze ḳıldı miḥnetde ten-i Eyyūb'nı,
Dāġ-ı ferzendiġa ser-gerdān ḳılıp Ya^{c}ḳūb'nı,
173 1 Şāh turup bāzār-ı ġurbetde uşal maḥbūbnı,
Ḳaysı bir derdini aytay çarḫ-ı pür-āşūbnı,
2 Erreni āḫir nasīb-i Zekriyā ḳıldı felek.

3 Berdi İbrāhīm'ġa himmet neçe bütni sındurup,
Ol mübārek destiġa himmet ḳuşını ḳondurup,
4 Cennetü'l- me'vā fırāḳıda otıġa yandurup,
Vaḳt-ı āḫir başıda Nemrūd otlar yandurup,
5 Āteş-i Nemrūd'nı cennet-nümā ḳıldı felek.

6 Ka^{c}betu'llāh'nı tüzetti ol Ḫalīl-i bā-safā,
Kim ki dāḫil boldı, anġa ḳalmadı zerre günāh,
7 Behre aldı ol mübārek hānedin şāh [u] gedā,
Ḫalḳ-ı İsmā^{c}īl'ni şundaḳ tīġdin ḳıldı cüdā,
8 Başıġa yüz miñg belā keldi, rıżā ḳıldı felek.

9 Ḥaḳ ezeldin Ḥażret-i Mūsā'nı ḳıldı ġarḳ-ı nūr,
Evvel āḫir mi^{c}rāc-ı cennetni ḳıldı kūh-ı Tūr,
10 Düşmeni Fir^{c}avn edi başıġa saldı yüz ġurūr,
Muñga devlet, anġa miḥnet bī-^{c}aded berdi Ġafūr,
11 Dil-siyeh Fir^{c}avn'nı ḫaṣım-ı Mūsā ḳıldı felek.

12 Ḥaḳ Süleymān'ġa ezeldin berdi devletlıġ nigīn,
Boldı fermānıġa tābi^{c} ḫıdmet eylep ins [ü] cin,
13 Munça devletni berip bir bendeġa Rabbü'l-mübīn,
Ḥażret-i Dāvūd'nı ^{c}ālem mülkige eylep emīn,
14 Şevket-i ^{c}ālemni ber-dīde fenā ḳıldı felek.

15 Ḥażret-i Yaḥyā'ġa berdi rūz-ı evvel çeşm-i ter,
Āsumānġa Ḥażret-i ᶜĪsā'nı ḳıldurdı sefer,
16 Māhī baṭnıġa kirip Yūnus selāmet çıḳtılar,
Her kişi dünyāġa ḳeldi bol belālarnı körer,
17 Erreni āḫir naṣīb-i Żekriyā ḳıldı felek.

18 Evvel ü āḫirni çün Cercīs'ġa bildürdi körüñg,
Ḥażret-i İdrīs'ni cennetige kirgüzdi körüñg,
19 Nāḳatu'llāh dest-i Ṣāliḥ'ġa ulaşturdı körüñg,
Öldürüp Cercīs'ni mirñg yola tirgüzdi körüñg,
20 Ḳol açıp āmīn dedi, ṣāḥib-duᶜā ḳıldı felek.

21 Meşrebā, āḫir bile'lmes sen uluġ dergāhnı,
Nūr-ı Aḥmed'din yarattı günbed-i devvārnı,
22 Sen ġanīmet bil bu yolda Aḥmed-i Muḫtār'nı,
Ol Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOsmān, ᶜAlī Kerrār'nı,
23 Bol cihānnı cümleġa miḥnet-serā ḳıldı felek. (377)

174 1 El-ḳıṣṣa, bu muḥammesdin soñg Şāh Meşreb murāḳabe ḳılıp vaḳāyi-ᶜi ġaybda kördiler kim heme rūḥānī 2 ler ḥāżır bolup, Meşreb'ni ḥaḳlarıġa duᶜā ḳılıp aydılar: "Ay Meşreb, seni nāle ve zārıng 3 dın tamām ᶜālem bī-ḳarār u bī-ārām bolup." Ve yene ān-Ḥażret ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem aydılar: "Nege munça yıġlar 4 sen? Her neme bolsa, meni ümmetlerimġa zinhār aytġıl ki meni dīnim ber-ḥaḳdur, ümmetlerim istiḳāmet 5 ḳılsunlar." dep vaṣiyyet ḳıldılar.Ol vaḳtda Şāh Meşreb baş köterip, zār zār yıġlap 6 bu muḥammesni oḳudılar:

7 Dilimni yā İlāhī, ḫavf-ı maḥşerdin cüdā ḳılma,
Īmān gevher erür, bendeñgni gevherdin cüdā ḳılma,
8 Adaşkenlerni yā Rab, yolda reh-berdin cüdā ḳılma,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
9 Ebū Bekr [ü] ᶜÖmer, ᶜOsmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

10 Münevver ḳıl bu çeşm ü köksim ü dilde ḥużūrī ber,
Ḳabūl ḳıl miṣl-i Edhem yol yörer vaḳtı sürūrī ber,
11 ᶜİlimni bendege berseng, çü ᶜilm-i bī-ġurūrī ber,
İlahī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
12 Ebū Bekr [ü] ᶜÖmer, ᶜOsmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

13 Tevekkül feyżini tökġıl, meni bir yaḫşı temkīn ḳıl,

377. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

Dilimġa mazharü'l-esrārdın genc-i ḫazā'in ḳıl,
14 Seyid [ü] ḫᵛāce [vü] dervīş ḳılma, bizni mü'min ḳıl,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
15 Ebū Bekr [ü] ᶜÖmer , ᶜOs̱mān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

16 Şerīᶜat şemᶜidin pür-nūr ḳılġıl cism [ü] cānımnı,
Ṭarīḳat dersidin sīr-āb ḳıl kām u zebānımnı,
17 Selāmet ḳıl İlāhī nefs-i şeyṭāndın īmānımnı,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
18 Ebū Bekr [ü] ᶜÖmer, ᶜOs̱mān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

19 Muḥabbet kūyıda leb-teşnelerni ḥaḳḳıdın raḥm eṭ,
Dil-i ṣad-pāre bolġannı cigerler ḥaḳḳıdın raḥm eṭ,
20 Adaşıp yolda ḳalġan mest-i pīrler ḥaḳḳıdın raḥmı eṭ,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
21 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOs̱mān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

22 Çünān ālūde ḳılma dāmenimni gerd-i ᶜiṣyāndın,
Żiyā yeṭkür dilimġa şuᶜle-i şemᶜ-i şebistāndın,
23 Bāġışla teşnelerġa vaḳt-ı rıḥlet āb-ı ḥayvāndın,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
175 1 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOs̱mān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

2 Ḳabūl eṭġıl İlāhī āh-ı serd-i dil-pez̄īrimni,
Teġürġıl vaḳt-ı muẓṭarlıġda yā Rab dest-gīrimni,
3 Ki sansız nūrını kānıga yeṭkürġıl żamīrimni,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
4 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOs̱mān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

5 Çerāġ-ı ḫāṭırımnı maᶜrifetdin şuᶜle-perver ḳıl,
İlāhī ᶜāṣīlerni ḥavż-ı Kevs̱er'din münevver ḳıl,
6 Heme maḳṣadnı yā Rab, z̄āt-ı pākiñdin müyesser ḳıl,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
7 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOs̱mān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

8 Yirik men, köñül üzmem, tā şefāᶜatdın ümīdim bar,
Egerçi ᶜāṣī men, deryā-yı raḥmetdin ümīdim bar,
9 Nazar ḥālımġa salġıl dep Muḥammed'din ümīdim bar,
İlāhī ᶜasi ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
10 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOs̱mān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

11 Muḥabbet bādesin bergil ü bī-iḫtiyārī ḳıl,
Hevā-yı nafṿetimni berhem urġıl, ḫāk-sārī ḳıl,
12 Mezellet ḫākiġa ger cebhe sürsem, iᶜtibārī ḳıl,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
13 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṯmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

14 Yügür turma meni meşġūl etip bu köhne żiyāġa,
Keyin ḳoyma işimni luṭf etip im-rūz-ı ferdāġa,
15 Özüñg yetkür ḳolumnı dest ü pāy [u] çeşm-i bīnāġa,
İlāhī ᶜāṣi ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
16 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṯmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

17 Evelde yoḳ edim, ḳudret bilen şundaḳ bīnā ḳıldıñg,
Yene bir müşt-i ḫākimge keremdin cān ᶜaṭā ḳıldıñg,
18 Beher ṣūretke ḳıldıñg yār [u] ḳavm-ı Muṣṭafā ḳıldıñg,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
19 Ebū Bekr ü ᶜÖmer,ᶜOṯmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

20 Başım tābūtġa tegünçe özüñgge bendedür İlāhī,
Ümīd eylep kelip men eyleġil maḳbūl-ı dergāhı,
21 Seni żātıñgdın özge ᶜāṣilerni yoḳtu hem-rāhı,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
22 Ebū Bekr ü ᶜÖmer ᶜOṯmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

23 Bu yolda muntaẓır men intiẓārımnı nigāḥī men,
Egerçi żāhirim, ser-tā-ḳadem ġarḳ-ı günāḥī men,
176 1 Resūl aṣḥābını her yerde körsem, ḫāk-i rāhı men,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
2 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṯmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

3 Hidāyet būstānıġa rūḥumnı ᶜandelīb etġıl,
Uşal dīdār-ı bī-çūndın hemīşe bā-naṣīb etġıl,
4 Adaşken ḳullarıñgnı feyż-i raḥmetke ḳarīb etġil,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
5 Ebū Bekr ü ᶜÖmer ᶜOṯmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

6 Cihān āvāresidür men ki ser-gerdān bolup ḳaldım,
Yetürdüm maḳṣadımnı men ki ser-gerdān bolup ḳaldım,
7 Talebni vaḳtı ötti, bī-ser ü sāmān bolup ḳaldım,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
8 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṯmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

9 Hemedin rānde bolġan zār, muẓṭar meṇ, çü destim tut,
Tutaşken baġrı köygen taşt-ı aḫker meṇ, çü destim tut,
10 Çünān leb-teşne meṇ, müştāḳ-ı cennet meṇ, çü destim tut,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
11 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṣmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

12 Ḳeter vaḳtıda seṇ yüz miṅg belādın saḳla bendeṅgni,
Ger āfethā-yı ol rūz-ı cezādın saḳla bendeṅgni,
13 Ḥisāb-ı rūz-ı maḥşer nācerādın saḳla bendeṅgni,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma.

14 Ki hem çün murġ-ı vaḥşī āşiyānıdın adaşken meṇ,
Seg-i bī-sāḥibī meṇ, kārvānımdın adaşken meṇ,
15 Heme ṣaḥib-duᶜālar rāz-dānımdın adaşken meṇ,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
16 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṣmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

17 Kemāl-ı ḳudretiṅge hīç vaḳt çūn u çirā yoḳtur,
Seṇi ẕātıṅgdın özge ḳol tutarġa āşinā yoḳtur,
18 Ḳuluṅg meṇ, ẕevḳ-i dīdārıṅgdın özge müddeᶜā yoḳtur,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
19 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṣmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

20 Tilimde vird eter meṇ her zamān el-ḥamdü li'llāh'nı,
ᶜAzāzīl şād ḳaçġay dep oḳur meṇ ḳul-hüva'llāh'nı,
21 Aḳuz leb-teşnelerni üstide raḥmetli deryānı,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
22 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṣmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma.

23 İlāhī, Meşreb'iṅgni yol yörerde ehl-i īmān ḳıl,
Seyid, sulṭān, zāhid ḳılġıl [u] merd-i müselmān ḳıl,
177 1 Ḥudāyā, ᶜāṣī ümmetni özüṅg derdiġa dermān ḳıl,
İlāhī ᶜāṣī ümmetni Peyember'din cüdā ḳılma,
2 Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṣmān u Ḥayder'din cüdā ḳılma. (378)

3 İşān Meşreb'ni şevḳleri ziyāde bolup yene bu muḫammesni oḳudılar:

4 Müflis ü bī-çāre meṇ, bī-dest [ü] pāġa raḥm ḳıl,
Yol adaşken ᶜāciz ü bī-reh-nümāġa raḥm ḳıl,
5 Hem-çünīn şermende-i rūz-ı cezāġa raḥm ḳıl,

378. Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Hem yene başdın ayaḳ ġarḳ-ı günāhġa raḥm ḳıl,
6 Bih-būdını bilmegen baḫt-ı ḳaraġa raḥm ḳıl.

7 Bir ġarīb [ü] zārdur, ẕātıñgdın özge kārı yoḳ,
Gevher-i ᶜömrüm uzaḳraḳ bendeni ġam-ḫᵛārı yoḳ,
8 Yıġlamaḳdın özge añga lāçiç kār u bārı yoḳ,
Ẕāt-ı pākıñgdın uluġraḳ bendeni ġam-ḫᵛārı yoḳ,
9 Seg-i ber-cā-mānde [vü] bī-bünegāhġa raḥm ḳıl.

10 Ṭāᶜat u taḳvāsı yoḳ kim añga ḳılġay bārgāh,
Ḥāṣıl-ı dünyā vü ᶜuḳbādın hemīşe bī-nevā,
11 Āḫiretni tüşesidin ḳolġa almay bir gāh,
Sen özüñg Settār sen, ᶜaybımnı yapġıl ay Ḫudā,
12 Hem o dünyā, hem bu dünyā rū-siyāhġa raḥm ḳıl.

13 Başı yetmiş pīrge yetken bende-i der-i felek,
Mār u kejdümler bilen bolgen dilige reyb [ü] şek,
14 Ẓāhiri ādem-ṣıfat īmānıġa yoḳtur nemek,
Saç u saḳḳalı aḳarġan kök eşekni bālı dek,
15 Naḳdını şeyṭānġa bergen bī-nevāge raḥm ḳıl.

16 Ḥasret-ābād-ı cihāndın bī-bidāᶜat bara men,
Rānde-i dergāh, muḥtāc-ı şefāᶜat bara men,
17 Bār-ı ᶜiṣyān arḳasıġa bī-ᶜibādet bara men,
Sīnesi yüz ġam bilen kān-ı cerāḥat bara men,
18 Hem-çünīn rencūr [u] muḥtāc-ı şifāġa bara men.

19 Āḫiretni ḫavfıdın rāz-ı dilim mānend-i bīd,
Dergehiñgde āb-ı dīde etedür mūy-ı sefīd,
20 Sen yetüştürgil ḳulaḳıġa ḥaḳīḳatdın nüvīd,
Raḥmetiñgdin gerçi ᶜāṣī bolsa, hem eyler ümīd,
21 Bagrı ḳan bolġan çerāġ-ı bī-ziyāġa raḥm ḳıl.

22 Köhne dünyāġa dilini ḥabbege şād eylegen,
Nefs-i şeyṭānnı özige yaḫşı üstād eylegen,
23 Gevher-i ᶜömrini rüsvālikde ber-bād eylegen,
Özini hem-ṣoḥbet-i firᶜavn-ı Şeddād eylegen,
178 1 Rūz-ı bih-būd körmegen ṣāḥib-ᶜazāġa raḥm ḳıl.

2 Bāṭınıġa cuş urar mekkāredür [hem] bu laᶜīn,
Tā közüm açtım ḳıyāmet hem-çünīn keldi yaḳın,

3 Cümle-i şāh [u] gedānı menzili boldı zemīn,
Yā İlāhī, ᶜāṣilerni perdesini yırtmagin,
4 Āḫiretni ḫavfıdın ḳadd-ı dü-tāġa raḥm ḳıl.

5 Āsumānnı saḳlaġan ṣāḥib-naẓarlarnı ḥaḳı,
Müflis [ü] āvāre bolġan bī-cigerlerni ḥaḳı,
6 Dergehiñgde yaş tökken çeşm-i terlerni ḥaḳı,
Bāṭınını saḳlaġan ol rāh-berlerni ḥaḳı,
7 Miṣl-i men ser-geşte [vü] bī-dest [ü] pāġa raḥm ḳıl.

8 Āḫiri teġdi laḥid dīvārıge ġam-gīn serim,
Rūz-ı evveldin İlāhī toġmageydi māderim,
9 ᶜArş u Kürsī'din āḫir boldı başımge lengerim,
Lebde köygen soñg ne bolġay bol meni ḫākisterim,
10 Cümleni maḳṣūdı sen sen, mübtelāġa raḥm ḳıl.

11 Ḳaṭre dek ser-geşte men, ᶜummāñga yetmey bara men,
Miṣl-i ol gevher ṭaleb men, kāñga yetmey bara men,
12 Ehl-i küfr ser-dārı men, īmāñga yetmey bara men,
Meşreb-i dil-ḫasta men, Loḳmān'ga yetmey bara men,
13 Sen [ge] giriftār bu derdli [bī]–nevāġa raḥm ḳıl. (379)

14 El-ḳıssa, bu muḥammesni oḳup bolġandın soñg ġaybdın āvāz keldi ki "Ay Meşreb, 15 sen maḳbūl-ı dergāh sen. Senni cāyıñg maḳām-ı aᶜlādur." Ol vaḳtda İşān Meşreb 16 mest [ü] müstaġraḳ bolup bu muḥammesni oḳudılar:

17 Eger aṣlımnı sorsañg, añglaġıl nūr-ı münevver men,
Hidāyet baḥrıdın çıḳġan bu kün bir dāne gevher men,
18 Adaşken yolda ḳalġan ḫasta muẓṭarlarġa reh-ber men,
Elimni üzmeġil sen sen şefīᶜ-i rūz-ı maḥşer men,
19 Peyember aydılar rūz-ı cezā ümmetni izler men.

20 Tamām-ı ᶜāṣi ümmetler üçündür çeşm-i giryānım,
Felekdin ötse çün baḫtın ümiddür eyā efġānım,
21 Bu ġamda ᶜāṣi ümmetler üçün ger zindedür cānım,
Ümīd şoldur, kerāmet eyleġay mu menge civānım,
22 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler men,

23 Ḳeter men ay tenim, vay ümmetim dep uşbu dünyādın,
Ḫalāṣī tapmadım bol ᶜāṣī ümmetler üçün ġamdın,

379. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

179

1 Keçipdür men, bu ᶜāṣi ümmet üçün ata, anamdın,
Heme ümmetlerimni sen ḫalāṣ eṭġıl, cehennemdin,
2 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler men.

3 Ümīdim bar [ki] şāyed başlaġay deryā-yı raḥmetke,
Meni idrāk-i pākim rūz-ı maḥşer heşt cennetke,
4 Adaşkenlerni ḫālen ḫāliṣ eṭkey mü bu devletke,
Tamām-ı ᶜāṣīlerni didesi baḥr-ı şefāᶜatke,
5 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler men.

6 Ḳıyāmet ḳayġusıdın cümle ser-gerdān bolup ḳalsa,
Heme ehl-i ḳıyāmet nefs dep giryān bolup ḳalsa,
7 Ṣırāṭ üstide ol dem tirmülüp ḥayrān bolup ḳalsa,
Hevā men dek bolup bir hem-çünān ṭuġyān bolup ḳalsa,
8 Peyember aydılar rūz-ı cezā ümmetni izler men.

9 İlāhī salmaġıl ġafletde ümmetni meh ü sālı,
Kimi ki ehl-i ġaflet boldı nūrdın ḳaldı iḳbālı,
10 Bile'lmem yol adaşken ḫalḳ ne ḳandaġ bolur ḥālı,
Ḳıyāmetde yene maᶜlūm bolur her kim ne aḥvālı,
11 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler men.

12 İlāhī rūz-ı maḥşer ᶜāṣi ümmetlerni raḥmet ḳıl,
Heme ümetleriġa gevher-i īmān kerāmet ḳıl,
13 İlāhī ümmetini ġarḳ-ı deryā-yı şefāᶜat ḳıl,
Adaşken, yolda ḳalgen ḫasta ümmetlerġa şefḳat ḳıl,
14 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler men.

15 Ġam-ı ümmet bilen üftāde men, dilde medārım yoḳ,
Dilimġa ḳayġusı ümmetdin özge kār u bārım yoḳ,
16 Ki ümmetdin diger dünyāda hīç ḥᵛīş [ü] tebārım yoḳ,
Sivā-yı ümmetim cennetġa barmaḳ iḫtiyārım yoḳ,
17 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler men.

18 Bu dünyā mülkide rāḥat üçün pāyım uzatmamdur,
Başımġa lenger-i ḳayġu tüşüpdür, hīç yatmamdur,
19 Cihānnı serveri men, aṣlā ᶜahdımnı uşatmamdur,
Sefer meşġūlıdur men, munda ser-menzil tüzetmemdür,
20 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler men.

21 Dediler sāye-i pākimġa Ādem-tā-Ḥavā muḥtāc,
Gedā-yı dergehiñdür, Nūḥ dek ṣāḥib-duᶜā muḥtāc,
22 Meni yolumda cān bergen Ḫalīl-i bā-ṣafā muḥtāc,
Resūlu'llāh dedi, faẓlıma cemᶜ-i enbiyā muḥtāc,
23 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler meṇ.

180 1 Dilimdin kende boldı ėmdi āfethā-yı dünyāsı,
Maṅga vā-beste bolġandur adaşken [ü] müteᶜāsī,
2 İlāhī cārī eyle ümmetimġa luṭf deryāsı,
Başımġa dāmen-i maḥşergeçe ümmetni sevdāsı,
3 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler meṇ.

4 Ki mende ḳaysını itmām eter, rāh-ı ṭaleb bisyār,
Heme ġaflet bilen ber-bād boldı, rūz [u] şeb bisyār,
5 Köñgül maḳṣūdını pāyānı yoḳdur, hem ṭaleb bisyār,
Özüñdin ḳetmeġil ṭālib ki ümmetlikde gep bisyār,
6 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler meṇ.

7 Ḫudā'nı emri köptür, bā-ḫaber bol ḳalb-ı ḳalebge,
Kişi āsān yete'lmes hiç vaḳt deryā-yı raḥmetke,
8 Ḳanı merdī ki ser, pā māl ḳılsa, rāh-ı meẕhebge,
Ṭaleb ḳıldı Resūl'nı naᶜtını teġdi bu Meşreb'ge,
9 Peyember aydılar, rūz-ı cezā ümmetni izler meṇ. (380)

10 Yene Meşreb bu muḫammesni oḳudılar:

11 Ḫudā'ġa bendedür meṇ, aṣlā bī-tāᶜat ḳadem ḳoymam,
Pīrim ki bolmasa menzilġa, bir sāᶜat ḳadem ḳoymam,
12 Bu yolda ḳullıġım maᶜlūm, bī-ḫıdmet ḳadem ḳoymam,
Şu til birle müdām aytur ėdiler ser- [ḳadem] ḳoymam,
13 Peyember aydılar, cennetde bī-ümmet ḳadem ḳoymam.

14 Ṣırāṭdın ötkerip ümmetlerimni eyleġil şādī,
Anı her ḳaysını seṇ eyleġil dūzaḫdın āzādī,
15 Kimi ki ümmet-i Aḥmed ėmesdür, miṡl-i Şeddādī,
İlāhī ümmetimni eyleġil maḥşerde āzādī,
16 Peyember aydılar, cennetde bī-ümmet ḳadem ḳoymam.

17 İlāhī ḫastadur meṇ, ḳaytadın seṇ şād ḳıl yā Rab,

380. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

İlāhī ḫāne-i ḳabrımnı sen ābād ḳıl yā Rab,
18 İlāhī āḫiretni öyini ābād ḳıl yā Rab,
Heme ümmetni dūzaḫ otıdın āzād ḳıl yā Rab,
19 Peyember aydılar, cennetġa bī-ümmet ḳadem ḳoymam.

20 Ḳıyāmet kün Resūlu'llāh şefā^{c}at taḫtıge mingey,
Cemī^{c}-i rū-siyāh ümmetlerini yoḳlaban alġay,
21 Heme ümmetni uşlap cānib-i cennet sarı bargey,
Kimi ki dīniġa münkir erür ol tirmülüp ḳalġay,
22 Peyember aydılar, cennetġa bī-ümmet ḳadem ḳoymam.

23 Ḳel ay Meşreb, Resūl'ġa eyle cānıñgnı fedā āḫir,
Mühim Aḥmed'ġa ümmet bolġıl u ḳıl cān fedā āḫir,
181 1 Ki şāyed yoḳlagey maḥşer küni ol Muṣṭafā āḫir,
Heme ümmetni sen ḳılġıl günāhdın bī-günāh āḫir,
2 Peyember aydılar, cennetde bī-ümmet ḳadem ḳoymam. (381)

3 El-kıssa, andın soñg yene beşāretler körüp, ravża-ı mübārekġa ḳarap bu müseddesni oḳudılar:

4 Ne iş ḳelsün bu yolġa intiẓār-ı gerden-i ḫamdın,
Cüdā ḳılma meni şūrideni ol yār-ı hem-demdin,
5 İlāhī, bī-niyāz eyle ḳulunġnı ikki ^{c}ālemdin,
Ḫaber-dār eyleġıl yā Rab, maḳām-ı rūḥ-ı ādemdin,
6 Du^{c}ā şundaḳ ėdi ümmetleriġa şāh-ı a^{c}ẓamdın,
7 İlāhī, ümmetimni eyle āzād [sen] cehennemdin.

8 Ḫaṭarlik yol durur miñg mācerādın saḳla bendeñgni,
Ḳadem ḳoyġanda her sā^{c}at ḳeterde saḳla bendeñgni,
9 Budur dünyāda maḳṣūdım belādın saḳla bendeñgni,
Ḥisāb-ı rūz-ı maḥşer her cezādın saḳla bendeñgni,
10 Du^{c}ā şundaḳ ėdi ümmetleriġa şāh-ı a^{c}ẓamdın,
11 İlāhī ümmetimni eyle āzād [sen] cehennemdin.

12 Ḳeter vaḳtda meni vā-beste vü şeytān ḳılıp ḳoyma,
Ṣırāṭ üstide ümmetlerni ser-gerdān ḳılıp ḳoyma,
13 Közini tirmülüp yol üstide ḥayrān ḳılıp ḳoyma,
Uluġ raḥmetni tökġıl ġarḳa-ı ^{c}iṣyān ḳılıp ḳoyma,
14 Du^{c}ā şundaḳ ėdi ümmetleriġa şāh-ı a^{c}ẓamdın,
15 İlāhī ümmetimni eyle āzād [sen] cehennemdin.

381. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

16 Sırāṭ-ı müstaḳīmdin zūd ötker rūşenānı beṛ,
ᶜİbādet ehliġa iḫlāṣ berseng, bī-riyānı beṛ,
17 Egerçi derd berdiṅg, feyż-i raḥmetdin devānı beṛ,
Tilimni zikriṅge mā'il ḳılıp nūr-ı şafānı beṛ,
18 Duᶜā şundaḳ eḍi ümmetleriġa şāh-ı aᶜẓamdın,
19 İlāhī ümmetimni eyle āzād [seṇ] cehennemdin.

20 Uşal Ādem bilen Nūḥ-ı nebī ḥürmeti baġışla,
Ḳeter vaḳtı Ḫalīl-i bā-ṣafā ḥürmeti baġışla,
21 Yene İsmāᶜīl ü Yaᶜḳūb Ata ḥürmeti baġışla,
Yene ol Yūsuf [u] Mūsā, ᶜĪsā hürmeti bagışla,
22 Duᶜā şundaḳ eḍi ümmetleriġa şāh-ı aᶜẓamdın,
23 İlāhī ümmetimni eyle āzād [seṇ] cehennemdin. (382)

.....

183

1 Bolsa ger dīde ammā sekkiz behiştni cilve-ger,
ᶜĀrif-i himmet-bülend bol, sāᶜatī salma naẓar,
2 Secde ḳılsa ḫāk-i pāyıṅga eger şems ü ḳamer,
Żāt-ı bī-çūndın ṭaleb ḳılġıl munıṅg deḳ bāl u per,
3 Niyyetiṅgni ḫāliṣ eṭ (383) اجرا عظیما 'dın tile.

4 Şirket ü nefs-i vālādın [seṇ] meşāmıṅgnı arıt,
Çirkinetlik lokmalardın ḫalkge yüṅgini arıt,
5 (384) لن تنالوا البر Ḥaḳ'nı emrini eşit,
Miṣl-i ebr der-güẕer bol, Rabbiyü'l-aᶜlā'ġa yeṭ,
6 Cüz ü külni bendeni (385) انا عبدنیا 'dın tile.

7 Mülk-i tenni tüzġıl u cismiṅgni ḫākisterġa ur,
Dest-i himmetni ṭaleb ḳıl, dāmen-i rāh-berġa ur,
8 Ṭālib-i şemᶜ-i cemāl olsaṅg, diliṅg micmerġa ur,
Ay ᶜazīzim, seṇ ḳoluṅgnı şerᶜ-i Peyġamber'ġa ur,
9 Maḳṣūdıṅgnı (386) ربنا انا ظلمنا 'dın tile.

10 Teşne-kām-ı āḫiret bol, Kerbelā'nı deştide,
Çarḫ urup mestāne ṣāḥib-i ġazānı deştide,
11 İstiḳāmet eyleġıl mātem-serānı deştide,

382. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
383. Kur'ân, IV (Nisâ), 40
384. Kur'ân, III (Âl-i İmrân), 92
385. Arapça ibâre
386. Kur'ân, VII (A'râf), 23

Taşlaġıl cisminğni Eyyūb dek belānı deştide,
12 Çün (387) سقيهم ربهم dep الطهورا 'dın tile.

13 Yetti iklīmni Sikender berse, aslā almaġıl,
Mest-i ᶜışḳ-i lā-yezālī bol, özüngge kelmeġil,
14 Hem-rāh-ı ᶜĪsā bolay dersenğ, bu yoldın ḳalmaġıl,
Ḥāṣıl-ı dünyā vü ᶜuḳbā uçrasa, çeng salmaġıl,
15 Takdiringni barçanı (388) نحن قسمنا 'dın tile.

16 Keyfiyetni ṣāḥib-i esrārdın ḳılġıl ṭaleb,
Būy-ı Manṣūr'nı bu yolda dārdın ḳılġıl ṭaleb,
17 Rūz-ı maḥşer sen şefāᶜat Aḥmed-i Muḫtār'dın ḳılġıl ṭaleb (389),
Ṭālib-i Ḥaḳ sen, bu kün esrārdın ḳılġıl ṭaleb,
18 Bīḫ-i iḫlāṣ duᶜānı sen (390) قل هو الله 'dın tile.

19 Sözlesenğ zinhār ḫayrü'l-fātiḥīndin sözleġil,
Müjde-baḫş-ı āyet-i Ḥaḳḳu'l-mübīndin sözleġil,
20 Şeh-per-i Cebreʾīl'i Rūḥu'l-emīn'din sözleġil,
Vaᶜde-i āyāt-ı Rabbü'l-ᶜālemīn'din sözleġil,
21 Cān çerāġını bu kün el-ḥamdü li'llāh'dın tile.

22 (391) انما الاعمال بالنيات 'nı dedi Resūl,
Niyyetingni ḫālis eṭ, şāyed ki bolġay sen ḳabūl,
23 Bol ṭarīḳ āsān emes, destinğe yetkey cüz ü kül,
ᶜĀli-himmet bol bu yolda kül taᶜalluḳdın üzül,
184 1 (392) احسن التقويم 'ni (393) اجرا عظيما 'dın tile.

2 Ṭālib-i sābit-ḳadem bolsanğ, kerāmāt izleme,
Dilde ṣıdkınğ bolmasa, nūr-ı kemālāt izleme,
3 Çeşm-i bāṭın bolmasa, yolda merādāt izleme,
Ḥücre-i dilni tüze'lmey nefy ü isbāt izleme,
4 Ṭāᶜatınğni nūrını āyāt-ı Ṭāhā'dın (394) tile.

387. Kur'ân, LXXVI (İnsân), 21
388. Kur'ân, XLIII (Zuhruf), 32
389. Mısrada fazlalık olduğu için vezne uymamaktadır.
390. Kur'ân, CXII (İhlâs), 1
391. Hadîs-i Şerîf, (bk. Buhârî, Sahîh, İmân/41)
392. Kur'ân, XCV (Tîn), 4
393. Kur'ân, IV (Nisâ), 40
394. Kur'ân, XX

5 Közni nūrı ketmeyin sāḥib-duᶜānı izleġıl,
Ġarradın bir kende bol, tālib-Ḥudā'nı izleġıl
6 Ṭālib-i şerᶜ-i Nebī bol, Muṣṭafā'nı izleġıl,
Cān bile ol çār-yār-ı bā-ṣafānı izleġıl,
7 Nāfe kervānı maᶜnāsın bilge kübrādın izleġıl.

8 Muntaẓır bolġıl ki şāyed seṇge yetkey bu sebaḳ,
Nūr-ı ṭāᶜatdın yetişkey, pertev-i envār-ı Ḥaḳ,
9 Şāhid-i ber-ḥaḳ erür, (395) لترکبن عن طبق
Heybet-i rūz-ı ḳıyāmetdin felek bolġay be-şaḳ,
10 Gevher-i īmānnı seṇ āmentü bi'llāh'dın tile.

11 Meşrebā, kılġıl duᶜā, ṣāḥib-naṣīḥatnı ḥaḳı,
Ḳol açıp āmīn degen ehl-i hidāyetni ḥaḳı,
12 Pür-fütūḥ ol kāmil [ü] ṣāḥib-kerāmetni ḥaḳı,
Āhını dūzaḫnı uçurgen ᶜalī-himmetni ḥaḳı,
13 Seṇ bu himmetni [hem ol] şāh-ı (396) او ادنی 'dın tile. (397)

14 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soṇg Şāh Meşreb neçe yıllar yol yörüp, öz yalġuzlıġlarıġa zār
15 zār yıġlap, mest bolup bu muḫammesni oḳudılar:

16 Meniṇg dek intiẓār u yolda ḥayrān bolmasun hīç kim,
Bu bī-keslikde meṇ dek ḫāne-vīrān bolmasun hīç kim,
17 Çü şemᶜ-i encümen dek dīde-giryān bolmasun hīç kim,
Miṯāl-ı ᶜandelīb dek bī-gülistān bolmasun hīç kim,
18 Közidin ḳan töküp baġrı tola ḳan bolmasun hīç kim.

19 Men-i baḫtı ḳaradın kol yudı ḳavm [u] ḳarındaşım,
Bu kün zehr-ābe boldı, her zamān aġzımdaki aşım,
20 Duᶜā eyleṇg ki meṇ tizraḳ ölmey hīç yoḳtu yoldaşım,
Bu bī-keslikde meṇ dek ḫāne-vīrān bolmasun hīç kim,
21 Közidin ḳan töküp baġrı tola ḳan bolmasun hīç kim.

22 Temāşā kılġu dek fırsat kerek bī-müttekālarġa,
Özümni hem özüm saldım, bu çendīn mübtelālarġa,
23 Başım bi-keslıġımdın tüşti çendīn mācerālarġa,
Bu bī-keslikde meṇ dek ḫāne-vīrān bolmasun hīç kim,

395. Kur'ân, LXXXIV (İnşikâk), 19

396. Kur'ân, VIII (Necm), 9

397. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

185

1 Közidin ḳan töküp baġrı tola ḳan bolmasun hīç kim.

2 ᶜAzīz-i vaḳt edim, āḫir demimde ḫār bolġan mẹn,
Kişim yoḳ, sorgüdeḳ yüz miñ belāġa yār bolġan mẹn,
3 Bu ḫār-ı ġam ḳolıdın sīnesi efgār bolġan mẹn,
Bu bī-keslikde mẹn deḳ ḫāne-vīrān bolmasun hīç kim,
4 Közidin ḳan töküp baġrı tola ḳan bolmasun hīç kim.

5 Muṣībet birle yeksān eyledi çün girdibādımnı,
Ümīd ettim, ḳabūl etkey ki şāyed serd āhımnı,
6 Ḳanı bu derd körgen eylesem izhār derdimni,
Bu bī-keslikde mẹn deḳ ḫāne-vīrān bolmasun hīç kim,
7 Közidin ḳan töküp baġrı tola ḳan bolmasun hīç kim.

8 Yürekni kāvlamañlar līk ser-tā-pā cerāḥatdur,
Başımġa her zamān hengāme-i şūr-ı ḳıyāmetdür,
9 Bu mātemler bilen ketsem cihāndın, kān-ı ḥasretdür,
Bu bī-keslikde mẹn deḳ ḫāne-vīrān bolmasun hīç kim,
10 Közidin ḳan töküp baġrı ḳan tola bolmasun hīç kim.

11 Kel ay Meşreb, seni dünyāġa keltürdi ᶜamel ḳıl dẹp,
Her işini vaḳit ötkerme, yolda der-maḥal ḳıl dẹp,
12 Dil-āverler heme ketti, sẹn hem tınmay cedel ḳıl dẹp,
Bu bī-keslikde mẹn deḳ ḫāne-vīrān bolmasun hīç kim,
13 Közidin ḳan töküp baġrı tola ḳan bolmasun hīç kim. (398)

14 El-ḳıssa, Şāh Meşreb neçe menziller yol yörüp, meşaḳḳatlar tartıp yalangaç, aç, leb-teşne ve dil-15 şikeste deşt-i Kerbelā'ġa yẹttiler. Merḳad-ı münevver-i şāh-ı şehīdān-Kerbelā, Ḥażret-i İmām Ḥüseyn İbn-i ᶜAlī-16 ġa yẹtip, başlarıġa tofraġlarını saçıp, ravżà-ı münevveredin aylanıp bu muḫammes-17 ni oḳudılar:

18 Bir Ḫudāy'ımnı ḳulıdur , ol Ḥasan birle Ḥüseyn,
Muṣṭafā'nı bülbülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn,
19 Fāṭime'ni hem-rehidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn,
Tört yārnı gevheridür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn,
20 İkki dünyānı gülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn.

21 Dāvūd oġlı hem Süleymān'lıġ ḳılıp ol dād-ḫᵛāh,
Mis̱l-i Yaᶜḳūb oġlı deḳ ḳılġusı sẹn ay pādışāh,

398. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

22 Ḥażret-i Eyyūb'nı ḳıldıñ yüz belāġa mübtelā,
Men alarnı izleben her dem ḳılur men āh [u] vāh,
23 İk dünyānı gülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn.

186

1 Seṇge dād eyley Ḫalīlu'llāh, ḳanı şeh-zādeler?
Seṇge dād eyley velīyyu'llāh, ḳanı şeh-zādeler?
2 Ay Ḫudāyā, seṇge dād eyley, ḳanı şeh-zādeler?
Seṇge dād eyley Kelīmu'llāh, ḳanı şeh-zādeler?
3 İkki dünyānı gülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn.

4 Ne güneh ḳıldı ᶜAlī'ni oġlı ay Perverdigār?
Kerbelā şehīdi ḳıldıñ seṇ alarnı ḫārzār,
5 Ol Ḥasan birle Ḥüseyn erdi cihānda şeh-vār,
Ketfiġa ḳalḳan alıp ḳoluda aldı Żü'l-feḳār,
6 İkki dünyānı gülidür, ol Hasan birle Hüseyn.

7 Şimr-i melᶜūn [u] laᶜīn ḳesti Ḥüseyn'ni başını,
Ay birāder [ler] körüñgler Fāṭime köz yaşını,
8 Būse eylerdi Resūlu'llāh hemīşe ḳaşını,
Hem ṣaḥābeler uruġı cümleni yoldaşını,
9 İkki dünyānı gülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn.

10 Ol Ḥüseyn kirdi uruşġa, bir Ḫudā'nı yād eṭip,
Şimr-i melᶜūn ḳesti başın ẓulmını bünyād eṭip,
11 Hem ᶜAlī ekber, ᶜAlī aṣġar heme feryād eṭip,
Ehl-i ᶜālem cümle yıġlap bir Ḫudā'nı yād eṭip,
12 İkki dünyānı gülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn.

13 Ger ᶜAlī bolsa eḍi, anda beṛerdi dādını,
Ol pelīdler ḳılmaġay erdi uruşnı yādını,
14 Şīr-i ner deḳ nīze urdı, eşitip feryādını,
Aytsañgız yaḫşı duᶜāġa bol vaḳīᶜ bünyādını,
15 İkki dünyānı gülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn.

16 Muṣṭafā'nı baġrını hem köydürüp biryān ḳılıp,
Ol Ebū Bekr ü ᶜÖmer [hem] közlerin giryān ḳılıp,
17 Hem taḳı ᶜOsmān, ᶜAlī'ni közlerin ḥayrān ḳılıp,
Meşreb-i dīvāneni çü bülbül-i nālān ḳılıp,
18 İkki dünyānı gülidür, ol Ḥasan birle Ḥüseyn. (399)

399. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

19 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb şehīdān-ı Kerbelā'nı bir bir ziyāret ḳılıp, andın soñg ḥācilerga şefḳat 20 ḳılıp, deşt-i Kerbelā'dın ruḫṣat ḳıldılar. Ammā Meşreb'ni muḥabbetleri pīrleriga ziyāde 21 bolup, ārzū-yı cemāl-ı pīrlerini ḳılıp bu muḫammesni oḳudılar:

22 Barıñg aytıñg ᶜazīzimga közümga tūtiyā kelsün,
Men-i bi-dest [ü] pānı körgeli olsa baḳa kelsün,
23 Salıp boynumga zülf-i ᶜanberīn müşg-i Ḫıtā kelsün,
Meni gülimni rūşen ḳılgalı ol pür-żiyā kelsün,
187 1 Ümīdim bar bu rencūrlarnı izlep her ṣabā kelsün.

2 Barıp aytıñg ol ᶜazīzimga seni ol yārıng öldi dep,
Seni hecriñgde ölgen ᶜāşıḳ [u] bīmārıñg öldi dep,
3 Teşilgan pīr gamıdın sīnesi efgārıñg öldi dep,
Ġarīb [ü] ḫasta-i hecr [ü] firāḳ-ı zārıñg öldi dep,
4 Egerçi vaḳt-ı ᶜişret kelmedi, vaḳt-ı ᶜazā kelsün.

5 Bahār-ı feyż-baḫş boldı cihān rengīn çemen boldı,
Bu kün meclis tüzüñgler kim büt-i gül-i berīn boldı,
6 Ayaġ basken yeri ser-sebz boldı, yāsemen boldı,
Meşāmım būyıdın her sāᶜatī müşg-i Ḫoten boldı,
7 Bu yolda dōst u düşmen ᶜayb eyler gāh gāh kelsün.

8 Men-i bī-dest ü pā ol yār kūyıda yete'lmey men,
Ki her nā-maḥremiñge rāz-ı dilni körsete'lmey men,
9 Ser-i zülfiġa ḳol saldım, ḳolumnı berkite'lmey men,
Reviş-i rāh-ı resmiñg bī-vefāġa örgete'lmey men,
10 Barıp aytıñg meni gülimga geh geh bā-vefā kelsün.

11 Özini bilmegenler aytadurlar, özge yār aḫtar,
Köñgülni bī-vefāġa bermeġil sen ġam-güsār aḫtar,
12 Eger ol dil-rübānı tapmasañg, bir özge yār aḫtar,
Köñgülni müddeᶜāsın bilgüsi bir dil-figār aḫtar,
13 Men aytur men özümni ölse ölsün [āşinā] kelsün.

14 Vefā-dārım dedim, āḫir demiġa bī-vefā boldı,
Bile'lmey men ne kūtāhlıġ bile mendin cüdā boldı,
15 Közümni ḳavlaban ḫalḳġa barıp nā-āşinā boldı,
Başımga ḫāne-vīrānlıġ tüşüp ḳaddım dü-tā boldı,
16 Men-i rūz-ı siyehni sorġalı ol dil-rübā kelsün.

17 Cihānnı ḫūblarını bī-vefā ḳılmaḳdadur ḳaṣdı,

Ḳılıp bī-ḫānumān ṣāḥib-eẕā ḳılmaḳdadur ḳaṣdı,
18 Hezārān derd [ü] ġamda āşinā ḳılmaḳdadur ḳaṣdı,
Seg-i dīvār eylep mübtelā ḳılmakdadur ḳaṣdı,
19 Ālev yaḳsun başımġa tā tirig meṇ müddeᶜā kelsün.

20 Girişme bir ṭaraf, ḫalḳ bir ṭaraf, bol derd-i dāġıdın,
Meger cevri tüşüpdür, külbe-i cennetni bāġıdın,
21 Ḳolını tuttum u ḳıldım ṭavāf, öptüm ayaġıdın,
Çerāġı anġa peydā eyledim dīdemni yaġıdın,
22 Ümīdim mürdeni tirgüzgeli ᶜArş'dın ᶜĪsā kelsün.

23 Çünān bī-ḫodlıġımdın ṣubḥ ile şāmımnı bilmey meṇ,
Ketipdür ᶜaḳl meṇdin neçe ẕerrātımnı bilmey men,
188 1 Bile'lmey meṇ neçük ötkerdim eyyāmımnı bilmey meṇ,
Bu yolda miṣl-i Mecnūn dek ser-encāmımnı bilmey meṇ,
2 Çerāġ-ı dilni rūşen ḳılġalı nūr-ı ṣafā kelsün.

3 Kemān-ebrūları her ḳaysısı bir şūḫ-ı cellādī,
Yörür bolsa, çemende ḳaddıdur, mānend-i şimşādī,
4 Dü-bārā kelmeġay ᶜālemde mundaġ serv-i āzādī,
Bile'lmey meṇ neçük peydā ḳılıpdur ᶜArş'nı üstādı?
5 Dilimde yüz cerāḥat bar, bermekke devā kelsün.

6 Budur ᶜahdım ki [hem] ḳaddım dü-tā bolgünçe ayrılmam,
Laḥid tofraġı hem dīdemge tā tolgünçe ayrılmam,
7 Dola ẕerre eski ᶜālemde fenā bolgünçe ayrılmam,
Başımġa bu felek tā āsiyā bolgünçe ayrılmam,
8 Ki boldı nüh-felek başımġa miṣl-i āsiyā kelsün.

9 Közümni aḳı yanglıġ mihribānımdın ayırdılar,
Meṇi cān mülkide ārām-ı cānımdın ayırdılar,
10 Başım üstide turgen sāye-bānımdın ayırdılar,
Teşip baġrımnı āhir üstüḫᵛānımdın ayırdılar,
11 İcābet bolsa āhım zūd yā Rab, dil-rübā kelsün.

12 Zebānımdın tüşürmey ayta meṇ ol ẕikr-i yārīni,
Muḥabbet yolıġa ber-bād etip meṇ ḳalb [u] ḳalebni,
13 Özüng ong yolġa salġıl bol yöredür ehl-i nedīmi,
Ümīdi köp erür, nevmīd ḳılma ḫasta Meşreb'ni,

14 Yene ümmetni ḥālını sorarġa Muṣṭafā kelsün. (400)

15 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb ḥāciler birle vedāᶜlaşıp, hemelerini ruḫṣat berip, yalġuz ḳalıp 16 bu muḫammesni oḳudılar:

17 Meni ᶜālemde mecnūn bī-ser ü pā ḳıldı vü ketti,
Başımġa saldı sevdānı ḳalender ḳıldı vü ketti,
18 Köngülni ḳalᶜasın bozdı vü ebter ḳıldı vü ketti,
Yürekimde ḳoyup āteş semender ḳıldı vü ketti,
19 Közümni tirmülüp rüsvā-yı maḥşer ḳıldı vü ketti.

20 Teraḥḥum birle hergiz sormadı zārım neçük sen dep,
Men üçün mübtelā bolġan giriftārım neçük sen dep,
21 Yürek baġrı adā bolġan dil- efgārım neçük sen dep,
Bu vīrān-ḫānede müştāḳ dīdārım neçük sen dep,
22 Meni başımġa yüz ġamnı müheyyā ḳıldı vü ketti.

23 Vefālıġ yār eger bolsa, perīşānını sormas mu?
Adaşken intiẓār-ı ḫāne-vīrānını sormas mu?
189
1 Tutaşken baġrı köygen yolda ḥayrānını sormas mu?
Dil-i ṣad-pāre bolgen çeşm-i giryānını sormas mu?
2 Başım tepip ḳara yerge ber-ā-ber ḳıldı vü ketti.

3 Kolunġdın kelse dōstum, bī-vefāġa aṣlā dil berme,
Belā köprak teger, nā-āşināġa aṣlā dil berme,
4 Ki cāhil bī-mürüvvet, pür-cefāġa aṣlā dil berme,
Cihānnı māhı bolsa, nā-resāġa aṣlā dil berme,
5 Dilimġa saldı āteşni mükedder ḳıldı vü ketti.

6 Közümġa tārīkistān ḳıldı āhır devr-i rūşenni,
Yaḳıp her sāᶜatī sīnem ara sevdā-yı külḫanni,
7 Meni mātemġa saldı şād etip aldıġa düşmeni,
Anı maḳṣūdı oldur, yaḳa dek baġrımnı köygenni,
8 Sınuḳ ḫātırlarımnı ṣarf-ı micmer ḳıldı vü ketti.

9 Cihān-ı köhne-ᶜiẓār tā fenā bolgünçe yıġlar men,
Kirām-ı ᶜömr-i ḫūrşīdim adā bolgünçe yıġlar men,
10 Binā-yı sāᶜat-ı yevmü'l-cezā bolgünçe yıġlar men,
Közüm dīdār birle āşinā bolgünçe yıġlar men,
11 Muṣībet tağını başımġa lenger ḳıldı vü ketti.

400. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

12 Tutup erdim çü dāmenini İskender bolur men dep,
Egerçi seng ü ḫārā bolmasam gevher bolur men dep,
13 Şebistān-ı sāyesiġa cümledin bihter bolur men dep,
Keçe kündüz muḳīm-i rāh-ı ol dil-ber bolur men dep,
14 Nazardın taşladı ḥālımnı ebter ḳıldı vü ketti.

15 Ḳanı bir derd körgen bī-vefānı derdini aytay,
Yaḳamnı çāk etiben āşinānı derdini aytay,
16 Laḥiddin baş kötersem, meh-liḳānı derdini aytay,
Bu kün şūrīde men, nāzik- edānı derdini aytay,
17 Ḳılıp ḫākisterim ber-bād [u] aḫker ḳıldı vü ketti.

18 Yürekni derdini her dōst [u] düşmendin nihān tutdum,
Belānı taḫtını özümge nīkū āşiyān tuttum,
19 Ḳaçıp her dōst [u] düşmendin o menzilge mekān [tuttum],
Barıp bir kūşede yıġlap yene āh u fiġān tuttum,
20 Heme derd-i dilimni ḫalḳġa defter ḳıldı vü ketti.

21 Yolunġda muntaẓır men, tā ki peyġam eylesem her şeb,
Sefer pür-derd (ü) renci köp, ḥāṣıl bolmadı maṭlab,
22 Köngülni zaḫmını men eşk-i ḫūn-ālūd ile tüzlep,
Eger çendī ki dil-gīr sen, köngülni üzmeġil Meşreb,
23 Ezeldin mis edim, lāle-i aḥmer ḳıldı vü ketti. (401)

190 1 El-ḳıssa, bu muḥammesdin soñg İşān Meşreb murāḳabede rūḥāniyyet-i İmām Ḥasan ve İmām Ḥüseyn'ni 2 körüp, alardın beşāret tapıp, bir ṣayyādġa uçrap selām berdiler. Ṣayyād aydı: "Ay 3 şāhım, neġe munça yıġlar siz?" Ol vaḳtda cezbeleri ziyāde bolup firāḳ-ı şehidān-ı Kerbelā'ġa 4 yıġlap bu muḥammesni oḳudılar:

5 Bu kün men kimni birlen olturay, ḳan yıġlasam arzır,
Yaḳamnı çāk etip her dem firāvān yıġlasam arzır,
6 Alıp deşt ü beyābānnı perīşān yıġlasam arzır,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
7 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Ken^{c}ān yıġlasam arzır.

8 Cihān eyvānıġa çün bī-elem olturmagen bağrım,
Müdām nā-kām bolup bir rūz-ı rūşen körmegen bağrım,
9 Cihānnı miḥnetidin bir demī ḫoş bolmagen bağrım,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
10 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Ken^{c}ān yıġlasam arzır.

401. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

11 ᶜAceb dil-gīr men, ᶜarż eylegüdek rāz-dānım yoḳ,
Seni ḥalıñg neçük boldı degüdek mihribānım yoḳ,
12 Miṣāl-ı çuġd dek vīrānedin özge mekānım yoḳ,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
13 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Kenᶜān yıġlasam arzır.

14 Eger men naᶜra ursam, ḳorḳa men maḥşer köyer der men,
Tüşüp dūzaḫġe āteş mü'min [ü] kāfir köyer der men,
15 Dilimni derdige cennet bilen Kevṣer köyer der men,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
16 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Kenᶜān yıġlasam arzır.

17 Ayaġ astıda ḳalġan ᶜāciz ü bī-dest [ü] pāyı men,
Başım hīç yerge sıġmas men süçük sözni gedāyı men,
18 Cihān leb-teşne men, deryā lebide miṣl-i māhī men,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
19 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Kenᶜān yıġlasam arzır.

20 Közümni yaşını Ceyḥūn'ça deryā ḳılmasam bolmas,
Özümni miṣl-i Mecnūn elge rüsvā ḳılmasam bolmas,
21 Cihān maḳṣūdıdın destimni kū [tāh] ḳılmasam bolmas,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
22 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Kenᶜān yıġlasam arzır.

23 Ġam [u] endīşe āḫir eşkimi müjgānġa yetkürdi,
Bu mātem bara bara şūrīş-i müjgānġa yetkürdi,
191 1 Yürekni çāk etip derdimni gūristānġa yetkürdi,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
2 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Kenᶜān yıġlasam arzır.

3 Elemlıġ Meşreb'im dāġıñg firāḳı tüşti başımġa,
Ḳıyāmet lengerini miñg belāsı tüşti başımġa,
4 Közüm açtım, ḳıyāmet mācerāsı tüşti başımġa,
Közümdin ḳan töküp çün ebr-i nīsān yıġlasam arzır,
5 Firāḳ-ı mātem-i ol māh-ı Kenᶜān yıġlasam arzır. (402)

6 El-ġaraż, bu muḥammesdin soñg ṣayyād atdın tüşüp, İşān Meşreb'ġa iḫlāṣ ḳılıp mürid, 7 yolaḳçı boldı. Ṣayyād aydı: "Taḳṣīr, meni atımġa miniñg ve men sizġa çāker boldum. Eger siz 8 her yerde barsañgız, men ḫıdmet ḳılıp barur men." İşān Meşreb kördiler ki ṣayyādnı iḫlāṣı muḥkemdür, anı iḫlāṣını ḳaytarmaḳ üçün eteklerini köterip aydılar ki "Seni

402. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

ihlāsıng [10] yahşı mudur mu, yā meni bol vücūdum?" Sayyād-ı mezkūr bol sözni eşitip "Eger meni Ḫudā urmasa, [11] mundaḳ bengi ḳalenderġa ihlāṣ ḳılur men mü" dep sayyād atıġa minip ḳetti. Şāh Meşreb [12] munı körüp, Ḫudā-yı taᶜālā'ġa şükr eylep, yolġa kirip revān boldılar. Bir neçe yol [13] yörüp deryā-yı Şūr'nı lebide barıp turdılar. Ḫudā-yı taᶜālā ḫāne-i Kaᶜbe şol yerde ḥāżır [14] ḳıldı. Yene dü-bāra ziyāret ḳıldılar. Ammā deryā-yı Şūr'nı yanıda (bir) şehr bar erdi, [15] anı Şehr-i Bender-ṣūret der erdiler. Maᶜnāsı şol erdi ki her kim ol şehrge kirse, [16] ḳaytıp çıḳa'lmas erdi. Ol şehrni dervāzesiġa bir zībā ḳızını ṣūretini naḳş [17] etip ṭılsım [ve] ḥikmet birlen koyup erdiler. Ammā İşān Meşreb ol ṣūretni körüp, [18] cezbeleri tutup, ṣūretġa revān bolup bu ġazelni İşān Meşreb oḳudılar:

19 شاه سلطنت منم واعظ منبر آمدم
خضر مسیح دم منم مریم عصفر آمدم .

20 موسیٰ لقب بگوه طور نور تجلی درجرم
قدس سره العزیز ظاهر الاظهر آمدم .

21 پیش ظهور من لدن گشته شراب عشرتم
قاضی حشر و نشر من ساقی کوثر آمدم .

22 درج مدینه معرفت عین حق الیقین منم
تو نه تو یا نه من منم شاه قلندر آمدم .

23 یکنفسی ندارسد حاضر و ناظر بستو
و ز ه و ز من پیشوا و نام مظفر آمدم .

192 1 مشرب اگرچه در سخن هاتف غیب مژده دار
2 گشته بطور اینیم صورت جندر آمدم . (403)

[3] El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb ṭahāret ḳılıp, dü-gāne okup, "Allāhu ekber" dep, Bender şehriġa ṣıḥḥat u selāmet [4] kirip, enbiyā ve evliyālarnı ziyāret ḳılıp, tamām ᶜacā'ibātlarnı körüp, [5] çıḳıp Mekke'ni yolıġa revān boldılar. Ammā on sekkiz mingġ ḥācī bar erdi. Meşreb Kaᶜbe-i [6] Şerīf sarıġa baray yanlarıdın baᶜżı ḥalāyıḳlar Kāşġar ve Taşkend'ġa İşān Meşreb'ġa [7] irgeşip ḳeldiler. Neçe menziller yol yörüp ḥācīler aydılar: "Ay pīrim, bizler [8] bir yıl yollarnı kirip, köp renc ü meşaḳḳatlarnı körüp, ziyāret-i Kaᶜbe'din çıḳıp [9] erdük. Siz bizlerni maḥrūm ḳıldıngız." İşān Meşreb alarġa ḳarap [10] bu ġazelni oḳudılar:

[11] Bol ten-i ḥākiġa men rūḥ-ı revānnı ne ḳılay?
Bolmasa aldım [ġa] cānān bu cihānnı ne ḳılay?

403. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

12 Yārsız, iḫlāssız Kaᶜbe'de barmaḳ ne durur?
İbrāhīm'din ḳalġan [ol] eski dükānnı ne ḳılay?

13 ᶜArş'nı üstide bardım, bu ḳademni ḳoymadım,
Lā-mekāndın ḫaber aldım, bu mekānnı ne ḳılay?

14 Zerre-i nūr-ı ḳuyaş deḳ bu cihān içre tamām,
Āşikārā bolsa, esrār-ı nihānnı ne ḳılay?

15 Bir Ḫudā'dın özgesi barça ġalaṭdur Meşrebā,
16 Gül açılġan bolmasa, kolġa tikenni ne ḳılay? (404)

17 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb refīḳlerġa Ḥaḳ'dın beyān ḳılmaḳ üçün bu ġazelni oḳudılar:

18 ᶜIşḳ kīmiyā-yı aḥmer, ᶜālem dükān emes mü?
Merd-i Ḫudā ẓāhir, esrār-ı kān emes mü?

19 Hem dīn-i şerᶜ-i Aḥmed, ḫayrü'l-beşer Muḥammed,
Dünyā-yı dūnġa sermed, şerḥ-i beyān emes mü?

20 Ḫoş-nām [u] ḫoş-sulṭān, ḫoş-sūret, ḫoş-elḥān,
Cennet içide rıḍvān, bir bāġ-bān emes mü?

21 ᶜAyn-ı seḥerde yüz gül, āşüfte miṣl-i bülbül,
Körgen anı ḳızıl gül ruḫsārı ḳan emes mü?

22 Maḫmūr ėdi dil ü cān, ḳoydı mey-i ergüvān,
Sulṭān boldı baġr ḳan, pīr-i muġān emes mü?

23 ᶜAşıḳ murādı dil-ber, zāhid murādı minber,
Ḥācī ḥaremni izler, Ḥaḳ lā-mekān emes mü?

193 1 Ḳeldi Meşreb ḳalender, ṭavf ėtkeli emānen,
2 Ser-ḥad-ı Çīn [ü] Māçīn dārü'l-emān emes mü? (405)

404. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

405. Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

3 El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soñg ḥācilerġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

4 Ne ḥācet hacc-ı ekberge şu yerde bir mezārım bar,
Ṣabāsı çeşme-i ḥākisteridin sebzezārım bar.

5 Müje çārūb etip hem kāsesidin su içip her dem,
Behişt-i ᶜAdn yañglıġ ḳuds etmek iḫtiyārım bar.

6 Mañga ḳısmet ezeldindür yemek derd [ü] belā kūtın,
Ne ᶜişret gülşen içre ġam elidin ġam-güsārım bar.

7 Ana içken bulaġıdın mañga hem cürᶜa yetkey dep,
Tilep Kevser şarābın zāhid yañglıġ ḫumārım bar.

8 Tenim bir taġdur her yanda yüz miñg sāye-i ᶜarᶜar,
Közidin āhūnı ġam çeşmesiġa sebzezārım bar.

9 Leb-i laᶜlıñg, ḥayāt-ı çeşme-i cānım açıp her dem,
10 Dedi Meşreb ḥazer ḳıl, tofraġı dek bir ġubārım bar. (406)

11 El-ġaraż Şāh Meşreb ḥācilerni meʾyūs körüp aydılar: "Birāderler, eger ḫāne-i Kaᶜbe şol yerde ḥāżır 12 bolsa, ziyāret ḳılur sizler mü?" Ḥācīler aydılar: "Kāşki." Ol vaḳt aydılar: "Turuñglar, ṭahāret 13 ḳılıp ikki rekᶜat namāz oḳup ikki parmaḳımnı arasıġa ḳarañglar." El-ġaraż, ḥācīler 14 ṭahāret ḳılıp, ikki rekᶜat namāz oḳup, İşān Meşreb'niñg başlarıdın be-miṣl 15 parmaḳlarını arasıdın kördiler kim ḫāne-i Kaᶜbe İşān Meşreb'niñg başlarıdın be-miṣl-i 16 pervāne dek çarḫ urup turupdur. Tamām ḥācīler ḫāne-i Kaᶜbe'ni ziyāret 17 ḳılıp maḳṣūdlarıġa yettiler. Andın soñg şükrāne be-cā keltürüp bu ġazelni 18 oḳudılar:

19 Ḳıldı mañga bir cilveni nā-geh baḳa ḳaldım,
Ol cilvede dünyā-yı pelīdni sata ḳaldım.

20 Maᶜşūḳ dedi bāver emes mañga ᶜışḳıñg,
Ġayret tīġi birle yürekimni çapa ḳaldım.

21 ᶜArş üstideki ᶜArş'nı şeh-bāzını körgeç,
Ten şehrideki cān ḳuşını nālına ḳaldım.

22 Ġam taġdaki Ferhād-sıfat ėmgenür erdim,
Başımġa ḳażā tīşesi tegdi, yata ḳaldım.

406. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

23 Ḥayder ḳılıçı ḳolġa alıp Meşreb-i şeh-bāz,
194 1 Şeyṭānnı laᶜīn başını bir dem çapa ḳaldım. (407)

2 El-ḳıssa, Şāh Meşreb refīḳlerni şānıġa duᶜā ḳılıp, köp beşāretler berip, vedāᶜ 3 ḳılıp cevāb berdiler. Özleri cānib-i Hindūstān'ġa ḳarap revān boldılar. Murāḳabe 4 de Īşān Meşreb bildiler ki Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḥᵛācem pīrlerini Hind ḫakanı 5 iḫlās eṭip teklīf ḳılıpdur. Ammā Şāh Meşreb ᶜacz u şikestelik birlen 6 ḳollarını arḳalarıġa baġlap, ipni bir uçını özlerini boyunlarıġa ve bir 7 uçını itlerini boyunlarıġa [baġlap], yolġa kirip, revān bolup, zevḳleri açılıp 8 bu muḫammesni oḳudılar:

9 Ay ṣanem, gül gül yanıp seṇ, mey içip raḫşān mu seṇ?
Mey içip seṇ, ṭurfa seṇ gül-gūn yā ne seṇ, can mu seṇ?
10 Bu nezāketde turar seṇ, seṇ neçük cānān mu seṇ?
Gül mü seṇ, reyḥan mu seṇ, yā devr mü seṇ, devrān mu seṇ?
11 Laᶜl mu seṇ, yāḳūt mu seṇ, reyḥān mu seṇ, mercān mu seṇ?

12 ᶜĀrıżıng ᶜanber, ḫaṭıng enver, lebing şehd ü şeker,
Beste-i ḫandān mu aġzıng, közleriñg bādām-ı ter?
13 ᶜĀrıżıng ṣaḥnı ara ḫāl u ḫaṭıngdur cilve-ger,
Bu nezāket birle hey hey ḫoşkelip seṇ der-naẓar,
14 Gül mü seṇ, bülbül mü seṇ, sünbül mü seṇ, reyḥān mu seṇ?

15 İkki ruḥsārıng ḳızıl güldür ü yā ki yāsemen,
Dāne-i reyḥān ḳara ḫāl [u] ḫaṭıng ṣaḥn-ı çemen,
16 Sīm-ten, gül-pīrehen, şīrīn-sūḫan, nāzik-beden,
Ādemī seṇ, yā perī seṇ, bu nezāket birle seṇ,
17 Ḥūr mu seṇ, ġılmān mu seṇ, cennet mü seṇ, rıḍvān mu seṇ?

18 Gül yüzüng, nergis közüng, reyḥān ḫaṭıng gül-ġonça-leb,
Maḥv boldı ay perī, bir yol cemālıngge ḳarap,
19 Ḳāmeting naḫl-ı behiştīdür, zenaḫdānıng ruṭab,
Zülf ile ḫālıng yüzüngge hem yaraşıpdur ᶜaceb,
20 Mıṣr'ġa leşker töküp seṇ şāh-ı Hindūstān mu seṇ?

21 Sözleriñg şehd ü şekerdür, lebleriñg ḳand [u] ᶜasel,
Ḳāmetiñgdür ney-şeker, yaᶜnī ṭūbā-yı bī-bedel,
22 Bir nevā eyley, ḳulaḳ salıp eşitkil, fī'l-meṣel,
Bülbülüñg men, seṇ gülüm seṇ, hem gülistān-ı ezel,
23 Meşreb'iñg örtendi ay gül, āteş-i sūzān mu seṇ? (408)

407. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

408. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

195 [1] El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb neçe künler yol yörüp, meşaḳḳatlar körüp, seyyid Afaḳ Ḥᵛācem'ni āstān[2] būslarıġa ḳelip, zār zār yıġlap taẕarruᶜ birle [bu] müseddesni İşān Meşreb yıġlap [3] oḳur erdiler:

[4] Ay perī, yüz körsetip yüz nāz ile baḳġan mu sen?
Ḥırmen-i cānımġa otıñ ᶜışḳını yaḳġan mu sen?
[5] Mihr dek ḥüsnüñ gözülfüñ ebrini yapġan mu sen?
Özge yüzge baḳmasun dep ebrini yapġan mu sen?
[6] Aylatıp her yanġa ġamzeñ öyini alġan mu sen?
[7] Ḳatl eterġa meni tercīḥ etip tapġan mu sen?

[8] Cannı yüz miñ pāre ḳıldı, ḫançer-i nāzıng seni,
Elni ḳurbān eyledi ol ḳaş [u] müjgānıñ seni,
[9] Şerḥ ḳıl cānāndur ḥüsnüñ perdāzıng seni,
Öltürürge tirgüzürge yoḳtur emsālıñ seni,
[10] El közidin cān tapar, cānānıdur ḫālıñ seni,
[11] Çın degil ay dil-rübā, men ḫastaġa yalġan mu sen?

[12] Sünbül ü reyḥān saçar her dem perīşan kākülüñ,
Barçanı bülbül ḳılur ol tāze açılġan gülüñ,
[13] Mest eterġa yārnı laᶜlıñ ile ol sünbülüñ,
Laᶜl [u] mercānlar [töker] köz maḥzenidin hem körüñ,
[14] İltifātıñ sāġarıdın tapmadı maḥzūn ḳuluñ,
[15] Ṭāliᶜimni luṭf ile aşġıl ki tā yapġan mu sen?

[16] Āteş-i laᶜl-ı meyidin cürᶜāi ḳıldım ṭaleb,
Vaᶜde ḳıldıñ [luṭf u] iḥsāndın bereyin leb-be-leb,
[17] Baḳmadıñ, bilmem günāhım, köz uçı birle ḳarap,
Bol ᶜaceb maḥrūmlikde bizge boldı rūz u şeb,
[18] Ne sebebdin ḳovladıñ, men ḫasta ḳulnı teşne-leb,
[19] Aytġıl Teñri üçün söz çın mu yā yalġan mu sen?

[20] Ḳatl eter her künde miñ bī-çāreni kāfir közüñ,
Laḥzada yüz miñ ölükġa cān berür şīrīn sözüñ,
[21] Keçeler ᶜişretġa ḳan tökmaḳġa boldı kündüzüñ,
Ḳaysı şehni ḫaddı menᶜ etmekde ḫākim sen özüñ,
[22] Ġonça dek aġzıñ açıp Meşreb ḳuluñnı bir sözüñ,
[23] Öldürür sen, tirgürür sen, ᶜĪsā-yı ᶜİmrān mu sen? (409)

196 [1] El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb, āstān-būslarıġa miñ tevāżuᶜ birlen turdılar. Ḥażret-i Afaḳ

409. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

Ḥᵛācem'ġa[2] ilhām-ı rabbānī birle maᶜlūm boldı ki turgen Meşreb'dür. "Yār-ı Muḥammed, ḳaş-ı Muḥammed!" dep ṣūfīlerni [3] buyurdılar: "Eşikde dīvāne Meşreb'dür, alıp kelińgler." El-ġaraż, ṣūfīler kelip kör-[4] diler ki dīvāne yüz tevāżuᶜ birlen turupdur. Meşreb'ni ᶜĀlī-cenāb'nı aldılarıġa alıp [5] keldiler. Şāh Meşreb ᶜacz u şikeste -[lik] birle selām berip, ziyāret ḳılıp, ser-efrāz [6] bolup bu ġazelni oḳudılar:

[7] Cilve eylep şūḫlıġdın cānım alġan mu seṇ?
Yā meni rūḥ-ı revānım, cān u cānān seṇ mü seṇ?

[8] Bol başım aylanturup ᶜışḳıńġ ḫayālı her ṭaraf,
Gülşen-i ᶜışḳıda bitken bīd-i lerzān seṇ mü seṇ?

[9] İçeyin vaṣlıńġ şarābı meṇ tapıp bed-nāmlik,
Ḥasretińġde eylegen bir yerle yek-sān seṇ mü seṇ?

[10] Zīnet-i ḫüsnüńġni istep tapmayın dür u güher,
Maᶜden-i közge çıḳarge dür ü mercān seṇ mü seṇ?

[11] Şemᶜ dek el bezmini rūşen ḳılıp ḫüsnüńġ bilen,
Elge ᶜişret bāġı içre nāz-ı ḫandān seṇ mü seṇ?

[12] Miḥnet [ü] derdimni sormay ġonça dek aġzıńġ açıp,
Cānım üzre kāfir el dek otnı yaḳġan seṇ mü seṇ?

[13] Saçınıńġ sürdüm anı tofraġıda yüz keltürüp,
Baḳmadıńġ hergiz yörüp serv-i ḫırāmān seṇ mü seṇ?

[14] Bol köńgül murġı üçün zülfüńġ perīşān eyleben,
Hörkütüp ᶜaḳl u hūşım ḳılġan perīşān seṇ mü seṇ?

[15] Her zamān eylep ġażab Meşreb'ge tartıp tīġ ü teber,
[16] Bol başım ser-sān ḳılıp mātemġa salġan seṇ mü seṇ? (410)

[17] El-ḳıssa, Şāh Meşreb'ni şevḳleri ziyāde bolup, ᶜĀlī-cenāb'ga ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

[18] Dehr bāġıda açılġan yoḳ çemende munça gül,
Ġonçadur laᶜl-ı lebińġ hem ġonça içre munça gül.

[19] Serv-i ḳaddıńġ gül-niḥāl, başdın ayaġıńġ tāze gül,

410. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

ᶜĀrıżıñ ḫālıñ ḫayāli eylesem, gül üzre gül.

20 Aḫter ü şems ü ḳamerdür zīnet-i yetti felek,
Mesken-i mārnı ḳılıp seṇ gülşen-i cān üzre gül.

22 Ṭurfa ḫālıdur sañga ay Meşreb-i şūrīde-ḫāl,
23 Bir naẓar salsañg, bolur ḳalb-i ḥazīnim cüz ü kül. (411)

197 1 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb ᶜĀlī-cenāb'dın beşāret tapıp bu ġazelni oḳudılar:

2 Ay gül-i ḥamrā başıñga jāledür,
Yā meger kim kāfiri iş çaladur.

3 Serv-i ḳad üzre nezāketlıġ yüzüñg,
Mihr-i ᶜālem ᶜarıżıñga hāledür.

4 Yatmaġıl zülfüñg yüz üzre yār seṇ,
Ḳāmetiñg körüp dedim bir hāledür.

5 Her ṭarafda bolsa ẓulmuñg naḳş-bend,
6 Luṭf dep Meşreb özige aladur. (412)

7 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb ᶜĀlī-cenāb'ġa ḳarap turdılar. ᶜĀlī-cenāb mübārek pençelerini körsetti 8 ler. Şāh Meşreb mest bolup yene bu ġazelni oḳudılar:

9 Yoḳ periler içre cānān, seṇ kebi şīrīn-dehen,
Közleriñg şerḥide ne çün oḫşamas seṇ ,

10 Ol ḳadıñg hīç serv būstānıġa bolmadı ḳul,
Ḳaçan oḳşayar yüz ü közüñge nergis, yāsemen.

11 Kim ki körse aḳuzadur köz yaşın deryā kılıp,
Ḳaysı cellādlar uruşı ḳaşıñg ile şemşīr-zen?

12 Ġonça-i laᶜlıñġga mānend eylemaḳ ermes edeb,
Ḥaddı ermes ṣadḳa [hem] laᶜl-ı Bedaḫşān u Yemen.

13 Raḥm ḳılıp Meşreb ḳuluñga ḫasta [vü] zārıng edim,

411. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

412. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

14 Devletiñg pāyende ḳılsun bol Ḫudā-yı zü'l-minen. (413)

15 Andın soñg bu ġazelni bi-iḫtiyār oḳudılar:

16 Seni kördüm heme elni unuttum,
Cihānnı lezzetin köñgül savuttum.

17 Sañga berdim dil ü cānımnı öldüm,
Behişt-i cāvidān terkini tuttum.

18 Viṣālıñgda, lebingde el mey içti,
Firāḳıñg birle men ḫūn-ābe yuttum.

19 Ne ḳattıġ kün ėdi, ay rāḥat-ı cān,
Seniñg deḳ rāḥat-ı cānġa yoluḳtum.

20 Keçe kündüz müdām endīşe ḳıldım,
Seniñg bigin yoḳ ekenin okuddum.

21 Ḳabūl ḳıl, ḫ'āh ḳılma ḥasretiñgdin,
Kezip çöllerni süngekim çürüttüm.

22 Tilimde yā dilimde özge kim bar,
Ḳasem yād eyledim özge ḳuruttum.

23 Gehī vaslıñg viṣālı bolmagende,
Ḫayalıñg birle köñglümni avuttum.

198 1 Seni hem körmegen hem bilmegen çaġ,
Ġamıng birle ikevlen kūşe tuttum.

2 Ḳaçan kördüm ḳızıl gül deḳ yüzüni,
Vücūdum köydürüp kül deḳ savuttum.

3 Otun yañglıġ köyüp ᶜışḳıñg otıdın,
ᶜAdem boldum ikki laᶜlıñgġa tuttum.

4 Ḳarangu içre gevher tapsa bolmas,
Ötüp keldiñg özüm tofraġa sürdüm.

413. Remel: Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

5 Bu Meşreb'ġa çü ᶜışḳınġ ḫaverīdür,
6 Ḳeçeni ᶜışḳla kündüz dḳ yarutdum. (414)

7 İşān Meşreb bu ġazelni pey-rev oḳudılar:

8 Kördüm yüzüńġni dīvāne boldum,
ᶜAḳl u hūşımdın bīgāne boldum.

9 Bolup cihānda rüsvā-yı ᶜālem,
Yaḫşı yamanda efsāne boldum.

10 Kevşer şarābı yādımġa ḳelmes,
Laᶜl-ı lebińġdin mestāne boldum.

11 Kördüm tüşümde şemᶜ-i cemālıńġ,
Cānım fedā dep pervāne boldum.

12 ᶜIşḳınġ meyige kim boldı cismim,
Hem sāḳī ü hem peymāne boldum.

13 Bir ḳaṭre erdim, tüştüm deńġizge,
Kirdim ṣadefke dür-dāne boldum.

14 Boldum fenā meṇ, tofraġ içide,
Bir dāne erdim, miń dāne boldum.

15 Bir neçe müddet boldum cüdā meṇ,
Bilmem özümni dīvāne boldum.

16 Koymas dediler maᶜmūre-i künc,
Ābād edim meṇ vīrāne boldum.

17 Meşreb'ġa mey suń kim boldı mey-ḫᵛār,
18 Mescid emes meṇ, mey-ḫāne boldum. (415)

19 El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soń ᶜĀlī-cenāb aydılar: "Ay Meşreb, ziyāret-i Kaᶜbetu'llāh ḳılıp 20 Ravżа-ı Muṭahhara-ı ceddimizni ziyāret ḳıldıńġ mu?" İşān Meşreb aydılar: "Taḳṣīr, Ḫudā'nı 21 lutfıdın ikki mertebe ziyāret-i Kaᶜbetu'llāh eylep, ḳırḳ kün ravżaġa mesken eylep münācāt 22 ḳıldım." Bu ġazelni oḳudılar:

414. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

415. Recez: Müstef'ilātün müstef'ilātün

23 Evvelā boldum fenā, dārü'l-beḳānı kördüm-a,
Cümledin bīgāne boldum, āşinānı kördüm-a.

199 1 Çarḫ urup yördüm çün İsrāfīl ᶜAzrā'īl'ġaça,
ᶜArş u Kürsī'din ötüp (416) تحت الثرى 'nı kördüm-a.

2 Cümle ṣaf ṣaf mülk-i ādemni heme ḳıldım ṭavāf,
Heşt cennetde barıp İdrīs civānı kördüm-a.

3 Altı miñg deryānı keçtim, tört yüz ḳırḳ törtdin,
Cebre'īl'ni özi boldum, Müntehā'nı kördüm-a.

4 Heşt der-i cennetni kördüm cümlesi köygen eken,
Dür ḳatıp yördüm hezārān rū-siyāhnı kördüm-a.

5 Taḫt-ı himmetke minip çün ümmetim dese özüm,
Ṣadḳa-ı rūḥı bolay ol Muṣṭafā'nı kördüm-a.

6 Meşrebā, tā bī-nevā tapmay şifā tapmas kişi,
7 Tā ki men hādī bolup ṣāḥib-duᶜānı kördüm-a. (417)

8 El-ġaraż, bu sözdin soñg Ḥażret-i Afaḳ Ḥᵛācem aydılar: "Ay Meşreb, ravża-ı münevvere-i ceddimizdin 9 körgen beşāretlerni beyān eylegin!" Ol vaḳtda İşān Meşreb mest bolup 10 bu muḫammesni oḳudılar:

11 Faḳr izlegen ol devlet-i şāhāneni kördüm,
Terk eyledim ᶜālemni vü cānāneni kördüm,
12 Ol ṣarf-ı maᶜānī ile dür-dāneni kördüm,
Ol dürler ara gevher-i yek-dāneni kördüm,
13 Ġavvāṣ-ı ḥaḳīḳat kebi cānāneni kördüm.

14 Sehl erdi ki bilse kişiler ᶜilm-i nücūmnı,
ᶜAllāme-i vaḳt bolsa tamām bilse ᶜulūmnı,
15 Taḥṣīl emes bilmese bir zerre nümūnı,
Yaᶜnī ki şiñāsāsı edi mevlevī Rūm'nı,
16 Sulṭān-ı ḥaḳīḳat kebi cānāneni kördüm.

17 Merdāne barur her ṭarafı bar ḥālı boldur,
Merd oldur ezeldin yene ḳul bolġalı ḳuldur,

416. Kur'ân, XX (Tâhâ), 6

417. Remel: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

18 Zāhidni demī ᶜāḳil [ü] ᶜālimni çü ḳuldur,
Nemrūd oṭıġa kirdi, Ḫalīl bāᶜiṣi oldur,
19 Ol şemᶜ-i cemālıġa çü pervāneni kördüm.

20 Manṣūr sebeb erdi bilinġ, ay beni-Ādem,
Dünyāġa yibermaḳġa ġaraż ᶜĪsā-yı Meryem,
21 Mūsā bile Ḫıżr u melek [ü] barçaları hem,
Toldurdı yene nūr-ı Muḥammed bile Ādem,
22 Gīsūları tarġanda ṣabā şāneni kördüm.

23 Rüsvā-yı cihān ḳıldı meni ol ḳad u ḳāmet,
Reftārı anı erdi ki güyā çü ḳıyāmet,
200 1 Taᶜn etme cünūnımġa meniñg ehl-i selāmet,
Manṣūr'nı dār üzre körüp ḳılma melāmet,
2 Cān bermesidin ilgeri cānāne [ni] kördüm.

3 Her kim ki yörüp sıdıḳı bilen o sebebdin,
Meşhūd durur naḳl-ı Muḥammed ᶜArābī'din,
4 Köp luṭf bile ṣıdḳı velīkin [o] ḥabībdin,
Tökmiş güher ol rūḥ-ı ḥaḳīḳatnı lebidin,
5 Mescid içide ṣıddīḳ cānāne [ni] kördüm.

6 Nā-gāh bu köñgül tevḥīddedür, ḳāl ile ḳīli,
Yek- reng bolup ṣāf cihān günbed-i nīlī,
7 Vaḥdet eşeri taptı, uşal Şīrīn ü Leylī,
ᶜÖmride yörür yalġuz emes Meşreb-i Şiblī,
8 İḫlāṣ ile turdum, heme mey-ḫāneni kördüm. (418)

9 El-ḳıssa, bu muḥammesdin soñg Meşreb ᶜĀlī-cenāb'ga ḳarap bu müstezād Miᶜrāc-nāme'ni oḳudılar:

10 El-ḥamdü bile ẕikr-i Ḫudā tevḥīd-i bisyār,
11 Bir yār-ı Ḫudādur.

10 ᶜĀlem egesi bir atıdur Vāḥid [ü] Ḳahhār,
11 ᶜĀlemġa fenādur.

12 Ol hejde hezār ᶜālem ara birliki yek-sān,
13 Bir ẕāt-ı hüveydā.

418: Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

12 Yek-tālıġıda şāhid erür barça ḫalāyıḳ,
13 Ol ᶜArş-ı semādur.

14 Miñ bir atıdur ḫalḳ-ı cān içre çü mevcūd,
15 ᶜĀlemige bāḳī.

14 Bilġil yene yaḳīn, sekiz erdemni ṣıfātı,
15 Ol żāt-ı Ḫuda'dur.

16 Toḳḳuz feleki ḳıldı sütūnsız çü muᶜallaḳ,
17 Hem şems [ü] ḳamerni.

16 Her yerni ṭınābsız yaratıp ḳıldı muṭabbaḳ,
17 (419) سبحانك لا 'dur.

18 Kāfir yaratıp ḳıldı tamuġ içre sezā-vār,
19 Ol Ḳādir [ü] Ḳayyūm.

18 Mü'min yaratıp ḳıldı behiştini ṭaleb-kār,
19 Miñ cān çü fedādur.

20 Mūsā'ġa yene Ṭūr tağıda ḳıldı tecellī,
21 Ol Raḥīm [ü] Raḥmān.

20 Luṭfı bile körsetti yene nūr-ı şuᶜāᶜı,
21 Beyżā vü ᶜaṭādur.

22 Tevḥīd-i Ḫudā, naᶜt-ı Nebī eḍi çü bisyār,
23 Ol nūr-ı cihānı.

22 Ol tāc-ı nübüvvetleri gül-deste ekendür,
23 Közlerġa żiyādur.

201 1 Ārzū ḳılıban Levḥ ü Ḳalem, ᶜArş ile Kürsī,
2 Ol żāt-ı şerīfke.

1 Baskan yerini közlerige sürtti melāyik,
2 Közlerġa [o nūr]dur.

3 Toḳḳuz felek örtüsin ü ismi bile sordı,

419. Ḳur'ân, II (Bakara), 32

4 Ol şāh-ı şehen-şāh.

3 Hem āyet-i Tevrāt ile İncīl [ü] Zebūr'da,
4 Furḳān heme bardur.

5 Mi^{c}rāc küni hādī-i culuv-dārı kim erdi,
6 Cibrī'īl-i emīni.

5 Mindi vü buraḳ boldı revān sū-yı semā'a,
6 Ol dōst-ı Ḫuḍā'dur.

7 Mi^{c}rāc yolıda tuttı ḳadeḥ su bile şerbet,
8 Ol ḥūr u melekler.

7 Şerbetni alıp içti yene teşne boluban,
8 Ol āb-ı beḳādur.

9 Tuttı yene bir cām-ı mey-i ṣāf [u] muṣaffā,
10 Ḥaḳ'dın sanga şerbet.

9 Boldur sanga Ḥaḳ raḥmeti ay cān Muḥammed,
10 Bol āb-ı vefādur.

11 Üçünçi felekke yetiben sordı sivānı,
12 Mīkā'īl-i ḥayrān.

11 Emdi sanga ḥad yoḳtur eyā Ḫ^{v}āce-i Levlāk,
12 Bol ^{c}Arş-ı ^{c}alādur.

13 Tuttı yene bir cām ayag şerbeti sāḳī,
14 Bir ġāyib-i destī.

13 Bol cāmı al ḳolga eyā Aḥmed-i Muḫtār,
14 Yapġıl ki devādur.

15 Ḳeldi yene İsrāfīl, ol aldı culuvnı,
16 Kim şād [yene] boldı.

15 Ḳeltürdi yene cām-ı muḥabbetni dil-ārām,
16 Bol āb-ı beḳādur.

17 Törtünçi felekġa yetiben aydı Muḥammed,
18 Men ᶜāciz ü miskīn.

17 Keltürdi yene İsrāfīl ol ṣāḥib-i ṣūrnı,
18 Ol rūḥ-ı fenādur.

19 Tuttı yene bir cām leb-ā-leb mey-i gül-gūn,
20 Bol būy-ı muḥabbet.

19 Boldı sañga ᶜilm-i ledünnī barı ḥāṣıl,
20 Ol āb-ı ṣafādur.

21 Beşinçi felek üzre ki taᶜlīm ile ᶜĪsā,
22 Boldı añga dem-sāz.

21 Maᶜmūr ḳılıp cümle melāyik ṣaf etipdür,
22 Ol büt-i ᶜalādur.

23 Andın ötüben uçradı ol Mālik-i dūzaḫ,
202 1 Heybetleri bisyār.

23 Yetmiş ḳolı hem aġzı yene yetti başı bar,
1 Kim derd ü belādur.

2 Cibrīl bile hem-rāh bolup bardı ikevlen,
3 Altınçı felekke.

2 Dedi mañga ruḫṣat yene yoḳtur, ne ḳılayın?
3 Bol ᶜArş-ı Ḫudā'dur.

4 Refref keliben turdı yene aldıda ḥāżır,
5 Kelgil mañga min dep.

4 Refref alıban uçtı yene sū-yı semāġa,
5 Ol ḫavf [u] recādur.

6 Yettinçi felekke keliben baḳtı Muḥammed,
7 Refref yene ġāyib.

6 Ḳaldı yene ḥayretġa vü bī-hūş [u] ḥayrān,
7 Ol cemᶜ-i bekādur.

8 Aldıda bolur ḳayd yene bir şīr müheyyā,
9 Hem közleri pür-ḫūn.

8 Ol heybetidin şer-ā-şerdür cümle semāvāt,
9 Ol şīr-i Ḫudā'dur.

10 Keldi nidāyī aṅga "selāmün ᶜaleyküm" dep,
11 Raḥmet saṅga ay dōst.

10 ᶜAşıḳ ile maᶜşūḳlaşıp eyledi zārī,
11 Ol ḳurb-ı Ḫudā'dur.

12 Engūr bilen şīr, birinç keldi ḳaşıġa,
13 Dedi maṅga hem-rāh.

12 Ḳol çıḳtı yene perde içidin öz dili bar,
13 Ol şīr-i Ḫudā'dur.

14 Destümga ser ü pāy u dehān perde-i ġaybī,
15 ᶜİrḳa vü ᶜimāme.

14 Keldi fereci üstide bir aḳ ḥarīrī,
15 Ol ḥamd-ı Ḫudā'dur.

16 Ḫoşlaştı yene Ḥaḳ ḳaşıdın boldı revāne,
17 Ol Hᵛāce-i Levlāk.

16 Keldi yetiben ḥürmet ol şāh-ı mübārek,
17 Ol tāc-ı safādur.

18 Miᶜrāc sözi ḳıldı beyān boldı perīşan,
19 Ol Mescid-i Aḳsā.

18 Ḫursend bolup cemᶜ-i ṣaḥābeler yıġılıban,
19 Ol vaḳt-ı duᶜādur.

20 Bī-hūş bolup ḳaldı bu aṣḥāb ḫalāyıḳ,
21 Bilmey özini hem.

20 Āh urdılar efġān ile hem ḥüsn-i perīler,
21 Hem ᶜayn-ı ḫaṭādur.

22 Çın bilmediler cümle-i melᶜūn u ḫavāric,
23 Ol barça mekkār.

22 Atı anı Bū Cehl eḍi vü boldı sezā-vār,
23 Ol yüzi ḳaradur.

203 1 İnkār ḳılıp Ḥażret-i ol şāh-ı cihāngа,
2 Ol kāfir [ü] ġaddār.

1 Deḍi ki Muḥammed ġalaṭ aytur bu sözini,
2 Laᶜīn [ü] mekkārdur.

3 Ḳeldi öyiġa kim küçi yene yatıp erdi,
4 Deḍi erigey su.

3 Deryā sarı ḳeltürġanıġa boldı revāne,
4 Ol çüst-resādur.

5 Bardı suġa deryā boyıda merd-i Yehūdī,
6 Ḳavuḳ suyı aldı.

5 Deryā boyıda ḳoydı, ḳavuḳ suġa tüşüp ol,
6 Kim ıssıġ havādur.

7 Bir neçe çomup turdı yene boldı revāne,
8 Kördi özi ḫatun.

7 Öziġa naẓar ḳıldı vü boldı yene ḥayrān,
8 Öz ḥālıġa yıġlapdur.

9 Kördi ki yene sārbānı ol teve minipdür,
10 Men seni alay deḍ.

9 Kördi ṣūretini ki ḫatun boldı çü ᶜazīz,
10 Bī-çūn [u] çirādur.

11 Kim sārbānı alıp ol zevcesi boldı,
12 Ol beş yıla toġdı.

11 Deryā lebide ġusl üçün ḳeldi o ḫatun,
12 Ol yüzi ḳaradur.

13 Aldı ḳavuḳını u revān boldı yegāne,
14 Öz öyige kirdi.

13 Ḳavuḳnı ḳoyup kördi yene özini için,
14 Şol öyi beḳādur.

15 Aydı ki çıġaġıl bile seṇ ḳolumı baġla,
16 Meṇ ġarḳ-ı güneh meṇ.

15 Çın bilmedim ü boldı mañga hem yene maᶜlūm,
16 Ne ṣerm ü ḥayādur.

17 Ḳeldi vü Muḥammed ḳaşıġa ḳıldı nedāmet,
18 Yüz nāle ḳılıban.

17 Boldum yene meṇ ümmetiñgiz ḫᵛāce [vü] ḫaḳan,
18 Ol şükr-i Ḫudādur.

19 Ḳeldim meṇ eyā ḫᵛāce, siziñg ḫıdmetiñgizge,
20 Miñg tevbe ḳılıban.

19 Tutġıl meni ḳolumnı eyā ḫᵛāce-i muḫtār,
20 Kim cāñga şifādur.

21 Deḍi ki Ebū Bekr ü ᶜÖmer, Ḥayder ü ᶜOṯmān,
22 Raḥm eyle [eyā] şāh.

21 Ḳeldi siziñg dergāhıda [ol] boldı müselmān,
22 Ol bī-ser ü pādur.

23 Ḳıldı yene miᶜrāc beyān ay-ı seferde,
204 1 Degil yıl u tārīḫ.

23 Hem seyyid-i ᶜālem [ü] rūşen boldı bu Meşreb,
1 Meşreb fuḳarādur. (420)

2 El-ġaraż, bu müstezāddın soñg Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem Meşreb'ni ḥaḳlarıġa duᶜā-yı ḫayr ḳılıp aydılar: 3 "Bāreka'llāh, ay Meşreb sañga, her kim seni taptı, şīr-i Ḫudā'nı taptı. Zīrā ki seṇ āḫir seyr-i 4 mezār-ı feyż-āṯār, Ḥażret-i ᶜAlī'ġa barıp şehādetga yeter sen." Şāh

420: Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

Meşreb bu sözni [5] eşitip, mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

[6] Bolup men kān-ı zer men ṭālib-i zer-ger bolay der men,
Semender dek tutaşıp, örtenip aḫker bolay der men.

[7] Ḥaḳīḳat kūçesiġa reh-nümā vü intiẓārıng men,
Tamām-ı ehl-i ġāfillerġa men reh-ber bolay der men.

[8] Dilimde āb-ı ḥayvān cūş uradur otıdın dāyim,
Bu dilde Ḫıżr-ı ekber tapsa, İskender bolay der men.

[9] [c]Aṣāyı ol Şu[c]ayb'nı Mūsā dek ḳolġa alıp her dem,
Hezārān gerden-i Fir[c]avn'ġa ḫançer bolay der men.

[10] Meni kāmil-ṣıfat ḳıl, āfitāb-ı nūrıdın Meşreb,
[11] Bu yolda teşnelerġa sāḳī-i Kevşer bolay der men. (421)

[12] Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫ[v]ācem'din beşāret bolup yene bu ġazelni aydılar:

[13] Nigārım vaṣlını izlep ṭalebde bir ḳalender men,
Keçip dünyā-yı fānīdin ṭalebde bir ḳalender men.

[14] Ḫudā'dın bolsa fermān kim laḥiddin baş köterġıl dep,
Kefen boynumġa salġanda ṭalebde bir ḳalender men.

[15] Başımdın tā ayaġ ġamda tutaştı ḫırmen-i āteş,
Salıp her yerde men kül-ḫan ṭalebde bir ḳalender men.

[16] Keter Meşreb bu dünyādın kefen-ālūde ḫūn birlen,
[17] Ḳaşımġa Belḫ şehrini ṭalebde bir ḳalender men. (422)

[18] El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soñg Seyyid Afaḳ Ḫ[v]ācem aydılar: "Ay Meşreb, ḳıyāmet küni refīḳim sen bolur [19] sen."

Bir küni İşān Meşreb'ni mübārek ḫāṭırlarıġa namāz-ı cum[c]a oḳumak tüşti. Āheste ā [20] heste turup mescid-i cāmi[c]ġa bardılar. Kördiler ki bir mollā minber üstiġa çıḳıp, ḳolıġa [21] bir [c]aṣānı alıp, ḫalāyıḳġa ḳarap aytadurlar ki حالها حساب و حرامها عذاب و سبها تها [22] عتاب (423) فاعتبروا يا اولى الابصار (424) dep açıp turuptur. İşān Meşreb'-

421. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

422. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

423. Arapça ibâre

424. Kur'ân, LIX (Haşr), 2

205 ni bu sözġa a 23 ççıġları kelip, sopaları birlen ḫaṭībni başıġa urup, minberdin tüşürüp, 1 özleri minberġa çıḳıp, ḫalāyıḳġa ḳarap bu ġazelni oḳudılar:

2 باز آمدم در گفتگو تا عشق را پیدا کنم
با شد که نیم روی او سر فتنه غوغا کنم.

3 دل راز عشق بگشوده ام اندر هش پیموده ام
مانند مجنون عشق را شوریده و شیدا کنم.

4 از سوز دل گردن زنم آتش دریغر من زنم
عالم همه دریا شود این جمله را دریا کنم.

5 هر دم ز گفتگوی او باز آمدم در کوی او
از جام عشق میخورده ام شور دگر پیدا کنم.

6 مشرب قوجهر بیکران از موج دریا آمدی
7 از در دریا و امنت پر لولو لالا کنم. (425)

8 El-ḳıṣṣa, bu sözdin soñg Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem aydılar: "Bāreka'llāh, Meşreb ᶜaceb 9 Rüstemāne iş ḳıldıñg." Meşreb aydılar: "Taḳṣīr, meni siz deḳ mürebbīm bolsa, ḳıyāmetdin hem 10 ḳorḳmas men." dep bu ġazelni oḳudılar:

11 Taṣaddukuñg bolayın ay perī, cemālıñg aç,
Zevāl-ı cān tilesēñg, ḥüsn-i bī-zevâlıng aç.

12 Ḥayat çeşmesidin taptı ᶜömr Ḫıżr [u] Mesīḥ,
Mañga beḳālıġ üçün çeşme-i zülālıñg aç.

13 Ḳad u yüzüñgni ḳılıp ārzū köñgül ḳandur,
Bu ḳannı içmek üçün serv-i gül-nihālıñg aç.

14 Hilāl-ı ᶜıyd ki her yıl başıda ikki toġar,
Ki çeşm-i nūn elifidür, yüzüñgde ḫaṭṭıñg aç.

15 Ḳelür mü ortasıġa [ḥecr] şāmı başıġa oḳ,
16 Ḳılurġa fehm bu kün Meşreb'iñgġa ḳālıñg aç. (426)

17 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb'ni āvāze-i ᶜārif-i rabbānī ekenleri suḫan-dānlıġları Hindūstān'ġa maᶜlūm 18 bolup Ebü'l-ġāzī Ḫan kişi yiberdi. Ammā Meşreb nā-sezā aydılar. Ebü'l-

425. Recez: Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

426. Müctes: Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

ġāzī Ḫan eşitip [19] der-ġażab bolup aydı: "Ay ᶜulemālar, mundaḳ rā-sezā aytken kişini neme tenbīh ḳılmaḳ ḳerek?" [20] ᶜUlemālar aydılar: "Neme ki reʾy-i ḫan bolsa cāyizdür." Ebü'l-ġāzī Ḫan, fīl-bānlarnı [21] alıp ḳelingler kim bol dīvāneni aḳ fīlni astıġa taşlasun." [dḳedi]. Der-ḥāl mülāzimler [22] Meşreb'ni alıp aḳ fīlni ḳaşıġa taşladılar. El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb fīlġa rū-be-rū
206 bolup, [23] "Allāhu ekber!" dḳep bir naᶜra urdılar. Fīller arḳasıġa ḳaramay ḳaçıp [1] ḳetti. Fīl-bānlar her çend fīlni urdılar, "Meşreb'ni alġıl." dḳep, fīl aṣlā Meşreb'ġa rū-be-rū bolmadı. [2] Cemīᶜ ḥalāyıḳlar bu kerāmātnı körüp taḥsīn ü āferīn ḳıldılar. Ebü'l-ġāzī Ḫan ᶜillet-i ṣarᶜaġa mübtelā [3] boldı. Andın soñg yetti ser zer Meşreb'ga niyāz ḳıldı. Meşreb Ebü'l-ġāzī Ḫan'ġa ḳarap, [4] mest bolup bu ġazelni aydılar:

[5] Dünyāġa kelip renc [ü] belānı tilep öttüm,
Ol renc [ü] belā şiddetidin örkülüp öttüm.

[6] Bildim ki anı düşmen-i rūḥ [u] ten ekendür,
Lā tīġi bilen yüzini meṇ tırmalap öttüm.

[7] Merdān-ı Ḫudā dḳedi ki dünyā mālı aççıġ,
Aççıġlıġını bilmaḳ üçün bir eylep öttüm,

[8] Nefs kāfiri birle tün [ü] kün eylep uruşnı,
Tenhā ḳılıçı birle urup heyhelep öttüm.

[9] Dünyā yasanıp aldıma bir kün küle ḳeldi,
Turġıl narı dḳep kötiġa meṇ şettelep öttüm.

[10] Dīvāne-i Meşreb bu sözüñg derdġa dermān,
[11] ᶜĀşıḳ eḷini köñgliġa meṇ ot ḳılap öttüm. (427)

[12] El-ġaraż, bu ġazelni dḳep, İşān Meşreb zerlerini tamām faḳīr ve miskīnlerġa berip duᶜā aldılar. [13] Ebü'l-ġāzī Ḫan'nı Şūḫşeng dḳegen bir düşmeni bar ėrdi. Bir yıldın beri leşkeri [14] birlen uruşlar berdi. Ebü'l-ġāzī Ḫan'nı Şāh Şucāᶜ dḳegen bir oġlı bar ėrdi ki meydāngġa [15] kirse, hīç kim añga muḳābil bolmas ėrdi. Ebü'l-ġāzī Ḫan Şāh Meşreb'ġa aydı: "Taḳṣīr, meṇi bir dāne [16] oġlım bar, anı ḥaḳḳıġa duᶜā eyleñg, ol ᶜālem-gīr bolsun." Ol vaḳtda Şāh Meşreb kāġıd ve ḳalem alıp üç mertebe [17] "Yā Meşreb!" bittiler, Ebü'l-ġāzī Ḫan'nı ḳolıġa berdiler. Ebü'l-ġāzī Ḫan ol duᶜādur dḳep, [18] açıp kördiler ki duᶜā yoḳtur, belki ism-i Meşreb. İşān Meşreb'ġa aydı: "Taḳṣīr, [19] bol nemedür?" İşān Meşreb aydılar: "Ay bī-iḫlāṣ, seṇ munı āzmāyiş ü [20] çün bir yeriñge taḳıp añga tīr atsañg, biri añga teġmes." Ebü'l-ġāzī Ḫan [21] bu sözni sınamaḳ üçün bir ādemni boynıge taḳıp miñg tīr-endāz buyurdı. [22] Anı tīr-i bārān ḳıldılar. Ebü'l-ġāzī Ḫan kördi ki aṣlā bir tīr ol ādemge [23] teġmedi. Cemīᶜ ḥalāyıḳ munı körüp
207 taḥsīn ü āferīn ḳıldılar. Ebü'l-ġāzī Ḫan [1] munı körüp, şübhedin iḫlāṣ ḳeltürüp cemīᶜ muġannī

427. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

lerni yığıp emr kıldı ki İşān [2] Meşreb'ga temāşā beringler. Ol bezmga Hindū-beçeler raks kılur erdiler. Şāh Meşreb anı körüp, [3] şevkleri ziyāde bolup bu müsebba[c]ni okudılar:

[4] Ay gonça-ı nev-hīz-i gülistān-ı melāhat,
Ay tāze nihāl-ı çemen-i nāz [u] nezāket,
[5] Zülf-i siyehing fitne vü hāl [u] hatıng āfet,
Yolungda teger başıma ming seng-i melāmet,
[6] Makbūl sen, ay dil-ber-i hoş-lehce, be-gāyet,
Veh veh, ne güzel sen, ne [c]acā'ib, ne kıyamet,
[7] Hey hey, ne sanem kılsa cefā cānıma rāhat.

[8] Ol hāl ki künc-i leb-i cānāne tüşüptür,
Cān almak üçün közleri mestāne tüşüptür,
[9] Hindū-beçe [ki] mülk-i Süleymān'ga tüşüptür,
Ol çāh-ı zenahdānıga yüz dāne tüşüptür,
[10] Çün Yūsuf-ı Ya[c]kūb ki zindāngga tüşüptür,
Veh veh, ne güzel sen, ne [c]acā'ib, ne kıyāmet,
[11] Hey hey, ne sanem kılsa cefā cānıma rāhat.

[12] Ay mug-beçe, magrūrlıgıng haddın ötüptür,
Āvāze-i hüsnüng heme [c]ālemni tutuptur,
[13] Gülzār-ı cemālıng hat-ı reyhānga yetiptür,
Ol sāni[c]-i takdīr seni hūb yaratıpdur,
[14] Yüzüngni körüp Ādem cennetdin ötüptür,
Veh veh, ne güzel sen, ne [c]acā'ib, ne kıyāmet,
[15] Hey hey, ne sanem kılsa cefā cānıma rāhat.

[16] Gül-gonça-ı nāzik-bedenim, lāle-[c]izārım,
Şimşād-kadım, sīm-tenim, çeşm-i humārım,
[17] Hüsn mülkide cānāne bolan şāh-süvārım,
Kel kaşıma sen sadka kılay sanga nigārım,
[18] Hem sabr u karār kalmadı, köngülümde medārım,
Veh veh, ne güzel sen, ne [c]acā'ib, ne kıyāmet,
[19] Hey hey, ne sanem kılsa cefā cānıma rāhat.

[20] Bol turfa hırāmı kılıban neçe temennā,
Köydüm, meni yād etmeding, ay meh-veşim, aslā,
[21] La[c]lingge yazılgen hat-ı sünbül, gül-i ra[c]nā,
Bir tarz-ı nazar ile kılıp sen meni şeydā,
[22] Kaşıng kalem ü ikki yüzüng encümen ara,

Veh veh, ne güzel sen, ne ᶜacā'ib, ne ḳıyāmet,
23 Hey hey, ne ṣanem ḳılsa cefā cānıma rāḥat.

208

1 Devrān-ı cihān ṭarz-ı nigāhıñga taṣadduḳ,
Āhū-yı Ḫoten, çeşm-i siyāhıñga taṣadduḳ,
2 Cānāne-i Çīn zülf-i dü-tāhıñga taṣadduḳ,
Baġdād ile Rūm ṭarf-ı külāhıñga taṣadduḳ,
3 Men hem olayın rūḥ-ı cüyānıñga taṣadduḳ,
Veh veh, ne güzel sen, ne ᶜacā'ib, ne ḳıyāmet,
4 Hey hey, ne ṣanem ḳılsa cefā cānıma rāḥat.

5 Kāküllerıñgni ḥalḳasını ay körüp men,
Cān riştesini her tārını cāy körüp men,
6 Kirpikleriñgni oḳlarını yay körüp men,
Gīsūlarını zülfini ber-pāy körüp men,
7 Meşreb'ni özüm ᶜāşıḳ-ı ḫōd-rāy körüp men,
Veh veh, ne güzel sen, ne ᶜacā'ib, ne ḳıyāmet,
8 Hey hey, ne ṣanem ḳılsa cefā cānıma rāḥat. (428)

9 El-ġaraż, bu sözdin soñg İşān Meşreb ehl-i meclisni duᶜā ḳılıp, ᶜĀlī-cenāb'dın ruḫṣat 10 tilep, ᶜazm-ı Buḫārā-yı Şerīf ḳılıp, neçe menziller yol yörüp dāḫil-i Buḫārā-yı Şerīf 11 boldılar. Ravżа-ı münevvere-i Ḥaẓret-i Naḳş-bend kervānıġa dāḫil bolup bu rübāᶜīni 12 oḳudılar; bu turur:

13 بخارا را گلستان بیتوان گفت
بهارش را زمستان بیتوان گفت
14 بهاالدین تباه شد در بخارا
فرنك و کافرستان بیتوان گفت . (429)

15 İşān Meşreb Ḥaẓret-i Bahāü'd-dīn'ni ziyāret eylep, rūḥānīyyetleridin meded [ü] istiᶜānet 16 tilep, yene cezbeleri tutup, mest-i bī-iḫtiyār bolup Şāh Meşreb bu ġazelni oḳudılar:

17 شوخ چشمی جنت از ملا نشاندارد
ابرویتو از مژگان تیر در کمان دارد .

18 روزگان درون پرور میکند کل مجلس
همچو رشته شمعی هر که صد زبان دارد .

428. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

429. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

19 چشم مغفرت دارم بازار پریشانی
با دوستی اشب ساعتی خزان دارد .

20 چرخ که همی خواهد عیش در بنی آدم
جمعهشد اگر دو کس فتنه در میان دارد .

21 وقت ماه نومردم رو بآسمان دارد
عز قیب در عالم هر که نیم نان دارد .

22 دوستان ریغالم همچو شمع در مجلس
گرم روشنا یها بر سر زبان دارد .

23 دلبر ماهی مهجورم ناگهان نماید رخ
میکند فدای اد هر که نیم جان دارد .

209 1 بر نهاد مشرب زد آتشی زر رخسارش
2 چون سبندی سوز و ناله فغان دارد . (430)

3 El-ġaraż, Meşreb mezār-ı feyż-āṣārdın çıḳıp vaḳt-ı namāz-ı ẖuften Buhārā-yı Şerīfġa kir- 4 diler. Ḫıdmet-kārlarıġa aydılar: "Ay ser-mest, sen ḳalender-ẖāne-i Ḫᵛāce İsẖāḳ'ġa barġıl, 5 men bir uluġ mescidġa baray." dep, barıp bir mescidġa dāẖil boldılar. Ḳavm, namāz-ı ẖuften 6 ni oḳup bolġandın soñg Meşreb mü'ezzinġa ḳarap aydılar: "Ay birāder, men bir merd 7 misāfir men. (431) . المسافر كالا عمى و الغريب في المسجد Yaᶜnī misāfir ve ġarībni cāyı mesciddür. 8 Manga mescidni kilīdini bergil." Mü'ezzin mescidni kilīdini İşān Meşreb'ġa berdi. 9 Andın soñg Meşreb eşeklerini iltip mihrābġa baġladılar. Özleri minberni ḳaşıġa [yattılar]. 10 Bir kişi yatḳan bir tayaḳnı alıp, eşekni urup mesciddin çıḳardı. Andın soñg 11 Meşreb'ni yanlarıġa ḳelip aydı ki "Neçük ādem sen? Namāz oḳumay yatıp sen." Meşreb turma- 12 dılar. ᶜAṣā birlen urdı, turmadılar. El-ġaraż, mü'ezzin aydı: "Ḫudā ḥaḳḳı üçün turġıl!" 13 Meşreb başlarını köterdiler. Mü'ezzin aydı: "Bol efᶜālīñg yaẖşıdur, amma eşek- 14 ni iltip mihrābġa baġlageniñgni maᶜnāsı nemedür?" dep sordı. Ol vaḳtda 15 Şāh Meşreb aydılar" "Sizler altı pullik kefşiñgizni uġrı almasun dep 16 mescidni revāḳıda iltip ḳoyar sizler. Men üç tılāġa satıp alġan eşekimni 17 iẖtiyāṭ ḳılmasam, neme bolġay?" Ammā şol sözde erdiler. İmām ve ḳavmlar ḳelip sünnet 18 ġa şürūᶜ ḳıldılar. Sünnetni oḳup farżġa şürūᶜ ḳıldılar. Şāh Meşreb bir küşe- 19 de barıp, murāḳabe ḳılıp turdılar. Ammā dāmlā ve imāmları "El-ẖamdü" degendin soñg Meşreb 20 āvāz-ı bülend ḳılıp "hocek hocek" dediler. Ne üçün ki şol vaḳtda dāmlā, imāmnı 21 köñglide öttüp erdi ki gevsāleni boş baġlap erdim. Boşalıp anasını emgen 22 bolmasun. Bol İşān Meşreb'ġa ᶜıyān bolup erdi. Şol sebebdin "hocek hocek" 23 dediler. El-ġaraż, dāmlā, imām baᶜd-ez-namāz İşān Meşreb'ni yan
210 larıġa ḳelip aydı ki "Ay ġāfil 1 ḳalender, Ḫudā'dın ḳorḳmadıñg, ne üçün namāz oḳumay,

430. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

431. Arapça ibâre

bīhūde aytıp olturupdur sen?" Meşreb [2] aydılar: "Men Ḫuda'dın ḳorḳar men, laḥza Ḫudā'dın ġāfil emes men. Sanga oḫşap köñglümni gev.[3] sālege bermes men." dep neçe sözlerge bardılar. El-ġaraż, şol zamānda mü'ezzin barıp [4] Ḥażret-i Mevlānā Şerīf'ge aydı ki "Taḳṣīr, keçe mescidge bir ḳalender kelip, [5] eşekni iltip, miḥrābge baglap, özi yatḳan yerige siyip yatıpdur." Mevlānā [6] Şerīf aydılar: "Ol ḳalenderni sizler iltip āzār bermey, meni aldımga alıp [7] kelińgler." Ḳırḳ mollā barıp kördiler bir dīvāne yatgan yerige siyip yatıpdur. Mollālar [8] aydılar: "Ay ḳalender, bol neme ḥāldur?" Meşreb aydılar ki "Ḫūb ḳılur men." İşān Meşreb hem [9] mollālardın soradılar: "Bol öy kimni ki bolsa?" Mollālar aydılar: "Ḫudā-yı ta'ālā'nı öyi [10] dür." Meşreb aydılar ki "Ay bī-ma'nā mollālar, güneh-kār boldıńgızlar, Ḫudā-yı ta'ālā lā-mekāndur." dep [11] aydılar. Meşreb Ḥażret-i Mevlānā Şerīf'ni ḫıdmetlerige eşeklerini minip bara [12] turganda, mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

[13] Ḳel ay dil-ber, beyān eyley sańga bir bir cüdālıgnı,
Ki şāyed raḥm etip salgay özige āşinālıgnı.

[14] Tamām-ı ḫānumānımdın keçiben bir seni der men,
Ki şāyed raḥm etip salgay özige āşinālıgnı.

[15] Süleymān taḫtını Cemşīd'ni cāmıga bermes men,
Ḳolumga kāse-i çūbīn alıp ḳılgan gedālıgnı.

[16] Keçe kündüz meni zārım eyā dil-ber, budur derdim,
Ḳıyāmet ḳādīsi bolsańg, mańga ber dād-ḫᵛāhlıgnı.

[17] Ki sendin özgeni desem, bi'llāh ḳabūl etmegil,
Vefānı özgege eylep mańga bergil cefālıgnı.

[18] Sen ay zāhid naṣīḥatnı barıp miḥrābge ḳılgıl,
Cihānda körmedim hergiz kişi sen dek riyālıgnı.

[19] Ḳel ay Meşreb, çün fāsıḳ sen, günāhıńg vehmidin ḳorḳma,
[20] Eger raḥm eylese özi keçer sansız günāhlıgnı. (432)

[21] El-ġaraż, İşān Meşreb eşeklerini çep minip barur erdiler. Bir mollā kelip Meşreb'ni bir [22] müşeddet urdı, aydı: "Ḫudā'nı emridin ne üçün tecāvüz ḳılıp sen?" Meşreb aydılar: [23] "Ay mollā-yı bī-ma'nā, körmes mü sen? Otuz ḳırḳ mollā meni arḳadın keledürler.
211 Bularga bī-edebliġ [1] bolmasun dep eşekimga çep minip." dep aydılar. Andın soń Mevlānā'nı yanlarıga keldiler. [2] Mevlānā'ga selām berdiler. Mevlānā ᶜaleyk aldılar. Yoḳarı ötkerip olturguzdılar. Mollālar Meşreb [3] birlen mükāleme ḳıldılar. Ammā Mevlānā, Meşreb'ni ber-ḥaḳ evliyā bilip, mollālarga ḳarap aydılar: "Sizler [4] Meşreb'ga neme der sizler?" Mollālar

432. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

aydılar: "Bol kişi eşekni mescidni mihrābıġa bağlap, özi yatġan [5] yeriġa siyip yatıpdur. Bol iş ḫilāf-ı şer^{c}dür." Şāh Meşreb mollālarġa ḳarap [6] aydılar ki "Sizler kefşleriñgizni iltip, uġrı almasun dep mihrābda bülend yerge ḳoyar [7] sizler. Men üç eşrefiġa alġan eşekimni ne dep taşḳarıġa ḳoyar eken men, ḫavf-ı [8] cān bolsa, ḫavf-ı uġrı bolsa?" Hazret-i Mevlānā bu sözni eşitip, "Ma^{c}ḳūl ve zīrek [9] siz." dep belālarnı men^{c} ḳıldılar. Andın soñg Mevlānā Şerīf muḫabbet ḳılıp Meşreb'din [10] bir söz soradılar: "Ay Meşreb, evvel neme erdiñgiz?" Meşreb aydılar: "Nūr-ı Muḥammed, andın [11] soñgra at boldum, andın soñgra teve boldum." Ḥażret-i Mevlānā mollālarġa ḳarap [12] aydılar: "Eyyühe'n-nās, bol Meşreb'dür, mürīd-i ḫāsü'l-ḫās-ı Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḥ^{v}ācem'ni [13] maḫdūm-ı a^{c}zamıdur ki tamām meşāyiḫler, ^{c}ulemālar ve fużalā ve ümerālar alarġa ḳābildürler. Ammā sizler [14] heme Meşreb'ġa ma^{c}zūr-dārlıġ ḳılıñglar." Mollālarnı hemeleri Meşreb'ġa ^{c}özr aytıp, tevbe ḳılıp [15] turdılar. Andın soñg Meşreb Ḥażret-i Mevlāna Şerīf'din ruḫsat tilediler. Mevlānā [16] İşān Meşreb'ġa ḳarap aydılar: "Ay Meşreb, siz bizniñg ^{c}azīz mihmānımız siz, bir neçe kün yanımızġa turuñg." [17] Şāh Meşreb bu sözġa ḫursend bolup aydılar: "Taḳṣīr, sizniñg aldıñgızġa Şikāyet-i [18] Şerīf'din oḳur men." Mevlāna "ḫūb" dep cevāb berdiler. Andın soñg Meşreb künde [19] bir varaḳ Şekevāt'dın oḳup, ḥücreleriġa barıp ol varaḳnı çilimġa çeke erdiler. Bu beyt [20] ni oḳur erdiler:

[21] Medrese-i Kökeldaş sır-gehimdür meni,
Ḳādir-i zü'l-celāl, İgem Teñgri gehimdür meni. (433)

[22] El-ġaraż, İşān Meşreb'ni bol kirdārlarını mollālar körüp, Ḥażret-i Mevlānā'ġa
212 barıp ḫaber berdi [23] ler ki "İşān Meşreb oḳuġanlarını çilimni ser-ḫānesiġa köyüp çekedür [1] ler." Mevlānā aydılar: " Erte kelse, sorar miz." Meşreb erte keldiler. Mevlānā aydılar: "Neme dep oḳuġan [2] larıñgızını çilimġa ḳoyup çeker sizler?" Meşreb aydılar ki "Ma^{c}nāları köñglümġa ḫal bolsun. Be-ḥükm-i [3] āyet-i (435) يحكم ما يريد (434) و يدخلون اشياء Andın soñg İşān Meşreb aydılar: "Yā [4] Mevlānā, fātiḥ beriñg, Kelām-ı Şerīf'niñg ma^{c}nālarını manẓam ḳılayın." Ḥażret-i Mevlānā "Manẓamları [5] eylemey." [dep] aydılar: "Bī-edeblıġ bolur, ḳılmañg." İşān Meşreb'ni aççıġları ḳelip ay [6] dılar: "Ay Mevlānā, men sizni bir merd-i ^{c}ālim ü fāżıl deśem, siz hem bir merd-i zāhid-i ḫuşk eken siz." dep [7] bu ġazelni aydılar:

8 رو زاهد دو عالم از تو عیش بی مدار از من
می از من شیشه از من مخفل از من وصل یار از من.

9 ز جوش اشك كردم بحرها در دشت ها مو نی
كنار دجله از من كر سیه از من اختیار از من.

433. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

434. Arapça ibâre

435. Kur'ân, V (Mâide), 1

10 هوائی سنك ما بوش چشم در نظر دارد
ره از من كرد از من درد سر از من خمار از من.

11 خطا از تو ستم از تو غم از تو وصد الم از تو
دعا از من وفا از من دل از من اعتبار از من.

12 گذشتم مشرب از دعوای بر تیز و نشا بورش
13 عراق و شام و روم از من همه بلخ و بخارا از من. (436)

14 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb, medresedin çıḳıp çehār-sū-yı ḥirāfān ve zer-gerānġa yeṭkende bir ḳalender 15 Meşreb'ni körüp, selām berip, mülāḳāt ḳılıp, aydı ki "Ay şahım, sizni atıñġız neme 16 bolsa?" Aydılar: "Meşreb." Baba aydı: "Meşreb'ni maᶜnāsı neme bolsa?" Meşreb aydılar: "Cemīᶜ ḥalāyıḳġa 17 muvāfıḳlıḳ ḳılmaḳ." Andın soñġ Baba'ī ḳalender bildi ki Meşreb [merd–i] Ḫudā eken. Meşreb hem aydılar: 18 "Sizniñġ atıñġız neme bolsa?" Baba aydı: "Meni atım Pān-şad-menī'dür." İşān Meşreb tebessüm 19 ḳılıp aydılar: "Ay Baba, hem-rāz rāh-ber bolsa men." dedi. Ṭavḳ-ı laᶜnet boynıġa tüşti. Reʾy-i ber 20 ḥāl, ol kişi ki ata isimni Pān-şad-menī bolsa, sizdin ḳaçmaḳ kerek." dep maḥalle-i Ġāziyān degen 21 cāy bar erdi, ol yerde barıp, çarḫ urup, mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

22 Ġamze ḳılıp ḳaşımga kel, cānımı eyleyin fedā,
Köydi köñgül çigī çigī āh neṭey oldı bī-vefā.

23 Dād ḳılur men ay ṣanem, bolsa ḳıyāmet ol küni,
Cümleġa merḥamet ḳılıp mañga bu derd-i bī-devā.

213 1 Köñglüme saldı ᶜışḳını kimge barıp devā tiley?
Kim ki tapar murādını pīrini ḳılsa reh-nümā.

2 Boldı ḫarāb Mecnūn'ı Leylī ġamıda bilmedim,
Toldı yürekde mihr, tenim köydi vü boldı ber-hevā.

3 Meşreb-i bī-ḳarār ᶜışḳ taptı pīrin soraġlaşıp,
4 Ḳoydı başın bosaġaġe ḳavmla ᶜAlī-i Murtażā. (437)

5 El-ḳıṣṣa, bu ġazeldin soñġ Buḫārā ḥalḳıġa bir ġulġule tüşüp, bu vāḳiᶜanı tamām ᶜulemālar ve ᶜAbdü'l-ᶜazīz 6 Ḫan eşitip Meşreb'ġa kişi yiberdiler. Şāh Meşreb keḷe turgende bu ġazelni oḳudılar:

7 Nāle vü zārī ḳılıp gūyende yörgen bar mu-kin?
Tün seḥerlerde turup rāz-ı dil aytġan bar mu-kin?

436. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

437. Recez: Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

8 Men ġarīb ḥayrān bolup ḳaldım firāḳıñ deştide,
Cān çıḳar vaḳtıda ᶜarżımnı eşitken bar mu-kin?

9 Żerreçe köñglüm odı çıḳsa, cihānnı köydürür,
Baş ḳoyup dergāhıda dīvāne bolgen bar mu-kin?

10 Ol ḳıyāmet deştide her kim yörür dīvāne-vār,
ᶜArż eṭip men deḳ kişi ᶜarżıge yeṭken bar mu-kin?

11 Evvelīn ü āhirīn cümle bolur ḥayrān u zār,
12 Meşreb-i ṣāḥib-duᶜā, maḳṣadġa yeṭken bar mu-kin? (438)

13 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb Rīsān'da kelġanda ᶜAbdü'l-ᶜazīz Ḫan pīşvāz çıḳıp, mülāḳāt ḳılıp, 14 erīkeġa çıḳarıp, şeyḫü'l-islāmnı ornıda hem yoḳarıda ötkerip otḳuzdı. Şāh Meşreb 15 manẓur ḳılmay palāslarnı üstide siyip yiberdiler. Tamām ᶜulemā ve ümerā ḥayrān ḳaldılar. 16 ᶜAbdu'llāh Beg Ḳardaçı aydı: "Taḳṣīr, sizni ᶜizzet ḳılıp hemedin yoḳarıda cāy berdük. 17 ne üçün mundaḳ işni ḳıldıñgız?" Meşreb aydılar: "Dünyānı ᶜizzetiġa siymaḳ kerek." ᶜAbdü'l-ᶜazīz 18 Ḫan'ġa İşān Meşreb'ni bu sözleri ḫoş kelip, ḫazīne-dārġa buyurup yeṭti ser zer 19 ni Meşreb'ni aldılarıġa keltürüp ḳoydı. Şāh Meşreb zerlerni şānıġa bu Fārisī ġazelni 20 oḳudılar:

21 ازشبستان فراقت هم چون آتش سرزدم
مثل الماس شدم طاق فلك بر هم زدم.

22 نزد من طاق فلك مقدا ريك خاشاك نيست
همچنان مثل نهنگي در ته دريا زدم.

23 زيردريا يافتم و ديدم عروسان چمن
بلبل شيدا شدم گرد چمن را بر زدم.

214 1 از زمان بيخود شدم رفتم ازين دنياى دون
از بهشت جاودان تا عرش كرسى طى زدم.

2 مشرب سركشته ديرينه ام از جهر يار
3 عالم دنياى دون را همچشت يكپا خس زدم. (439)

4 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb "Allāhu ekber!" dep zerlerni püşt-i pā urdılar. Cemīᶜ erkān-ı devlet 5 talaşıp aldılar. ᶜAbdü'l-ᶜazīz Ḫan ḥayrān boldı, aydı: "Taḳṣīr, neme dep meni niyāẓımnı ḳabūl 6 ḳılmay, püşt-i pā urdıñgız?" Meşreb aydı: "Yıllar men zerni püşt-i pāy uray 7 yörüp erdim. Ḫudā-yı taᶜālā sen deḳ ᶜālī-himmetni maña yeṭkürdi. Men anı üçün

438. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

439. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

püşt-i pā [8] urdum." Ve yene aydılar: "Seni merḳadiñg Medīne-i Münevvere'de ḥac ḳılıp Cennetü'l-bāḳī'de bolur." dep [9] duᶜā ḳıldılar. ᶜAbdü'l-ᶜaziz Ḫan ḫursend bolup at ser ü pā, destār hedye ḳıldı. [10] Yene aydılar:اللهم اوصلنا الى مقاصدنا وتب علينا آمين يارب العالمين (440) dep miṣāl-ı ton destārnı pāre pāre ḳıldılar. Zerlerni hem atıp yiberdiler. Tamām ḫās u ᶜām [12] taḥsīn ü āferīn ḳıldılar. Şāh Meşreb bu ġazel-i Fārisī'ni mestāne-vār oḳudılar:

[13] سير اب امم آمد مستايدمى بروا
شمع انجمن آمد پروانه بى پروا.

[14] جام مى بجوش آمد پير مى فروش آمد
خمخانه بجوش آمد مى خانه بى پروا.

[15] شمع و شاهد و ساقى ساغر و مى باقى
ترك بچه قلماق جانانه بى پروا.

[16] آتش بغغان آمد با چنك چغان آمد
[17] دلها بغغان آمد مشربست بى پروا. (441)

[18] El-ḳıssa, İşān Meşreb ser-mestke aydılar: "Bir tīşe alıp ḳel." Tīşe alıp atnı ayaġını [19] ḳeymaḳçı boldılar. ᶜAbdu'llāh Beg Ḳardaçı aydı: "Men ikki yüz mollā berey, bol atını [20] żāyiᶜ ḳılmasañg." Meşreb aydılar: "Bol atnı taḫtnı üstidin tārīkistāngaça mindim. [21] Ḫudā'nı żikridin meni ġāfil ḳıldı. Yene bir bende mü'min minip Ḫudā'dın [ġāfil] bolmaġay." dep, atnı [22] öldürüp güştını ġarīblerġa berdiler. Ammā ᶜAbdü'l-ᶜazīz Ḫan ve tamām ᶜulemālarnı aldıġa [23] Meşreb aydılar: "Ay ḫalāyıḳ, eşitiñg, ḳolum Allāh, tenim Muḥammed Muṣta-
215 fā." Tamām ᶜulemālar "Meşreb'ni [1] kāfir boldı." dep, "Muni ḥükm-i şerᶜ birlen köydürmek kerek." dep, köp otunlar yıġıp [2] ot ḳıldılar. İşān Meşreb'ni otġa saldılar. İşān Meşreb Ḫudāyı taᶜālā'ġa münācāt ḳılıp [3] ot içide bu ġazelni oḳudılar:

[4] Meni cānımnı köydürmaḳ üçün ārām-ı cān gül-ruḫ,
Meni cānımġa ot saldı yene āfāt-ı cān gül-ruḫ.

[5] Çü tegdi köksüme tīr-i belā peykān-ı müjgānı,
Hidāyet gülşeniġa ᶜandelīb-i būstān gül-ruḫ,

[6] Meniñg deḳ neçe ser-gerdān bardur neçe ser-gerdān,
Ḳılıp Mecnūn Buḫārā şehride bī-ḫānumān gül-ruḫ.

[7] Kemān-ebrūlarıġa cān ḳuşı ṣayd oldı, neyley men?
Mañga ol şūḫ çeşm-i fitne-i āḫir zamān gül-ruḫ.

440. Arapça ibâre

441. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün

8 Müyesser boldı menge evvel ü āḫir ḥaḳīḳatdın,
Ḳadem koydı köñgülni külbesiġa mihmān gül-ruḫ,

9 Pīrimni derdidin köydüm elem tīġi ile Meşreb,
10 Meni āḫir şehīd ḳıldı vü bī-nām u nişān gül-ruḫ. (442)

11 El-ġaraż, İşān Meşreb ol maḳām-ı āteşdin ḫalāyıḳġa aydılar ki "Eyyühe'n-nās, eşitiñgler. Meni bol 12 kelāmımnı maᶜnāsını bilmey kāfir boldı, dep otġa saldıñgızlar. Eknūn, sizlerġa lafẓ-ı 13 kelimetu'llāhnı maᶜnāsını bildüreyin. Beş neçelerim lafẓu'llāhdur. Tenimni başı mīm, ikki 14 tirseklerim hā'dur. Yene ikki tizim mīm'dür. İkki ayaġım ᶜāşıḳlar ulugça dāl'dur. Ammā eger 15 meniñg otum tuġyān ḳılsa, ᶜālemni köydürür." Bu sözni ᶜulemā ve fużalā ve ümerālar eşitip "sellemnā" 16 dep maᶜẕūr-dārlik ḳıldılar. İşān Meşreb "Hū" dep, otdın çıḳıp, yolġa tüşüp Ḫudā'ı 17 nı yād ḳılıp, mest bolup bu ġazelni oḳudılar:

18 Ol dil-ber-i raᶜnānı men yār tutay der men,
Mey bolsa be-hem anda bir ḳaṭre tatay der men.

19 Cennet bile ġılmānnı bol ḳaṣr ile eyvānnı,
Ger bolsa ḫaridārı bir pulġa satay der men.

20 ᶜĀlem heme Leylā'dur, tün ḳaşı ḳarasıda,
Ay dek yüziġa baḳıp mestāne bolay der men.

21 ᶜIşḳıñg yolıda zāhid ᶜāşıḳġa ḳılur taᶜna,
Bir oḳ bile zāhidni atıp yoḳatay der men.

22 Köz yaşıça su boldı, dūzaḫ otıdın Meşreb,
23 ᶜIşḳıñg otını taşlap dūzaḫ ḳurutay der men. (443)

216 1 El-ḳıssa, Meşreb ḫoş, medrese-i ᶜAbdu'llāh Ḫan'ġa yetkende bir vāᶜiẓ kördiler, ᶜaẕāb [ve] ᶜiḳāb-ı ḳabrdın vaᶜẓ 2 etip, köp ḫalḳnı ḳorḳutup turupdur. İşān Meşreb aydılar: "Ay ḫalāyıḳlar, men dek bengi 3 dīvāne [ve] ᶜārif–i Ḫudā yoḳtur dūzaḫnı eşikiñgni alıp tursa." Mollālar bu sözni eşitip "Bol 4 bengi, kāfir boldı." dep Meşreb'ni tayaḳ astıġa aldılar. İşān Meşreb mollālarġa ḳarap aydılar: 5 "Sizler barıp muᶜallim-i medreseleriñgizni alıp keliñgler. Men ol yek-tāge sözleşey." 6 El-ġaraż, mollālar muᶜallimġa bardılar. Mollālar kelgünçe Meşreb sebz-āb ezip olturdılar. Mollālarnı 7 muᶜallimleri kördi, aydı: "Ay ḳalender, sebz-āb içmeġil, ḥarāmdur. Meşreb muᶜallimġa aydılar: "Siziñg 8 mollālar bizni kāfir dep ayturlar. Bol ithām-ı dihḳāndur." Mollālar ġażab bolup aydı: (444) زنید ا ین 9 جنگی را

442. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

443. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün

444. Farsça ibâre

Meşreb bir naᶜra urdılar. Mollālar ḳaçtılar. Andın soñg İşān Meşreb müderris-10 ġa aydılar: "Siz kimni ümmeti siz?" Muᶜallim aydı: "Ümmet-i Muḥammedü'r-Resūlu'llāh ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemdür miz." 11 Meşreb aydılar: "Maᶜnā-yı ümmet siz [neme] bolsa?" Muᶜallim aydı: "Pey-revlıġ ve libāsnı muvāfıḳ-ı sünnet ḳeymaḳ." Bu söz-12 ġa İşān Meşreb aydılar: "Andaḳ bolsalar deḥ ipeklıġ ton ḳeyip siz." Müderris aydı: "Urḳanı 13 ipdür, cāyizdür." İşān Meşreb hem muᶜallimġa ḳarap aydılar: "Andaḳ bolsa, men sebz-ābġa üç su 14 soḳup şu bir ḳısmı kūknār bolsa, nemege ḥarām bolur eken müselleş ve sebz-āb mübāḥdur." Mollālar Meşreb'din bu 15 mesᵓeleni eşitip "sellemnā!" deḥ, Meşreb'ġa maᶜzeret-ḫᵛāhlıġ ḳıldılar. Meşreb [bu] ġazelni oḳudılar:

16 Şerḥ eylesem ᶜışḳ defterini cān çıdaya'lmas,
Hem cān-ı cihān öter [ü] cānān çıdaya'lmas.

17 Mey-ḫāne kirip vaṣl u ṣanemdin ḫaber alsam,
Zāhid köyer ü ġāfil ü nādān çıdaya'lmas.

18 Bir berḳ urup çaḳsa otum ḫāḳ-i laḥiddin,
Dūzaḫ köyer ü cennet ü rıḍvān çıdaya'lmas.

19 ᶜIşḳ sūresidin [ger] oḳusam sūre be-yek-bār,
Bā-şübhe bilinġ, āyet-i Ḳur'ān çıdaya'lmas.

20 Ger naᶜra urup tevsen-i himmet mine ḳalsam,
Dīvāne [vü] şūride [vü] efġān çıdaya'lmas.

21 Meşreb seṇ eger daᶜvī-yi ᶜışḳ-ı ṣanem eṭseñg,
22 Müşg-i Ḫoten [ü] sünbül ü reyḥān çıdaya'lmas. (445)

23 El-ḳıssa, bu sözdin soñg Meşreb maḥalle-i Çūy-bārga bardılar. Mezārāt, ḫıyābān
217 u cūy-bārnı ziyāret 1 eylep kördiler kim köp ḫalāyıḳlar bir ḫᵛāceni dervāzesiġa temāşā ḳılıp turupdurlar. İşān Meşreb 2 ḫalāyıḳdın sordılar: "Bol yerde neme vāḳiᶜa [boldı]?" Aydılar: "Taḳṣīr, bir ḫᵛāce-beçe, ḳulnı uradur." Bu sözni eşitip 3 İşān Meşreb āheste āheste ḫᵛāce-beçeni aldıġa keldiler. Kördiler ki ḫᵛāce-beçe, "Yegrek 4 tāziyāne urunġ." deḥ buyuruptur. Ḫᵛāce-beçeġa karap aydılar: "Bu ḳulnı neme deḥ urar seṇ?" Ḫᵛāce-5 beçe der-ġażab bolup aydı: "Bol bed-reg, meni ikki yüz tılālik atımnı ṭavuḳ boḳı berip öldür-6 üptür." İşān Meşreb munı eşitip aydılar: "Ay ḫᵛāce-beçe, seni atañg bar mu yā yoḳ mu?" Ḫᵛāce-7 beçe aydı: "Taḳṣīr, meni atam öldiler." Meşreb aydılar: "Ay ḫᵛāce-beçe, seni atıñg ṭavuḳnı boḳı yep ölgen 8 bolsa, atañg kimni boḳımı yep öldi?" Ḫᵛāce-beçe bu sözni eşitip mülzem boldı. Yıġlap ana-9 sını aldıġa keldi. Anasıġa bir bir beyān-ı vāḳiᶜalarnı aydı. Anası ḫᵛāce-beçege aydı: 10 "Ay

445. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

oġlum, men eşitip erdim ki āḫir zamānda Meşreb degen bir (446) اولیائی تحت قبابی peydā [11] bolur, her kim anga iḫlās ḳılmasa, nā-sezā aytur ermiş. Ay oġlum, zinhār, be-ṣad zinhār, anı [12] destini alġıl. Atanġ şundaḳ evliyālarnı destidin maḳṣūdıġa yetip erdi." Andın [13] soñġ ḫᵛāce-beçe kelip İşān Meşreb'ġa iḫlās ḳıldı. Eteklerini burap aydı [14] ki "Taḳṣīr, meni ḥaḳḳımġa duᶜā ḳılıñġ." dep, zār zār yıġladı. Meşreb bir çend duᶜā sezā aydılar. [15] Hergiz ḳoya bermedi. El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb kördiler ki sūdı yoḳdur, ḫᵛāce-beçeġa aydılar: "Ay [16] ḫᵛāce-beçe, emdi birāderini ḫalvet ḳılġıl. Sañga esrār-ı ᶜışḳnı ḥaḳiḳatnı beyān eyley." El-ġaraż, [17] ḫᵛāce-beçe buyurdı. Birāderini ḫalvet ḳıldılar. Meşreb ḫᵛāce-beçe birlen ol öyġa kirip aydılar: [18] "Libāslarıñgnı hemesini çıḳarıp mañga bergil. İkki ḳoluñg birlen meni eşekimni ḳuyruġını muḥkem [19] tutup közüñgni yumġıl." Ḫᵛāce-beçe şundaḳ ḳıldı. Şāh Meşreb eşekni minip küçeġa çıḳtılar. Köp [20] ḥalāyıḳ ḫᵛāce-beçeni bu ḥāletġa körüp, melāmet ḳılıp sögtiler. Ammā Şāh Meşreb ol vaḳtda, ḫalāyıḳlar [21] ġa ḳarap, mest-i bī-iḫtiyār bolup bu ġazelni oḳudılar:

[22] Murādımġa yetey deseng, ḳalender bol, ḳalender bol,
Mey-i vaḥdet içey deseng, ḳalender bol, ḳalender bol.

[23] Aġızdın dür saçay deseng, şarāb yaḫşı içey deseng,
Mesīhā dek uçay deseng, ḳalender bol, ḳalender bol.

218

[1] Yād-ı Ḥaḳ'ġa bolay deseng, ki bī-ārām bolay deseñg,
Dīdārıġa yetey deseng, ḳalender bol, ḳalender bol,

[2] Bu dünyādın keçey deseñg, maḳām-ı ᶜışḳ körey deseñg,
Cānıñg cānġa ḳoşay deseñg, ḳalender bol, ḳalender bol.

[3] Taşıp deryā bolay deseng, dür-i deryā terey deseng,
Eger tālib bolay deseng, ḳalender bol, ḳalender bol.

[4] Kel ay Meşreb, ümīd etġıl ki ᶜışḳ yolıda ölġay sen,
[5] Sevüklük hem bolay deseng, ḳalender bol, ḳalender bol. (447)

.....

[6] Añgla sözümni ay ṣanem, ᶜāşıḳ-ı müddeᶜā özüm,
Aslı yürekde bağrı ḳan dünyāda bir ada özüm.

[7] Kāşki yüzüñgni körmesem, bolmagey erdim intizār,
Raḥm ete kör bu ḥālıma, Mecnūn-ı bī-nevā özüm.

[8] Ḳatre-i mey tatumasañg, al bu cānımnı ḳoymaġıl,

446. Arapça ibâre

447. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Sensiz eger bu dünyāda ölmekime rızā özüm.

9 Ḥūr u behişt ü Kevser'in közüme bir bozuḳ ribāṭ,
Sen sen özüñg bolup pāy u barçaġa reh-nümā özüm.

10 Perde köterġil ay ṣanem, zār-ı dilimni aytayın,
Barça peyember aldıġa evveli dād-ḫ^{v}āh özüm.

11 Ḥaḳ yanıda uluġ kiçig barça ber-ā-ber añglaġıl,
Āh [u] fiġān [u] derd ile ḫāme-i Kibriyā özüm.

12 Meşreb-i bi-ḳarār ^{c}ışḳ aydı sizlerge Ḥaḳ sözi,
13 Her ne deṣe meni deṣün, ṭālib-i Rabbenā özüm. (448)

14 İşān Meşreb'ni cünūnları tutup bu müstezādnı oḳudılar:

15 Vaṣlıñgnı tapay deṗ, ṣanemā, fikr-ı ġamım bar,
16 Bir neçe zamāndur.

15 Hicrān [u] firāḳ [u] elem [ü] derd-i dilim bar,
16 Baġrım tola ḳandur.

17 Ve'l-leyl'i (449) oḳup iştiyāḳım seṅge tüşüpdür,
18 Hergiz ḫaberiñg yoḳ.

17 Ḥasretli yürek, derd [ü] melāmet vaṭanım bar,
18 Baġrım tola ḳandur.

19 Mecnūn boluban deşt [ü] beyābānġa çıḳar men,
20 Hem-rāhlarım āhū.

19 Geh Leylī bolup ḥüsn [ü] leṭāfet çemenim bar,
20 Ḫoş gülşen-i cāndur.

21 Gāhī başıma tāc ḳoyup şāh bolur men,
22 Ol devlet-i vaṣlıñg.

21 Bir ṭurfa ^{c}aceb faḳr elige salṭanatım bar,
22 Cemşīd-i zamāndur.

448. Recez: Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

449. Kur'ān, XCII

219

23 ᶜIşḳ mezhebige ṣavm [u] ṣalātım heme maḳbūl,
1 Hergiz aṅga şek yoḳ.

23 Zāhidler ara ṭāᶜat [u] taḳvā hecilim bar,
1 Öz yolum emāndur.

2 Leylā ṣanemim kördüm [ü] cānım bere ḳaldım,
3 Āsān ḳutulay deṗ.

2 Dīvānelıġım, ḥālet-i Mecnūn eşerim bar,
3 ᶜIşḳ derdi yamandur.

4 Vaslıṅgge yetey deṗ yene bol Meşreb-i miskīn,
5 Dāyim cedel eylep.

4 Yıġlap yügürüp keçe vü kündüz ṭalebim bar,
5 Köksüm tola ḳandur. (450)

6 Andın soṅg İşān Meşreb ᶜAbdü'l-ᶜazīz Ḫan'ġa ḳarap aydılar: "Ay ᶜAbdü'l-ᶜazīz Ḫan, ser-efrāz-dār bolġıl 7 ki seni evlādıṅg bir ḫan bolur. Anıṅg atını Ebü'l-feyż Ḫan ḳoyġıl. Ol, yetmiş yıl taḫt-ı salṭanatġa 8 minip āḫir ᶜömride şehīd-i aᶜlā bolur." deṗ, tamām ḥalāyıḳlarnı duᶜā ḳılıp, Belḫ vilāyetiġa ḳarap revān 9 boldılar. Bir neçe künler yol yörüp [bardılar]. Ḳubādiyāt'ġa bir şeyḫ bar erdi Ṣūfī Allāh-yār degen. Ol İşān 10 Meşreb'ġa pīşvāz çıḳıp mülāḳāt ḳıldı. Şāh aṅga ḳarap aydılar ki "Ay ṣūfī Allāh-yār Beg, Edhem 11 ṣıfat bolġıl." deṗ mestāne-vār bu muḫammesni oḳudılar:

12 Bergil Ḫudā yolıġa maṅga sāḳī bir ayaġ,
Öldürme köp ḫumār u pes tāze ḳıldı bāġ,
13 Terk etti hānumānı vü dīvāne boldı saġ,
Ol dem tecellī kördi vü ḳaldı yürekde dāġ,
14 Tā lā-mekāṅga yetmedi, cān tapmadı soraġ.

15 Tartsam bir āh derd ile ol maḥşeriṅg köyer,
Ḳılsam fiġān u nāle bile Kevşer'iṅg köyer,
16 Ḳuzaḥ-ı āsumāṅga yaşurġan periṅg köyer,
Ay Cebre'īl, saḳla özüṅgni periṅg köyer,
17 Bī-derd men, ferişte men ü ᶜışḳıdın yıraġ.

18 Bağrım şikāf boldı Muḫammed yetīm emiş,

450. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün
Mef'ûlü fe'ûlün

Raḥm eylemaḳ yetīmġa, ṣevāb-ı ᶜaẓīm ėmiş,
19 Bildim ki köp atını birisi Kerīm ėmiş,
Yā Rab, tamām ᶜāleme luṭfuñ ᶜamīm ėmiş,
20 Tınmay aḳar çü köz yaşıma hecridin bulaġ.

21 Ay lā-mekān, yürek otıdın seṇge dād ėtey,
Miñ bir atıñ tamām-ı seḥerlerde yād ėtey,
22 Ġam-ġīn köñgülni ᶜışḳ viṣālıda şād ėtey,
Ay māh-ı nāzenīn, seṇi gül birle yād ėtey,
23 Bülbül ġamıñda öldi, firāḳıñda ḳaldı aġ.

220 1 Ay Ḳādir [ü] Kerīm [ü] kerem-baḫş [u] zü'l-celāl,
Raḥm ėt bu ḫasta ḥālıġa ay şāh-ı bī-zevāl,
2 Ötti tamām ᶜömr güneh birle māh u sāl,
Ḳaddım büküldi yār ġamıñdın miṣāl-ı dāl,
3 Bol Meşreb'iñni ḳıṣṣa dırāzıġa sal ḳulaġ. (451)

4 El-ḳıṣṣa, Ṣūfī Allāh-yār Beg kördi kim yetti vaḳt āsumāna tamām ferişteler ṭāᶜat ḳılıp, Muḥammed 5 Muṣṭafā'nı ümmetleriġa maġfiret tilep turupdurlar. ᶜArş[u] Kürsi, Levḥ ü Ḳalem, Ṣūfī 6 Allāh-yār Beg'ni közleriġa cilve ḳılur ėdi. Andın soñ Meşreb vedāᶜ ḳılıp, Ḳubādi-7 yāt'dın çıḳıp cihetleri ᶜāzim-i Endīcān boldılar. Şah Meşreb Belḫ yolıda bu müstezād-8 nı oḳudılar:

9 Şīrīn-süḫan, māh u şems, ḥūr-liḳāyī,
10 Ḥüsn ehliġa serdār.

9 Cānımnı helāk ėtmek çün turfa belāyī,
10 Bir ẓālim-i ḫūn-ḫᵛār.

11 Ḳad [dım] ḫam olup [u] ṭabīᶜat ėtti iki ḳaş,
12 Bar eyledi taᶜẓīm.

11 Ol muṣḥaf-ı ᶜārıẓ üze körgeç iki yayı,
12 Çün ḳavs-i ḳuzaḥ-vār.

13 Ger ister ėseñ yār cemālını körey dėp,
14 ᶜĀlemde tapılmas.

13 Men deḳ yene bir müstaḥaḳ [u] zār gedāyī,
14 ᶜIşḳıda giriftār.

451. Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

15 ᶜĀrız bile zülfiġa cihān içre demişler,
16 [Bir] birge ḳarındaş,

15 Bol ṭurfa ki himmet yolıġa Hind [ü] Ḫıtāyī,
16 Körgeç anı her yār.

17 Kaş yayı bile kirpik oḳın her dem atıpdur,
16 Köksümni nişāne.

17 Miᶜmār-ı ḳażā cismim öyin etti bināyī,
18 Ol oḳġa sezā-vār.

19 Yıllardur anı kūyıda her dem yügürüp men,
20 Vaṣlıġa yeṭey deṗ.

19 Hem āh [u] fiġān eylep [ü] feryād [u] nevāyī,
20 Hecrinde yörüp zār.

21 Ay bād-ı ṣabā, turġıl u sürᶜat bile barġıl,
22 Cānānıma yeṭkür.

21 Dil-ḫastalıġım birle selāmı vü peyāmı,
22 Bisyār çü bisyār.

23 Ger körse kişi meni dīvāne-veş eṭti,
221 1 Bol sözni deyür [men].

23 Bir şūḫ-i perī-peyker ü zerrīne ḳabāyī,
1 Hem laᶜl-ı şeker-bār.

2 Hecriŋde ḥayātımnı nisār eṭsem ᶜaceb yoḳ,
3 Meşreb deḳ bolup mest.

2 Bülbülġa neteŋ cānını ger ḳılsa fedāyī,
3 Görgeç gül[ü] gülzār. (452)

4 El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb eşekġa çep minip, Belḫ şehriġa dāḫil bolup kördiler, bir Özbek 5 bir yulbarsnı teṛisini alıp baradur. Meşreb aydılar: "Maŋga bol teṛini satġıl." Özbek aydı: 6 "Ay dīvāne, seṇ kim, munı almaḳ kim?" İşān Meşreb bu sözġa maġmūm boldılar.

452. Hezec: Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün
Mef'ūlü fe'ūlün

Özbek uçup [7] yıḳıldı. Bir sā[c]atdın soñg cāyıdın turup, İşān Meşreb'ni ayaġlarıġa yıḳılıp, tevbe [8] ḳılıp teṛisini hedye ḳıldı. Şāh Meşreb teṛini ketfleriġa taşlap bardılar. Bir yeṛde [9] bardılar ki mollālar münāẓara ḳılıp turadurlar. Meşreb'ġa ḳarap aydılar: "Ay [10] dīvāne-i cān, seṇi atıñg nemedür?" Meşreb aydılar: "Ḫudā." Mollālar der-ġażab bolup aydılar: [11] "Tutunglar bol bengīni, kāfir boldı." deṛp. Meşreb eşeklerini taşlap ḳaçtılar. Maḥmūd [12] Ḫan'nı dervāzesiġa barıp kirdiler. Kördiler, Maḥmūd Ḫan ümerālarıġa şölen tartıp [13] turupdur. Meşreb hemeni basıp, ötüp, ḫannı taḫtını üstiġa çıḳıp olturdılar. [14] Maḥmūd Ḫan'nı körüp ḥayrān ḳaldı. Yene ḳaradı, otuz ḳırḳ mollā Meşreb ḳovlap tayaḳ [15] alıp keldiler. Maḥmūd Ḫan mollālardın soradılar kim "Neme vāḳi[c]a boluptur?" Mollālar aydılar: "Bol [16] bengī ḳalender eşekke çep minip keledür ki bizler atını sordük. Aytdı, meni atım Ḫudā. Muvāfıḳ-ı [17] şer[c]-i şerīf, bol kāfir boldı deṛp keldük." Maḥmūd Ḫan İşān Meşreb'ġa ḳarap aydı: [18] "Mollālar neme deṛler?" Meşreb aydılar ki "Ay Maḥmūd Ḫan, keṛle turġanda kördüm, otuz [19] ḳırḳ mollā meni atımnı soradılar. Meni atımnı atam Ḫudā-berdi, ḳoyup erdi. Ben ne [20] Ḫudā deṛp henūz berdisiġa temey, kāfir, şeddād bengī deṛp tā bol yeṛgeçe ḳovlap [21] keldiler." İşān Meşreb'ni sözleri Maḥmūd Ḫan ve cemī[c] erkān-nişīnde maḳbūl tüşüp. Maḥmūd Ḫan [22] mollālarge cevāb berdi ki "Barıñglar." Mollālar kettiler. Andın soñg Meşreb'ni ẕevḳleri açılıp, [23] muḥabbetleri ziyāde bolup, Ḫudā'nı yād eylep bu ġazelni oḳudılar:

222

[1] Seni [c]ışḳıñgda ay dil-ber, [c]aceb mestāneler boldum,
Bu [c]ālemġa ḫalāyıḳġa besī efsāneler boldum.

[2] Esās-ı salṭanat birle şehin-şāhān-ı [c]ālemni,
Teraḥḥum eyleġil cānā, eşiklerde gedā boldum.

[3] Nigārā, ḫançer-i nāzıñg, dilim ṣad-pāreler eyledi,
Ḳızıl gül deḳ yüzüñg körgeç şehīd-i Kerbelā boldum.

[4] Soraġlap vaṣl-ı dil-dārım, tamām-ı ḫalḳdın sordum,
Dedi cüyende yā bende, çü tapmay men adā boldum.

[5] Bu Meşreb derdidin yā Rab, ki hīç kim başıġa salma,
[6] Du[c]ā eyleñg eyā dōstlar, çü muḥtāc-ı şifā boldum. (453)

[7] El-ḳıṣṣa, İşān Meşreb bu ġazelni [oḳup] bolġandın soñg Maḥmūd Ḫan cemī[c] ümerāları birlen ḥayretġa erdiler. [8] Andın soñg Maḥmūd Ḫan aydı ki "Taḳṣīr, meni müdām ārzūm şol erdi; sizinñg birlen muṣāḥib [9] bolsam." Şol sözġa erdi ki ṭa[c]āmnı Maḥmūd Han'nı ḫıdmet-kārı keltürdi. Maḥmūd Ḫan aydı ki "Evvel [10] İşān Meşreb'ni yanlarıġa ḳoyġıl." İşān Meşreb aşnı yemey, itlerini aldıġa ḳoydılar. İtleri [11] hem ol aşnı yemey barıp cāyıġa olturdı. Maḥmūd Ḫan ol aşnı "teberrük" deṛp, alıp yedi. [12] Andın soñg Meşreb aydılar: "Ay Maḥmūd Ḫan, seṇ meni küşendem seṇ." Maḥmūd Ḫan aydı: "Ay pīrim, meni [13] ḥaddım bar

453. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

mu?" Meşreb aydılar: "Yalġan aytur seṇ. Ne üçün Seyyid Afaḳ Ḥᵛācem pīrim, deṗ ėrdiler [14] kim seṇi Belḫ vilāyetiġa āḫir Maḥmūd Ḫan şehīd ḳılur." Maḥmūd Han aydı: "Taḳṣīr, sizge ḫıdmet-kār ḳul [15] meṇ." Şāh Meşreb aydılar: "Andaḳ bolsa, bol taḫtıṇġı maṇġa beṛgil, meṇ olturup saltanat sürey." [16] Maḥmūd Ḫan cān [u] dil birlen "Ḫūb bolur." deṗ, ḳıymet-bahā palāslarnı töşep beṛdi. Ammā Şāh [17] Meşreb taḫtnı üstiġa çıḳıp yan başlap, siyip sıçıp yiberdiler. Ammā Maḥmūd Ḫan'nı [18] Mesᶜūd deġen bir veẓīri bar ėrdi. Ḳelip kördi ki Meşreb heme palāslarnı murdār ḳılıpdur [19] lar. Maḥmūd Ḫan'ġa veẓīri aydı ki "Ay şāhım, bol beṇgī sizinġ manẓūr ḳılmay, cemīᶜ ḳıymet-bahā palāslar [20] ınġızı sıçıp siyipdür. Bol iş köp sizge yaman boldı. Tā devr-i ḳıyāmetġaça cemīᶜ uluġ [21] kiçig aytadurlar ki Maḥmūd Ḫan taḫtını bir beṇgī ḳalenderġa beṛdi. Ol beṇgī, taḫtıġa siyip, sıçıp [22] yene Maḥmūd Ḫan'ġa beṛdi." Bol ṭarīḳada köp yamanlattı. Maḥmūd Ḫan der-ġażab bolup, "cellād!" deṗ [23] çaḳırdı. Der-zamān cellādlar
223 ḳeldiler. Aydı: "Ay cellādlar, bol beṇgīni iltip dārġa asınġ [1] lar." Cellādlar İşān Meşreb'ni dār sarıġa ḳarap revān boldılar. Meşreb bara turġanda bu ġazelni [2] oḳudılar:

[3] İçip cām-ı muḥabbetni ḥadīs-i şerīfidin meṇ,
Özini ḳudretin açġan Ḫudā'nı defteridin meṇ.

[4] Ten illā ten, ten aytur meṇ ki tenler boldı ten ten ten,
Kemālu'llah, faẓlu'llāh miṇġ baḥr u beridin meṇ.

[5] Ṭınāb-ı ḥalḳanı salma meṇi boynumda ay cellād,
Kişi bil seṇ meṇi ḳadrımnı, kān-ı gevheridin meṇ.

[6] Tamām-ı aᶜżālarım ẕevḳ-i muḥabbetni bendidin,
Köyer sen Cebreʾīl barġıl ki ᶜışḳ-ı Peyġamber'idin.

[7] Muḥabbet kūyıda koydum ḳadem, köydi kef-i pāyım,
Meni ᶜayb eylemeṇġler, meṇ yene köygenleridin meṇ.

[8] Meṇi köksümġadur ṭūfān belāsıdın hemīşe ḳan,
Ki dūzaḫ uçḳunını köygeni ḫākisteridin meṇ.

[9] Bu Meşreb sözini her dem ḳılıp tefsīr-i illā'llāh,
[10] Miyān-ı lā u illā'llāh atınġ vāṣıllarıdın meṇ. (454)

[11] Bu ġazeldin soṇġ öz ḥasb-ı ḥāllarıġa bu sözni aydılar, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi:

[12] Ḳel ay köṇġül bu kün merdāne-i rāh-ı fenā bolġıl,
Ene'l-ḥaḳ cāyıdur, başınġ beṛip dār üzre cā bolġıl,

454. Hezec: Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

13 Ḳanı Ādem Ṣafīyyu'llāh, ḳanı Nūḥ-ı nebīyyu'llāh?
Alarnı nāmıdın [ger] ḳaytsa başdın ibtidā bolġıl.

14 Ḳanı Yaᶜḳūb-ı nā-binā, ḳanı Yūsuf, ḳanı Yaḥyā?
Ḳanı Dāvūd u Ẕekriyyā, bu ᶜömriŋ bī-beḳā bolġıl.

15 Taş ol kün [ki] ḳelür altı cihetlerdin [urup urup],
Ebū Bekr ü ᶜÖmer, ᶜOṯmān, ᶜAlī-i Murtażā bolġıl.

16 Seyid Afaḳ Ḥᵛācem bergen ᶜalāmet boldı ay Meşreb,
17 Özüŋ ḥüsniġa tapşur uşbu dünyādın sivā bolġıl. (455)

18 El-ġaraż, Īşān Meşreb aydılar: "Ay cellādlar, meni Maḥmūd Ḫan'nı aldıġa alıp barıŋlar." Maḥmūd Ḫan'nı aldıġa 19 alıp ḳeldiler. Meşreb, Maḥmūd Ḫan'ġa aydılar: "Seŋ hem ḥükm-i ḳażā birlen ḳara yüzlıġ bolur seŋ. Üç kündin 20 soŋ bu dünyādın ḳeter seŋ." deŋ aydılar. Yene cellādlar dār sarıga alıp bardılar. Meşreb 21 bu ġazelni oḳudılar:

22 Miŋ şūr u fiġān birle hey hey ne belā ḳeldi,
Cān keçḳuradur köy deŋ ḫançer çü ala ḳeldi.

23 Ḳetsem bu elem birlen bol kāhiş-i ġam birlen,
Ḳıldı meni bī-bünyād şāh üzre gedā ḳeldi.

224 1 Rāżī boluban ölsem, cān bergüçe köydürsem,
Sevdā-yı ṣanem birlen ḫoş nūr-ı ṣafā ḳeldi.

2 Ḳolıġa alıp fūlād, ḳaṣdımġa ḳelür cellād,
Mundaġ ne belā ḳattıġ şiddetli belā ḳeldi.

3 Ay yār, ki Meşreb seŋ, ḳorḳup neġe yıġlar seŋ?
4 ᶜĀşıḳ kişige ölmaḳ çün ᶜayn-ı rıżā ḳeldi. (456)

5 El-ġaraż, Şāh Meşreb dārdın üç mertebe aylanıp cellādlarġa ḳarap bu sözni deḍiler:

6 Her kişini derdi bolsa, yıġlasun yār aldıġa,
Ḳalmasun ārmān yürekde ḳılsun izhār aldıġa.

7 ᶜAndelīb-i bī-nevālar nāle vü efġān ḳılıp,
Dāyimā yıġlap turadur ᶜayn-ı gülzār aldıġa.

455. Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

456. Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün

8 Mansūr-ı Ḥallāc dek içtim ((457) شراب الطهور
Çarḫ urup yıġlap turup men çıḳġalı dār aldıġa.

9 Her kişi bir ḳatreni nūş eylese bu bādedin,
Ol ḳıyāmetde ḳılur ᶜarżını Cebbār aldıġa.

10 Tilbe Meşreb, ḳılma [ġıl] zāhidlere sırrıñgnı fāş,
11 Aytıp aytıp yıġlaġay sen ᶜāşıḳ-ı zār aldıġa. (458)

12 El-ḳıssa, andın soñg Meşreb aydılar: "Cellādlar, mañga endeki mühlet beriñgler. İkki rekᶜat 13 namāz oḳup, Ḫudā'ġa şükrāne ḳılay, andın soñg mañga ḫançerni salıñglar." Ammā İşān Meşreb 14 cenāb-ı pīrleridin eşitip erdiler ki "Sen āḫir Belḫ şehride barur sen. Maḥmūd Atalıḳ 15 seni şehīd ḳılur." Meşreb pīrlerige aytıp erdiler: "Taḳṣīr, andaḳ bolsa, sizdin 16 bir tīġ ümmīd ḳılur men." Pīrleri bir ḳalem-tıraş Meşreb'ġa berip erdiler. Meşreb anı alıp 17 jendeleriġa ḳoyup erdiler. Ol ḳalem-tıraşnı alıp, közleriġa sürtüp bu ġazelni 18 oḳudılar:

19 Vā-diriġa, derd birle men adā boldum netey?
Dürr ü gevherni yetürdüm, mā-sivā boldum netey?

20 Ne ᶜabeṣdür ay yārānlar, yıġlasam, dād eylesem,
ᶜArş üze kılġan mekān pīrdin cüdā boldum netey?

21 Tüze, kūh u deşt, beyābānlarnı ḳezdim tā ᶜadem,
Ol ḥᵛācemni körgeli men intiẓār oldum netey?

22 Zār yıġlap men ġarīb tañgla ḳıyāmet deştide,
Ol mürüvvetlıġ ḥᵛācemdin ayrılıp ḳaldım netey?

23 Ḫatem-i ṣāḥib-ḳırān pīrimġa cānım örtedi,
Reng-i zer ü köz yaşımnı men güvāh ḳıldım netey?

225 1 Ol Muḥammed ceddiñgiz ümmet-i ġamdın yıġladı,
Ay müridler, yıġlamaḳlıġ menge farż boldı netey?

2 Ḫatm-ı Ḳur'ān Fātiḥa birle vefā eyleñg müdām,
Ḫażret-i Ḥüsseyn tebārekni güvā ḳıldım netey?

3 Meşrebā maḥşer küni yıġlap yaḳañgnı pāre ḳıl,

457. Kur'ân, LXXVI (İnsân), 21

458. Remel: Fā'ilâtün fā'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

4 İbn-i Hāşim-i Ḳureşī'din cüdā boldum neṭey? (459)

5 El-ġaraż, bu ġazeldin soñg dārnı astıġa ḫalāyıḳġa ḳarap bu sözni aydılar:

6 Vey müselmān meṇ ġazā tapsam keṛek,
Nūr-ı Ḥaḳ'dın [meṇ beḳā] tapsam keṛek.

7 Meṇ şehīd olsam, kefenġa çolġamañg,
Uşbu ġamımdın şifā tapsam keṛek.

8 Dār-ı Manṣūr [hem] ene'l-ḥaḳ cāyıdur,
9 Baş berip yüz miñg nidā tapsam keṛek.

10 (460) ربنا انا ظلمنا 'dın oḳup,
Neş'e-yi Ḳālū belā tapsam keṛek.

11 Ba^{c}d-ı mergim meṇ ġarīb [ü] ḫastadın,
Bend-i bendimdin cüdā tapsam keṛek.

12 Meşreb-i dil-ḫasta meṇ Ḥaḳ yolıda,
13 Hem-çü va^{c}dek dārġa minsem keṛek. (461)

14 El-ḳıṣṣa, Şāh Meşreb bu ġazelni [oḳup] bolġandın soñg, bir çarḫ urup, dārġa çıḳıp, ḳalem-tıraş-ı teberrük-i 15 pīrlerini közleriġa sürtüp cellādlarġa berdiler. Ol ḳalem-tıraş birlen cellādlar şehīd ḳıldı. (462) . قالو انا لله و انا اليه راجعون 16 Andın soñg tamām ^{c}ālem yüziġa ġulġule tüşti. Tamām cān-verler, cemī^{c} müslümānlar, yer-yüz 17 kök bi-ḳarār boldı. Andın soñg Maḥmūd Atalıġ bu ġulġulelerni eşitip, efsūs u nedāmet eylep hüşyār 18 boldı. Müddetdin soñg Maḥmūd Atalıġ'nı köñgülleri bozulup, Mes^{c}ūd veziriġa ḳarap, der-ġażab bolup aydı: 19 "Ay Mes^{c}ūd, Īşān Meşreb pīrim ḳanı?" Vezīr aydı: "Taḳṣīr, sizīñg emriñgiz birlen cellādlar atıñg iltip 20 dārġa astılar." Maḥmūd Ḫan Atalıġ veziridin bu sözni eşitip, der-zamān özini taḫtdın taşlap 21 dīvāne-vār pāy-piyāde dārnı astıġa ḳelip Īşān Meşreb'ni kördi, ḳanġa boyalıp dārġa asılġan. 22 Andın soñg yene der-ġażab bolup Mes^{c}ūd veziriġa ḳarap aydı: "Ay Mes^{c}ūd, seṇ müdām ḳayerde ugrı 23 ve heycā-gird, ḳumār-bāz
226 bolsa, meṇ ġażab ḳılġanda alarnı arasıġa tüşüp, erip alarnı ḫalāṣ ḳılur erdiñg. 1 Ne üçün bol ṭarīḳ merd-i Ḫudā'nı arasıġa kirmey, manġa anı miñg yamanlattıñg?" Mes^{c}ūd vezīrini zindān-ġa buyur 2 dı. Andın soñg cellādlarıġa ḳarap aydı: "Ay bed-baḫtlar, ne üçün Īşān Meşreb'ġa pīrimni sizler 3 soydıñgızlar?" Cellādlar aydılar: "Taḳṣīr, şunça ḫalāyıḳ şāhiddürler ki bizler

459. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

460. Kur'ân, VII (A'râf), 23

461. Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

462. Kur'ân, II (Bakara), 156

kol tegürgey miz yoḳ. [4] Özleri dārnıñg başıġa kerāmāt birle ḥızlap çıḳıp, zār zār yı'glap, bir ḳalem-tırāşnı mübārek [5] jendeleridin çıḳarıp, közleriġa sürtüp bizlerge berdiler. Ol ḳalem-tıraş birlen şehīd [6] ḳıldük." Cemī[c] ḥalaỳıḳlar hem şol sözni aydılar. Andın soñg Maḥmūd Ḥan Atalıḳ emr ḳıldı ki [7] İşān Meşreb'ni cesed-i mübāreklerini yuyup, kefenġa müşk, [c]anber sıḳıp, andın [8] soñg kefenġa çolġap, bir neçe [c]azīzler birlen namāz-ı cenāze oḳup defn ḳıldılar. Her [9] keçe merḳad-ı münevverleridin nūr āsumānga ṭulū[c] ḳıldı. Maḥmūd Atalıġ bu yurdı. Her keçe [10] āb, ṭa[c]āmlar ve ḥatm-ı Ḳur'ānlar ḳılıp üç keçe, üç kündüz erdi ki hātif-i ġaybī [11] din āvāz keldi ki (463) القصاص حق dep. Der-zamān Ḥudā'nı ḥ[v]āstı birlen Maḥmūd Atalıġ [12] ḳasrını astıġa ḳalıp, yüzi ḳara bolup, nā-būd bolup öldi. Amma yetti kündin 13 soñg toḳḳuz ḳalender Keşmīr'i seyāḥat ḳılıp, Belḫ şehriġa dāḫil bolup [14] Mes[c]ūd vezīrni aldıġa keldiler. Mes[c]ūd birlen mülāḳāt ḳıldılar. Mes[c]ūd [15] aydı: "Ay ḥācīler, sizler ḳaysı şehirdin bolur sizler?" Ḳalenderler ~~aydı~~ [16] lar: "Miz seyāḥat eylep yörür miz. Andın soñg Mes[c]ūd aydı ki "Bizler [17] ge Ḥudā-yı ta[c]ālā bir evliyā-yı ber-ḥaḳ teġürdi. Ol yaḫşı, Maḥmūd Ḫan' [18] nı tahtıġa siyip ḳoya berdi. Maḥmūd Ḫan anı şehīd ḳıldı. Andın [19] soñg özi hem Ḥuda'nı ḥ[v]āstı birlen dīvārnı astıġa ḳalıp [20] öldi." Bol sözni ḳalenderler eşitip aydılar: "Bizler hem ḳele [21] durgende Herāt şehriġa bir ḳalender-i jülīde-aḥvāl, saçları [22] fetīle fetīle, özi ḳara saḳḳal, serḫına erdi, ṭurfa ḳalender erdi. [23] Bizler soradük; sizni atıñgız neme bolsa? Siz ḳayerde barur
227 siz? Ḳalender [1] aydı; Meni atımnı sorasıñgızlar. Aṣlı Raḥīm Baba, velīkin cenāb-ı pīrim [2] Seyyid Afaḳ Ḥ[v]ācem Meşreb ḳoydılar. Yene aydı ki; inşā-allāh, [3] Ḥudā tilese, Medīne barur men." Amma Mes[c]ūd vezīr bu sözni eşitip [4] hūşıdın ketti. Zamāndın soñg hūşıġa kelip āheste āheste [5] keçesi barıp, merḳad-ı münevverlerini açıp kördi kim ḳible sarıdın [6] ravża köründi. Ve yene merḳadlarını berkitti. Keçe tüşide kördi ki [7] Şāh Meşreb'ni mübārak başlarıġa tāc-ı murassa[c], selātīn-i [c]inān [8] larıġa, Mes[c]ūd'ga aydılar: "Ay Mes[c]ūd, meni cesedimni elbette İşkeniş [9] degen yerġa ḳılġıl." dep o yerni körsettiler. Andın soñg [10] Şāh Meşreb [c]aleyhi'r-raḥme aydı: "İnşā-allāh, ḳıyāmetde muḫliṣ [11] lerimni şefā[c]at ḳılur men." dediler. Vezīr Mes[c]ūd tüşidin [12] uyġanıp, Şāh Meşreb'[ni] buyurgen vaṣiyyetlerini be-cān u dil [13] ḳabūl eylep, cesed-i mübāreklerini ol yerde eyletip defn ḳıldı. [14] Ve bir neçe ḳārīlerni yıġıp ḥatm-ı Ḳur'ān-ı Şerīf ḳıldurdı. آمين و رب العلمين و الصلوة و السلام على خير [15] خلقه و محمد و آله [16] و اهليته و اصحابه اجمعين الطيبين الطاهرين [16] برحمتك يا [17] الرحم الرحيمين (آمين) (464)

228 [1] Temmet bi'l-ḫayr, [2] [c]alā yed-i aḥḳarı 'l-[c]ibād Aḥmed-i maḥdūm bin dāmlāyü'l-Yes, müderris-i [3] Buḫārī, muhācir fī-belde-i Lāhūr, be-der-yār-ı feyż-āsār Ḥażret-i Miyān Mīr [4] [c]aleyhi'r-raḥme, yevm-i cum[c]a 12 Muḥarremü'l-ḥarām, mutābıḳ-ı 9 Şevr 1353 H.

463. Arapça ibâre

464. Arapça hatim duası

Ḥācī [c]Abdü'l-ehād u [c]Abdü'l-[c]azīz tācirān-ı kütüb-i Kābil -Afġānistān.

SÖZLÜK

-A-

āb (F.): su, letafet, parlaklık, güzellik; itibar.

ābād (F.): bayındır, bakımlı, şen.

ā. bol-: bayındır olmak.

ā. bolma-: bayındır olmamak.

ā. ẹt-: bayındır etmek.

ā. ḳıl-: bayındır hale getirmek.

ᶜabeṣ (A.): abes, boş, saçma şey.

āb-ı beḳā (A., beḳā A.): bengi su.

āb-ı dīde (F.): göz suyu, göz yaşı.

āb-ı ḥayāt (F., içene ebedî hayat bağışlayan efsanevî su; bk. āb-ı ḥayvān.

āb-ı ḥayvān (F., ḥayvān A.): hayat suyu; kr. āb-ı ḥayāt.

āb-ı nedāmet (F., nedāmet A.): nedamet, pişmanlık suyu.

āb-ı raḥmet (F., raḥmet A.): rahmet suyu.

āb-ı revān (F.): akar su.

ā. bol-: akar su gibi akmak.

āb-ı rūy-ı ᶜizzet-i rūz-ı cezā (F., ᶜizzet, cezā A.): ceza gününün şerefi, yüz suyu.

āb-ı ṣafā (F., ṣafā A.): saflık ve berraklık suyu.

āb-ı ṭahāret (F., ṭahāret A.): temizlik suyu.

āb-ı vefā (F., vefā A.): vefa suyu.

āb-ı Zemzem (F., Zemzem A.): Zemzem suyu.

ᶜābid-i kūşe-nişīn (F., ᶜābid A.): köşesine çekilmiş kişi; kul.

ᶜAbdur'r-raḥmān-ı Ser-mest (k.a.): Abdurrahman-ı Sermest.

ᶜAbdü'l-ᶜazīz Ḫan (k.a.): Abdülaziz Han.

āb-rū (F.): yüz suyu, ırz, namus, şeref, haysiyet.

ā. bol-: şerefi olmak.

ᶜacā'ib (A.): çok tuhaf, anlaşılmaz.

ᶜacā'ibāt (A.): acayip şeyler, anormal şeyler.

ᶜaceb (A.): tuhaf, şaşılacak.

ᶜacīb (A.): tuhaf.

ᶜacz (A.): acz, acizlik, güçsüzlük, iktidarsızlık.

ᶜacz u niyāz (F.): acz ve niyaz.

ᶜacz u şikestelik (F.): acz ve kırgınlık, zayıflık.

aç: aç, tok olmayan.

aç-: açmak.

aççıġ: acı.

a. +ları kel-: acı duymak.

aççıġlan-: acı çekmek.

aççıġlıġ: acılı.

açıl-: açılmak.

açılma-: açılmamak.

açuḳ: açık.

adā: tamam, son; feda etme.

a. bol-: tamamlanmak, feda olmak.

a. ḳıl: tamamlatmak, feda etmek.

ada-: adamak.

ādāb (A.): adap, usuller, kaideler.

ᶜadālet (A.): adalet, doğruluk, insaf; Allah'ın emirlerine uyma.

adāyī (F.): şaşırma.

a. bol-: şaşırmak.

ᶜadedsiz: sayısız.

ᶜadem (A.): yokluk.

ᶜa. bol-: yok olmak.

ᶜa ḳıl-: yok etmek.

ādem (A.): insan, adam, kişi.

ā. bol-: insan olmak.

ā. bolma-: insan olmamak.

Ādem (k.a.): Hz. Adem, ilk insan ve ilk peygamber.

ādemī (F.): insanlık.

ādem-i bī-rūḥ (F.): ruhsuz adam.

ādemī-zād (F.): insanlar.

Ādem Ṣafiyyu'llāh (k.a.): Hz. Adem.

ādem-ṣıfat (F., kelimeler A.): insan sıfatlı.

ᶜadem ü biḍāᶜat (F, kelimeler A.): yokluk ve bilgi.

Ādem ü Ḥavva (k.a.): Hz. Adem ve Hz. Havva.

ādem-zād (F.): insan oğlu.

ᶜadet (A.): gelenek.

ᶜadl (A.): adalet, doğruluk, herkesin hakkını gözetme.

afaḳ (<ap-aḳ): afak, açık, belli.

āfāḳ (A.): ufuklar.

āfāḳ-ı zamān (F., kelimeler A.): zamanın ufukları.

āfāt-ı cān (F.): can âfetleri.

āfāt-ı ikrār (F., kelimeler A.): ikrar âfetleri.

āferīde (F.): yaratılmış.

ā. bol-: yaratılmak.

āferīn (F.): beğenme, alkış, yaşa, varol.

ā. ḳıl-: beğenmek.

āfet (A): âfet, belâ, felâket.

ā. bolma-: afet olmamak.

āfet-i cān (F.): can âfeti.

āfet-i devrān (F., kelimeler A.): zamanın âfeti.

āfethā-yı dünyā (F., kelimeler A.): dünyanın âfetleri.

āfethā-yı ol (F., ol T.): onun âfetleri.

āfitāb (F.): güneş.

āfitāb-ı cihān-tāb (F.): dünyayı aydınlatan güneş.

āfitāb-ı nūr (F., nūr A.): aydınlık güneşi.

āfitāb-ı nūr-ı şems-i ve'ḍ-ḍuḥā (F., nūr, ve'ḍ-ḍuḥā A.): ve'd-duha güneşi; sevgilinin yüzü.

āfitāb-ı tal^{c}at (F., tal^{c}at A.): parlak güneş.

^{c}āfiyet (A.): sağlık, esenlik.

^{c}āfiyetlik: sağlıklı, esen.

^{c}afv (A.): af, suçunu bağışlama, özür dileme.

^{c}a. ḳıl-: affetmek.

^{c}a. eyle-: affetmek.

^{c}a. ḳıl-: affetmesini sağlamak.

aġ: ak, beyaz.

aġa: ağa, büyük erkek kardeş.

āgāh (F.): bilgili, uyanık.

ā. bol-: uyanık olmak.

ā. ḳıl-: uyandırmak, uyarmak.

āgeşte (F.): ıslanmış, ıslak, bulaşmış.

aġız: ağız.

aġleb (A.): galip gelen, kuvvetli.

aġyār (A.): başkalar, yabancılar.

āġūş (F.): kucak.

āh (F.): ah, yazık.

ā. ḳıl-: ah etmek.

ā. tart-: ah çekmek.

ā. ur-: ah etmek.

āh-ı nedāmet (F., nedāmet A.): pişmanlık ahı.

āh-ı seḥer (F., seḥer A.): seher vakti çıkarılan ah.

āh-ı serd (F.): sert ve soğuk ah.

āh-ı serd-i dil-pezīr (F.): gönül okşayıcı kuvvetli ah.

āh u efġān (F.): ah ve inleme.

ā . +lar ḳıl-: ah etmek, inlemek.

āh u fiġān (F.): ah ve inleme.

ā. ḳıl-: ah etmek, inlemek.

āh u fiġānī (F.): ah ve figan etme.

āh u nāle (F.): ah vah.

ā. eyle-: ah vah etmek.

ā. ḳıl-: ah vah etmek.

āh vā (F.): ah vah.

ᶜahd (A,): and, yemin, söz verme, vefa.

ᶜa. +e çıḳ-: sözü tutmak.

ᶜa. +e çıḳma-: sözü tutmamak.

ᶜa. ile peymān ḳıl-: yemin etmek, söz vermek.

āheste (F.): yavaş.

āḫir (A.): biten, son bulan, son, sonra.

ā. zamān: öteki dünyaya yakın zaman.

āḫir-i menzil (F., kelimeler A.): menzilin sonu.

āḫir-i ᶜömr (F., kelimeler A.): ömrün sonu.

āḫiret (A.): öbür dünya.

āḫirīn (A.): sonrakiler, sonlar.

āḫirü'l-emr (A.): en sonunda, nihayet.

aḥkām (A.): hükümler, kanunlar, şeriat esasları.

aḫker (F.): ateş koru.

a. bol-: kor haline gelmek.

a. bolma-: kor haline gelmemek.

a. ḳıl-: kor haline getirmek.

Aḥmed (k.a.): Hz. Muhammed.

Aḥmed-i Muḫtār (k.a.): Hz. Muhammed.

Aḥmed Resūlu'llāh (k.a.): Hz. Muhammed.

aḫtar-: aktarmak, elden geçirmek.

aḫtarma- : aktarmamak, elden geçirmemek

aḫter (F.) : yıldız.

āhū (F.) : ceylân.

āhū-beçe (F.) : ceylân yavrusu.

āhū-yı Ḫoten (F.) : Hoten ceylânı.

āhū-yı ʿışḳ (F.) : aşk ceylânı.

āhūnd (F.) : öğretmen, hoca.

Āhūnd Mollā Bāzār (k.a.) : Ahund Molla Bazar.

aḥvāl (A.) : haller, oluşlar, bulunuşlar, durumlar.

aḥvāl-ı köñgül (F., aḥvāl A., köñgül T.) : gönlün durumları.

aḳ : beyaz.

a.aḳ : bembeyaz

aḳ- : akmak.

ʿaḳab u ḥāl (F. kelimeler A.) : hal ve gidiş.

aḳar- : ağarmak.

Aḳ Ata (k.a.) : Ak Ata.

ʿaḳbe (A. ʿaḳabe) : yokuş, tepe, engel, nefsi Allah'a yönelmekten alıkoyan dünya bağları, geçici istekler

ʿaḳbe-i rūḥānī (F. kelimeler A.) : ruh ile ilgili kelimeler.

Aḳ Böte Beg (k.a.) : Ak Böte Beg.

ʿāḳibet (A.) : nihayet, son

ʿāḳil (A.) : akıllı.

ʿāḳil ü dānā (F.) : akıllı ve bilgili.

ʿāḳil ü dīvāne (F.): akıllı ve deli.

ʿaḳl (A.): akıl.

aḳşām: akşam.

aḳud-: akıtmak.

aḳuz-: akıtmak.

aḳuzmaġlıġ: akıtmaklık, akıtma.

al: kırmızı.

āl (A.): aile.

al-:almak.

a. -a kel-: ala gelmek.

a. -ur bol-: alır olmak.

aʿlā (A.): en yüksek.

ʿalāmet (A.): iz, işaret.

ʿa. bol-: iz, nişan olmak.

alarnıñg: onların

ald: ön, huzur, nezd.

aldur-: aldırmak.

ʿalem (A.): nişan, bayrak, sancak.

aʿlem (A.): en bilgin.

ʿālem (A.): âlem, dünya, cihan; Allah'tan başka her şey.

ᶜālem-gīr (F. ᶜālem A.): cihanı tutan, bütün dünyaya yayılan.

ᶜā. bol-: dünyayı almak.

ᶜālemī (F.): cihana mensup, insan.

ᶜālem-i fānī (F., kelimeler A.): ölümlü dünya, bu dünya.

ᶜālem-i ḥayret (F., kelimeler A.): hayret dünyası.

ᶜālem-i imkān (F., kelimeler A.): imkân dünyası.

ᶜālem-i rūḥānī (F., kelimeler A.): varlık dünyası.

ᶜālem-i vücūd (F., kelimeler A.): varlık dünyası.

aᶜlem-i Yarkend (F., aᶜlem A.): Yarkend bilgini.

ᶜālem-i ẓāhir (F., kelimeler A.): görünen bu dünya.

ᶜalem-misāl (F., kelimeler A.): bayrak gibi.

ālev (F.): alev, ateş.

ᶜaleyk (A.): senin üzerine.

ᶜa. al-: selâm almak.

alğuçı: alıcı.

ᶜAlī (k.a.): Hz. Ali.

ᶜAlī-cenāb (k.a.): Ali-cenab.

ᶜālī-güher (F., ᶜālī A.): mayası yüce olan.

ᶜā. ḳıl-: yüceltmek.

ᶜālī-himmet (F., kelimeler A.): himmeti yüksek olma.

ᶜā. bol-: himmetiyüksek olmak.

ᶜAlī-i Murtażā (k.a.): Hz. Ali.

ᶜAlī-i ṣaf-der (k.a.): düşman saflarını yaran Hz. Ali.

ᶜAlī Kerrār (k.a.): savaşta döne döne saldıran Hz. Ali.

ᶜālim (A.): bilgin.

ᶜālī-mekān (F., kelimeler A.): yeri, derecesi yüksek olma.

ᶜālim-i ḥāẕıḳ (F., kelimeler A.): uzman bilgin.

ᶜālim-i şeriᶜat u ḥaḳīḳat (F., kelimeler A.): şeriat ve hakikat bilgini.

ᶜālimü's-sırrı'l-ḫafiyyāt (A.): gizli sırları bilen; Allah.

all: ön, huzur.

Allāh (A.): Allah.

A. taᶜālā: yüce Allah.

ᶜallāme-i vaḳt (F., kelimeler A.): kendi vaktinin en bilgini.

alma: elma.

alma-: almamak.

āl-nebī (F. kelimeler A.): peygamber ailesi.

altı: altı.

a. mi͡ng: altı bin.

altınçı: altıncı.

altun: altın.

āl u aṣḥāb (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in ailesi ve ashabı.

ālūçe-i mercān (F., mercān A.): mercan görünüşlü erik.

ālūde (F.): bulaşmış.

ā. bol-: bulaşmak.

ā. kılma-: bulaştırmamak.

ālūdelıġ: bulaşmışlık.

ālūde-i cürm (F., cürm A.): suça bulaşmış.

ᶜām (A. ᶜāmm): umumî, herkes; halk, sıradan insanlar.

amā (A. ʾammā): ama; bk. ammā.

aᶜmā (A.): kör; ilâhî hakikatleri görmeyen.

aᶜmāl (A.): işler.

ᶜamel (A.): iş, niyet.

ᶜa. ḳıl-: niyet etmek, iş edinmek.

ammā (A.): ama; kr. amā.

ᶜāmmī (A.): amca, çiftçi.

ᶜamīm (A.): umuma ait, genel, yaygın.

āmīn (A.): amin, "Öyle olsun." anlamında dualarn sonunda söylenen söz.

ā. de-: amin demek.

ā. ḳıl-: amin demek.

ᶜām u ḫāṣ (F., kelimeler A.): genel ve özel.

ana: anne.

ᶜanber (A.): amber, ada balığının barsaklarında toplanan misk kokulu madde.

ᶜa. bolma-: amber olmamak, kokmamak.

ᶜanber-i sārā (F.): hilesiz, katıksız amber.

ᶜanber-i sārā-yı Muḥammed (F., ᶜanber A.): saflık sembolü Hz. Muhammed.

a͡nga: ona.

ança: onca, o kadar.

ān-çünān (F.): böylece.

anda: orada, o zaman, oraya.

andaġ: öyle, böyle, böylece, bunun gibi; bk. andaḳ.

a. bolsa: öyle ise.

andaḳ: öyle, böyle; kr. andaġ.

a. bolsa: öyle ise.

ᶜandelīb (A.): bülbül.

a. eṭ-: bülbül etmek.

ᶜandelīb-i bī-nevā (F.): susmuş bülbül.

ᶜandelīb-i būstān (F.): bahçenin bülbülü.

ᶜandelīb-i ḫoş-nevā (F.): hoş ötüşlü bülbül.

ān-der-i nūr (F., nūr A.): bu nur kapısı.

andın soñg: ondan sonra.

andın soñgra: ondan sonra.

ān-ḥażret (F., hazret A.): bu hazret; Hz. Muhammed.

anı: onu.

anıñg: onun.

ān-ḳadar (F., ḳadar A.): bu kadar.

añgla-: anlamak.

añglama-: anlamamak.

añglat-: anlatmak.

ᶜār (A.): utanma duygusu.

ᶜā. eṭ-: utamak.

ara: arasında.

ara-: aramak.

ārām (F.): durma, dinlenme, eğlenme, yerleşme.

ārām-ı cān (F.): canın huzuru.

arı: temiz, saf.

arıġlıġ: temizlik.

arıt-: temizlemek.

ᶜārıż (A.): yanak.

ᶜārıż-ı zībā (F.): sevgilinin güzel yanağı.

ārī (F.): evet.

ārī (F.): Fars ırkı.

ᶜārif (A.): arif, irfan sahibi; Allah'ı tam anlamı ile bilen.

ᶜā. bol-: arif olmak.

ᶜārif-i bi'llāh (F., kelimeler A.): veli.

ᶜā. bol-: veli olmak.

ᶜārif-i Ḥaḳ (F., kelimeler Aᶜ): Allah'ın velisi.

ᶜā. bol-: veli olmak.

ᶜārif-i himmet-bülend (F., ᶜārif, himmet A.): hmmeti yüksek arif.

ᶜa. bol-: himmeti yüksek arif olmak.

ᶜārif-i Ḫudā (F.): veli.

ᶜārif-i Meşreb (F.): arif olan Meşreb.

ᶜārif-i müddeᶜā (F., kelimeler A.): iddiası olan arif.

ᶜārif-i rabbānī (F., kelimeler A.): veli.

ᶜā. bol-: veli olmak.

ᶜāriflıġ: ariflik, irfan sahibi olma.

arḳa: arka, sırt.

ārmān (F.): hasret, arzu, zahmet, yorgunluk, ümitsizlik, pişmanlık.

arpa: arpa.

ᶜArş (A.): Arş, dokuzuncu gök.

ᶜArş-ı aᶜlā (F., kelimeler A.): yüksek Arş.

ᶜArş-ı aᶜẓam (F., kelimeler A.): büyük Arş.

ᶜArş-ı Ḫudā (F): Allah'ın Arş'ı.

ᶜArş-ı semā (F., kelimeler A.): semanın Arş'ı.

artuḳ: fazla, ziyade; üstün.

ᶜār u nāmūs (F., kelimeler A.): ar ve namus.

ᶜarż (A.): arz, sunma, saygı ile bildirme.

ᶜa. eṭ-: sunmak.

ᶜa. eyle-: sunmak.

arzı-: lâyık olmak, uygun düşmek.

ᶜarż-ı bendelıġ (F.): kölelik arzı.

ᶜa. ḳıl-: kölelik arzını kılmak.

ᶜarż-ıdil (F.): gönlün istekleri.

ᶜarż-ı ġarībān (F., kelimeler A.): gariplerin arzı.

ᶜarż-ı ḥāl (F., kelimeler A.): hali arz etme, bildirme.

ᶜarż-ı niyāz(F.): niyazda bulunma, dua etme.

ārzū (F.): arzu, istek, emel.

ā. eyle-: istemek.

ā. ḳılma-: istememek.

ārzū-mend (F.): istekli, hevesli.

ārzū-mend-i cemāl-ı İşān Meşreb (F., cemāl A.): İşan Meşreb'i görmeye hevesli.

ārzū-mend-i tecellī-i nūr-ı Mevlā (F., tecellī, nūr, Mevlā A.): Mevlâ'nın tecellisini görmeğe hevesli.

arż u semā (F., kelimeler A.) yer ve gök.

ārzū-yı sizniñ (F., sizniñ T.): sizin isteğiniz.

ārzū-yı cemāl-ı pīr (F., cemāl A.): pirin cemalını görme isteği.

as-: asmak.

a. -a ḳal-: asa kalmak.

a. -a ḳel-: asa gelmek.

ᶜaṣā (A.): değnek, sopa; derviş sopası.

ᶜa. bol-: derviş asası olmak.

Āṣaf İbn-i Berḫıyā (k.a.): Hz. Süleyman'ın veziri Âsaf.

āsān (F.): kolay.

ā. eyle-: kolaylaştırmak.

ā. ḳıl-: kolaylaştırmak.

āsāyiş (F.): huzur, rahatlık, emniyet, barış, sükun.

ᶜasel (A.): bal.

aṣfiyā (A.): samimî, saf, içi temiz.

aṣġar (A.): en az, en, küçük.

aṣḥāb (A.): sahabeler.

aṣḥāb-ı kibār (F., kelimeler A.): sahabeler.

aṣıl (A.): asıl; bk. aṣl.

asıl-: asılmak.

ᶜāṣī (A.): asi, isyan eden.

ᶜā. bol-: isyan etmek.

āsitān (F.): eşik, kapı aralığı.

āsitān-būs (F.): eşik öpen.

āsitān-būsī (F.): eşik öpme; nefsi öldürme.

āsiyā (F.): değirmen.

ā. bol-: değirmen olmak.

ᶜāṣiyān (A.): isyan edenler.

aṣl (A.): asıl, temel; soy, nesep; kr. aṣıl.

aṣlā (A.): asla, katiyen, kesin şekilde.

aṣlī (A.): asla mensup, hususî, seçkin.

aṣl-ı ẕāt (F., kelimeler A.): zatının aslı.

aṣl u neseb (F., kelimeler A.): nesil, soy.

asma-yı Ādem (F.): Hz. Adem'in asması.

ᶜaṣr (A.): asır, yüzyıl.

asra-: esirgemek, korumak.

ast: alt.

āsumān (F.): gök.

aş: yemek.

aş-: aşmak.

ᶜāşıḳ (A.): âşık, seven; Allah'ı seven.

ᶜā. bol-: âşık olmak.

ᶜā. eyle-: âşık etmek.

ᶜāşık-ı āşikār (F.): görünen ve bilinen âşık.
ᶜāşık-ı bī-karār (F., kelimeler A.): kararsız âşık.
ᶜāşık-ı dīdār (F.): yüz âşığı.
ᶜāşık-ı dīvāne (F.): aşkından deliye dönmüş.
ᶜāşık-ı giryān (F.): gözü yaşlı âşık.
ᶜāşık-ı ḥakkānī (F., kelimeler A.): Allah'a âşık.
ᶜāşık-ı ḫōd-ray (F.): kendine âşık.
ᶜāşık-ı maṭlab (F., kelimeler A.): istekli âşık.
ᶜāşık-ı mübtelā (F., kelimeler A.): sadık âşık.
ᶜāşık-ı müddeᶜā (F., kelimeler A.): düşüncesi olan âşık.
ᶜāşık-ı nā-tüvān (F.): hasta âşık.
ᶜāşık-ı ṣādıḳ (F., kelimeler A.): sadık olan âşık.
ā. bol-: sadık âşık olmak.
ᶜāşık-ı ṣādıḳlıġ: doğruluk âşığı.
ᶜāşık-ı şeydā (F., kelimeler A.): çılgın âşık.
ᶜāşık-ı şūrīde-ḥāl (F.): perişan âşık.
ᶜāşık-ı zār (F.): ağlayan, inleyen âşık.
ᶜāşıḳlıġ: âşıklık.
ᶜāşık u bīmār (F.): âşık ve hasta.
āşikār (F.): açık, belirli.
a. eṭ-: açıklamak, ortaya koymak.
āşikārā (F.): açık, belirli;bk. āşkārā.
ā. kıl-: açıklamak, belli etmek.
āşinā (F.): bildik; bk. āşnā.
ā. bol-: tanıdık olmak.
ā. kıl-: tanıdık kılmak.
āşinālıġ: aşinalık, dostluk.
āşinā-yı yār (F.): sevgilinin dostu.
āşiyān (F.): ev, yuva.
āşkārā (F.): açık, belirli; kr. āşikārā.
ā. bol-: açık olmak.
ā. kıl-: açığa çıkarmak.
āşnā (F.): bildik, tanıdık; kr. aşina.
āşüfte (F.): çılgınlar ibi seven.
ā. bol-: çılgınlar gibi sevmek.
āşüfte-i hicrān (F., hicrān A.): ayrılıktan çıldırmış olan kimse.
āşüfte-i miṣl-i bülbül (F, bülbül, miṣl A.): bülbül gibi çılgın.

at: ad, isim.

at: at.

at-: atmak.

a. -a ḳal-: ata kalmak.

ata:baba.

ᶜaṭā (A.): bağışlama, bağış, ihsan.

ᶜa. ḳıl-: bağış vermek.

ᶜa. tap-: ihsan elde etmek.

atasız: babası olmayan, yetim.

āteş (F.): ateş.

ā. +ġa sal-: ateşe atmak.

ā. +ni sal-: ateşi atmak.

āteş-füzūn (F.): ateşi fazla olma.

āteş-gede (F.): ateşe tapanların ibadet yeri.

āteş-i dūzaḫ (F.): cehennem ateşi.

āteş-i ᶜışḳ (F., ᶜışḳ A.): aşk ateşi.

āteş-i lᶜal-ı mey (F., lᶜal A.): la'l renkli şarabın ateşi; aşk ateşi.

āteş-i muḥabbet-i Ḫudā (F., muḥabbet A.): Allah aşkının ateşi.

āteş-i Nemrūd (F.): Nemrud'un Hz. İbrahim'i cezalandırmak için yaktırdığı ateş.

āteş-i sūzān (F.): yakıcı ateş.

āteş-i sūzānī (F.): yakıcı ateş.

āteş-i şevḳ (F., şevḳ A.): şevk ve aşk ateşi.

āteş-i şevḳ-i muḥabbet (F.): aşk ateşi.

āteş-i ṭaşt-ı aḫker (F.): kor ateş.

atlıġ: adlı, isimli.

ᶜAṭṭār-ı velī (k.a.): veli Attar.

āvāre (F.): avare, serseri, işsiz, güçsüz, aylak.

ā. bol-: avare olmak.

āvāre-i nefs-i şeyṭān (F., nefs, şeytan A.): şeytan nefsin avaresi.

ā. bol-: şeytan olan nefse uymak.

āvāre-i vilāyet (F., vilāyet A.): illerde serseri gibi dolaşma.

ā. bol-: illerde serseriler gibi dolaşmak.

āvārelıġ: avarelik, serserilik.

āvāz (F.): ses, seda.

ā. berme-: ses çıkarmamak.

āvāze-i ᶜārif-i rabbānī (F., ᶜārif, rabbānī A.): arif olanın avazı.

āvāze-i ḥüsn (F., ḥüsn A.): güzelliğin sesi.

āvāz-ı bülend (F.): yüksek ses.

ā. ḳıl-: seslenmek.

ʿavret (A.): insanın gösterilmesi ayıp olan yeri; zevce, kadın avrat.

ʿa. ḳıl-: evlenmek.

avut-: avutmak.

ay: ey, hey.

ay: yılın on iki bölümünden her biri.

Ay: Ay, bir gezegen.

ay-: söylemek.

ayaġ: kadeh; bk. ayaḳ.

ayaḳ: ayak; kr. ayaġ.

āyāt-ı Mā-zāġu'l-baṣar (F., kelimeler A.): Mâ-zâgu'l-basar ayetleri.

ʿayb (A.): utanma.

ʿa. eyle-: utanmak.

ʿa. eyleme-: utanmamak.

ʿayb-pūş (F.): ayıp örten.

āyet (A.): ayet, Kur'an'ın cümleleri; açık delil.

āyet-i būs u kenār (F.): öpme ve kucaklama ayeti.

āyet-i Kur'ān (F., kelimeler A.): Kur'ân ayeti.

āyet-i Mā-zāġ (F., kelimeler A.): Mâ-zâğ ayeti.

āyet-i ruḥsār (F.): yanağın ayeti, nişanı.

āyet-i Tā-hā (F., kelimeler A.): Tâhâ suresinin ayeti.

āyet-i Tevrāt (F., kelimeler A.): Tevrat cümlesi.

āyet-i Taḳnaṭū (F., kelimeler A.): Taknatû ayeti.

ayır-: ayırmak.

ay-ı sefer (F., sefer A.): sefer ayı.

āyīn (F.): ayin, merasim, tören.

āyīn-i şerīf (F., kelimeler A.): kutsal ayin.

āyīne (F.): ayna.

āyīne-i cemāl (F., cemāl A.): cemal aynası.

āyīne-i dilhā (F.): gönüller aynası.

āyīne-vār (F.): ayna gibi.

ayla-: dönmek.

aylama-: dönmemek.

aylan-: dönmek.

aylantur-: öndürmek.

aylat-: döndürmek.

aylık: aylık, bir aylık süre.

ᶜayn (A.): Arap alfabesinde ayn harfinin adı.

ᶜayn-ı ᶜatā (F., kelimeler A.): cömertliğin kendisi.

ᶜayn-ı gülzār (F): gül bahçesinin aynısı.

ᶜayn-ı ḫatā (F., kelimeler A.): yanlışın ta kendisi.

ᶜayn-ı rıżā (F., kelimeler A.): rızanın aynısı.

ᶜayn-ı seḥer (F., kelimeler A.): seherin kendisi.

ayrı: ayrı, başka.

ayrıl-: ayrılmak.

ayrılma-: ayrılmamak.

ᶜayş (A.): yaşama, yaşayış; yiyip içme.

ᶜayş u ᶜişret (F., kelimeler A.): yiyip içme, eğlenme.

ᶜa. kıl-: eğlenmek.

ᶜayş u neşāṭ (F., kelimeler A.): yaşama, eğlenme.

ayt-: söylemek.

a. -a ber-: söyleyi vermek.

aytma-: söylememek.

ᶜayyār (A.): hilekâr, dolandırıcı; zeki, kurnaz.

az-: azmak, şaşırmak.

a. -a kel-: şaşırı vermek.

aᶜżā (A.): organlar, üyeler.

ᶜazāb (A.): azap, işkence, keder.

āzād (F.): hür.

ā. et-: hür etmek.

ā. eyle-: hür etmek.

ā. kıl-: hür kılmak.

āzāde-i Elest (F., Elest A.): Elest meclisinin hürü.

āzādī (F.): hürlük.

ā. eyle-: hür eylemek.

aᶜẓam (A.): en büyük.

āzār (F.): incitme, kırılma, tekdir.

ā. ber-: kırmak, incitmek.

ā. berme-: incitmemek.

ᶜAzāzīl-i laᶜīn (F., kelimeler A.): lanetlenmiş şeytan.

Azfetyūş (k.a.): Ashab-ı kehf'ten biri.

ᶜāzim (A.): niyetli, kesin kararlı.

ᶜā. bol-: yürümek.

• ᶜāzim-i Beytu'llāh (F., kelimeler A.): hac yolcusu.

ᶜā. bol-: hacca gitmek.

ᶜāzim-i bilād-ı Taşkend (F, ᶜāzim, bilād A.): Taşkend'e gitmeye karar veren.

ᶜā. bol-: Taşkend'e gitmek.

ᶜāzim-i Endicān (F.): Endican'a gitmek.

ᶜāzim-i ḫıdmet-i pīr (F, ḫıdmet A.): pire hizmet etmeğe karar veren.

ᶜāzim- vilāyet-i Buḫārā-yı şerīf (F., kelimeler A.): Buhara'ya gitmeğe karar veren.

ᶜā. bol-: Buhara'ya gitmek.

ᶜāzim-i ziyāret-i Ḥażret-i İmām Caᶜfer-i Ṣādıḳ (F., kelimeler A.): Hz. İmam Câfer-i Sadık'a gitmeğe karar veren.

ᶜazīz (A.): aziz, yüce, muhterem, değerli.

ᶜazīz-i vaḳt (F., kelimeler A.): kendi zamanının azizi.

āzmāyiş (F.): tecrübe, deneme.

ᶜazm-ı Buḫārā-yı şerīf (F., kelimeler A.): Buhara'ya gitme.

ᶜa.. ḳıl-: Buhara'ya göndermek.

azraḫça: en az.

ᶜAzrā'il (m.a.): Azrail, ölüm meleği.

azraḳ: en az.

āzürde (F.): incinmiş, kırılmış, gücenmiş.

-B-

bā (A.): Arap alfabesinde b harfinin adı.

bāb (A.): kapı.

baba: baba, dede, derviş, şeyh.

baba'ī : babayī.

Baba Muẓaffer Ḫᵛāce (k.a.): Baba Muzaffer Hoca.

Baba Ṣafā (k.a.): Baba Safa.

bāb-ı raḥmet (F., kelimeler A.): rahmet kapısı.

bāc u ḫarāc (F., harac A.): vergi.

bād (F.): rüzgâr.

bād-ābād (F.): ister istemez.

bādām-ı ter (F.): taze badem; sevgilinin güzel gözleri.

bāde (F.): şarap, içki.

baᶜdehu (A.): ondan sonra.

bāde-i cām-ı muḥabbet (F., muḥabbet A.): aşk şarabı.

bāde-i şevḳ-i muḥabbet (F., şevḳ, muḥabbet A.): aşk şevkinin şarabı.

bāde-i vaḥdet (F., vaḥdet A.): vahdetşarabı; ilâhî aşk.
ba^{c}d-ez-dürūd-i bī-ḥisāb (F., ba^{c}de, ḥisāb A.): sayısız duadan sonra.
ba^{c}d-ezīn (A.): bundan sonra, bundan böyle.
ba^{c}d-ez-namāz (A., namāz F.): namazdan sonra.
bād-ı ḫazān (F.): sonbahar rüzgârı.
bād-ı muḫālif (F., muḫālif A.): tersten esen rüzgâr.
ba^{c}d-ı merg (F.): ölümden sonra.
bād-ı ṣabā (F., ṣabā A.): doğudan esen hafif, hoş rüzgâr.
bāġ (F.): bağ, bahçe, yeşillik.
bāġ-bān (F.): bahçıvan, bağcı.
bāġ-çe (F.): bahçe.
Baġdād (y.a.): Bağdat.
bāġ-ı ^{c}asel (F., ^{c}asel A.): bal bahçesi.
bāġ-ı bahār (F.): ilkbahar bahçesi.
bāġ-ı cemāl (F., cemāl A.): güzellik bahçesi.
bāġ-ı İrem (F.): İrem bahçesi.
bāġ-ı murād (F., murād A.): murat bahçesi.
bāġ-ı ^{c}ömr (F., ^{c}ömr A.): hayat bahçesi, dünya.
bağışla-: bağışlamak.
bağla-: bağlamak.
bağlama-: bağlamamak.
bağlan-: bağlanmak.
bağr (<bağır): bağır.
bā-ḫaber (F., ḫaber A.) haberli, uyanık olma.
b. bol-: uyanık olmak.
b. ḳıl-: uyandırmak.
bahāne (F.): vesile, sebep.
bahāne-i ḥac (F., ḥacc A.): hac vesilesi.
b. ḳıl-: hac vesilesi kılmak.
bahār (F.): ilkbahar.
bahār-ı bāġ-ı mestī-i bāġ-bān (F.): bahçıvan sarhoşluğunun bahçesinin baharı.
bahār-ı feyż-baḫş (F., feyż A.): feyiz ve bereket veren bahar.
bahār-ı ^{c}ömr (F., ^{c}ömr A.): gençlik.
Bahāü'd-dīn (k.a.): Bahaüddin.
baḫīl (A.): hasis, cimri.
b. bol-: cimri olmak.
bā-himmet (F., himmet A.): himmetli.

baḥir (A. baḥr): deniz; bk. baḥr.

baḥr (A.): deniz; kr. baḥir.

baḥr-ı bī-pāyān (F.): engin ve sonsuz deniz.

b. bol-: engin deniz olmak.

baḥr-ı cān (F.): can denizi.

baḥr-ı ʿışḳ-ı lā-mekān (F., kelimeler A.): mekânsız aşkın baharı.

baḥr-ı ḥaḳīḳat (F., kelimeler A.): hakikat denizi.

baḥr-ı raḥmet (F., kelimeler A.): rahmet denizi.

baḥr-ı şefāʿat (F., kelimeler A.): şefaat denizi.

baḥr u ber (F., kelimeler A.): deniz ve kara.

baḥs (A.): bahis, konuşulan söz.

b. eṭ-: bahsetmek, öz etmek.

b. +ler ḳıl-: bahsetmek, söz etmek.

baḥs ü cevāb (F., kelimeler A.): bahis ve cevap.

b. ḳılma-: konuşmamak.

baḫt (F.): talih, kader, kısmet.

baḫt-ı ḳara (F., ḳara T.): kara baht, kara talih.

b. bol-: şanssız olmak.

baḫt-ı nigīn (F.): iyi bahtlılar.

baḫt-ı siyāh (F.): kötü talih.

baḫt u iḳbāl (F., iḳbāl A.): baht ve talih.

bā-īmān (F., īmān A.): imanlı.

b. ḳıl-: imanlı kılmak.

baʿis (A.): sebep olan, gönderen.

baʿiṣ-i ber-nükte (F., kelimeler A.): ince nükteye sebep olan.

baʿiṣ-i maṭlab (F., kelimeler A.): istek sebebi.

bāk (F.): korku, sakınma, kaygı.

baḳ-: bakmak; bk. bakı-

b. -a ḳal-: baka kalmak.

b. -a ḳel-: baka gelmek.

bakı-: bakmak; kr. baḳ-

bakış: bakış, gözlem.

bāḳī (A.): daimî olan, Allah.

baḳḳāl-beçe (F., bakkal A.): bakkal çocuğu.

baḳma-: bakmamak.

bāl (F.): kanat.

bāl (F.): boy bos.

bālā (F.): yüksek, yüce.

b. ḳıl-: yükseltmek.

bala (F.): yavru, çocuk,

balıġ: balık; bk. balıḳ.

balıḳ: balık.

bāl u per (F.): kol ve kanat.

b. eṭ-: kol kanat etmek, kol kanat germek.

b. eyle-: kol kanat germek.

bā-naṣīb (F.): (F., naṣīb A.): nasip ile, nasipli.

b. eṭ-: nasipli etmek.

bā-nūr-ı īmān (F., nūr, īmān A.): iman nuru ile.

bar: var, mevcut.

bār (F.): kere, defa.

bār (F.): iş, güç, ağırlık, yük.

Bār (F.): Allah.

bar-: varmak.

b. -a bara: vara vara.

b. turġanda: vardığı zaman.

bārān (F.): yağmur.

b. bol-: yağmur olmak.

bārān-ı raḥmet (F., raḥmet A.): rahmet yağmuru.

b. bolma-: rahmt yağmuru olmamak.

barça: bütün, hep.

bā-rehā (F.): kurtuluş ile.

b. bol-: kurtulmak.

bārgāh (F.): çadır, yüksek divan, izinle girilen yer.

b. kıl-: divan kılmak.

bārgāh-ı Kibriyā (F., Kibriyā A.): Allah'ın yüce divanı.

bārgāh-ı yaḳīn (F., yaḳīn A.): gerçek olan yüce divan.

Bār-Ḫudāyā (F.): ey Allah.

barı: bütün, hep; hepsi.

barıça: bütün olarak, hepsi.

bār-ı ġaflet (F., ġaflet A.): gaflet yükü.

bār-ı ʿiṣyān (F., ʿiṣyān A.): isyan yükü.

bārī (F.): hiç olmazsa, bir kere, hasılı.

Bārī-i taʿālā (F., taʿālā A.): yüce Allah.

barmaḳ: parmak.

Bār-Teñgri (F., Teñgri T.): Allah.

bas-: basmak, çiğnemek, ayak altına almak.

bā-ṣafā (F. ṣafā A.): saflık ve gönül şenliği ile, safa sahibi.

baş: baş.

b. al-: baş almak, baş bilmek.

b. ḳal-: tek kalmak, yalnız kalmak.

b. ḳoy-: ölümü göze almak.

b. köter-: başı yukarı kaldırmak; isyan etmek.

b. tep-: baş tepmek.

b. ur-: baş vurmak, müracaat etmek.

başġa: başka; bk. başḳa.

başḳa: başka; kr. başġa.

başla-: başlamak, başa almak, önce yapmak.

bā-şübhe (F.şübhe A.): şüphe ile, şüpheli.

bāṭın (A.): iç, iç yüz, iç hakikat; sır, gizli; ruh.

bāṭın-ı şūride (F.): perişan olan iç yapı.

baṭn (A.): karın.

baṭn-ı māhī (F.): balık karnı.

bā-vefā (F., vefā A.): vefa ile, vefalı.

bāver (F.): inanma, sağlam, pek doğru.

b. ḳmes: doğru değil.

b. eyle-: inandırmak.

Bāyezīd (k.a.): Bayezid-i Bistamî.

baylan-: zenginleşmek, zengin olmak.

bāz (F.): geri, gerisin geriye; tekrar.

bāz (F.): doğan, şehbaz, şahin.

bāzār (F.): pazar, çarşı, pazar yeri.

bāzār-ı cihān (F.): cihan pazarı.

bāzār-ı ġurbet (F., gurbet A.): gurbet.

bāzār-ı Nemānī (F.): Nemengan pazarı.

bāz-bān (F.): kuşçu, doğancı.

baʿżı (A.): bazı, birazı, kimi.

bāzī (F.): oyun eğlence.

b. eyle-: oyunn oynamak, eğlenmek.

be-bāzār-ı muḥabbet (F.,muḥabbet A.): aşk pazarı ile.

be-cā (F.): yerinde, uygun.

b. ḳeltür-: yerine getirmek.

be-cān u dil (F.): can ve gönül ile.
be-cā-yı żamm-ı sūre (F., żamm, sūre A.): zamm-ı sure yerine.
be-çeşm-i ḫūn-efşān (F.): kanlı yaş döken göz ile.
bed-baḫt (F.): bahtsız, kara bahtlı, talihsiz.
bed-büzürg-vār (F.): kötü olan büyük.
bed-du^{c}ā (F., du^{c}ā A.): beddua, inkisar, ilenç.
beden (A.): gövde, vücut, cisim, ten.
be-devlet (F., devlet A.): devlet ile, devletli.
b. ḳıl-: devletli kılmak.
bed-hū (F.): kötü huylu, huysuz.
bedir (A. bedr): dolunay; bk. bedr.
b. ḳıl-: dolunay yapmak.
bed-kirdār (F.): kötü hareketli; günahkâr.
bed-nāmlik (F.): kötü adlı, adı kötüye çıkmış.
bedr (A.): dolunay; kr. bedir.
b. bol-: dolunay haline gelmek.
bed-reg (F.): aslı kötü, huysuz.
Bedrü'd-dīn (k.a.): Bedrüddin.
bed ü nīk (F.): kötü ve iyi.
be-emr-i Ḫālik-i Cebbār (F., kelimeler A.): yaratıcı Allah'ın emri ile.
beg: bey.
be-ġam (F., ġamm A.): keder ile, kederli.
be-ġāyet (F., gayet A.): pek çok, son derecede.
beg ü ḫan (F., kelimeler A.): bey ve han.
be-ḥaḳ (F., ḥaḳḳ A.): hak ile, doğruluk ile.
be-ḥaḳḳ-ı hürmet-i Furḳān (F., kelimeler A.): Kur'ân hürmetinin hakkı için.
be-ḥaḳḳ-ı Ḳur'ān-ı şerīf (F., kelimeler A.): Kur'an hakkı için.
be-ḥaḳḳ-ı Muḥammed-i Muṣṭafā (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed Mustafa'nınhakkı ile.
be-ḥaḳḳ-ı Muṣṭafā (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in hakkı ile.
be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı peyġamber (F.): peygamberin nurunun hakkı ile.
be-ḥaḳḳ-ı ol Muḥammed Muṣṭafā (F., ol T.): O Hz. Muhammed Mustafa'nın hakkı ile.
be-ḥall (F., ḥall A.): çözüm ile.
b. eyle-: çözmek.
be-hem (F.): toplu, hep bir yerde.
be-her (F.): her, her biri.
behişt (F.): cennet.
behişt-i ^{c}Adn (F., ^{c}Adn A.): Adn cenneti.

behişt-i cāvidān (F., cāvidān A.): cennet, uçmak.
behişt-i cennet (F., cennet A.): cennet.
behişt-icennetü'l-me'vā (F., cennetü'l-me'vā A.): me'vā cenneti.
behişt-i der-naẓar (F., naẓar A.): göz önündeki cennet.
behr (A.): uzaklık, mesafe; felâket, ümitsizlik.
behre (F.): hisse, pay, kısmet, nasip.
b. al-: hisse almak.
be-ḥükm-i āyet (F., kelimeler A.): ayetin hükmü ile.
beḳā (A.): devam, bakîlik.
be-ḳadd-ı kerem (F., kelimeler A.): kerem boyu ile.
beḳālıġ: ebedîlik.
be-ḳudret (F., ḳudret A.): kudret ile, kudretli.
beḳ: bel.
b. baġlama-: güvenmemek.
belā (A.): belâ, gam, keder, sıkıntı, âfet.
Bel'am-ı Ba'ūr (k.a.): İsraillileri Hz. Musa'ya karşı kışkırtan kişi.
belā-yı hecr-i derd (F., hecr A.): ayrılığın belâsı.
belāyī (A. belā'ī): belâ ile ilgili.
Belḫ (y.a.): Belh
Belḫī Maḥmūd (k.a.): Belhli Mahmud.
belī (F.): evet.
belki (F.): belki, ihtimal. umulur.
Bel'ūm (k.a.): Bel'âm-ı Bâûr.
be-miṣl (A.): benzer.
be-miṣl-i pervāne (F.): pervane gibi.
be-nāgāh (F.): ansızın.
be-nām-ı şerīf (F., şerif A.): şerefli ad ile.
bend (F.): bağ, yular, bağlama.
b. eṭ-: bağlamak.
b. eyle-: bağlamak.
b. bend bol-: bağ bağ olmak.
bende (F.): kul, köle, esir, hizmetçi.
b. bol-: kul, köle olmak.
bende-i der-i felek (F. felek A.): felek kapısının hizmetçisi.
bende-i fermān (F.): ferman kulu, emir kulu.
bende-i ḫārzār (F.): dikenlik hizmetçisi.
bende-i kemīne (F.): aciz ve zavallı köle.

bende-i şāyeste (F.): köleliğe yakışan.
bendelik: kulluk; kölelik; Allah'a hakkı ile kulluk etme.
Bender (y.a.): Bender.
bendī-ḫāne (F.): köle evi.
beng (F.): esrar.
bengī (F.): esrarkeş; âşık.
benī-Ādem (A.): Adem oğulları, insanlar.
be-nihānī (F.): gizlilik ve saklılık ile.
ber (A. berr): kara toprak.
ber (F.): meyva.
ber-: vermek.
b. -e ḳal-: vermek üzere olmak.
berāber (F.): beraber, birlikte, bir arada.
b. ḳıl-: bir araya getirmek.
ber-bād (F.): rüzgârda; harap, kötü, bozuk, perişan.
b. bol-: bozulmak, perişan olmak.
b. bolma-: bozulmamak.
b. eṭ-: bozmak, perişan etmek.
b. eyle-: bozmak, perişan eylemek.
b. ḳıl-: bozmak mahv etmek.
b. ur-: bozmak, kötülemek.
ber-cā (F.): yerinde, tam, doğru ve uygun.
b. eyle-: yerine getirmek.
b. keltür-: yerine getirmek, uygun hale sokmak.
b. ḳıl-: yerine getirmek, doğru ve tam hale sokmak.
ber-cā-mānde (F.): yeri uygun olan.
ber-dār (F.): asılmış.
b. ḳıl-: asmak.
ber-dīde (F.): göz üzere.
bere'lme- (<bere+alma-): verememek.
berg-i ḫazān (F.): sonbahar yaprağı.
b. ḳıl-: sarartmak.
berġüçi: verici.
ber-güneh-i ḫār (F.): günahkâr.
berhem (F.): karışık, dağınık, çapraşık.
b. ur-: dağıtmak, savurmak, yağma etmek.
berhem-ḫāne (F.): karmakarışık yer.

ber-hevā (F., hevā A.): havaya gitmiş, kaybolmuş, uçurulmuş.

b. bol-: kaybolmak, havaya gitmek.

beri: beri.

beril-: verilmek.

berk (A.): şimşek.

b. ur-: şimşek çakmak.

ber-karār (F., karār A.): kararlı, yerli, devamlı.

b. bol-: kararlı ve yerinde olmak.

berk-i cevlānī (F., kelimeler A.): akan şimşek.

berk-i hasret (F., kelimeler A.): hasret şimşeği.

berk-i mest-i cām-ı hāl (F., berk, hāl A.): sarhoşluk şimşeği.

berk-i nūrānī (F., kelimeler A.): nurlu, ışıklı şimşek.

berk-i ser-mest (F., kelimeler A.): sarhoş şimşeği.

berk-i tecellī (F., kelimeler A.): tecellî şimşeği.

berkit-: kilitlemek.

berkite'lme- (<berkite+alma-): kilitleyememek.

berme-: vermemek.

bernā (F.): genç, delikanlı, yiğit.

Bernā Ata (k.a.): Berna Ata.

ber-pā (F.): ayakta, ayak üzerinde; bk. ber-pāy.

b. kıl-: dik tutmak.

ber-pāy (F.): ayakta; kr. ber-pā.

Bersīsā (k.a.): Hz. Musa'ya karşı olan bir İsrailli.

bes (F.): yeter.

be-şad (F.): yüz ile, yüzü üzerinde.

besī (F.): çokluk, ziyadelik, fazlalak.

beste-dehen (F.): ağzı kapalı, dili bağlı, susan.

beste-i handān (F., handan A.): gülen beste.

beş: beş.

be-şak (F., şak A.): yarılmış.

beşāret (A.): müjde verme, müjde.

b. bol-: müjdelenmek.

beşāret-i Hażret-i Seyyid Afak Ḫ^{v}ācem (F.): Seyyid Afak Hoca'nın müjdesi.

beşik: beşik.

beşinçi: beşinci.

be-ümmīd (F.): ümit ile, ümitli.

be-ümmīd-i kerem (F., kerem A.): bağış ve lutuf ümidi ile.

be-velīkin (F.): lâkin, fakat, ama.

beyābān (F.): çöl, sahra.

b. ḳez-: çöller gezmek, sahralara düşmek.

beyābān-ı ḳażā (F., ḳażā A.): kaza çölleri.

beyān (A.): beyan, anlatma, bildirme, açıklama.

b. eyle-: anlatmak, bildirmek, söze başlamak.

b. ḳıl-: anlatmak, açıklamak.

beyānāt-ı kemāl-ı ṣūr-ı İsrāfīl (F., kelimeler A.): İsrafil'in surunun beyanları.

beyān-ı vaḳi^{c}a (F., kelimeler A.): vak'anın beyanı.

be-yek-bār (F.): bir defalık.

beyt (A.): beyit, iki mısralık nazım birimi.

beyt-i Ḫ^{v}āce Ḥāfız̧ (F.): Hâfız-ı Şîrâzî'nin yazdığı beyit.

beyt-i Ḫ^{v}āce Ḥāfız̧-ı Şīrāzī (F.): Hâfız-ı Şîrâzî'nin yazdığı beyit.

Beytu'llāh (A.): Allah'n evi, Kâbe.

beytü'l-ḥazen (A.): Yusuf'u kaybeden Hz. Yakub'un hüzünlü evi.

beyżā (A.): daha ak, çok beyaz.

bezm (F.): içkili, eğlenceli meclis, dernek.

bıçaḳ: bıçak, kesme aleti.

bi (A.): Arap alfabesinde b harfinin adı.

bī- ārām (F.): huzursuz.

b. bol-: huzursuz olmak.

bī-bāl u per (F.): kolsuz, kanatsız.

bī-beḳā (F., beḳā A.): bekasız.

b. bol-: ebedî olmak.

bībī (F.): sayın bsayan, hanım, ev kadını, hatun.

bī-biḍā^{c}at (F., biḍā^{c}at A.): bilgisiz.

bī-bünegāh (F.): odasız, yersiz, çadırsız.

bī-bünyād (F.): temelsiz, binasız, yapısız.

b. ḳıl-: yapısız kılmak, temeli yıkmak.

bī-cā (F.): yersiz.

bī-cā-ḳadem (F., ḳadem A.): boşa adım atma.

b. ḳoy-: boşa adım atmak.

bī-cālıḳ: yersizlik.

bī-celādet (F., celādet A.): korkak.

b. eyle-: korkutmak.

bī-cevher (F., cevher A.): cevhersiz.

b. ḳılma-: cevherli kılmak.

bī-ciger (F.): ciğersiz.

bī-çeşm-i ter (F.): gözü olmama, kör olma.

b. bolma-: kör olmamak; ilâhî hakikatden habersiz olmamak.

bī-çūn u çirā (F.): niçin ve nedensiz, mutlak ; Allah.

bidā'at (A.): sermaye, bilgi.

bī-dād (F.): adaletsiz.

b. ḳıl-: zumetmek.

bī-dād-ger (F.): zalim, gaddar, hain.

bī-dādlıġ: zalimlik.

bīdār (F.): uyanık; gafil olmayan.

b. ḳıl-: uyandırmak.

b. ol-: uyanmak.

bid'at (A.): peygamber zamanından sonra ortaya çıkan şey.

bī-dehān (F.): konuşmayan, ses çıkarmayan.

bī-dest ü pā (F.): elsiz ve ayaksız.

bī-devā (F., devā A.): ilâçsız, çaresiz.

bī-dil (F.): korkak, nüktesiz, âşık; gönülsüz.

bīd-i lerzān (F.): sallanan söğüt.

bī-dimāġ (F., dimāġ A.): akılsız. beyinsiz, kafasız.

bī-edeb (F., edeb A.): edepsiz.

b. bol-: edepsiz olmak.

b. bolma-: edepsiz olmamak.

bī-edeblıġ: edepsizlik.

b. bol-: edepsizlik olmaması.

b. ḳıl-: edepsizlik yapmak.

b. ḳılma-: edepli olmak.

bī-elem (F., elem A.): kedersiz, elemsiz.

bī-eṣer (F., eṣer A.): izsiz, işaretsiz, tesirsiz.

b. bolma-: izli, işaretli olmak.

bī-fermān (F.): buyruksuz.

b. bol-: buyruksuz olmak.

bī-ġam (F., ġamm A.): gamsız, kedersiz.

bīgāne (F.): ilgisiz, kayıtsız; yabancı.

b. bol-: yabancı olmak.

b. bolma-: ilgili olmak.

bigin: gibi.

bī-gülistān (F.): bahçesiz.

b. bolma-: bahçesiz olmamak.

bī-gümān (F.): şüphesiz.

bī-günāh (F.): suçsuz, günahsız, zavallı; bk. bi-güneh.

b. ḳıl-: suçsuz, günahsız olmak.

bī-güneh (F.): günahsız; kr. bi-günāh.

b. bol-: günahsız olmak.

bih (F.): iyi.

bī-ḫaber (F., ḫaber A.): habersiz, hakikatten uzak; gafil.

b. bolma-: haberli, uyanık olmak.

b. ḳılma-: uyandırmak, gafil kılmamak.

bī-ḫaber-dār (F.): habersiz, bilgisiz.

bī-ḥad (F., ḥadd A.): hadsız, sınırsız.

b. bol-: sınırsız olmak.

bī-ḥad u ḥisāb (F., kelimeler A.): hadsız vehesapsız.

bi-ḥaḳḳın (A.): hakkıyla, tamamıyla.

bī-ḫānumān (F.): evsiz, barksız.

b. ḳıl-: evsiz bırakmak.

bī-ḫānumānraḳ: evi hiç olmayan.

bī-ḫayırlik: hayırsızlık.

bī-ḫayr (F., ḫayr A.): hayırsız, kötü.

bih-būd (F.): iyi, sağ, sağlam.

bih-būdī (F.): iyilik, sağlamlık.

b. bol-: iyi olmak.

bī-hem-tā (F.): benzeri olmayan.

bīḫ-i iḫlāṣ (F., iḫlāṣ A.): ihlâsın kökü, temeli.

bī-himmet (F., himmet A.): himmetsiz.

bihraḳ: daha iyi.

bihter (F.): en iyi.

b. bol-: en iyi olmak.

bī-ḫōd (F.): kendinden geçmiş, kendinde olmayan, şuursuz, baygın.

b. bol-: kendinden geçmek.

bī-ḫōdāne (F.): kendinden geçerek.

bī-ḫōdlıġ: kendinden geçme, baygın olma; bk.bī-hodlıḳ.

bī-ḫōdlıḳ: kendinden geçme, baygın olma; kr.bī-hodlıġ.

bīhūde (F.): boşuna, boş yere, beyhude.

bī-hūş (F.): akılsız, şaşkın, sersem, deli.

b. bol-: şaşırmak.

bī-ᶜibādet (F., ᶜibādet A.): ibadet etmeyen.
bī-ihlāṣ (F., iḫlāṣ A.): ihlâssız, samimî ve dost olmayan.
bī-iḫtiyār (F., iḫtiyār A.): elinde olmayarak, kendiliğinden.
b. bol-: elinde olmamak.
b. eṭ-: elinde olmayarak yapmak.
bī-iḫtiyārī (F.): kendiliğinden, elinde olmama.
b. ḳıl-: elinde olmayarak, mecburen yapmak.
bi-ismi (F. ism A.): ismi ile.
bī-iᶜtibār (F., iᶜtibār A.): itibarsız, değersiz.
b. bolma-: itibarlı olmak.
bī-kām u bī-zebān (F.): ağızsız ve dilsiz.
bī-kār (F.): işsiz.
bī-ḳarār (F., ḳarār A.): kararsız. rahatsız.
b. bol-: kararsız olmak.
bī-kes (F.): kimsesiz.
bī-keslıġ: kimsesizlik; bk. bī-keslik.
bī-keslik: kimsesizlik; kr. bī-keslıġ.
bil-: bilmek.
b. -e bil-: bile bilmek.
bildür-: bildirmek.
bile: bile, ile, birlikte. beraber.
bile'lme- (<bile+ alma-): bilememek.
bilen: ile, birlikte, beraber.
bilge: bilge, bilgili, bilgin.
bilgüçi: bilici, bilen.
bilme-: bilmemek.
bī-mekān (F., mekān A.): yertsiz, yurtsuz, serseri.
bī-menzil (F., menzil A.): yersiz, herdefsiz, evsiz.
bī-mihr (F.): şefkatsız, sevgisiz.
bī-mürüvvet (F., mürüvvet A.): mürüvvetsiz, insancıl olmayan.
bī-müttekā (F., müttekā A.): dayanaksız.
bī-maḥal (F., maḥal A.): yersiz.
bī-maᶜnā (F., maᶜnā A.): mânasız; ilâhî mânalardan habersiz.
bīmār (F.): hasta.
b. bol-: hasta olmak, hastalanmak.
b. eyle-: hasta etmek.
bīmār-ı ᶜışḳ (F., ᶜışḳ A.): aşk hastası.

b. bol-: aşk hastası olmak, âşık olmak.

bing: bin.

bînâ (F.): gören, görücü, göz.

b. bol-: görmek.

b. ḳıl-: görmesini sağlamak; uyandırmak.

bînâ'î (F.): görücülük; bk. bînâyî.

b. bol-: görmek.

bî-namâz (F.): namaz kılmayan.

bî-nâm u nişân (F.): namsız ve nişansız.

bî-naṣîb (F. naṣîb A.): nasipsiz, kısmetsiz.

b. ḳıl-: nasipsiz kılmak.

b. kılma-: nasipsiz kılmamak.

bînâyî (F.): gören, görücü; kr. bînâ'î.

b. eṭ-: görmesini sağlamak.

binâ-yı sâ'at-ı yevmü'l-cezâ (F., kelimeler A.): ceza gününün binası.

bî-naẓîr-i rûzigâr (F., naẓîr A.): zamanın eşsizi.

bî-nevâ (F.): nasipsiz, fakir, zavallı.

bî-nihâyet (F., nihâyet A.): nihayetsiz, sonsuz.

bî-niyâz (F.): niyazsız, duasız; Allah'a niyazda bulunmayan.

b. eyle-: duasız kılmak.

bî-pâ vü ser (F.): ayaksız ve başsız.

bî-peder (F.): babasız.

bî-pervâ (F.): korkusuz.

bir: bir.

b. bir: bir bir, tek, tek.

b. biriġa: bir birine.

b. birleriġa bir birlerine.

b. eyle-: bir kılmak.

b. neçe: bir nice, bir çok.

b. yol: bir defa.

birâder (F.): birader, erkek kardeş.

bî-raḥm (F., raḥm A.): merhametsiz. zalim.

biraz: biraz, az miktarda.

birgine: tek bir defa.

bî-reh-nümâ (F.): kılavuzsuz, rehbersiz.

bî-reh-nümûn (F.): kılavuzsuz, rehbersiz.

birinç (F.): pirinç.

bī-riyā (F.): riyasız, iki yüzlülük olmaksızın.

b. ḳıl-: riyasız kılmak.

birle: birlikte, beraber.

birlen: birlikte, beraber.

birlıġ: birlik; bk. birlik.

birlik: birlik; kr. birlıġ.

bir ü bar (F., kelimeler T.): bir ve var; Allah.

biryān (F.): kebap.

b. bol-: kebap olmak.

b. eṭ-: kebap etmek.

b. ḳıl-: kebap haline getirmek; yakıp kavurmak.

biryāne: biryan.

b. bolma-: kebap olmamak, yanmamak.

b. ḳıl-: kebap haline getirmek; kavurmak.

bī-ṣabr (F., ṣabr A.): sabırsız.

b. bol-: sabırsız olmak.

bī-sāmān (F.): parasız, sermayesiz.

bī-ser ü pā (F.): sefil ve perişan.

b. ḳıl-: sefil ve perişan etmek.

bī-ser ü sāmān (F.): başsız, düzensiz; perişan, savruk.

b. bol-: perişan olmak.

bī-sezā (F.): uygunsuz, münasip olmayan.

b. bol-: yakışmamak, uygun durumda olmamak.

bister (F.): yatak, döşek.

bisyār (F.): çok.

b. ḳıl-: çoğaltmak.

bī-sütūnsız (F.): sütunsuz.

bīş (F.): artık, ziyade.

b. emes: çok değil.

b. tut-: çok tutmak; yüceltmek.

bī-şefḳat (F.): merhametiz, acımasız.

bī-şek (F., şekk A.): şeksiz, şüphesiz.

bī-şübhe (F., şübhe A.): şüphesiz, mutlak olarak.

bī-şümār (F.): sayısız, pek çok.

bit-: bitmek, yetişmek.

bit-: yazmak.

bī-tābıġ (F.): bitkinlik, yorgunluk.

b. eṭ-: yormak.

bī-ṭāḳat (F., ṭāḳat A.): takatsız, güçsüz.

b. bol-: güçsüzleşmek.

bī-ṭāḳatlik: güçsüzlük.

b. ḳıl-: güçsüz kılmak.

bī-ṭaleb (F., taleb A.): istekiz, isteği olmayan.

b. bolma-: isteksiz, maksatsız olmamak.

bī-ṭāliᶜlıġ (F., ṭāliᶜ A.): tahlihsizlik, şanssızlık.

bī-tereddüd (F., tereddüd A.):tereddütsüz, kesin.

bī-tūşe (F., tūşe A.): azıksız, yemeği olmayan.

bī-ümmet (F., ümmet A.): ümetsiz.

bī-vefā (F., vefā A.): vefasız, sözümde durmayan, sözüne sadık olmayan.

b. bol-: vefasız olmak.

b. ḳıl-: vefasız kılmak.

b. ol-: vefasız olmak.

bī-yād-ı Ḫudā (F.): Allah'ı anmama.

b. ḳılma-: Allah'ı anmak.

bī-zār (F.): bıkmış, usanmış, küskün.

bī-zebān (F.): dilsiz.

bizge: bize.

bī-żiyā (F., żiyā): ışıksız, karanlık.

b. ḳıl-: karanlık etmek.

bizlerġa bizlere.

bizlerni: bizleri.

boḳ: bok, dışkı.

bol: bol, çok.

bol: bu.

bol-: olmak.

b. -a ḳal-: ola kalmak.

b. -maḳçı bol-: olmak.

bolma-: olmamak.

bosaġa: eşik.

boş: boş, dolu olmayan.

boşal-: boşalmak.

boy: boy.

boyun: boyun.

boyal-: boyanmak.

boyan-: boyanmak.

boz-: bozmak.

bozdur-: bozdurmak.

bozuġ: bozuk; bk. bozuḳ.

bozuḳ: bozuk; kr. bozuġ.

bozul-: bozulmak.

böyle: böyle.

bu: bu (işaret sıfatı).

b. kün: bugün.

bu: bu (işaret zamiri).

Bū Cehl (k.a.): asıl adı Ömer olup Hz. Muhammed'e düşmanlığı ile meşhur kişi.

būdī (F.): varlık.

b. bol-: var olmak.

Buḫārā-yı şerīf (y.a.): kutsal Buhara.

bulaġ: çeşme, pınar.

bular: bunlar.

bularġa: bunlara.

Bū Leheb (k.a.): Hz. Muhammed'in düşmanı olan amcası. Kur'ân-ı Kerîm'in CXI. suresi olan Tebbet bu şahısla ilgilidir.

bulġar-: karışmak.

bura-: bürmek.

Buraḳ (A.): cennete mahsus binek; Hz. Muhammed'in Mîrâc'da bindiği binek.

Buraḳ-ı himmet (F., kelimeler A.): himmet burağı.

burun: önce, evvel.

būse (F.): öpme, öpüş.

b. eyle-: öpmek.

b. ḳıl-: öpmek.

bustān (F.): bahçe, bağ; bk. bustan.

būstan u murġzār (F.): bahçe ve kuş yatağı, kuşu bol olan yer.

b. ḳıl-: bağ ve bahçe haline getirmek.

būy-ı dimāġ (F., dimāġ A.): dimağ kokusu.

būy-ı Manṣūr (F.): Hallac-ı Mansur'un kokusu.

būy-ı muḥabbet (F., muḥabbet A.): aşk ve sevgi hissesi.

būy-ı naᶜīm (F., naᶜīm A.): cennet kokusu.

būy-ı nesīm (F., nesīm A.): rüzgâr ve havanınkokusu.

buyur-: buyurmak, emretmek.

bükle-: bükmek, eğmek.

bükül-: bükülmek, eğilmek.

bülbül (A.): bülbül.

b. ḳıl-: bülbül etmek.

bülbül-i āşüfte (F.): âşık bülbül.

bülbül-i bī-bāl u per (F.): kolu ve kanadı olmayan bülbül.

bülbül-i bī-hānumān (F., kelimeler A.): yurtsuz, yuvasız bülbül.

bülbül-i efġān (F.): inleyen bülbül.

bülbül-i güyā (F.): şakrak öten bülbül.

bülbül-i ins ü cān (F., ins A.): ins ve can bülbülü.

bülbül-i nālān (F.): inleyen bülbül.

b. ḳıl-: inleyen bülbül haline getirmek.

bülbül-i sitem-zede (F.): eziyete düşmüş, acısı olan bülbül.

bülbül-i şeydā (F.): çılgın bülbül.

b. bol-: aşkından çılgına dönmüş bülbül olmak.

bülbül-i şūrīde (F.): âşık bülbül.

bülend (F.): yüksek.

b. ḳıl-: yükseltmek.

bünyād (F.): asıl, esas, temel; bina, yapı.

b. eṭ-: bina etmek, meydana getirmek.

b. eyle-: bina etmek, meydana getirmek.

b. ḳıl-: bina etmek, meydana getirmek.

bürehne (F.): çıplak.

bürehne-pā (F.): yalın ayak.

bürhānü'l-muḥakkiḳīn(A.): doğruluğu kesin, vesikalı.

bürkaᶜī (A.): yüz örtüsü, yaşmak.

bürūt (A.): bıyık.

bürü-: bürümek.

bürüme-: bürümemek.

büt (F.): put, güzel.

büt-: bitmek, bitirmek, sona ermek; dalmak.

büt-i ᶜalā (F., ᶜalā A.): büyük put.

büt-i bī-dil (F.): kalbsiz, gönülsüz güzel.

büt-i gül-i berīn (F.): güle benzeyen put; güzel.

b. bol-: put gibi güzel olmak.

büt-i ḫūn-rīz (F.): kan dökücü, sevgiliyi öldüren güzel.

büt-ḫāne (F.): puthane, puta tapanların ibadet ettikleri yer.

b. ḳıl-: puthane yapmak.

büt-perest (F.): putperest, puta tapan.
bütün: bütün, tam, bölünmemiş, parçalanmamış, sağlam.
büzürg (F.): büyük, ulu.
büzürglıġ: büyüklük, ululuk.
büzürg-vār (F.): büyük, ulu, saygıdeğer.

-C-

cā (F.): yer, mekân; mevki.
c. bol-: yer olmak.
c. ḳıl-: mesken edinmek, yerleştirmek.
cā-be-cā (F.): yer yer.
c. ḳıl-: yer yer yapmak.
cādū (F.): cadı, büyücü, hortlak; çok güzel göz.
Ca^{c}fer -i Ṣādıḳ (k.a.): Câfer-i Sadık, şiîlerin on iki imamından altıncısı.
cāh-ı çeşm /F., cah A.): gözün mevkii.
cāhil (A.): cahil, bilgisiz; hakikatlerden habersiz; Allah'ı tanımayan.
c. bol-: cahil olmak.
cahīm (A.): cehennem
cām (F.): kadeh,bardak, şişe.
cāme (F.): elbise, çamaşır.
cām-ı mey (F.): şarap kadehi.
cām-ı mey-i ṣāf u muṣaffā (F., ṣāf, muṣaffā A.): saf şarap kadehi.
cām-ı muḥabbet (F., muhabbet A.): muhabbet kadehi.
cām-ı muḥabbet-i mey (F.): aşk şarabının kadehi.
cām-ı şarāb (F., şarāb A.): şarap kadehi.
cām-ı vaḥdet (F., vaḥdet A.): vahdet kadehi.
Cāmī (k.a.): Câmî, XV. yüzyıl İran şairi.
cāmi^{c}-i Kur'ān (F., kelimeler A.): Kur'ân ayetlerini toplayan; Hz. Osman.
cāmūs (A.): manda, su sığırı.
cān (F.): can, ruh, dirilik veren kudret.
c. +ā: ey can.
c. al-: can almak.
c. beŗ-: can vermek, ölmek.
c. çıḳar vaḳtıda: ölüm vaktinde.
c. +dın keç-: candan geçmek, canından vazgeçmek.
c. +dın keçme-: canını sevmek.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

c. ḳıl-: canlandırmak.

cānān (F.): sevgili.

cānāne (F.): sevgili.

c. bol-: sevgili olamk.

c. bolma-: sevgili olmamak.

cānāne-i Çīn (F.): Çin sevgilisi.

cān-baḫş (F.): can bağışlayan.

cān-be-ḥaḳ (F., ḥaḳḳ A.): canı hak üzerinde olma.

cān-be-kef (F., kef A.): canı avucunda olma.

cān-ı cān (F.): canın canı; Allah.

cān-ı cān-ı dil (F.): gönlün canının canı; Allah.

cān-ı cihān (F.): cihanın canı.

cān-ı efgār (F.): yaralı can.

cānī (A.): canî, cinayet işleyen.

cānib (A.): taraf, cihet.

cānib-i cennet (F., kelimeler A.): cennet tarafı.

cānib-i Endīcān (F.): Endican tarafı.

cānib- Hindūstān (F.): Hindistan tarafı.

cānib-i ṣaḥrā (F., kelimeler A.): sahra, çöl tarafı.

cānib-i şehr (F.): şehir tarafı.

cān u cānān (F.): can ve canan.

cān u cihān (F.): can ve cihan.

cān u dil (F.): can ve gönül.

cān-ver (F.): canlı valık.

cān-ver-i bī-zebān (F.): dilsiz canlı.

cān-ver-i ḫūb (F.): güzel ve iyi canlı varlık.

cārī (A.): cereyan eden, akan.

c. eyle-: yerine getirmek.

c. ḳıl-: göstermek, yerine getirmek.

cāy (F.): yer, mekân, mevki.

c. eṭ-: yer etmek.

cāy-ı zirā^{c}at (F., zirā^{c}at A.): ziraat yeri.

cāy-gīr (F.): yer tutan, yerleşen, yerleşmiş.

c. bol-: yerleşmek.

cāyiz (A. cā'iz): ola bilir, olur.

Cebbār (A.): cebredici, zorlayıcı; Allah.

cebhe /A.): alın, yüz.

cehhe-i mātem (F., kelimeler A.): matem cephesi.

cebīn (A.): alın.

cebr (A.): zorlama, tazyik, baskı; zor, zorluk.

Cebre'īl (m.a.): Cebrâil, Allah katında derecesi yüce olan ve Kerrûbiyyûn denilen dört melek ten biri; bk. Cibrīl.

C. bol-: Cebrâil olmak.

cedd (A.): dede, büyük baba.

cedel (A.): sert münakaşa, kavga.

c. eyle-: dil kavgası yapmak, mücadele etmek.

c. ḳıl-: kavga etmek.

cefā (A.): cefa, eziyet, sıkıntı, incitme, zulüm.

c. çek-: eziyet çekmek.

c. ḳıl-: incitmek, eziyet etmek.

c. tap-: eziyet çekmek.

c. ye-: eziyet çekmek.

cefālıġ: cefalık, cefalı olan.

cehd (A.): çalışma; nefse hakim olma.

c. eyle-: gayret göstermek.

cehd ü cedel (F., kelimeler A.):çalışma ve mücadele.

c. ḳıl-: gayret göstermek.

c. ḳılma-: gayret göstermemek.

Cehūd (ka. a.): yahudi.

Celālü'd-dīn (k.a.): Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmî.

Celīl (k.a.): Celil.

cellād (A.): cellat, insanı asan kimse.

cem^{c} (A.): toplama, yığma.

c. bol-: toplanmak.

c. ḳıl-: toplatmak.

c. ol-: toplanmak.

cemā^{c}at (A.): cemaat, topluluk; bir imama uyup namaz kılan müslümanların tamamı; bir mez hebe bağlı olanlar.

cemā^{c}at-ı kārvānī (F.): kervan topluluğu, kervan içindeki yolcular.

cemāl (A.): yüz güzelliği; Allah'ın lutuf ve ihsanı ile tecellisi.

cemālāt (A.): güzellikler.

cemāl-ı Ḥażret-i Rab (F., kelimeler A.): Allah'ın lutuf ve ihsanı ile tecellisi.

cemāl-ı lā-yezāl u raḥmet u ġufrān (F., kelimeler A.): Allah'ın rahmet ve lutfu ile tecellisi.

cemāl-ı pīr (F.): pirin cemalı.

cemī^{c} (A.): cümle, hep, bütün.

cem^{c}-i beḳā (F., kelimeler A.): bakiliğin toplamı.

cem^{c}-i büzürg-vār (F.): ulu kimselerin tamamı.

cem^{c}-i enbiyā (F., kelimeler A.): nebilerin tamamı.

cem^{c}-i ḫalāyıḳ (F., kelimeler A.): halkın tamamı.

cemī^{c}-i aḳrabā (F., kelimeler A.): bütün akrabalar.

cemī^{c}-i ḫalḳ-ı ^{c}ālem (F., kelimeler A.): bütün insanlar.

cemī^{c}-i rū-siyāh (F.): yüzü kara olanların tamamı.

cem^{c}-i naġme (F.): nağmenin tamamı.

cem^{c}-i ṣaḥābe (F., kelimeler A.): bütün sahabeler.

Cemşīd (k.a.): Cemşid.

Cemşīd-i zamān (k.a.): zamanın Cemşid'i.

cenāb-ı ḫalīfe (F., kelimeler A.): halife hazretleri.

cenāb-ı Ḥażret-i Afaḳ Ḥ^{v}ācem (k.a.): Hz. Afak Hoca hazretleri.

cenāb-ı pīr (F.): pir hazretleri.

cenāb-ı Raḥmet-ḫ^{v}āh-ı ^{c}Ālemiyān (k.a.): Rahmet-hah-ı Alemiyan hazretleri; Hz. Muhammed.

cenab-ı Seyyid Afaḳ Ḥ^{v}ācem (k.a.): Seyyid Afak Hoca hazretleri.

cenāze (A.): cenaze, gömülmek üzere olan kişi.

c. oḳu-: cenaze namazını kılmak.

cennet (A.): cennet.

cennetī (A.): cennetlik.

c. ḳıl-: cennetlik etmek.

cennet-i firdevs (F., kelimeler A.): firdevs cenneti.

cennet-i firdevs-i a^{c}lā (F., kelimeler A.): firdevs cenneti.

cennet-i rıḍvān (F., kelimeler A.): rıdvan cenneti.

cennet-nümā (F.): cennet gösteren.

c. ḳıl-: cennet gösteren kılmak.

cennetü'l-bāḳī (y.a.): Cennetü'lbaki.

cennetü' l-me'vā (A.): me'vā cenneti.

cerāḥat (A.): irin, yara; bk. cerhat.

cerāḥatlıġ: yaralı.

Cercīs (k.a.): Cercis, peygamber olduğu tahmin edilen tarihî kişi.

cerḥat (A. cerāḥat): yara; kr. cerāḥat.

cesed (A.): ceset, ölü vücut.

cesed-i mübārek (F., kelimeler A.): mübarek ceset.

cev (F.): arpa.

cevāb (A.): cevap, bir soruya verilen karşılık.

c. berme-: cevaplamamak.

c. kıl-: cevaplamak.

cevâb-ı selâm (F., kelimeler A.): selâma karşılık verme.

cevâz (A.): izin, müsaade.

c. ber-: izin vermek.

cevher (A.): cevher, elmas, değerli taş; maya, öz.

cevher-i dil (F.): gönül cevheri.

cevlân (A.): gezinme, dolaşma.

c. bol-: gezinmek.

c. et-: gezmek.

c. eyle-: gezmek.

c. kıl-: gezip dolaşmak.

cevr (A.): haksızlık. zulüm, sitem.

c. kıl-: zulmetmek.

cevr-i perî-veş (F.): peri gibi güzellerin yaptığı zulüm.

cevr ü cefâ (F., kelimeler A.): eziyet ve cefa.

c. eyle-: eziyet çektirmek.

Ceyhûn (n.a.): Ceyhun nehri.

C. bol-: Ceyhun nehri gibi olmak.

cezâ (A.): ceza, karşılık; günahkârlara kıyamet günü verilen azap.

cezbe (A.): cezbe, kendinden geçme, heyecana gelme; tarikat ehlinin kendinden geçmesi.

c. +ler tut-: kendinden geçmek.

cezbe-i dîvâne (F.): aşkından divane olanların cezbesi.

Cibrîl-i bâ-safâ (m.a.): saflık sembolü Cebrâil; kr. Cebre'îl.

Cibrîl-emîn (m.a.): emin olan Cebrâil; kr. Cebre'îl.

ciger (F.): ciğer.

ciger-bend (F.): ciğeri bağlı.

cihân (F.): cihan, dünya.

c. mülki: dünya mülkü.

cihân-ı bî-bekâ (F., bekâ A.):ölümlü dünya.

cihân-ı köhne (F.): köhne dünya; bu dünya.

cihân-ı köhne-'izâr (F., 'izâr A.): köhnemiş cihan.

cilâ (A.): parlatma, parlaklık.

cilve (A.): cilve, görünme, tecelli.

c. eyle-: ortaya çıkmak, tecelli etmek, cilve etmek.

c. kıl-: cilve etmek.

cilve-ger (F.): cilveli.

c. bol-: cilveli olmak.

c. kıl-: cilve yapmak.

cilve-ger-i dil-ber-i tannāz (F., tannāz A.): alaycı güzelin cilvesi.

cilve-i ḥüsn (F., kelimeler A.): güzellik cilvesi.

cilve-i ḳāmet (F., kelimeler A.): sevgilinin boyunu göstererek cilve yapması.

cim (A.): Arap alfabesinde c harfinin adı.

cin (A. cinn): cin.

cinnī (A.): cine mensup, cin ile ilgili; deli.

cism (A.): cisim.

cism-i tofraġ (F., tofraġ T.): toprak beden.

cism ü cān (F.): ten ve can.

civān (F.): genç.

c. bol-: genç olmak.

cūd (A.): cömertlik, el açıklığı.

cūd u kerem (F., kelimeler A.): cömertlik.

cūġ (F.): boyunduruk.

culuv (A.): dizgin.

cum^{c}a (A.): cuma günü.

cūş (F.): coşma, kaynama.

c. birlen: coşkunluk ile.

c. ur-: coşmak.

cūş-ı güneh (F.): günahların coşkunluğu; günahların çokluğu.

cūy-bār (F.): çay, dere, ırmak.

cūy-bār-ı beste (F.): bağlı, akmayan dere.

cūyende (F.): arayıcı, araştırıcı.

cüdā (F.): ayrı.

c. bol-: ayrılmak.

c. kıl-: ayırmak.

c. ḳılma-: ayırmamak.

cüdālıġ: ayrılık.

cüdāyī (F.): ayrı.

c. bol-: ayrılmak.

cümle (A.): bütün, hep.

cümle (A.): herkes.

cümle-i ^{c}ālem (F., kelimeler A.): bütün dünya.

cümle-i cānāne (F.): bütün sevgililer.

cümle-i ehl-i şehādet (F., kelimeler A.): bütün şehitler.

cümle-i erˌ (F., erˌ T.):bütün erkekler.
cümle-i esrār-ı dīn (F., kelimeler A.): dinin bütün sırları.
cümle-i eşyā (F., kelimeler A.): bütün eşya.
cümle-i Levḥ ü Ḳalem (F., kelimeler A.): Levh ve Kalem'in tamamı.
cümle-i maḳṣūd (F., kelimeler A.): bütün maksatlar.
cümle-i meh-veş (F.): bütün ay yüzlü güzeller.
cümle-i melʿūn u ḫavāric (F., kelimeler A.):bütün melun ve haricîler.
cümle-i rūy-ı zemīn (F.): bütün yer yüzü.
cümle-i şāh u gedā (F.): bütün şah ve hizmetliler.
cümle-i ümmet (F., kelimeler A.): bütün ümmet.
cünūn (A.): delirme, çıldırma.
c. ḳıl-: delirmek.
c. +ları tut-: çılgına dönmek.
cünūn-ḥāletlıġ (F., kelimeler A.): deli.
Cündī (k.a.): Cündi.
cürʿa (A.): yudum.
cürʿaī (F.): bir yudum.
cürʿa-i mey (F.): şarap yudumu.
cürʿa-i yek-tālıġ (F.): bir yudumluk.
cürʾet (A.): cesaret.
cürm (A.): cürüm, suç.
cürm ü ḫaṭā (F., kelimeler A.): suç ve hata.
cüst (F.): arama, araştırma.
c. ol-: aramak, araştırmak.
cüst ü cū (F.): arayıp sorma, araştırma.
c. ḳıl-: araştırmak.
cüst ü cū-yı bih-būdī (F.): iyiliği arama.
c. bol-: iyilik peşinde olmak.
cüş cüş: çüş çüş (ünlem).
cüz ü küll (F., kelimeler A.): parça ve bütün.
c. bol-: parça ve bütün olmak.

-Ç-

çag: çağ, zaman.
çāh (F.): kuyu; bk. çeh
çāh-ı muṣībet (F., muṣībet A.): musibet kuyusu.

çāh-ı Zemzem (y.a.): Zemzem kuyusu.
çāh-ı zenaḫdān (F.): çene çukuru.
çahr (F.): dört; bk. çār, çehār.
çāk (F.): yarık, yırtık, parçalanmış.
ç. çāk eṭ-: parça parça etmek.
ç. çāk ḳıl-: parça parça etmek.
ç. eṭ-: yırtmak.
ç. eyle-: yırtmak.
ç. ḳıl-: yırtmak.
çaḳ-: çakmak, parçalamak.
ç. -a ḳal-: çaka kalmak.
çāker (F.): kul, köle, cariye.
ç. bol-: köle olmak.
çāker-i server (F.): padişahın kölesi.
ç. bol-: padişahın kölesi olmak.
çāk-ı ḳabā (F., ḳabā A.): elbise yırtmacı.
ç. ḳıl-: elbiseyi yırtmak.
çaḳır-: çağırmak.
çaḳla-: çalkalamak.
çaḳmaḳ: çakmak.
çal-: çalmak, yere vurmak, yenmek.
çalma-: çalmamak.
çap-: çapmak, vurmak, parçalamak.
ç. -a ḳal-: vuru vermek.
çapġu: vuruş.
çapıl-: boynu vurulmak.
çarça-: yorulmak.
çāre (F.): çare, tedbir.
çarḫ (F.): çark, tekerlek; felek, gök.
ç. ur-: dönmek.
çarḫ-ı felek (F., felek .): dönen gök kubbesi.
çarḫ-ı gerdān (F.): dönen gök kubbesi.
çarḫ-ı nüh-felek (F.): dokuz katlı gök kubbesi.
çarḫ-ı pür-āşūb (F.): kargaşa dolu felek.
çarla-: çağırmak, seslenmek.
çārūb (F.): süpürge.
ç. eṭ-: süpürge etmek.

çār-yār (F.): İslâm'ın ilk dört halifesi.

çār-yār-ı bā-ṣafā (F., ṣafā A.): ihlas sahibi ilk dört İslâm halifesi.

ç. kıl-: ilk dört İslâm halifesi yoluna sokmak.

çār-yek (F.): çeyrek, dörtte bir.

çaştgāh (F.): kuşluk vakti.

çeh (F.): kuyu; kr. çāh.

çehār (F.): dört; kr. çahr.

çehār-ı bā-ṣafā (F., ṣafā A.): ihlas sahibi ilk dört İslâm halifesi.

çehār-sū-yı ḥirāfān ve zer-gerān (F., ḥirāfān A.): kuyumcular çarşısı.

çehār-yār-ı bā-ṣafā (f., ṣafā A.): ilk dört İslâm halifesi.

çek-: çekmek.

çekme-: çekmemek.

çemen (F.): çimen, çimenlik.

ç. bol-: çimen olmak.

ç. et-: çimen haline getirmek.

çemensiz:çimensiz.

çend (F.): bir kaç, her ne kadar.

çendān (F.): o kadar, ne kadar.

çendī (F.): biraz, bir müddet.

çendīn (F.): bu kadar.

çeng (F.): cenk, savaş.

ç. sal-: savaşmak.

çengal (F.): çengel, pençe.

çep (F.): sol.

çerāġ (F.): çıra, yağa bulandırılıp yakılan fitil.

çerāġān-ı ḥarīm-i sīne (F., ḥarīm A.): gönlün iç aydınlığı.

çerāġ-ı bī-ziyā (F., ziyā A.): ışıksız çıra.

çerāġ-ı dil (F.): gönül çırası.

çerāġ-ı ḫāṭır (F., ḫāṭır A.): gönül çırası.

Çerkes (ka. a.): Çerkes.

çeşm (F.): göz.

çeşme (F.): çeşme.

çeşme-i zülāl (F.): berrak çeşme.

çeşm-i āşinā (F.): dost gözü.

çeşm-i bāṭın (F., bāṭın A.): gönül gözü.

çeşm-i bīnā (F.):görmesini bilen göz.

ç. eyle-: görmesini sağlamak.

çeşm-i cādū (F.): cadı göz; çok güzel göz.
çeşm-i fitne-i āḫir zamān (F., fitne, ahir, zaman A.): ahir zaman fitnesini çıkaran göz.
çeşm-i giryān (F.): ağlayan göz.
çeşm-i ḫumār (F., ḫumār A.): mahmur göz.
çeşm-i nūn (F., nūn A.): nûn harfine benzeyen göz; yuvarlak göz.
çeşm-i siyāh (F.): siyah göz.
çeşm-i ter (F.): yaş, ıslak göz.
ç. bol-: ağlamak.
çeşm-i ẓāhir (F., ẓāhir A.): sadece zahiri gören göz.
çetin: çetin, zor.
çıdaya'lma- (<çıdaya+alma-): sabredememek.
çıġa-: çıkmak.
çıḳ-: çıkmak.
çıḳa'lma- (<çıḳa+alma-): çıkamamak.
çıḳar-: çıkarmak.
çıḳarma-: çıkarmamak.
çıḳma-: çıkmamak.
çın: doğru.
ç. bol-: doğru olmak.
çırpa-: silkelemek.
çigī çigī (F. cigī cigī): bir acı duyulduğu, bir şey çok istenildiği zaman çıkarılan ses.
çilim: nargile.
çille (F.): çile, zevk ve eğlenceden el çekerek bir yerde kırk gün yapılan ibadet.
çīn (F.): kıvrım, büklüm, çatıklık, buruşukluk.
ç. sal-: acı vermek.
Çīn (y.a.): Çin.
çirā ki (F.): nasıl ki.
çirkīnetlik (F.): çirkinlik.
çōbān (F.): çoban.
Çolfān (F.): çolpan yıldızı, Zühre.
çom-: suya dalmak, suya dalıp çıkmak.
çomul-: yüzmek.
çök-: çökmek.
çöl: çöl.
çuġd (F.): baykuş.
çuġd-ı perīšān (F.): perişan baykuş.
çūk (F.): kuş.

çulġa-: kaplamak, örtmek, bürümek, örülmek.
çulġama-: kaplamamak, örtmemek, örülmemek.
çulġan-: kaplanmak, örtülmek, dolanmak.
ç. ḳel-: kaplayı vermek.
çulsuz: çulsuz, elbisesiz.
çūn u çirā (F.): niçin ve neden.
çü (F.): gibi.
çüçük: tatlı.
çün (F.): gibi.
çünān (F.): öyle, böyle.
çünānçi (F.): öylece.
çün ki (F.): çünkü.
çüri-: çürümek; bk. çürü-
çürme-: çürümemek; bk. çürüme-
çürü-: çürümek, kr. çüri-
çürüme-: çürümemek; kr. çürme-
çürüt-: çürütmek.
çüst-resā (F.): çabuk yetiştiren.

-D-

dād (F.): adalet, doğruluk, ihsan.
d. ḳet-: adil olmak.
d. eyle-: adil olmak.
d. ḳıl-: adil olmak.
dād (A.): arap alfabesinde ḍ harfinin adı.
dād-ḫ^{v}āh (F.): adaleti isteme.
d. bol-: adalet istemek.
dād-ı ser-mest (F.): sarhoşun hakkı.
dāfi^{c} (A.): deffeden, savan, savuşturan; Allah.
dāġ (F.): yara, yanık yarası.
d. bol-: yaralanmak.
dāġ-ı ferzend (F.): çocuk yarası.
dāġ-ı ġam (F., ġamm A.): gam yarası.
dāġ-ı hicrān (F., hicrān A.): ayrılık yarası.
dāġ-ı ^{c}ışḳ (F., ^{c}ışḳ A.): aşk yarası.
dāġ-ı muḥabbet (F. muḥabbet A.): aşk yarası.

dāġ-ı nihān (F.: gizli yara; gönül yarası.

daġla-: dağlamak.

dāḫil (F.): dahil, iç, içeri, içinde,

d. bol-: dahil olmak.

d. bolma-: dahil olmamak.

d. kıl-: dahil etmek.

dāḫil-i bilād-ı Taşkend (F., bilad A.): Taşkend ilinin dahili.

dāḫil-i Buḫārā-yı şerīf (F., şerīf A.): Buhara şehrinin dahili.

dāḫil-i ḳalender-ḫāne (F.): tekkenin dahili.

d. bol-: tekkeye girmek.

dāḫil-i şehr-i Kāşġar (F., şehr A.): Kâşgar şehrinin dahili.

dāḫil-i şehr-i Rūm (F.): Rum şehrinin içi; Anadolu.

d. bol-: Rum şehrine irmek.

daḫl (A.): girme, karışma; nüfuz, niyet, fikir.

d. eṭme-: karışmamak, düşünmemek.

dā'im (A.): devamlı sürekli; bk. dāyim.

dā'imā (A.): daima, her zaman.

dāl (A.): Arap alfabesinde d harfinin adı; eğri, bükülmüş.

ḍalālet (A.): doğru yoldan sapma.

dām (F.): tuzak.

dāmād-ı Peyġamber (F.): Hz. Muhammed'in damadı, Hz. Ali.

dāmān (F.): etek; bk. dāmen.

dāmān-ı devlet (F., devlet A.): devlet eteği.

dāmān-ı pīr (F.): pirin eteği.

dāmān-ı ṣāḥib-terbiyet (F., ṣāḥib, terbiyet A.): terbiyeli insan.

dāmen (F.): etek; kr. dāmān.

dāmen-i Aḥmed (F.): Hz. Muhammed'in eteği.

dāmen-i ʿAẕrā vü Şīrīn (F.): Azra ve Şirin'in eteği.

dāmen-i maḥşer (F., maḥşer A.): mahşer gününün eteği.

dāmen-i rāh-ber (F.): rehberin eteği.

dāmen-i sırr-ı ḥaḳīḳat (F., sırr, ḥaḳīḳat A.): hakikat sırrının eteği.

damla (dā+mollā; dā Ç., mollā A.): ders veren hoca, müderris.

dānā (F.): bilgili, bilge.

d. kıl-: hakikatı bilir hale getirmek.

dānālıġ: bilgelik.

dāne (F.): tane.

d. bol-: tane olmak, ufalanmak.

dāne-i gendüm (F.): buğday tanesi.
dāne-i reyḥān (F., reyhan A.): reyhan tanesi.
dār (F.): dar ağacı.
dār (A.): ev, yer, yurt.
Dārāb (k.a.): Darab
dār-ı Manṣūr (F.): Hallac-ı Mansur'un idam edildiği dar ağacı.
dārü'l-beḳā (A.): ahiret.
d. ḳılma-: darü'lbekayı yapmamak.
dārü'l-emān (A.): emin yer.
daş: taş.
dād (A.): Arap alfabesinde ḍ harfinin adı.
da^{c}vā (A.): dâva, mesele, iddia;bk. da^{c}vi
d. ḳıl-: dâva etmek.
dāverī (F.): hükümdarlık.
da^{c}vī (A.): dâva, mesele, iddia; kr. da^{c}va.
d. ḳılma-: dâva etmemek.
da^{c}vī-i ^{c}ışḳ (F., kelimeler A.): aşk dâvası.
da^{c}vī-i ^{c}ışḳ-ı ṣanem (F., kelimeler A.): aşk dâvası.
d. et-: aşk dâvasını etmek.
Dāvūd (k.a.): Hz. Davud.
Dāvūd-ı bā-taḳvā (k.a.): takva sahibi Hz. Davud.
dāy (A. dā'im): daima.
dāyim (A. dā'im): daima, sürekli; kr, dā'im.
d. ḳıl-: daima yapmak.
dāyimā (A. dā'imā): daima, sürekli; kr. dā'imā.
de-: demek, söyiemek.
def^{c} (A.): öteye itme, savma, savulma.
def^{c} -i belā (F., kelimeler A.): belâyı deffetme.
def^{c} -i ġam (F., ġamm A.): gamı deffetmek.
defn (A.): gömme,, gömülme.
d. et-: gömmek.
defter (A.): defter.
d. et-: defter etmek.
d. ḳıl-: defter heline getirmek.
defter-i Ḳālū belā (F., kelimeler A.): Kâlû belâ defteri.
d. ḳıl-: Kâlû belâ defteri yapmak.
defter-i Rūḥü'l-ḳuds (F., kelimeler A.): Cebrâil'in defteri.

deġür-: değdirmek, koymak.
dehān (F.): ağız; bk. dehen.
dehen (F.): ağız; kr. dehān.
d. eṭ-: ağız yapmak, konuşmak.
dehr (A.): dünya.
dehr-i bī-beḳā (F., kelimeler A.): ölümlü dünya.
dehr-i köhne (F.): köhne dünya.
deḳ: gibi, kadar.
dem(F.): zaman.
dem-be-dem (F.): zaman zaman, daima.
deme-: dememek, söylememek.
demī (F.): bir an.
dem-i āḫir (F., āḫir A.): ahir zaman.
dem-sāz (F.): arkadaş, dost, sırdaş.
d. bol-: arkadaş olmak.
deñġiz: deniz.
der (F.): içinde.
d. ḳıl-: içe nüfuz etmek.
der-be-der (F.): kapı kapı gezen, serseri, perişan.
d. eṭ-: serseri yapmak.
der-bend (F.): boğaz, dar geçit.
der-cūş (F.): coşkunluk içinde.
derd (F.): dert, keder, üzüntü; ilâhî aşk.
d. bol-: dert olmak, üzülmek.
der-deşt ü beyābān (F.): çöl ve sahra içinde.
derd-i āfet (F., āfet A.): bir âfetin çektirdiği dert.
derd-i bī-dermān (F.): tedavisi mümkün olmayan dert.
d. ḳıl-: dermansız dert çekmek.
derd-i bī-devā (F., devā A.): devasız dert.
derd-i dāġ (F.): aşk yarasının verdiği acı.
derd-i dil (F.): gönül derdi.
derd-i firāḳ (F., firāḳ A.): ayrılık derdi.
derd-i ḥāl (F., ḥāl A.): hal derdi.
derd-i ʿışḳ (F., ʿışḳ A.): aşk derdi.
derd-i yaman (F., yaman T.): kötü dert.
derdlıġ: dertli.
derdli: dertli.

derd-mend (F.): dertli.

derd-nāk (F.): dertli.

d. kıl-: dert vermek.

derd ü belā (F., belā A.): dert ve belâ.

derd ü elem (F., elem A.): dert ve elem.

derece (A.): derece, mertebe.

derece-i aʿlā (F., kelimeler A.): yükse derece.

derece-i ʿaliyye (F., kelimeler A.): yüksek derece.

derem (F.): para, akçe.

dergāh (F.): kapı, eşik; dergâh, tekke; bk. dergeh.

dergāh-ı ezel (F., ezel A.): ezel dergâhı.

der-ġam (F., ġamm A.): gam içinde.

der-ġażab (F., ġażab A.): gazap içinde.

d. bol-: öfkelenmek.

dergeh (F.): dergâh; kr. dergāh.

der-künc-i her vīrāne (F.): her viranenin köşesinde.

d. bol-: virane köşelerinde olmak.

der-güzer (F.): geçme, geçiş.

d. bol-: geçmek.

der-ḥaḳīḳat (F., ḥaḳīḳat A.): gerçek, gerçek içinde olma.

der-ḥāl (F., ḥāl A.): derhal, hemen, o anda.

der-ḥayret (F., ḥayret A.): hayret içinde.

d. bol-: hayret etmek.

der-i cennet (F., cennet A.): cennet kapısı.

derīçe (F.): pencere; küçük kapı.

der-i dūzaḫ (F.): cehennem kapısı.

der-i maḳṣūd (F., maḳṣūd A.): hedef kapısı.

der-i mey-ḫāne (F.): meyhane kapısı.

der-ḳahr (F., ḳahr A.): kahır çekme.

d. bol-: kahır çekmek.

der-kār (F.): belli, bilinen.

der-kūy-ı melāmet (F., melāmet A.): melâmet köşesinde.

der-maḥal (F., maḥal A.): yerinde.

d. kıl-: yerleştirmek.

dermān (F.): derman, ilâç; çare, güç, kuvvet.

d. bolma-: derman olmamak.

d. eyleme-: derman etmemek.

d. ḳıl-: derman etmek.

der-mānde (F.): biçare, aciz, zavallı.

der-naẓar (F.): nazarda.

der-pīş-i deryā (F.): denizin önünde.

der-pīş-i Mevlā (F.): Allah'ın önünde.

der-rūz-ı cezā (F., cezā A.): kıyamet gününde.

ders (A.): ders.

der-şehr-i aḥzān (F., aḥzān A.): hüzünler şehrinde.

der-tefekkür (F., tefekkür A.): düşüncede

d. bol-: düşünmek.

der-üftāde (F.): âşık, biçare.

dervāze (F.): kale kapısı, şehir kapısı.

dervāze-bān (F.): kale bekçisi.

dervāze-i merg (F.): ölüm kapısı.

dervīş (F.): derviş, bir tarikata bağlanan.

d. bol-: derviş olmak.

dervīze (F.): dilencilik.

deryā (F.): deniz.

d. bol-: manevî bakımdan deniz gibi ulu olmak.

d. ḳıl-: deniz gibi yapmak.

d. ḳılma-: deniz gibi yapmamak.

deryā-dil (F.): derya gönüllü, gönlü geniş.

d. bol-: derya gönüllü olmak.

deryā-yı eḥad (F., eḥad A.): tevhit deryası.

deryā-yı Endīcān (F.): Endican deryası.

deryā-yı ḥaḳīḳat (F., ḥaḳīḳat A.): hakikat deryası.

deryā-yı maṭlab (F., maṭlab A.): istek deryası.

deryā-yı raḥmet (F., raḥmet A.): rahmet deryası.

deryā-yı Sīr (y.a.): Sir deryası.

deryā-yı Şūr (y.a.): Şur deryası.

deryā-yı ᶜummān (F., ᶜummān A.): umman denizi.

der-zamān (F., zamān A.): zaman içinde.

dest (F.): el.

d. ur-: el vurmak.

d. dest: el el, toplu halde.

destār (F.): sarık.

deste (F.): deste, demet, takım.

dest-gīr (F.): elinden tutan, yardımcı.
dest-i ḫālī (F., ḫālī A.): boş el.
dest-i himmet (F., himmet A.): himmet eli.
dest-i irādet (F., irādet A.): irade eli.
dest-i Ḳābil (F.): Kâbil'in kanlı eli.
dest-i kūtāh (F.): kısa el.
dest-i Ṣāliḥ (F.): Hz. Salih'in eli.
dest-i tehī (F.): boş el.
dest ü pā (F.): el ve ayak; bk. dest ü pāy.
dest ü pāy (F.): el ve ayak; kr. dest ü pā.
deşt (F.): çöl, kır.
deşt-i beden (F.): ten çölü.
deşt-i Kerbelā y.a.): Kerbelâ çölü.
deşt-i muḥabbet (F., muḥabbet A.): aşk çölü.
deşt ü ṣaḥrā (F., ṣaḥrā A.): çöl ve sahra.
devā (A.): deva, ilâç, çare.
d. bol-: çare olmak.
d. ḳıl-: derdine derman olmak.
devāmet (A.): devam, devamlılık.
devāsız: çaresiz.
devā-yı merḥamet (F., kelimeler A.): merhamet devası.
d. ḳıl-: merhamet etmek, acımak.
devlet (A.): devlet, ikbâl, baht açıklığı.
devlet-ḫᵛāh (F.): devlet isteyen.
devlet-i dīdār (F.): didarı görme devleti.
devlet-i dil-dār (F.): sevgilinin verdiği devlet.
d. bol-: sevgiliye kavuşmak.
devletlıġ: devletli.
devlet-i faḳr (F., faḳr A.): fakr devleti.
devlet-i ḫan (F., han A.): han devleti.
devlet-i şāhāne (F.): büyük devlet.
devlet-i ᶜuẓmā (F., kelimeler A.): büyük devlet.
devlet-i vaṣl (F., kelimeler A.): sevgiliye kavuşma devleti.
devr (A.): devir, dönme; zaman.
devrān (A.): dünya, felek, zaman, talih, devir.
devrān-ı cihān (F.): cihan devranı.
devr-i ḳamer (F., kelimeler A.): Ay'ın dolaşması.

devr-i ḳıyāmet (F., kelimeler A.): kıyamet zamanı.
devr-i rūşen (F.): parlak devir.
devr ü devrān (F.): devir ve devran.
devvār (A.): devreden, çok dönen.
d. bolma-: devretmemek.
dırahşān (F.): parlak.
d. bolma-: parlamamak.
dıraḫt (F.): ağaç.
dıraḫt-ı bā-ṣemer (F., ṣemer A.): meyvalı ağaç.
dıraḫt-ı ṭūbā (F., ṭūbā A.): tuba ağacı.
Dicle (n.a.): Dicle nehri.
dīdār (F.): yüz, çehre.
dīdār-ı bī-çūn (F.): eşi olmayan güzel yüz; Allah'ın didarı.
dīde (F.): göz.
dīde-i ḅāṭın (F., bāṭın A.): gönül gözü.
dīde-i bīnā (F.): gören göz; uyanık.
dīde-i giryān (F.): ağlayan göz.
dīde-i ḫūn-bār (F.): kanlı yaş döken göz.
dīde-i nā-maḥrem (F., maḥrem A.): mahrem olmayan göz.
dīde-i pür-nem (F.): yaşlı göz.
dīde-i Ya'ḳūb (F.): Hz. Yakub'un görmeyen gözü.
dīde-pür-nem (F.): yaşlı göz.
d. bolma-: gözü yaşlı olmamak.
diger: başka.
dihḳān (F.): çiftçi, köylü.
dikḳat (A.): dikkat, ince arama.
dil (F.): gönül, kalb.
d. berme-: gönül vermemek.
dil-ārām (F.): gönül alan, gönül kapandil-aver (f.): yiğit, yürekli.
dil-bend (F.): gönül bağlayan.
dil-bend-i cān (F.): gönül bağlayan.
dil-ber (F.): dilber, gönül kapan.
d. bol-: dilber olmak.
dil-berā (F.): ey dilber.
dil-ber-i ḫoş-lehce (F., lehce A.): güzel sözlü dilber.
dil-ber-i ḫoş-zebān (F.): güzel sözlü dilber.
dil-ber-i muṭrıb (F., muṭrıb A.): çalgı çalan dilber.

dil-ber-i ra^{c}nā (F., ra^{c}nā A.): güzel dilber.

dil-dār (F.): sevgili.

d. ol-: sevgili olmak.

dil-dār-ı cemāl (F., cemal A.): güzel sevgili.

dil-dārī (F.): güzellik.

dil-dārlıġ: güzellik.

dile-: dilemek.

dil-efgār (F.): gönlü yaralı; âşık.

dil-figār (F.): gönlü yaralı; âşık.

dil-gīr (F.): gönül tutan, kalbe sıkıntı veren; kırgın.

dil-ḫasta (F.): gönlü hasta; âşık.

dil-i merdāne (F.): mertçe davranan gönül.

dil-i ṣad-pāre (F.): yüz parça olmuş gönül; perişan.

d. bol-: gönlü parça parça olmak.

dil-i şeb (F.): gece yarısı.

dil-vīrān (F.): yıkılmış, viran gönül.

dil-keş (F.): gönül çekici.

dil-rīş (F.): gönlü yaralı.

dil-rübā (F.): gönül kapan.

dil-siyeh (F.): gönlü kara.

dil-şād (F.): gönlü hoş, sevinmiş.

d. bolma-: sevinmemek.

dil-şikeste (F.): gönlü kırık, hüzünlü.

dimāġ (A.): dimağ, beyin.

dīn (A.): din, ilâhî nizam.

dīn-i İslām (F., kelimeler A.): İslâm dini.

dīn-i şer^{c}-i Aḥmed (F., kelimeler A.): İslâm dini.

dirīġ (F.): esirgeme.

dīv (F.): dev.

dīvāne (F.): divane, deli.

d. bol-: delirmek.

d. bolma-: divane olmamak.

d. ḳıl-: delirtmek.

dīvāne-ḥāl (F., ḥāl A.): delilik.

d. bol-: delirmek; âşık olmak.

dīvāne-i cān (F.): can divanesi.

dīvāne-i Ḥaḳ (F., Ḥaḳḳ A.): Allah âşığı.

dīvāne-i Ḥak taᶜālā (F., taᶜālā A.): Allah âşığı.
dīvāne-i ṣāḥib-dil (F., ṣāḥib A.): âşık.
dīvānelıġ: divanelik.
Dīvāne Meşreb (k.a.): Divane Meşreb
dīvāne-vār (F.): divane gibi.
dīvāne-veş (F.): divane gibi.
d. eṭ-: dliye döndürmek.
dīvār (F.): duvar.
dīv-i laᶜin (F., laᶜin A.): melun dev; şeytan.
diyār (A.): diyar, memleket.
dola: dolu.
dōst (F.): dost, arkadaş.
dōst-ı Ḫudā (F.): Allah'ın dostu.
dōst-ı yaḳīn (F., yakin A.): gerçek dost.
duᶜā (A.): dua, niyaz.
d. al-: hakkında hayır duada bulunmak.
d. eyle-: dua etmek.
d. ḳıl-: dua etmek.
d. ḳılma-: dua etmemek.
duᶜā-gūy (F.): duacı.
duᶜā-yı bī-eṯer (F., kelimeler A.): kabul görmeyen dua.
d. bol-: tesirsiz dua olmak.
duᶜā-yı bilā-nihāye (F., kelimeler A.): sonsuz dua.
d. ḳıl-: sonsuz dualar etmek.
duᶜā-yı ḫayr (F., kelimeler A.): hayır dua.
d. ḳıl-: hayır dua etmek.
duᶜā-yı merd-i tenhāyī (F.): tenha bir köşeye çekilmiş insanın duası.
duᶜā-yı yeñgi (F., yeñgi T.): yeni dua.
dūçār (F.): tutulmuş, yakalanmış.
d. ol-: tutulmak.
dūd (F.): duman, tütün.
dūd-ı āh (F.): beddua.
duḫter (F.): kız.
dur-: durmak, kalkmak.
dūş (F.): omuz.
dūzaḫ (F.): cehennem.
dü-bārā (F.): iki defa.

dü-dīde (F.): iki göz.
dü-gāne (F.): çift, ikiz, ikki rekât namaz.
d. oḳu-: namaz kılmak.
dükān (A. dükkān): dükkân; kr. dükkān.
dükān-ı maᶜrifet (F., kelimeler A.): marifet dükkânı.
dükkān (A.): dükkân; kr. dükān.
dükkān-ı ᶜirfān (F., kelimeler A.): irfan dükkânı.
Düldül-süvār (F.): Düldül adlı atın binicisi; Hz. Ali.
dünyā (A.): dünya, içinde yaşadığımız âlem.
dünyā-yı bī-vefā (F., kelimeler A.): vefasız dünya.
dünyā-yı dūn (F., kelimeler A.): aşağılık dünya.
dünyā-yı fānī (F., kelimeler A.): ölümlü dünya.
dünyā-yı pelīd (F.): kötü dünya.
dür (A. dürr): inci.
dür-dāne (F.): inci tanesi.
d. bol-: inci olmak.
d. bolma-: inci olmamak.
dür-dāne-i ḳıymet-bahā (F., ḳıymet A.): kıymetli inci.
dür-efşān (F.): inci saçan.
dür-i deryā (F): deniz incisi.
dür-i ḳıymet-bahā (F.): kıymetli inci.
d. ḳıl-: değerli kılmak.
dür-i nā-yāb (F.): değerli inci.
dür-i yek-dāne (F.): iri taneli inci.
d. bol-: iri taneli inci olmak.
dürr-i ġalṭan (F.): yuvarlak inci.
dürr-i maḳālāt-ı Muḥammed (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in inci değerindeki sözleri.
dürr-i maḳṣūd (F., kelimeler A.): maksat incisi.
dürr-i semen (F., kelimeler A.): değerli inci.
dürr-i yek-tā (F.): eşsiz değerindeki inci.
dürr-i yetīm (F.): sedefinde tek olarak çıkan büyük inci; Hz. Muhammed.
dürr ü gevher (F.): inci ve cevher; bk. dür ü gevher.
dürūd (F.): dua medih; selâm.
dür ü gevher (F.): inci ve cevher; kr. dürr ü gevher.
dür ü mercān (F., kelimeler A.): inci ve mercan.
dürüst (F.): dürüst, düzgün, sağlam.
d. bol-: dürüst olmak.

d. ḳıl-: dürüst kılmak.

düşmen (F.): düşman.

düşmen-i ḫ^{v}īş (F.): kendi düşmanı, soy sop düşmanı.

düşmen-i rūḥ u ten (F., rūḥ A.): ruh ve ten düşmanı.

dü-tā (F.): iki kat, bükülmüş, kambur.

d. bol-: bükülmek.

düveym (F.): ikinci.

-E-

e- (<eṛ-): ana yardımcı fiil, imek.

ebed (A.): sonu olmayan, gelecek zaman.

ebr-i menn (F., menn A.): iyilik bulutu.

ebr-i nev-bahār (F.): ilkbahar bulutu.

ebr-i nīsān (F.): nisan bulutu.

ebrū-kemān (F.): keman kaşlı.

ebter (A.): kuyruğu kesik.

e. ḳıl-: faydasız etmek.

Ebū Bekr (k.a.): ilk İslâm halifesi olan Hz. Ebu Bekir.

Ebū Bekr-i Ṣıddīḳ (k.a.): Hz. Ebu Bekir.

Ebü'l-feyż Ḫan (k.a.): Ebülfeyz Han.

Ebü'l-ġāzī Ḫan (k.a.): Ebülgazi Han.

Ebü'lḳāsım (k.a.): Ebülkasım; Hz. Muhammed.

E. +ā : Ey Ebülkasım.

ebyāt (A.): beyitler.

ecdād (A.): dedeler, büyük babalar, atalar.

ecel (A.): ecel, ömrün sonu.

ecr-i şāgird (F., ecr A.): çırak.

edeb (A.): edep, iyi terbiye, naziklik, zariflik.

Edhem (k.a.): İbrahim Edhem.

Edhem-i bī-nevā (k.a.): İbrahim Edhem.

Edhem-ṣıfat (F., ṣıfat A.): İbrahim Edhem gibi.

E. bol-: İbrahim Edhem gibi olmak; onun gibi riyazete çekilmek.

ef^{c}āl (A.): işler, ameller.

efḍal (A.): daha faziletli, en üstün.

efġān (F.): inleme, acı ile bağırıp, çağırma.

e. ḳıl-: inlemek.

e. ḳıl-: inletmek.

efgār (F.): yaralı, sakat.

e. bol-: yaralanmak.

eflāk (A.): felekler, gökler.

efsāne (F.): efsane, nakledilen haber.

e. bol-: efsane olmak.

e. bolma-: efsane olmamak.

efsūs (F.):yazık, eyvah.

e. ḳıl-: üzülmek.

efsūs u nedāmet (F., nedāmet A.): üzüntü ve pişmanlık.

e. eyle-: pişman olmak.

efzūn (F.): fazla,çok, aşkın.

ege: sahip; kr. İge.

eger (F.): eğer, şayet.

egerçi (F.): her ne kadar.

egesiz: sahipsiz.

egri: eğri.

Eḥad (A.): tek, bir; Allah.

ehl (A.): ehil, yabancı olmayan; sahip, malik.

ehl-i ᶜālem (F., kelimeler A.):dünya ehli; ahireti düşünmeyen.

ehl-i ᶜāşıḳ (F., ᶜāşıḳ A.): âşıklar.

ehl-i beyt (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in ailesi.

ehl-i cennet (F., kelimeler A.): cennetlikler.

ehl-i derd (F.): dert ehli, dertliler.

ehl-i dīn (F., kelimeler A.): din ehli, dindarlar.

ehl-i dūzaḫ (F.): cehennemlikler.

ehl-i dünyā (F., kelimeler A.): dünya ehli; ahireti düşünmeyenler.

ehl-i evlād-ı şehīd-i Kerbelā (F., kelimeler A.): Hz. Hüseyin'in soyundan gelenler.

ehl-i fenā (F., kelimeler A.): insanlar.

ehl-i füccār (F., kelimeler A.): günahkârlar.

ehl-i ġaflet (F., kelimeler A.): gaflet içinde olanlar.

e. bol-: gaflet içinde olmak.

ehl-i Ḥaḳ (F., kelimeler A.): imanı bütün insanlar.

ehl-i ḥaḳīḳat (F., kelimelerA.): hakikat peşinde olanlar.

ehl-i hevā (F., kelimeler A.): nefsine düşkün olanlar.

ehl-i hidāyet (F., kelimeler A.): hidayete erenler.

ehl-i īmān (F., kelimeler A.): inananlar.

e. ḳıl-: imanlı kılmak, inandırmak.

ehl-i Ken^{c}ān (F., kelimeler A.): Kenanlılar.

ehl-i ḳıbāb (F., kelimeler A.): tasavvuf ehli.

ehl-i ḳıyāmet (F., kelimeler A.): kıyamet ehli.

ehl-i küfr (F., kelimeler A.): küfür içinde olanlar.

ehl-i ma^{c}nā (F., kelimeler A.): mâna ehli.

ehl-i meclis (F., kelimeler A.): meclis ehli.

ehl-i mücāvir (F., kelimeler A.): ibadet edenler.

ehl-i naẓar (F., kelimeler A.): nazar ehli.

ehl-i nedīm (F., kelimeler A.): günahlarından pişman olanlar.

ehl-i sa^{c}ādet (F., kelimeler A.): saadet ehli.

ehl-i ṣābir (F., kelimeler A.): sabırlılar.

ehl-i selāmet (F., kelimeler A.): selâmete ermiş olanlar.

ehl-i sülūk (F., kelimeler A.): bir tarikata bağlananlar.

ehl-i sünnet (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in yolunda olanlar.

ehl-i tā^{c}at (F., kelimeler A.): ibadet ehli.

e. bol-: ibadet etmek.

ekābir (A.): büyükler, devlet ricalı.

ekber (A.): en büyük.

eken: eken.

ekme-: ekmeemek.

eknūn (F.): şimdi.

ekṣer (A.): en çok.

el-aḥbārü'l-muḳarrebīn (A.): Allah'a yakın meleklerin haber verdikleri.

el-^{c}ateş(A.): susuzluk.

elbette (A.): elbette, kesin olarak.

el: el.

el: yabancı.

elem /A.): elem, keder, dert, acı.

elemlik: elemli.

elem-zede (F.): elemli, kederli.

elem-zede-i ġarḳa-ı günāh (F., ġarḳa A.): günah batağına batmış elemli.

Elest (A.): ruhların yaratıldığı zaman.

elf (A.): Arap alfabesinde elif harfinin adı; kr. elif.

el-ġaraż (A.): sözün kısası.

el-ġavṣ-ı ḥaḳīḳat (F., kelimeler A.): hakikatı bulan büyük veli.

el-ḥaḳ (A.): doğrusu.

el-ḥāl (A.): şimdiki halde.

el-ḥaẕer (A.): sakın.

elif (A.): Arap alfabesinde elif harfinin adı; kr. elf.

elif-i ālā-yı Muḥammed (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in elif gibi dik olan bayrağı.

elif-lām (A.): el.

e. ḳıl-: el bağlamak.

elif-nāme (F.): alfabetik sıraya göre yazılmış manzume.

elḳāb-ı yārān-ı kibār (F., elḳāb, kibār A.): kibar dostların ünanları.

el-ḳıṣṣa (A.): sözün kısası.

ellig: elli.

elmās (Yu.): elmas.

ẹlme-: ilmemek.

eltāf (A.): lutuflar, iyilikler.

elvān (A.): renkler, çeşitler.

el-vedāᶜ (A.): elveda.

ẹm-:emmek.

emān (A.): emniyet, eminlik, yardım dileme.

e. ḳıl-: yardım dilemek.

e. ol-: emin olmak.

e. tap-: yardım bulmak.

emānet (A.): emanet; doğruluk üzere olma.

ẹmdi: şimdi.

ẹmekdaş: kardeş.

ẹmes: değil.

ẹmgen-: zahmet çekmek.

emīn (A.): emin, emniyet sahibi.

e. eyle-: korumak, sağlamlaştırmak.

emīr (A.): emir, baş, bey.

e. eyle-: baş etmek.

emr (A.): iş, emir, buyruk.

e. bol-: emrolmak.

e. bolma-: emrolmamak.

e. ẹt-: emretmek.

e. ẹtme-: emretmemek.

e. ḳıl-: emretmek.

emr-i Ḫudā (F.): Allah'ın emri.

emr-i pīr (F.): pirin emri.

emr ü ferm̄ān (F.): emir ve buyruk.

e. eyle-: emretmek.

emṡāl (A.): kıssalar, hikâkeler, destanlar.

emüz-: emzirmek.

emvāl (A.): mülkler.

enbiyā (A.): müstakil şeriat saihbi olmayan paygambeler.

enbiyā-yı mürselīn (F., kelimeler A.): gönderilmiş peygamberler.

encümen (F.): cemiyet, meclis, şura.

endām (F.): vücut, beden.

endāz (F.): atıcı.

endāze (F.): ölçü, ölçek, derece.

endekī (F.): az, azıcık.

Endīcān (y.a.): Endican.

endīşe (F.): endişe, düşünce; kaygı.

e. kıl-: endişe etmek.

endīşe-i ḥūrşīd-i cemāl (F., cemāl A.): güneş yüzlü sevgilinin endişesi.

endīşe-i ḳadd (A. ḳadd): sevgilinin boyunu düşünme.

endīşe-i mātem (F., mātem A.): matem endişesi.

endīşe vü ġam (F., ġamm A.): kaygı ve düşünce.

endūh (F.): gam, keder, kaygı, üzüntü.

endūh-ı dil-ārā-yı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in kaygısı.

engūr (F.): üzüm.

engübīn-i nev-bahār (F.): ilkbahar balı.

engüşterī (F.): yüzük.

enīn (A.): inleme.

e. ḳılma-: inlememek.

enīs (A.): dost, arkadaş; sevgili.

envār (A.): ışıklar, nurlar, aydınlıklar.

envār-ı İlāhī (F., kelimeler A.): İlâhî nurlar.

envār-ı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in nuru.

enver (A.): en parlak.

ẹr: er, koca.

ẹr: eger.

ẹr-: ermek, yetişmek.

ẹr-: ermek, imek, ana yardımcı fiil.

Ẹrdane (k.a.): Erdane.

ẹri-: erimek.

erīke (A.): taht.
erkān-ı devlet (F., kelimeler A.): devlet büyükleri.
erkān-ı ḥac (F., kelimeler A.): haccın rükünleri.
erkān-nişīn (F.): direklerde oturan.
Ermenī-i rū-siyāh (F.): kara yüzlü Ermeni.
erre (F.): bıçkı, testere.
ẹrte: yarın.
ẹ. bol-: yarın olmak.
ẹrterak: en erken.
ervāḥ (A.): ruhlar.
e. bol-: ruh olmak.
ervāh-ı Bū Bekr ü ᶜÖmer (F.): Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer'in ruhları.
erzāḳ (A.): yiyecekler, azıklar.
erzān (F.): ucuz.
e. bolma-: ucuz olmamak.
esās-ı salṭanat (F., kelimeler A.): saltanatın esası.
esbāb-ı tekfīn (F., kelimeler A.): kefenleme.
e. ḳıl-: kefenlemek.
esedu'llāh-ı ġālib (F., kelimeler A.): Hz. Ali.
eṯer (A.): eser, nişan, iz, alâmet.
e. ḳıl-: iz bırakmak.
e. ḳılma-: iz bırakmamak.
esir-i gam (F., kelimeler A.): gam esiri.
e. bol-: gama esir olmak.
esir-i nefs-i ser-gerdan (F., esir, nefs A.): perişan nefsin esiri.
eski: eski.
esrār (A.): sırlar.
esrār (A.): esrar.
esrār-ı ᶜışḳ (F., kelimeler A.): aşkın sırları.
esrār-ı kān (F., kelimeler A.): esrar ocağı.
esrar-ı maᶜna (F., kelimeler A.): manevî sırlar.
esrār-ı nihān (F.): gizli sırlar.
es-selām (A.): selâm.
e. beṛ-: selâm vermek.
eş-: eşmek.
eşek: eşek.
eşik: eşik, kapı aralığı.

eşit-: işitmek, duymak.

eşk (F.): göz yaşı.

eşk-i derd-ālūd-ı çeşm-i ḫūn-feşān (F.): kanlı gözün dertli göz yaşları.

eşk-i ḫūn-ālūd (F.): kanlı göz yaşı.

eşk-i nedāmet (F., nedāmet A.): pişmanlık göz yaşları.

eşref (A.): para birimi.

eşyā (A.): eşya, şeyler, nesneler.

ẹt-: etmek.

ẹ. -e kör-: ede görmek.

ẹ. e körme-: ede görmemek, edememek.

ẹteya'lma- (<ẹte+alma-): edememek.

etek: etek.

ẹtküçi: edici.

evc (A.): yüce, en yüksek nokta, doruk.evc-i felek (F., kelimeelr A.): feleğin en yüce noktası.

evel (A. evvel): evvel, önce, ilk, birinci; bk. evvel.

evlād-ı cāhil (F., kelimeler A.): cahil evlat.

evlād-ı ḥażret (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in soyundan gelen.

evlād-ı insān (F., kelimeler A.): insan oğlu.

evlād-ı peyġamber (F.): peygamber evladı, Hz. Peygamber'inh soyundan gelenler.

evliyā (A.): evliya, veliler, ermişler.

e. bol-: evliya olmak.

e. ẹt-: evliya etmek.

evliyā'ī (A.): evliyalık.

evliyā-yı ᶜazīz-i mükerrem (F., kelimeler A.): değerli ve aziz evliya.

evliyā-yı ber-ḥaḳ (F., kelimeler A.): hak üzere olan evliya.

e. bol-: Hakk'ın dostu olmak.

evliyā-yı ber-kemāl (F., kelimeler A.): olgunlaşmış evliya.

evliyā-yı Muṣṭafā (F.): Hz. Mustafa'ya dost olma.

e. ḳıl-: Hz. Mustafa'ya dost olmak.

evliyā-yı vaḳt (F., kelimeler A.): zamanın evliyası.

e. bol-: zamanın evliyası olmak.

evliyā-yı zamān (F., kelimeler A.): zamanın evliyası.

e. bol-: zamanın evliyası olmak.

evtād-ı mükemmel (F., kelimeler A.): sağlam direkler.

evvel (A): evvel, ilk; kr. evel.

evvelā (A.): ilk önce.

evvelīn (A.): evvelkiler.

evvelīn ü āḫirīn (F., kelimeler A.): evvelkiler ve sonrakiler.
evvel ü āḫir (F.): önce ve sonra.
eyā (F.): ey, hey.
eyle-: eylemek, yapmak.
eymen (A.): hayırlı, talihli.
eyvān (F.): eyvan, büyük sofa, salon.
eyyām (A.): günler.
eyyām-ı bahār (F.):ilkbahar günleri.
e. bol-: ilk bahar günlerinin gelmesi.
eyyām-ı ḥac (F., kelimeler A.): hac mevsimi.
eyyām-ı vaṣl (F., kelimeler A.): sevgiliye kavuşma zamanı.
e. bolma-: sevgiliye kavuşmamak.
Eyyūb (k.a.): Hz. Eyyub.
E. nebī: Hz. Eyyub.
E. nebiyyu'llāh: Hz. Eyyub
Eyyūb-ı dānā (k.a.): bilgi sahibi Hz. muhammed.
eyyühe'n-nās (A.): ey insanlar.
eyyühe's-sultān-ı ᶜādil (F., kelimeler A.): ey adil sultan.
ez-: ezmek.
ez-berāy-ı mātem (F., matem A.): matem yüzünden.
ez-berāy-ı sırr-ıbende(F., sırr A.): kul sırrı yüzünden.
ez-yār-ı Ḫudā (F.): Allah'ın dostundan.
ez-bustān-ı ᶜışḳ (F., ᶜışḳ A.): aşk bahçesinden.
ezel (A.): ezel, başlangıcı olmayan; her zaman var olan.
ez-günāh (F.): günahtan.
ez-ḫūn-ı ciger (F.): ciğer kanından.
ez-kesāfet (F., kesāfet A.): karanlıktan, bulanıklıktan, kirden.

-F-

faḫr (A.): övünme, şref, fazilet.
faḳīh (A.): fakih, fıkıh ilminin üstadı.
faḳīr (A.): fakir, fakr sahibi.
fakirlıġ: fakirlik.
faḳr (A.): fakr, ihtiyaç, yoksulluk.
fālān (A.): falan, herhangi birisi.
fālih-i miftāḥ (F., kelimeler A.): şifreyi çözen.

fānī (A.): ölümlü, geçici.

f. bol-: ölümlü olmak.

f. dünyā: ölümlü dünya.

fānūs (A.): fanus, cam kapak, büyük fener.

fārıġ-ı endīşe (F., farıg A.): rahat, mutlu.

f. bolma-: rahat olmamak.

Fārisī (F.): Farsça.

farḳ (A.): fark, ayrılık, başkalık.

farḳ (F. farak): baş tepesi.

farż (A.): farz. Allah'ın açık ve kesin şekilde buyurduğu emirler.

f. bol-: farz olmak.

farż-ı müttefaḳ (F., kelimeler A.): kesin ve belirli olan farz.

fāsıḳ (A.): Allah'ın emirlerine uymayan, günah işleyen.

faṣl-ı bahār (F., fasl A.): ilkbahar.

fāş (F.): meydana çıkarma, açığa vurma.

f. ḳılma-: açığa vurmamak.

fātiḥ (A.): fetheden, açan.

f. beṛ-: müsaade vermek.

Fātiḥa (A.): Kur'ân-ı Kerîm'in birinci suresi.

Fāṭıme (k.a.): Hz. Muhammed'in en küçük kızı; Hz. Fatime.

fāżılü'r-rü'yet (A.): fazilet sahibi yönetici.

faż (A.): iyilik, fazilet, lutuf.

fażlu'llāh (A.): Allah'ın lutfu.

fe (A.): Arap alfabesinde f harfinin adı.

fedā (A.): feda, uğruna verme, kurban.

f. bol-: feda olmak.

f. eyle-: feda etmek.

f. ḳıl-: feda etmek.

f. ḳıldur-: feda ettirmek.

fedāyī (A. fedā'ī): fedayî, canını esirgemeyen.

f. ḳıl-: canını feda etmeek.

fehm (A.): anlama, kavrama.

f. ḳıl-: anlamak, kavramak.

felek (A.): felek, gök yüzü, sema.

felek-ḫāne (F.): felekhane, sema.

felek-i der-sār (F.): ölüm feleği.

fenā (A.): fena, yokluk, yok olma; nefis bağlarından ayrılma.

f. bol-: nefis bağlarından ayrılmak.

f. bolma-: nefis bağlarından ayrılmamak.

f. ḳıl-: nefis bağlarından ayırmak.

ferāġat (A.): feragat, vazgeçme, el çekme.

f. ḳıl-: vazgeçmek.

ferāḥ (F.): bol, geniş, açık.

f. eyle-: geniş eylemek.

ferāmūş (F.): unutma.

ferd (A.): tek, yalnız.

ferdā-yı ḳıyamet (F., ḳıyamet A.): kıyamet günü.

ferd-i tenhā (F.): yalnız adam.

ferec (A.): gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma, teselli, zafer.

Ferhād (k.a.): Ferhad, bir masal kahramanı.

Ferhād-ṣıfat (F., sıfat A.): Ferhad gibi.

ferişte (F.): melek.

ferişte-i nūr-ı ᶜazīz (F., nūr, ᶜazīz A.): aziz nur meleği.

fermān (F.): ferman, buyruk.

f. bol-: buyurulmak.

f. eyle-: buyurmak.

f. ḳıl-: buyurmak.

fermān-berdār (F.): fermana uyan.

fersaḫ (A.): üç millik mesafe.

feryād (F.): feryat, acı ile bağırıp çağırma.

f. eṭ-: feryat etmek.

f. eyle-: feryat etmek.

f. ḳıl-: feryat etmek.

feryād-ı āh u nāle (F.): ah ve inleme feryadı.

f. ḳıl-: ah ile inlemek.

feryād-res (F.): feryat edenin imdadına yetişen.

ferzāne (F.): hakim, filozof; nefis bağlarından sıyrılmış derviş.

ferzend (F.): evlât, oğul.

ferzend-i ādem (F., ādem A.): insan oğlu.

ferzend-i ercümend (F.): şerefli, seçkin çocuk.

ferzend-i ḳuṭb-ı zamān (F., ḳuṭb, zamān A.): zamanın şeyhinin çocuğu.

ferzend-i nā-ḳābil (F., ḳābil A.): yaramaz çocuk.

fes: fes.

feṭānet (A.): zihin açıklığı.

feṯḥ (A.): fetih, açma, açılma.

f. āyeti: Fetih suresinin ayeti.

feṯḥ-i bāb (F., kelimeler A.): kapının açılması.

feṯḥ-i kōñgül (F., kōñgül T.): gönlün açılması.

feṯḥ ü nuṣret (F., kelimeler A.): fetih ve zafer.

fetīle (A.): lâmba fitili.

f. fetīle: fitil fitil; dağınık.

feyż (A.): feyiz, bolluk, bereket.

feyż-i Allāh (F., kelimeler A.): Allah'ın feyzi.

feyż-i envār (F., kelimeler A.): ışıkların feyzi.

feyż-i Ḥaḳ (F., kelimeler A.): Hakk'ın feyzi.

feyż-i raḥmet (F., kelimeler A.): rahmetin bolluğu.

feyż ü fütūḥ (F., kelimeler A.): feyiz ve gönül ferahlığı, zafer.

f. al-: feyiz ve üstünlük almak.

fırṣat (A.): fırsat, uygun zaman, elverişli durum.

fısḳ (A.): Hak yolundan ayrılma, günah, suç.

fısḳ-ı pinhānī (F.): gizli suç.

fısḳ u fücūr (F., kelimeler A.): suç ve günah.

fısḳ u ʿiṣyān (F., kelimeler A.): suç ve isyan; Allah'a isyan.

fiġān (F.): figan, inleme.

f. eṭ-: feryat etmek.

f. eyle-: feryat etmek.

f. ḳıl-: feryat etmek.

fiġār (F.): yara.

f. bol-: yaralanmak.

f. eṭ-: yaralamak.

fikr-i diger (F. fikr A., diger T.): başka fikir.

fikr-i ġam (F., kelimeler A.): gam düşüncesi.

fīl (A.): fil.

f. eyle-: fil gibi yapmak.

fiʿl (A.): fiil, hareket, iş.

fil-bān (F.): fil sürücüsü.

fiʿl -i bed (F.): kötü fiil.

fi l-meṯel (A.): meselâ, misâldeki gibi.

fi l-muḥāl (A.): olmayacak, imkânsız.

fiʿl-i şeyṭān (F., kelimeler A.): şeytana yakışır hareket.

firāḳ (A.): ayrılık, sevdiğinden ayrı düşme.

firāḳ-ı Afaḳ Ḫ͡vācem (F.): Afak Hocam'dan ayrı düşme.
firāḳ-ı Beytu'llāh (F., kelimeler A.): Beytullah'tan ayrı düşme.
firāḳ-ı derd-i Yūsuf (F.): Hz. Yusuf'tan ayrı düşme derdi.
firāḳ-ı māh-ı Kenᶜān (F.): Kenân ay'ından ayrı düşme; Hz. Yusuf'tan ayrı düşme.
firāḳ-ı mātem-i ol (F, mātem A, ol T.): onun mateminden ayrı düşme.
firāḳ-ı şehīdān-ı Kerbelā (F., kelimeler A.): Kerbelâ şehitlerinden ayrı olma.
firāḳ-ı zār (F.): inleten ayrılık.
firāvān (F.): çok, bol, fazla, aşırı.
Firᶜavn (k.a.): Firavun, eski Mısır hükümdarı.
firīb-ger (F.): aldatıcı.
firḳat (A.): ayrılık, ayrılış.
firḳat-ı vaṣl (F., kelimeler A.): ayrılık.
fitne-i tamām-ı ᶜālem (F., kelimeler A.): dünyanın bütün fitnesi.
fuḳarā (A.): fakirler, yoksullar.
fūlād (A.): çelik.
Furḳān (A.): Kur'ân-ı Kerîm.
fużalā (A.): faziletliler.
füccār (A.): günahkârlar, kötü huylular.
fütūḥ (A.): gönül ferahlığı, sevinç, ilâhî lutfa kavuşma.
füzūn (F.): çok fazla.

-G-

ġabrā (A.): yer yüzü.
ġaddār (A.): zulmeden, acımasız.
Ġaffār (A.): kullarının günahlarını affeden Allah.
ġāfil (A.): gafil, Allah'ın emirlerini unutan.
ġ. bol-: gaflet içinde olmak, Allah'tan habersiz olmak.
ġ. bolma-: uyanık olmak; Allah'a yönelmek.
ġāfir -i nūr-ı fi'ẕ-ẕulem (F., kelimeler A.): karanlığa batanları affeden.
ġaflet (A.): gaflet. Allah'tan uzaklaşıp faydasız şeylerin peşinden koşma.
Ġafūr (A.): suç bağışlayan Allah.
gāh (F.): bazen; bk. geh.
g. gāh: zaman zaman.
g. gāhī: zaman zaman.
gāhī (F.): bazan bk. gehi.
gāʾib (A.): kayıp, görünmeyen.

ġ. bol-: kaybolmak.

ġalaṭ (A.): yanlış, yanılma.

ġalebe (A.): yenme, üstünlük.

ġ. ḳıl-: yeanmek, üstün duruma gelmek.

ġālib (A.): galip, üstün gelen.

ġ. ḳel-: yenmek.

ġam (A. ġamm): gam, keder, kaygı, üzüntü.

ġam-gīn (F.): gamlı, çok dertli.

ġam-güsār (F.): gam ortağı, arkadaş.

ġam-ḫāne-i hicrān (F., kelimeler A.): ayrılık gamının evi; hüzün evi.

ġam-ḫᵛār (F.): gam yiyen; kederli, kaygılı, üzüntülü.

ġam-ı dil-dār (F.): segilinin çektirdiği gam.

ġam-ı firāḳ (F., kelimeler A.): ayrılık üzüntüsü.

ġam-ı ḥasret (F., kelimeler A.): hasretin verdiği üzüntü.

ġam-ı hecr (F., kelimeler A.): ayrılık üzüntüsü.

ġam-ı ᶜışḳ (F., kelimeler A.): aşk üzüntüsü.

ġam-ı ümmet (F., kelimeler A.): ümmetin gamı.

ġamlik: gamlı.

ġammāz (A.): fitneci. iftiracı.

ġam-nāk (F.): gamlı, dertli.

ġamze (A.): süzgün bakış; çene ve yanak çukurluğu.

ġ. ḳıl-: süzmek.

ġam-zede (F.): gamlı, üzüntülü.

ġ. bol-: üzülmek.

ġamze-i nāz (F.): nazlı yan bakış.

ġamzelik: gamzeli.

ġanī (A.): zengin, varlıklı.

ġ. ḳıl-: zengin etmek.

ġanīmet (A.): ganimet, emeksiz kazanç, düşmandan alınan mal.

Ġār tepe (y.a.): Gar tepesi.

ġaraż (A.): hedef, maksat, istek.

ġarġara (A.): gargara, br sıvıyı boğazda çalkalama; halka.

ġār-ı fenā (F., kelimeler A.): fanilik mağarası.

ġarīb (A.): garip, kimsesiz, yurdundan ayrı olan; bu dünyada yaşayanlar.

ġ. bol-: garip olmak.

ġ. ol-: garip olmak.

ġarīb-i kārvān (F.): kervanın garibi olma.

ġarīb-i bī-nevā (F.): sesi çıkmayan garip.

ġarīb ü nā-tüvān (F.): garip ve güçsüz.

ġ. bol-: garip ve güçsüz olmak.

ġarīblıġ: gariplik; bk. gariblik.

ġarīblik: gariplik; kr. ġarīblıġ.

ġarīb-nüvāz (F.): kimsesizleri koruyan.

ġarīb-zede (F.): garip.

garīḳ-i raḥmet (F., kelimeler A.): rahmete gark olma.

ġ. bol-: rahmete gark olmak.

ġarḳ (A.): suya batma, boğulma.

ġ. bol-: gark olmak.

ġ. eṭ-: gark etmek.

ġ. eyle-: gark etmek.

ġarḳa-ı ᶜiṣyān (F., kelimeler A.): isyana gark olma.

ġ. ḳıl-: isyana gark etmek.

ġarḳa-ı maġfiret-deryā (F., magfiret A.): mağfiret denizinde gark olmuş.

ġarḳa-ı ṭūfān (F., kelimeler A.): tufana gark olmuş.

ġ. bol-: tufana gark olmak.

ġarḳ-ı deryā-yı muḥabbet (F., muhabbet A.): aşk deryasında gark olmuş.

ġ. bol-: aşk denizinde boğulmak.

ġarḳ-ı deryā-yı şefāᶜat (F., şefāᶜat A.): şefaat denizinde gark olmuş.

ġ. ḳıl-: şefaat denizinde yüzdürmek.

ġarḳ-ı günāh (F.): günaha boğulmuş.

ġarḳ-ı günāhī (F.): günahlara boğulmuş.

ġarḳ-ı güneh (F.): günaha boğulmuş.

ġarḳ-ı nūr (F., kelimeler A.): nura gark olma.

ġ. bol-: nura boğulmak.

ġ. ḳıl-: nura gark etmek.

ġarḳ-ı ṭūfān (F., kelimeler A.): tufana gark olma.

ġarra (A.): ak, parlak, gösterişli, şatafatlı.

ġavġa (F.): kavga. harp, dövüşme.

ġ. ḳıl-: kavga etmek.

ġ. sal-: kavga etmek.

ġavġa-yı ḳıyāmet (F., ḳıyāmet A.): kıyamet kavgası.

ġavs-ı aᶜẓam (F., kelimeler A.): tarikat kurucusu; Abdulkadir-i Geylânî.

ġavs-ı ᶜAbbās-ı velī (k.a.): Şeyh Abbas.

ġavs-ı çil-ten (F.): kırkların büyüğü.

ġavs-ı Geylānī (k.a.): Abdulkadir-i Geylânî.

ġavs-ı zamān (F., kelimeler A.): zamanın tarikat büyüğü.

ġavslıġ: velilik.

ġavsü'l-ᶜurefā (A.): ariflerin büyüğü.

ġavvāṣ (A.): dalgıç.

ġ. bol-: dalgıç olmak, dalgıç gibi hakikat denizine dalmak.

ġavvāṣ-ı ḥaḳīḳat (F., kelimeler A.): hakikat peşindeki dalgıç.

ġayb (A.): kayıp, göze görünmeyen.

ġaybī (F.): görünmeyenle ilgili.

ġāyib-i destī (F.): elde görünmeyen.

ġāyib-resān (F.): gayip dünyasına erişenler.

ġayn (A.): Arap alfabesinde ġ hafinin adı.

ġayr (A.): ayrı, başka, diğer.

ġayret (A.): gayret, çalışma.

ġayr-ı ḳābil (F., kelimeler A.): imkânsız, olamaz.

ġażab (A.): gazap, hiddet, öfke, kızgınlık; zulüm.

ġ. bol-: öfkelenmek.

ġ. eyle-: öfkelenmek.

ġ. ḳıl-: kızmak, hiddetlenmek.

ġazāle (A.): dişi geyik.

ġazel (A.): gazel, divan şiiri nazım şekli.

ġazel-i Fārisī (F.): Farsça gazel.

ġazel-i Ḥażret-i Ḥᵛâce Ḥāfıẓ (F.): İran şairi Hafız'ın gazeli.

ġazel-i İşān Meşreb (F.): İşan Meşreb'in gazeli.

ġāzī (A.): gazi, din ve vatan uğruna savaşa katılıp zafer kazanan.

ġ. bol-: gazi olmak.

gebr (F.): mecusî, ateşe tapan.

gebr ü tersā (F.): mecusî ve hıristiyan.

gedā (F.): dilenci, yoksul; Allah'ın rızasını ve lutfunu dileyen; bk. gedāy.

g. bol-: Allah'ın rızasını dilemek.

g. eyle-: Allah'ın rızasını ister duruma getirmek.

g. ḳıl-: Allah'ın rızasını ister duruma getirmek.

gedālıġ: dilencilik, yoksulluk.

gedā-yı der-be-der (F.): derbeder dilenci.

gedā-yı dergeh (F.): tekke yoksulu; derviş.

gedā-yı faḳr (F., fakr A.): fakr dilencisi.

g. bol-: fakrı dilemek.

gedā-yı ḫāne-ber-dūş (F.): berduş dilenci.

g. bol-: berduş dilenci olmak.

gedāy (F.): geda; kr. gedā.

g. eyle-: dilenci etmek.

geh (F.): bazen; kr. gāh.

g. geh: zaman zaman.

gehī (F.): bazen; kr. gahi.

genc (F.): hazine.

genc-i Allāh (F.): Allah'ın hazinesi.

genc-i cihān (F.): cihanın hazinesi.

genc-i dil (F.): gönül hazinesi.

genc-i güher-nisār (F., nisār A.): inci hazinesi.

genc-i raḥmet (F., raḥmet A.): rahmet hazinesi.

gencü'l-ḫazā'in (A.): hazineler hazinesi.

gendüm (F.): buğday.

gep (F.): ağız.

g. ur-: konuşmak, dertleşmek.

g. urma-: konuşmamak, sohbet etmemek.

ger (F.): eğer.

gerçi (F.): gerçi, her ne kadar.

gerd (F.): toz, toprak.

gerden (F.): gerdan, boyun.

gerden-i Fir'avn (F.): Firavun'un gerdanı.

gerden-i şeyṭān (F., şeyṭān A.): şeytanın gerdanı.

gerd-i 'işyān (F., 'işyān A.): isyan.

gerdiş (F.): dönüş, dolaşma.

gevher (F.): cevher, inci; asıl, esas, öz.

g. bol-: inci olmak.

g. bolma-: inci olmamak.

g. ḳıl-: inci haline getirmek.

gevher-i 'ālī-cenāb (F., 'ālī, cenāb A.): değerli inci.

gevher-i bī-bahā (F.): değerli inci.

g. bol-: değerli inci olmak.

gevher-i īmān (F., īmān A.): iman incisi.

gevher-i ḳıymet-bahā (F., ḳıymet A.): değerli inci.

g. bol-: değerli inci olmak.

gevher-i maḳṣūd (F., maḳṣūd A.): emel incisi.

g. bol-: emel peşinde olmak.

gevher-i ᶜömr (F., ᶜömr A.): ömür incisi.

gevher-i yek-dāne (F.): eşsiz değerdeki inci.

gevher-i yek-tā (F.): eşsiz değerdeki inci.

gevsāle (F.): bir yaşına girmiş dana.

ġılmān (A.): köleler, cennet ehline hizmet eden erkek çocuklar.

ġıybet (A.): kaybolma, çekiştirme, dedikodu.

girdibād (F. girdbād): kasırga.

girībān (F.): elbise yakası.

girībān-çāk-ı dād (F.): yakası yırtık, kederli.

giriftār (F.): tutulmuş, esir, düşkün, tutkun.

g. bolma-: tutulmamak.

g. ẹtme-: bağlamamak.

g. eyle-: kendine bağlamak.

g. ol-: bağlanmak, tutulmak.

giriftār-ı belā (F., belā A.): belâya esir olan.

giriftār-ı cihān-ı fānī (F., fānī A.): bu dünyaya bağlanmış, nefsine düşkün.

giriftār-ı ḳafes (F.): kafese bağlı olan; esir.

girih (F.): düğüm, bağ.

girişme (F.): naz, işve.

giryān (F.): ağlayan.

g. bol-: ağlamak.

g. bolma-: ağlamamak.

g. ẹt-: ağlatmak.

g. ḳıl-: ağlatmak.

giryāne (F.): ağlayan.

g. bolma-: ağlamamak.

girye (F.): ağlama, ağlayış, göz yaşı.

girye-i mestāne (F.): mestlerin akıttığı göz yaşı.

g. ḳıl-: göz yaşı akıtmak.

gīsū (F.): omuza dökülen saç, uzun saç.

ġonça (F.): gonca, açılmamış çiçek.

ġonça-dehān (F.): gonca ağızlı.

ġonça-dehen (F.): gonca ağızlı.

ġonça-i gül (F.): gül goncası.

ġonça-ı erġuvān (F.): rguvan goncası.

ġonça-ı ḫandān (F.): gülen gonca, açılan gonca.

ġ. bolma-: açılan gonca gibi olmamak.

ġonça-ı la^{c}l (F., la^{c}l A.): la'l goncası, kırmızı gonca.

ġonça-ı nev-ḫīz-i gülistān-ı melāḥat (F., melāḥat A.): güzellik bahçesinin yeni biten gonası.

ġonça-ı zībā (F.): güzel gonca.

ġubār (A.): toz.

ġufrān (A.): affetme, acıma.

ġulġul (F.): gürültü, velvele.

ġulġule (F.): gürültü, velvele.

ġ. tüş-: bağırmak, çağırmak.

gūr (F.): mezar.

ġurbet (A.): gurbet, öz yurdundan başka yerler, yabancılık; bu dünya.

ġurbet-zede (F.): gurbete düşmüş, garip.

gūr-ı tenhā (F.): tenha mezar.

gūristān (F.): mezarlık.

ġurūr (A.): gurur, böbürlenme, kibir, kendini üstün görme.

ġ. ḳıl-: gururlanmak.

ġ. sal-: gurur vermek.

ġusl (A.): gusul.

ġuṣṣa (A.): keder, kaygı.

gūşt (F.): et.

gūyā (F.): söyleyen.

gūyā ki (F.): sanki, diyelim ki.

gūyālıġ: söyleme.

gūyende (F.): söyleyen.

gūyiyā (F.): sanki.

güftār (F.): söz.

güft ü gū (F.): dedikodu.

güher (F.): cevher.

g. ḳıl-: cevher haline getirmek.

gül (F.): gül.

g. ḳıl-: gül haline getirmek.

gül-berg (F.): gül yaprağı.

gül-berg-i ter (F.): taze, yeşil gül yaprağı.

gül-deste (F.): gül demeti.

gül-efşān (F.): gül saçan.

g. saç-: gül saçmak.

gül-ġonça (F.): henüz açılmamış gül.

gül-ġonça-ı nāzik -beden (F., nāzik A.): ince boylu gül; sevgili.
gül-ġonca-leb (F.): gonca dudaklı.
gül-gūn (F.): gül renkli, pembe.
gül-i ḥamrā (F., ḥamrā A.): kırmızı gül.
gül-i ḥüsn (F., ḥüsn A.): güzel gül.
gül-i raᶜnā (F., raᶜnā A.): güzel gül; dışı sarı, içi kırmızı renkte olan gül.
gül-i ruḫsār (F.): güle benzeyen yanak, gül yanaklı.
gülistān (F.): gül bahçesi.
gülistān-ı bahār-ı ᶜömr (F., ᶜömr A.): ömrün baharının gül bahçesi.
gülistān-ı ezel (F., ezel A.): ezel gülistanı.
gülistān-ı İrem (F., İrem A.): İrem gülistanı.
gülistān-ı perī-zād-ı İrem (F.): İrem'in büyüleyici gülistanı.
gül-ᶜiẕār (F., ᶜiẕār A.): gül yüzlü.
gül-nihāl (F.): gül fidanı.
gül-pirehen (F.): gül elbiseli sevgili.
gül-ruḫ (F.): gül yanaklı.
gülşen (F.): gül bahçesi.
gülşen-i cān (F.): can gülşeni.
gülşen-i ᶜışḳ (F., ᶜışḳ A.): aşk gülşeni.
gülşen-i nā-resā (F.): hamlık gülşeni.
gülzār (F.): gül bahçesi, güllük.
g. eyle-: gül bahçesine çevirmek.
gül-zār-ı cemāl (F., cemāl A.): güzelliğin gül bahçesi.
gümān (F.): zan, şüphe.
g. ḳılma-: şüphelenmemek.
gümrāh (F.): yolunu şaşırmış, şaşkın; bk. gümreh.
gümreh (Fb): yolunu şaşırmış, şaşkın; kr. gümrāh.
günāh (F.): günah, cezayı gerektiren amel, şeriata aykırı fiil; bk. güneh.
g. +dın keç-: günahını affetmek.
g. ḳıl-: günah kılmak.
günāhī (F.): bir günah.
g. ḳıl-: günah kılmak.
günāhlıġ: günahkârlık.
günbed-i devvār (F. devvār A.): dönen gök yüzü.
günbed-i nīl (F.): mavi gök yüzü.
güneh (F.): günah; kr. günāh.
g. eṭ-: günah işlemek.

g. eyle-: günah işlemek.

g. ḳıl-: günah işlemek.

güneh-kār (F.): günahkâr, günah işleyen.

g. bol-: günahkâr olmak.

gürz (F.): gürz, uzun saplı, büyük demir topuz.

güvā (F.): şahit, tanık, delil; kr, güvāh.

g. ḳıl-: şahit tutmak.

güvāh (F.): şahit, tanık, delil; kr.güva.

g. bol-: şahit olmak.

g. ẹt-: şahet etmek.

g. ḳıl-: şahit tutmak.

güvāhlıġ: şahitlik, tanıklık.

güẕār (F.): geçme; bk güzer.

güẕār-ı yār (F.): sevgilinin geçişi.

g. bol-: sevgilinin geçişi olmak.

güẕer (F.): geçiş; kr. güẕār.

g. ẹt-: geçmek, bu dünyadan göçmek.

g. ḳıl-: geçmek, terk etmek, ayrılmak.

güẕergāh (F.): geçit.

güẕergāh-ı ṣırāṭ (F., ṣırāṭ A.): sırat köprüsü.

-H-

ḥa (A.): Arap alfabesinde ḥ harfinin adı.

ḥ̆ābb (F.): uyku.

ḥabbe (A.): tane, tohum.

ḥaber (A.): haber, bilgi.

ḥ. al-: hakikatten haber almak.

ḥ. beṛ-: haber vermek.

ḥ. ḳıl-: haber vermek.

ḥaber-dār (F.): haberli; uyanık.

ḥ. bol-: haberli olmak.

ḥ. eyle-: haber vermek.

ḥ. ḳıl-: haber vermek.

ḥaber-i cān (F.): can haberi.

ḥ. bolma-: kendinden habersiz olmak.

ḥ̆ābgāh (F.): yatak odası.

ḫᵛāb-ı feraġat (F., feragat A.): feragat uykusu.

ḥabīb (A.): sevgili; Hz. Muhammed.

ḥabīb-i ḥaḳ (F., kelimeler A.): Hakk'ın sevgili kulu; Hz. Muhammed.

ḥabīb-i Ḥażret-i Ḥaḳ (F., kelimeler A.): Hakk'ın sevgili kulu; Hz. Muhammed.

Ḥabību'llāh (k.a.): Hz. Muhammed.

ḥabīr (A.): haberli, bilgili; Allah.

ḥac (A. ḥacc): hac, İslâm'ın beş şartından biri.

ḥ. ḳıl-: haccetmek.

ḥacālet-mend (F., ḥacālet A.): utangaç.

ḥ. bol-: utanmak.

ḥācāt (A.): hacetler, ihtiyaçlar; dilekler.

ḥacc-ı ekber (F., kelimeler A.): büyük hac.

ḥ. ḳıl-: büyük hacca gitmek.

ḥacc-ı ᶜumre (F., kelimeler A.): umre haccı.

Ḫᵛāce Aḥmed Yesevi (k.a.): Hoca Ahmed Yesevî.

Ḫᵛāce ᶜAlī (k.a.): Hoca Ali.

ḫᵛāce-beçe (F.): hoca oğlu.

Ḫᵛāce Büzrüg Pārsā (k.a.): Hoca Büzrüg Parsa.

Ḫᵛāce Cihān (k.a.): Hoca Cihan.

Ḫᵛāce Ḥāfız-ı Şīrāzī (.a.): Hoca Hafız-ı Şirazî.

Ḫᵛāce Ḥasan (k.a.): Hoca Hasan.

ḫᵛāce-i her dü-serā (F.): iki dünyanın hocası olan Hz. Muhammed.

Ḫᵛāce-i Levlāk (k.a.): Hz. Muhammed.

Ḫᵛāce-i Muḫtār (k.a.): Hz. Muhammed.

Ḫᵛāce Nūrü'd-dīn (k.a.): Hoca Nurüddin

Ḫᵛāce Yūsuf (k.a.): Hoca Yusuf.

ḫᵛācelik: hocalık.

ḥācet (A.): ihtiyaç, dilek.

ḥācetü'l-mevcūd (A.): mevcut olanların ihtiyacı.

Ḫᵛāce Ubbān (k.a.): Hoca Ubban.

ḥācī (A.): hacı, hacca gitmiş.

ḥ. bol-: hacı olmak.

Ḥācī Ṣafa (k.a.): Hacı Safa.

ḥacīl (A.): utanmış, utançtan yüzü kızarmış.

ḥ. bol-: utanmak.

Ḥac-nāme (e.a.): Hacname.

ḥad (A. ḥadd): sınır, kenar.

ḥad-be-ḥad (F.): sınırdan sınıra.

ḥ. kıl-: boydan boya yapmak.

ḥadeng-i tīr-i müjgān (F.): kirpik oku.

ḥādī (A.): hidayete ermiş; doğru yola yönelten, mürşit, rehber.

ḥ. bol-: hidayet yolunda olmak.

ḥādī-i culuv-dār (F., kelimeler A.): mürşit.

ḥādī-i rāh-ı ḥaḳīḳat (F., hakikat A.): hakikat yolunun rehberi; mürşit.

ḥādim (A.): hizmet eden, hizmet edici.

ḥ. bol-: hizmette bulunmak.

ḥadīs̱ (A.): hadis, Hz. Muhammed'in söz ve hareketliri.

ḥadīs̱-i müteberrike (F., kelimeler A.): hadîs-i şerîf.

ḥadīs̱-i şerīf (F., kelimeler A.): hadîs-i şerîf.

ḥ^vāh (F.): isteyen, ister.

ḥ. kılma-: istememek.

ḥ^vāher (F.): kız kardeş.

ḥ^vāhī (F.): istek.

ḥ^vāhla-: istemek.

ḥāk (F.): toprak.

ḥ. bol-: toprak olmak, toprak gibi ayak altında olmak; değersiz olmak.

ḥ. eyle-: toprak haline getirmek.

ḥāk-ber-ser (F.): mahv olmuş, ölmüş, hakir.

ḥ. kıl-: öldürmek, mahv etmek.

ḥaḳ (A. ḥaḳḳ): hak, doğru.

Ḥaḳ (A. Ḥaḳḳ): Allah.

Ḥ. sübḥānehu ve ta^cālā: Hak ta^cala:

ḥākān (T. ḥaḳan): hakan.

ḥaḳāret (A.): hakaret, hakirlik, hor görme, incitme.

ḥ. ḳıl-: hakaret etmek.

ḥaḳāret-i küllī (F., kelimeler A.): büyük hakaret.

ḥ. ḳıl-: çok hakaret etmek.

ḥaḳ-gū (F., ḥaḳ A.): doğru söyleyen.

ḥaḳīḳat (A.): hakikat, gerçek, doğruluk; bir şeyin aslı ve esası.

ḥ. bol-: gerçek olmak.

ḥ. ḳıl-: gerçekleştirmek.

ḥāk-i kef-i pāy-ı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in ayağının toprağı.

ḥaḳīḳī (A.): hakiki, hakikata mensup, gerçek, doğru.

ḥāk-i laḥid (F., laḥid A.): mezar toprağı.

ḥākim (A.): hakim, hükmeden.

ḥ. bol-: hakim olmak.

ḥakīm (A.): âlim, bilgin.

Ḥakīm (A.): her şeye hükmeden Allah.

ḫāk-i muḳaddem (F.): ayak toprağı.

ḫāk-i naᶜl (F., naᶜl A.): ayakkabı toprağı.

ḫāk-i pāy (F.): ayak toprağı, tozu.

ḫāk-i rāh (F.): yol toprağı.

ḫāk-i reh (F.): yol toprağı.

ḫakister (F.): kül.

Ḥaḳ-i yek-tā (F., Ḥaḳḳ A.): tek olan Allah.

Ḥaḳḳ (A.): Hak, Allah.

Ḥaḳ-perest (F.): Hakk'a tapan, Hakk'a iman eden.

Ḥaḳ taᶜālā (A. kelimeler A.): yüce Allah.

ḫāk-sār (F.): toz, toprak içinde kalmış, hali perişan.

ḫ. et-: perişan etmek.

ḫāk-sārī (F.): perişanlık, düşkünlük.

ḫ. ḳıl-: perişan etmek.

ḥāl (A.): hal, durum, görünüş.

ḥal (A. ḥall): hal, çözülme.

ḥ. bol-: çözülmek.

ḫāl (A.): vücuttaki ben.

ḥālā (A.): hâlâ, şimdi, henüz.

ḫalāṣ (A.): kurtulma, kurtuluş.

ḫ. et-: kurtarmak.

ḫ. ḳıl-: kurtarmak.

ḫalāṣī (F.): bir kurtuluş.

ḫ. tapma-: kurtulmamak.

ḥālāt (A.): haller, suretler, keyfiyetler.

Ḫāl Ata (k.a.): Hal Ata.

ḥalāvet (A.): tatlılık, zevk.

ḫalāyıḳ (A., ḫalāʾiḳ): halk, insanlar.

ḫalāyıḳ-ı Ḫᵛārizm (F.): Harizm halkı.

hāle (A.): Ay ve Güneş'in etrafında görülen parlak daire.

ḫalel (A.): bozma, bozulma, eksiklik.

ḫ. bol-: bozulmak.

ḥālen (A.): şimdiki halde, şu anda, henüz.

ḥālet (A.): hal, suret, keyfiyet.
ḥālet-i maḫmaṣa (F., kelimeler A.): açlık hali.
ḥālet-i Mecnūn (F.): Mecnun'un hali.
ḥālet-i nez^{c} (F., kelimeler A.): can çekişme.
Ḫālid (k.a.): Hz. Halid.
ḥāl-i dil (F.): gönül hali.
ḫalīfe-i be-taḥḳīḳ (F., kelimeler A.): Hz. Ebu Bekir.
ḫalīfe-i zamān (F., kelimeler A.): zamanın halifesi.
ḥāl-i ḫarāb (F., kelimeler A.): harap hal.
Ḫāliḳ (A.): halk eden, yoktan var eden; Allah.
Ḫ. +ā: ey Halik.
Ḫāliḳ-i arż u semā (F., kelimeler A.): yeri göğü yaratan Allah.
Ḫāliḳ-i bī-çūn (F.): eşi benzeri olmayan Allah.
Ḫāliḳ-i Cebbār (F., kelimeler A.): kuvvet ve kudret sahibi Allah.
Ḫāliḳ-i insān (F., kelimeler A.): insanları yaratan Allah.
Ḫāliḳ-i leyl ü nehār (F., kelimeler A.): gece ve gündüzü yaratan.
Ḫāliḳü'l-enhār (A.): nehirleri yaratan Allah.
Ḫalīl (k.a.): Hz. İbrahim Halil.
Ḫ. ol-: Hz. İbrahim Halil gibi olmak.
Ḫalīl-i bā-ṣafā (k.a.): safa sahibi Hz. İbrahim Halil.
Ḫalīl-ṣıfat (F., ṣıfat A.): Hz. İbrahim Halil gibi.
Ḫ. bol-: Hz. İbrahim Halil gibi olmak.
Ḫalīlu'llāh (k.a.): Hz. İbrahim Halil.
ḥāl-i perīşān (F., hal A.): perişan hal.
ḫāl-i ruḫsār (F.): yanaktaki ben.
ḫāliṣ (A.): halis, saf, karışık olmayan; Allah'tan başka hiç bir şeye yer vermeyen.
ḫ. et-: halis etmek.
ḥalḳ (A.): boğaz.
ḫalḳ (A.): halk, insanlar.
ḫalḳ (A.): yaratma, oktan var etme.
ḫ. et-: yoktan var etmek.
ḥalḳa (A.): halka; dervişlerin zikrederken oluşturdukları daire.
ḥalḳaha-yı tevbe (F, kelimeler A.): tevbe halkaları.
ḥalḳa-ı zülf (F.): saç halkası.
ḫalḳ-ı ^{c}ālem (F., kelimeler A.): âlem halkı, bu dünyada yaşayan insanlar.
ḫalḳ-ı cihān (F.): cihan halkı.
ḫalḳ-ı cihān-ı bīgāne (F.): bigane cihan halkı.

ḫ. bol-: bigane cihan halkından olmak.

ḥalḳ-ı İsmāʿīl (F.): Hz. İsmail'in ümmeti.

ḥalḳ-ı nikū-yı dür-i yek-tā-yı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in ümmeti.

ḫāl u ḫaṭ (f.): yüzdeki ben ve tüyler.

ḫāl u ḳāl (F., kelimeler A.): hal ve söz.

ḫalvet (A.: yalnızlık, yalnız olma; dünyadan el etek çekip ibadetle meşgul olma.

ḫ. eṭ-: halvet çekilmek.

ḫ. ḳıl-: halvet etmek.

ḫalvet-i rāh-ı vaṭan (F., vaṭan A.):vatan yolunun halveti.

ḫam (F.): eğri, bükülmüş.

ḫ. bol-: eğrilmek.

ḫ. eyle-: eğrilmek.

ḥamd (A.): hamd, övme; Allah'a şükretme.

ḥamd-ı bī-ḥad (F., kelimeler A.): sayısız şükür.

ḥamd-ı Ḫudā (F.): Allah'a edilen şükür.

ḥamd u sen̲a (F., kelimeler A.): Allah'a hamd ve övme.

ḥ. eṭ-: Allah'a hamd ve sena etmek.

ḥ. eyle-: Allah'a hamd ve sena etmek.

ḥamd u sipās (F.): hamd ve şükür.

ḥ. eṭ-: hamd ve şükür etmek.

ḫāme-i Kibriyā (F., Kibriyā A.): Allah'ın kalemi; takdiri.

ḥamel (A.): hamel burcu.

ḥāmī (A.): himaye eden, koruyucu.

Ḥāmid (k.a.): Hz. Muhammed.

ḥāmī-i īmān-ı ümmet (F., kelimeler A.): ümmet imanının koruyucusu.

ḫ. bol-: halkın imanını korumak.

ḫamīr (A.): hamur.

ḫ. bolma-: hamur olmamak.

ḫamrlik (ḫamr A.): şaraplık.

ḫamūş (F.): susmuş, sessiz.

ḫ. bol-: susmak.

ḫān (T. ḫan): han, padişah.

ḫ. bol-: han olmak.

ḫançer (F.): hançer.

ḫ. bol-: hançer olmak.

ḫançere (A.): hançere, gırtlak.

ḫançer-i bürrān (F.): keskin kılıç.

ḫançer-i müjgān (F.): hançere benziyen kirpik.
ḫançer-i nāz (F.): naz hançeri.
ḫandān (F): sevinçli, şen.
ḫande-i gül (F.): gülün açması.
ḫāne (F.): ev.
ḫāne-be-ḫāne (F.): ev ev.
ḫānedān (F.): asil ve büyük aile, ocak.
ḫāne-i ᶜayş u neşāṭ (F., ᶜayş, neşāṭ A.): zevk ve eğlence evi.
ḫāne-i Kaᶜbe (y.a.): Kâbe.
ḫāne-i ḳabr (F., ḳabr A.): mezar.
ḫaneḳā (A.): tekke.
ḫāneḳah-ı Kaᶜbe (y.a.): Kâbe tekkesi.
ḫāne-vīrān (F.): evi yıkılmış; kederli, üzgün.
ḫāne-vīrānlıġ: evi yıkılmışlık.
Ḫanım Ay (k.a.): Hanım Ay.
ḫānḳāh (A.): tekke.
ḫānḳāh-ı ṣaḥn (F., kelimeler A.): üstü örtülü ve kubbeli tekke.
ḫān u ḫākān(F., kelimeler T.): han ve hakan.
ḫānumān (F.): ev bark.
ḫār (F.): hakir, bayağı, değersiz.
ḫar (F.): diken.
ḫ. bol-: diken olmak.
ḫ. ḳıl-: diken etmek.
ḫārā (F.): mermer.
ḫarāb (A.): harap, perişan.
ḫ. eṭ-: harap etmek.
ḫ. ḳıl-: harap etmek.
ḫarābī (F.): haraplık.
ḫ. bol-: harap olmak.
ḥarām (A.): dince yasak edilmiş; haram
ḥ. bol-: haram olmak.
ḥarām-zāde (F.): gayr-ı meşru çocuk.
ḥarbe (A.): harp.
ḥ. eṭ-: harp etmek.
ḥarem (A.): herkese açık olmayan kutsal yer.
ḥaremgāh-ı raḳīb (F., kelimeler A.): rakibin haremi.
ḫār-ı ġam (F., ġamm A.): gam dikeni.

ḫār-ı ġam-gīn (F.): gamlı diken.

ḫār-ı muġaylān (F.): deve dikeni.

ḫār-ı müjgān (F.): dikene benzeyen kirpik.

ḫarış: yorgun.

ḫ. ḳıl-: yormak.

ḫaridār (F.): satın alıcı.

ḫ. bol-: satın almak.

ḫarīm-i ḫāṣ (F., kelimeler A.): özel harem; büyük mevki.

ḫarīm-i Ka^{c}be-i a^{c}ẓam (F. kelimeler A.): kutsal ve büyük Kâbe.

ḫarīrī (A.): ipekten yapılmış, ipek gibi.

Ḫarvān Ata (k.a.): Harvan Ata.

ḫar-vār (F.): eşek yükü.

ḫārzār (F.): dikenlik.

ḫ. kıl-: dikenlik haline getirmek.

ḫas (A. ḫaṣṣ): saf, halis, seçkin.

ḫas (F.): ot kırıntısı, çöp.

Ḥasan (k.a.): Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan.

Ḥasan (k.a.): Hasan.

ḫasb-ı ḥāl (F., kelimeler A.): görüşüp dertleşme.

ḫased-bāz (F., hased A.): kıskanç.

ḥāṣıl (A.): hasıl, ortaya çıkan, elde edilen.

ḥ. bol-: meydana gelmek, elde edilmek.

ḥ. bolma-: meydana gelmemek, elde edememek.

ḥ. eṭ-: elde etmek.

ḥ. ḳıl-: elde etmek.

ḥāṣıl-ı dünyā vü ^{c}uḳbā (F., kelimeler A.): iki dünya kazancı.

ḥāṣıl-ı ikki cihān (F., ikki T.): iki dünya kazancı.

ḥāṣıl-ı ^{c}ömr (F., kelimeler A.): ömrün kazancı.

ḥ. ḳıl-: ömür boyunca kazanmak.

ḥāṣıl-ı ^{c}uḳbā (F., kelimeler A.): ahiretten elde edilen.

ḫasım-ı Mūsā (F., ḫasım A.): Hz. Musa'nın düşmanı.

ḫ. ḳıl-: Hz. Musa'nın düşmanı yapmak.

ḫasīs (A.): nekes, cimri, pinti.

ḫaslet-i ḫūb (F., haslet A.): güzelin huyu, mizacı.

ḥasret (A.): hasret, özlem.

ḥ. bolma-: özlememek.

ḫasret-ābād-ı cihān (F.): hasret yeri.

hasretli: özlem duyan.

ḫāṣṣa (A.): özel.

ḫᵛāst (F.): istek.

ḫasta (F.): hasta.

ḫasta-dil (F.): gönlü hasta, hasta gönüllü.

ḫasta-ı hecr (F.,hecr A.): ayrılık derdi ile hasta olan.

ḫasta-ı Meşreb (F.): hasta, âşık Meşreb.

ḫāṣ u ᶜām (F., kelimeler A.): herkes.

ḫas u ḫārī (F.): çöp ve dikenlik.

ḥaşr (A.): kıyamet.

ḥaşrgāh (F.): kıyamet.

ḫaṭ (A. ḫaṭṭ): çizgi, yazı.

ḫaṭā (A.): hata, kusur, kabahat; günah.

ḫ. kıl-: hata etmek.

ḫaṭar (A.): tehlike, korku, güvensizlik.

ḫaṭarlik: tehlikeli.

ḫaṭāyī (A.): suç ile ilgili.

ḫ. kıl-: suç işlemek.

Ḫātem (k.a.): Hatem.

ḫatem (A.): sona erdirme, bitirme.

ḫatem-ı ᶜışḳ (F., kelimeler A.): aşk hatemi.

ḫ. eyle-: aşkı sona erdirmek.

ḫatem-i mürsel (F., kelimeler A.): en son gönderilen peygamber, Hz. muhammed.

ḫatem-i ṣāḥib-ḳırān (F., ṣāḥib A.): her zaman başarı kazanan hükümdar hatem.

ḫatemü'l-mürselīn (A.): Hz. Muhammed.

ḫatemü'r-raḥmān (A.): Rahman olan Allah'ın mührü.

ḫāṭır (A.): zihin, fikir, keyif, hal, gönül.

ḫāṭır-cemᶜ (F., kelimeler A.): gönlü bir olma; mutlu olma.

ḫ. bol-: mutlu olmak.

ḫāṭır-ı Ṣāliḥ (F.): Hz. Salih'in hatırı.

ḫaṭ-ı sünbül (F., ḫaṭṭ A.): sünbül hattı.

ḫaṭīb (A.): hatip, hutbe okuyan.

ḫaṭīb-i cümle peygamber (F.): bütün peygamberlerin hatibi.

hātif (A.): sesi işitilip, kendisi görülmeyen kimse.

hātif-i ġaybī (F., kelimeler A.): görünmeyen ses.

ḫatm (A.): hatim, bitirme.

ḫ. et-: hatmetmek, bitirmek.

ḫatm-ı evlād-ı Resūl (F., kelimeler A.): Peygamber soyunun sonu.

ḫatm-ı Ḳur'ān (F., kelimeler A.): Kur'ân'ı okuyup bitirme.

ḫ. kıl-: Kur'ân'ı hatmetmek.

ḫatm-ı Ḳur'ān-ı şerīf (F., kelimeler A.): Kur'ân-ı şerîfi hatmetmek.

ḫ. kıl-: Kur'ân-ı şerîfi hatmettirmek.

ḫaṭr-ı şūrīde (F., haṭr A.): âşık gönül.

Ḫaṭṭāb-ı ᶜādil (k.a.): adaletiyle ünlü halife Hz. Ömer.

ḫaṭṭ-ı irşād (F., kelimeler A.): irşad hattı.

ḫaṭṭ-ı müşgīn (F.): siyah hat.

ḫaṭ u ḫāl (F., kelimeler A.): yüzdeki tüy ve benler.

ḫatun: kadın.

ḫatun-beçe (F.): hatun çocuğu.

havā (A.): hava.

ḫavāric (A.): Hz. Ali'ye isyan eden haricîler, asiler.

ḫāverī (F.): doğu ile ilgili.

ḫavf-ı ᶜan (F., kelimeler A.): kabileler korkusu.

ḫ. bol-: bir yerin halkından korkmak.

ḫavf-ı maḥşer (F., kelimeler A.): kıyamet korkusu.

ḫavf-ı uġrı (F., uġrı T.): hırsız korkusu.

ḫavflıġ: korkulu.

ḫavf u recā (F., kelimeler A.): korku ve ümit.

Ḥavvā (k.a.): Havva ana.

ḥavż-ı Kevŝer (y.a.): Kevser suyu.

ḥayā (A.): haya, utanma; ar, namus; edep; günahtan kaçma.

ḥayāl (A.): hayal, zihinde canlandırılan şey.

ḥ. eyle-: hayal etmek.

ḥ. kıl-: hayal etmek.

ḥayālāt (A.): hayaller, hülyalar.

ḥayāl-ı bāṭıl (F., kelimeler A.): boş hayal.

ḥ. ḳılma-: boş hayal kurmamak.

ḥayāl-ı fāsid (F., kelimeler A.): kötü hayal.

ḥ. kıl-: kötü hayal kurmak.

ḥayāt (A.): hayat.

ḥayāt-ı cāvidān (F.): ebedî hayat.

ḥayāt-ı çeşme-i cān (F.): can çeşmesinin hayatı.

Ḥayder (k.a.): Hz. Ali.

Ḥayder-i aᶜlā (k.a.): Hz. Ali.

Ḥayder-i ṣaf-der (k.a.): savaşta düşman saflarını yaran Hz. Ali.

ḥayf (A.): yazık ki, heyhat.

ḥ. bol-: yazık olmak.

ḫayır (A.): hayır, red cevabı.

ḫayır (A.): hayır, meşru ve faydalı amel, iş.

ḫ. tap-: hayır bulmak.

ḫayl-ı cefā (F., kelimeler A.): cefa topluluğu.

ḫayme (A.): çadır, göçebe çadırı.

ḫayme-i eflāk (F, kelimeler A.): gök, sema.

ḥayrān (A.): hayran, şaşırmış; tasavvufta hayret makamında bulunan kimse; bk. ḥayrāne.

ḥ. bol-: hayran olmak.

ḥ. bolma-: hayran olmamak.

ḥ. ḳal-: Allah'ın kudreti karşısında şaşırmak.

ḥ. ḳıl-: hayrete düşürmek.

ḥayrāne (A.): hayran; kr. ḥayrān.

ḥ. bol-: hayran olmak.

ḥ. ḳıl-: hayrete düşürmek.

ḫayr (A.): hayır, iyilik.

ḥayret (A.): hayret, şaşma, şaşırma; tasavvufta aşılması gereken makam.

ḥ. +ġa ḳal-: hayrette kalmak.

ḫayr-ıbī-minnet (F., kelimeler A.): minnetsiz olan hayır.

ḫayr-ı maḳbūl (F., kelimeler A.): makbul olan hayır.

ḫayr-ı nās (F., kelimeler A.): insanın hayırlısı.

ḫayrıyet (A.): iyilik.

ḫayrü'l-beşer (A.): insanların hayırlısı; Hz. Muhammed.

ḫayrü'l-fātiḥīn (F., kelimeler A.): fatihlerin hayırlısı.

hāy u hū (F.): boş şeyler.

h. bol-: boş olmak.

Ḥayy (A.): diri, canlı; Allah.

Ḥayy u Ḳayyūm (F., kelimeelr A.): diri ve ölümsüz olan Allah.

ḫazā'in (A.: hazineler.

ḫazān (F.): sonbahar.

ḫ. bol-: sonbahar gibi olmak, sararmak.

ḫ. kıl-: sarartmak.

ḫaẕer (A.): sakınma, çekinme.

ḥ. ḳıl-: sakınmak.

ḥ. ḳılma-: sakınmamak.

ḥāżır (A.): **hazır**, göz önünde bulunan.

ḥ. bol-: **hazır** olmak, öteki dünya için hazırlıklı bulunmak.

ḥ. eyle-: **hazırlamak**.

ḥ. kıl-: **hazırlatmak**.

ḥazīn (A.): **hüzünlü**.

ḫazīne-dār (F.): padişah saraylarında hazine idaresine memur edilen kimse.

ḥażret (A.): **hazret**, büyüklere verilen ünvan; Hz. Muhammed.

Ḥażret-i Ādem (k.a.): ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem.

Ḥażret-i Afaḳ (k.a.): Hz. Afak; bk. Hz. Afak Hʿacem.

Ḥażret-i Afaḳ Ḫʿāce (k.a.): Hz. Afak Hoca; kr. Hazret-i Afak.

Ḥażret-i Aḥmed Resūl (k.a.): Hz. Muhammed.

Ḥażret-i ʿAlī (k.a.): İslâm dininin dördüncü halifesi olan Hz. Ali.

Ḥażret-i ʿAlī-cenāb (k.a.): Hz. Alicenab.

Ḥażret-i Bahāu'd-dīn (k.a.): Hz. Bahauddin.

Ḥażret-i Bū Bekr-i Ṣıddīḳ-ı celī (k.a.): İslâm dininin ilk halifesi olan Hz. Ebu Bekir.

Ḥażret-i Damla Bāzār (k.a.): Hz. Damla Bāzār.

Ḥażret-i emīrü'l-mü'minīn (k.a.): müminlerin emiri olan Hz. Muhammed.

Ḥażret-i hādī-i muḍallīn (F., kelimeler A.): dalalette olanlara hidayete eriştiren mürşit, şeyh.

Ḥażret-i Ḫıżır (k.a.): Hz. Hızır.

Ḥażret-i Ḥüsseyn (k.a.): Hz. Hüseyin.

Ḥażret-i İbnü'l-Ḫaṭṭāb (k.a.): İslâm'ın ikinci halifesi olan Hz. Ömer.

Ḥażret-i İdrīs (k.a.): Hz. İdris.

Ḥażret-i İmām Ḫüseyin (k.a.): Hz. Hüseyin.

Ḥażret-i İmām Ḥüseyin İbn-i ʿAlī (k.a.): Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin.

Ḥażret-i ʿĪsā (k.a.: Hz. İsa.

Ḥażret-i ʿİsā-yı rūḥān (k.a.): Hz. İsa.

Ḥażret-i İşān Meşreb (k.a.): Hz. İşan Meşreb.

Ḥażret-i Lenger Ata (k.a.): Hz. Lenger Ata.

Ḥażret-i lisānü'l-ġayb (k.a.): İranlı şair Hafız-ı Şirazî.

Ḥażret-i Mansūr (k.a.): Hallac-ı Mansur.

Ḥażret-i Mehter (k.a.): İsrafil.

Ḥażret-i Mevlānā Şerīf (k.a.): Hz. Mevlana Şerif.

Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā (k.a.): Hz. Muhammed Mustafa.

Ḥażret-i Mūsā (k.a.): Hz. Musa.

Ḥażret-i Nūḥ-ı nebī (k.a.): Hz. Nuh.

Ḥażret-i ol (k.a.): Hz. Muhammed.

Ḥażret-i ʿOsmān (k.a.): İslâm'ın üçüncü halifesi olan Hz. Osman.

Ḥażret-i ᶜOṣmān İbn-i ᶜAffān-ı şehīd (k.a.): şehit edilen üçüncü İslâm halifesi Hz. Osman.
Ḥażret-i pür-dil (k.a.): gönül ehlinden olan İşan Meşreb.
Ḥażret-i Raḥmet Ḫᵛāce ᶜĀlemiyān (k.a.): âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed.
Ḥażret-i raḥmet-ḫᵛāh-ı ᶜĀlemiyān (k.a.): Hz. Muhammed.
Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem (k.a.): Hz. Seyyid Afak Hocam.
Ḥażret-i Ṣıddīḳ-i ekber (k.a.): ilk İslâm halifesi olan Hz. Ebu Bekir-i Sıddik.
Ḥażret-i şīr-i Ḫudā (k.a.):Allah'ın arslanı Hz. Ali.
ḥażret-i ūlü'l-elbāb (F., kelimeler A.): akıllı kimselerin büyüğü.
Ḥażret-i Veysü'l-Ḳaren (k.a.): Hz. Veysel Karanî.
Ḥażret-i Yaḥyā (k.a.): Hz. Yahya.
Ḥażret-i Yūnus (k.a.): Hz. Yunus.
Ḥażret-i Yūsuf (k.a.): Hz. Yusuf.
he (A.): Arap alfabesinde h harfinin adı.
hecil (A.): vadi, dere.
hecr (A.): ayrılık.
hedye (A.): hediye.
h. ḳıl-: hediye etmek.
heft (F.): yedi.
h. āsumān: yedi gök.
hejde (F.): on sekiz.
h. hezār: on sekiz bin.
helāk (A.: mahv olma.
h.eṭ-: mahv etmek.
helāket (A.): mahv olma.
ḥelāl (A.): helâl.
ḥ. bol-: helâl olmak.
ḥelvā (A.): helva.
helvā-yı ḳand (F.): şeker helvası.
helvā-yı ter (F.):taze helva.
h. ḳıl-: taze helva yapmak.
hem (F.): hem.
hemān (F.): hemen, derhal.
hem-çü (F.): onun gibi.hem-çünan (f.): böylece.
hem-çünān (F.): böylece.
hem-çünīn (F.): böylece.
hem-dāstān (F.): el ele veren, ortak.
hem-dem (F.): dost, arkadaş.

h. bol-: dost olmak.

h. bolma-: dost olmamak.

h. eṭ-: dost etmek.

hem-dem-i āh u fiġān (F.): ah ve figan ile dost.

hem-dem-i hicrān (F., hicrān A.): ayrılık ile arkadaş.

h. bol-: ayrılık ile dost olmak.

hem-dem-i yār u diyār (F., diyār A.): yâr ve diyar ile arkadaş.

hem-derd (F.): dert ortağı.

h. bol-: dert ortağı olmak.

heme (F.): bütün, hep; bk. hemme.

hem-ḫāne (F.): bir evde oturan; arkadaş.

h. bol-: arkadaş olmak.

h. ḳıl-: arkadaş etmek.

hemīşe (F.): daima.

hem-keb (F.): arkadaş.

hemme (F.): hesi; kr. heme.

hem-mevzūn (F, mevzūn A.): aynı boyda; uyumlu; arkadaş.

hem-neſes (F., neſes A.): arkadaş.

hem-nişīn (F.): arkadaş.

h. bolma-: arkadaş olmamak.

hem-nişīn-i çār-yār-ı Muṣṭafā (F.): İslâm'ın ilk dört halifesi ile dost.

h. ḳıl-: ilk dört İslâm halifesi ile dost etmek.

hem-rāh (F.): yoldaş, yol arkadaşı; bk. hem-reh.

h. bol-: arkadaş olmak.

h. ḳıl-: arkadaş etmek.

h. ol-: arkadaş olmak.

hem-rāh-ı ʿİsā (F.): Hz. İsa ile arkadaş.

hem-rāh-ı Peyġamber (F.): Hz. Peygamber ile arkadaş.

h. bolma-: Hz. Peygamber ile dost olmamak.

hem-rāz (F.): sır arkadaşı.

h. bol-: dost olmak.

hem-reh (F.): yol arkadaşı; kr. hem-rāh.

h. olma-: yol arkadaşı olmamak.

hem-reh-i ʿİsā (F.): Hz. İsa ile dost.

h. bol-: Hz. İsa ile dost olmak.

hem-reh-i Mūsā (F.): Hz. Musa ile dost.

h. bol-: Hz. Musa ile dost olmak.

hem-sāye (F.): komşu.

hem-sāz (F.): arkadaş.

hem-sefer (F.): yol arkadaşı.

hem-ṣoḥbet-i Fir'avn-ı Şeddād (F., ṣoḥbet A.): Firavun'un dostu.

h. eyle-: Firavun ile dost etmek.

hem-ṣoḥbet-i merd-i Ḫudā (F.): Allah'ın dostu ile dost.

h. ḳıl-: Allah'ın dostu ile arkadaş etmek.

hem-şīre (F.): kız kardeş.

hem-tā (F.): benzer, eş.

hem-zādelik (F.): yaşdaş, taydaş.

hemze (A.): Arap alfabesinde hemze harfinin adı.

hem-zī (F.): dost, arkadaş.

hengāme (F.): hengâme, kavga, gürültü.

hengāme-i şūr-ı ḳıyamet (F., ḳıyāmet A.): kıyamet gününün şamatası.

henūz (F.): henüz, şimdiye kadar.

her (F.): her, hep, bütün.

Herāt (y.a.): Herat.

herçi (F.): her ne.

hergiz (F.): asla.

herze (F.): boşlâf, saçma.

herze-nefes-i yār (F., nefes A.): sevgilinin saçma sözleri.

heşt (F.): sekiz.

h. behişt: sekiz cennet.

h. cennet: sekiz cennet.

h. der: sekiz kapı, cennetin sekiz kapısı.

hevā (A.): heves, istek.

h. eyle-: heves etmek.

hevā-dār (F.): havadar, etrafı açık, rüzgârlı yer; dost.

hevā-h'āh (F.): yâr, dost.

hevā-yı ḥaḳvet (F., kelimeler A.): kibirlik havası.

heves (A.): heves, arzu, istek.

hey: hey.

h. hey: hey hey.

heybet (A.): heybet.

heybet-i rūz-ı ḳıyāmet (F., kıyamet A.): kıyamet gününün heybeti.

heycā-gird (F., heycā A.): kavgacı, savaşçı.

heyhele-: heyheylemek.

hezār (F.): bin.

hezārān (F.): binlerce.

hezelleş-: şakalaşmak.

hezl (A.): eğlence, alay, şaka.

hezl ü muṭāyebe (F., kelimeler A.): şakalaşma.

h. ḳıl-: şakalaşmak.

ḫı (A.): Arap alfabesinde ḫ harfinin adı.

ḫıdmet (A.): hizmet.

ḫ. eyle-: hizmet etmek.

ḫ. ḳıl-: hizmet etmek.

ḫ. ḳılma-: hizmet etmemek.

ḫ. +leriġa bol-: hizmetlerinde olmak.

ḫıdmet-kār (F.): hizmetçi.

ḫıdmet-kār-ı muḫlis (F., kelimeler A.): sadık hizmetçi.

ḥıfẓ-ı nefes (F., kelimeler A.): nefesi tutma.

ḥ. ḳıl-: nefes tutmak.

ḫınā (A. ḥınā): kına.

ḫırām (F.): salına salına gidiş.

ḫ. et-: nazlanarak yürümek.

ḫıred-mend (F.): akıllı, anlayışlı.

ḫıred-mendā (F.): ey akıllı.

ḫırmen-i āteş (F.): ateş harmanı.

ḫırmen-i cān (F.): can harmanı.

ḥırs u hevā (F., kelimeler A.): hırs ve heva.

Ḫıtā (y.a.): Hıta.

ḫıyābān (F.): iki tarafı ağaçlı yol, bulvar.

ḫıyānet (A.): hainlik.

Ḫıżır (k.a.): Hz. Hızır; bk. Ḫıżr.

Ḫıżr (k.a.): Hz. Hızır; kr. Ḫıżır.

Ḫıżr Ata (k.a.): Hızır Ata.

Ḫıżr-ı ekber (k.a.) Hz. Hızır.

Ḫıżr-ı zinde (k.a.): Hz. Hızır

hicrān (A.): ayrılık.

hīç (F.): hiç.

h. bir: hiç bir.

hidāyet (A.): hidayet, doğruluk, hak yoluna yöneltme.

h. eyle-: doğru yola yöneltmek.

h. ḳıl-: doğru yola yöneltmek.

hidāyet-i nebevī (F., kelimeler A.): peygambein hidayeti.

ḥikāyet (A.): hikâye.

ḥikmet (A.): hikmet, ilâhî sırlar.

ḫilāf-ı şer^{c} (F., kelimeler A.): şeriata aykırı.

hilāl (A.): hilâl, yeni ay.

hilāl-ı ^{c}ıyd (F., kelimeler A.): bayramda görülen hilâl.

ḫil^{c}at (A.): hil'at, kaftan.

ḫil^{c}at-ı fakr (F., kelimeler A.): fakr elbisesi.

ḫil^{c}at-ı ẓāhir (F., kelimeler A.): zahir hil'at.

ḥīle (A.): hile, aldatma; çare.

ḥ. ḳıl-: aldatmak.

himmet (a.): himmet, çalışma, yardım.

h. ḳıl-: yardım etmek.

himmetī (F.): bir himmet.

Hind (y.a.): Hint.

Hindū-beçe (F.): Hintli çocuk.

Hindūsitān (y.a.): Hindistan.

hir (A.): gölge.

hirāsān (F.): korku.

h. eyle-: korkmak.

ḥisāb (A.): hesap.

ḥisāb-ı ḳıyāmet (F., kelimeler A.): kıyamet hesabı.

ḥisāb-ı rūz-ı maḥşer (F., maḥşer A.): mahşer günü hesabı.

ḫ'īş (F.): akraba.

ḫ. bol-: akraba olmak.

ḫ. emes: akraba değil.

ḫ'īş ü tebār (F.): soy sop.

ḫīzle- (Hiz F.): coşmak.

ḫizmet (A.): hizmet.

ḫocek hocek : sürüleri gütmek için çıkarılan ses.

Ḫocend (y.a.): Hocend.

Ḫocendī (F.): Hocendli.

ḫōd (F.): kendi, bizzat.

ḫod-fürūş (F.): kendini satan; övünen.

Ḫokand (y.a.): Hokand.

ḫoş (F.): hoş, güzel, iyi.

ḫ. bol-: hoş olmak.

ḫ. ḳal-: hoş kalmak.

ḫ. ḳel-: hoş gelmek.

ḫoş-edā (F.): hareketi hoş olan.

ḫoş-elḥān (F., elḥān A.): güzel okuma.

ḫ. bolma-: güzel okumamak.

ḫoş-ḥāl (F., ḥāl A.): geçimi yerinde olan.

ḫ. bol-: geçimi yerinde olmak.

ḫoş-ḫū (F.): iyi huylu.

ḫoşla-: hoş etmek.

ḫoşlaş-: hoşlanmak.

ḫoşlıġ: hoşluk.

ḫoş-nām (F.): iyi ad bırakan.

ḫoşnūd-ı Ḥaḳ (F., Ḥaḳḳ A.): Hakk'ın hoşnutluğu.

ḫoş-sulṭān (F., sultan A.): hoş sultan.

ḫoş-ṣūret (F., ṣūret A.): hoş yüzlü.

ḫoş-ṭalᶜat (F., talᶜat A.): hoş parlaklık.

ḫoş-vaḳt (F., vaḳt A.): hoş vakitli.

ḫ. bol-: vakti hoş olmak.

Ḫoten (y.a.): Hoten.

hörkül-: ürkütmek.

Hū (A.): o, Allah.

ḫū (F.): hūy.

ḫ. ḳıl-: huylanmak.

ḫub (A. ḫubb): sevgi.

ḫūb (F.): güzel, iyi.

ḫ. bol-: güzel olmak.

ḫ. ḳıl-: güzelleştirmek.

ḫūb-ı şīrīnek (F.): tatlı güzel.

Ḫudā (F.): sahip; Allah; bk. Ḫudāy.

Ḫ. +yā: ey Allah.

Ḫudālıġ: Tanrılık.

ḫudāvend (F.): Allah.

ḫ. +ā: ey Allah.

Ḫudāy (F.): Allah; kr. Ḫudā.

Ḫudāy-berdi (k.a.): Hudaverdi.

Ḫudā-yı taᶜālā (F., taᶜālā A.): yüce Allah.

Ḫudā-yı z̲ü'l-celāl (F., z̲ü'l-celāl A.): celâl sahibi Allah.

Ḫudā-yı z̲ü'l-minen (F., z̲ü'l-minen A.): minnet sahibi Allah.

ḫuften (F.): yatsı.

ḫullet (A.): içten sevgi, dostluk, arkadaşlık.

ḫumār (A.): içkiden sonra gelen baş ağrısı.

ḫūn (F.): kan.

ḫ. bol-: kanamak.

ḫūn-ābe (F.): kanlı su, kanlı göz yaşı.

ḫūn-ābe-i ḥasret (F., ḥasret A.): Hasret göz yaşları.

ḫ. ḳıl-: hasret göz yaşları dökmek.

ḫūn-bār (F.): kan yağdırıcı.

ḫūn-çegān (F.): kendisinden kan akan.

ḫūn-ı ciger (F.): ciğer kanı.

ḫ. bol-: ciğer kanı olmak.

ḥūr (A.): hurî, cennet kızı.

ḥūrān-ı cihān (F.): cihanın hurîleri.

ḥ. bol-: cihan hurîlerinden olmak.

ḥūr-ı berīn (F.): yüce huri.

ḥūr-likāyī (F.): bir hurî yüzlü.

ḫurrek: horultu.

ḫurrem (F.): şen, sevinçli, hoş, rahat.

ḫ. bol-: sevinmek.

ḫursend (F.): kanaat sahibi, gözü tok.

ḫ. bol-: gözü tok olmak; sevinmek.

ḫ. bolma-: gözü aç olmak; sevinmemek.

ḫursendī (F.): kanaat sahibi olma.

ḫ. ḳıl-: kanaat sahibi yapmak.

ḫursendlıġ: gözü tok olma; bk. ḫursendlik.

ḫursendlik: gözü tok olma; kr. ḫursendlıġ.

ḫ. eyle-: sevindirmek.

ḫūrşīd (F.): Güneş.

ḫūrşīd-i maṭlab (F., maṭlab A.): istek güneşi.

ḫūrşīd-i tābān (F.): parlayan güneş.

ḥūr u ġılmān (F., kelimeler A.): hurî ve gılman.

ḥūr u melek (F., kelimeler A.): hurî ve melek.

ḫuruşān (F.): coşan, çağlayan.

ḥusūl (A.): üreme, türeme.

ḥ. bol-: **üremek, türemek.**

ḥuṣūṣ (A.): **bakım, iş, şekil.**

hūş (F.): **akıl, zekâ.**

ḥ. +ıdın ḳeṭ-: **aklı gitmek.**

ḥ. +ıġa ḳeḷ-: **aklına getirmek.**

ḥūşe-çīn-i ḥırmen (F.): harman sanu döküntü başakları toplayan.

ḥuşk (F.): **kuru.**

ḥ. ḳılma-: **kurut**mamak.

ḥuşk-leb (F.): **dudağı** kuru.

ḥ. bolma-: **dudağı** kuru olmamak; ümitsiz olmamak.

ḥutna (A.): **sünnet.**

ḥ. ḳıl-: **sünnet** etmek.

ḥużūr (A.): **huzur, ön;** hazır bulunma, rahat.

ḥ. bolma-: **rahat** olmamak.

ḥuzūrī (F.): **bir huzur.**

hücre (A.): göz, **odacık;** canlı varlıkların en küçük parçası.

hücre-i dil (F.): **gönül** hücresi.

ḥükm (A.): **hüküm,** karar, irade.

ḥükm-i ḳażā (F., **kelimeler** A.): Allah'ın verdiği hüküm.

ḥükm-i Rabbü'l-ᶜālemīn (F., kelimeler A.): Allah'ın takdiri.

ḥükm-i şerᶜ (F., **kelimeler** A.): şeriatın hükmü.

hüner (F.): **hüner, ustalık.**

hüner-kār (F.): **hünerli.**

ḥürmet (A.): **hürmet,** saygı, riayet; Allah'ın emirlerine uyma.

ḥürmet-i āyāt-ı **Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm** (F., kelimelerA.): Besmele ayetlerinin hürmeti.

Ḥüseyn (k.a.): Hz. Hüseyin; kr. Hüsseyn.

Ḥüseyn İbn-i ᶜAlī (**k.a.**): Hz. Hüseyin.

Ḥüseyn-i Kerbelā (**k.a.**): Hz. Ali'nin Kerbelâ'da şehit olan oğlu Hz. Hüseyin.

ḥüsn (A.): **güzel, güzellik.**

ḥüsn-i bī-zevāl (F., kelimeler A.): kalıcı güzellik.

ḥüsn-i cemāl (F., **kelimeler** A.): yüz güzelliği.

ḥüsn-i perī (F.): **peri** güzelliği.

ḥüsn-i resā (F.): **yeten** güzellik.

Ḥüsrev-i ḫūbān (**k.a.**): Hüsrev; Hüsrev ü Şirin hikâyesinin erkek kahramanı.

hüşyār (F.): **akıllı, uyanık.**

h. bol-: **akıllı olmak.**

h. ḳıl-: **uyandırmak.**

hüveydā (F.): açık, belli.
h. ḳıl-: açık etmek.

-I-

ıl: yıl; bk. yıl.
ınan-: inanmak.
ınanma-: inanmamak.
ʿIrāḳ (y.a.): Irak.
ʿırḳ-ı be-ḥürmet (F., kelimeler A.): hürmet sahibi millet.
ıs: koku.
ıssıġ: sıcak, sıcaklık.
ʿışḳ (A.): aşk, şiddetli sevgi.
ʿışḳ-ı mübīn (F., kelimeler A.): kutsal aşk.
ʿışḳ-ı Peyġamber (F.): Peygamber'e duyulan aşk.
ʿışḳ-ı ṣanem (F., kelimeler A.): güzele duyulan aşk.
ʿıyādet (A.): hatır sorma.
ʿı. ḳıl-: hatır sormak.
ʿıyān (A.): belli, açık, meydanda.
ʿı. bol-: belli olmak.
ʿı. bolma-: belli olmamak.
ʿı. ḳıl-: belli etmek.
ʿıyānī (A.): belirlilik.
ʿıydgāh (F., ʿıyd A.): bayram yeri.

-İ-

ʿibādet (A.): ibadet, Allah'a tapma, ona uyma.
ʿi. eyle-: ibadet etmek.
ʿi. ḳıl-: ibadet etmek.
ʿi. ḳılma-: ibadet etmemek.
İbn-i Ebī Ṭālib (k.a.): Ebi Talib'in oğlu Hz. Ali.
İbn-i Hāşim-i Ḳureyşī (k.a.): Kureyş kabilesinden Haşim oğlu; Hz. Muhammed.
İbrāhīm (k.a.): Hz. İbrahim.
İbrāhīm-i Edhem (k.a.): büyük sufilerden İbrahim Edhem.
ʿibret (A.): ibret, bir şeyden alınan ders.
ibtidā (A.): başlangıç, ilkin.

i. bol-: önce olmak.

i. ḳıl-: önce yapmak.

icābet (A.): kabul etme, kabul olma, uyma.

i. bol-: kabul olmak.

i. bolma-: kabul olmamak.

i. ḳılma-: kabul etmemek, uymamak.

icāzet (A.): izin, müsaade.

i. beŗ-: izin vermek.

iç: iç.

iç-: içmek.

içkeri: içeri.

içme-: içmemek.

içre: içinde.

içür-: içirmek.

idrāk-ı pāk (F., idrāk A.): saf ve temiz anlayış.

İdrīs (k.a.): Hz. İdris.

İdrīs-i civān (k.a.): Hz. İdris.

İdrīs-i pīşivā (k.a.): Hz. İdris.

ifāḳa (A.): iyileşme.

ifşā-yı rāz (F., ifşā A.): sırrı açığa vurma.

i. ḳıl-: sırrı açıklamak.

iftār (A.): oruç açma.

İgeḿ: Allah, Allah'ım.

iḫlāṣ (A.): ihlâs, iç temizliği, riyasız sevgi.

i. ḳıl-: gösterişten kaçınmak.

i. ḳılma-: inanmamak.

iḫlāṣsız: ihlâssız.

iḥrām (A.): ihram, hacıların giydiği dikişsiz elbise.

i. baġla-: ihrama girmek.

iḥsān (A.): ihsan, bağış, bağışlama, iyilik.

i. ḳıl-: iyilik etmek.

iḥsān-ı yeksān (F.): bir ihsan.

iḫtiyār (A.): seçme, seçilme, kabullenme.

i. ḳıl-: seçmek, razı olmak.

iḥtiyāṭ (A.): sakınma.

i. ḳıl-: sakınmak.

i. ḳılma-: sakınmamak.

ʿiḳāb-ı ḳabr (F., kelimeler A.): kabir azabı.
iḳāmet (A.): aturma.
i. ḳılma-: oturmamak.
iḳbāl-ı kevkeb (F., kelimeler A.): yıldız talihi.
iḳbāllıġ: ikballık.
ikev: ikisi.
ikevlen: her ikisi.
iki: iki; bk. ikki.
ikinçi: ikinci; bk. ikkinçi.
ikkele: her ikisi.
ikki: iki; kr. iki.
i. +leri: ikisi.
i. ʿālem: iki dünya, bu ve öteki dünya.
ikkinçi: ikinci; kr. ikinçi.
iḳlīm (A.): iklim, bölge.
ikrām (A.): ikram, saygı gösterme, ağırlama.
i. ḳıl-: ikram etmek.
iksīr-nazar (F., kelimeler A.): tesir eden bakış; ileriyi görme.
iḳtidā (A.): uyma.
i. eyle-: uymak.
i. ḳıl-: uydurmak.
il: il.
ʿilāc (A.): ilâç, derman.
i. ḳıl-: çare olmak.
İlāh (A.): İlâh, Allah.
İ. +ā: ey İlâh.
İlāhe'l-ʿālemīn (A.): âlemleri yaratan İlâh; Allah.
İlāhī (A.): Allah'ım.
ile: ile.
ilen: ilen.
ilen-: bağlanmak.
ilgeri: ileri.
ilhām-ı Ḫudā (F., ilhām A.): Allah tarafından kalbe verilen ilham, mâna.
ilhām-ı İlāhī (F., kelimeler A.): Allah tarafından kalbe verilen ilham, mâna.
ilhām-ı rabbānī (F., kelimeler A.): Allah taraından kalbe verilen ilham, mâna.
illā (A.): -dan /-den başka, meğer.
ʿillet (A.): asıl sebep, vesile; hastalık.

ᶜillet-i maᶜşūḳ (F., kelimeler A.): aşk hastalığı.
ᶜillet-i ṣarᶜa (F., kelimeler A.): sara hastalığı.
ᶜilm (A.): ilim, bilim.
ilme-: bağlamamak.
ᶜilm-i bī-ġurūrī (F., kelimeler A.): insana kibir vermeyen ilim.
ᶜilm-i ġaybī (F., kelimeler A.): gayb ilmi.
ᶜilm-i ḥāl (F., kelimeler A.): din kaidelerini öğreten ilim.
ᶜilm-i ḳadīm (F., kelimeler A.): eski zaman ilmi.
ᶜilm-i ḳāl (F., kelimeler A.): söz ilmi.
ᶜilm-i ledünnī (F., kelimeler A.): Allah bilgisine ve sırlarına ait ilim.
ᶜilm-i nücūm (F., kelimeler A.): yıldız ilmi.
ᶜilm ü ᶜamel (F., kelimeler A.): ilim ve amel.
ilt-: iletmek, götürmek, yöneltmek.
iltiǧā (A.): sığınma, barınma.
    i. ḳıl-: sığınmak.
iltiǧā-yı rūḥ-ı pāk-ı enbiyā (F., rūḥ, enbiyā A.): peygamberlerin temiz ruhuna sığınma.
iltifāt (A.): iltifat, hatır sorma, gönül alma.
    i. bolma-: iltifat etmemek.
    i. ḳıl-: iltifat etmek.
iltimās (A.): rica, yapılmasını isteme.
    i. ḳıl-: rica etmek.
İlyās Ata (k.a.): İlyas Ata.
īmā (A.): ima, işaret, dolayısıyla anlatma.
    ī. ḳıl-: iman etmek.
imām (A.): imam, cemaata namaz kıldıran.
İmām Ḥüseyn (k.a.): Hz. Hüseyin.
ᶜimāme (A.): sarık.
īmān (A.): iman inanma, Hakk'ı kabul ve tasdik etme.
    ī. bolma-: inanmamak.
    ī. eṭ-: inanmak.
    ī. eyle-: inanmak.
īmān-ı İslām (F., kelimeler A.): İslâm inancı.
ᶜimāret (A.): bayındır kılma, onarma.
imkān (A.): imkân, mümkün olma.
imlā (A.): imlâ, doğru yazma bilgisi.
immet (A.): himmet.
im-rūz-ı ferdā (F.): yarınki gün, öbür dünya.

imtiḥān (A.): imtihan, deneme.

i. ḳıl-: imtihan etmek, denemek.

imtiyāz (A.): imtiyaz, başkalarında farklı olma.

ᶜinān (A.): dizgin.

ᶜināyet (A.): iyilik, yardım.

ᶜi. eyle-: yardım etmek.

ᶜi. ḳıl-: yardım etmek.

İncīl (A.): İncil.

ineke (F.): yardımcı.

inkār (A.): inkâr, yaptığını reddetme.

i. eṭ-: inkâr etmek.

i. eyle-: inkâr etmek.

i. ḳıl-: inkâr etmek.

ins (A.): insan.

insān (A.): insan, adam.

ins ü cin (F., kelimeler A.): insan ve cin.

intihā (A.): sona erme, bitme, tükenme.

i. ḳıl-: sona erdirmek.

intiẓār (A.): bekleme, gözleme.

i. bol-: beklemek.

i. bolma-: beklememek.

i. eṭ-: bekletmek.

i. ol-: beklemek.

intiẓār-ı ᶜāşıḳ-ı dīdār (F., ᶜāşıḳ A.): âşık olanın intizarı.

intiẓār-ı gerden-i ḫam (F.): eğri boyunlunun intizarı.

intiẓār-ı ḫāne-vīrān (F.): viran haneli kimsenin intizarı.

intiẓār-ı ḳāmet-i māh-ı münevver (F., kamet, münevver A.): ay yüzlü sevilinin endamının intizarı.

i. bolma-: sevgilinin endamının intizarı olmamak.

intiẓār-ı sohbet-i merd-i Ḫudā (F., sohbet A.): velilerin sohbetini bekleme.

intiẓār-ı vaᶜde-i İnnā fetaḥnā (F., kelimeler A.): İnnâ fetahnâ vâdesini bekleme.

ip: ip.

ipeklig: ipekli.

irāde (A.): irade, istek, iktidar, güç; tasavvufta Allah'ın rızasını kazanmaya çalışma.

i. eyle-: irade göstermek.

irāde-i ḥac (F., kelimeler A.): hacca gitme iradesi.

i. ḳıl-: hacca gitmeği istemek.

irāde-i Medīne (F.): Medine'yi görme isteği.

i. ḳıl-: Medine'yi görmek istemek.

irāde-i Mekke-i Mükerreme (F.): Mekke-i Mükerreme'yi görme isteği.

i. ḳıl-: Mekke-i Mükerreme'yi görmek istemek.

irgeş-: bir yerde birikmek, toplanmak, takip etmek.

ᶜirḳa (A.): cübbe.

irşād (A.): doğru yolu gösterme; tasavvufta irfan sahibi birinin Allah yolunu göstermesi.

i. eṭ-: uyarmak.

ᶜĪsā (k.a.): Hz. İsa.

ᶜİsā-yı bā-ṣafā (k.a.): saflık sembolü Hz. İsa.

ᶜĪsā-yı ᶜİmrān (k.a.): Hz. İsa.

ᶜĪsā-yı Meryem (k.a.): Hz. Meryem'in oğlu Hz. İsa.

işār-ı şemᶜ-çerāg (F., īsār, şemᶜ A.): mumun aydınlığı.

işbāt (A.): ispat, delil göstererek doğrusunu ortaya çıkarma.

İsfahān (y.a.): İsfahan.

İsḥāḳ (k.a.): Hz. İshak.

İskender (k.a.): Hz. İskender.

İ. bol-: Hz. İskender gibi olmak.

İslām (A.): İslâmlık, itaat, bağlanma.

ism (A.): isim.

İsmāᶜīl (k.a.): Hz. İsmail.

İsmāᶜīl Zebīḥu'llah (k.a.): Hz. İsmail.

ism-i ᶜaẓīm (F., kelimeler A.): azim, Allah'ın bir adı.

ism-i kelbuhum (F., kelimeler A.): köpğin seis.

ism-i Meşreb (F.): Meşreb'in ismi.

ism-i mübārek (F., kelimeler A.): mübarek isim.

ism-i ẕāt (F., kelimeler A.): zatının ismi.

İsrāfīl (k.a.): İsrafil, kıyamet gününü bildirmeğe memur melek.

iste-: istemek.

istetme-: istetmemek.

istiᶜānet (A.): yardım dileme.

i. ḳıl-: yardım dilemek.

istiġfār (A.): yalvarma, Allah'tan bağışlanma dileğinde bulunma, tevbe.

i. ḳıl-: tevbe etmek, yalvarmak.

istiġnā (A.): kanaat etme, az ile yetinme.

istiḳāmet (A.): doğruluk, Allah'ta kullukta bulunma.

i. eyle-: doğruluğu seçmek.

i. ḳıl-: doğru yolda gitmek.

istiḳāmet-i şerīʿat (F., kelimeler A.): şeriatın istikameti.

i. ḳıl-: din yolunda gitmek.

isiḳbāl (A.): gelecek zaman, birini karşılama.

istincā (A.): pislikten temizlenme.

istincā-yı ḥaḳīḳī (F., kelimeler A.): hakikî istinca.

istincā-yı şerʿī (F., kelimeler A.):şeriata uygun istinca.

ʿisyān (A.): isyan, itaatsızlık, baş kaldırma, küfre girme.

iş: iş.

i. ḳıl-: çalışmak.

İşān Şāh Meşreb (k.a.): İşan Şah Meşreb; bk. İşan Şeh Meşreb.

İşān Şeh Meşreb (k.a.): İşan Şeh Meşreb; kr. İşan Şah Meşreb.

işāret (A.): işaret, alâmet.

i. ḳıl-: işaret etmek.

İşkeniş (y.a.): İşkeniş.

ʿişret (A.): içki içme, eğlenme.

ʿi. ḳıl-: içki içmek, eğlenmek.

ʿişret-i ḫan (F., han T.): han'ın eğlencesine katılma.

iştiyāḳ (A.): iştiyak, özleme, hasret.

ʿişve (A.): işve, güzelin naz ve edası.

ʿi. ḳıl-: nazlanmak.

ʿişve-ger-i cihān (F.): cihanın nazlısı.

ʿişve-nümā (F.): işveli, nazlı.

it: it.

iṭāʿat (A.): itaat, emre uyma; Allah'ın emirlerine uyup yerine getirme.

i. ḳılma-: itham kılmamak.

iṭʿām-ı Ḫudā (F. iṭʿām A.): Allah'ın taamı.

iṯḥām-ı dihḳān (F., iṯḥām A.): çiftçinin ithamı.

iʿtibārī (A.): var sayılan.

ʿi. ḳıl-: var saymak.

itmām (A.): tamamlama, bitirme.

i. eṭ-: tamamlamak.

i. eyle-: tamamlamak.

iz: iz.

i. +ge sal-: izinde gitmek.

iʿzāz(A.): aziz kılma, saygı gösterme, ağırlama.

i. ḳıl-: aziz kılmak.

izhār (A.): gösterme, meydana çıkarma.

i. eṭ-: göstermek.

i. eyle-: göstermek.

i. ḳıl-: göstermek.

i. ḳılma-: göstermemek, gizlemek.

izhār-ı ḥāl (F.): kelimeler A.): halin görünüşü.

i. ḳıl-: kendi halini göstermek.

izle-: izlemek.

izleme-: izlememek.

ᶜizzet (A.): izzet, ululuk, kudret; hürmet, değer.

ᶜi. ḳıl-: ululamak, hürmet göstermek.

ᶜizzet-i ḳulūb (F., kelimeler A.): kalblerin ululuğu.

ᶜi. ḳıl-: kalbleri ululamak.

ᶜizzet-i maᶜşūḳ (F., kelimeler A.): sevgiliyi ululama.

ᶜizzetlıġ: izzetli.

ᶜi. ḳıl-: izzetli kılmak.

ᶜizz ü cāh-ı saltanat (F., ᶜizz, saltanat A.): saltanatın itibar ve değeri.

-J-

jāle (F.):çiy.

j. bol-: çiy olmak.

jende (F.): eski, yamalı, yırtık hırka.

jende-i faḳr (F., faḳr A.): fakr hırkası.

jengār (F.): pas, kir.

-K-

ḳa: hangi.

ḳ. yer: hangi yer.

ḳabā (A.): elbise, hırka.

ḳabāḥat (A.): kabahat, çirkin hareket, kusur, suç.

ḳ. bol-: suç olmak.

Kaᶜbe (y.a.): Kâbe; Mekke'deki kutsal bina.

Kaᶜbe-i aḥzān (y.a.): hüzünler Kâbesi.

kaᶜbe-i cānān (F.): sevgilinin bulunduğu yer.

kaᶜbe-i köñgül (F., köñgül T.): gönül kâbesi.

Kaʿbe-i kūy (F.): Kâbe köşesi.

kaʿbe-i maḳṣad(F., kelimeler A.): istek kâbesi.

Kaʿbe-i şerīf (y.a.): kutsal Kâbe.

Kaʿbetu'llāh (y.a.): Allah'ın Kâbesi.

ḳābil (A.): kabul eden, olan.

ḳābil-i bu devlet (F., bu T., devlet A.): bu devleti kabul eden.

ḳ. ḳıl-: bu devleti kabul etmek.

ḳabr (A.): mezar.

ḳabūl (A.): kabul.

ḳ. bol-: kabul edilmek.

ḳ. et-: kabul etmek.

ḳ. etme-: kabul etmemek.

ḳ. eyle-: kabul eylemek.

ḳ. ḳıl-: kabul etmek.

ḳabūl-ı ekber (F., kelimeler A.): en büyük kabul.

ḳabża-ı ḫāk (F., ḳabża A.): toprağın kabzası.

ḳaç-: kaçmak.

ḳaçan: ne zaman, nasıl.

ḳad (A. ḳadd): boy; bk. ḳadd.

ḳadar (A.): kadar.

ḳadd (A.): boy; kr. ḳad.

ḳadd-ı dü-tā (F.): iki büklüm olmuş boy.

ḳadd-ı mevzūn (F., mevzūn A.): mevzun, biçimli boy.

ḳadeh (A.): bardak, içki bardağı.

ḳadem (A.): ayak; adım.

ḳ. ḳoy-: adım atmak, bir yola girmek, bir işe başlamak.

ḳ. ḳoyma-: adım atmamak, bir yola girmemek, bir işe başlamamak.

ḳademgāh (F.): ayağın atıldığı yer.

ḳāḍī (A.): kadı, şeriata göre hüküm veren hakim.

ḳ. bol-: kadı olmak.

ḳāḍi'l-ḥācāt (A.): ihtiyaç ve dilekleri yerine getiren; Allah.

ḳadīm (A.): eski.

ḳadīm-i bī-miṯāl (F., kelimeler A.): benzeri olmayan eski.

ḳadīm-i bī-zevāl (F., kelimeler A.): sonu olmayan eski.

Ḳādir (A.): kadir, kudret sahibi Allah.

Ḳ. +ā: ey Kadir.

Ḳādir-i bī-niyāz (F.): kudret sahibi Allah.

Kādir-ı eşyā (F., kelimeler A.): her şeye hükmeden Allah.

Kādir-i zü'l-celāl (F., kelimeler A.): celâl sahibi Allah.

kadr (A.): kadr, değer, itibar, şeref.

kad u kāmet (F., kelimeler A.): boy bos.

kāf (A.): Arap alfabesinde k harfinin adı.

kāfer (A.): kafir, küfre giren; Allah'ın varlığını inkâr eden; bk. kāfir.

kafes (F.): kafes.

kafile-sālār (F., kafile A.): kafle başı, reisi.

kāfir (A.): kâfir; kr. kāfer.

k. bol-: kâfir olmak.

kāfirī (F.): kâfirlik.

kāfir-i bī-dīn (F., kelimeler A.): dinsiz kâfir.

kāfir-i ʿışk (F., kelimeler A.): aşk kâfiri.

Kāf-tā-Kāf-ı cihān (F.): Kaf dağından Kaf dağına.

kāġıd (F.): kâğıt.

kahhār (A.): kahreden, helâk eden Allah.

kāhiş-i cevr ü ġam (F.): gam ve üzüntünün eksilmesi.

kahkaha (A.): kahkaha, yüksek sesle çok gülme.

k. ur-: kahkaha atmak.

kahr (A.): kahretme, zorla iş yaptırma, mahv etme.

k. et-: kahretmek.

kā'im (A.): ayakta duran, namaz kılan; bk. kāyim.

k. bol-: ayakta durmak, namaz kılmak.

kā'imü'l-leyl (A.): geceleri namaz kılan.

kāk (F.): kurutulmuş meyva.

kak-: kakmak, azarlamak.

k. -a kal-: azarlayı vermek.

kākül (F.): alın üzerine sarkan saç, perçem.

kākül-i cān-feşān (F.): can veren kâkül.

kāl (A.): söz.

kal-: kalmak.

k. -a kal-: kala kalmak.

k. -a kör-: kala görmek.

kalʿa (A.): kale, hisar.

kalb-ı ḥazīn (F., kelimeler A.): üzgün kalb.

kalb u kaleb (F., kelimeler A.): kalb ve vücut.

kalem (A.): kalem; Levh-i mahfuz'a olacak şeyleri yazan ilâhî kalem.

kalem-tıraş (F.): kalemtıraş.

kalem-tıraş-ı teberrük-i pir (F., teberrük A.): pirin mübarek kalem-tıraşı.

kalıb (A.): kalıp; vücut; biçim.

kalın-: kalmak, kalınmak.

kalender (F.): kalender, her şeyi hoş gören derviş.

k. bol-: kalender olmak.

k. bolma-: kalender olmamak.

k. kıl-: kalender etmek.

Kalender Ḫᵛace (k.a.): Kalender Hoca.

kalender-hane-i Ḫᵛace İshak (F.): Hoca İshak kalenderhanesi.

kalender-i daniş-nefes (F., nefes A.): bilgili kalender.

kalender-i ekrem (F., ekrem A.): büyük, kerem sahibi kalender.

kalender-i Ḫuda-perest (F.): Allah'a tapan kalender.

kalender-i jülide-ahval (F., ahval A.): perişan halli kalender.

kalender-i muᶜtekid (F., muᶜtekid A.): itikat sahibi kalender.

kalender-i sahib-feyż (F., sahib, feyż A.): feyiz sahibi kalender.

kalender-var (F.): kalender gibi, rintçe.

kalkan: kalkan.

kalma-: kalmamak.

Kalmak: Kalmuk, bir Türk boyunun adı.

Kalû belâ (A.): Kâlû belâ, ruhların yaratılıp toplandığı meclis.

kal u kil (F., kelimeler A.): dedikodu.

kamer (A.): Ay.

kamet (A.): boy, endam.

kamet-i rast (F.): doğrulma.

k. kıl-: doğrulmak.

kamet-i lerzan (F.): sallanan endam.

kamış: kamış.

kamil (A.): kemal sahibi, olgun, eksizsiz, kusursuz.

kamil-i namaz (F.): namazı mükemmel kılan.

kamil-i vakt-ı sefer (F., kelimeler A.): ölüm vaktinin kâmili.

k. bol-: kâmil, olgun müslüman olmak.

kamil-sıfat (F., kelimeler A.): kusursuz gibi.

k. kıl-: kusursuz bir duruma getirmek.

kam u zeban (F.): damak ve dil.

kan (F.): kaynak, menba, ocak.

kan: kan.

k. bol-: kanamak.

k. bolma-: kanamamak.

k. kıl-: kanatmak.

k. yığla-: kan ağlamak.

kanā'at (A.): kanaat, fazlasını istememe, kısmetine razı olma; haram peşinde koşmama.

kanat: kanat.

k. ber-: kanat vermek, uçurmak.

Kanber (k.a.): Hz. Ali'nin sadık kölesi Kanber.

kand (F.): şeker.

kandağ: nerede, ne kadar.

kand-ı Mısr (F.): Mısır şekeri.

kān-gevher (F.): mücevher ocağı olan.

kanı: hani.

kān-ı cerāhat (F., cerahat A.): yaranın kaynağı.

kān-ı ḥasret (F., hasret): hasret ocağı.

kān-ı melāḥat (F., melahat A.): güzellik menbaı.

k. eyle-: güzellik menbaı haline getirmek.

kān-ı zer (F.): altın ocağı.

k. bol-: altın ocağı olmak.

kanlığ: kanlı.

kap-: kapmak.

kar: kar.

kār (F.): kâr, iş, meşguliyet.

k. et-: kazanmak.

kar-: karmak, karıştırmak.

kara: kara, siyah.

k. bol-: siyah olmak; yüzü kara olmak.

k. et-: kara etmek.

k. kıl-: kara yapmak.

k. sürt-: kara sürtmek, kara çalmak.

k. yüzlığ: kara yüzlü.

kara-: bakmak.

k. -p: doğru.

karangu: karanlık.

karār (A.): karar, ölçülü olma, sakin olma.

k. al-: karar almak.

k. bolma-: sakin olmamak.

ḳardaş: kardeş; bk. ḳarındaş.

kār-ger (F.): iş yapan, tesirli.

k. bolma-: iş yapmamak.

ḳarıl-: karışmak, karıştırılmak.

ḳarın: karın.

ḳarındaş: kardeş; kr. ḳardaş.

ḳ. eṭ-: kardeş etmek.

ḳarış: karış.

kār-ı taḳdīr (F., takdir A.): Allah'ın takdiri.

ḳārī (A.): okuyucu.

ḳarīb (A.): yakın olan; Allah'a yakın.

ḳ. bol-: yakın olmak.

ḳ. eṭ-: yakınlaştırmak.

kār-sāz (F.): iş işleyen, becerikli.

kār u bār (F.): iş, güç, meşguliyet.

kārvān (F.): kervan; bk. kervan.

ḳaṣd (A.): kasıt, niyet, bile bile yapma, bilerek işleme; saldırma.

ḳaṣd-ı īmān (F., kelimeler A.): imana kasdetme.

ḳ. ḳıl-: imana saldırmak.

kāse (F.): kâse, çiniden yapılmış çanak.

kāse-i çūbīn (F.): ağaçtan yapılmış kâse.

kāse-i derd-i şehādet (F., şehādet A.): şehadet derdinin kâsesi.

ḳasem (A.): yemin.

ḳaṣr (A.):köşk, saray.

ḳaṣr-ı ʿAzrā'īl (F., kelimeler A.): Azrail'in kasrı.

ḳaṣr-ı Mīkā'īl (F., kelimeler A.): Mikail'in kasrı.

ḳaş: ön, huzur, nezd.

ḳaş: kaş.

ḳ. eṭ-: kaş etmek.

Kāşgar (y.a.): Kâşgar.

ḳaş-ı ḳalem (F., ḳalem A.): kalem kaş.

ḳaş-ı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in kaşı.

kāşif-i rümūz-ı sübḥāniyyet (F., kelimeler A.): İlâhî sırları çözen.

kāşkī (F.): keşke.

ḳat: kat. tabaka.

ḳaṭar (A.): katar, hayvan sürüsü, dizisi.

kātib-i bī-çāre (F., kātib A.): çaresiz kâtip.

kātib-i rūz-ı ezel (F., ezel A.): varlıkların kaderini, olacak her şeyi takdir edip Levh-i mah fuz'a kudret eli ile yazan Allah.

kātib-i ḥāksār (F.): hali perişan kâtip.

katib-i Naḥnu ḳasemnā (F., kelimeler A.): Naḥnu kasemnâ kâtibi.

ḳātil (A.): katil.

ḳatīl (A.): katil.

ḳ. eyle-: katil etmek.

ḳ. ol-: katil olmak.

ḳātil-i küffār (F., kelimeler A.): kâfirleri öldüren; Hz. Ali.

ḳaṭ^{c}-i naẓar (F., kelimeler A.): nazarı kesme.

ḳ. eṭ-: nazarı kesmek.

ḳaṭ^{c}-i ta^{c}alluḳ (F., kelimeler A.): ilişiği kesme.

ḳ. eṭ-: ilişiği kesmek.

ḳatl (A.): öldürme.

ḳ. eṭ-: öldürmek

ḳ. eyle-: öldürmek.

ḳaṭre (A.): katre, damla.

ḳaṭre-i āb-ı menī (F., menī A.): meni damlacığı.

ḳaṭre-i deryā (F.): deniz damlası.

ḳaṭre-i mey (F.): şarap damlası.

ḳaṭre-i raḥmet (F., kelimeler A.): rahmet damlası.

ḳattıġ: katı, sert.

ḳavī-heykel (F., kelimeler A.): heykel gibi sağlam.

ḳavim (A.): kavim; bk. ḳavm.

kāvla- (kāv- F.): araştırmak, karıştırmak; derin kazmak.

ḳavl-ı nağme-i Dāvūdī (F., kelimeler A.): Davudî nağmenin sözü.

ḳavm (A.): kavim; kr. ḳavim.

ḳavm-ı Būcehl-i la^{c}īn (F., kelimeler A.): mel'un Ebu Cehil'in kavmı.

ḳavm-ı diger (F., diğer T.): diğer kavim.

ḳavm-ı Muṣṭafā (F.): Hz. Muhammed'in ümmeti.

ḳ. ḳıl-: Hz. Muhammed'in ümmeti yapmak.

ḳavm-ı Nemrūd (F.): Nemrud kavmı.

ḳavs-ı ḳuzaḥvār (F., kelimeler A.): ebem kuşağı, yayı.

ḳavuḳ: kavuk.

ḳavuştur-: kavuşturmak.

ḳay: hangi.

ḳayan: nereye, ne tarafa.

ḳayana: nereye.

ḳayd (A.): kayıt, ayağa vurulan zincir, pranga, bağ.

ḳ. bol-: kaydolmak.

ḳayda: nerede.

ḳayġu: kaygı, endişe, üzüntü.

ḳayġur-:üzülmek.

ḳayıt-: geri dönmek, vazgeçmek; bk. ḳayt-

ḳāyim (A. ḳā'im): ayakta duran; namaz kılan; kr. ḳā'im.

ḳ. bol-: ayakta olmak, namaz kılmak.

ḳayimü'l-leyl-ṣāyimü'd-dehr (A.): gece namaz kılan, gündüz oruçlu olan.

ḳayna-: kaynamak, coşmak.

ḳayser-i Rūm (F., kelimeler A.): Rum kayseri.

ḳaysı: hangi.

ḳayt-: geri dönmek, vazgeçmek; kr. ḳayıt-

ḳ. -makçı bol-: vazgeçmek, dönmek.

ḳaytadın: tekrar.

ḳaytar-: dönmek, kaytarmak.

ḳaytarma-: kaytarmamak.

ḳaytur-: kaytarmak, dönmek, döndürmek.

ḳayu: hangi, herhangi bir.

ḳayum (A. kayyum): kayyum, cami hademesi, mütevelli.

Ḳayyūm (A.): Allah.

K. +ā: ey Allah.

ḳażā (A.): kaza, kader hükmü; kader hükmünün gerçekleşmesi.

ḳazan: kazan.

kāze (F.): kulübe, gölgelik.

ḳazuḳ: kazık.

kebāb (A.): ateşte pişirilen et.

k. bolma-: kebap olmamak; pişmemek.

k. eṭ-: pişirmemek.

kebg-i ḫırāmān (F.): naz ve eda ile yürüyen keklik.

k. bolma-: naz ile yürüyen keklik olmamak.

kebi: gibi.

kec (F.): eğri, çarpık.

k. bol-: eğrilmek.

kec-külāh (F.): külâhını eğri giyen, eğri külâhlı.

kec-niyet (F., niyyet A.): niyeti bozuk.

keç: geç.

keç-: geçmek.

keçe: gece.

keçkur-: hıçkırmak.

keçme-: geçmemek.

keçürme-: geçirmemek.

kefen (A.): kefen, ölünün gömülürken sarıldığı beyaz bez.

k. et-: kefenlemek.

k. eyle-: kefenlemek.

kefen-ālūde (F.): kefene bulaşmış, kefenli.

kef-i pāy (F.): ayağın altı.

kefş (F.): ayakkabı.

keh-rübā (F.): saman kapan, kehribar.

k. bol-: kehribar olmak.

kejdüm (F.): akrep.

kel-: gelmek.

k. -e ber-: geli vermek.

k. -e tur-: gele durmak.

k. -gen bol-: gelen olmak.

kelām-ı bülbül-i bāġ-ı cihān (F., kelām, bülbül A.): cihan bağının bülbülünün ötüşü.

kelām-ı kibār (F., kelimeler A.): hikmetl, meşhur söz.

Kelām-ı şerīf (e.a.): Kelâm-ı şerif.

Kelāmu'llāh (A.): Allah'ı kelâmı, Kur'ân-ı Kerim.

kelimāt (A.): kelimeler, sözler.

k. oku-: kelimeler okumak.

kelime-gūy (F.): söz söyleyen.

kelime-i müteberrike (F., kelimeler A.): mübarek sözler.

kelime-i şerīf (F., kelimeler A.): kelime-i şehadet.

Kelīmu'llāh (k.a.): Hz. Musa.

kelme-: gelmemek.

keltür-: getirmek.

k. -makçı bol-: getirmek.

keltürme-: getirmemek.

kem (F.): az, eksik.

k. bol-: az olmak.

k. bolma-: az olmamak.

k. kıl-: azaltmak.

k. kılma-: azaltmamak.

kemālāt (A.): olgunluklar, mükemmellikler, faziletler.

kemālāt-ı ᶜamel (F., kelimeler A.): mükemmel ameller.

kemālāt-ı Ḫudā (F.): Allah'ın faziletleri.

k. bol-: Allah'a yakınlaşmak.

kemālāt-ı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in mükemmelliği.

kemāl-ı ᶜilm (F., kelimeler A.): ilmin kemalı.

kemāl-ı ḳudret (F., kelimeler A.): kudretin kemalı.

kemāl-ı merḥamet (F., kelimeler A.): merhametin kemalı.

kemāl-ı nūr-ı iṣbāt (F., kelimeler A.): varlık nurunun kemalı.

kemālu'llāh (A.): Allah'ın kemalı.

kemān-ebrū (F.): keman kaşlı, kaşları yay gibi güzel ve biçimli olan.

kem-bahā (F.): değersiz.

k. bol-: değersiz olmak.

keme: gemi.

keḳeçi: gemici.

kemend-i dest-bāz (F.): ele alınan kement.

kemer (F.): kuşak, kayış.

kemer-i himmet (F., himmet A.): himmet kemeri.

kemḫāb (F.): ipek kumaş.

kemīne (F.): noksan; aciz, zavallı.

kem-nām (F.): namsız, şöhretsiz, adı sanı belirsiz.

k. ḳıl-: küçük düşürmek.

kenāre (F.): kıyı, kenar; kucak; çıngel.

kende (F.): çukur, hendek.

kenīzek (F.): küçük cariye.

kenīzek-i cemīle (F., cemīle A.): güzel küçük cariye.

kenīzek-i müşteri-talᶜat (F., müşteri, talᶜat A): cazibeli ve etrafına şehvet ile bakan cariye.

kenīzek-i ṣāḥib-cemāl (F., ṣāhib, cemāl A.): güzel küçük cariye.

kerāmāt (A.): kerametler.

kerāmet (A.): keramet, yücelik, ululuk; velilerin gösterdikleri olağan olmayan haller.

k. eyle-: keramet göstermek.

k. ḳıl-: keramet göstermek.

Kerbelā (y.a.): Kerbelâ.

keḳerek: gerek.

keḳerekme-: gerekmemek.

kerem (A.): cömertlik, ihsan, inayet.

k. kıl-: ihsan etmek.

kerem-bahş (F.): ihsan eden.

keremlik: keremli, kerem sahibi.

Kerîm (A.): kerem sahibi Allah.

K. +â: ey Kerim.

Kerîm-i bende-nüvâz (F.): zayıfları esirgeyen Allah.

kervân (F.): kervan; kr. karvan.

kes-: kesmek.

kesâfet (A.): bulanıklık, açık olmayış, kir, pas.

kesel (a.): gevşeklik, uyuşukluk.

Keşâfetyuş (k.a.): Ashab-ı kehf'ten biri.

Keşefţata (k.a.): Ashab-ı kehf'ten biri.

keşf (A.): keşif, meydana çıkarma; Allah'ın sırlarını öğrenme; Allah tarafından ilham olunma.

keşf-i zirâ'at (F., kelimeler A.): ziraatın keşfi.

Keşmîr (y.a.): Keşmir.

keştî (F.): gemi.

keştî-i himmet (F., himmet A.): himmet gemisi.

ket-: gitmek.

k. -e ber-: gidi vermek.

k. -er bol-: gider olmak, gitmek.

k. -makçı: giden.

k. -mak kerek: gitmek gerek.

ketme-: gitmemek.

kette: ulu, yüce.

kevâkib (A.): yıldızlar.

kevkeb-i baht (F., kevkeb A.): talih yıldızı.

kevn ü mekân (F., kelimeler A.): varlık âlemi, kâinat.

Kevser (A.): Kevser, Kur'ân'da adı geçen cennetteki pınarlardan biri.

key: çok.

key-: gitmek.

k. -makçı bol-: giyinmek.

keyfiyyet (A.): keyfiyet, nitelik, husus.

Keyhusrev (k.a.): Keyhüsrev, Fars hükümdarı.

keyim: giyim.

keyin: arka, sonra.

keyme-:giymemek.

kẹz-: gezmek.

kṭbāb /A.): kubbeler.

k. eyle-: tamamlamak.

k. kıl-: tamamlamak.

kıble (A.): kıble, namaza başlarken yönelinen taraf; Mekke tarafı.

kıblegāh (F.): kıblenin bulunduğu yer.

k. kıl-: kıble yeri yapmak.

kıble-i sūd (F., kelimeler A.): sevda kıblesi.

kıçkır-: hıçkırmak.

kıl-: kılmak, yapmak.

k. -a alma-: kılamamak.

k. -mak kerek: kılmalı.

kılma-: kılmamak, yapmamak.

kılmaklıġ: kılmaklık.

kıldır-: kıldırmak.

kılġuçı: kılıcı, yapan.

kılıç: kılıç.

kırā'at (A.): okuma, düzgün okuma.

k. kıl-: düzgün okmak.

kırān (A.): gezegenlerden ikisinin bir burçta birleşmesi.

k. bol-: kıran olmak.

Kırġız (ka. a.): Kırgız, bir Türk boyu.

kırk: kırk.

k. tört: kırk dört.

kırkıla-: kırkılmak, kesilmek, koparılmak.

kırmızı: kırmızı, al.

kırra-yı Kāşġar (F.): Kâşgar kenarı.

kısım (A.): kısım.

kısmet (A.): kısmet, bölme, paylaştırma; talih, nasip, kader.

kısmet-i Allāh (F.): Allah'ın verdiği kısmet.

kıssa: kısa.

kıssa-ı Ashāb-ı kehf (F., kelimeler A.): Ashab-ı kehf kıssası.

kıssa-ı leyl ü nehār (F., kelimeler A.): gece gündüz kıssası.

kıssa-ı Şua^{c}yb (F.): Hz. Şuayb'ın kıssası.

kıstur-: kıstırmak.

kış: kış.

Kıtmīr (A.): Ashab-ı kehf'in köpeğinin adı.

kıyāmet (A.): kıyamet, dünya hayatının sonu, mahşer zamanı.

k. kādīsi bol-: kıyamet kadısı olmak.

kıyın: zor, güç.

kıymet-bahā (F., kıymet A.): kıymetli, değerli.

kız: kız.

kızart-: kızartmak.

kızıl: kızıl, kırmızı.

kızıt-: kızartmak.

ki (F.): ki. (bağlama edatı)

kibār (A.): büyükler, ulular; ince, terbiyeli, görgülü, nazik.

kiçig: küçük.

kifāyet (A.): kâfi gelme, yeterli olma.

k. kıl-: yeterli kılmak.

kilīd (F.): kilit.

kim: kim. (zamir)

kim: kim. (edat)

kimi ki: kim ki.

kīmiyā (A.): kimya, cevher ilmi.

k. eyle-: cevher etmek.

k. kıl-: cevher etmek.

kīmiyā-yı ʿışk (F., kelimeler A.): aşk kimyası.

kimsene: kimse.

kin: sonra.

kir-: girmek.

k. -mak kerek: gitmek gerek, gitmeli.

kirām-ı ʿömr-i hūrşīd (F., kirām, ʿömr A.): güneş hayatının uluları.

kirām-ı Rahmeten li'l-ʿālemin (F.): Rahmeten li'l -ʿālemin büyükleri.

kirdār (F.): meşguliyet, iş, âdet, yürüyüş.

kirgüçi: girici.

kirgüz-: girdirmek.

kirm (F.): kurt, solucan.

kirm-i mātem (F., mātem A.): matem kurdu.

kirpik: kirpik.

kīse (F.): kese, torba, kap, cepte taşınan para çantası.

kişi: kişi, insan.

kişver (F.): iklim, memleket, vilayet, ülke.

kişver-i ser-geşte-i çeşm (F.): gözün mest eden iklimi, ülkesi.

kitāb (A.): kitap.

kitāb-ı ser-nüvişt (F.): alın yazısı.

kol: kol, el.

k. ber-: el vermek.

k. berme-: el vermemek.

k. sal-: kol salmak.

k. tut-: el tutmak.

kolla-: kollamak, gözetmek, yardımcı olmak.

kon-: konmak.

konağ: konak, ev.

kondur-: kondurmak.

Kontaçı (k.a.): Kontacı.

Kontaçı Ḫan /k.a.): Kontaçı Han.

Kontaçı Pādışāh (k.a.): Kontaçı Padişah.

kop-: kopmak, kalkmak, atmak.

kopma-: kopmamak, kalkmamak, atmamak.

korḳ-: korkmak.

korḳma-: korkmamak.

korḳu: korku.

korḳut-: korkutmak.

koş-: koşmak.

koş-: çiftleştirmek.

k. tut-: denk tutmak.

koşul: denk.

k. bolma-: denk olmamak.

koşul-: koşulmak, koşmak, birlikte koşmak.

koşulma-: koşulmamak.

kovla-: kovalamak.

koy: koyun.

koy-: koymak, bırakmak.

k. -a ber-: koyu vermek.

k. -a berme-: koyu vermemek, koymamak.

koyma-: koymamak.

kögüs: göğüs.

köhne (F.): köhne, eskimiş, zamanı geçmiş.

k. dünyā: köhne, eski dünya.

köhne-serāy (F.): eski saray.

kök: boz renk.

kök: gök.

kök: kök, temel.

Kök Ata (k.a.): Kök Ata.

köknār (F.): köknar, haşhaş kozasının kabuğu, haşhaş kabuğu.

köl: göl.

kölke: gölge.

kömülme-: gömülmemek.

kŏn̆gül: gönül.

k. bẹr-: gönül vermek.

kŏn̆güllik: gönüllü.

köp: çok.

köpraḳ: çok fazla.

kör: kör.

kör-: görmek.

k. -e al-: göre bilmek.

köre'lme- (<köre+alma-): görememek.

körgüz-: göstermek.

körme-: görmemek.

körset-: göstermek.

körsete'lme- (<körsete+alma-): gösterememek.

körün-: görünmek.

körüşme-: görüşmemek.

köse: köse.

köter-: kaldırmak.

köt: göt.

köy-: yanmak.

k. -e kıl-: yandırmak.

k. köye: yana yana.

k. -maḳ bol-: yanmak.

köydür-:yandırmak.

k. -mek kẹrek: yandırmak gerek, yandırmalı.

köydürġuçı: yandırıcı.

köygü: yanan.

köyme-: yanmamak.

köz: göz.

k. bol-: göz haline gelmek.

k. yaşı: göz yaşı.

közle-: gözlemek.

közlük: gözlü.

Kubādiyāt (y.a.): Kubadiyat.

kuç-: kucaklamak.

kūçe (F.): sokak.

Kuddūs (A.): Allah.

kūdek-i nādān (F.): bilgisiz çocuk, çömez.

kudret (A.): kudret, güç.

kudret-i Allāh (F., Allāh A.): Allah'ın yüce kudreti.

kudretlig: kudretli.

kuds (A.): kutsal, mübarek.

k. et-: kutsamak, mübarek etmek.

kūh-ı ʿArafat (y.a.): Arafat dağı.

kūh-ı ġaflet (F., ġaflet A.): gaflet dağı. dağ kadar çok olan gaflet.

kūh-ı ġam (F., ġamm A.): gam dağı.

kūh-ı ʿisyān (F., ʿisyan A.): isyan dağı.

kūh-ı lenger (F.): yuvarlak dağ.

kūh-ı Ṭūr (y.a.): Tur dağı; Tur-ı Sina.

kūh-ken (F.): dağ kazan, dağ kazıcı; Ferhad.

k. et-: Ferhad gibi dağ kazdırmak.

kūhsār (F.): dağlık.

kul: kul, köle.

k. bol-: kol olmak..

k. bolma-: kul olmamak.

kulag: kulak; bk. kulaḳ.

k. sal-: kulak vermek, dinlemek.

kulaḳ: kulak; kr. kulag.

k. sal-: kulak vermek, dinlemek.

kūlbār (F.): arka yükü; dervişlerin arkalarında taşıdıkları ve içine topladıkları şeyleri koy dukları deriden torba.

kullāb (A.): çengel, kanca, ucu eğri nesne.

kullug: kulluk; bk. kullug.

kullug: kulluk; kr. kullig.

kumār-bāz (F.): kumarbaz, kumarcı, kumar oynayan.

kumrī (A.): kumru.

kur: kuşak.

ḳur-: kurmak.

Ḳur'ān (A.): Kur'ân-ı Kerîm, müslümanların kutsal kitabı.

ḳurb (A.): yakın olma, yakınlık.

ḳurbān (A.): kurban, Allah'a yaklaşmak için kesilen hayvan; bir amaç uğruna feda olma.

ḳ. bol-: kurban olmak.

ḳ. eyle-: kurban etmek, feda etmek.

ḳ. ḳıl- kurban etmek.

ḳ. ol-: kurban olmak.

ḳurbet-i evvel (F., kelimeler A.): ilk yakınlık; Allah'a yakınlık.

ḳurb-ı Ḥaḳ (F., kelimeler A.): Hakk'a yakın olma.

ḳurb-ı Ḫudā (F.): Allah'a yakın olma.

ḳurt: kurt, solucan.

kurte-i bī-āstīn (F.): yensiz, kolsuz gömlek.

ḳuru-: kurumak.

ḳuruġ: kuru; bk. ḳuruḳ.

ḳuruḳ: kuru; kr. ḳuruġ.

ḳurūn (A.): zamanlar, devirler, çağlar.

ḳurut-: kurutmak.

kūs-ı Aḥmed (F.): Hz. Muhammed'in davulu.

kūs-ı muḥabbet (F., muḥabbet A.): aşk davulu.

kūs-ı peyember (F.): peygamber davulu.

ḳuş: kuş.

ḳ. sür-: kuş sürmek.

kūşe (F.): köşe, bucak.

kūşe-i ġam (F., ġamm A.): gam köşesi.

kūşe-i ʿuzlet (F., ʿuzlet A.): yalnızlık köşesi.

ḳūt (A.): yiyecek, azık.

kūtāh (F.): kısa, boysuz.

k. ḳıl-: kısaltmak.

k. ḳılma-: kısaltmamak.

kūtāh-ı naẓar (F., naẓar A.): görüş kıtlığı.

kūtāhlıġ: kısalık.

ḳuṭb-ı ʿālem (F., kelimeler A.): dünyanın ulusu, büyüğü.

ḳuṭb-ı rabbānī (F., kelimeler A.): tarikat büyüğü, veli.

ḳ. bol-: tarikat büyüğü olmak.

ḳuṭb-ı zamān (F., kelimeler A.): zamanın velisi.

ḳuṭbü'l-Kibriyā (A.): Hz. Muhammed.

ḳutḳar-: kurtarmak.

ḳutḳarma-: kurtarmamak.

ḳuṭṭā^cu't-ṭarīḳ (A.): yol kesenler, haydutlar.

ḳutul-: kurtulmak.

ḳutulma-: kurtulmamak.

ḳuvvet (A.): kuvvet, güç, sağlamlık.

kūy (F.): sokak, semt, köy.

kūy-ı ġam (F., ġanım A.): gam köşesi.

kūy-ı melāmet (F., melāmet A.): melâmet köşesi.

ḳuyruġ: kuyruk,

ḳuyuñg (<ḳuyun): girdibad.

ḳuzaḥ-ı āsumān (F., ḳuzaḥ A.): ebem kuşağı, gök kuşağı.

kūze (F.): su testisi.

kübrā (A.): en büyük olan.

küç: güç, kuvvet.

küfr (A.): küfür, dinsizlik.

kül: kül.

k. bol-: kül olmak.

k. bolma-: kül olmamak.

kül-: gülmek.

k. -e ḳel-: güle gelmek.

külāh-ı ^cışḳ (F., ^cışḳ A.): aşk külâhı.

külbe (F.): kulübe.

külbe-i aḥzān (F., aḥzān A.): Hz. Yakub'un hüzün dolu evi.

k. bol-: Hz.Yakub'un hüzün dolu evi gibi olmak.

külbe-i cennet (F.): cennet kulübesi.

küleh (F.):külâh.

külgü: gülüş.

külḫan (F.): külhan, hamam ocağı.

k. ḳıl-: külhan yapmak.

küll (A.): bütün.

küll-i ^cālem (F., kelimeler A.): âlemin hepsi, bütün âlem.

küll-i mālik (F., kelimeler A.): bütün malikler, sahipler.

küll-i merdüm (F.): bütün insanlar.

küll-i noḳsān (F., kelimeler A.): bütün noksanlar.

külme-: gülmemek.

kün: güneş.

kün: gün.

k. +de: her gün.

künc-i ġam-ı mihr-i ṭınāb (F.ġamm, ṭınāb A.): sevgilinin gam köşesi.

künc-i ḳanāᶜat (F., kanaᶜat A.): kanaat köşesi.

künc-i leb-i cānāne (F.): sevgilini dudağının köşesi.

kündüz: gündüz.

künende-i dervāze-i Ḫayber (F.): Hayber kapısını açan Hz. Ali.

günlik: günlük.

küstaḫāne-manṣıb (F., manṣıb A.): küstahça iş yapan.

küşād (F.): açma, açılış, açılma.

k. eṭ-: açmak.

küşende (F.): öldüren, katil.

küve: güğüm.

kürsī (a.): kürsü.

Kürsī (A.): Arş'ın altında Levh-i mahfuz'un bulunduğu yer.

-L-

lā (A.): "değil, hayır" anlamında olumsuzluk edatı.

l. ḳıl-: lâ kılmak.

l. oḳı: lâ oku.

l. ṭīġi: lâ oku.

lafẓ-ı kelimetu'llāh (F., kelimeler A.): Allah'ın lâfzı.

lafẓu'llāh (A.): Allah'ın lâfzı.

laḥid (A.): lahid, kabir.

laḥẓa (A.): lâhza, çok kısa zaman.

laḥẓaī (F.): bir an.

laḥẓa-i fırṣat (F., kelimeler A.): fırsat anı.

lā-ᶜilāc (A.): ilâçsız, çaresiz.

lāᶜīn (A.): lanetlenmiş, Allah'ın rahmetinden mahrum kalmış.

l. bol-: lânetlenmek

lāl (F.): dilsiz.

l. eyle-: şaşırtmak.

laᶜl (A.): la'l, kırmızı süs taşı.

l. bol-: la'l olmak.

lāle (F.): lâle.

lāle-gūn (F.): lâle renkli.

lāle-i aḥmer (F., aḥmer A.): kırmızı renkli lâle.

l. kıl-: kırmızı lâle haline getirmek.

lāle-i serv-i semen (F.): yasemin lâlesi.

lāle-ᶜizār (F., ᶜizār A.): lâle yanaklı.

lāle-ruḥ (F.): lâle yanaklı.

lāle-ṣıfat (F., ṣıfat A.): lâle sıfatlı, lâle gibi kırmızı.

lālezār (F.): lâle bahçesi.

l. eyle-: lâle bahçesine çevirmek.

laᶜl-ı Bedaḫşān (F.): Bedahşan la'lı.

l.bolma-: Bedahşan la'lı olmamak.

laᶜl-ı leb (F.): la'l rengindeki dudak, kırmızı dudak.

laᶜl-ı leb-i nuṭḳ-ı şeker-ḫā-yı Muḥammed (F., nuṭḳ A.): Hz. Muhammed'in la'l dudağından çıkan tatlı sözleri.

laᶜl-ı nāb (F.): saf, kırmızı dudak.

laᶜl-ı şeker-bār (F.): şekerli la'l, tatlı dudak.

laᶜl-ı Yemen (F.): Yemen la'lı.

l. eṭ-: Yemen la'lı yapmak.

lām (A.): Arap alfabesinde l harfinin adı.

lā-mekān (A.): mekânsız; mekânı olmayan Allah.

lām-elif (A.): Arap alfabesinde lâm-elif harfinin adı.

laᶜnet (A.): lânet.

l. kıl-: lânetlemek.

laᶜnetī (F.): lanetlik, lânetler.

Lāt (A.): Lât, İslâmlık'tan önce Kâbe'de bulunan put.

laṭīfe (A.): lâtife, güzel söz, hikâye, şaka.

lā u illā (F., kelimeler A.): ondan başka yok; Allah'tan başka yok.

lā-yezāl (A.): bitimsiz, sonsuz.

lāyıḳ (A.): lâyık, uygun, yaraşır.

l. bol-: lâyık olmak.

lāyıḳ-ı saᶜādet (F., kelimeler A.): mutluluğa lâyık olan, mutlu olmayı hakketmiş.

lāzım (A.): lâzım, gerek.

lāzımī (F.): lâzımlık, gerekli olan.

leb (F.): dudak, sevgilinin dudağı.

leb-ā-leb (F.): ağzına kadar dolu.

lebān-ı şehd ü şekker (F., şehd A.): bal ve şeker dudaklar.

leb-be-leb (F.): ağzına kadar, dudak dudağa.

leb-beste (F.): dudağı bağlı, ağzı kapalı, susmuş.

lebbeyk (A.): "Buyurunuz, emrediniz." anlamında bir söz. Hac sırasında bu sözle başlayan dualar okunur ki buna telbiye denir.

leb-i cānāne (F.): sevgilinin dudağı.

leb-i laʿl (F.): la'la benzeyen dudak.

lebsiz: dudaksız.

leb-şeker (F.): şeker dudaklı.

l. kıl-: şeker dudaklı etmek.

leb-teşne (F.): susamış.

levḥ-i ʿömr (F., kelimeler A.): ömür levhası.

lenger (F.): fakirlere yemek dağıtılan yer; gemi demiri.

l. kıl-: demir etmek, demir haline getirmek.

lenger-i ḳayġu (F., ḳayġu T.): kaygı lengeri.

lenger-i şeyṭān (F., şeyṭān A.): şeytan lengeri.

lerzān (F.): titreyen, titrek.

leşker (F.): asker.

leṭāfet (A.): letafet, hoşluk, güzellik, nezaket, yumuşaklık.

leṭāyif (A. leṭā'if): latifeler, güldüren güzel sözler.

Levḥ ü Ḳalem (F., kelimeler A.): Allah'ın kudretiyle olacak şeylerin üzerine yazıldığı levha ve Levh-i mahfuz'a yazılacak şeyleri yazan ilâhî kalem.

Leylā (k.a.): Leylâ; Leylâ ve Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı; bk. Leyli.

Leylī (k.a.): Leylâ, kr. Leyla.

leyl ü nehār (F., kelimeler A.): gece ve gündüz.

lezzāt-ı dünyā (F., kelimeler A.): dünyanın lezzetleri.

lezzet-i ḥüsn (F., kelimeler A.): güzelliğin lezzeti.

lezzet-i köz (F., köz T.): gözün verdiği lezzet.

libās (A.): elbiseler.

libās-ı ḥāciyāne (F., kelimeler A.): hacılara yakışan elbiseler, hacı elbisesi.

līk (F.): lâkin, fakat, ama.

liḳā (F.): görme, yüz, çehre.

lisān (A.): dil.

loḳma (A.): lokma.

Loḳmān (k.a.): Lokman hekim.

Lūṭ (k.a.): Hz. Lut.

luṭf (A.): hoşluk, güzellik, iyilik.

l. eṭ-: lutfetmek.

l. eyle-: lutfetmek.

l. ḳıl-: lutfetmek.

lutf-ı ġufrān (F., kelimeler A.): affetme, bağışlama lutfu.
lutf-ı sulṭān (F., kelimeler A.): sultanın lutfu.
lücce-i vaḥdet (F., kelimeler A.): vahdet dalgası, kalabalığı.

-M-

maᶜāṣī (A.): asilikler. itaatsızlıklar, günahlar.
mācerā (A.): cereyan eden, geçen, olan şey.
māddiyyet (A.): gözle görüen, elle tutulan şey, madde kısma.
maᶜden-i baḥr-ı vücūd (F., kelimeler A.): varlık denizinin madeni.
maᶜden-i cūd u kerem (F., kelimeler A.): cömertlik ve kerem madeni.
maᶜden-i köz (F., köz A.): göz madeni.
maᶜden-i nūr (F., kelimeler A.): nur madeni.
maᶜden-i ṣıdḳ u ṣafā (F., kelimeler A.): doğruluk ve saflık madeni.
māder (F.): anne.
māder-zād (F.): anadan doğma.
m. bol-: anadan doğmak.
māder-zād-ı evliyā-yı ber-ḥaḳ (F., evliyā, ḥaḳḳ A.): anadan doğma gerçek evliya.
maᶜdūm (A.): idam edilmeş.
maġfiret (A.): Allah'ın kullarının günahlarını bağışlaması.
m. eyle-: bağışlamak.
m. ḳıl-: bağışlamasını istemek.
maġmūm (A.): gamlı. kederli; bulutlu, kapalı, sıkıntılı.
m. bol-: kederlenmek.
maġrūr (A.): mağrur, gururlu.
m. bol-: mağrur olmak.
m. bolma-: mağrur olmamak.
maġrur-ı neseb (F.): kendi soyu ile gururlanma.
m. bolma-: kendi soyu ile gururlanmamak.
maġrurlıġ: mağrurluk.
maġrur-ṣūret (F., kelimeler A.): mağrur gibi.
maġz-ı ḥāl (F., ḥāl A.): halin özü, esası.
māh (F.): ay.
maḥal (A.): yer.
maḥalle-i Cūybār (y.a.): Cuybar mahallesi.
maḥalle-i Gāziyān (y.a.): Gaziyan mahallesi.
mā-ḥażar (A.): daha önce hazırlanmış.

maḥbūb (A.): sevgili, sevilen.

maḥbūb-ı Rabbü'l-ʿālemīn (F., kelimeler A.): Allah'ın sevgili kulu Hz. Muhammed.

maḥdūm-ı aʿẓam (F., kelimeler A.): en büyük mahbup olan Hz. Muhammed.

māh-ı baḫt (F.): baht ayı.

māh-ı dil-efrūz (F.): sevindiren ay.

māh-ı Kenʿān (F.): Kenan ülkesinin ayı; Hz. Yusuf

māh-ı Muḥarrem (F., Muharrem A.): Muharrem ayı; Kerbelâ olayının olduğu ay.

māh-ı münevver (F., münevver A.): parlak ay.

m. bolma-: parlak ay olmamak.

māh-ı nāzenīn (F.): nazlı ay.

māh-ı tābān (F.): parlak ay.

māhī-i derya (F.): deniz balığı.

māh-likā (F.): ay yüzlü güzel.

maḫlūḳ (A.): yaratılan, Allah tarafından yaratılmış olan.

maḥmil-i çul (F., mahmil A.): çul sandığı.

m. kıl-: çul sandığı yapmak.

Maḥmūd (k.a.): hamdedilmiş olan Hz. Muhammed.

Maḥmūd (k.a.): Mahmud.

Maḥmūd Ata (k.a.): Mahmud Ata.

Maḥmūd Atalıġ (k.a.): Mahmud Atalığ; bk. Maḥmūd Atalıḳ.

Mahmud Atalıġ Katġan (k.a.): Maḥmūd Atalığ Katġan.

Maḥmūd Atalıḳ (k.a.): Mahmud Atalık; kr. Maḥmūd Atalıġ.

Mahmud Atalık Katgan (k.a.): Mahmud Atalık Katgan.

Maḥmūd Ḫan (k.a.): Mahmud Han; bk. Maḥmūd-ı Belḫī.

Maḥmūd-ı Belḫī (k.a.): Belhli Mahmud; kr. Maḥmūd Ḫan.

maḫmūr (A.): mahmur, sarhoşluğun verdiği sersemlik, uyku basmış.

maḥrem (A.): mahrem, gizli, özel, çok samimî.

m. bolma-: mahremiyetine girmemek.

maḥrem-i dil (F.): gönül mahremi.

maḥrem-i esrār (F., kelimeler A.): sırlara ortak olan.

m. et. -e kör-: mahrem edivermek.

maḥrem-i rāz (F.): sırları bilen, dost; Alah'ın sırrına aşina olan, veli.

maḥrem-i sırr (F., kelimeler A.): Allah'ın sırrına aşina olan, veli.

maḥrem-i ten (F.): koca.

maḥrūm (A.): mahrum, nasipsiz.

m. bol-: mahrum olmak.

m. kıl-: mahrum etmek.

mahrūm-ı hasret (F., kelimeler A.): özlemiş.

mahrūmlik: mahrumluk.

mahsūs (A.): hususî, ayrı, lâyık, başkasında bulunmayan.

mahşer (A.): mahşer, kıyamet gününde ölülerin dirilerek toplanacakları yer.

m. bol-: mahşer olmak.

mahşergāh (F.): mahşer yeri.

māh u sāl (F.): ay ve yıl.

mahv (A.): mahv, yok etme, perişan etme; beşerî noksanlıklardan kurtulma.

m. bol-: mah olmak.

m. bola kal-: mahv ola kalmak.

m. ol-: mahv olmak.

mahv-ı cemāl (F., kelimeler A.): cemalın mahvı.

mahv-ı sanem (F., kelimelerA.): güzelin mahvı.

m. kıl-: güzeli mahv etmek.

mahv-ı temāşā (F.): seyretmeme.

mahzen-ı esrār (F., kelimeler A.): sırlar mahzeni.

mahzūn (A.): hüzünlü, kaygılı.

mā'il (A.): eğik, hevesli, düşkün.

m. bol-: bağlamak.

makālāt (A.): sözler.

makām (A.): makam, durulan yer, kulun gayreti ve sıkıntıya katlanması ile ulaştığı ve onunla vasıflandığı hal.

m. et-: makam etmek, yer edinmek.

makāmāt-ı tecerrüd (F., kelimeler A.): tecerrüt makamları.

makām-ı a'lā (F., kelimeler A.): yüce makam.

makām-ı āteş (F.): ateş yeri.

makām-ı 'ışk (F., kelimeler A.): aşk makamı.

makām-ı Kābe kavseyni (F., kelimeler A.): Kâbe kavseyn makamı.

makām-ı kūh-ı Tūr (F): Tur dağı makamı; Hz. Musa'nın eriştiği makam.

makām-ı kurb-ı ol Nūh-ı nebīyyu'llāh (F., kelimeler A., ol T.): Hz. Nuh'un o yüce makamı.

makām-ı Mansūr-ı Hallāc (F.): Hallac-ı Mansur'un makamı.

makām-ı Nūrü'ddīn (F.): Nurüddin'in makamı.

makām-ı Rab erinī (F., kelimeler A.): Rab erinî makamı.

makām-ı rızā (F., kelimeler A.): rıza makamı.

makām-ı rūh-ı ādem (F., kelimeler A.): insan ruhunun makamı.

makām-ı sabr (F., kelimeler A.): sabır makamı.

makām-ı Sidre (F., kelimeler A.): Sidretü'l-müntehâ makamı.

maḳbere (A.): mezarlık.

maḳbūl (A.): makbul, beğenilmiş; kabul edilmiş.

m. bol-: makbul olmak.

maḳbūl-ı dergāh (F.): dergâha kabul olma.

m. eyle-: dergâha kabul etmek.

maḳbūl-ı dergāh-ı Ḥaḳ sübḥānehu ve taᶜālā (F., Hak , sübḥānehu ve taᶜālā A.): yüce Allah'ın dergâhına kabul edilme.

m. bol-: yüce Allah'ın dergâhına kabul edilmek.

maḳbūl-ı duᶜā (F.): kelimeler A.): duanın Allah katında kabulü.

m. bol-: makbul dua olmak.

maḳbūl-ı Ḥaḳ taᶜālā (F., kelimeler A.): yüce Allah tarafından beğenilme.

m. bolma-: Hak tarafından beğenilmemek.

maḳbūl-ı hidāyet (F., kelimeler A.): hidayet erme, doğru yolu girme.

m. bol-: hidayete ermek.

maḳsad (A.): maksat, gaye, istek.

maḳsad-ı Maḥmūd (F.): Hz. Muhammed'in maksadı.

maḳṣad-ı nūr-ı aṣl (F., kelimeler A.): asıl nurun maksadı.

maḳsad-ı nūrü'l-Hüdā (F., kelimeler A.): Allah'ın nurunun maksadı.

maḳṣūd (A.) maksat, gaye, istek.

maḳṣūd-ı ümmet (F., kelimeler A.): ümmetin maksadı.

maᶜḳūl (A.): makul, akla uygun, mantıkî.

māl (A.): mal, varlık, servet.

m. ḳıl-: mal yapmak.

Mālik-i dūzaḫ (m.a.): cehennemmeleği Malik.

Mālik-i Ejder (k.a.): Malik-i Ejder.

maᶜlūm (A.): malum, bilinen.

m. bol-: malum olmak.

m. emes: malum değil.

m. et-: malum etmek, açıklamak.

māl u mülk (F., kelimeler A.): mal ve mülk.

maᶜmūr (A.): mamur, bayındır, şen.

m. ḳıl-: mar etmek.

maᶜmūre-i künc (F.): bayındır köşe.

maᶜnā (A.): mâna, anlam.

m. ḳıl-: anlamlandırmak.

maña: bana.

maᶜnā-yı ümmet (F., kelimeler A.): ümmetin mânası.

mānend (F.) : benzer, gibi.maʿreke
m.eyle- : benzetmek.
mānende (F.) : benzeyen.
mānende-i Edhem (F.) : İ Edhem'e benzer.
mānende-i jāle (F.) : jale benzeri
mānend-i bīd (F.) : söğüt gibi.
mānend-i Edhem (F.) : İ.Edhem'e gibi.
m.kıl- : İ.Edhem gibi yapmak.
mānend-i İsrāfīl (F.) : İsrafil benzeri.
m.bol- : İsrafil gibi olmak.
mānend-i şimşādī (F.) : şimşir ağacı gibi.
mānend-i yākūt (F.,yāḳūt A.) : yakut gibi.
Manṣūr (k.a.): Hallac-ı Mansur.
Manṣūr-ı ber-dār (k.a.): dar ağacında asılan Hallac-ı Mansur.
Manṣūr-ı şeydā (k.a.): ilâhî aşktan çılgına düşmüş Hallac-ı Mansur.
M. kıl-: Hallac-ı Mansur'a benzetmek.
manṭūḳ (A.): söylenilmiş, söz, nutuk. mâna, mefhum.
manẓam (A.): dizi, sıra.
m. kıl-: dizmek, nazım haline getirmek.
manẓūr (A.): görülen.
m. kılma-: göstermemek.
manẓūr-ı nazar (F., kelimeler A.): gözle görülen.
m. kılma-: görmemek.
mār (F.): yılan.
maʿreke (A.): savaş meydanı.
maʿrifet (A.): marifet, bilme, bir şeyin aslını, esasını bilme; insanın kendisini ve Rabb'ını bilmesi.
maʿrifet-yāb (F.): marifet bulan.
maʿrūf (A.): bilinen, belli; şeriatın uygun bulduğu.
m. bol-: mâruf olmak.
maṣaff (A.): saf, taburun toplandığı yer.
m. kıl-: saf haline getirmek.
maṣẖara (A.): maskara, rezil.
m. bol-: maskara olmak.
m. kıl-: maskara etmek.
mā-sivā (A.): Allah'tan başka her şey; dünya ile ilgili şeyler. Masivayı terk etmek sufiliğin temel unsurlarındandır.
m. bol-: masiva olmak.
m. eyle-: masiva eylemek.
m. kıl-: masiva kılmak.
mā-sivā'llāh (A.): Allah'tan başka her şey.

ma^{c}ṣiyet (A.): itaatsızlık, isyan, günah.
m. ḳıl-: isyan etmek.
maṣlaḥat (A.): iş, emir, husus, önemli iş, barış, dirlik, düzenlik.
maṣlaḥat-gū (F.): iş konuşan.
ma^{c}şūḳ (A.): sevilen, sevilmiş olan, kendisine âşık olunan.
ma^{c}şūḳlaş-: sevişmek.
mātem (A.): matem, ağlama, yas tutma.
mātem-ḫāne (F.): yas evi.
mātemlıġ: matemli.
mātem-serā (F.): yas evi.
m. ḳıl-: yas evine çevirmek.
maṭlab (A.): meram, maksat, istek, bahis.
mā vü zāt (F., zāt A.): bu dünyaya ait kaygılar, benlik dâvası gütme.
maẓbūṭ (A.): zabtolmuş, ele geçirilmiş; derli toplu, belli, sağlam.
ma^{c}zeret (A.): mazeret, istenilmeyen bir halinoluşuna yol açan sebep, özür, bahane.
m. ḳıl-: özür dilemek.
ma^{c}zeret-ḫ^{v}āh (F.): özür dileyen.
ma^{c}zeret-ḫ^{v}āhlıġ: özür dileyicilik.
m. ḳıl-: özür dilemek.
maẓhar-ı ḥūr-ı Ġafūr (F., kelimeler A.): Allah'ın hurilerinin mazharı.
maẓhar-ı küll (F., kelimeler A.): külle mazhar olmuş.
maẓharü'l-esrār (A.): Allah'ın sırlarını öğrenmiş.
mazlūm (A.): mazlum, zulüm görmüş, haksızlığa uğramış.
maẓmūn (A.): mazmun, kavram, mâna, bir sözün içinde saklı olan; ince söz.
ma^{c}zūr (A.): özürlü, özrü olan.
m. tut-: özrünü kabul etmek.
ma^{c}zūr-dārlıġ: özürlü olma; bk. ma^{c}zūr-dārlik.
m. ḳıl-: özür dilemek.
ma^{c}zūr-dārlik: özürlü olma; kr. ma^{c}zūr-dārlıġ.
m. ḳıl-: özür dilemek.
mebādā (F.): sakın, olmaya ki.
mecāl (A.): güç, takat, fırsat, imkân.
mecāzī (A.): mecazla ilgili; hakiki olmayan.
meclis (A.): meclis, toplantı yeri.
meclis-i ḫalāyıḳ (F., kelimeler A.): halk topluluğu.
Mecnūn (k.a.): Mecnun, Leyla ve Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı.
M. bol-: Mecnun olmak.
M. ḳıl-: Mecnun etmek.
Mecnūn-ı bī-nevā (k.a.): zavallı, çaresiz Mecnun.
Mecnūn-ı ṣaḥrā (k.a.): çöllere düşmüş Mecnun.
Mecnūn-ı şeydā (k.a.): divane olmuş Mecnun.

M. bol-: Mecnun gibi divane olmak.
M. kıl-: Mecnun gibi divane etmek.
Mecnūn-sıfat (F., kelimeler A.): Mecnun gibi.
Mecnūn-vār (F.): Mecnun gibi.
mecrūḥ (A.): yaralanmış.
m. bol-: yaralanmak.
mecrūḥ-dil (F.): gönlü yaralı.
mecẕūb (A.): Allah sevgisinden dolayı cezbeye tutularak kendinden geçmiş, deli, divane.
mecẕūb-ḥāl (A.): cezbe hali.
medār (A.): bir şeyin döneceği, üzerinde hareket edeceği yer.
meded (A.): medet, yardım.
m. eyle-: yardım istemek.
m. kıl-: yardım etmek.
meded-kār (F.): yardım eden.
meded ü istiāᶜnet (F., kelimeler A.) yardım ve iyilik.
m. tile-: yardım dilemek.
medḥ (A.): medih, övme, birinin iyi şeylerini söleme.
Medīne (y.a.): Medine.
Medīne-i Münevvere (y.a.): Hz. Muhammed'in gömülü olduğu kutsal şehir.
medrese-i ᶜAbdu'llāh Ḫan (F., kelimeler A.): Abdullah Han'ın medresesi.
medrese-i Kökeldaş (F.): Taşkent'teki Kökeldaş medresesi.
meger (F.): meğer, halbuki.
meh (F.): ay.
meh-i tābān (F.): parlak ay.
m. bolma-: ay gibi parlamamak.
meh ü sāl (F.): ay ve yıl.
meh-veş (F.): ay gibi, güzel.
mekān (A.): mekân, yer, mahal.
m. kıl-: bir yere yerleşmek.
mekān-ı ejdehā (F.): ejderhanın mekânı.
mekīn (A.): oturan, yerleşen.
mekkār (A.): hileci, aldatan.
mekkāre (A.): hileci aldatan.
Mekke (y.a.): Mekke.
Mekke-i muᶜaẓẓama (y.a.): muazzam şehir Mekke.
Mekkele-: Mekke gibi etmek.
Mekke-sıfat (F., sıfat A.): Mekke gibi.
mekr (A.): hile, oyun, aldatma.
mekr-i rakīb (F., kelimeler .): rakibin hilesi.
Mekselīnā (k.a.): Ashab-ı kehf'ten birisinin adı.
mekteb (A.): mektep, okul.

melāḥat (A.): güzellik, yüz güzelliği.
melāmet (A.): melâmet, ayıplama, kınama, azarlama; kendini herkesten aşağı ve hakir görme; aşk ve cezbeyle zikrederek Allah'a varılacağını kabul eden tarikat.
m. bol-: azarlanmak, ayıplanmak.
m. ḳıl-: azarlamak, kınamak.
m. ḳılma-: azarlamamak, ayıplamamak.
melāyik (A. melā'ik): melekler.
melek (A.): melek, nudan yaratılmış mahluk.
melīk (A.): mal sahibi, padişah, hakan.
Melīke (k.a.): Melike; bk. Melīke Afaḳ.
Melīke Afaḳ (k.a.): Melike Afak; kr. Melīke.
melūl (A.): bıkmış, bezmiş, mahzun.
m. bol-: bıkmak, bezmek.
mel'ūn-ı muṭlaḳ (F., kelimeler A.) Alah'ın lânetine uğramış melun, şeytan.
me'men (A.): emin, güvenilir, sağlam yer.
memleket (A.): memleket, ülke, devlet toprağı.
meṇ:ben.
men' (A.): men, yasak etme, bırakmama, esirgeme.
m. eṭ-: men etmek.
m. ḳıl-: men etmek.
menāsik (A.): ibadet yerleri.
Menāt (A.): İslâmlık öncesi Kâbe'deki putardan biri.
meṇge: bana.
menfa'at-ı destgāh-ı iştiyāḳ-ı Beyt (F., menfa'at, iştiyāḳ, Beyt A.): hac iştiyakının sayısız menfaatı.
meṇ-i baḫt-ı ḳara (F., meṇ, ḳara T.): kara bahtlı olan ben.
meṇ-i bed (F.): kötü olan ben.
meṇ-i bī-çāre (F.): çaresiz olan ben.
meṇ-i bī-dest ü pā (F.): elsiz ve ayaksız olan ben; perişan olan ben.
meṇ-i bī-hānumān (F.): evsiz barksız olan ben; yuvasız olan ben.
meṇim: benim.
meniñg: benim.
meṇ-i nā-kām (F.): bahtsız olan ben.
meṇ-i rūz-ı siyeh (F.): kara günlü, şanssız olan ben.
meṇ-i şermende (F.): mahcup olan ben.
meṇ-meṇlik: "ben ben" deme, benlik dâvası gütme.
menzil (A.): menzil, konaklama yeri, oturulup dinlenilen yer.
menzil-i a'lā (F., kelimeler A.): büyük menzil.
menzil-i bī-vefā (F., kelimeler A.): vefası olmayan menzil.
menzil-i Cibrā'īl (F.): Cebrail'in menzili.
menzil ü cā (F.): menzil ve yer.

m. eyle-: yer etmek.

merâdât (A.): kuvvetlilik.

merâḥil (A.): merhaleler, konaklar, menziller, duraklar.

mercân (A.): mercan.

merd (F.): adam, insan, erkek, özü sözü doğru, hakikat yolunda hiç bir şeyden çekinmeyen.

merdân (F.): mertler, yiğitler, cesur olanlar, hakikat yolunda hiç bir şeyden çekinmeyenler.

merdâne (F.): mertçe, merlere yakışır şekilde.

m. bol-: mertçe hareket etmek.

m. bolma-: mertçe hareket etmemek.

merdâne-i râh-ı fenâ (F., fenâ A.): fanilik yolunun merdanesi.

m. bol-: ölümlü olmak.

merdân-ı Ḫudâ (F.): Allah'ın yolunda her zorluğa göğüs geren.

m. eṭ-: Allah'ın mert kulu yapmak.

merdî (F.): mertlik, erkeklik, cesurluk, insanlık.

merd-i ᶜâlî-himmet (F., ᶜâlî, himmet A.): yüce himetli insan.

merd-i ᶜâlim ü fâżıl (F., ᶜâlim, fâżıl A.): âlim ve fazıl olan.

merd-i bâ-himmet (F., himmet A.): himmet sahibi insan.

merd-i dil-âgâh (F.: akıllı, bilgin, uyanık insan.

merd-i Ḥaḳ (F., Ḥaḳḳ A.): Hakk'ın yolunda her zorluğa göğüs geren.

m. bol-: Hakk'ın yolunda olmak.

merd-i ḫoş-kirdâr (F.): iyi insan.

merd-i Ḫudâ (F.): Allah yolunda her zorluğa göğüs geren.

m. kıl-: Allah yoluna girmesini sağlamak.

merd-i kâr (F.): iş yapan insan.

merd-i müselmân (F., müselman A.): müslüman.

m. kıl-: İslâm yoluna girmesini sağlamak.

merd-i ṣâḥib-sülûk (F., ṣâhib, sülûk A.): tarikat ehli.

merd-i seyyâḥ (F., seyyâḥ A.): seyahat eden.

merd-i Yehûdî (F.): Yahudi.

merd-i zâhid-i ḫuşk (F., zâhid A.): ham zahit.

merdûd (A.): reddolunmuş, geri çevrilmiş; kovulmuş, kabul edilmemiş.

merdûd-ı şeyṭân-ı racîm (F., kelimeler A.): Allah'ın dergâhından kovulmuşşeytan.

merdüm (F.): insan, göz bebeği.

merdümân-ı köz (F., köz T.): göz bebekleri.

merg (F.): ölüm.

merḥabâ (A.): merhaba, selâm sözü.

merḥamet (A.): merhamet, acıma, şefkat gösterme.

m. kıl-: acımak,

merhem (A.): merhem, ilâç, deva.

m. kıl-: tedavi etmek.

merḳad (A.): mezar, kabir.

merḳad-ı Āṣaf İbn-i Berḫıyā (F.): Asaf İbn-i Berhıya'nın mezarı.
merḳad-ı mutahhara (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in mezarı.
merḳad-ı münevvere (F., kelimeler A.): veli olanların mezarı.
merḳad-ı münevver-i Ḫᵛāce Aḥmed Yesevī (F.): Hoca Ahmed Yesevi'nin mezarı.
merḳad-ı münevver-i şāh-ı şehīdān-ı Kerbelā (F.): Hz. Hüseyin'in mezarı.
mersiye (A.): ağıt.
m. ḳıl-: ağıt yakmak.
mertebe (A.): derece, basamak, rütbe, paye, miktar.
mertebe-i maḳām (F., kelimeler A.): makam derecesi.
Meryem (k.a.): Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem.
mescid (A.): mescit, Allah'a secde edilen yer.
Mescid-i Aḳṣā (y.a.): Mescidü'l-Aksa; Kudüs'te önceki peygamberler tarafından yapıldığı kabul edilen kutsal mabet.
mescid-i cāmiᶜ (F., kelimeler A.): cami namazgâhı.
meṯel (A.): örnek, benzer; dokunaklı ve anlamlı söz.
meseʾele (A.): mesele, sorulup karşılığı istenilen şey, problem.
meseʾele-i müşkil (F., kelimeler A.): çözümü zor mesele.
Mesīḥā (k.a.): elini sürdüğü hastaları derhal iyileştiren Hz. İsa.
mesken (A.): mesken, oturulacak yer.
m. eyle-: oturmak.
mesken-i mār (F.): yılanların yuvalandığı yer.
mesned (A.): dayanılan şey; rütbe, derece, makam.
mest (F.): sarhoş, kendinden geçmiş; ilâhî aşkla kendini kaybetmiş.
m. bol-: mest olmak.
m. et-: mestetmek.
m. mest: mest mest.
mestane (F.): sarhoşça, sarhoşcasına.
m. bol-: sarhoşlar gibi olmak.
m. ḳıl-: sarhoş etmek.
m. mestāne: sarhoş sarhoş.
mestāne-vār (F.): sarhoşlar gibi.
mest-i bī-iḫtiyār (F., iḫtiyār A.): kendinen geçen sarhoş.
mest-i cām-ı vaḥdet (F., vaḥdet A.): vahdet kadehinin sarhoşu; Allah âşığı.
mest-i cemāl-ı pīr (F., cemal A.): Allah âşığı.
m. bol-: Allah âşığı olmak.
mest-i ġāfil (F., gafil A.): gafil olan sarhoş.
mest-i ḫāk-i bī-biḍāᶜat (F., biḍāᶜat A.): bilgiden yoksun sarhoş; bilgisiz âşık.
mest-i ᶜışḳ-ı lā-yezālī (F., ᶜışḳ, lā-yezāl A.): Allah âşığı.
m. bol-: Allah âşığı olmak.
mest-i İlāhī (F., İlahi A.): Allah âşığı.
m. bol-: Allah âşığı olmak.
mest-i Leylā (F.): Leyla'ya âşık.
mest-i mey-i vaḥdet (F., vaḥdet A.): ilâhi aşk ile kendinden geçmiş.

m. bol-: ilâhî aşk ile kendinden geçmek.

mest-i tecellî-i Ḥak sübḥânehu ve taʿālā (F., tecellî, Ḥakk, sübḥânehu, taʿālā A.): yüce Hakk'ın tecellisi ile kendinden geçmiş.

m. bol-: Allah aşkı ile kendinen geçmek.

mestlıġ: mestlik.

mest ü müstaġrak (F., müstaġrak A.): sarhoş ve dalgın.

m. bol-: sarhoş olup kendinden geçmek.

Mesʿūd (k.a.): Mesûd.

meşaḳḳat (A.): meşakkat, zahmet, eziyet, sıkıntı, güçlük.

m. tart-: zahmet çekmek.

meşaḳḳatsız: meşakkatsız, zahmetsiz.

meşām (A. meşāmm): burun, koku alma organı.

meşāyıḫ (A.): şeyhler.

meşġūl (A.): meşgul, bir şeyle uğraşan.

m. bol-: uğraşmak.

m. eṭ-: uğraştırmak.

meşġūl-ı sefer (F., kelimeler A.): yolculuk işleriyle uğraşan.

m. bol-: yol hazırlığı yapmak.

meşhūd (A.): gözle görülen.

meşhūr (A.): meşhur, şöhretli, ün almış.

m. bol-: meşhur olmak.

Meşreb (k.a.): Meşreb.

M. +ā: ey Meşreb.

Meşreb-i ʿāciz (k.a.): aciz olan Meşreb.

Meşreb-i ʿāṣī (k.a.): isyanda olan Meşreb.

Meşreb-i bī-çāre (k.a.): çaresiz olan Meşreb.

Meşreb-i bī-ḫōd (k.a.): kendinde olmayan Meşreb.

Meşreb-i bī-karār (k.a.): kararı olmayan, huzursuz Meşreb.

Meşreb-i bī-nevā (k.a.): zavallı Meşreb

Meşreb-i dil-ḫasta (k.a.): hasta gönüllü Meşreb.

Meşreb-i dil-şüde (k.a.): âşık Meşreb.

Meşreb-i dīvāne (k.a.): divane Meşreb.

Meşreb-i faḳīr (k.a.): fakir Meşreb.

Meşreb-i ġāfil (.a.): gafil Meşreb.

Meşreb-i gümrāh (k.a.): şaşkın Meşreb.

Meşreb-i ḳalender (k.a.): kalender Meşreb.

Meşreb-i maḥmūr (k.a.): aşkından süzülmüş Meşreb.

Meşreb-i mehcūr (k.a.): sevdiğinden ayrı düşmüş Meşreb.

Meşreb-i miskīn (k.a.): miskin Meşreb.

Meşreb-i mühdī (k.a.): hediye veren Meşreb.

Meşreb-i nālān (k.a.): aşkından inleyen Meşreb.

Meşreb-i rind-i ümem (k.a.): ümmetlerin rint Meşreb'i.
Meşreb-i ṣāḥib-duᶜā (k.a.): dua eden Meşreb.
Meşreb-i şehbāz (k.a.): doğan kuşuna benzeyen Meşreb.
Meşreb-i Şiblī (k.a.): Şibli Meşreb.
Meşreb-i şūrīde (k.a.): perişan Meşreb.
Meşreb-i şūrīde-ḥāl (k.a.): perişan halli Meşreb.
meşrūᶜ (A.): caiz olan, şeriat, kanuna uyan.
meᵓvā (A.): sığınılacak yer, yurt, mesken.
m. eyle-: sığınmak.
Mevāşī (y.a.): Mevaşi.
mevc (A.): dalga.
m. ur-: dalgalanmak.
mevc-ı ol (F., ol T.): o dalga.
mevcūd (A.): mevcut, var olan, hazır olan.
mevcūdī (F.): varlık.
m. bol-: var olmak.
Mevlā (A.): Mevlâ, efendi, sahip; malik.
Mevlānā (k.a.): Mevlâna.
Mevlānā ᶜAbdu'r-raḥīm-i Nemengānī (k.a.): Nemengânlı Mevlana Abdurrahim; Meşreb'in asıl adı.
mevlevī (A.): Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin tarikatı ve bu tarikattan olan.
mevlevī Rūm (k.a.): Mevlâna Celâleddin.
mevlid (A.): doğma, doğum zamanı, dünyaya gelme.
mevzūn (A.): vezinli, tartılı, uyumlu.
mey (F.): şarap; ilâhî aşk.
m. iç-: şarap içmek.
meydān (A.): meydan, alan.
mey-gūn (F.): şarap renginde olan, kırmızıya çalan.
mey-ḫāne (F.): meyhane, içki içilen veya satılan yer; tekke.
m. bol-: meyhane olmak.
mey-ḫᵛār (F.): şarap içen, içkici.
m. bol-: içkici olmak; âşık olmak.
mey-i erġuvān (F.): erguvan rengindeki şarap, kırmızı şarap.
mey-i gül-gūn (F.): kırmızı şarap.
mey-i vaḥdet (F., vaḥdet A.): vahdet şarabı; ilâhî aşk.
meyl (A.): meyil, eğilim, sevme, tutulma.
m. ḳıl-: sevmek.
meyve (F.): meyva.
meyve-i bāġ-ı hidāyet (F., hidāyet A.): hidayet bahçesinin meyvası.
meyve-i būsitān (F.): bostan meyvası.
meᵓyūs (A.): ümidi kesilmiş, ümitsiz.

m. bol-: ümitsizliğe düşmek.

me'yūs-ı bī-dimāg (F., kelimeler A.): akılsız, beyinsiz, ümitsiz.

m. bol-: beyinsiz olmak.

mezār (A.): mezar, ölülerin gömüldüğü yer.

mezārāt (A.): mezarlar.

mezār-ı feyż-āsār (F., kelimeler A.): feyiz saçan mezar.

mezellet (A.): zelillik, horluk, alçaklık, itibarsızlık.

mezheb (A.): mezhep, gidilen yol, felsefe çığırı, dinin şubelerinden her biri.

mezheb-i şükrāne (F., kelimeler A.): şükür yolu.

m. kıl-: şükür yolunu seçmek.

Mısr (y.a.): Mısır.

micmer (A.):içinde tütsü yakılan kap.

mihaffe (A.): mahfe, hayvanlara yükletilen sepet.

mihmān (F.): misafir.

m. bol-: misafir olmak.

m. eyle-: misafir etmek.

m. kıl-: misafir etmek.

mihmāndārlıg: misafir ağırlama.

m. kıl-: misafir ağırlamak.

mihnet (A.): eziyet, zahmet, sıkıntı, dert, keder.

mihnetgeh (F.: mihnet dolu yer; dünya.

mihnet-i hecr (F., kelimeler A.): ayrılık acısı.

mihnet-i hicrān (F., kelimeler A.): ayrılık acısı.

mihnet-serā (F.): eziyet çekilen yer.

m. kıl-: mihnet çekilen yer yapmak.

mihr (F.): güneş; sevgi, şefkat, merhamet.

mihrāb (A.): mihrap, imamın namaz kılarken yöneldiği yer.

mihrāb-ı kaş (F., kaş T.): mihraba benzeyen kaş; sevgilinin keman kaşı.

mihr-i ʿālem (F., ʿālem A.): âlemin güneşi.

mihribān (F.): şefkatli, merhametli; güler yüzlü, yumuşak huylu.

m. ol-: güler yüz göstermek.

mihribānlıg: dostluk, sevgi.

m. eyle-: dostluk göstermek.

m. kıl-: dostluk göstermek.

mihr-i ruh (F.): güneşe benzeyen sevgilinin yanağı.

mihr-ı şefkat (F., şefkat A.): şefkat güneşi.

mihr-i yağmur (F., yağmur A.): yağmur güneşi.

Mīkāt (y.a.): Mikat.

Mīkā'īl-i ḫayrān (m.a.): Mikâil, derecesi yüksek dört ulu melekten biri olup rahmet ve rızık dağıtmakla görevlidir.

mim (A.): Arap alfabesinde m harfinin adı.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

mi^{c}mār (A.): mimar, inşaat planlaın yapan.
m. ḳıl-: mimar etmek.
miṅg: bin; kr. bing.
m. bir: bin bir.
m. yol: bin defa.
min-: binmek.
m. -e ḳal-: bini vermek.
minber (A.): minber, camilerde hutbenin okunduğu kısım.
mindür-: bindirmek.
Mīnā (y.a.): Mina.
Mi^{c}rāc (A.): Hz. muhammed'in Allah katına yükselme olayı.
mi^{c}rāc-ı cennet(F., kelimeler A.): cennet miracı.
Mi^{c}rāc-nāme (F.): Mirac olayını anlatan eserler.
mīrāṣ (A.): miras, ölen bir kimsenin varislerine kalan mal, mülk.
Mīr ^{c}Alī (k.a.): Mir Ali.
Mīr Büzürg (k.a.): Mir Büzürg.
Mīr Ḥayder (k.a.): Mir Hayder.
mis (F.): bakır.
misāfir (A.): misafir.
m. bol-: misafir olmak.
m. eyle-: misafir etmek.
misāfir-vār (F.): misafir gibi.
misāl-ı ^{c}andelīb (F., kelimeler A.): bülbül gibi.
misal-ı bülbül-i nālān (F., bülbül A.): inleyen bülbül gibi.
misāl-ı Bel^{c}am-ı Bā^{c}ūr (F.): Belâm-ı Bâûr gibi.
misal-ı çuġd-ı der-vīrāne (F.): viranelerdeki baykuş gibi.
misāl-ı dāl (F., kelimeler A.): dal harfi gibi eğri, bükülmüş.
misāl-ı Ermenī (F.): Ermeni gibi.
misāl-ı ol Edhem (F., ol T.): o İbrahim Edhem gibi.
misāl-ı pīr-i Ken^{c}ān (F., Ken^{c}ān A.): Hz. Yakub gibi.
misāl-ı ton (F., ton T.): elbise gibi.
misillig: misilli, benzer.
miskīn (A.): miskin, geçinecek hiç bir şeyi olmayan yoksul; Allah'ın varlığı ile var olan kişi.
miskīn-i nādān (F.): bilgisiz miskin.
misl-i āsiyā (F.): değirmen gibi.
misl-i bülbül (F., kelimeler A.): bülbül gibi.
misl-i ebr (F.): bulut gibi.
misl-i Edhem (F.): İbrahim Edhem gibi.
misl-i Eyyūb (F.): Hz. Eyyub gibi.
misl-i Ḥayder (F.): Hz. Ali gibi.
misl-i Ḥażret-i İbrāhīm Edhem (F.): Hz. İbrahim Edhem gibi.

mi̲s̲l-i ᶜĪsā (F.): Hz. İsa gibi.
mi̲s̲l-i ᶜİsmāᶜīl (F.): Hz. İsmail gibi.
mi̲s̲l-i İşān Meşreb (F.): İşan Meşreb gibi.
mi̲s̲l-i it (F., it T.): it gibi.
mi̲s̲l-i kemān (F.): keman gibi, yay gibi.
mi̲s̲l-i māhī (F.): balık gibi.
mi̲s̲l-i Manṣūr (F.): Hallac-ı Mansur gibi.
mi̲s̲l-i Mecnūn (F.): Mecnun gibi.
mi̲s̲l-i men (F, men T.): benim gibi.
mi̲s̲l-i ol (F., ol T.): onun gibi.
mi̲s̲l-i ol gevher (F.): o inci gibi.
mi̲s̲l-i Ṣāliḥ (F.): Hz. Salih gibi.
mi̲s̲l-i semender (F.): semender gibi.
mi̲s̲l-i Şeddādī (F.): Ad kavminin hükümdarı Şeddad gibi.
mi̲s̲l-i Yaᶜkūb (F.): Hz. Yakub gibi.
mi̲s̲l-i yek-tā (F.): benzeri olmayan gibi.
miyān-ı fakr (F., fakr A.): fakrın ortası.
miyān-ı lā u illā'llāh (F., lā, illā'llāh A.): lâ ve illâ'llâh'ın ortası.
Moġal (y.a.): Moğol.
mollā /A. mullā): mollâ, kadı; medrese öğrencisi.
Mollā Bāzār (k.a.): Molla Bazar.
mollā-yı bī-maᶜnā (F., kelimeler A.): mâneviyyattan anlamayan molla.
Mollā-yı Rūmī (k.a.): Mevlânâ Celâleddin
muᶜallaḳ (A.): asılı, havada, boşta duran.
m. ḳıl-: asmak.
muᶜallim (A.): talim eden, öğreten, öğretmen.
muᶜallim-i medrese (F., kelimeler A.): medrese hocası.
muᶜammā (A.): bilmece, gizli ve güç anlaşılır söz, şekil.
muᶜanber (A.): amberlenmiş, güzel kokan, güzel kokulu.
muᶜaṭṭal (A.): tatil edilmiş, bırakılmış; kullanılmaz, boş.
muᶜaṭṭar (A.): ıtırlı, güzel kokulu.
m. ḳıl-: koku sürmek.
muᶜaẓẓam (A.): muazzam, kocaman, ulu.
m. bol-: ulu olmak.
mubāḥ (A.): mübah, işlenmesinde sevap ve günah olmayan.
muᶜciz (A.): mucize, peygamberler tarafından yapılan olağan üstü işler, haller.
muᶜciz-beyān (F., kelimeler A.): mucize beyanlı.
muġannī (A.): şarkıcı.
muġaylān (F.): deve dikeni.
muġ-beçe (F.): mecusi çocuğu; meyhaneci çırağı.
muḥabbet (A.): muhabbet/sevgi; sufilere göre ruhların ülfeti.

m. eyle-: sevmek.
m. kıl-: sevmek.
muḥabbetlik: gönlünde sevgi taşıma, sevme.
m. bol-: sevmek.
muḥaddiṣ (A.): hadis ile meşgul olan.
muḥāl (A.): mümkün olmayan, imkânsız.
Muḥammed (k.a.): Hz. Muhammed.
Muḥammed İbn-ı ᶜAbdu'llāh (k.a.): Abdullah'ın oğlu Hz. Muhammed.
Muḥammed Muṣṭafā (k.a.): Hz. Muhammed Mustafa.
Muḥammed Pehlivān Ata (k.a.): Muhammed Pehlivan Ata.
muḥammes (A.): muhammes, beşli; her bendi beş mısralı olan manzume.
m. kıl-: muhammes yazmak, söylemek.
muḥkem (A.): muhkem, sağlam, metin, sıkı.
m. kıl-: sağlam bağlamak.
m. tart-: sağlam ölçmek.
muḫliṣ (A.): saf, kusurlardan arınmış.
m. bol-: saf olmak.
m. et-: saf olmasını sağlamak.
muḥtāc (A.): muhtaç, ihtiyacı olan, yoksul, fakir.
muḥtāc-ı şefāᶜat (F., kelimeler A.): şefaata muhtaç.
muḥtāc-ı şifā (F., kelimeler A.): hasta.
m. bol-: hasta olmak.
muḫtār (A.): seçilmiş, seçkin. (Hz. Muhammed hakkında da kullanılır.)
muḫtaṣar (A.): kısaltılmış, kısaltma, kısa.
m. bol-: kısalmak.
m. et-: kısaltmak.
muḥtemelāt (A.): beklenir, umulur, olabilir şeyler.
muḥterem (A.): muhterem, saygıdeğer, sayın.
muhteşem (A.): muhteşem, ihtişamlı, debdebeli.
muḥyi'd-dīn (A.): dine hayat veren, dini canlandıran.
muᶜīn (A.): yardımcı.
mukābil (A.): mukabil, karşı olan; karşılık, bedel.
m. bolma-: mukabil olmamak.
muḳaddem (A.): takdim edilen, sunulan; önde olan, önde giden, önceki, değerli, üstün.
m. olma-:önde olmamak.
muḳarreb (A.): yakın.
muḳīm (A.): ikamet eden, oturan.
muḳīm-i ḫanḳah (F., kelimeler A.): tekkede oturan.
m. bol-: tekkede oturmak; derviş olamk.
muḳīm-i rāh-ı ol dil-ber (F., ol T.): o sevgilinin yolunun mukimi.
muḳtedā (A.): uyulan, örnek tutulan, önde bulunan, kendisine uyulan.

muḳtedī (A.): uyan, arkadan gelen.
munça: bunca.
munda: bunda, burada.
mundaġ: böyle, bu şekilde, böylece; bk. mundaḳ.
mundaḳ: böyle, bu şekilde, böylece; kr. mundaġ.
m. bol-: böyle olmak.
muñga: buna.
mundın: bundan.
munı: bunu.
munıñg: bunun.
mūnis (A.): alışılan, cana yakın, sevimli.
mūnis-i cān (F.): can arkadaşı.
muntaẓır (A.): gözleyen, bekleyen.
m. bol-: gözlemek, beklemek.
murabbaᶜāt (A.): murabbalar, dörtlükler.
murād (A.): murat, istek, arzu, maksat, emel.
murād-ı dü-cihān (F.): iki cihanın muradı.
murāḳabe (A.): bakma, gözetme, göz altında bulundurma; kendi iç dünyasına dalma, dalıp kendinden geçme, kontrol.
m. ḳıl-: murakabe kılmak.
murdār (ﻓ .): murdar, kirli, pis.
murġ-ı cān (F.): can kuşu.
murġ-ı çemen (F.): bülbül.
m. eyle-: bülbül etmek.
murġ-ı felek (F., felek A.): felek kuşu.
murġ-ı köñgül (F., köñgül T.): gönül kuşu.
murg-ı seher-hᵛan (F., seher A.): seherde öten kuş; bülbül.
murġzār (F.): kuş yatağı, kuşu bol olan yer.
m. ḳıl-: kuş bahçesine çevirmek.
Murtaẓā (k.a.): Hz. Ali.
Mūsā (k.a.): Hz. Musa.
muṣaffā (A.): tasfiye edilmiş, süzülmüş.
muṣāḥib (A.): sohbet arkadaşı, sohbetiyle eğlendiren.
m. bol-: dost olmak.
m. bolma-: dost olmamak.
muṣarraᶜ (A.): iki mısraı kafiyeli olan beyit.
Mūsā-yı ᶜİmrān (k.a.): Hz. Musa.
Mūsā-yı Kelīm (k.a.): Allah ile konuşan Hz.Musa; bk. Mūsā-yı Kelīmu'llāh.
Mūsā-yı Kelīmu'llāh (k.a.): Allah ile konuşan Hz. Musa; kr. Mūsā-yı Kelīm.
muṣḥaf-ı ᶜārıż (F., kelimeler A.): sahifelere benzeyen yüz, çehre.
muṣībet (A.): musibet, ansızın gelen belâ, sıkıntı.

Mustafā (k.a.): Hz. Muhammed Mustafa.
M. kıl-: Hz. Mustafa etmek.
mutabbak (A.): uydurulmuş, kapanmış.
m. kıl-: uydurmak.
mu'tād (A.): alışılmış.
m. bol-: alışılmak.
mutāyebāt (A.): eğlenceli hikâyeler, fıkralar.
muvāfık (A.): uygun, yerinde.
muvāfık-ı sünnet (F., kelimeler A.): sünete uygun.
muvāfık-ı şer' (F., kelimeler A.): şeriata uygun.
m. kıl-: şeriata uymak.
muvāfık-ı şer'-i şerīf (F., kelimeler A.): İslâm şeriatına uygun.
muvāfıklık: uygunluk.
m. kıl-: uygun davranmak.
müy-ı sefīd (F.): beyaz kıl.
m. et-: saçı beyazlatmak.
muzaffer (A.): zafer kazanmış, üstün.
m. bolma-: yenilmek.
muzmer (A.): gizli, saklı, örtülü.
muztar (A.): çaresiz kalmış.
m. bol-: çaresiz olmak.
m. kılma-: çare kılmamak.
mübārek (A.): mübarek, uğurlu; bereketli.
m. bol-: uğurlu, bereketli olmak.
mübeddel (A.): değişmiş, değiştirilmiş.
müberrā (A.): temize çıkmış, aklanmış.
mübtelā (A.): müptelâ, tutkun, düşkün.
m. bol-: tutulmak.
m. eyle-: mübtelâ etmek.
m. kıl-: kendine bağlamak.
m. kılma-: kendine bağlamamak.
mübtelā-yı dāg-ı hicrān (F., hicrān A.): ayrılık ateşinin müptelâsı.
m. eyle-: ayırmak.
mücrim (A.): suçlu.
müctebā (A.): seçilmiş, seçkin.
müdām (A.): devam eden, devamlı, sürekli.
müdāmü'l-evkāt (A.): her vakit.
müdde'ā (A.): iddia olunan şey, dâva olunan şey, asılsız iddia.
m. bol-: dâva olmak.
müdde'ī (A.): iddia eden, dâvacı, inatçı.
müddet (A.): müddet, zaman.

müddeti (F.): bir an.
müderris (A.): ders veren, ders okutan, hoca.
müʾezzin (A.): müezzin, ezan okuyan.
müfessir (A.): tefsir eden, açıklayan, yorumlayan; Kur'ân'ı yorumlayan.
müflis (A.): iflâs etmiş, parasız.
müflis-i bi-çâre (F.): çaresiz müflis.
müflis ü âvâre (F.): müflis ve avare.
m. bol-: müflis ve avare olmak.
müfred (A.): tek, yalnız; başı ve sonu olmayan tek beyit.
müft (F.): bedava.
müheyyâ (A.): hazır.
m. kıl-: hazırlamak.
mühim (A.): mühim, önemli, gerekli.
mühlet (A.): mühlet, bir işin yapılması için verilen zaman.
mühr (F.): mühür, imza; bk.mühür.
mühr-i Süleymân (F.): Hz. Süleyman'ın mührü.
mühür (F. mühr): mühür; kr. mühr.
müjde-bahş-ı âyet-i Hakku'l-mübîn (F., âyet, Hakku'l-mübîn A.):Hak'ın müjde veren ayeti.
müjde-bahş-ı nazar-ı Ahmed-i Muhtâr (F., nazar A.): Hz. Muhammed'in müjdesi.
müjde-i miskîn (F., miskîn A.): miskinin müjdesi.
müje (F.): kirpik.
müjgân (F.): kirpik, kirpikler.
mükâleme (A.): konuşma, antlaşma.
m. kıl-: konuşmak.
mükedder (A.): kederli, üzüntülü.
m. kıl-: üzüntü vermek.
mükerrem (A.): muhterem, aziz, sayın, saygıdeğer.
m. bolma-: mükerrem olmamak.
mül (F.):şarap.
m. bol-: şarap olmak.
mülâkat (A.): kavuşma, buluşma, birleşme; görüşme.
m. eyle-: buluşmak.
m. kıl-: buluşmak.
m. kılmakçı bol-: buluşmak.
mülâzim (A.): bir yere veya kimseye sarılıp ayrılmayan, tutnup kalan.
mül-i leb (F.): kırmızı dudak, şarap rengindeki dudak.
mülk (A.): mülk; bina, malik olunan şey.
mülk-i âdem (F., kelimeler A.): insan mülkü.
mülk-i İskender (F.): İskender'in mülkü.
mülk-i ten (F.): vücut.
mülzem (A.): lüzumlu, gerekli.

m. bol-: gerekli olmak.

mü'min (A.): mümin, Allah'a iman etmiş olan.

m. eyle-: mmin etmek.

m. kıl-: mümin etmek.

münācāt (A.): Allah'a yalvarma, Allah'tan kurtuluş dileme.

m. kıl-: Allah'a yalvarmak.

münāẓara (A.): münazara, kaideye uygun olarak karşılıklı konuşma, münakaşa.

m. kıl-: münazara etmek.

münevver (A.): aydın, aydınlatılmış, ışıklı.

m. bol-: aydınlanmak.

m. kıl-: aydınlatmak.

münfa'il (A.): gücenen, gücenmiş, yüreğine işlemiş.

m. bol-: gücenmek.

münkad (A.): boyun eğen.

Münkir (m.a.): kabirde ölüleri sorgya çekecek olan iki melekten biri.

münkir (A.): inkâr eden.

münkir-i 'allāme-i vaḳt (F., kelimeler A.): vaktın bilginlerini inkâr eden.

m. bol-: ilim adamlarını inkâr etmek.

müntehā (A.): nihayet bulmuş, son üç, bir şeyin varabildiği en uzak nokta; Sidretü'l-müntehâ.

mürdāne (F.): ölümü göze alarak.

mürde (F.): ölü, ölmüş.

m. bol-: ölmek.

mürdegān (F.): ölüler.

mürebbī (A.): terbiye eden, çocuk eğiten.

mürīd (A.): mürit, tarikat adabına göre bir şeyhe bağlı olan; kendi iradesinden sıyrılıp Allah'ın mutlak iradesine boyun eğen; süluk mertebesini aşmış tarikat ehli.

m. bol-: mürit olmak.

m. bolma-: mürit olmamak.

m. bolmakçı bol-: mürit olmak.

mürīd-i ber-kemāl (F.,kelimeler A.): kemale ermiş mürit.

mürīd-i ḫāsü'l-ḫās-ı Ḥażret-i Seyyid Afaḳ Ḫᵛācem (F., kelimeler A.): Hz. Seyyid Afak Hoca'nın seçkin müridi.

mürid-i ṣādıḳ (F., kelimeler A.): sadık mürit.

mürsel (A.): gönderilmiş, yollanılmış, peygamber.

mürted (A.): İslâm dininden dönen.

mürüvvetlig: mürüvvetli.

müsebba' (A.): yedili; yedişer mısralık bendleren oluşmuş nazım şekli.

müseddes (A.): altılık; altışar mısralı bendlerden oluşmuş nazım şekli.

müselles (A.): üçlü ve üçgen.

müselmān (A.): müslüman, İslâm dininden olan; bk. müslümān.

m. bol-: müslüman olmak.

m. bolma-: müslüman olmamak.

müşemmen (A.): sekizli; sekizer mısralı bendlerden oluşmuş nazım şekli.

müslümān (A.): müslüman; kr. müselmān.

m. bol-: müslüman olmak.

müstaḥaḳ (A.): hakketmiş, hak kazanmış, lâyık.

müstaḳīm (A.): doğru, düz, dik.

m. eyle-: doğru etmek.

müstecāb (A.): icabet bulmuş, kabul edilmiş, yerine getirilmiş.

m. bol-: kabul edilmek.

m. ol-: kabul edilmek.

müstecābü'd-daʿve (A.): duası kabul olunan, duası makbul olan.

m. ḳıl-: duasını kabul etmek.

müstezād (A.): farklı iki vezinle yazılmış mısraların düzenli olarak alt alta gelmesiyle oluşturulan nazım şekli.

müşāhede (A.): bir şeyi gözle görme; Allah'ın âlemini görme.

m. ḳıl-: gözlemek.

müşeddet (A.): şiddetli, şiddetlendirilmiş.

müşerref (A.): şerefli, şereflendirilmiş.

müşfiḳ (A.): şefkatli, merhametli, acıyan; seven.

müşg-i Ḫıtā (F.): Hıta ülkesinde çıkan misk.

müşg-i Ḫoten (F.): Hoten ülkesinde çıkan misk.

m. bol-: Hoten miski olmak.

müşkil (A.): müşkül, zor, çetin, engel, güçlük.

müşkilāt (A.): güçlükler, zorluklar.

müşkilātlıġ: güçlüklerle dolu.

m. ḳıl-: zorluklarla doldurmak.

müşkil-güşā (F.): zor şeyleri çözen.

m. bolma-: zorlukları çözmemek.

müştāḳ (A.): iştiyak duyan, çok özleyen.

müştāḳ-ı cennet (F., kelimeler A.): cenneti özleyen.

müştāḳ-ı dōst (F.): dost delisi.

müştāḳ-ı dīdār (F.): sevgiliyi özleyen.

müşt-i ḫāk.(F.): toprak dolusu.

müteʿāṣī (A.): isyan eden; Allah'a isyan eden.

müteṣaddi (A.): itiraz eden.

m. bol-: itiraz etmek.

müttaḳī (A.): sakınan, çekinen; Allah'tan korkan.

m. bol-: Allah'tan korkmak.

müttaḳī-perhīz-kār (F.): nefsini kontrol altına alan.

müyesser (A.): müyesser, kolay gelen, kolay olan.

m. bol-: başarmak.

m. eyle-: başarmasını sağlamak.
müyesser-i tāc u taḫt (F.): tac ve tahta kavuşmuş.
m. bol-: tac ve tahta kavuşmak.
müzd-ver (F.): ücretle çalışan.

-N-

nā-āşinā (F.): bilinmeyen, yabancı.
n. bol-: yabancı olmak.
n. ḳıl-: yabancı etmek, düşman etmek.
nā-bīdār (F.): uykusuz; uyanık olmayan; şuursuz.
nā-bīnā (F.): kör, ilâhî gerçekleri görmeyen.
n. bol-: gerçekleir görmemek.
n. ḳıl-: gerçekleri görmesini önlemek.
nā-bīnā'ī (F.): körlük, gerçeklerden habersiz olma.
nā-būd (F.): yok olan, bulunmayan; iflâs etmiş, perişan.
n. bol-: yok olmak, perişan olmak.
n. eṭ-: yok etmek, perişan etmek.
nāçiz (F.): nçiz, hiç hükmünde olan, değersiz, önemsiz.
n. eyle-: önemsiz kılmak.
nādān (F.): bilgisiz, cahil; ilâhî gerçeklerden habersiz.
n. bol-: cahil olmak.
nā-dürüst (F.): doğru olmayan, ğri, sağlam olmayan, yanlış, haksız.
nafaḳa-ı rūzgār (F., nafaḳa A.): geçim nafakası, yiyecek parası.
nāfe (F.): misk ahusu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku.
nā-gāh (F.): ansızın, bir anda; bk. nā-geh.
nā-geh (F.): ansızın, bir anda; kr. nā-gah.
nāgehān (F.): ansızın.
Nāhid (F.): Çolpan yıldızı.
naḫl-ı behiştī (F., nahl A.): cennet hurması.
naḫl-ı ᶜışḳ (F., kelimeler A.): aşk fidanı.
nā-ᶜilāc (F., ᶜilāc A.): çaresiz.
nā-kām (F.): muradına ermemiş, bedbaht.
n. bol-: muradına ermemek.
n. ol-: muradına ermemek.
nāḳatu'llāh (A.): Allah'ın devesi; Hz. Salih'in mucizesini temsil eden deve.
naḳd (A.): nakit, akçe, para.
naḳīb (A.): kabile reisi; tekkede şeyhe yardımcı olan eski derviş.
naḳḳāre (A.): dümbelek.
naḳl (A.): nakil, bir sözü aktarma.
naḳl-ı Muḥammed-i ᶜArābī (F.): Muhammed-i Arabi'den nakil.

naḳş (A.): nakış, resim, işleme, süs.
n. et-: nakşetmek.
naḳş-bend (F.): kumaşların nakışlarını bağlayıp ipek tellerle tezgâha hazırlayan kişi.
naḳş-ı devlet (F., kelimeler A.): devlet nakşı.
naḳş-ı pā (F.): ayak izi.
n. bol-: ayağın toprağı olmak.
nāḳūs-ı muḥabbet (F., kelimeler A.): aşk canı.
nāl (F.): inleyen, inleyici.
nālān (F.): inleyen, inleyici.
n. bol-: inlemek.
nāle (F.): inilti, inleme.
n. eyle-: inlemek.
n. ḳıl-: inlemek.
nālehā (F.): iniltiler, naleler.
nāle-i nār (F.): ateş iniltisi, aşk iniltisi.
nāle-i Zehrā (F.): Hz. Fatma Zehra'nın inlemesi.
nāle vü zārī (F.): inleme.
n. ḳıl-: inlemek.naliş (F.): inleyiş, inleme, inilti.
nām (F.): nam, isim, şöhret.
nā-maḥrem (F., maḥrem A.): mahrem olmayan, yabancı.
namāz (F.): namaz, belirli vakitlerde ve belirli hallerde Allah'a yapılan farz bir ibadet.
n. oḳu-: namaz kılmak, dua etmek.
n. oḳuma-: namaz kılmamak, dua etmemek.
namāzgāh (F.): açıkta namaz kılmak üzere yapılmış üstü açık mescit.
namāz-ı bāmdād (F.): sabah namazı.
namāz-ı cenāze (F.): cenaze namazı.
n. oḳu-: cenaze namazı kılmak.
namāz-ı cum'a (F., cum'a): cuma namazı.
n. oḳu-: cuma namazı kılmak.
namāz-ı ḫuften (F.): yatsı namazı.
n. oḳu-: yatsı namazı kılmak.
namāz-ı 'ıyd-ı Ḳurbān (F., 'ıyd, Ḳurbān A.): Kurban bayramı namazı.
nām-dār (F.): namlı, ünlü.
nāme (F.): mektup, kitap, mecmua.
nāme-i a'māl (F., a'māl A.): ameller mecmuası.
nāme-siyāh (F.): kötü, günahkâr.
nā-meşrū' (F., meşrū' A.): meşru olmayan.
nāme-siyāh (F.): kara bahtlı.
nā-mihribān (F.): muhabetsiz, vefasız, sevgisi olmayan.
nām u neng (F.): ad ve ün.
nām u nişāne (F.): ad, san, iz.

nāmūs (A.): namus, edep, haya, iffet.
nā-müselmān (F., müslüman A.): müslüman olmayan.
n. eyle-: küfre sokmak.
nān (F.): ekmek.
nār (F.): ateş, cehennem.
naʿra (A.): nâra, yüksek sesle ağırma.
n. tart-: nâra çekmek.
n. ur-: nâra atmak.
naʿra-ı Ḥaydarī (F.): Hz. Ali'nin nârası.
nā-resā (F.): uygun olmayan, ham.
n. bolma-: ham olmamak.
nā-revā (F.): yakışmaz.
n. ḳıl-: yakıştırmamak.
narı: öte, öteye.
nār-ı sūzān (F.): yakıcı ateş.
nā-sezā (F.): yakışmaz.
naṣīb (A.): nasip, kısmet, pay, hisse.
n. bol-: nasip olmak.
n. et-: nasip etmek.
naṣīb-i Zekriyā (F.): Hz. Zekeriya'nın nasibi.
n. ḳıl-: Hz. Zekeriya'ya nasip etmek.
naṣīhat (A.): nasihat, öğüt.
n. eyle-: nasihat etmek.
n. ḳıl-: nasihat eylemek.
n. ḳılma-: nasihat etmemek.
naṣīhat-āmīz (F.): kendisinden öğüt alınacak söz.
nā-şād (F.): hüzünlü, gamlı, kederli.
n. et-: üzmek.
naşaḳ (F. nacak): sapı kısa odun baltası.
nā-şükür (F., şükür A.): şükrü olmama.
n. bol-: şükretmemek.
nā-şükürlıġ: şükür etmeme.
n. ḳılma-: şükretmek.
naʿt (A.): Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılan şiir.
nā-tamām (F.): tamamlanmamış, bitmemiş.
naʿt-ı maḥbūb-ı Ḥaḳ (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in naatı.
naʿt-ı Nebī (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in naatı.
nā-tüvān (F.): zayıf, kuvvetsiz.
nā-tüvānraḳ: en zayıf, en kuvvetsiz.
nā-ümīd (F.): ümitsiz.
n. bolma-: ümitsiz olmamak.

n. etme-: ümitsiz etmemek.
n. kılma-: ümitiz etmemek.
nāvek (F.): ok.
nāz (F.): naz, şive, cilve; yalvarma.
naẓar (A.): nazar, bakma, göz atma, düşünme; itibar.
n. eyle-: nazar etmek.
n. kıl-: bakmak.
n. sal-: göz atmak.
n. salma-: göz atmamak.
naẓar-ı ḫalḳ (F., kelimeler A.): halkın bakışı.
naẓar-ı ᶜālī-himmet (F., kelimeler A.): himmeti yüce olanın bakışı.
n. kıl-: esirgemek, korumak.
naẓar-ı luṭf-ı kirāmānī (F., kelimeler A.): büyük lutuf nazarı.
naẓar-ı merḥamet (F., kelimeler A.): merhamet nazarı.
n. kıl-: acımak.
naẓarī (F.): bir nazar.
nāzenīn (F.): cilveli, oynak, ince yapılı.
nāz-ı ḫandān (F., ḫandān A.): sevgilinin nazı.
nāẓır (A.): nazar eden, bakan, gözeten.
nāzik (F. nāzük): nazik, ince, terbiyeli saygılı; güzel, zarif.
nāzik-beden (F., beden A.): ince yapılı.
nāzik-beden-i ṣunᶜ-ı ḫudāvend-i cihān /F., ṣunᶜA.): Allah'ın yarattığı ince yapılı güzel.
nāzik-edā (F.): nazik davranışlı.
nāzil (A.): yukarıdan aşağıya inen, inici, bir yere konan.
n. bol-: inmek.
naẓm (A.): nazım, vezinli ve kafiyeli söz.
nāz u girişme (F.): naz ve işve, kaş ve gözle işaret.
n. kıl-: nazlanmak.
nāz u istiġnā (F., istiġnā A.): nazlanma.
neᶜ: ne.
n. üçün ki: niçin ki.
nebī (A.): peygamber.
nebīre-i maḥdūm-ı aᶜẓam (F., kelimeler A.): büyük oğuldan torun.
nebīyyu'llāh (A.): Allah'ın elçisi.
nebẕe (A.): az şey, az.
necāset-ḫāne (F., necāset A.): temizlenme yeri, tuvalet.
Necmü'd-dīn (k.a.): Necmüddin-i Kübra.
Necmü'd-dīn-i Kübrā (k.a.): Necmü'ddin-i Kübra.
neçe: ne kadar, nasıl.
n. bir: nice bir.
neçük: nasıl.

ne çün ki: niçin ki.
nedāmet (A.): pişmanlık, pişman olma.
n. ḳıl-: pişmanlık duymak.
nefᶜ (A.): menfaat, fayda, kâr.
n. ḳıl- fayrdalanmak.
nefes (A.): nefes, soluk.
nefesī (F.): bir nefes.
nefes-i ḫurrem (F.): mutlu bir nefes.
nefs (A.): nefis, ruh; öz, öz varlık; insanlardaki kötü özellikler, huy ve ameller.
nefs-ger (F.): nefis peşinde koşan.
nefsī (F.): nefis ile ilgili.
nefs-i ejdahā (F.): canavara benzeyen nefis.
nefs-i kāfer (F., kelimeler A.): kâfir nefis.
nefs-i nā-fermān (F.): buyruk tanımayan nefis.
nefs-i nā-müselmān (F., kelimeler A.): müslüman olmayan nefis.
nefs-i seg (F.): köpek nefis.
nefs-i ser-keş (F.): isyan eden nefis.
nefs-i şeddād (F.): zalim nefis.
nefs-i şehevātī (F., kelimeler A.): şehvet peşindeki nefis.
nefs-i şeyṭān (F., kelimeler A.): şeytan nefis.
nefs-i şūm-ı ejdehā (F.): canavarlaşmış uğursuz nefis.
nefs-i vālā (F.): büyük nefis.
nefs-i zālim (F., kelimeler A.): zalim nefis.
nefy-i iṣbāt (F., kelimeler A.): sürgün, sürme.
neheng-i nüh-felek (F., felek A.): dokuz feleğin timsahı.
Nekīr (m.a.): kabirde ölüleri sorguya çekecek iki melekten biri.
nem (F.): nem, ıslaklık.
neme: ne kadar.
nemek (F.): tuz.
Nemengān (y.a.): Nemengan.
Nemengān-ı ᶜibādu'llāh (F.,ᶜibādu'llāh A.): Nemengan halkı.
nemerse: şey.
Nemrūd (k.a.): Nemrud.
nergis (F.): nergis, bir süs çiçeği.
neseb (A.): nesil, soy.
nesīm-i feyż (F., kelimeler A.): feyiz ve bereket rüzgârı.
nesim-i ṣubḥ-ı ṣādıḳ (F., kelimeler A.): sabah esen rüzgâr.
neşāṭ (A.): sevinç, neşe, şenlik.
neş'e-i devrān (F., kelimeler A.): dünyanın neşesi; talih; kader.
neş'e-i Ḳālū belā (F., kelimeler A.: Kalu belâ neşesi.
neşter (F.): hekim bıçağı.

neşter-i ġam (F., ġamm A.): gam bıçağı.
neşv ü nemā (F., kelimeler A.): yetişip büyüme.
n. ḳılma-: yetişmemek, büyümemek.
neṭ-: (<neṭ+eṭ-): ne etmek, ne yapmak.
neṭekim: nitekim.
nev^{c} (A.): çeşit, cins, tür, sınıf.
n. bol-: çeşitli olmak.
nevā (F.): ses, seda, makam, âhenk.
n. eyle-: ötmek, seslenmek.
nevā-yı Ḥak ta^{c}ālā (F., Ḥaḳ ta^{c}ālā A.): yüce Hakk'ın sesi, çağrısı.
nevāyī (F.): makam, âhenk ve nasip ile ilgili.
nevāziş (F.): okşama, gönül alma, iltifat.
n. ḳıl-: okşamak.
nevbet (A.): nöbet, sıra.
nevbet-i şām-ı ġarīblik (F., ġarīb A.): gariblik akşamının nevbeti.
nevḥa (A.): nevha, ölüye sesle ağlama.
n. bol-: ağlamak.
n. ḳıl-: ağlamak.
nev^{c}-i ^{c}ināyet (F., kelimeler A.): inayetin türü.
nevk-i müje (F.): kirpiğin ucu.
nevmīd (F.): ümitsiz, ümidi kırık.
n. eṭe kör-: ümitsiz edi vermek.
n. eṭme-: ümitsiz etmemek.
n. ḳılma-: ümitsiz etmemek.
nevmīdī (F.): ümitsizlik.
n. bol-: ümitsizlik içinde olmak.
n. ḳıl-: ümitsiz etmek.
neyle- (<neṭ+eyle-): ne eylemek, ne yapmak.
ney-şeker (F.): şeker kamışı.
nezāket (A.): nezaket, naziklik, incelik, terbiye.
nezāketlıġ: nazik.
nezāre (A.): bakma, seyir.
n. ḳıl-: bakmak.
nezd-i Ḫudā (F.): Allah'a yakın.
nezr (A.): nezir, adak, bağış, adama.
n. ḳıl-: adamak.
nidā (A.): nida, çağırma, ses verme.
nidā-yı mağfiret (F., kelimeler A.): mağfiret nidası.
nidāyī (F. nidā'ī): nida ile ilgili.
nigāh (F.): bakış, bakma.
n. ḳıl-: bakmak.

nigâhî (F.): bir bakış.
nigâr (F.): resim, resim gibi güzel sevgili, resmi yapılmış.
n. +â: ey nigâr.
nigîn (F.): mühür, yüzük.
nigûn (F.): tersine dönmüş, ters, aksi, uğursuz.
nigûn-sâr (F.): baş aşağı.
nihâl (F.): taze fidan, sürgün.
nihâl-ı çemen-i nâz (F.): naz bahçesinin fidanı.
nihân (F.: gizli.
n. bol-: gizlenmek.
n. et-: gizlemek.
n. etme-: gizlememek.
n. eyle-: gizlemek.
nihâyât-ı kemâl-ı sûr-ı İsrâfîl (F., kelimeler A.): İsrafil'in surunu üflemesiyle ortaya çıkan sonuçlar.
nikâb (A.): peçe, yüz örtüsü.
nîkû (F.): iyi, hoş.
nîkûlığ: iyilik, hoşluk.
nîk ü bed (F.): iyi ve kötü.
nîm (F.): yarı, yarım.
ni'met (A.): nimet, iyilik, lutuf, ihsan, mutluluk.
ni'met-i elvân (F., kelimeler A.): çeşitli nimetler.
nîsân (F.): nisan ayı.
nisâr (A.): serpme, saçma.
n. et-: saçmak, serpmek.
nisâr-ı güftâr (F.): sözün saçılması.
nisbet (A.): nispet, bağlılık, kıyaslama, ölçü.
nîst (F.): yok, değil.
n. bol-: yok olmak.
nişân (F.): nişan, iz, belirti, işaret.
n. eyle-: işaret etmek.
nişâne (F.): iz, işaret, belirti.
nişân-ı bende (F.): köle nişanı.
niyâz (F.): niyaz, yalvarma, yakarma; dua; selâm, istek.
n. et-: yalvarmak, yakarmak.
n. kıl-: yalvarmak, yakarmak.
niyyet (A.): niyet, kabul.
n. kıl-: niyet etmek.
niyyet-i hâlis (F., kelimeler A.): halis niyet.
niyyet-i ol (F., ol T.): onun niyeti.
nizâm (A.): nizam, dizi, düzen, yol, kaide.

nîze (F.): kargı, mızrak, süngü, harbe.
nîzele-: nize vurmak.
Nûh (k.a.): Hz. Nuh.
Nûh-ı nebî (k.a.): Hz. Nuh; bk. Nuh-ı nebiyyu'llah.
Nûh-ı nebîyyu'llah (k.a.): Hz. Nuh; kr. Nuh-ı nebi.
nuḫust (F.): ilk, birinci.
nukabâ (A.): nakipler.
nuḳre-beden (F., kelimeler A.): gümüş beden.
nûn (A.): Arap alfabesinde n harfinin adı.
nûr (A.): nur, aydınlık, parıltı, ışık.
nûrân (A.): hu, ışık.
Nûr Ata (k.a.): Nur Ata.
nûr-ı Aḥmed (F.): Hz. Muhammed'in nuru.
nûr-ı ᶜaynu'llâh (F., kelimeler A.): pek sevgili kimse.
nûr-ı cihân (F.): cihanın nuru.
nûr-ı çeşm (F.): göz nuru.
nûr-ı çeşm-i Muṣṭafâ (F.): Hz. Muhammed'in gözünün nuru.
nûr-ı dîde (F.): göz nuru.
nûr-ı Eḥad (F., kelimeler A.): Allah'ın nuru.
nûr-ı ḥaḳîḳat (F., kelimeler A.: hakikat nuru.
nûr-ı Ḥavâ (F., kelimeler A.): Hz. Hava'nın nuru.
nûr-ı ᶜıyân (F., kelimeler A.): açık nur.
nûr-ı İlâhî (F., kelimeler A.): ilâhî nur.
nûr-ı îmân (F., kelimeler A.): iman nuru.
nûr-ı kemâlât (F., kelimeler A.): kemal olan şeylerin nuru.
nûr-ı illâ'llâh (F., kelimeler A.): illa'llah nuru.
nûr-ı maᶜmûr (F., kelimeler A.): tam, eksiği olmayan nur.
nûr-ı maᶜnâ (F., kelimeler A.): manevî nur.
nûr-ı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in nuru.
nûr-ı münevver (F., kelimeler A.): aydınlık nur.
nûr-ı raḥmet (F., kelimeler A.): rahmet nuru.
nûr-ı Resûl (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed4in nuru.
nûr-ı ṣafâ (F., kelimeler A.): saflık nuru.
nûr-ı şemᶜ-i lâ-mekân (F., kelimeler A.): hareket eden, titreyen mumun ışığı.
nûr-ı şuᶜâᶜ (F., kelimeler A.): şua nuru.
nûr-ı tâᶜat (F., kelimeler A.): ibadetin nuru.
nûr-ı tecellî (F., kelimeler A.): tecelli nuru.
Nûrü'd-dîn (k.a.): Nurüddin.
nuṣret (A.): yardım; Allah'ın yardımı, başarı, üstünlük.
nûş (F.): içki, işret.
n. et-: içmek.

n. eyle-: içmek.
n. kıl-: içmek.
Nūş-ı Revān-ı Keyḳubād (k.a.): Sasani şahı Nuş-ı Revan.
nüh-āsumān (F.): dokuz gök.
nüh-felek (F., felek A.): dokuz gök.
nükte (A.): nükte, ince ve anlamlı söz.
nükte-dān (F.): nükteli.
nükte-dār-ı lem-yezel (F., kelimeler A.): lem-yezel nüktedarı; Hz. Hızır.
nükte-dār-ı ṭuġra (F., ṭuġra T.): tuğra nüktedarı.
nümūn (F.): gösteren.
nüvid (F.): müjde.

-O-

o: o.
oçaġ: ocak.
od: ateş; bk. ot.
oġul: oğul, evlât, erkek çocuk.
oḳ: ok.
Oḳ Salur (y.a.): Ok Salur.
oḳşa-: benzemek.
oḳu-: okumak.
o. -p ber-: okuyu vermek.
o. -p bol-: okumak.
oḳud-: okutmak; bk. oḳut-
oḳut-: okutmak; kr. oḳud-
ol: o. (işaret sıfatı)
ol-: olmak.
olma-: olammak.
oltur-: oturmak.
olturġuz-: oturtmak.
olturma-: oturmamak.
oñg: dağru.
on: on.
o. beş: on beş.
o. iki: on iki.
o. sekkiz: on sekiz.
o. sekkiz miñg: on sekiz bin.
o. tört: on dört.
orda: saray.
orta: orta.

orun: yer.
ᶜOs̱mān (k.a.): İslâm'ın üçüncü halifesi olan Hz. Osman.
ᶜOs̱mān-ı ᶜAffān (k.a.): Hz. Osman.
ᶜOs̱mān-ı Zi'n-nūreyn (k.a.): Hz. Osman.
ot: od, ateş; kr. od.
o. ḳıl-: ateş yakmak.
o. +ġa sal-: ateşe atmak.
otaġ: otağ; bk. otaḳ.
otaḳ: otağ; kr. otaġ.
otluġ: odlu, ateşli.
otḳuz-: oturmak.
otun: odun.
otuz: otuz.
o. ḳırḳ: otuz kırk.
oy-: oymak.
oyna- oynamak.
oynat-: oynatmak.

-Ö-

ögür-: öğürmek.
öl-: ölmek.
ö. -gen bol-: ölür olmak.
öldür-: öldürmek.
öldürme: öldürme.
öldürme-: öldürmemek.
öle'lme-: (<öle+alma-): ölememek.
öltür-: öldürmek.
ölüg: ölü.
ᶜÖmer (k.a.): İslâm'ın ikinci halifesi olan Hz. Ömer.
ᶜÖmer-i Ḫaṭṭāb (k.a.): Hz. Ömer.
ᶜömr (A.): ömür; bk. ᶜömür.
ᶜömr-i ber-bād (F.): berbat ömür.
ᶜömr-i cāvidī (F.): ebedî ölüm.
ᶜömr-i kem (F.): kısa ömür.
ᶜömür (A.): ömür., kr. ᶜömr.
ᶜö. kör-: yaşamak.
öp-: öpmek.
örgen-: öğrenmek.
örget-: öğretmek.
örgete'lme-: (<örgete+alma-): öğretememek.

örkül-: dönmek, dört dolaşmak, devran etmek.
ört-: yanmak.
örte-: yanmak.
örten-: yanmak.
örtü: örtü.
ᶜöşr-i māl (F., kelimeler A.): vergi.
öt-: ezan okumak.
öt-: ötmek, geçmek.
ö. -e kal-: geçi vermek.
ö. -er bol-: ötmek.
ötker-: geçirmek.
ötkerme-: geçirmemek.
ötküçi: ötücü, geçici.
ötme-: geçmemek.
öy: ev.
öz: öz, kendi.
ö. +idin ket-: kendinden geçmek.
Özbek (ka. a): Özbek, bir Türk boyu.
özge: başka.
ö. bol-: başka, ayrı olmak.
özlük: özlük, benlik.
ᶜözr (A.): özür.
ᶜö. ayt-: özür dilemek.
ᶜözr-hᵛāh (F.): özür dileyen.

-P-

pā (F.): ayak.
pādışāh (F.): padişah; bk. pādişeh.
p. bol-: padişah olmak.
p. +ā: ey padışah.
pādişāhī (F.): padişahlık.
pādışāh-ı ᶜālem (F., ᶜālem A.): dünya padişahı.
pādişāh-ı evliyā (F., evliyā A.): evliyaların şahı.
pādişāh-ı ᶜışk (F., ᶜışk A.): aşk padişahı.
pādışāh-ı lem-yezel (F., lem-yezel A.): lemyezel padişahı.
pādışāh-ı vakt (F., vakt A.): vaktin padişahı.
pādışeh (F.): pādişāh; kr. pādışāh.
pāk (F.): pâk, saf, temiz, katıksız, mübarek.
p. bol-: günahlardan arınmış olmak.
pāk-beden (F., beden A.): temiz, saf.

pāk-ı dīn (F., dīn A.): dinin pâkı.
pāklıġ: temizlik, saflık.
palās (F.) eski kilim, keçe, çul.
Pān-ṣad-menī (k.a.): Pansadmeni.
parça (F.): parça, bez parçası.
pāre (F.): parça, cüz.
p. bol-: parçalanmak.
p. eyle-: parçalamak.
p. ḳıl-: parçalamak.
parmaḳ: parmak.
pās (F.): gözetme, koruma, riayet etme.
p. tut-: gözetmek, yüksek tutmak.
pās-bān (F.): gece bekçisi.
p. bol-: bekçi olmak.
pāy (F.): ayak, kök, dip.
pāyān (F.): son, nihayet, akibet.
pāyende (F.): duran, süreekli, destek, dayak.
p. ḳıl-: desteklemek.
pāy-ı himmet (F., himmet A.): himmet payandaıs.
pāy-ı nevbet (F., nevbet A.): nevbet payı.
pāy-māl (F.): ayak altında kalmış, çiğnenmiş.
p. eṭ-: ayak altına almak, çiğnemek.
pāy-māl-ı ḫāk-ı pāy (F.): ayak altında kalan.
p. bol-: ayaklar altında kalmak.
pāy-māl-ı leşker-i hicrān (F., hicrān A.): hicran askerinin ayağı altında kalan.
p. bol-: hicran askerinin ayakları altında kalmak.
pāy-piyāde (F.): yaya.
peder (F.): baba.
Pehlvān Ata (k.a.): Pehlivan Ata.
pelīd (F.): pis, murdar, alçak, rezil.
penāh (F.): sığınma, sığınılacak yer; koruyucu.
p. ber-: korumak.
penāh-ı ᶜiṣmet (F., ᶜiṣmet A.): temizliğe sığınma.
pençe (F.): pençe, yırtıcı hayvanların ayak ve tırnakları.
pend (F.): nasihat, öğüt.
per (F.): kanat, yelek, kuş kanadının büyük tüyleri.
perçem (F.): kâkül, tepede bırakılan saç, yele.
perdāz (F.): tertipleyen, düzenleyen.
p. eṭ-: düzenlemek.
perde (F.): perde, engel.
perde-i ġaybī (F., ġaybī A.): gayp perdesi.

perde-i ᶜişmet (F., ᶜişmet A.): ismet perdesi.
perde-i raḥmet (F., rahmet A.): rahmet perdesi.
pergāle (F.): parça, kaba iplikten yapılan bir çeşiit dokuma.
pergāle-i kāle (F.): kumaş parçası.
perhīz-kār (F.): perhiz tutan; haramdan nefsi uzak tutma.
perī (F.): peri.
per-i peykān (F.): temren teleği.
p. bol-: temren tereği olmak.
perī-peyker (F.): peri yüzlü.
perī-reftār-ı ḳāmet (F., ḳāmet A.): peri yürüyüşlü, naz ile yürüme.
perī-rū (F.): peri yüzlü, güzel.
perī-ruḫsār(F.): peri yanaklı.
perīşān (F.): perişan, dağınık, karışık.
p. bol-: perişan olmak.
p. bolma-: perişan olmamak.
p. eyle-: perişan etmek.
p. ḳıl-: perişan etmek.
perīşān-ḥāl (F., ḥāl A.): hali perişan, gamlı.
p. bol-: perişan olmak.
perī-veş (F.): peri gibi; çok güzel.
pertev (F.): ışık, parlaklık, nur; ilâhî aydınlık.
pertevī (F.): bir ışık.
pertev-i envār-ı Ḥaḳ (F., envār, Ḥaḳḳ A): Hakk'ın nurunun aydınlığı.
pertev-i enver-i Ḥaḳ (F., enver A.): Hakk'ın nurunun aydınlığı.
pertev-i ḥüsn (F., ḥüsn A.): güzelliğin nuru.
per ü bāl (F.): kol ve kanat.
pervā (F.): korku, çekingenlik, rağbet.
p. ḳılma-: korkmamak.
pervāne (F.): pervane, geceleyin ışık etrafında dönen kelebek.
p. bol-: pervane olmak.
p. bolma-: pervane olmamak.
p. eyle-: pervane etmek.
p. ḳıl-: pervane etmek.
pervāne-ṣıfat (F., ṣıfat A.): pervane gibi.
pervāne-vār (F.): pervane gibi.
pervā-yı ḳıyāmet (F., ḳıyāmet A.): kıyamet korkusu.
pervāz (F.): uçma, uçan.
p. eyle-: uçmak.
p. ḳıl-: uçmak, uçurmak.
Perverdigār (F.): besleyen, rızık veren, koruyan Allah.
P. +ā: ey Perverdigar.

perveriş (F.): besleyiş, besleme, terbiye etme, yetiştirme.
pes (F.): sonra, öyleyse.
peşīmān (F.): pişman, pişmanlık.
p. bol-: pişman olmak.
p. bolma-: pişman olmamak.
p. ḳıl-: pişman etmek.
peşīmānlıġ: pişmanlık.
peşşe (F.): sivrisinek.
pey (F.): arka.
peyām (F.): haber.
peydā (F.): meydanda, açıkta, ortalıkta, hazır.
p. bol-: ortaya çıkmak.
p. eyle-: ortaya çıkarmak.
p. ḳıl-: ortaya çıkarmak.
peyember (F.): peygamber.
peyġam (F.): haber.
p. eyle-: haber vermek.
peyġamber-i āḫir zamān (F., āḫir, zamān A.): son peygamber; Hz. Muhammed.
peyġamber-i mürsel (F., mürsel A.): Allah tarafından gönderilen peygamber; Hz. muhammed.
peyk (F.): haber ve mektup getirip gönderen.
peykān-ı müjgān (F.): kirpik oku.
peymāne (F.): büyük kadeh, şarap kadehi.
pey-rev (F.): arkası sıra giden.
p. et-: arkası sıra gitmek.
pey-revī (F.): arkası sıra giden.
p. ḳıl-: arkası sıra göndermek.
pey-rev-i nefs ü hevā (F., nefs, hevā A.): nefis ve heves peşinde olan.
pey-rev-i şerīʿat (F., şerīʿat A.): şeriata uyan.
p. bol-: şeriata uymak.
pey-rev-i şīr-i Ḫudā (F.): Allah'ın arslanı Hz. Ali'nin peşinde olan.
pey-revlıġ: arkası sıra gitme.
peyvend (F.): ulaşma, varma, bağ, ilgi.
p. ḳıl-: katmak, bir birine eklemek, birleştirmek.
pıçaḳ: bıçak.
pinhān (F.): gizli, saklı.
p. eyle-: gizlemek.
p. ḳıl-: gizlemek.
p. tut-: gizli tutmak.
pinhānī (F.): gizlilik.
pīr (F.): pir, yaşlı; tarikat kurucusu veya en büyüğü, mürşit.
p. tut-: bir pire bağlanmak, terbiyesi altına girmek.

pirehen (F.): gömlek.
pīr-i kāmil (F., kāmil A.): kemal sahibi pir.
pīr-i kāmil-i ruḫsat-gird (F., ruḫsat A.): ruhsat sahibi pir-i kâmil.
pīr-i Ken^{c}ān (F.): Kenan ülkesinin piri; Hz. Yakub.
pīr-i mezheb (F., mezheb A.): mezhep piri.
pīr-i muġān (F.): ateşe tapanların piri; mürşid-i kâmil.
pīr-i mürşid (F., mürşid A.): mürşid pir.
pīr-i mürşid-i kāmil (F.): mürşid-i kâmil olan pir.
pīr-i Sāsān (F.): Sasan piri.
p. ḳıl-: Sasan piri yapmak.
pīr-kār (F.): pir işi.
pīrlik: pirlik.
pīş (F.): ön, ileri, ön taraf.
p. eṭ-: öne atmak.
piş-: pişmek; olgunlaşmak.
pīş-dār (F.): önden giden, öne düşen, ön tarafı emniyete alan, öncü.
pīşe (F.): iş, meslek, huy, âdet.
p. ḳıl-: huy edinmek.
pīş-i ṭāḳ (F., ṭāḳ A.): tak.
pīş-i ṭāḳ-ı ^{c}aliyye (F., ^{c}aliyye A.): büyük tak.
pīşikeş (F.): peşkeş, hediye, armağan; bk. pīş-keş.
pīş-keş (F.): peşkeş, hediye, armağan; kr. pīşikeş.
p. kıl-: peşkeş çekmek.
pişür-: pişirmek.
pīşvā (F.): reis, başkan.
pīşvāyān-ı rāh-ı dīn (F., dīn A.): din yolunun önderleri.
pişvāz (F.): öne çakma.
piyāde (F.): piyade, yaya, yaya olarak.
pösteki (F.): pösteki.
pul (F.): pul, eskiden kullanılan para birimi.
pullik: pulluk.
pūşān (F.): giyen.
pūşende-i cürm ü ḫaṭā (F., ḫaṭā A.): suçları örten; Allah.
put (F.): put, güzel.
pül-ı ṣırāṭ (F., ṣırāṭ A.): sırat köprüsü.
pür-āb (F.): su dolu, göz yaşı dolu.
pür-cefā (F., cefā A.): cefa dolu.
pür-derd (F.):dert dolu.
pür-elem (F.): elem dolu.
pür-fütūḥ (F., fütūḥ A.): müreffeh, gönlü rahat.
pür-ġamze (F., ġamze A.): çok gamzeli.

pür-ġubār (F., ġubār A.): çok tozlu.
p. eṭ-: tozlandırmak.
pür-günāh (F.): günah dolu.
pür-ḫaṭar (F., ḫaṭar A.): çok tehlikeli.
pür-ḫaẕer (F., ḫaẕer A.): korku dolu.
pür-ḫūn (F.): çok kanlı.
pür-ᶜişve (F., ᶜişve A.): çok işveli.
pür-kār (F.): çok iş.
pür-nūr (F., nūr A.): çok nurlu.
p. ḳıl-: nurlu etmek.
pür-nūr-ı Ḥaḳ (F., Ḥaḳḳ A.): Hakk'ın nuruyla dopdolu.
p. bol-: Hakk'ın nuruyla aydınlanmak.
pür-sāye (F.): gölgeli.
pür-şarāb (F., şarāb A.): şarap dolu.
p. eyle-: şarapla doldurmak.
pür-żiyā (F., żiyā A.): çok ışıklı.
p. bol-: çok parlamak.
p. ḳıl-: çok parlatmak.
püşt-i kemer (F.): kemerin arkası; bel.
püşt-i pā (F.): taban; bk. püşt-i pāy.
p. ur-: ayak vurmak, sırt çevirmek.
p. urma-: ayak vurmamak, sırt çevirmemek.
püşt-i pāy (F.): taan; kr. püşt-i pā.
püşt ü penāh (F.): güvenme ve sığınma.

-R-

Rab (A. Rabb): Rab, Allah.
Rabbenā (A.): bizim Rabb'ımız.
Rabbü'l-ᶜālemīn (A.): âlemlerin Rabb'ı.
Rabbü'l-mübīn (A.): hayrı ve şerri bir birinden ayıran Rab
rāfızī (A.): rafızî, ilk iki halifeyi benimsemeyen.
rāh (F.): yol.
r. kıl-: yol etmek.
rāḥat (A.): rahat, huzurlu.
rāḥat-ı ᶜayş u ᶜişret (F., kelimeler A.): ayş ve işret rahatı.
rāḥat-ı cān (F.): canın huzuru.
rāh-ber (F.): rehber, kılavuz; bk. reh-ber.
r. bol-: kılavuz olmak.
r. bolma-: kılavuz olmamak.
rāh-ı ᶜāfiyet (F., ᶜāfiyet A.): sağlık ve esenlik yolu.

rāh-ı cümle enbiyā (F., cümle, enbiyā A.): bütün peygamberlerin yolu.
rāh-ı ḥaḳīḳat (F., ḥaḳīḳat A.: hakikat yolu.
rāh-ı ḥarem (F., ḥarem A.): harem yolu, hac yolu.
rāh-ı ḫāssü'l-ḫāṣ (F., ḫāssü'l-ḫāṣ A.): en has olanların yolu.
rāh-ı maḳṣad (F., maḳṣad A.): maksadaulaştıran yol.
rāh-ı mezheb (F., mezheb A.): mezhep yolu.
rāh-ı şekavet (F., şekavet A.): şakilik, haydutluk yolu.
rāh-ı taleb (F., talib A.): istek yolu.
rāh-ı ᶜukbi (F., ᶜukbi A.): ahiret yolu.
raḥīm (A.): çok acıyan, çok merhamet eden.
Raḥīm (A.): rahmeti bol olan Allah.
Raḥim Baba (k.a.): Rahim Baba, Şah Meşreb'in asıl adı.
Raḥim Baba-yı dīvāne (F.): Rahim baba-yı divane, Şah Meşreb,.
Raḥīm-i bende-nüvāz (k.a.): yoksulları seven Rahim; Şah Meşreb.
raḥm (A.): acıma, merhamet etme.
r. et-: acımak.
r. ete kör-: acıyı vermek.
r. etme-: acımamak.
r. eyle-: acımak.
r. eyleme-: acımamak.
r. kıl-: acımak.
raḥmān (A.): çok acıyan.
Raḥmān (A.): rahman olan Allah.
raḥmet (A.): rahmet, acıma, koruma, esirgeme, bağışlama.
r. kıl-: acımak, esirgemek.
raḥmet-i ᶜayn-ı humāyūn (F., ᶜayn A.): humayunun rahmeti.
raḥmet-i bī-ᶜaded (F., kelimeler A.): sayısız iyilikler, rahmetler.
raḥmet-i bī-nihāyet (F., kelimeler A.): sonsuz rahmetler.
raḥmet-i Ḥaḳḳ-ı ᶜālem (F., kelimeler A.): Allah'ın rahmeti.
raḫne (F.): delik, yarık, yırtık, zarar.
r. kıl-: delmek.
raḫşān (F.): parlak.
raḫt (F.): at takımı, yol levazımı, ev takımı.
raḳam (A.): yazı yazma, yazı ile işaret.
r. eyle-: işaret etmek.
raḳīb (A.): rakip, rekabet eden.
raḳṣ (A.): raks, dans.
r. kıl-: raks etmek.
rām (F.): boyun eğen, başkasının emrine giren.
r. bolma-: boyun eğmemek.
rānde (F.): sürülmüş, uzaklaştırılmış.

r. bol-: sürülmek.
r. ḳıl-: sürmek.
rānde-i dergah (F.) dergâhtan sürülmüş.
rāst (F.): sağ, doğru, dürüst.
r. ḳel-: rast gelmek.
rāvī (A.): rivayet eden, anlatın.
ravża (A.): bahçe, cennet bahçesi.
ravża-ı aᶜlā (F.): kelimeler A.): büyük bahçesi.
ravża-ı Kaᶜbe (F., kelimeler A.): Kâbe bahçesi.
ravża-ı mutahhara-ı ced (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in kabrı.
ravża-ı mutahhara-ı münevvere-i Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in kutsal kabrı.
ravża-ı mutahhara ve münevvere-i Ḥażret-i Raḥmet-hᵛāh-ı ᶜĀlemiyān (F.): âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'in kabrı.
ravża-ı mübārek (F., kelimeler A.): mübarek bahçe.
ravża-ı münevvere (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in nurlu kabrı.
ravża-ı münevvere-i ced (F., kelimeler A.): cedlerin nurlu mezarı.
ravża-ı münevvere-i Ḥażret-i Ṇakş-bend (F.): Hz. Nakşbend'in nurlu mezarı.
ravża-ı pāk (F.): Hz. Muhamed'in mezarı.
ravża-ı pāk-ı Resūl-ı mücteba (F., Resul, mücteba A.): Hz. Muhammed'in nurlu mezarı.
ravża-ı riyāż-ı behişt-i ᶜanber-sirişt (F., riyāż, ᶜanber A.): amber kokulu cennet bahçesi.
rāz (F.): sır, gizlenilen şey.
rāz-dān (F.): sırrı bilen, dost.
rāz-ı dil (F.): gönül sırrı.
r. ḳılma-: gönül sırrı yapmamak.
rāz-ı dil-i zār (F.): dertli gönlün sırrı.
rāz-ı firāḳ (F., firāḳ A.): ayrılık sırrı.
rāzī (A.): razı, hoşnut, memnun.
r. bol-: razı olmak.
r. ḳılma-: razı etmemek.
re (A.): Arap alfabesinde r harfinin adı.
recā (A.): ümit.
red (A. redd): red, geri çevirme, kabul etmeme, inkâr etme.
r. ḳıl-: reddetmek.
r. ḳılma-: reddetmemek.
refīḳ (A.): arkadaş, yoldaş, yardımcı.
r. bol-: arkadaş olmak.
r. eyle-: arkadaş etmek.
refīḳ-i mihribān (F.): sevgili, merhametli arkadaş.
refref (A.): ince, yumuşak kumaş, kenar saçağı, döşek.
reftār (F.): yürüyüş, hareket, salınarak edalı yürüyüş.

reh (F.): yol.
rehā (F.): kurtuluş.
r. ḳıl-: kurtarmak.
reh-ber (F.): yol gösterici, kılavuz; kr. rah-ber.
r. bol-: yol göstermek.
r. bolma-: yol göstermemek.
r. ḳıl-: rehber etmek.
reh-berān (F.): rehberler.
reh-ber-i Ḥaḳ (F., Ḥaḳ A.): Hakk'ı rehber eden.
r. eṭ-: Hakk'ı rehber etmek.
reh-ber-i küll (F., küll A.): herkesin rehberi.
r. bolma-: herkesin rehberi olmamak.
reh-ber-i sāḥib-duᶜā (F., ṣāḥib, duᶜā A.): dua sahibi rehber.
reh-nümā (F.): yol gösteren.
r. bolma-: yol göstermemek.
r. ḳıl-: rehber etmek.
reh-nümūn (F.): yol gösteren.
r. ḳıl-: rehber etmek.
reh-revān (F.): yolcu.
r. bol-: yolcu olmak.
rekᶜat (A.): rekât, namazda kıyam, rükû ve sücuttan ibaret hareket.
remz-i ᶜĪsā (F., remz A.): Hz. İsa'nın nişanı, işareti.
renc (F.): ağrı, sızı, zahmet, sıkıntı.
renc-i āfet (F., āfet A.): afet sevgilinin çektirdiği eziyet.
renc-i pā (F.): ayak sızısı.
renc-i rāh (F.): yol zahmeti.
rencūr (F.): sıkıntılı, incinmiş, rahatsız, hasta.
rencūrlıġ: rahatsızlık.
reng-be-reng (F.): çeşit çeşit, renk renk.
rengīn (F.): renkli, p;arlak, güzel, süslü.
reng-i sarıġ (F., sarıġ T.): sarı renk.
reng-i zaᶜferān (F., zaᶜferān A.): safran rengi, sarı.
reng-i zer (F.): sarı renk.
resen (F.): ip.
r. eṭ-: ip yapmak.
resūl (A.): resul, elçi, peygamber; Hz. Muhammed.
Resūl ᶜaleyhi's-selām (k.a.): Hz. Muhammed.
Resūl-ı ber-ḥaḳ (k.a.): hak resul Hz. Muhammed.
Resūl-ı Ḫudā (k.a.): Allah'ın resulü Hz. Muhammed.
Resūl-ı mücteba (k.a.): seçkin resul Hz. Muhammed.
Resūl-ı mürselīn (k.a.): Allah tarafından gönderilmiş resul Hz. Muhammed.

Resūlü'l-ᶜālemin (k.a.): âlemlerin resulü Hz. Muhammed.
Resūlü'llāh (k.a.): Allah'ın resulü Hz. Muhammed.
reşk (F.): kıskanma.
r. ḳıl-: kıskanmak.
reşk-i bahār (F.): bahar günü.
revā (F.): yakışır, uygun.
r. bol-: yakışmak.
r. ḳıl-: yakıştırmak, ydurmak.
revāc (A.): sürüm, geçerlik.
revāḳ (A.): revak, üstü örtülü, önü açık yer.
Revān (ya.): Revan.
revān (F.): yürüyen, giden; akıcı.
r. bol-: yürümek, yürürlükte olmak.
revāne (F.): giden, yürüyen.
r. bol-: yürümek.
revīş-i rāh-ı resm (F., resm A.): yürüyüş tarzı.
revnaḳ (A.): parlaklık, güzellik, tazelik, süs.
reyāḥīn (A.): fesleğenler.
reyb ü şek (F., kelimeler A.): şüphe ve zan.
reyḥān (A.): fesleğen.
r. ḳıl-: fesleğen haline getirmek.
reᵓy-i ber-ḥāl (F., kelimeler A.): hale göre karar.
reᵓy-i ḥan (F., han T.): hanın hükmü.
rezī (F.): şarap ile ilgili.
Rezzāḳ (A.): bütün yaratılanların rızkını veren Allah.
rı (A.): Arap alfabesinde r harfinin adı.
rıḍvān (A.): cennet kapıcısı.
rıḥlet (A.): göçme, ölüm.
rıżā (A.): razı olma; Allah'ın takdirine boyun eğme.
r. bol-: razı olmak.
r. ḳıl-: razı etmek.
rıżāçilik: rızacılık.
rıżālıġ: rızalık.
rızḳ (A.: rızık, azık, yiyecek, içecek, nimet.
ribāṭ (A.): tekke.
ribāṭ-ı köhne (F.):köhne, eski tekke.
Rīsān (y.a.): Risan.
rīşe (F.): saçak, üskül.
rīş-i revān-ı deryā (F.): deniz yolunun saçağı.
r. bol-: deniz yolunun saçağı olmak.
rişte-i ᶜömr (F., ᶜömr A.): hayat bağı.

rivāyet (A.): rivayet; nakledilen söz veya olay.
r. ḳıl-: rivayet etmek.
riyā (A.): riya iki yüzlülük.
r. ḳılma-: iki yüzlülük etmemek.
riyālıġ: riyalık, iki yüzlülük; bk. riyālik.
riyālik: riyalık, iki yüzlülük; kr. riyālıġ.
riyāżet (A.): nefsi kırma, nefsi terbiye etme.
rīze (F.): kırıntı, döküntü, ufak parça.
r. ḳıl-: parçalamak.
rū-be-rū (F.): yüz yüze.
r. bol-: yüz yüze olmak.
r. bolma-: yüz yüze olmamak.
ruḫ (F.): yanak.
rūḥ (A.): ruh, can, hayat kudreti.
rūḥānī (A.): ruh ile ilgili.
ruḥāniyyet (A.): ruhanîlik.
rūhâniyyet-i İmām Ḥasan ve İmām Ḥüseyn (F.): İmam Hasan ve İmam Hüseyin'in ruhaniyeti.
rūḥ-ı pūyān (F.):canlı ruh.
rūḥ-ı enbiyā (F., kelimeler A.): nebilerin ruhu.
rūḥ-ı fenā (F., kelimeler A.): ölümcül ruh.
rūḥ-ı ḥaḳīḳat (F., kelimeler A.): hakikat ruhu.
rūḥ-ı pāk (F.): pâk ve temiz olan ruh.
rūḥ-ı pāk-ı Ḥażret-i ʿOsmān (F.): Hz. Osman'ın temiz ruhu.
rūḥ-ı Peyġamber (F.): Hz. Muhammed'in ruhu.
rūḥ-ı Resūlu'llāh (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in ruhu.
rūḥ-ı revān (F.): akan ruh.
rūḥ-ı Şemsü'd-dīn (F.): Şemsüddin'in ruhu.
rūḥ-ı tāze (F.): genç ruh.
rūḥ-ı Żekkeryā (F.): Hz. Zekeriya'nın ruhu.
ruḫsār (F.): yanak, yüz, çehre.
ruḫṣat (A.): ruhsat, izin, müsaade.
r. al-: izin almak.
r. ber-: izin vermek.
r.ḳıl-: izin almak.
Rūḥu'l-emīn (A.): Cebrâil.
Rūm (y.a.): Rum ülkesi, Anadolu.
rumūz (A.): remizler, işaretler, gizli anlamlı sözler.
rumūz-ı ʿışḳ (F., kelimeler A.): aşk remizleri.
rumūz-ı mā-tekaddem (F., kelimeler A.): geçmiş zaman remizleri.
rū-perī (F.): peri yüzlü.
rus (F.): boğazına düşkün.

rū-siyāh (F.): kara yüzlü.
rū-siyehlik: kara yüzlülük.
rūşen (F.): parlak, aydın.
r. bol-: parlamak.
r. et-: parlatmak.
r. eyle-: parlamak, parlatmak.
r. ḳıl-: parlatmak.
rūşenā (F.): parlaklık.
rūşenlıġ: aydınlık.
ruṭab (A.): hurma.
rūy (F.): yüz.
r. ber-: yüz vermek.
rūy-be-rūy (F.): yüz yüze.
rūy-ı riyā (F., riyā A.): iki yüzlü.
rūy-ı siyāh (F.): kara yüzlü.
rūy-ı zemīn (F.): yer yüzü.
rūz (F.): gün, gündüz.
r. emes: gündüz değil.
rūze (F.): oruç.
r. tut-: oruç tutmak.
rūz-ı bih-būd (F.): iyi gün.
rūz-ı ecel (F., ecel A.): ölüm günü.
rūz-ı Elest (F., Elest A.): Elest günü.
rūz-ı ḳıyāmet (F., kıyamet A.): kıyamet günü.
rūz-ı maḥşer (F.): mahşer günü.
rūz-ı mātem (F., matem A.): yas günü.
rūz-ı rūşen (F.): aydın gün.
rūz-ı siyāh (F.): kara gün.
rūzī (F.): gündüz ile ilgili, azık, kısmet.
r. ḳıl-: azık hazırlamak.
rūz u şeb (F.): gündüz ve gece.
rübā'ī (A.): rübai, bir nazım şekli.
rübā'ī-i İşān Meşreb (F.): İşan Meşreb'in rübaisi.
Rüstem (k.a.): İranlı ünlü savaşçı Zal oğlu Rüstem.
Rüstemāne (F.): Rüstem gibi.
Rüstem-i dāstān (k.a.): destan kahramanı Rüstem.
rüsvā (F.): rüsva, rezil, itibarsız.
r. bol-: rezil olmak.
r. bolma-: rezil olmamak.
r. eyle-: rezil etmek.
r. ḳıl-: rezil etmek.

r. ḳılma-: rezil etmemek.
rüsvā-yı ᶜālem (F.,ᶜālem A.): dünyanın maskarası.
r. bol-: dünyanın maskarası olmak.
rüsvā-yı cihān (F.): cihanın maskarası.
r. ḳıl-: cihanın maskarası yapmak.
rüsvā-yı maḥşer (F., maḥşer A.): maḥşer gününün rüsvası.
r. ḳıl-: maḥşerde rüsva etmek.
rüsvā-yı ser-i kūçe (F.): sokak başı rüsvası.
r. ḳıl-: serseri ve avare etmek.
rüsvā-yı tersā (F.): hıristiyan rüsva.
rüsvālıġ: rüsvalık; bk. rüsvālik.
rüsvālik: rüsvalik; kr. rüsvālıġ.
rütbe (A.): rütbe, sıra, derece, basamak.
rütbe-i mühr-i tecerrüd (F., tecerrüd A.): tecerrüt derecesine erişme.

-S-

saᶜādet (A.): saadet, mutluluk; Allah'ın rızasına erme.
sāᶜat (A.): saat.
sāᶜatī (F.): bir saat.
ṣabā (A.): doğudan esen hafif ve lâtif rüzgâr.
sābıḳa-sālār-ı ᶜadem (F., kelimeler A.): yokluğun başı; nefsini öldürenlerin başı.
ṣābir (A.): sabreden, sabırlı; Allah'a şükür ve tevekkül eden.
ṣābit-ḳadem (F., kelimeler A.): ayağına sağlam, kararlı.
ṣabr (A.): sabır.
s. eṭ-: sabretmek.
s. eyle-: sabretmek.
s. ḳıl-: sabretmek.
ṣabr-ı dil (F.): gönlün sabrı.
ṣabr u karār (F., kelimeler A.): sabır ve karar.
saç: saç.
saç-: saçmak.
saç u sakḳal (F., kelimeler A.): saç ve sakal.
saçıl-: saçılmak.
ṣad (F.): yüz. (sayı)
s. hezār: yüz bin.
s. pāre: yüz parça.
ṣād (A.): Arap alfabesinde s harfinin adı.
sadaḳa (A.): sadaka; bk. sadka.
s. bol-: sadaka olmak.
s. ḳıl-: sadaka vermek.

sādāt (A.): seyyitler, ulular.
sāde (F.): sade, düz, basit, yalın.
ṣādef (A.): sedef, inci; bk. ṣadf.
ṣadef-i kevn ü mekān (F., kelimeler A.): dünyanın incisi.
ṣadefsiz: incisiz.
ṣadf (A.): inci; kr. ṣadef.
Sa^{c}d-ı Vakkāṣ (k.a.): Sa'd İbn-i Vakkas.
Sa^{c}dī (k.a.): Sâdî, İranlı ünlü şair Sâdî-i Şirazî.
ṣadḳa (A.): sadaka; kr. ṣadaka.
ṣadḳa-ı rūḥī (F., kelimeler A.): ruhî sadaka.
Ṣadr Ata (k.a.): Sadr Ata.
ṣāf (A.): saf, temiz, halis, katıksız; kötülük ve günahlardan arınmış.
ṣ. bol-: saf olmak.
ṣ. ḳıl-: saf etmek.
ṣaf (A.): saf, sıra, dizi.
ṣ. eṭ-: dizmek, sıralamak.
ṣ. ṣaf: dizi dizi.
ṣafā (A.): saflık, berraklık; dertlerden kurtulma; gönül rahatlığı.
ṣ. bol-: huzura kavuşmak.
ṣafā-baḫş-ı bahār (F.): safa veren bahar.
ṣafā-yı ḳalb (F., kelimeler A.): kalb safası.
ṣafā-yı Kerbelā (F.): Kerbelâ saflığı.
Ṣafā vü Merve (y.a.): Mekke civarında yerler. Hacılar Hz. Hacer'in gidiş geliş hareketini remzederek bu yerler arasında yedi defa gidip gelirler.
ṣafḥa (A.): bir şeyin düz yüzü, görünen tarafı; sahife, levha.
ṣafḥa-ı ḥüsn (F., kelimeler A.): güzellik sahifesi.
ṣafḥa-ı ikki ^{c}ālem (F., ikki T., ^{c}ālem A.): iki dünya safhası.
ṣafḥa-ı reyḥān (F., kelimeler A.): reyhanın yüzü.
ṣāf-żamīr (F., kelimeler A.): saf olan.
ṣ. bol-: saf olmak.
ṣaġ: sağ, sağlam.
ṣāġar (F.): kadeh, içki kadehi.
ṣāġar-ı ser-şār (F.): ağzına kadar dolu olan kadeh.
sağın-:sanmak, yardım etmek..
ṣaḥābe (A.): sahip olanlar, sahip çıkanlar; Hz. Muhammed'i görmüş ve onunla sohbet etme şerefine erişmiş olanlar.
ṣahba (A.): şarap.
ṣāḥib-^{c}azā (F., kelimeler A.): sabır sahibi, sabırlı.
ṣāḥib-baṣīret (F., kelimeler A.): basiretli.
ṣ. bolma-: basiretli olmamak.
ṣāḥib-cemāl (F., kelimeler A.): cemal sahibi, güzel.

s. bol-: güzel olmak.

sāḥib-du^{c}ā (F., kelimeler A.): dua sahibi, duacı.

s. kıl-: duacı kılmak.

sāḥib-du^{c}ā-yı ^{c}ışḳ (F., kelimeler A.): aşk duacısı.

ṣāḥib-ezā (F., kelimeler A.): eza sahibi.

s. kıl-: eza vermek.

ṣāḥib-hirāsen (F.): korkan, korkak.

ṣāḥib-i àzār (F.): tekdir sahibi.

ṣāḥib-i bu devlet (F., bu T., devlet A.): bu devlet sahibi.

ṣāḥib-i cezbe (F., kelimeler A.): cezbe sahibi.

ṣāḥib-i du^{c}ā (F., kelimeler A.): dua sahibi, duayı alan.

ṣāḥib-i esrār (F., kelimeler A.): sırların sahibi.

ṣāḥib-i ġazā (F., kelimeler A.): gaza sahibi.

ṣāḥib-ihtiyār (F., kelimeler A.): hür olan.

ṣāḥib-i ihtiyār (F., kelimeler A.): kararlarında hür olan.

ṣāḥib-i kerāmet (F., kelimeler A.): keramet sahibi.

s. bol-: keramet sahibi veli olmak.

ṣāḥib-i Kibriyā (F., kelimeler A.): Allah'a yakın.

ṣāḥib-i Ḳur'ān (F., kelimeler A.): Kur'an-ı Kerîm'in sahibi.

ṣāḥib-i menzil (F., kelimeler A.): eskiden ok atışlarında birincilik alarak oku düşürdüğü yere kendi adına kitabe diktiren atıcı.

s. bol-: iyi atıcı olmak.

ṣāḥib-i miḥrāb (F., kelimeler A.): mihrap sahibi.

ṣāḥib-i nūr (F.kelimeler A.): nurlu.

ṣāḥib-ipeymāne (F.): içki içen.

ṣāḥib-i ṣūr (F., kelimeler A.): İsrafil.

ṣāḥib-i süḫan (F.): söz sahibi, şair.

ṣāḥib-i sülūk (F., kelimeler A.): mürit.

ṣāḥib-i taḳvā (F., kelimeler A.): takva sahibi.

ṣāḥib-kerāmet (F., kelimeler A.): keramet sahibi.

ṣāḥib-ḳırān (F., kelimeler A.): her zaman başarı ve üstünlük kazanan hükümdar.

ṣāḥib-Ḳur'ān (F., kelimeler A.): Kur'ân-ı Kerim'in sahibi.

ṣāḥib-mesel (F., kelimeler A.): söz sahibi.

ṣāḥib-naṣiḥat (F., kelimeler A.): nasihat sahibi.

ṣāḥib-nazar (F., kelimeler A.): tecrübesi, görüşü kuvvetli olan.

ṣāḥib-nefes (F., kelimeler A.): nefes sahibi, canlı.

ṣāḥib-sa^{c}ādet (F., kelimeler A.): mutlu.

s. et-: mutlu etmek.

ṣaḥn (A.): avlu, orta, meydan, aralık, sahne.

ṣaḥn-ı çemen (F.): çimenlik.

ṣaḥn-ı gülistān (F.): gül bahçesi.

ṣaḥrā (A.): sahra, ova, kır.
ṣaḫt (F.): katı, sert, çetin.
ṣa'id (A.): mutlu, uğurlu; ahiretini hazırlamış.
s. eyle-: mutlu etmek.
ṣā'imü'n-nehār (A.): gündüzleri oruç tutan.
ṣaḳal: sakal; bk. ṣaḳḳal.
sāḳī (a.): içki sunan.
s. bol-: içki sunmak.
s.+yā: ey saki.
sāḳī-i devrān (F., kelimeler A.): devran sakisi.
sāḳī-i ezel (F., kelimeler A.): ezel sakisi.
sāḳī-i Kevṣer (F, kelimeler A.): Kevser sakisi.
s. bol-: Kevser sakisi olmak.
sāḳī-i şīrīn-zebān (F.): tatlı dilli saki.
sākin-i büt-ḫāne (F., sakin A.): puthanede oturan.
s. bol-: puta tapmak.
ṣaḳḳal: sakal; kr. ṣaḳal.
ṣaḳla-: saklamak.
sal (F.): yıl, sene.
sal-: salmak, koymak, bırakmak, vermek.
sālār (F.): baş, kumandan.
sālār-ı ḥac (F., ḥac A.): hac kılavuzu.
ṣalāt (A.): namaz.
ṣāliḥ (A.): salih, elverişli, iyi uygun; dinin emirlerine uyan.
Ṣāliḥ (k.a.): Salih.
Ṣāliḥ (k.a.): Hz. Salih.
sālik (A.): bir yola giren; bir tarikata girmiş bulunan.
sālik-i ḥaḳḳānī (F., kelimele A.): hakka ve hakikata uyan salik.
s. bol-: gerçek salik olmak.
salma-: salmamak.
saltanat (A.): saltanat, sultanlık, padişahlık; bolluk ve zenginlik.
sāmān (F.): saman.
Ṣamed (A.): pek yüksek, ulu; kimseye ihtiyacı olmayan Allah.
ṣāmedānī (A.): Allah'a ve onun ezelî kudretine mensup, Allah ile ilgili.
saṅga: sana.
ṣan'at (A.): sanat, ustalık; hüner, marifet.
sanç-: dikmek, batmak.
sançıl-: sancılmak, batmak.
ṣanem (A.): put, güzel.
s. +ā: ey sanem.
ṣanem-i perī-likā (F.): peri yüzlü put; güzel.

sāni^{c}-i takdīr (F., kelimeler A.): takdir sahib Allah.
sansız: sayısız.
sārbān (F.): deveci, deve sürücüsü.
ṣarf (A.): harcama; döndürme, çevirme.
s. eyle-: harcamak.
ṣarf-ı ma^{c}ānī (F., kelimeler A.):anlamları harcama.
ṣarf-ı micmer (F.): tütsünün sarfı.
sarġa-: sararmak.
sarġan-: sararmak.
sarġar-: sararmak.
sarı: taraf, doğru.
sarıġ: sarı.
s. eyle-: sarartmak.
ṣarīḥ (A.): açık, meydanda.
sarsa-: sarsılmak.
sat-:satmak.
s. -a kal-: satı vermek.
satma-: satmamak.
satır (A.): satır, yazı sırası.
savm u ṣalāt (F., kelimeler A.): oruç ve namaz.
ṣavt u ṣadā (F., kelimeler A.): ses ve seda.
ṣ. ḳıl-: seslenmek.
savuġ: soğuk; bk. savuḳ.
savuḳ: soğuk; kr. savuġ.
s. bol-: soğuk olmak.
savut-: soğutmak.
sa^{c}y (A.): çalışma, gayret, emek, koşma.
s. et-: çalışmak.
s. kıl-: çalışmak.
ṣayd (A.): av.
ṣ. ḳıl-: avlamak.
ṣ. ol-: av olmak.
sāye (F.): gölge, yardım, koruma.
sāye-bān (F.): gölelik, büyük çadır.
sāye-i ^{c}ar^{c}ar (F., ^{c}ar^{c}ar A.): ardıç gölgesi.
sāye-i pāk (F.): temiz gölge, koruma, yardım.
sāye-i pīr (F.): pirin şardımı.
sāye-i serv-i semen (F.): selvi ağacı gölgesi.
ṣayḥa (A.): bağırma, nara atma.
ṣ. tart-: nara atmak.
sa^{c}y-ı çemen (F., sa^{c}y A.): çimen işi.

sa^{c}y-ı Ġafūr (F., kelimeler A.): affedici Allah'ın sa'yı.
sa^{c}y-ı semā (F., kelimeler A.): semanın çalışması.
s. ḳıl-: semayı çalıştırmak.
sayra-: ötüşmek, ötmek, cıvıldamak.
ṣayyād (A.): avcı.
ṣayyād-ı mezkūr (F., kelimeler A.): adı geçen avcı.
sāz (F.): öğrenme.
s. eyle-: öğrenmek.
ṣe (A.): Arap alfabesinde ṣ harfinin adı.
sebaḳ (A.): ders.
ṣebāt (A.): sebat, yerinde durma, kararından vazgeçmeme.
sebeb (A.): sebep, vasıta.
sebū (F.): testi, şarap kabı.
sebz (F.): yeşil, yeşil renkli.
s. bol-: yeşillenmek.
sebz-āb (F.): suyu bulanık.
sebze (F.): sebze, yeşillik, çimen.
sebzezār (F.): yeşillik, çimenlik, sebze tarlası.
secde (A.): secde, Allah'a ibadet için huzurunda yere kapanma.
s. eyle-: secde etmek.
s. ḳıl-: secde etmek.
s. ḳılma-: secde etmemek.
secdegeh (F.): mescit, namaz kılınacak yer.
secde-i aṣlī (F., kelimeler A.): asıl secde.
secdet (A.): secde.
sefer (A.): sefer, yolculuk.
s. eṭ-: yola çıkmak.
s. ḳıl-: yola çıkmak.
s. ḳıldır-: yola çıkartmak.
s. ḳılmaḳçı bol-: yola çıkmak.
sefīd (F.): beyaz.
seg-i ber-cā-mānde (F.): yeri yurdu olmayan köpek.
seg-i bī-ṣāḥibī (F., ṣāḥib A.): sahipsiz köpek.
seg-i dīvār (F.): duvar kenarlarında başı boş dolaşan köpek.
s. eyle-: başı boş dolaşan köpek gibi etmek.
seg-i ḫāk-sār (F.): perişan köpek.
seḫāvet (A.): cömertlik.
seḥer (A.): seher.
sehl (A.): kolay.
sehv (A.): yanlış.
s. ḳıl-: yanılmak.

sekkiz: sekiz.
s. behişt: sekiz cennet.
selâm (A.): selâm, selâmet, emniyet.
s. ber-: selâm vermek.
s. kıl-: selâm vermek.
selâmet (A.): salimlik, eminlik, her türlü endişeden uzak olma, kurtuluş.
s. bol-: emin olmak.
s. kıl-: kurtarmak.
selâtîn-i ᶜinan (F., kelimeler A.): sultanların yönetimi
semᶜ (A.): işitme, dinleme; kulak.
semâ (A.): gök yüzü.
semâᶜ-ı çarh-ı raks (F., semâᶜ, raks A.): gök yüzünün raks ederek dönmesi.
semâvât (A.): gökler.
semek (A.): yıldız.
semen-bû (F., semen A.): yasemin kokuulu.
semender (F.): ateşte yaşar bir masal kahramanı.
s. kıl-: semender etmek.
semer (A.): meyva, yemiş.
Semerkand (y.a.): Semerkand.
Semiᶜ (A.): her şeyi işiten Allah.
sen: sen.
senâ (A.): övme, medih.
senâ-yı bi-ᶜaded (F.): kelimeler A.): sonsuz medih.
senedü'l-havârık-dîde (A., dîde F.): harikalar gösterensenet, söz.
senge: sana.
seng-i melâmet (F., melâmet A.): melâmet taşı.
seng ü hârâ (F.): taş ve mermer.
s. bolma-: taş olmamak.
seni: seni.
senni: seni.
sensiz: sensiz.
sensizin : sensiz olarak.
ser (F.): para birimi.
ser (F.): baş.
ser-ahyar-ı muhabbet (F., kelimelerA): sevgi faziletinin başı.
ser-â-pâ (F.): baştan ayağa, bütün, hep.
serây-ı halvet-i maᶜşûk (F., halvet, maᶜşûk A.): sevgilinin tenha sarayı.
ser-bâzâr (F.): pazar başı.
ser-ber (F.): boyun kesen.
s. bol-: boyun kesmek.
ser-be-beyâbân (F.): çöllerde, çölde kalma.

s. ḳal-: çöllerde kalmak.
ser-be-ser (F.): baştan başa, büsbütün.
s. ḳıl-: baştan başa yapmak.
ser-bülend (F.): başı yüksek; yüce.
serd (F.): soğuk.
ser-defter (F., defter A.): defterin başında yazılı olan, en ileri geçen.
s. bol-: ileri geçmek.
ser-dıraḫt (F.): baş ağaç.
ser-efrāz (F.): başını yukarı kaldıran: yüce, şerefli; bk. ser-firāz.
s. bol-: yücelmek.
ser-efrāz-dār (F.): yücelmiş olan.
s. bol-: yücelmiş olmak.
ser-encām (F., encām A.): bir işin sonu, başa gelen vaka.
s. etme-: sona erdirmemek.
ser-encām-ı sefer (F., kelimeler A.): seferin sonu.
s. ḳılma-: seferi sonuçlandırmamak.
ser-firāz (F.): başı yukarda olan; kr. ser-efrāz.
s. bol-: yücelmek.
ser-fitne-i devrān (F., kelimeler A.): devrin fitnesinin başı.
ser-gerdān (F.): başı dönen, şaşkın.
s. bol-: şaşırmak.
s. eyle-: şaşırtmak.
s. ḳıl-: şaşırtmak.
ser-gerdānī (F.): şaşkınlık.
ser-geşte (F.): şaşkın.
ser-güne-i pinhān /F.): gizli köşe.
ser-güzeşte (F.): baştan geçmiş olan.
ser-ḥad-ı Çīn ü Māçīn (F., ḥadd A.): Çin ve maçin sınırı.
ser-ḫāne (F.): nargilenin bir bölümü.
ser-ḫaṭṭ (F., ḫaṭṭ A.): yazının başlığı.
ser-ḫayl-ı ḫayru'n-nās (F., kelimeler A.): hayırlı insanların başı.
ser-ḫired (F.): akıllı.
ser-ḫoş (F.): sarhoş.
s. bol-: sarhoş olmak.
ser-i ādem (F., ādem A.): insanın iyisi.
ser-i bāġ (F.): bahçe.
ser-i bāzār (F.): pazar başı.
ser-i dūzaḫ (F.): cehennemin baş köşesi.
serīr (A.): taht.
s. bol-: taht olmak.
ser-i zülf (F.): saç ucu.

ser-ḳadem (F., kadem A.): baş, ayakk.
s. koyma-: adım atmamak.
serkeşlik (<F. serkeş+lik): serkeşlik, dik başlılık, inatçılak.
s. eyle-: dik başlılık etmek.
s. ḳıl-: inatçılık yapmak.
ser-māye (F.): sermaye.
sermed (F.): sürekli, daimî.
ser-menzil (F., menzil A.): durak yeri.
ser-menzil-i ʿĪsā (F.): Hz. İsa'nın menzili.
ser-menzil-i ol (F., ol T.): onun menzili.
ser-menzil-i ʿumrān (F., kelimeler A.): mutluluk yeri.
ser-mest (F.): sarhoş, kendinden geçmiş.
ser-mestlik: sarhoşluk.
ser-nigūn (F.): ters dönmüş, talihsiz.
s. ḳıl-: ters döndürmek.
ser-nigūnraḳ: en talihsiz.
ser-nüvişt (F.): başa yazılan; alın yazısı.
ser-pā-bürehne (F.): çırıl çıplak.
ser-rişte (F.): ip ucu.
ser-sān (F.): sersem.
s. ḳıl-: seersem etmek.
ser-sebz (F.): taze e teravetli; bol ekinli yer.
s. bol-: yeşermek.
ser-şār (F.): ağzına kadar dolu, taşkın.
ser-tā-be-ḳadem (F., ḳadem A.): baştan ayağa kadar.
ser-tā-kadem (F.): baştan ayağa.
ser-tā-pā (F.): baştan ayağa, baştan başa.
ser ü pā (F.): baş ve ayak.
ser ü pā-bürehne (F.): baş ve ayak çıplak olma.
ser ü pāy-der-hevā (F., heva A.): baş ve ayağın havada olması.
serv (F.): selvi.
server (F.): baş, başkan.
s. bolma-: başkan olmamak.
server-i zibā (F.): güzellerin başı.
serv-i āzādi (F.): çok uzayan düz selvi.
serv-i gülistān (F.): selvi ağacı.
serv-i gül-nihāl (F.): gül fidanı.
serv-i ḫırāmān (F.): nazla sallanan selvi; salına salına yürüyen sevgili.
serv-i nāz (F.): dalları yana sarkan selvi; uzun boylu sevgili.
serv-i ṣanevber (F.): fıstık ağacı.
serv-i sehī (F.): doğru büyümüş, iki daldan ibaret selvi; güzellerin boyu.

serv-i semen (F., semen A.): yasemin selvisi; nazlı sevgili.
serv-ḳad (F., ḳadd A.): selvi boylu.
serv-ḳad-ı mevzūn (F., mevzūn A.): boyu düzgün selvi.
seṣken-: irkilmek, sıçramak.
se-tār (F.): üç telli saz.
setr-i ᶜavret (F., kelimeler A.): mahrem olmayan yerlerini kapama.
s. ḳıl-: mahrem olmayan erleri kapamak.
Settār (A.): setr eden, örten; Allah.
Settārü'l-ᶜuyūb (A.): ayıpları örten, bağışlayan Allah.
seṿ-: sevmek.
seṿāb (A.): sevap, hayır.
seṿāb-ı ᶜaẓīm (F., kelimeler A.): büyük sevap.
seṿāb-ı ḥac (F., kelimeler A.): haccın sevabı.
seṿāb-ı ḫatm-ı Kur'ān (F., kelimeler A.): Kur'ân hatmetmenin sevabı.
seṿāb-ı ḫatt-ı reyḥān (F., kelimeler A.): reyhan hattının sevabı; reyhan hatla yazılmış Kur'ân'ının sevabı.
sevdā (F.): aşk, sevgi, istek, heves.
s. sal-: âşık olmak.
sevdā'ī (F.): sevdalılı olma.
s. bol-: sevdalı olmak.
sevdā-yı külḫan (F.): külhan sevdası.
sevdā-yı muḥabbet (F., muḥabbet A.): aşk sevdası.
sevdā-yı ṣanem (F, sanem A.): sevgilinin aşkı.
sevdā-yı ser-i zülf (F.): sevgilinin saçına tutulma.
sevdā-yı zülf (F.): sevgilinin saçının sevdası.
sevdā-zede (F.): sevdalı.
seṿüklük: aşk, aşkı yaşayan.
seyāḥat (A.): seyahat, yolculuk, gezi.
s. eyle-: gezmek.
s. kıl-: gezmek.
seyf-dār (F., seyf A.): kılıç taşıyan.
seyid (A. seyyid): seyyit, efendi, bey; Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan gelen; bk. seyyid.
seyl (A.): sel; şiddetle gelen şey.
s. al-: sel almak.
s. eṭ-: sel emek.
seyl-āb-ı eşk (F.): göz yaşı seli.
seyl-āb-ı sirişk (F.): göz yaşı seli.
seyl-ı bahār (F.): bahar seli.
seyr (A.): yürüme, gezme, bakma.
s. eṭ-: seyretmek.

s. kıl-: seyretmek.
seyr-i çemen (F.): bahçe gezintisi.
seyr-i deryā (F.): derya gezintisii.
s. ḳıl-: deryayı gezmek.
seyr-i mezār-ı feyż-āṣār (F., kelimeler A.): feyiz saçan mezarın seyri; Hz. Ali'nin türbesi.
seyr-i ṣaḥrā (F., kelimeler A.): sahrada dolaşma.
seyyāre (A.): gezegen.
s. bol-: gezegen olmak.
seyyid (A.): seyyit; kr. seyid.
Seyyid ᶜAbdü'-ᶜazīz Ḫan (k.a.): Seyyid Abdülaziz Han.
Seyyid Ata (k.a.): Seyyid Ata.
Seyyid Ḫᵛācem (k.a.): Seyyid Hoca.
Seyyid Ḥażret-i Afaḳ Ḫᵛācem (k.a.): Hz. Seyyid Afak Hoca.
seyyid-i aᶜlā (F., kelimeler A.): büyük seyit.
seyyid-i ᶜālem (F., kelimeler A.): âlemin seyyidi.
seyyid-i ḫayrü'l-beşer ((F., kelimeler A.): Hz. Muhammed.
seyyid-mürselīn (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed.
seyyidü'l-mürselīn (A.): Hz. Muhammed.
seyyidü't-ṭavā'if (A.): taifelerin başı.
sezā (F.): münasip, uygun, yaraşır.
sezā-vār (F.): münasip, uygun, yaraşır.
s. ḳıl-: münasip kılmak.
sezā-vār-ı caḥīm (F., caḥīm A.): cehenneme yaraşır.
s. bol-: cehennemlik olmak.
sıç-: sıçmak.
Ṣıddīḳ (k.a.): ilk İslâm halifesi olan Hz. Ebu Bekir.
ṣıdḳ-ı dil (F., ṣıdḳ A.): gönül temizliği.
ṣıdḳ-ı yaḳīn (F., kelimeler A.): gerçek, katıksız sıdk.
ṣıfat (A.): sıfat, hal, keyfiyet, suret, şekil, varlık.
ṣıfāt (A.): sıfatlar.
sığın-: sığınmak.
sığma-: sığmamak.
ṣıḥḥat (A.): doğruluk, sağlık.
ṣıḥḥat u selāmet (F., kelimeler A.): sağlık ve selâmet.
sıḳ-: sıkmak.
sın-: kırılmak.
sına-: sınamak, imtihan etmek.
sındur-: kırmak, parçalamak.
sınuḳ: kırık.
sır (A. sırr): sır.
ṣırāṭ-ı müstaḳīm (F., kelimeler A.): doğru yol; dinin emir ve prensipleri; bk. sırat-ı müstakim.

sırātü'l-müstakīm (A.): doğru yol, din yolu; kr. sırat-ı müstakim.
sırdaş: sırdaş.
sırgeh (F.): sır yeri.
sırr-ı minber (F., minber A.): minber sırrı.
sırr-ı nihān (F.): gizli sır.
sırr-ı sāz (F.): öğrenme sırrı.
si-: işemek; bk. siy-
s. -mak kerek: işimek gerek, işemeli; önem vermemeli.
Sidre (A.): Arş'ın sağ tarafında altıncı veya yedinci gökte bulunan bir ağaçtır. Ötesi Allah'ın zat âlemidir ki Hz. Muhammed'den başkası burayı geçmemiştir.
sidük: sidik.
sifle (A.): alçak, bayağı, terbiyesiz.
sihr-ger (F., sihr A.): büyücü.
Sikender (k.a.): Hz. İskender.
S. bol-: Hz. İskender olmamak.
simār (A.): meyvalar, yemişler.
sīm-ber (F.): faziletten ibaret olan.
sīmīn (F.): gümüşten, gümüş gibi.
sīmīn-zeḳan (F., zeḳan A.): gümüş gibi beyaz olan çene.
sīm-ten(F.): gümüş tenli.
sīmurgī (F.): bir anka kuşu.
sin (A.): Arap alfabesinde s harfinin adı.
sin-: sinmek.
sīne (F.): göğüs.
sīne-çākān (F.): göğsü yaralı olanlar.
sīne-ḫarāb (F., ḫarāb A.): sinesi harap olan.
s. eṭküçi: yürek yaralayıcı.
sipās (F.): şükretme, dua etme.
s. eṭ-: teşekkür etmek.
siper (F.): siper, koruyucu engel, gizlenilecek yer.
s. eṭ-: korumak.
sīr-āb (F.): suya kanmış, taze, körpe.
s. eṭ-: tazelemek, doyurmak.
s. ḳıl-: tazeletmek, doyurmak.
sīret (A.): hal, tavır, gidiş; iç.
sirişk-i bī-ᶜaded (F., ᶜaded A.): sayısı göz yaşı.
sitem (F.): zulüm, haksızlık, eziyet, çıkışma.
s. eṭ-: sitem etmek.
sitem-ger (F.): zalim.
sitem-kār (F.): zalim.
sivā (A.): başka, gayrı, diğer.

s. bol-: ayrı olmak.
s. ḳıl-: ayrı etmek.
sivâ-yı ümmet (F., kelimeler A.): ümmetten ayrıolan.
siy-: işemek; kr. si-
siyāh (F.): siyah, kara; bk. siyeh.
s. ḳıl-: karalamak.
siyāset (A.): idare, politika.
s. kıl-: idare etmek, kandırmak.
siyeh (F.): siyah; kr. siyah.
siz: siz.
sizde: sizde.
soġun: soğuk.
ṣoḥbet (A. ṣuḥbet): sohbet. görüşme, karşılıklı konuşma.
ṣ. ḳıl-: sohbet etmek.
ṣoḥbet-i āfāḳ (F.): afak sohbet, güzel ve faydalı sohbet.
ṣoḥbet-i maᶜşūḳ (F., kelimeler A.): sevgili ile sohbet.
ṣoḳ-: sokmak.
sol-: solmak.
soñg: son.
soñġra: sonra.
sopa: sopa.
sor-: sormak.
s. -a ḳal-: soru vermek.
sora-: sormak.
soraġ: soru.
soraġ-ı vaṣl-ı dīdār (F., vaṣl A.): sevgiliye kavuşma sorusu.soragla-: soru sormak.
soraġlaş-: soruşmak.
soraġsız: sorusuz.
sorġuçı: sorucu.
sorma-: sormamak.
soy-: soymak.
sög-: sövmek, kötülemek.
sök-: sökmek.
söyme-: sevmemek.
söz: söz.
sözle-: konuşmak.
sözleme-: konuşmamak.
sözleş-: sözleşmek, karşılıklı konuşmak.
su: su.
s. +ġa sal-: suya atmak.
suʾāl (A.): soru.

s. eyle-: soru sormak.
s. kıl-: soru sormak.
su'āl-ı Münkir Nekīr (F.): kabir melekleri Münkir ile Nekir'in gömülenlere sordukları soru.
subḥ (A.): sabah, sabah vaktı.
subḥ-ı ṣādık (F., kelimeler A.): tan yerinin ağarması.
s. bol-: tan yerinin ağarması.
sūd (F.): fayda, kâr.
sūdā (F.): ticaret, alışveriş.
s. eyle-: ticaret yapmak.
sūdā-ger (F.): tüccar, bezirgân.
sūd-ı sevdā (F.): sevdanın faydası.
sūd u ziyān (F.): fayda ve zarar.
sūfī (A.): sofu, tasavvuf yolunda olan.
Ṣūfī Allāh-yār (k.a.): Sufi Allah-yar.
Ṣūfī Allāh Beg (k.a.): Sufi Allah-yar Bey.
Suhrāb (k.a.): Suhrab.
ṣulḥ-ger (F., sulh A.): barışçı.
s. bol-: barışçı olmak.
sulṭān (A.): sultan.
s. bol-: sultan olmak.
s. kıl-: sultan etmek.
Sulṭān ᶜAlī (k.a.): Sultan Ali.
Sulṭān Ata (k.a.): Sultan Ata.
Sulṭān Bāyezīd (k.a.): Sultan Bayezid, Bayezid-i Bistamî
sulṭān-ı ᶜālem (F., kelimeler A.): dünya padişahı.
sulṭān-ı ḥaḳīḳat (F., kelimeler A.): hakikatın sultanı.
sulṭān-ı ᶜışḳ (F., kelimeler A.): aşk sultanı.
sulṭānü'l-ᶜārifīn (A.): ariflerin sultanı.
sun-: sunmak.
sūr (A.): boynuzdan yapılmış büyük boru; kıyamette İsrafil'in üfleyeceği boru.
ṣurāḥī (A.): sürahi, su şişesi.
sūre-i Fātiḥa (F., kelimeler A.): Kur'ân-ı Kerîm'in birinci suresi.
sūre-i ol Ve'd-duhā (F., ol T., Ve'd-Ḍuhā A.): o Vedduha suresi; Kur'ân-ı Kerîm'in doksan üçüncü suresi.
sūre-i Tāhā (F., kelimeler A.): Kur'ân-ı Kerîm'in yirminci suresi.
sūre-i Ve'l-Leyl (F., kelimeler A.):Kur'ân-ı Kerîm'in doksan ikinci suresi
sūre-i Ve'n-Necm (F., kelimeler A.): Kur'ân-ı Kerîm'in elli üçüncü suresi.
sūre-i Ve'ş-Şems (F., kelimeler A.): Kur'ân-ı Kerîm'in doksan birinci suresi.
sūret suret, görünüş, biçim, kılık; tarz.Sufilere göre suret halinde görünen mânadır. Bu sebep le suret geçici, mâna ebedîdir. Mâna Tanrı, suret ise maddedir.
sūret-i Ādem (F.): Hz. Adem'in sureti; insan.

sūret-i ḥüsn (F., kelimeler A.): güzelliğin sureti.
sūr-ı İsrāfīl (sūr A.): İsrafil'in kıyamet günü üfleyeceği boru.
susa-: susamak.
susız: susuz.
sūy-ı semā (F., gök yüzü.
sūz (F.): yanma, tutuşma; sıcaklık, hararet.
sūzān (F.): yakan, yakıcı.
sūzāne (F.): yanan.
s. bolma-: yanmamak.
sūzende-i nār (F., nar A.): yakıcı.
sūz-ı dil (F.): gönü haareti.
sūz u güdāz (F.):X yanıp yakılma.
Sübbūḥ (A.): Allah.
sübḥa-ı zünnār (F., kelimeler A.): zünnar tespihi.
Sübḥān (A.): Allah.
sücūd (A.): secde eetme, namazda yere kapanma.
s. ḳıl-: secde etmek.
süçük: tatlı.
s. eyle-: tatlı etmek.
süflī (A.): alçak, bayağı.
sühan (F.): söz, lâkırdı.
sühan-dānlıg: söz ustalığı.
Süleymān (k.a.): Hz. Süleyman.
Süleymān-ı ezel (k.a.): Hz. Süleyman.
Süleymān-ı nebī (k.a.): Hz. Süleyman.
Süleymān-ı nebī (k.a.): Hz. Süleyman.
Süleymān-ı zamān (k.a.): Hz. Süleyman.
Süleymānlıg: Hz. Süleyman gibi.
S. ḳıl-: Hz. Süleyman gibi yapmak.
sünbül (F.): sümbül.
sünbül-i çemen-sār (F.): çimenlik sümbülü.
süngek: kemik.
sünnet (A.): âdet, töre, kanun, yol; Hz. Muhammed'in hareket ve sözleri.
sür-: sürmek.
s. -e ḳelme-: süre gelmemek, yaşamamak.
sü^{c}at (A.): çabukluk, hız.
sürme (F.): sürme.
s. ḳıl-: göze sürem çekmek.
sürt-: sürtmek.
s. -makçı bol-: sürtmek.
sürūrī (F.): bir sevinç.

süt: süt.
sütūn-ı dīn (F., dīn A.): dinin sütunu, dayanağı.
sütūnsız: sütunsuz.
süvāre (F.): binici.
s. çık-: binmek.
süvār-ı lā-mekān (F., mekan A.): mekânı olmayan binici.
süz-: süzmek.
süzül-: süzülmek.

-Ş-

şād (F.): sevinçli, mutlu , şen.
ş. bol-: sevinmek.
ş. et-: sevindirmek.
ş. etme-: sevindirmemek.
ş. eyle-: sevindirmek.
ş. kıl-: sevindirmek.
şādī (F.): mutluluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı.
ş. eyle-: sevindirmek.
şād-kām (F.): çok sevinçli.
şād u ḫurrem (F.): mutlu ve şen.
ş. bol-: mutlu olmak.
şafaḳ (A.): şafak, gurubtan sonraki alaca karanlık, güneş doğmadan önceki alacalık.
şaġ (F.): dal.
şāgird (F.): öğrenci, çırak, yamak.
şāh (F.): şah; bk. şeh.
ş. bol-: şah olmak.
ş. et-: şah etmek.
ş. kıl-: şah etmek.
şāḫ (F.): dal.
Şāh Cihān (k.a.): Şah Cihan.
şāh-bāz-ı lā-mekān (F., mekān A.): mekânı olmayan doğan; yiğit.
şāh-ı ᶜālem (F., ᶜālem A.): dünya padişahı.
şāh-ı aᶜzam (F., aᶜzam A.): Hz. Muhammed.
şāh-ı bī-zevāl (F., zevāl A.): zevalı olmayan şah; Allah.
şāh-ı cihān (F.): cihanın şahı; Hz. Muhammed.
şāh-ı civān (F.): genç şah.
şāh-ı Ḫv ednā (F., Ḫv ednā A.): Ev ednâ şahı; Hz. Muhammed.
şāh-ı Hindūstān (F.): Hindistan şahı.
şāh-ı ḫūbān (F.): güzellerin şahı.
şāh-ı merdān (k.a.): mertlerin şahı; Hz. Ali.

şāh-ı merdān-ı velī (k.a.): Hz. Ali.
şāh-ı Mıṣr (F.): Mısır şahı.
şāh-ı muᶜallā (F., muᶜallā A.): yüce şah.
şāh-ı muᶜaẓẓam (F., muᶜaẓẓam A.): yüce şah.
şāh-ı mübārek (F., mübarek A.): mübarek şah.
şāh-ı şāhin-şāh (F.): şahların şahı; bk. şāh-ı şehin-şāh.
şāh-ı şehin-şāh (F.): şahların şahı; kr. şāh-ı şāhin-şāh.
şāh-ı tekellüm (F., tekellüm A.): kelâmın şahı.
şāhid-i ber-ḥaḳ (F., kelimeler A.): doğru şahit.
şāhin-şāh-ı mülk-i yaḳīn (F., mülk, yaḳīn A.): dünya mülkünün gerçek sahibi.
şāhlıġ: şahlık.
Şāh Meşreb (k.a.): Şah Meşreb; bk. Şeh Meşreb.
Şāh Muḥammed (k.a.): Hz. Muhammed.
şāh-süvār (F.): ata iyi binen.
Şāh Şucāᶜ (k.a.): Şah Şuca.
şāh u gedā (F.): şah ve köle.
şaḳ (A. şaḳḳ): yarılma.
Şām (y.a.): Şam.
şām (F.): akşam, gece.
şām-ı hecr (F., hecr A.)ayrılık gecesi.
şān (A.): şan, şöhret.
şāne (F.): tarak.
ş. ḳıl-: taramak.
ş. ur-: taramak.
şarāb (A.): şarap, içilecek şey.
şarāb-ḫāne (F.): meyhane.
şarāb-ı maᶜrifet (F., kelimeler A.): marifet şarabı.
şārıḳ (A.): doğan, parlak, parlayan.
şārib-i ḫamr-ı Elest (F., kelimeler A.): Elestşarabını içen.
şarṭ (A.): şart.
şāyed (F.):şayet, eğer.
şāyeste (F.): yakışır, uygun, lâyık.
şeb (F.): gece.
şebistān (F.): yatak odası; gece ibadetine mahsus oda; harem dairesi.
şebistān-ı cihān (F.): cihan şebistanı.
şebistān-ı ḥirāḳ (F., ḥirāḳ A.): ayrılık şebistanı.
şecāᶜat (A.): yiğitlik, yüreklilik.
şecer (A.): ğaç.
şefāᶜat (A.): şefaat, Allah'ın sonsuz rahmetine sığınarak suçluyu bağışlama.
ş. ḳıl-: şefaat etmek.
şefāᶜat-ḫᵛāh (F.): şefaat isteyen.

şefî^{c} (A.):şefaat eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.
ş. bol-: şefaatçı olmak.
ş. eyle-: şefaatçı etmek.
ş. kıl-: şefaatçı kılmak.
şefî^{c}-i iltica (F., kelimeler A.): sığınanlara şefaateden.
şefî^{c}-i rûz-ı mahşer (F., mahşer A.): mahşer günü şefaat eden Hz. Muhammed.
şefî^{c}ü'l-müznibin (A.): günahkârlara şefaat eden Hz. Muhammed.
şefkat (A.): şefkat, acıma, esirgeme, sevme.
ş. kıl-: acımak.
ş. kılma-: acımamak.
şeh (F.): şah; kr. şâh.
şehâdet (A.): şahit olma, bizzat görerek inanma; şehitlik.
ş. ber-: şehit olmak, şehit olmak.
şeh-bâz (F.): şahbaz, doğan.
şeh-bâz-ı bülend-pervâz (F.): yüksek uçan doğan.
şeh-bâz-ı köñgül (F., köñgül A.): gönül kuşu.
şehd (A.): bal.
şehd ü şekker (F.): bal ve şeker.
şehîd (A.): şehit, Allah yolunda veya yüce bir amaç için canını feda eden kimse.
ş. bol-: şehit olmak.
ş. et-: şehit etmek.
ş. kıl-: şehit etmek.
ş. ol-: şehit olmak.
şehîdân-ı halk (F., kelimeler A.): halk şehitleri.
şehîd-i a^{c}lâ (F., kelimeler A.): aziz şehit.
ş. bol-: aziz şehit olmak.
şehîd-i ^{c}ışk (F., kelimeler A.): aşk şehidi.
şehîd-i Kerbelâ (F.): Hz. Hüseyin.
ş. bol-: Hz. Hüseyin gibi olmak.
ş. kıl-: Hz. Hüseyin gibi şehit etmek.
Şehîd-nâme (e.a.): Şehidname.
şehin-şâh (F.): şahlar şahı.
şehin-şâhân-ı ^{c}âlem (F., ^{c}âlem A.): dünyanın en büyük şahı.
şehin-şâh-ı nübüvvet (F., nübüvvet A.): peygamberler şahı.
şeh-i rûy-ı zemîn (F.): yer yüzünün şahı.
şeh-i sâhib-kırân (F., sâhib, kırân A.): A.): muzaffer şah.
şeh-i süvar (F.): ata iyi binen.
şehlâ (A.): ela göz, koyu mavi göz; tatlı şaşı.
Şeh Meşreb (k.a.): Şah Meşreb; kr. Şâh Meşreb.
şeh-per (F.): kuş kanadının en uzun tüyü.
şeh-per-i Cebre'îl (F.): Cebrail'in kanadı; bk. şeh-per-i Cibr'îl.

şeh-per-i Cibr'īl (F.): Cebrail'iin kanadı; kr. şeh-per-i Cebre'īl.
şehr (F.): şehir.
şehr-i ᶜadem (F., ᶜadem A.): yokluk.
şehr-i Bender-ṣūret (y.a.): Bender-suret şehri.
şehr-i Ḫoten (y.a.): Hoten.
şehr-i Nemengān (y.a.): Hoten şehri.
şehr-i vücūd (F., vücūd A.): varlık şehri.
şehr-i yār (F.): padişah.
şeh-vār (F.): şaha yakışacak şekilde; iri ve iyi cins inci.
şehvet (A.): şehvet, aşırı istek, nefis, cinsel istek.
şeh-zāde (F.): şehzade.
şek (A. şekk): şüphe, zan.
şeker (F.): şeker.
Şekevāt (e.a.): Şekevat.
şekker (F.): altı ayaklı bir tür arı.
ş. bolma-: arı gibi olmamak.
şekker-bār (F.):şeker saçan.
şekker-i leb (F.): tatlı dudaklı, tatlı sözlü.
şekkerīn (F.): şekerli.
şekker-şiken (F.): şeker kıran.
ş. şiken et-: şeker kırmak.
şekl (A.): şekil, biçim, kılık.
şemᶜ (A.): mum.
şemᶜ-i bezm-i encümen (F.): meclisin mumu; güzel.
şemᶜ-i cemāl (F., kelimeler A.): güzellik mumu.
şemᶜ-i encümen (F.): meclisin mumu.
şemᶜ-i ḫūbān (F.): güzellerin mumu; en güzel.
şemᶜ-i ḥüsn (F., kelimeler A.): güzellik mumu.
şemᶜ-i īmān (F., kelimeler A.): iman ışığı.
şemᶜ-i sūzān (F.): yakıcı ışık.
şemᶜ-i şebistān (F.): gece mumu, kandil.
şemᶜ-i şerer-cilve (F., kelimeler A.): kıvıcım saçan mum.
şems (A.): güneş.
şems-i enver (F., kelimeler A.): parlayan güneş.
Şems-i Tebrīzī (k.a.): Şems-i Tebrizî.
şemsü'd-ḍuḥā (A.): sabah güneşi.
şemsü'l- evliyāi taḥte ḳıbābi (A.): evliyalar güneşi.
şemşīr-i belā (F., belā A.): belâ kılıcı.
şemşīr-zen (F.): kılıç çeken.
şenbe (F.): gün, cumartesi.
şer (A. şerr): kötülük, fenalık, fena iş.

şerāfet (A.): şerefli olma; Hz. Muhammeed'in soyundan gelme.
ş. bol-: şerefli olmak.
şerā'iṭ-i ḥac (F., kelimeler A.): haccın şartları.
şerār (A.): kıvılcım.
şerbet (A.): şerbet.
şerbet-i būy-ı muḥabbet (F., muhabbet A.): aşk kokulu şerbet.
şerer (A.): kıvılcımlar.
şerḥ (A.): açma, ayırma, açıklama.
ş. eṭ-: açıklamak.
ş. eyle-: açıklamak.
ş. kıl-: açıklatmak.
şerḥ-i beyān (F., kelimeler A.): beyanı açıklanması.
şerḥ-i dil (F.): gönlün açılması.
şerḥ-i ḳaş (F., kaş T.): kaşın şerhi.
şerī'at (A.): şeriat, doğru yol, dinî hükümler.
şerī'at-ı Muḥammed Muṣṭafā (F.): Hz. Muhammed'in şeriatı.
şer'-i Nebī (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in şeriatı.
şer'-i Peygamber (F.): Hz. Peygamber'in şeriatı.
şermende (F.): utangaç, mahcup.
ş. bol-: utanmak.
şermende-i rūz-ı cezā (F., cezā A.): kıyamet gününün mahcubu; günahkâr.
şermendelıġ: utangaçlık.
şerm-sār (F.): utangaç.
şerm ü ḥayā (F., ḥayā A.): utanma ve haya.
şeş (F.): altı.
şettele-: tekmelemek.
şevḳ (A.): şevk, coşkunluk.
şevket (A.): ululuk, yücelik, haşmet.
şevket-i 'ālem (F., kelimeler A.): dünya ulusu.
şevket-i dünyā (F., kelimeler A.): dünya ulusu.
şeyāṭīn (A.): şeytanlar.
şeydā (F.): tutkun, düşkün, aklını yitirmiş.
ş. eyle-: âşık etmek, deliye döndürmek.
ş. kıl-: âşık etmek, deliye döndürmek.
şeydāyī (F.): tutkunluk.
ş. bol-: tutulmak.
ş. deliye döndürmek.
şeyḫ (A.): şeyh, büyük ve yaşlı kimse; ilim ve fazilette üstün olma.
Şeyḫ 'Aṭṭār (k.a.): Şeyh Attar.
Şeyḫ Celāl (k.a.): Şeyh Celâl.
Şeyḫ Cemīl (k.a.): Şeyh Cemil.

Şeyḫ-i Kebīr (k.a.): Şeyh Kebir.
Şeyḫ Muḥyi'd-dīn (k.a.): Şeyh Muhyiddin.
Şeyḫ Necmü'd-dīn-i Kübrā (k.a.): Şeyh Necmüddin-i Kübra.
Şeyḫ Nūrü'd-dīn (k.a.): Şeyh Nurüddin.
Şeyḫ Ṣanᶜān (k.a.): Şeyh Sanᶜan.
Şeyḫ Şiblī (k.a.): Şeyh Şibli.
şeyḫ-i ḫānekāh (F., kelimeler A.): tekke şeyhi.
şeyhlıġ: şeyhlik.
ş daᶜvāsı kılma-: şeyhlik iddiasında bulunmamak.
şeyḫü'l-islām (A.): şeyhü'lislâm.
şeyṭān (A.): şeytan, iblis.
ş. kıl-: şeytan etmek.
şeytān-ı ᶜaleyhi'l-laᶜne (F., kelimeler A.): mel'un şeytan.
şın (A.): Arap alfabesinde ş harfinin adı.
şibir (A. şibr): karış; gökteki bir derecelik kavis, yay.
şiddet (A.): şiddet.
şiddetli: şiddetli.
şifā (A.): şifa, iyileşme, iyi olma, derdine deva bulma.
şifāyī (F.): sağlık.
şikāf (F.): yarık, yırtık, çatlak.
ş. bol-: delinmek.
şikāyet (A.): şikâyet, sızlanma, yakınma.
Şikāyet-i şerīf (e.a.): Şikâyet-i şerîf.
şiken-i turra-ı kākül (F.): sevgilinin saçının kıvrımı, büklümü.
şikeste (F.): kırık, kırılmış, yenilmiş.
ş. bol-: kırılmak.
şikeste-ḥāl (F., ḥāl A.): hali perişan, kederli.
ş. bol-: perişan olmak.
şikeste-pā (F.): ayağı kırık.
şilān (F.): büyüklerin sofrası ve yemeği.
Şimr-i melᶜūn (k.a.): Kerbelâ olayında Hz. Hüseyin'in başını kesen mel'un.
şimşād (F.): şimşir ağacı.
şināsā (F.): tanıma.
şīr (F.): süt.
şīr (F.): arslan.
şiᶜr (A.): şiir.
şīr-dil-i bī-ḫānumān (F.): evi barkı olmayan arslan yürekli yiğit.
şīr-i Ḫudā (k.a.): Allah'ın arslanı olan Hz. Ali.
şīr-i merd (F.): mert insan.
şīr-i merdāne (F.): mert arslanlar gibi.
şiᶜr-i Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'i anlatan şiir.

Şîrîn (k.a.): Ferhad ile Şirin hikâyesinin kadın kahramanı.
şîrîn (F.): tatlı, sevimli, cana yakın, sempatik.
şîrîn-dehen (F.): tatlı dilli.
şîr-i ner (F.): erkek arslan; Hz. Ali.
şîrîn-likā (F.): tatlı yüzlü
ş. bol-: tatlı yüzlü olmak.
şîrîn-sühan (F.): tatlı sözlü.
şîrîn-zebān (F.): tatlı dilli.
şirk (A.): müşriklik, Allah'a ortak koşma.
ş. eyle-: Allah'a ortak koşmak.
şirket (A.): şirket, ortaklık.
ş. bolma-: ortaklık kurmamak.
şîr-merd (F.): arslan yürekli, cesur.
şîr-rūyek (F.): tatlı yüzlü.
ş. bol-: tatlı yüzlü olmak.
şîşe (F.): şişe, sırça.
şîşe-i mey (F.): şarap şişesi.
şîşe-i sāgar (F.): şarap kadehi.
Şîş-i nebî (k.a.): Hz. Şit.
şitābān (F.): aceli eden, çabuk koşan, seğirten.
şol: şol, şu (işaret sıfatı)
şol: şu (işaret zamiri)
şöhret (A.): ün, ad yapma, ad, san.
şölen: şölen, ziyafet.
ş. tart-: ziyafet vermek.
şu: şu. (işaret sıfatı)
şu: şu. (işaret zamiri)
şu^{c}ā^{c} (A.): ışın.
Şu^{c}ayb (k.a.): Hz. Şuayb.
Şu^{c}aybu'llāh (k.a.): Hz. Şuayb.
şubān (F.): çoban.
şu^{c}bede (A.): el çabukluğu, hokkabazlık.
şūḫ-ı bed-ḫū (F.): kötülük yapan şuh; güzel.
şūḫ-ı belā (F., belā A.): belâ şuhu.
şūḫ-ı bî-pervā (F.): pervasızca hareket eden şuh.
şūḫ-ı cefā (F., ceſā A.): cefa veren şuh.
şūḫ-ı cellādî (F., cellād A.): cellat olan şuh.
şūḫ-ı perî-peyker (F.): peri yüzlü güzel.
şūḫ-ı perî-veş (F.): peri gibi güzel olan.
şūḫ-ı perî-zād (F.): p;eri gibi güzel olan.
şūḫ-ı sitem-ger (F.): zalim güzel.

şūḫ-ı tābān (F.): güzel.
şūḫlıġ: **şuhluk**.
Şuḫşeng (k.a.): Şuhşeng.
şu^{c}le (A.): şule, alev, parıltı, ışık; iç aydınlığı.
şu^{c}le-i āteş-i ġam (F., ġamm A.): gam ateşinin alevi.
şu^{c}le-i şem^{c}-i şebistān (F., şem^{c} A.): gece mumunun parıltısı, alevi.
şu^{c}le-i şems ü ḳamer (F., kelimeler A.): güneş ve ayın ışığı.
şu^{c}le-perver (F.): alevlendirici, ışıklandıran.
ş. **ḳıl**-: ışıklandırmak, aydınlatmak.
şu^{c}le-zen (F.): ışıklı, alev saçan.
ş. **eṭ**-: aydınlatmak, alevlendirmek.
şūm (F.): şom, uğursuz.
şūmlıġ: **uğursuzluk**.
şuñga: **şuna**.
şundaġ: öyle, şu şekilde; bk. şundaḳ.
şundaḳ: öyle, şu şekilde; kr. şundaġ.
şūride (F.): karışık, perişan, âşık.
ş. **bol**-: âşık olmak, perişan olmak.
şūriş-i dünyā-yı bī-ḥalāvet (F., dünya, halavet A.): tatsız, zevksiz dünyanın kargaşalığı.
şūriş-i ^{c}ışḳ (F., ^{c}ışḳ A.): aşk derdi.
ş. **sal**-: âşık etmek.
şūriş-i maḥşer (F., maḥşer A.): mahşer günü kargaşası.
şūriş-i müjgān (F.): sevgilinin ok kirpiklerinin aşığa verdirği perişanlık.
şūriş-i sevdāyī (F.): aşk kargaşası.
şūriş-i şūr-ı ḳıyāmet (F., ḳıyāmet A.): kıyamet gününün karışıklığı, gürültüsü.
şübhe (A.): şüphe, kuşku.
şükr (A.): şükür, memnunluk gösterme; kulun Allah'ına verdiği nimeklere karşılık minnet duyması ve bunu ifade etmesi.
ş. **eṭ**-:şükretmek.
ş. **eyle**-: şükretmek.
ş. **ḳıl**-: şükretmek.
şükrāne (A.): şükran alâmeti, iyiliği bilme nişanesi.
ş. **ḳıl**-: iyilik yapmak.
şükr-i evel (F., kelimeler A.): ilk şükür.
şükr-i Ḫudā (F.): Allah'a şükretme.
ş. **ḳılma**-: Allah'a şükretmemek.
şükr-i ni^{c}met (F., kelimeler A.): kulun Allah'ın verdiği nimetlere şükretmesi.
şürū^{c} (A.): başlama.
ş. **ḳıl**-: bir işe başlamak.

ṭa (A.): Arap alfabesinde ṭ harfinin adı.
tā (F.): tâ, vakta ki.
taᶜaccüb (A.): şaşa kalmak.
t. ḳılma-: şaşırmamak.
taᶜalluḳ (A.): asılı olma, ilgisi olma; sevme, ait olma; tasavvufta dünya ilgisi.
taᶜām (A.): yiyecek.
ṭāᶜat (A.): ibadet etme; Allah'ın emirlerini yerine getirme.
ṭ. eyle-: Allah'a kulluk etmek.
ṭ. ḳıl-: Allah'a kulluk etmek.
ṭaᶜat-ı sad-sāle (F.): yüz yıllık taat.
taᶜayyün (A.): meydana çıkarma, belirme.
t. ḳıl-: meydana çıkarmak.
tāb (F.): güç, ışık, parlaklık, hararet.
ṭabᶜ (A.): tabiat huy yaratılış.
ṭabaḳ (A.): tabaka, kat; tabak, ince kap.
tābān (F.): ışıklı, parlak.
t. bol-: parlamak.
tā-be-ḥasret (F., hasret A.): hasrete kadar.
tā-be-key (F.): ne zamana kadar.
tābende (F.): parlayan, ışık veren.
ṭābiᶜ (A.): uyan, bağlı olan; boyun eğen.
ṭ. bol-: uymak.
ṭabiᶜat (A.): tabiat, huy.
ṭ. ḳıl-: huy edinmek.
ṭabīb (A.): tabip.
ṭabīb-i ḥāẕıḳ (F., kelimeler A.): uzman doktor.
ṭābiᶜü'n-nebevī (A.): peygambere uyma.
ṭabl (A.): davul.
ṭ. ur-: davula vurmak.
ṭabl-ı muḥabbet (F., kelimeler A.): aşk davulu.
tābūt (A.): tabut, ölülerin taşındığı sandık.
t. +ġa sal-: tabuta koymak.
tāc (A.): tac, hükümdarların başlarına taktıkları süslü başlık, sufilerin başlarına taktıkları takke.
tāc-dār-ı enbiyā (F., kelimeler A.): peygambererin başı Hz. Muhammed.
tāc-ı devlet (F., kelimeler A.): devlet tacı.
tāc-ı farḳ-ı enbiyā (F., kelimeler A.): peygamberlerin tacı.
Tācīk (ka. a.): Tacik.
tāc-ı Leᶜamruḳ (F., kelimeler A.): Le-amruk tacı.
tāc-ı maḥşer (F., kelimeler A.): mahşer tacı.
tāc-ı murassaᶜ (F., kelimeler A.): süslü tac.

tāc-ı nübüvvet (F., kelimeler A.): peygamberlik tacı.
tāc-ı ṣafā (F., kelimeler A.): safa tacı.
tāc-ı sultānī (F., kelimeler A.): sultanlık tacı.
tāc-ı ser-i peyġamberān (F.): peygamberlerin en üstünü olan Hz. Muhammed.
tāc u efser (F.): tac.
tāc u taḫt (F.): tac ve taht.
tā-ebed (F., ebed A.): sonsuza kadar.
tag: dağ.
ṭahāret (A): temizlik, temizlenme.
ṭ. eyle-: temizlenmek.
ṭ. kıl-: temizlenmek.
taḥarrük (A.): hareket etme.
taḥkīḳ (A.): doğruyu araştırma, doğru olup olmadığını araştırma.
taḥkīḳle-: soruşturmak.
taḥr-ı tevekkeltu ʿalā'llāh (F., kelimeler A.): tevekkeltu ala'llah temizliği.
taḥṣīl (A.): tahsil, hasıl etme, ele geçirme, öğrenim.
taḥṣīl-i ʿilm-i ḳāl u ḥāl (F., kelimeler A.): hal ve kal ilmi tahsili.
t. ḳıl-: ilim tahsil etmek.
taḥsīn (A.): güzel bulup takdir etme, beğenme, güzelleştirme.
t. ḳıl-: güzelleştirmek.
taḥsīnle-: güzelleştirmek.
taḥsīn ü āferīn (F.): beğenip övme.
t. eyle-: beğenip övmek.
t. ḳıl-: beğenip övmek.
taḫt (A.): alt, aşağı.
taḫt (F.): taht.
taḫta-pōst (F.): tahtadan yapılmış oturma yeri.
taḫt-be-taḫt-ı Süleymān (F.): Hz. Süleyman'ın tahtına kadar.
taḫtgāh (F.): taht yeri, başşehir.
taḫt-ı deryā (F.): derya dibi.
taḫt-ı dil (F.):gönül içi.
taḫt-ı eyvān (F.): eyvan tahtı.
taḫt-ı ġarra-cā (F., ġarra A.): mübarek taht.
taḫt-ı himmet (F.): himmet tahtı.
taḫt-ı kākül (F.): kâkülün altı.
taḫt-ı lā (F., lā A.): lâ tahtı.
taḫt-ı naẓar (F., kelimeler A.): görüş altı.
t. ḳıl-: gözetlemek.
taḫt-ı saltanat (F., saltanat A.): saltanat tahtı.
taḫt-ı şefāʿat (F., şefaʿat A.): şefaat tahtı.
taḫt u tāc (F., tāc A.): taht ve tac.

ṭāḳ (A.): tak, kemer, kubbet, kümbet.
taḳ-: takmak.
t. -a ḳal-: taka kalmak.
ṭāḳat (A.): takat, güç, kuvvet.
t. eteya'lma-: takat edememek.
t. etme-: takat etmemek.
t. ḳıl-: takat etmek.
t. ḳıla alma-: takat kılamamak.
t. ḳıla'lma-: takat kılamamak.
t. ḳılma-: takat kılmamak.
ṭāḳat-ı firāḳ (F., kelimeler A.): ayrılığa dayanma gücü.
taḳdīr (A.): beğenme, değer verme; ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler.
t. ḳıl-: takdir etmek.
taḳdīr-i Allāh (F.): Allah'ın takdiri.
taḳdīr-i Ḫudā (F.): Allah'ın takdiri.
taḳ: dağ.
tā-key (F.): ne vakte kadar.
taḳı: dahi.
ṭāḳ-ı ᶜArş u Kürsī (F., kelimeler A.): Arş ve Kürsi kubbesi.
ṭāḳ-ı revāḳ-ı ᶜArş (F., kelimeler A.): Arş kubbesi.
taḳlīd (A.): taklit, sahte.
taḳrīr-i ḳalem (F., kelimeler A.): yazı.
taḳṣīr (A.): suç, kabahat, kusur.
t. eyle-: suç işlemek.
taḳvā (A.): takva, Allah'tan korkma, dince yasak şeylerden kaçınma; bk. taḳvī.
taḳvī (A.): takva; kr. takva.
tal-: dalmak.
talaş-: dalaşmak.
ṭaleb (A.): istek, isteme.
t. et-: istemek.
t. eyle-: isteme.
t. ḳıl-: istemek.
t. ḳılma-: istememek.
ṭalebe (A.): istekliler, öğrenciler.
ṭaleb-kār (F.): istekli.
t. ḳıl-: istemek.
ṭaleb-kār-ı maḳām-ı Maḥmūdī (F., kelimeler A.): Hz. Muhammed'in makamını isteme.
t. bol-: Hz. Muhammed'e bağlanmak.
ṭālīᶜ (A.): doğan, talih, kısmet, kader, talih.
ṭālib (A.): isteyen.
t. bol-: istemek.

ṭālib-i Allāh (F., kelimeler A.): Allah'ı seven.
ṭālib-i cūyende (F.): araştıran.
ṭālib-i dīdār (F.): sevgilinin yüzünün talibi; Allah'ı isteyen.
ṭ. bol-: Allah'ın sevgisini istemek.
ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳ (F., Ḥaḳḳ A.): Allah'ın cemalını isteme.
ṭālib-i ḥac (F., kelimeler A.): haccetmeyi isteyen.
ṭālib-i Ḥaḳ (F., kelimeler A.): Allah'ı seven.
ṭālib-i maᶜrifet (F., kelimelerA.): marifet talibi.
ṭ. bol-: marifet talibi olmak.
ṭālib-i mey-ḫāne (F.): meyhane talibi.
ṭālib-i mezheb (F., kelimeler A.): mezheb talibi olan.
ṭālib-i Rabbenā (F.): Rabb'ın talibi.
ṭālib-i ṯābit-ḳadem (F., kelimeler A.): karar üzerinde olan.
ṭ. bol-: kararlı olmak.
ṭālib-i şemᶜ-i cemāl (F., kelimeler A.): cemal ışığının talibi.
ṭ. ol-: ışığı istemek.
ṭālib-i şevḳ-i şarāb-ı bāde-i Manṣūr (F., şevḳ, şarāb A.): aşkı talep eden.
ṭālib-i zer-ger (F.): kuyumcu talibi; Allah'ın talibi olan.
ṭ. bol-: Allah'ı istemek.
taᶜlīm (A.): öğrenme, öğretme, ders verme.
taᶜlīm-ı duᶜā (F., kelimeler A.): dua talimi.
t. ḳıl-: dua talimi yapmak.
tālīᶜsizlıġ: talihsizlik.
tam-: damlamak.
tamāᶜ (A.): tamah, aç gözlülük; her şeyi hırs ile isteme.
tamām (A.): tamam, eksiksiz, son, uygun.
t. bol-: tamamlanmak.
t. ḳıl-: tamamlatmak.
tamām-ı ᶜArş u Kürsī (F., kelimeler A.): bütün Arş ve Kürsi.
tamām-ı ᶜāṣī (F., ᶜāṣī A.): asilerin tamamı.
tamām-ı aᶜżā (F., aᶜżā A.): azaların tamamı.
tamām-ı dīde-giryān (F.): aylayanların tamamı.
tamām-ı ehl-i ġāfil (F., kelimeler A.): bütün gafiller.
tamām-ı enbiyā (F., enbiya A.): peygamberlerin tamamı.
tamām-ı ḫalḳ (F.): halkın tamamı.
tamām-ı ḫānumān (F.): ailelerin tamamı.
tamām-ı hem-nişīn (F.): arkadaşların tamamı.
tamām-ı luṭf u eltāf (F.): lutufların tamamı.
tamām-ı müctehid (F., kelimeler A.): müctehitlerin taamı.
tamām-ı mülk-i ᶜālem (F., kelimeler A.): dünya mülkünün tamamı.
tamām-ı ᶜömr (F., kelimeler A.): ömrün tamamı.

tamām-ı ötken (F., ötken A.): geçen her şey.
tamām-ı pīr-i mürşid (F., mürşid A.): bütün pir-i mürşit.
tamām-ı resm-i kāfir (F., kelimeler A.): kafirlerin bütün davranışları.
tamām-ı seḥer (F., kelimeler A.): bütün seherler.
ṭam^{ᶜ}-ı dest (F., kelimeler A.): el zevki.
tamma-: damlamamak.
tamuġ: cehennem.
tamuz-: damlatmak.
tamur: damar.
ṭa^{ᶜ}n (A.): sövme, yerme, ayıplama.
t. eṭme-: ayıplamamak, azarlamamak.
t. eyle-: ayıplamak, azarlamak.
tañg: tan, şafak.
tana ḳal-: şaşırmak.
ṭanbūr (A.): tambur.
tanıma-: tanımamak.
tañgla: yarın.
ṭannāz (A.): herkesle eğlenen.
tap-: tapmak, bulmak.
t. -sam ḳerek: tapmalıyım, bulmalıyım.
tapa'lma- (<tapa+alma-): bulamamak.
tapılma-: bulunmamak.
tapıma-: bulmamak.
tapma-: bulmamak.
tapşur-: ısmarlamak, teslim etmek, emanet etmek.
tapul-: bulunmak, tapınmak.
tār (F.): tel, saç teli.
tar-: taramak.
tara-: taramak.
ṭarab (A.): sevinçlik, şenlik.
tārāc (F.): yağma, çapul, talan.
t. eṭ-: yağmalamak.
t. ḳıl-: yağmalamak.
ṭaraf (A.): yan, yön, bölge.
ṭarf-ı külāh (F.): külâhın ucu.
ṭarf-ı naẓar (F., naẓar A.): göz ucu.
tārīḫ (A.): tarih.
ṭarīḳ (A.): yol.
tārīk (F.): karanlık.
t. ḳıl-: karartmak.
ṭarīḳa (A.): tarikat.

ṭarīḳat (A.): Allah'a kavuşma yolu, tasavvuf yolu.
ṭarīḳ-i bendelīg̱ (F.): kölelik yolu.
tārīk-i laḥid (F., kelimeler A.): mezar karanlığı.
ṭarīḳ-i merḥamet (F., kelimeler A.): merhamet yolu.
ṭarīḳ-i mülākāt-ı ḥac (F., kelimeler A.): hac yolu.
ṭarīḳ-i ziyāret-i Kaʿbe (F, kelimeler A.): Kâbe yolu.
tārikistān (F.): karanlık yer.
t. bol-: karnlık olmamak.
t. ḳıl-: karanlık etmek.
tār-ı mūy-ı gīsū-yı ʿanber-nümā (F., ʿanber A.): amber kokulu karanlık saç teli.
tart-: ölçmek, tartmak.
tartıla-: tartılmak, ölçülmek.
tarz (A.): tarz, şekil, yol.
ṭarz-ı naẓar (F., kelimeler A.): nazar tarzı.
tarz-ı nigāh (F.): bakış şekli.
taṣadduḳ (A.): sadaka verme, verilme.
t. bol-: sadaka olmak.
t. eyle-: sadaka vermek.
taṣadduḳāt (A.): sadakalar.
t. ḳıl-: sadakalar vermek.
taṣavvur (A.): tasavvur, zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.
t. eyle-: zihinde şekillendirmek.
taṣdīḳ (A.): doğrulama.
t. ḳıl-: doğrulamak.
t. ḳılma-: doğrulamamak.
taş: taş.
t. köngüllik: taş gönüllü.
taş-: taşmak.
taşı-: taşımak.
taşḳarı: dışarı.
Taşkend (y.a.): Taşkent.
taşla-: atmak, bırakmak, terketmek, çıkarmak.
taşt-ı aḥker (F.: kor halesi.
tat-: tatmak.
tatuma-: tatmamak.
ṭavāf (A.): tavaf; bk. ṭavf.
t. et-: tavaf etmek.
t. ḳıl-: tavaf etmek.tavaf-ı asitan (F.): eşiği tavaf eetme.
ṭavāf-ı Kaʿbe (F.): Kâbe'yi tavaf etme.
ṭavf (A.): tavaf; kr. ṭavāf.
t. et-: tavaf etmek.

ṭavḳ-ı laᶜnet (F., kelimeler A.): lanet halkası.
ṭāvla-: çevirmek, döndürmek.
tavuḳ: tavuk.
ṭāvūs (A.): tavus kuşu.
ṭayy (A.): atlama, üzerinden geçme.
ṭ. ḳıl-: atlamak.
ṭ. ur-: atlamak.
tayaḳ: dayak.
ṭayyār (A.): uçucu, uçan, hazır.
ṭ. ḳıl-: uçmak.
taẓallum (A.):sızlanma, yanıp yakılma.
taẓarruᶜ (A.): yalvarma.
t. eyle-: yalvarmak.
t. ḳıl-: yalvarmak.
taẓarruᶜ-ı şikeste (F.): perişan kimsenin yalvarışı.
tāze (F.): taze, körpe, yaş.
t. bol-: taze olmak.
t. eyle-: tazelemek.
t. ḳıl-: tazelemek.
taᶜẓīm (A.): ululama, saygı gösterme.
t. eyle-: saygı göstermek.
t. kıl-: saygı göstermek.
tāziyāne (F.): kırbaç, kamçı.
te (A.): Arap alfabesinde t harfinin adı.
tebāh (F.): bozuk, çürük.
t. bol-: bozulmak, çürümek.
tebār (A.):yok olma, bitme.
teber (F.): balta, derviş baltası.
t. eṭ-: balta etmek.
teber-ḫōr (F.): balta yiyen; sufi.
teberrük (A.): mübarek sayma, uğur sayma.
tebessüm (A.): gülümseme.
t. ḳıl-: gülümsemek.
Tebyūş (k.a.): Ashab-ı kehf'ten biri.
tecāvüz (A.): tecavüz, ötesine geçme, sınırı aşma.
t. ḳıl-: tecavüz etmek.
tecellī (A.): tecelli, görünme, belirme; ilâhî sırların kalblerde ortaya çıkışı.
t. ḳıl-: tecelli kılmak.
tecelliyāt-ı Ḥaḳ (F., kelimeler A.): Hakk'ın tecellileri.
tecrīd-i uşal (F., tecrīd A., uşal T.): bu tecrit.
tefekkür (A.): düşünme, zihin yorma.

t. kıl-: düşünmek.
teferruḥ (A.):ferahlanma, içi açılma.
tefsīr (A.): tefsir, yorum; Kur'ân-ı Kerîm'in anlam bakımından izahı.
tefsīr-i illā'llāh (F., kelimeler A.): illâllâh tefsiri.
teg-: değmek.
t. -se kerek: değmeli.
tegi: gibi.
tegme-: değmemek.
teh-be-teh (F.): dipten dibe, inceden inceye.
tekebbür (A.): kibir gösterme, büyüklük satma.
t. eyle-: kibirlenmek.
tekellüm (A.): söyleme, konuşma.
t. eyle-: söylemek, konuşmak.
t. kıl-: söylemek, konuşmak.
teklīf (A.): teklif, isteme.
t. kıl-: istemek.
tekrār (A.): tekrar.
t. kıl-: tekrarlamak.
tekye (A.): dayanma, güvenme.
t. kıl-: dayanmak, güvenmek.
t. kılma-: dayanmamak, güvenmemek.
tekyegāh (F.): dayanılacak yer.
t. eyle-: dayanmak.
t. kıl-: dayanmak.
telātum (A.): çarpışma, dalgalanma.
t. kıl-: dalgalanmak.
telbiye (A.): hac duası; hacıların hac sırasında lebbeyk sözüyle başlattıkları dua.
telḫ (F.): acı.
telḫī-i cān (F.): can acılığı.
telḫ-kām (F.): damağı acı; kederli.
temāşā (F.): bakıp seyretme, gezme.
t. ber-: seyretmek.
t. eyle-: seyretmek.
t. kıl-: seyretmek.
temīaşā-yı ruḫ (F.): sevgilinin yanağına bakma.
temennā (A.): dileme, el ile selâm verme.
t. kıl-: selâm etmek; dilemek.
temeshur (A.): maskaralık.
t. eyle-: maskaralık etmek.
t. kıl-: maskaralık etmek.
temkīn (A.): ağır başlılık, ihtiyat.

t. ḳıl-: ihtiyatla hareket etmek.
temür: demir.
ten (F.): ten, gövde, beden.
t. ber-: canını vermek.
t. berme-: canını vermemek.
t. bol-: ten olmak.
tenbīh (A.): uyurma, uyandırma.
t. ḳıl-: uyarmak.
ten-dürüst (F.): sağlamlık, kuvvetlilik.
ten-dürüstlıġ: kuvvetlilik.
teng (F.): dar, sıkıntılı.
t. bol-: daralmak.
tenge (F.): bir para birimi.
tenhā (F.): tenha, yalnız.
ten-i Eyyūb (F.): Hz. Eyyub'un vücudu.
ten-i ḫāk (F.): toprak vücut.
ten-i ᶜuryān (F., ᶜuryān A.): çıplak vücut.
Teñri: Tanrı.
tenūr (F. tennūr): tandır.
tepe: tepe.
tepren-: teprenmek.
ter (F.): yaş, ıslak, taze.
t. bol-: taze olmak.
t. bolma-: genç olmamak.
t. ḳıl-: tazelemek.
ter-: dermek.
ter-be-ter (F.): ıslak ıslak.
tercīḥ (A.): tercih, üstün tutma, daha çok beğenme.
t. eṭ-: tercih etmek.
terennüm (A.): yavaş ve güzel bir sesle şarkı söyleme, şakıma.
t. eṭ-: terennüm etmek.
teri: deri.
terk (A.): terk, salıvermek, vazgeçmek.
t. eṭ-: terk etmek.
t. eyle-: terk etmek.
t. ḳıl-: terk etmek.
terk-i īmān (F., kelimeler A.): imanı terk etme.
t. bol-: imanı terk etmek.
terk-i ser (F.): kendinden vazgeçme.
t. eṭ-: kendinden vazgeçmek.
terk-i taᶜalluḳ (F., kelimeler A.): dünyaya olan ilgiyi kesme.

terme-: dermemek, toplamamak.
tersā (F.): hıristiyan.
t. bol-: hıristiyan olmak.
t. ḳıl- hıristiyanlaştırmak.
tersā-beçe (F.): hiristiyan çocuğu; tasavvufta mürşid-i kâmil.
tersā-zāde (F.): hıristiyan çocuğu.
ters-i Ḫudā (F.): Allah korkusu.
tesbīḥ (A.): tespih; Allah'ın her türlü noksanlıktan münezzeh olduğunu ifade etme.
teselli (A.): teselli, avutma.
teʾsīr (A.): tesir, etki.
t. ḳıl- etkilemek.
teslīm (A.): teslim, kendini Allah'ın takdir ve iradesine bırakma.
t. eyle-: teslim etmek.
t. ḳıl-: teslim etmek.
teş: deşmek.
teşil: deşilmek.
teşne (F.): susamış çok istekli.
t. bol-: susamak, istek duymak.
teşne-i deşt-i firāḳ (F., firāḳ A.): ayrılık çölünün susamışı.
teşne-kām-ı āḫiret (F., āḫiret A.): ahirete susamışlar.
t. bol-: ahireti istemek.
teşne-leb (F.): dudağı kurumuş, çok susamış, yanık.
t. bol-: çok susamak.
teşne-i leb (F.): dudağa susamış.
teşnelıġ: teşnelik; bk. teşnelik.
teşnelik: kr. teşnelıġ.
teşrīf-i ḳudūm (F., kelimeler A.): sevgilinin teşrifi.
tevaḳḳuf (A.): durma, eğlenme, bekleme.
t. ḳıl-: beklemek.
tevāżuᶜ (A.): alçakgönüllülük.
t. eyle-: kendini üstün görmemek.
tevbe (A.): tövbe, işlenmiş bir suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz.
t. ḳıl-: tövbe etmek.
t. ḳılma-: tövbe etmemek.
tevbelik: tövbeli.
teve: deve.
t. bol-: deve olmak.
tevehhüm (A.): kurma, kuruntuya düşme.
t. eyle-: kuruntuya düşmek.
tevekkül (A.): tevekkül, işi Allah'a bırakıp kadere razı olma.
t. ḳıl-: tevekkül etmek.

tevellâ (A.): biiirine yanaşma, birini dost tutma; ehl-i beyti ve Hz. Ali'yi sevme, onlara yakınlık duyma.
t. eyle-: tevellâ etmek.
t. kıl-: tevellâ etmek.
tevellüd (A.): doğmu, doğum.
t. bol-: doğmak.
tevfîk (A.): uydurma; Allah'ın yardımına kavuşma.
tevhîd (A.): tevhit, Allah'ın birliğini ikrar etme; "Lâ ilâhe illa'llah" deme.
tevhîd-i bisyâr (F.): sayısız tevhit sözü.
tevhîd-i Hudâ (F.): Allah'ın birliği.
Tevrât (A.): Tevrat, Hz. Musa'ya gönderilen kitap.
tevsen-i himmet (F., himmet A.): himmet atı.
tey-: değmek.
tı (A.): Arap alfabesinde ṭ harfinin adı.
tıfl (A.): küçük çocuk.
tıfl-ı nâ-bînâ (F.): gözü görmeyen çocuk; hakikatten habersiz tecrübesiz kimse.
tılâ (A.): yaldız altını.
tılâlik: yaldızlı.
tılsım (A.): tılsım, esrarlı, sihir, büyü, çare.
tınâb-ı halka (F., kelimeler A.): halka ip.
tınâbsız: ipsiz.
tınğla-: dinlemek.
tınma-: dinmemek.
tırmala-: tırmalamak.
tîg (F.): kılıç.
tîg-i cefâ (F., cefâ A.):cefa kılıcı.
tîg-i ġayret (F., ġayret A.): gayret kılıcı.
tîg-i Hak (F., Hakk A.): Hakk'ın kılıcı.
tîg-i illâ'llâh (F., illâ'llâh A.): illa'llâh kılıcı.
tîg-i muhabbet (F., muhabbet A.): aşk kılıcı.
tîg-i müjgân (F.): kirpik kılıcı, kılıca benzeyen kirpik.
tîg-i sitem (F.): sitem kılıcı.
tîg-i zulm (F., zulm A.): zulüm kılıcı.
tîg ü teber (F.): kılıç ve balta.
t. et-: kılıç ve balta etmek.
t. tart-: kılıç çekmek.
tiken: diken.
tikensiz: dkensiz.
til: dil.
til-: delmek.
tilâvet (A.): tilâvet, Kur'ân-ı Kerîm'i güzel sesle ve usulüne göre okuma.

t. eyle-: tilâvet etmek.
tilbe: deli.
tilbelıġ: delilik.
tile-: dilemek.
tīr (F.): ok.
tīre (F.): karanlık.
t. bol-: karanlık olmak.
t. ḳıl-: karanlık etmek.
tīre-baḫt (F.): kara bahtlı.
t. bol-: talihsiz olmak.
tīr-endāz (F.): ok atıcı, ok atan.
tirgür-: diriltmek.
tirgüz-: diriltmek.
tīr-i bārān (F.): yağmur oku.
t. ḳıl-: oku yağmur gibi yaağdırmak.
tīr-i belā (F., belā A.): belâ oku.
tirig: diri.
t. bol-: diri olmak.
tiriglıġ: dirilik; bk. tiriglik.
tiriglik: dirilik; kr. tiriglıġ.
tir-i ᶜışḳ (F., ᶜışḳ A.): aşk oku.
tir-i ḳażā (F., ḳażā A.): kaza oku.
tiril-: dirilmek.
tir-i ṣudāᶜī A.): rahatsızlık oku.
tirtişle-: titretmek.
tirsek: dirsek.
tirmül-: hasretle bakmak.
tiş: diş.
tīşe (F.): balta, keser.
tişle-: dişlemek.
titre-: titremek.
tiz: diz.
tizraḳ: en tez.
tofraġ: toprak; bk tofraḳ.
tofraḳ: toprak; kr. tofraġ.
t. bol-: toprak olmak.
toġ-: doğmak.
toġma-: doğmamak.
toġulma-: doğmamak.
tohm-ı nūrānī (F., nūrānī A.): nuranî tohum.
tokḳuz: dokuz.

t. felek: dokuz felek.
toksan tokkuz: doksan dokuz.
tol-: dolmak.
t. -a kal-: dolu vermek.
tola: dolu.
toldur-: doldurmak.
tolma-: dalmamak.
tōmār-ı günah (F., tomar A.): günah tomarı.
ton: giyecek.
top: top.
toy: düğün, ziyafet.
t. ber-: ziyafet vermek.
toy-: doymak.
tök-: dökmek.
tökme-: dökmemek.
tökül-: dökülmek.
tökülme-: dökülmemek.
tört: dört.
t. yār: İslâm'ın ilk dört halifesi.
t. yüz kırk tört: dört yüz kırk dört.
törtünçi: dördüncü.
töşe-: döşemek.
töşek: döşek.
töşel-: döşenmek.
tūbā (A.): cennette bulunan ilâhî ağaç; bk. ṭūbī
ṭūbā-yı bī-bedel (F., kelimeler A.): eşi olmayan tuba; güzel boy.
ṭūbī (A.): tuba; kr, ṭūbā.
tubre: torba.
t. kıl-: torbaya koymak.
ṭūfān (A.): tufan; Hz. Nuh zamanında azanları cezalandırmak üzere Allah tarafından yağdırılan ve dünyayı kaplayan su.
tūfān-ı belā (F., kelimeler A.): belâ tufanı.
tūfān-ı ġam (F., kelimeler A.): gam tufanı.
ṭuġyān (A.): coşma, coşkunluk taşıma, taşkınlık; azgınlık.
t. et-: coşmak.
t. kıl-: coşmak.
tuḥfe (A.): hediye.
tuḥfe-i lāyık (F., kelimeler A.): değerli olan hediye; münasip hediye.
tuḥfe-i Resūlu'llāh (F., kelimeler A.): Hz. Resulullah'ın hediyesi.
ṭūlānī (A.): boyuna, uzunluğuna.
t. kıl-: uzunluğuna yapmak.

tulū^{c} (A.): doğma, doğuş.
t. kıl-: doğmak.
ṭulū^{c}-ı pertev-i ḥüsn (F., ḥüsn A.): hüsn güneşinin doğuşu.
ṭu^{c}me (A.): yiyecek, azık, tat.
ṭ. eyle-: yemek.
Ṭūr (y.a.): Allah'ın tecelli ve Hz. Musa ile tekellüm ettiği Sina yarımadasındaki dağ.
tur-: durmak, kalkmak.
turfa (A.): turfa, yeni, şaşılacak şey.
turġuz-: durdurmak.
Ṭūr-ı Sīnā (y.a.): Sina dağı., Tur dağı.
Tūr-ı zamān (F., kelimeler A.): zamanın Tur'u.
turma-: durmamak.
tūşe (A.): ölmeyecek kadar yenecek şey; azık.
tūşe-i rāh (F.): yol azığı.
tut-: tutmak.
t. -a kör-: tutu vermek.
tutaş-: tutuşmak.
ṭūṭi-i Hindūstān (F.): Hindistan papağanı.
tūtī-i şekker-feşān (F.): şeker saçan papağan.
tūṭiyā (A.): çinko, sürme.
t. kıl-: göze sürme çekmek.
tūṭiyā-yı dīde-i Levḥ ü Ḳalem (F.): Levh ve Kalem gözünün sürmesi.
tutma-: tutmamak.
tutulma-: tutulmamak.
tuyaḳ: üneş.
tüfeyl (A.): yüzünden.
tüfeyl-i çār-yār (F.): ilk dört İslâm halifesi yüzünden, onların hatırı için.
tüfeyl-i mādderī (F.): annalik duygusu yüzünden.
tüfeyl-i nūr (F., kelimeler A.): nur yüzünden, nur sebebiyle.
tüken-: tükenmek, bitmek.
tükenme-: tükenmemek, bitmemek.
tüket-: tüketmek, bitirmek.
tümen: on bin.
t. mi͡ng: on bin.
tün: gece.
tün ü kün: gece ve gündüz.
Türk (ka.a.): Türk.
Türkī (F.): Türkçe.
Türkistān (y.a.): Türkistan.
türlük: türlü.
tüş: düş, rüya.

tüş-düşmek.
tüşi-: düşmek.
tüşme-: düşmemek.
tüşür-: duşürmek.
tüşürme-: düşürmemek.
tüt-: tütmek.
tütün: tütün.
tüz: düz.
tüz-: düzmek.
tüze: ova.
tüzel-: düzelmek.
tüze'lme- (<tüze+alma-: düzelememek.
tüzetme-: düzeltmemek.
tüzle-:düzlemek.

-U-

u (F.): ve. (bağlama edatı)
ᶜUbeyd (k.a.): Ubeyd.
Ūbīle (y.a.): Ubile.
uç: uç.
uç-: uçmak.
uçkun: kıvılvım.
uçma-: uçmamak.
uçra-: sıçramak.
uçur-: uçurmak.
ᶜūd u ᶜanber (F., kelimeler A.): öd ağacı ve amber.
ᶜū. bolma-: öd e amber olmamak.
Uġan:Allah.
uġrı: hırsız.
uġurlıḳ: hırsızlık.
u. ḳıl-: çalmak.
uḫla-: uyumak.
ula'lma- (<ula+alma-): bağlayamamak.
ulaştur-: ulaştırmak.
ᶜulemā (A.): âlimler, ilim sahipleri, bilginler.
uluġ: ulu.
u. ḳıl-: ulu kılmak.
u. tut-: ulu tutmak.
uluġraḳ: en ulu.
ᶜulūm (A.): ilimler.

ᶜummān (A.): umman, büyük deniz.
unut-: unutmak.
ur-: vurmak.
Urgenç (y.a.): Urgenç.
urkan: urgan.
urma-: vurmamak.
uruġ: nesil, sülâle, akraba.
Urūs (k.a. a): Rus.
uruş: vuruş, savaş.
u. ber-: savaşmak.
ᶜuryān (A.): çıplak.
ᶜ. bol-: çıplak olmak.
uş: işte.
uş: bu, başka.
uşal: işte.
uşandaġ: şu şekilde, o şekilde; şöyle, öyle; bk. uşandaḳ.
uşandaḳ: şu şekilde; kr. uşandaġ.
uşat-: ufalamak, parçalamak.
uşatma-: parçalamamak.
uşbu: işbu.
uşla-: yakalamak.
ᶜuşşāḳ-ı giryān (F., ᶜuşşāḳ A.): gözü yaşlı aşıklar.
uy-: uymak.
uyġan-: uyanmak.
u. -a kör-: uyanı vermek.
uyġatma-: uyandırmamak.
uyḳu: uyku.
uyma-: uymamak.
uzaḳ: uzak.
u. salma-: uzağa göndermek.
uzaḳraḳ: en uzak.
uza'lma- (<uza+alma-): uzamamak.
uzat-: uzatmak.
uzatma-: uzatmamak.
ᶜuzlet (A.): uzlet, yalnızlık köşesine çekilip tenhada yaşama.
ᶜu. ḳıl-: uzlete çekilmek.
ᶜuzlet-ter (F.): en tenha.

-Ü-

ü (F.): ve. (bağlama edatı)

üç: üç.

ü. mertebe: üç defa.

ü. yüz altmış min̂g: üç yüz altmış bin.

üçün: için.

üçünçi: üçüncü.

üftāde (F.): düşmüş, düşkün, çaresiz; âşık.

ülfet (A.): alışma, kaynaşma.

ü. bol-: alışmak, kaynaşmak.

ümem (A.): ümmetler.

ümerā (A.): emirler, beyler.

ümīd (F.): ümit, umma, umut; bk. ümmīd.

ü. et-: ümit etmek.

ü. eyle-: ümit etmek.

ümīd-i katre-i derya-yı ol (F., katre A., ol T.): onun denizinin dalgasını umma.

ümīd-i menfa^{c}at (F., menfa^{c}at A.): menfaat ümidi.

ümīd-vār (F.): ümitli.

ümmet (A.): ümmet; bir peygamberin şeriatına inanıp bağlanan.

ü. bol-: ümmet olmak.

ü. et-: ümmet etmek.

ümmet-i Aḥmed (F.): Hz. Muhammed'in ümeti.

ümmet-i ^{c}āṣi (F., kelimeler A.): asi ümmet.

ümmet-i ġam (F., kelimeler A.): gam milleti.

ümmet-i ḫāṣ-ı Resūl-ı Muṣṭafā (F., Resūl A.): Hz. Muhammed'in seçkin ümmeti.

ümmet-i Muḥammedü'r-Resūlu'llāh (F.): Hz. Muhammed'in ümmeti.

ümmet-i Peyember (F.):Hz. Peygamber'in ümmeti.

ümmetlik: ümmetlik.

ümmīd: ümit; kr. ümīd.

ü. kıl-: ümit etmek.

ümmīd-vār (F.): ümitli.

ürme-: ürmemek.

üst: üst, üst taraf.

üstād (F.): öğretmen, usta, sanatkâr, bir ilim sahasında üstün yeri olan kimse.

ü. eyle-: ustalaştırmak.

üstāz (F.): üstad.

üstüḫ^{v}ān (F.): kemik.

üstüre (F.): ustura.

üz-: üzmek, kırmak.

üze: üst.

üzme-: üzmemek, kırmamak.

üzre: üst, üzerinde.

üzül-: üzülmek, kırılmak.

üzülme-: üzülmemek, kırılmamak.
üzüm: üzüm.

-V-

vâ (A.): vah. (ünlem)
v. kıl-: vah etmek.
vâ-beste (F.): bağlanma, bağlanmış.
v. bol-: bağlanmak.
v. kıl-: bağlamak.
vâcib (A.): vacip, terki caiz olmayan.
vaᶜde (A.): vade, bir iş için önceden belirlenen zaman.
v. eyle-: vade vermek.
v. kıl-: vade vermek.
vaᶜde-i âyât-ı Rabbü'l-ᶜâlemîn (F., kelimeler A.): Allah'ın kullarına verdiği vade, söz.
vaᶜde-i bisyâr (F.: çok vade.
v. kıl-: çok vade vermek.
vaᶜdek (F.): bir vade.
vâdî (A.): vadi, iki dağ arasındaki geçit.
vâdî-i bahr-ı hakîkat (F., kelimeler A.): hakikat denizinin vadisi.
vâdî-i Eymen (y.a.): Hz. Musa'nın Tur dağında Allah'ın tecellisine mazhar olduğu yer.
vâ-dirîg (F.): vah, ne yazık.
vâ-dirîgâ (F.): vah, ne, yazık.
vâ-hasretâ (F., hasret A.): vah, ne hasret.
v. kıl-: üzülmek.
vahdet (A.): vahdet, birlik, teklik; Allah'ı bir ve mutlak bilmek.
vahdet-i mey (F.): ilâhî aşk.
vâhid (A.): tek, bir.
vâhid-i yek-tâ (F.): tek ve eşsiz olan; Allah.
vahidlig: birlik, teklik.
vâhidü'd-dehr (A.): dünyada eşi bulunmayan.
Vâhid ü Kahhâr (F., kelimeler A.): Tek ve kahredici olan Allah.
vâhim-i mahşer (F., kelimeler A.): mahşer gününden korkan.
vahy (A.): vahiy.
vâᶜiz (A.): vaaz veren, dinî öğütlerde bulunan.
vakâyi-i ᶜgayb (F., kelimeler A.): gayp âlemindeki olaylar.
vâkiᶜ (A.): olan.
vâkiᶜa (A.): vak'a.
vâkiᶜat (A.): vak'alar.
vakit (A.): vakit; bk. vakt.
vakt (A.): vakit; kr. vakit.

vakt-ı āḫir (F., kelimeler A.): ahir zaman.
vakt-ı ʿazā (F., kelimeler A.): sabır zamanı.
vakt-ı bahār (F.): ilkbahar.
vakt-ı duʿā (F., kelimeler A.): dua zamanı.
vakt-ı gül (F.): ilkbahar.
vakt-ı ḫamūşī (F.): suskunluk ve sessizlik zamanı.
vakt-ı ʿişret (F., kelimeler A.): eğlence zamanı.
vakt-ı maksūd (F., kelimeler .): maksada erme zamanı.
vakt-ı muẓṭarlıġ (F., kelimeler A.): zaruret zamanı; bk. vakt-ı muẓṭarlik.
vakt-ı muẓṭarlik (F., kelimeler A.): zaruret zamanı; kr. vakt-ı muẓṭarlıġ.
vakt-ı namāz-ı ḫuften (F.): yatsı namazı zamanı.
vakt-ı rıḥlet (F., kelimeler A.): ölüm vakti.
vakt-ı sefer (F., kelimeler A.): yolculuk ve ölüm vakti.
v. bol-: ölüm vaktinin olması..
v. ḳıl-: ölüm vaktinin gelmesi.
vakt-ı seḥer (F., kelimeler A.): seher vakti.
vakt-ı şām (F.): akşam vakti.
vakt-ı tenglik (F.): dar vakit.
vakt-ı zuhūr (F., kelimeler A.): öğle vaktı.
vālide (F.): doğuran, ana.
va'llāh (A.): vallahi, "Allah için, Allah'a yemin ederim." anlamında bir yemin sözü.
v. bi'llāh: vallah, billah.
varaḳ (A.): yaprak, kâğıt.
varaḳ-ı lāle-i çemen (F.): lâle yaprağı.
vaṣf (A.): vasıf, nitelik; vasıflandırma, niteleme.
vāṣıl (A.): ulaşan, erişen, kavuşan.
v. bol-: kavuşmak.
v. bolma-: kavuşmamak.
vāṣıl-ı cānāne (F.): sevgiliye kavuşma.
v. bol-: sevgiliye kavuşmak.
vāṣıl-ı Ḥaḳ (F., kelimeler A.): Hakk'a kavuşma, Hakk'a yakın olma.
v. bol-: Hakk'a kavuşmak, ona yakınlaşmak.
vaṣiyyet (A.): vasiyet, bir insanın öldükten sonra yapılmasını istediği şey.
v.ḳıl-: vasiyet etmek.
vaṣl (A.): kavuşma, ulaşma, birleşme.
v. gülzārı: kavuşma bahçesi.
vaṣl-ı Allāh (F., kelimeler A.): Allah'a kavuşma, Allah'a yakın olma.
vaṣl-ı dil-dār (F.): sevgiliye kavuşma.
vaṣl-ı maḥşer (F., kelimeler A.): mahşere kavuşma.
vaṣl-ı şemʿ (F., kelimeler A.): pervanenin muma kavuşması; âşığın sevgilisine kavuşması.
vaṭan (A.): vatan, yurt.

v. et-: vatan etmek.
v. kıl-: vatan etmek.
vāv (A.): Arap alfabesinde v harfinin adı.
vaż^{c} (A.): koyma, konulma.
va^{c}z (A.): vaaz, dinî öğüt.
v. et-: vaaz etmek.
vazīfe (A.): vazife, ödev, önemli iş, yapılması birine havale edilen iş.
vazīfe-h^{v}ār (F.): görevi olan, ücretle çalışan.
ve (A.): ve (bağlama edatı)
vedā^{c} (A.): veda, ayrılma, ayrılış.
v. kıl-: vedalaşmak.
vedā^{c}la-: vedalaşmak.
vefā (A.): vefa, sözünde durma, ahdine sadık olma; dostluk gösterme.
v. eyle-: sözünde durmak.
v. kıl-: sözünde durmak.
v. kılma-: sözünde durmamak.
v. körme-: vefa görmemek.
vefā-dār (F.): vefalı, sözünde duran, sevgide vefa gösteren.
veh veh (A.): vah vah (ünlem)
vehm (A.): vehim, kuruntu, endişe, yersiz korku.
v. et-: vehmetmek.
vehm-i derd (F.): dert korkusu.
vehm-i kıyāmet (F., kelimeler A.): kıyamet korkusu.
vehmlig: vehimli olma.
velāyet (A.): velilik mertebesi.
velī (A.): veli, ermiş, eren.
velīkin (F.): lâkin, ama, fakat.
velīyyu'llāh (A.): Allah'ın sevgili kulu, ermiş.
Ve'l-Leyl (A.): Kur'ân-ı Kerîm'in doksan ikinci suresi.
vera^{c} (A.): haramdan kaçınma.
vesvās (A.): şeytan, vesveseye düşüren, iblis.
vesvese (A.): vesvese, şüphe, kuruntu.
v. kıl-: kuruntuya kapılmak.vey (F.): ey (ünlem)
Veys (k.a.): Veysel Karenî.
Veysü'l-Karen (k.a.): Veysel Karenî.
vezīr (A.): vezir, yüksek rütbelerde bulunan ve paşa ünvanını taşıyan kimse; vekil.
vezīr-i a^{c}zam (F., kelimeler A.): sadrazam, başvekil.
Vezīr Mes^{c}ūd (K.a.): Vezir Mesud.
vilāyet (A.): vilâyet, il.
vīrān (F.): viran, harap, yıkık.
v. bolma-: yıkılmamak.

v. kıl-: yıkmak.
vîrâne (F.): virane, harap hale gelmiş yer.
v. bol-: virane olmak.
v. et-: virane etmek.
vîrân-hâne (F.): yıkık ev, harabe.
vird (A.): belli zamanlarda okunması âdet olan dua ve söz.
v. et-: dua okumak.
vird-i melek (F., kelimeler A.): meleklerin duası.
visâl (A.): ulaşma, kavuşma.
vü (A.): ve (bağlama edatı)
vücûd (A.): vücut, varlık, var oluş.
v. bol-: var olmak.
vücûd-ı uşbu (F., uşbu T.): bu vücut, bu varlık.

-Y-

ya: ya (hitap unsuru)
yâ (A.): Arap alfabesinde y harfinin adı.
y. kıl-: ya harfi gibi eğmek, kıvırmak.
yâ (A.): ey (ünlem)
yâ (F.): yâ (bağlama edatı)
ya: yay.
yâbân (F.): çöl, sahra.
yâd (F.): yad, hatırlama, anma.
y. et-: hatırlamak, anmak.
y. etme-: hatırlamamak, anmamak.
y. eyle-: hatırlamak.
y. kıl-: hatırlamak.
yâd-ı cehennem (F., cehennem A.): cehennemi anma.
y. kıl-: cehennemi hatırlamak. cehennemi hatırlayarak kötülük yapmamak.
yâd-ı Hak (F., Hak A.): Hakk'ı anmak.
yâd-ı Hudâ (F.): Allah'ı anma.
y. kıl-: Allah'ı anmak.
yâd-ı Mevlâ (F., Mevlâ A.): Mevlâ'yı anma.
y. kıl-: Mevlâ'yı anmak.
yâdigâr (F.): yadigar, bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey.
yağ: yağ.
yağ-: yağmak.
yağdır-: yağdırmak.
yağıl-: yağılmak.
yağmur: yağmur.

yaḫşı: iyi, güzel.
y. bol-: güzel olmak, doğru olmak.
y. bolma-: güzel olmamak, doğru olmamak.
yaḫşı vü yaman (F., kelimeler T.): iyi ve kötü.
yāḫūd (F.): yahut; iyisi, veya.
Yaḥyā (k.a.): Hz. Yahya.
yaḳ-: yakmak.
y. -a ḳal-: yakı vermek.
yaḳa: yaka.
y. yırt-: ağlayıp sızlamak, dövünmek.
yaḳın: yakın.
y. bol-: yakın olmak.
yaḳınraḳ: en yakın.
yaḳīn (A.): sağlam bilgi, iyice bilme.
y. bolma-: sağlam ve kesin olmamak.
Yaᶜḳūb (k.a.): Hz. Yakub.
Yaᶜḳūb-ı dānā (k.a.): Hz. Yakub.
Yaᶜḳūb-ı Kenᶜānī (k.a.): Hz. Yakub.
Yaᶜḳūb-ı nā-bīnā (k.a.): gözleri görmeyen Hz. Yakub.
Yaᶜḳūb-ı zār (k.a.): Hz. Yusuf'un derdiyle inleyen Hz. Yakub.
yāḳūt (A.): yakut, değerli süs taşı.
yalaŋ: yalın, çıplak.
yalaŋġaç: çıplak.
yalġan: yalan.
yalġuz: yalnız.
yalġuzlıġ: yalnızlık.
yaman: kötü.
y. bol-: kötü olmak.
yamanlat: kötüleştirmek.
yan: yan.
yan-: yanmak.
y. -a ḳal-: yanı vermek.
yana: yine.
yanaḳ: yanak.
yandur-: yandırmak.
yaᶜnī (A.): yani.
yaŋlıġ: gibi.
yanma-: yanmamak.
yantaḳ: deve dikeni.
yap-: yapmak.
yapa'lma- (<yapa+alma-): yapamamak.

yapış-: yapışmak.
yapma-: yaapmamak.
yār (F.): yâr, sevgili, dost.
y. bol-: yâr olmak.
y. ẹt-: yâr etmek.
y. ḳıl-: yâr etmek.
yar-: yarmak.
yara: yara.
y. ḳıl-:yaralamak.
yārān (F.): sevgililer.
yaraş-: yaraşmak.
yarat-: yaratmak.
yaratġuçı: yaratıcı.
yarım: yarım.
yār-ı ᶜazīz (F., ᶜazīz A.): aziz yâr.
yār-ı bed-ᶜahd (F., ᶜahd A.): ahdi kötü yâr, sözünde durmayan yâr.
yār-ı cān (F.): can dostu.
yār-ı düvüm (F.): ikinci halife Hz. Ömer.
yār-ı evvel (F., evvel A.): ilk halife Hz. Ebu Bekir.
yār-ı ḫoş-ḫū (F.): iyi huylu yâr.
yār-ı Ḫudā (F.): Allah'ın sevgili kulu.
yār-ı ḥūr (F., ḥūr A.): huri gibi olan sevgili.
yār-ı Muḥammed (F.): Hz. Muhammed'in dostu.
yār-ı süvüm (F.): Üçüncü halife Hz. Osman.
yaṛ-ı vefā-dār (F., vefā A.): vefalı yâr, dost.
v. ol-: vefalı yâr olmak.
yārī (F.): yardım.
y. beṛ-: yardım etmek.
y. beṛme-: yardım etmemek.
Yarkend (y.a.): Yarkend.
yārsız: sevgilisiz.
yār u aġyār (F., aġyār A.): dost ve düşman.
yarut-: parlatmak.
yasa-: süslemek.
yasan-: süslenmek.
yasat-: süslendirmek.
yasavul: bekçi.
yāsemen (F.): yasemin.
y. bol-: yasemin olmak.
y. ẹt-: yasemin haline getirmek.
yastan-: yaslanmak, dayanmak.

yaş: göz yaşı.
yaş: yaş, ömür.
yaşa-: yaşamak.
yaşarlıġ: yaş.
yaşla-: yaş olmak, ıslanmak.
yaşlıġ: yaşlı; bk. yaşlik.
yaşlik:yaşlı; kr. yaşlıġ.
yaşur-: gizlemek.
yat-: yatmak.
y. -a ḳal-: yatı vermek.
yatma-: yatmamak.
yay: yay.
y. eṭ-: yay haline getirmek.
yaz: yaz (mevsim)
yaz-: yazmak, sapıtmak.
yazġuçı: yazıcı.
yazıl-: yayılmak.
yazıl-: yazılmak.
yazuḳ: günah, suç.
ye (A.): Arap alfabesinde y harfinin adı.
yeṭ-: yemek.
y. -ye er-: yemek.
yeddi: yedi; bk. yetti.
yedü'l-asfiyā (A.): azizlerin eli.
yegrek: en eye.
Yehūd (ka. a.): Yahudi.
yek-be-yek (F.): tek tek, birer birer.
yekke (F.): tek, bir, yalnız.
yek-reng (F.): bir renkte olan.
yeksān (F.): düz, bir, aynı seviyede beraber.
y. bol-: düz olmak.
y. eyle-: düz etmek, aynı seviyeye getirmek.
yek-tā (F.): tek, eşsiz, benzersiz.
yek-tālıġ: teklik, benhzersizlik.
yeme-: yememek.
yeṃek: yemek.
Yemen (y.a.): Yemen.
Yemlihā (k.a.): Ashab-ı kehf'ten biri.
yene: yine.
yeñi: yeni.
yer: yer, yer yüzü.

y. yüzi: yer yüzü.
yeṭ-: yetmek, yetişmek, kaybolmak.
yeṭe'lme-: (yeṭe+alma-): yetememek.
yetīm (A.): yetim, babasız.
y. bol-: yetim olmak.
yeṭiş-: yetişmek; bk. yetüş-
yeṭkür-: yetiştirmek.
yeṭme-: yetmemek, yetişmemek.
yeṭmiş: yetmiş.
y. bir: yetmiş bir.
y. üç: yetmiş üç.
yeṭti: yedi; kr. yeḍi.
y. dūzaḫ: yedi cehennem.
y. iḳlīm: yedi iklim.
y. ḳat: yedi kat gök.
y. tamuġ: yedi cehennem.
yeṭtinçi: yedinci.
yeṭür-: yetiştirmek.
yeṭüş-: yetişmek; kr. yetiş-
yevm (A.): gün.
yevmü'l-cezā (A.): kıyamet günü.
yevmü'n-nüşūr (A.): kıyamet günü.
yezīd (A.): yezit.
yıġ-: yığmak.
yıġaç: ağaç.
y. bol-: ağaç olmak.
yıġıl-: yığılmak.
yıġıla-: yığılmak.
yıġılaş-: yığlaşmak.
yıġışla-: yığlaşmak.
yıġla-: ağlamak.
y. yıġlap: ağlaya ağlaya.
yıġlama-: ağlamamak.
yıġlamaklıġ: ağlamaklık.
yıġlaş-: ağlaşmak.
yıġlat-: ağlatmak.
yıḳıl-: yıkılmak.
yıl: yıl.
yılḳı: sürü.
yıllik: yıllık.
yıraġ: ırak, uzak; bk. yıraḳ.

yırak: ırak, uzak; kr. yıraġ.
yırt-: yırtmak.
yırtma-: yırtmamak.
yiber-: göndermek.
yigit: yiğit.
yirik-: bıkmak, usandırmak.
yok: yok.
y. et-: yok etmek.
yokarı: yukarı.
yokat-: heder etmek.
yokla-: yoklamak.
yoğlaş-: yoklaşmak.
yokluġ: yokluk; bk. yokluk.
yokluk: yokluk; kr. yokluġ.
yol: defa.
yol: yol.
y. adaş-: yol şaşırmak.
y. az-: yol şaşırmak.
y. berme-: yol vermemek.
y. +da kal-: yolda kalmak.
y. +ġa sal-: yola salmak.
yolakçı: yol eri, yoldaş.
y. bol-: yol aradaşı olmak.
yoldaş: yoldaş, yol arkadaşı.
yoldur-: yoldurmak.
yoluk-: yoluna çıkmak, karşılaşmak.
yor-: yormak.
yör-: yürümek.
yöri-: yürümek.
yöriş: yürüyüş.
yu-: yıkamak.
yudur-: yıkatmak.
yūḥ (A.): Güneş.
yulbars (M.): pars.
yum-: yummak.
Yūnus (k.a.): Hz. Yunus.
Yūnus-ı dānā (k.a.): Hz. Yunus.
yurd: yurt, vatan; bk. yurt.
yurt: yurt, vatan; kr. yurd.
Yūsuf (k.a.): Hz. Yusuf.
Yūsuf-ı dānā (k.a.): Hz. Yusuf.

Yūsuf-ı Ken^{c}ān (k.a.): Hz. Yusuf.
Yūsuf-ı maḥbūs (k.a.): hapsedilmiş olan Hz. Yusuf.
Yūsuf-ı Ya^{c}ḳūb (k.a.): Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf.
Yūsuf-ı zindānī (k.a.): zindana atılmış olan Hz. Yusuf.
Yūsuf-Ken^{c}ān (k.a.): Hz. Yusuf.
Yūsuf-nümā (F.): Hz. Yusuf'u gösteren.
Y. bol-: Hz. Yusuf gibi olmak.
Yūsuf-ṣıfat (F., ṣıfat A.): Hz. Yusuf gibi.
yut-: yutmak.
Yuvaşbuş (.a.): Ashab-ı kehf'ten biri.
yuy-: yıkamak.
yügür-: hızlıca gitmek, koşmak.
yük: yük.
yüng: tüy.
yürek: yürek.
yürek-efgār (F.): yüreği yaralı.
yüz: yüz.
y. ögür-: yüz çevirmek.
y. sür-: yüz sürmek.
yüz: yüz (sayı)
y. ming: yüz bin.
y. tümen: yüz tümen.
yüzle-: yüz olmak.
yüzlen-: yüzünü dönmek, saygı sahibi olmak.

-Z-

zād-ı rāh (F.): yol azığı.
ẓafer (A.): zafer, galibiyet.
za^{c}ferān (A.: safran.
zāġ (F.): karga.
zāġ u zaġan (F.): karga ve çaylak.
z. et-: karga ve çaylak etmek.
zāhid (A.): zait, züht sahibi; dünya işlerinden el etek çekip kendisini ibadete veren; kaba sofu.
z. +ā: ey zahit.
z. ḳıl-: zahit yapmak.
zāhid-ṣıfat (F., kelimeler A.): zahit gibi.
ẕāhil (A.): ihmal eden, unutan.
ẕ. bolma-: unutulmamak.
zāhir (A.): görünen, açık, belli; sufiler her şeyde Allah sıfatlarının zahir olduğunu, zatının ise her şeyden münezzeh olduğunu benimserler.

ẓ. et-: açıklamak.
ẓ. kıl-: açık etmek.
ẓāhirī (A.): görünen, görünürdeki.
ẓāhir ü bāṭın (F., kelimeler A.): görünen ve görünmeyen; iç ve dış.
zaḫm (F.): yara.
zaḥmet (A.): zahmet, sıkıntı, eziyet.
z. çek-: zahmet çekmek.
z. eyle-: acı çekmek.
zaḥmet-i dil (F.): gönül acısı.
zaḫm-ı cefā-perhīz (F., cefā A.): cefa vermeyen yara.
ża'īf (A.): zayıf, güçsüz.
ẕākir (A.): zikreden, Allah'ı anan.
ẕ. bol-: Allah'ı zikretmek.
zaḳūm (A. zaḳḳūm): zakkum ağacı, ağu ağacı.
Żal Ata (k.a.): Żal Ata.
ẓālim (A.): zalim, zulmeden.
ẓālim-i ḫūn-ḫᵛār (F.): kan içici zalim.
ẓālim-ṣıfat (F., kelimeler A.): zalim gibi.
zamān (A.): zaman, vakit.
zamāne (A.): çağ, devir, şimdiki zaman.
zamānī (F.): bir zaman.
żamīr (A.): iç yüz, kalb, vicdan, gizli sır.
zānū-be-zānū (F.): diz dize.
zār (F.): ağlama, inleme.
z. bol-: ağlamak, inlemek.
z. et-: ağlamak, inlemek.
z. eyle- ağlamak, inlemek.
z. kıl-: ağlamak.
z. zār: inleye inleye.
żarar (A.): zarar.
ż. kıl-: zarar etmek.
zār-ı dil (F.): gönül iniltisi.
zārī (F.): ağlayıp sızlama.
z. eyle-: ağlamak.
ẕāt (A.): zat, kendi, öz, asıl.
ẕāt-ı aṣlī (F., kelimeler A.): aslî zat, bizzat kendisi.
ẕāt-ı bī-çūn (F.): tek olan, sebep sorulmayan Allah.
ẕāt-ı Bismi'llāh (F., kelimeler A.): Bismillah'ın özü.
ẕât-ı cemālu'llāh (F., kelimeler A.): Allah'ın cemalı.
ẕāt-ı Hüve'llāh (F., kelimeler A.): Hüvellah'ın özü.
ẕāt-ı hüveydā (F.): hüveyda zat.

ẕāt-ı pāk (F., kelimeler A.): pak zat.
ẕāt-ı şerîf (F., kelimeler A.): muhterem zat.
żāyiᶜ (A.): kaybolan, yitik.
ż. bolma-: kaybolmamak.
ż. eyle-: kaybetmek.
ż. ḳılma-: kaybetmemek.
żāyiᶜlıġ: kaybolmuşluk.
ze (A.): Arap alfabesinde z harfinin adı.
zebān (F.): dil, lisan.
Zebiḥu'llāh (k.a.): Hz. İsmail'in lâkabı.
zebūn (F.): zayıf, güçsüz, aciz.
zebūnraḳ en güçsüz.
Zebūr (A.): Zebur, Hz. Davud'a gönderilen kitap.
zebūr-ı naġme-i Dāvūd-ı ḥalku'llāh (F., kelimeler A.): Hz. Davud'un Zebur nağmesi.
zehr (F.): zehir, ağu.
z. yut-: zehir yutmak.
Zehrā (k.a.): Hz. Fatma.
zehr-āb̂e (F.): zehirli su.
z. bol-: zehirli su olmak.
zehr-i ġam-ı hecr (F., ġamın, hecr A.): ayrılık acısının zehiri.
zehr-i ḳātil (F., ḳātil A.): öldürücü zehir.
zehr-i zaḳūm (F., zaḳūm A.): zakkum zehiri.
Ẕekerriyâ (k.a.): Hz. Zekeriya; bk. Ẕekriyā, Ẕekriyyā.
Ẕekriyā (k.a.): Hz. Zekeriya; kr. Ẕekerriyā.
Ẕekriyyā (k.a.): Hz. Zekeriya; kr. Ẕekerriyā, Ẕekriyâ.
ẕel (A.): Arap alfabesinde ẕ harfinin adı.
Zeliḫā (k.a.): Zeliha.
zelzele-i arż (F., kelimeler A.): yer zsarsıntısı, zelzele, deprem.
ẕem (A. ẕemm): kınama, ayıplama.
ẕ. ḳıl-: kınamak.
zemîn (F.): yer, yer yüzü.
zemîn ü āsumān (F.): yer ve gök.
Zemzem (y.a.): Kâbe civarındaki meşhur kuyu.
zenaḫdān (F.): çene.
zeng (F.): pas, kir.
z. paslandırmak.
Zengî Ata (k.a.): Zengî Ata.
zer (F.): altın.
z. ḳıl-: altın yapmak.
zer-be-zer (F.): altından.
zer-ger (F.): kuyumcu.

z. bolma-: kuyumcu olmamak; bir şey ortaya çıkaramamak.
zer-pāre (F.): altın parçası.
zerrāt (A.): zerreler, pek ufak parçalar.
zerrāt-ı cihān (F.): cihanın zerreleri.
zerre (A.): zerre, pek ufak parça.
zerre-i āh (F.): ah zerresi.
zerre-i nūr-ı ḳuyaş (F., zerre, nūr A., ḳuyaş T.): güneş zerresi.
zerrīn (F.): altından yapılmış, altın gibi sarı, parlak.
zerrīne (F.): altından yapılmış.
zevāl (A.): yerinden ayrılıp gitme, sona erme.
zevāl-ı cān (F.): ölüm.
zevce (A.): zevce, nikâhlı kadın, eş.
zevḳ (A.): zevk.
z. ḳıl-: zevklenmek.
z. +leri açıl-: zevklenmek, coşmak.
zevḳ-i dīdār (F.): güzelliğin zevki.
zevḳ-i muḥabbet (F.): aşkın verdiği zevk.
ẓı (A.): Arap alfabesinde ẓ harfinin adı.
ẓıll (A.): gölge, koruma.
zībā (F.): süslü, güzel.
z. ḳıl-: süslemek.
zīb-ten (F., zīb A.): süslü ten.
zīb ü zīnet (F.): süs ve zinet.
zihī (A.): ne güzel, ne hoş.
ẕikr (A.): zikir, anma, anılma.
ẕ. et-: zikretmek.
ẕikr-i Ḥaḳ (F., kelimeler A.: Hakk'ı zikretme.
ẕikr-i Ḫudā (F.): Allah'ı zikretme.
ẕikr-i tekrār (F., kelimeler A.): tekrar edilen zikir.
ẕikr-i yār (F.): sevgiliyi anma.
ẕillet (A.) hakirlik, horluk, aşağılık.
zincīr (F.): zencir.
zincīr-i devlet (F., devlet A.): devlet zinciri.
zincir-i takdīr (F., takdīr A.): Allah'ın takdiri.
zindān (F.): zindan.
zindān-ı ġam (F., ġamm A.): gam zindanı.
zinde (F.): zinde, diri.
z. bol-: diri olmak.
z. ḳıl-: diri kılmak.
zindelig: zindelik; bk. zindelik.
zindelik: zindelik; kr. zindelig.

zînet (A.: süs, bezek.
zînet-i Âdem (F.): Hz. Adem'in zineti.
zînet-i dünyâ (F., kelimeler A.): dünya zineti.
zînet-i ḥilm ü ḥayâ (F., kelimeler A.): yumuşaklık ve haya zineti.
zînet-i ḥüsn (F., kelimeler A.): güzelliğin zineti.
zînet-i leyl ü nehâr (F., kelimeler A.): gece ve gündüz zineti; Güneş, Ay ve yıldızlar.
zînet-i yetti felek (F., yetti T., felek A.): yedi kat göğün zineti.
zinhâr (F.): sakın, asla.
zîrâ (F.): zira, çünkü.
zîrek (F.): anlayışlı, uyanık.
zîr-i pâ (F.): ayağın altı.
z. kıl- ayak altına almak.
zîr ü zeber (F.): alt üst.
z. et-: alt üst etmek.
ziyâ (A.): ışık, aydınlık.
ż. kılġuçı: aydınlatıcı.
ziyâ-yı berk-i ḥüsn (F., kelimeler A.): güzellik şimşeğinin ışığı.
ziyâ-yı çeşm-i ᶜArş-ı aᶜẓam (F., ᶜArş, aᶜẓam A.): Arş'ın ziyası.
ziyâd (A.): artma, çoğaltma.
z. eyle-: çoğaltmak.
ziyâde (A.): artma, çoğalma, bol.
z. bol-: çoğalmak.
z. eyle-: çoğaltmak.
ziyâfet (A.): ziyafet, misafir kabul etme, şölen.
ż. kıl-: ziyafet çekmek.
ziyân (F.): zarar, kayıp.
ziyâret (A.): ziyaret, görmeğe gitme.
z. eyle-: ziyaret etmek.
z. kıl-: ziyaret etmek.
ziyâret-ḫâne-i Kaᶜbe (F, kelimeler A.): hacıların ziyaret ettikleri Kâbe.
ziyâret-i Beytu'llâh (F., kelimeler A.): Kâbe ziyareti.
ziyâret-i Kaᶜ be-i şerîf (F., kelimeler A.): Kâbe ziyareti.
ziyâret-i Kaᶜbetu'llâh (F., kelimeler A.): Kâbe ziyareti.
z. eyle-: hacca gitmek.
z. kıl-: hacca gitmek.
zôr (F.): zor, güç; kuvvet.
z. kıl-: zor kullanmak.
zôr-hâl (F., ḥâl A.): güç durumda olma.
zûd (F.): çabuk, acele.
ẓuhûr (A.): görünme, meydana çıkma.
zulm (A.): zulüm, haksızlık.

z. et-: zulmetmek.

z. eyle-: zulmetmek.

zulmet-hâne (F., zulmet A.): karanlık yer.

zulmet-i tag (F., tag T.): dağ karanlığı.

zulm-perver (F.): zulmetmeyi seven, zalim.

z. bolma-: zalim olmamak.

zübdetü'l-kâmilîn (A.): kemal sahiplerinin en seçkini.

zühd (A.): haram ve şüpheli şeylerden kaçınma, nefsi bu gibi şeylerden koruma.

zühd ü takvâ (F., kelimeler A.): züht ve takva.

zü'l-celâl (A.): celâl sahibi; Allah.

zülf (F.): yüzün iki yanından sarkan saç; sevgilinin saçı; bk. zülüf.

Zü'l-fekâr (A.: Zülfikar; Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye hediye ettiği ucu çatallı kılıç.

zülf-i ᶜanberîn (F., ᶜanberîn A.): amber kokulu saç.

zülf-i dü-tâ (F.): iki saç kıvrımı.

zülf-i müşgîn (F.): siyah saç.

zülf-i perîşân (F.): dağınık saç.

zülf-i semen (F.): yasemin kokulu saç.

zülf-i semen-bû (F.): yasemin kokulu saç.

zülf-i siyâh (F.): siyah saç; bk. zülf-i siyeh

zülf-i siyeh (F.): siyah saç; kr. zülf-i siyâh.

zünnâr (A.): papazların bellerine bağladıkları kuşak.

zünnâr-ı cân (F.): can zünnarı.

zürriyyât (A.): nesiller. kuşaklar.

zülüf (F. zülf): zülf; kr. zülf.

METİNDE GEÇEN İBARELER

METİNDE GEÇEN İBARELER

1. İbare, Kur'ân-ı Kerîm'in İhlâs sûresinin **İhlâs sûresi** ve tercümesi şöyledir: *Kul hüva'llāhu eḥad, Allāhü's-samed, lem yelid ve lem yūled ve lem yekūn lehū küfüven eḥad* "Ey Muhammed, de ki O Allah bir, tektir, Allah her şeyden müstağni ve her şey O'na muhtaçtır. O doğurmamış ve doğmamıştır. Hiç bir şey O'na denk değildir."

2. İbarenin içinde yer aldığı **En'âm sûresinin 60. âyeti** ve tercümesi şöyledir: *Ve hüve'llezī yeteveffīküm bi'l-leyl ve yaᶜlemu mā cereḥtum bi'n-nehāri sümme yabᶜaṯukum fīhi liyuḳḍā ecelün müsemmen sümme ileyhi merciᶜukum sümme yünebbiᵓukum bimā küntüm taᶜᶜmelūn* "Geceleyin sizi ölü gibi uyutan, gündüzün yaptıklarınızı bilen, mukadder olan hayat süreniz doluncaya kadar gündüzleri sizi tekrar kaldıran O'dur."

3. *Zātihi vücūdihi* " O'nun zatı varlığıdır." anlamına gelmektedir. Metinde Allah'ın varlığıyla ilgili olarak İhlâs ve En'âm sûrelerinden sonra kullanılmıştır.

4. Necm sûresinin 3. âyeti ve tercümesi şöyledir: *Ve mā yentiḳu ᶜani'l-hevā* "O, kendiliğinden konuşmamaktadır."

5. Fetih sûresinin 28. âyeti ve tercümesi şöyledir: *Hüve'llezī ersele resūlehu bi'l-hüdā ve dini'l-ḥaḳḳ li-yuẓhirehu ᶜale'd-dīni küllihi ve kefā bi'llāhi şehiden* "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, peygamberini, doğruluk rehberi Kur'ân ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter."

6-9. İbarelerin içinde yer aldığı **Fetih sûresinin 29. âyeti** ve tercümesi şöyledir: " *Muḥammedün resūlu'llāhi ve'llezine maᶜahu eşiddāu ᶜale'l-küffāri ruḥamāu beynehum terāhum rukkaᶜan succeden yebteġune faḍlen mina'llāhi ve rıḍvānen sīmāhum fī vücūhihim min eşeri's-sücūdi zālike meşeluhum fi't-Tevrāti ve meşeluhum fi'l-İncīli kezerᶜin aḫrece şaᵓahu fe-āzerehu festaġleze festevā ᶜalā sukihi yuᶜcibu'z-zurrāᶜe li-yaġize bihimü'l-küffār vaᶜade'llāhu l-lezine āmenū ve ᶜamilü's-sālihāti minhum maġfireten ve ecren ᶜazīmen* " Muhammed Allah'ın elçisidir. O'nun beraberinde bulunanlar, inkârcılara karşı sert, bir birlerine merhametlidirler. Onları rükûa varırken, secde ederken, Allah'tan lutuf ve hoşnutluk dilerken görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar. İşte bu, onların Tevrat'ta anlatılan vasıflarıdır. İncil'de de şöyle vasıflandırılmışlardı: Filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış gövdesi üzerine dikilmiş, ekincilerin hoşuna giden ekin gibidirler. Allah böylece bunları çoğaltıp kuvvetlendirmekle inkârcıları öfkelendirir. Allah, inanıp yararlı işler işleyenlere, bağışlama ve büyük ecir vâdetmiştir."

10. Metinde yer alan **hadîs-i şerîfin** tamamı ve tercümesi şöyledir: *Aṣḥābi ke'n-nücūm iḳtedeytum ihtedeytum* " Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, yolunuzu bulursunuz."

11. Vâkıa sûresinin 10. ve 11. âyetleri ile tercümeleri şöyledir: *Ve's-sābıḳun e's-*

sābıkune ūlaike'l-mukarrebūn " İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır. Allah'a en çok yaklaştırılmış olanlar işte bunlardır."

12. Metinde yer alan *"evliyā'ī taḥte ḳıbābī"* "Evliyalarım kubbelerin altındadır." ibaresinin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Evliyā'ī taḥte ḳıbābi lā-yaʿrefuhum ġayrī* "Evliyalarım kubbelerin altındadır, benden başkası onları bilmez." Veli oldukları herkesçe bilinmeyenler için söylenen bu ibarenin hadîs-i kudsî olduğu ileri sürülmüştür. Ancak biz bu iddiayı ilgili kaynaklarda doğrulayamadık.

15. Beyitte yer alan *"rabbenā ẓalamnā"* ibaresi **A'râf sûresinin 23. âyetinde** geçmekte olup âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Ḳālā rabbenā ẓalamnā enfüsinā ve in lem taġfir lenā ve terḥamnā lenekunenne mine'l-ḫāsirīn* "Her ikisi, (Hz. Adem ile Hz. Havva) Rabbimiz, kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, biz kaybedenlerden oluruz, dediler"

21. Mısrada yer alan *"küntu kenzen maḫfiyyen* "ibaresi **kudsî hadîs**ten alınmıştır. İlgili hadîsin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Küntu kenzen maḫfiyyen aḥbebtu en uʿrif* "Gizli bir hazine idim, tanınmak istedim."

22-23. Beyitte yer alan *"rab erinī"* ve *"len terānī"* ibareleri **A'râf sûresinin 143. âyetinden** alınmıştır. Ayetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Ve lemmā cāe Mūsā li-mīḳātinā ve kellemehu Rabbuhu ḳāle Rabbi erinī enẓur ileyke ḳāle len terānī felemmā tecellā Rabbuhu li'l-cebeli caʿallehu dekken ve ḫarre Mūsā ṣāʿiken felemmā āfāḳe ḳāle subḥāneke tübtu ileyke ve enā evvelü'l-mü'minīne* " Musa tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabb'ı onunla konuşunca, Musa, Rabb'ım, bana kendini göster, sana bakayım, dedi. Allah sen beni göremezsin, ama dağa bak, eğer o yerinde kalırsa, sen de beni göreceksin, buyurdu. Rabb'ı dağa tecelli edince onu yerle bir etti ve Musa da baygın düştü; ayılınca ya Rabbi, münezzehsin, Sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim, dedi."

24. Mısrada yer alan *"ḳābe ḳavseyn"* ve *"ev ednā"* ibareleri **Necm sûresinin 9. âyetinde** geçip Hz. Muhammed'in Allah'a yakınlık derecesini ifade etmektedir. Ayetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Fekāne ḳābe ḳavseyni ev ednā* "Araları iki yay aralığı kadar, belki daha da yakın oldu."

25. Mısrada yer alan *"mā-zāġu'l-baṣar"* ibaresi **Necm sûresinin 17. âyetinde** geçmekte olup âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Mā-zāġu'l-baṣar ve mā-ṭaġā* "Muhammed'in gözü oradan ne kaydı ve ne de onu aştı."

26. Mısrada yer alan *"şaḳḳu'l-ḳamer"* ibaresi **Kamer sûresinin 1. âyetinde** geçmekte olup âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *İḳterebeti'l-sāʿatu ve'n-şaḳḳu'l-ḳamer* "Kıyamet saatı yaklaşır, ay yarılır."

39. Metinde yer alan *"El-vaᶜdelu deyn* " ibaresi, "Ahitlerinizi yerine getiriniz." anlamına gelip **hadîs-i şerîf**tir.

61. Beyitte yer alan "*elestu birabbikum* " ibaresi, **A'râf sûresinin 172. âyet**inde geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Ve iẕ eḫaze Rabbuke min beni-ādeme min ẓuhurihim ẕürriyyetehum ve eşhedehum ᶜalā enfüsihim elestu birabbikum ḳālū belā şehidnā en taḳūlū yevme'l-ḳıyāmeti innā künnā ᶜan hāẕā ġāfilīn* "Rabb'in insan oğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara Ben sizin Rabb'iniz değil miyim, demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da, evet şahidiz, demişlerdi. Bu kıyamet günü, bizim bundan haberimiz yoktu, dersiniz, diyedir."

62. Beyitte yer alan "*naḥnu ḳasemnā* " ibaresi **Zuhruf sûresinin 32. âyet**inde geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Ehum yaḳsimūne raḥmete rabbike naḥnu ḳasemnā beynehum maᶜişetehum fi'l-ḥayāti'd-dünyā ve refaᶜnā baᶜdehum fevḳa baᶜḍin derecātin li-yettehiẕe baᶜduhum baᶜḍen suḫriyyen ve raḥmetu rabbike ḫayrun mimmā yecmaᶜūne* "Ey Muhammed, Rabb'inin rahmetini onlar mı taksim edip paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; bir birlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık; Rabb'inin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir."

97. Mısrada yer alan "*lā fetā illā ᶜAlī, lā seyfe illā Zü'l-feḳār* " ibaresi, "Ali'den başka genç, Zülfekar'dan başka kılıç yok." anlamına gelmektedir. Bu sözle Hz. Ali'nin yiğitliği anlatılmak isteniyor.

98. Metinde yer alan "*Ed-dünyā cifetün ve ṭālibuha kilābun* " ibaresi, "Dünya leşter, talipleri ise köpeklerdir." anlamına gelip,**hadîs-i şerîf**tir.

107. Beyitte yer alan "*rabbenā faġfir lenā* " ibaresi, **Al-i İmrân sûresinin 193. âyet**inde geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Rabbenā innā semiᶜnā münādiyen yunādī li'l-īmāni en āminu birabbikum fe-āmennā rabbenā faġfir lenā ẕünūbenā ve keffir ᶜannā seyyi'ātinā ve teveffenā maᶜa'l-ebrār* Rabb'imiz, doğrusu biz Rabb'inize inanın diye inanmaya çağıran bir çağırıcıyı işittik de iman ettik. Rabb'imiz, günahlarımızı bize bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al."

143. Beyitte yer alan "*rabbenā etmim lenā* " ibaresi, **Tahrîm sûresinin 8. âyet**inde geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Yā eyyuhe'lleẕīne āmenū tūbū ila'llāhi tevbeten nasūḥen ᶜasā rabbukum en yukeffire ᶜankum seyyiātikum ve yudḫilekum cennātin tecri min taḥtiha'lenhāru yevme lā-yuḫzi'llāhu'n-nebiyye ve'l-leẕīne āmenū maᶜahu nūruhum yesᶜā beyne eydihim ve bi-eymānihim yeḳūlūne rabbenā etmim lenā nūrenā vaġfir lenā inneke*

ᶜalā külli şeyʾin ḳadīr "Ey inananlar, yürekten tevbe ederek Allah'a dönün ki, Rabb'iniz kötülüklerinizi örtsün, sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koysun. Allah'ın peygamberini ve onunla beraber olan müminleri utandırmayacağı o gün, ışıkları önlerinde ve defterleri sağlarından verilmiş olarak yürürler. ve Rabb'imiz, ışığımızı tamamla, bizi bağışla, doğrusu Sen her şeye kadirsin, derler."

162. Metinde yer alan ibare **Nisâ sûresinin 43. âyeti**nin baş kısmında geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: Ya eyyuhe'l-leẕīne āmenū lā-taḳrebū's-ṣalāte ve entüm sukārā ḥatṭā taᶜlemū mā-teḳūlūne "Ey inananlar, sarhoşken, ne dediğinizi bilene kadar namaza yaklaşmayın."

169. Beyitte yer alan "*subḥāne'l-leẕī esrā* " ibaresi, **İsrâ sûresinin 1. âyeti**nde geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Subḥane'lleẕī esrā bi -ᶜabdihi leylen mine'l-mescidi'l-ḥaremi ile'l-mescidi'l-akse'lleẕī bārekna ḥavlehu li-nūriyehu min āyātinā innehu huve's-semīᶜ u'l-baṣīru* "Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan, kendisine bir kısım âyetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Doğrusu O işitir ve görür.

171. Mısrada yer alan "*lā yercaᶜūne* " ibaresi **Kasas sûresinin 39. âyeti**nde geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Vestekbere hüve ve cunūduhu fi'l-arḍi bi-ġayri'l-ḥaḳḳi ve ẓannū ennehum ileynā lā-yercaᶜūne* "O (Firavun) ve askerleri, memlekette büyüklük tasladılar. Gerçekten Bize döndürülmeyeceklerini sandılar."

Aynı mısrada yer alan " *ᶜArşı'l- ᶜaẓīm*" ise Allah'ın sahip olduğu büyük Arş anlamına gelip **Mü'minûn ve Neml sûrelerin**de geçmektedir.

173. Mısrada yer alan "*kāne men baᶜdi ᶜibādī*" ibaresi, "Benden sonra adamlar vardı." anlamına gelmektedir. Şair bu ibare ile Tâhâ sûresine telmihte bulunuyor.

175. Mısrada yer alan "*rabbuke men ecire kelāmu'llāh* " ibaresi, Rabb'in Allah, kendisini ananların ücretini (mükâfatını) verendir." anlamına gelmektedir.

178. Beyitte yer alan "*ve'l-leyli, tecellā, ve'n-nehār* " ibareleri, **Leyl sûresinin 1. ve 2. âyetleri**nde geçmektedir. Âyetlerin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Ve'l-leyli iẕā yaġşā ve'n-nehār iẕā tecellā* "Kararıp ortalığı bürüdüğü zaman geceye ant olsun. Açılıp aydınlattığı zaman gündüze ant olsun."

185. Beyitte yer alan "*ecren ᶜaẓīmen* " ibaresi, **Nisâ sûresinin 40. âyeti**nde geçmektedir. Ayetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *İnne'llāhe lā-yaẓlimu miṣḳāle ẕerretin ve in teku ḥaseneten yuḍāᶜifhā ve yüʾti min le-dunhu ecren ᶜaẓīmen* "Allah şüphesiz zerre kadar haksızlık yapmaz, zerre kadar iyilik olsa onu kat kat arttırır ve yapana büyük ecir verir."

192. Beyitte yer alan "*Lem aḳal ḳul inneke inni ẓalemna* " ibaresi, "De ki, biz bize

zulm ettik." anlamına gelmektedir. Bu bakımdan şair A'râf sûresinin 23. âyetine telmihte bulunmuştur.

193. Beyitte yer alan "*kerreteyni yenḳalib* " ibaresi, **Mülk sûresinin 4. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Sümme ercic'i'l-baṣare kerreteyni yenḳalib ileyke'l-baṣaru ḫāsi'en ve hüve ḥasīrün.* "Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak; ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer."

194. Beyitte yer alan "*inna fetehnā*" ibaresi, **Fetih sûresinin 1. âyetinden** alınmıştır. Medine'de nazil olan bu âyetle Hz. Muhammed'e Mekke'nin fethi müjdelenmiştir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *İnnā fetehnā leke fethen mübīnen* "Ey Muhammed, doğrusu Biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır."

195. Beyitte yer alan "*Yā ḫafa eltāf* " ibaresi, "Ey lutfu gizli olan" anlamına gelmektedir. Şair bu sözle Allah'a tevekkülü öğütlemektedir.

196. Beyitte yer alan "t*evekkeltu calā'llāh* " ibaresi, **Hûd" sûresinin 56. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *İnnī tevekkeltu calā'llāhi rabbi ve rabbikum mā men dābbetin illā hüve eḫizun bi-nāṣiyetihā inne rabbi calā ṣırāṭın müstaḳimin* "Ben ancak benim de sizin de Rab'iniz olan Allah'a güvenirim. Hiç bir canlı yoktur ki Allah ona el koymamış bulunsun. Rabb'im elbette doğru yoldadır."

206. Metinde yer alan "*ḳālū innā li'llāhi ve innā ileyhi rācicūn* " ibaresi, **Bakara sûresinin 156. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *El-leẕīne iẕā aṣabethum muṣibetün ḳālū innā li'llāhi ve innā ileyhi rācicūn* "Onlara bir musibet geldiğinde, biz Allah'ınız ve elbette O'na döneceğiz derler."

207. Metinde yer alan "*Men rabbuke ve mā dīnuke ve men nebiyyuke* " ibaresi, **hadîs-i şerîf** olup "Rabb'in kimdir? Dinin nedir? Peygamberin kimdir? anlamına gelmektedir. İslâm dinine göre cenaze kabre gömüldükten sonra sorgu melekleri Münkir ve Nekîr mevtaya rabbi, dini, peygamberi, kitabı hakkında soru soracaklardır. Mümin kişiler bu sorulara rahatlıkla ve doğru olarak cevap vereceklerdir.

208. Beyitte yer alan "*le-camruk* " ibaresinin anlamı "ömrün hakkı için" olup Türkçe'deki "başın hakkı için" deyiminin karşılığıdır. Arapça'da "dinin hakkı için" anlamında kullanılır.

233. Metinde yer alan "*Ḫayru'n-nās men yenfacu'-nās* " ibaresi, "İnsanların en iyisi halka yararlı olanlardır." anlamına gelip **hadîs-i şerîftir.**

281. Beyitte yer alan "*lā taḳnaṭū min raḥmeti'llāhi* " ibaresi, **Zümer sûresinin 53.**

âyetinde geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Kul yā ᶜibādī ellezīne esrefū ᶜalā enfüsihim lā taknatū min rahmeti'llāhi inne'llāhe yağfirü'z-zünūbe cemīᶜan innehu hüve'l-ğafūru'r-rahīm* "Ey Muhammed, de ki, ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir.

282. Beyitte yer alan "*subhāneke mā* " ibaresi, **Furkan sûresinin 18. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Ḳālū subhāneke mā kāne yenbeġi lenā en nettehize min dūnike min evliyā'e ve lākin mettaᶜtehum ve ābā'ehum ḥattā nesūle'z-zikre ve kānū ḳavmen būren* "Onlar, haşa, Seni bırakıp başka dostlar edinmek bize yaraşmaz; fakat Sen onlara ve babalarına nimetler verdin de sonunda Seni anmayı unuttular ve helâki hakkeden bir millet oldular. derler.

297. Metinde geçen "*Eş-şefḳatu ᶜalā ḫalḳu'llāh* " ibaresi, Allah'ın yarattıklarına şefkat gösteriniz anlamına gelmektedir.

305. Beyitte geçen "şarābu't-ṭahūr" ibaresi ile **İnsân sûresinin 21. âyetine** telmihte bulunulmuştur. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *ᶜĀliyehum siyābu sündüsin ḫuḍrun ve istebreḳun ve ḥullu esāvire min fiḍetin ve sakīhum rabbihum şarāben ṭahūren.*" "Üzerlerinde ince yeşil ipekli, parlak atlastan elbiseler vardır, gümüş bileziklerle süslenmişlerdir; Rableri onlara tertemiz içecekler içirir."

319. Metinde yer alan "*Zekkir lenā* " ibaresi, "Bize hatırlat, bizi uyar." anlamına gelip Allah'a seslenişi ifade etmek için kullanılmıştır.

323. Beyitte yer alan "*Eṭ-ṭavīlu aḥmaḳun* " ibaresi, "Uzun insanlar ahmaktır." anlamına gelmektedir.

324. Beyitte yer alan "*En-nāḳısu fitne* " ibaresi "kısa insanlar fitnecidir." anlamına gelmektedir.

329. Mısrada yer alan "raḥmeten li'l-ᶜālemīn" ibaresi, **Enbiya sûresinin 107. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Ve mā erselnāke illā raḥmeten li'l-ᶜālemīn* "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Hz. Muhammed'in âlemlere rahmet olarak gönderildiğini ifade eder.

333. Mısrada yer alan "*inneke ᶜallāmu'l-ġuyūbi* " ibaresi, **Mâide sûresinin 109. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Yevme yecmeᶜu'llāhu'r-rusule fe-yeḳūlū māzā ucbitum ḳālū lā ᶜilme lenā inneke ente ᶜallāmu'l-ġuyūbi* "Allah peygamberleri topladığı gün, size ne cevap verildi? der; onlar, bizim bir bildiğimiz yoktur, doğrusu görülmeyenleri bilen ancak Sen'sin, derler."

338. Metinde yer alan "*Es-sabru miftāhi'l-ferec* " ibaresi "Zafer sabırla beraberdir; sabredenler zafere erişirler." anlamına gelip hadîs-i şerîftir.

347. Beyitte yer alan "*ve le'd-dālīn* " ibaresi **Fatiha sûresinin 7. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümlesi şöyledir: *Sırāte'llezīne enᶜamte ᶜaleyhim ġayri'l-maġḍūbi ᶜaleyhim ve le'd-dālīn* "Bizi doğru yola, nimete erdirdiğin kimselerin, gazaba uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir."

348. Beyitte yer alan "*Lekad cāe emren nūren* " ibaresi, "Aydınlık bir emirle (din) gelmiştir." anlamındadır.

353. Beyitte yer alan "*Ve mā fīhā* " ibaresi, "Ve içindekiler" anlamına gelmektedir.

355. Beyitte yer alan "*Āmentü bi'llāh* " ibaresi, imanın şartlarından olup "Allah'a iman ettim." anlamına gelmektedir.

363. Beyitte yer alan *Yeṣrib Baṭhā-yı Muḥammed* " ibaresi, "Medine Hz. Muhammed'in Bathası'dır (Mekke), anlamına gelmektedir.

369. Mısrada yer alan "*Ḳaṣden ve ᶜameden ḳad meker* " ibaresi, "Planlayıp aldattı." anlamına gelmektedir.

384. Mısrada yer alan "*len tenālu'l-birre* " ibaresi **Al-i İmrân sûresinin 92. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Len tenālu'l-birre ḥattā tunfiḳū mimmā tuḥibbūne ve mā tunfiḳū min şeyʾin fe-inne'llāhe bihi ᶜalīm* "Sevdiğiniz şeylerden sarf etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz. Her ne sarf ederseniz şüphesiz Allah bilir."

385. Mısrada yer alan "*İnnā be-dünyā* " ibaresi, "Biz dünyadayız." anlamına gelmektedir.

391. Mısrada yer alan "*İnneme'l-aᶜmālu bi'n-niyyāt* " ibaresi, "Ameller ancak niyetle (bilerek yapıldığı takdirde) muteberdir." anlamına gelip **hadîs-i şerîftir.**

392. Mısrada yer alan "*aḥseni't-taḳvīm* " ibaresi, **Tîn sûresinin 4. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Lekad ḫelaḳne'l-insāne fī aḥseni't-taḳvīm* "Biz insanı en güzel şekilde yarattık."

395. Mısrada yer alan "*Leter kebbune ṭabaḳan ᶜan ṭabaḳın* " ibaresi, **İnşikâk sûresinin 19. âyetidir.** Âyetin tercümesi şöyledir: "Ey insanlar, şüphesiz siz bir durumdan diğerine uğratılacaksınız."

416. Beyitte yer alan "*tahte's-serā* " ibaresi, **Tâhâ sûresinin 6. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Lehu mā fi's-semevāti ve mā fi'l-ardi ve mā beynehuma ve mā tahte's-serā* "Gökte ve yerde, her ikisi arasında ve toprağın altında bulunanlar O'nundur. (Allah) "

419. Beyitte yer alan "*subhāneke lā* " ibaresi, **Bakara sûresinin 32. âyetinde** geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Kālū subhāneke lā ᶜilme lenā illā mā-ᶜallemtenā inneke ente'l-ᶜalīmü'l-hakīmu* "Cevap verdiler; Sen münezzehsin. öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz Sen hem bilensin, hem hakîmsin."

423. Metinde yer alan "*Hālihā hisāb ve harāmihā ᶜazāb ve subhatehā ᶜitāb* " ibaresi, "Onun hali hesap, haramı azap, arkadaşlığı da itabtır." anlamına gelmektedir.

424. Metinde yer alan "*fe-ᶜ'tebirū yā ūli'l-elbāb* " ibaresi **Haşr sûresinin 2. âyetinde** geçmektedir. Ancak âyette "*ūli'l-elbāb* " yerine "*ūli'l-ebsār* " ibaresi vardır. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Hüve'llezī ahrace'llezīne keferū min ehli'l-kitābi min diyārihim li-evveli'l-haşri mā-zanantum en yahrucū ve zannū innehum mā-niᶜatuhum husūnuhum mine'llāhi fe-etāyuhumu'llāhu min haysū lem yahtesibū ve kazafe fī kulūbihimu'r-ruᶜbe yuhzibūne buyūte-hum bi-eydihim ve eydi'l-mü'minine fe-ᶜ'tebirū yā ūli'l-ebsāri* "Kitap ehlinden inkârcı olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Oysa ey inananlar, çıkacaklarını sanmamıştınız, onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı, ama Allah'ın azabı onlara beklemedikleri yerden geldi, kalblerine korku saldı; evlerini kendi elleriyle ve inananların elleriyle yıkıyorlardı. Ey akıl sahipleri, ders alın."

431. Metinde yer alan "*El-misāfiru ke'l-aᶜmā ve'l-ğarību fi'l-mescid* " ibaresi, "Misafir kör gibidir ve garibin yeri mescittir." anlamına gelmektedir.

434. Metinde yer alan "*Yedhulune eşyāe* " ibaresi, "Eşyaya girer, eşyaya hükmeder." anlamına gelmektedir. Bu ibareden sonra yazılan âyet de, Allah'ın yarattıklarına hükmetme iradesi ile ilgilidir.

435. Metinde yer alan "*yahkumu mā-yūridu* " ibaresi, **Mâide sûresinin 1. âyetinin** son kısmında geçmektedir. Âyetin tamamı ve tercümesi şöyledir: *Yā eyyuhe'llezīne āmenū evfū bi'lᶜ ukūdi uhillet lekum behīmetü'l-enᶜāmi illā mā-yutlā ᶜaleykum ğayre muhilli's-saydi ve entüm hurumun inne'llāhe yahkumu mā-yūridu* " Ey inananlar, akitlerinizi yerine getirin, ihramda iken avlanmayı helâl görmeksizin size bildirilecek olanlar dışında hayvanlar helâl kılındı. Allah dilediği hükmü verir."

440. Metinde geçen ibare, bir dua olup "Ya Rabbi, bizi maksadımıza ulaştır, temizi kabul et." anlamına gelmektedir.

444. Metinde geçen Farsça "*Zenîd în bengîrâ* " ibaresi, "Bu bengîyi vurun." anlamına gelmektedir.

463. Metinde geçen "*El-ḳıṣāṣu ḥaḳḳun* " ibaresi, hukukla ilgili olup "Kısas haktır." anlamına gelmektedir.

464. Hatim duasıdır. Eserin sonunda geleneğe uygun olarak Hz. Muhammed'e, ailesine ve ashabına salâvat getirilmekte ve Allah'tan rahmet dilenmektedir.

FARSÇA ŞİİRLERİN TERCÜMESİ

FARSÇA ŞİİRLERİN TERCÜMESİ

Rübaî

(6/21-22) Gayb ilmini Allah'tan başkası bilmez. Eğer biri ben (gayb ilmini) "Biliyorum." derse, ona inanma. (Zira) Allah'ın demediğini Cebrâil, onun demediğini de Hz. Mustafa dememiştir.

Gazel

(10/8) Ben sarhoşluğumdan fağfuru kıran, iniltimle yufka yürekli tamburu parçalayan biri siyim.

(10/9) Musa-yı Kelîm Mîrâc'ta bana göründü. Bir bakışımla Tûr dağının gönlünü yıkan benim.

(10/10) Ene'l-hak ağacının üzerinde "inna'llah" sarhoşu olarak dolaşıyoruz.

(10/11) Cemşîd'in hanesinde korkusuz oturuyoruz. (Çünkü), çeng, ney vb. çalgılarla ülfetimiz vardır, onlara tutkunuz.

10/12) Yüz şükr olsun ki selâmet (ancak) aşk hanesinde oturan halkta vardır. Arzu ve he veslerin başı Lâhûr saçını dağıttım.

Gazel

(12/21) Afiyet köşesinde otur zahmet çekmeden kolaylıkla bir ekmek ye. (Çünkü), Kenân pîri bile olsan, ölüm anında âciz ve zavallı olusun.

(12/22) İster hıraman rindi, ister yalvaran bir şeyh, istersen de hacetlerin sultanı ol. Yine de ölüm anında âciz kalırsın.

(12/23) Mahmur ve sağlıksız bir sarhoş da olsan, Mansûr'a ilâç da olsan boşunadır; ölüm anında âciz kalırsın.

(13/1) Altın ve gümüşe sahip olsan da, altın kemer istesen de, yüz hane dolusu altının olsa da (güvenme), yine de ölüm karşısında âciz kalırsın.

(13/2) Sultan da olsan, yüz hüner sahibi de olsan, (hatta) Sâsânî hakanı da olsan, ölüm seni âciz bırakır.

(13/3) Derdine bir çare, hastalıklarına bir şifa bulmaya çalış, hayatının maceralarıyla bir büyü yap. (Aksi halde) ölüm anında âciz kalırsın.

13/4-5) Ben yol, sokak dolaşan gezgin Meşreb'im. Daha çok yer dolaşsam da ölüm beni de âciz bırakır.

Rübaî

(13/9) Babanın emri (gerektiğinde) Allah'ın emrinden yüksektir. (önemlidir.) Onun emri gibidir. Sen babanın emrini yerine getirsen, daha iyi edersin.

13/10) Cennet ise, annelerin rızasıyla kazanılan bir yerdir, (doğrusu) onların ayakları altındadır.

Gazel

(17/13) Varlığın (muhteşem) nakşı karşısında âcizim, Çünkü gözü (bakışı) başkasından aldım. Allah mübarek etsin.

(17/14) Akıl tuzağının kemendinin bağını parçalayarak esirlikten kurtuldum. Ben artık cev heri arıyorum. Mübarek olsun.

(17/15) Meçhulü arayan, araştıran kişi, ne zamana kadar Hakk'ın malumu olur? Ben hep o mumun şimşeğini aradım.

(17/16) Ey "Kâlû belâ" diyen Hak âşıkları! Ben Elest deryasının coşkunuyum.

(17/17-18) Ey Meşreb! Ben bir mey-perestim, (çünkü) mey Hz. Adem'le birlikte ortaya çıkmıştır.

Gazel

(19/13) Sözlerim dünyada ve ahirette mahirdir. Ey veliler! (Şunu bilin ki) ceza gününde he saba çekileceksiniz.

(19/14) Ömür vesveselerle doludur, daima kulakta kalan da boş şeylerdir. Gece ve gündüz gafletle geçmektedir.

(19/15) Cenette Rıdvan, huri ve kasırlar emre hazırdırlar ve (âyette de belirtildiği gibi) cen netin altından ırmaklar devamlı akmaktadır.

(19/16) Farkına varmadan ömrümüz geçiyor. Hepimiz nefes alıp veriyoruz, ama mahşerde (dünyada yaptıklarımızdan dolayı) zarar görecek kimseleriz.

19/17) Hak kendi kelâmıyla (Kur'ân) hitap etmiştir ki: Şuinu işitin, sonunda herkes, her şey bana dönecektir.

(19/18) İçinizdeki şüphelerinize ve günahlarınıza istiğfar ediniz. Onun (Peygamber) tövbe eden sahabeleriyle bir olunuz, onlara bağlanınız.

(19/19) Ey Meşreb! Tanrı'nın sana dost olmasını istiyorsan, kendine iyiliği önder yap, zik redenlerle beraber ol.

Gazel

(22/3) Savaş meydanına ümmetlerin küçük bir askeri olarak geldim. Kalender şahının eline ve senin yüz mahzenine geldim.

(22/4) Hane hane aradım, ama hiç bir yerde bulamadım. Güneş ve Ay'ı yardım ve hanların olduğu yere geldim.

(22/5) Kendi ölüm halinden, kol ve kanadını kırmış olarak; "Ne sen sensin, ne ben benjm, Allahu ekber" diyerek geldim.

(22/6-7) Dostların Meşreb'i, hanedanların hizmetçisiyim. Kalenderler şahıyım, Kalenderin oğlu oldum.

Gazel

(22/10) İşret tohumunun tanesiyim. Kalender şahı oldum. Kevser havuzunun sakisiyim. Saflari yaran Hayder (Hz. Ali) oldum.

(22/11) Ben Arş'ten geldim, bütün dünya dilencimdir. Hakk'ın bayrağı benim içindir. Say faları toplayan (Hz. Osman) oldum.

(22/12) Altın misâli saf oldum, sikkeyi kendi adıma bastım. Ben vahdet denizlerinin içinde gizli gibiyim.

(22/13) Benim için sarı çiçek topladı. Hattâb miski kokum oldu. Yâr ile yüz yüze olunca, tütsü kabındaki ud gibi oldum.

22/14) Güzel sözler söyleyen tuti ve bu bahçenin bülbülü benim. Hepsinden daha güzel yüzlüyüm, çünkü mazhar kapısına yetiştim.

(22/15) Aslı olmayan bâde, safası olmayan kadeh oldum. Allah'a sığındığımdan hepsinden de iyi oldum.

(22/16) Belâ çeken rindim, gülün goncasını açanım, iki dünyayı satanım, cüppeyi başa çekip gezenim.

(22/17) Kibriya'nın refrefiyim, hüma kanatlı bülbülüm. O gül yüze âşığım. Şimdi de ka rarlı bir sarhoş oldum.

(22/18) Şimdi onun perişanı oldum, aslında onun nurundan perişan oldum. Yüzüne âşık olduğumdan saf cevher gibi oldum.

(22/19-20) Alem şahının kulu, insan övüncünün (Hz. Muhammed) kölesiyim. Ey Meşreb! Yüce yaratışlıyım, şimdi de Şah İskender oldum.

Gazel

(24/3) Başımla ona yöneldim, yokluğu anar oldum. Elest devrinin mazharıyım, tek başıma sütunlar gibi oldum.

(24/4) Gönlüm Allah sevgisiyle doludur, gözüm Büyük Okyanus gibidir. Ben ezelden beri Kur'ân sahibiyim.

(24/5) Söz zülfünün sümbülü için misk gibi oldum, terci-i bendin nüktesi, şimşad fidanı oldum.

(24/6) "Ev ednâ" okur, mâna dersinden söylerim. Evin kapı ve bahçesini yapan usta gibiyim

(24/7) Aşırı işret tutkusu gönlümü gamla daralttı, dertliyim, sanki zehir içtim. Ama yine de gönlüm şad oldu.

(24/8-9) Adım, yolunu şaşırmış Meşreb'tir. Halkı hak yola getiren bir rindim. Karanlık dalgayı okumuş, ecdadın levhası olmuşum.

Gazel (Mülemma)

(31/14) Seni dost edinerek, katına yüzlerce defa, "Nefsime zulmettim, hatalarımı affet." derim.

(31/15) Fısk ve isyan yolunda saçı ve sakalı ağartırsak.

(31/16) Zalim nefsin elinde bir esirim. Ey cömenrtlik menbaı, sana ulaşma yolunu bana göster.

(31/17) Korku yolunu başkalarının kalbinden atıyoruz.

(31/18) Ben nefs yolunda yürüdüm, şeriat yolunda asla (yürümedim).

(31/19) Ey belâları def eden! ister lutfet, ister kahrederek yok et. Ben senin için varım.

(31/20/21) Bu günahlarla tevbe eden âcizlere sen hidayetçi ol, doğru yolu göster. Ey Rab, Tâhâ (sûresinin) hakkı için tevbemizi kabul et.

Beyit

(32/4) Onlar ki toprağa kimya gözüyle bakarlar, acaba bize de göz ucuyla baksalar olmaz mı?

(32/5) Derdimin uzman tabiplerden gizlenmiş olması daha isabetlidir. Umulur ki O'nun gayp hazinesinden deva bulurum.

Gazel

(42/4) Ben yolunu şaşırmış, şaşkın brisiyim; ancak iyi insanlar elimden tutarak yol gösterir.

(42/5) Güçsüz ve takatsızım, kadeh (içki) bile bana güç vermiyor. Ey sarhoşların babası ben de mahmurum ve uzak yoldan geldim.

(42/6) Bütün noksanlarımı hoş görerek, davetimi kabul et. Beyitleri işit, tek mısradaki ahımı gör.

(42/7) Musa Allah'a "rab erini" dedi. Ben de Allah yolundaki Musa gibiyim.

(42/8) Sana olan ahdımızdan dolayı, sana karşı gelme cüretini bize verme. Hidayet gösterdikten sonra ilişkini kesme. Ben günahlarıma ve kusurlarıma hep ah ederim.

(42/9) Ey en büyük yardımcı! Sana hamd eden bir köleyim. Ben doğduktan sonra yıldızlardan ve Ay'dan vazgeçerek Allah'a yöneldim.

(42/10) Mâna âleminin şahbazı ve Tanrı'nın er aslanıydım. Fakat (bugün) tilki oldum.

(42/11) Ya Resulu'llah! Senin aydınlık güneşin (denizdeki) balıklara kadar ulaştığı halde, ben âciz adam hâlâ yardım dileniyorum.

(42/12) Ben bülbül olan Meşreb, cüz iken kül, diken iken gül, dilenci iken padişah oldum.

(42/13/14) Ümmetlerin rind Meşreb'iyim. Kâfir olanın yardımcısı yoktur. Ben ise, yolunu şaşırmışken bana yol gösteren oldu.

Beyit

(45/15) Pîr-i mugan için ilk adım aşktır. Ser ü pa-bürehne gidenler için ikinci adım da aşktır.

(45/16) Buhara'nın rintleri, Keşmir'in âşıkları, Şah Meşreb, canlarından vazgeçenler, terk-ican edenler için birer aşk sembolüdürlür.

Beyit

(45/17) Duman her tarafı kapladı. Kim yüüzünü gizlese, cehennemin dibini boylar.

Gazel

(48/7) Ben inci saçan göz yaşı bulutuyum. Murat mahzenine indim. Çünkü maden denizi nin nisanı gibiyim.

(48/8) Aşk kuyusu içinde ip gibi inceldim. Sevgilinin derdile hoş olan yasemin kokulu zülf gibiyim.

(48/9) Küfüryolundan sapıp dine ve sevgiliye bağlandım. Bazen Kâbe'yi , bazen de seme ni yapan gibi oluyorum.

(48/10) Benim için İsfendiyar'ın hırsı, düşmana karşı gösterilen sabır gibidir. Yüzüm varlıktan yaratılmış Behmen gibidir.

(48/11) Zamanın Rübstemi'nin taraftarı olmam hata olur, Ben ancak Efresiyab ve Tehme ten olabilirim.

(48/12) Bülbülün çemende gönlü yüz dil oldu. Ben de tıpkı bülbül gibi türlü nalelerle inli yorum.

(48/13) Bazen nesim goncası, bazen de türlü kokular saçan gül gibiyim. (Doğrusu) feyz ve gülşen baharının sabahı gibiyim.

(48/14) Tûr'daki "erini" sözünhü işiten Musa'yı hayal ederim. Bu yüzden daima Kelîm ve âdil oldum.

(48/15) Yusuf, Mısır'dan Kenân ilini özlüyor. Yakub ise göz yaşı içinde kendi mahzenin de yaşıyor.

(48/16-17) Aşk yolunda baş açık, yalın ayak gezen Meşreb'im. Şimdi de ateş saçan külhan gülşeni oldum.

Gazel

(92/1) Yeniden ulu kişilerin imanlarını yağmaya kastettik. Dini gizlemiş, küfrü de sevmişiz.

(92/2) Düşman kâfirler cehennem ateşine girdiler. Kalender aşkının coşkusuna biz de katılmışız.

(92/3) Kilisede sanemle ikamet eden biriyim. Zahidin tespih tanesine neyistan olmuşuz.

(92/4) Kâfirleri tıraş eden, hıristiyanları besleyen bir müslümanım. Haremin şeyhi için kâfiristan olmuşuz.

(92/5-6) Ben rint Meşreb'im. Mestlerin mestiyiz. Tekkeye fermansız girdik ve orayı virane ye çevirdik.

Gazel

(92/8) Dostla dost, düşmanla ayşina olduk. Biz o menzildeyiz ki Cebrâil için haber yok.

(92/9) Aşinalıktan kopmuş, dosta bağlanmışız. Birlikte oturmuşuz. ama kendimizden kurtlmuşuz. (ayrı gibiyiz)

(92/10) Şeyh ile sözleşmiş, evliya ile oturmuşuz. Nereden bakarsan bak. Tanrı'yla birlik teyiz.

(92/11) Varlık bargâhında yoktan daha yokuz. Her zaman Tanrı'nın bahçesinde Tanrı'yla beraberiz.

(92/12) Nesil bakımından sorarsan, Kanber'e mensup Kıtmir'iz. Aile bakımından da Hz. Mustafa'ya bağlanmışız.

(92/13) Nefis topraktan yetişmez ki oradan alsınlar. Ne kadar nasipsiz olursak olalım. yakınlığı kazanmışız.

(92/14) İki dünyayı iki nal gibi attık. Ben ayağı çıplak bir rindim, ama divanelerin de şahıyım.

(92/15-16) Ey Meşreb! Bu dünyayı solmuş olarak gördük. Bundan dolayı dünyadan vazgeçip fanî olmayan bir yere geldik. (darü'l-beka)

Beyit

(103/10) Ey saki, kadehi dolaştırarak bize sun. çünkü aşk (yolu). kolay görünür. fakat aslında zordur.

Gazel (Mülemma)

(108/21) Benden canana bir selâm...

(108/22) Ey can! Sen oldun...

(108/23) Her hac aylarında...

(109/1) Ey dost, yüzünü göstermeden gittin...

(109/3) Senin zülfün gibi...

Gazel (Mülemma)

(122/17) Hoş edalı dilberim...Benim yanıma gelip...

(122/18) Kendi zar âşığına...

(122/19) Senin keman kaşlarının ucu...
Sinemi açmışım...

(122/20) Senin kâkülünün ucundan...
Gönül derdimi açıklarım...

(122/21) Dudaktan buse talep ederim..

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

(122/22) Benim öldürülmem senin yüzündendir...
Baş ucuma gel...
(122/23) Senin aşkının zulmünün ateşi...
Altın satın alan köleye...
(123/1-2) Nigârın aşkını terk et...
Yarım bakışla nazar etme...

Gazel

(191/19) Saltanat şahı ve minberin vaiziyim. İsa nefesli Hızır, sarı benizli Meryem'im.
(191/20) Tecelli nurunu görmüş Tûr dağındaki Musa'yım. Aziz sırrı takdis edilmiş zahirle rin en zahiriyim.
(191/21) Nazarımda dünyevî ilim yok. Ben şarap sarhoşuyum. Haşr gününün kadısı ve Kevser suyunun sakisi oldum.
(191/22) Marifet şehrine girerek "hakke'l-yakîn" 'in kendisi oldum. Ne sen sensin, ne de ben benim. Ben kalender şahıyım.
(191/23) Her nefesli nida, hazır ve nazır olan sana ulaşır. Ne güzel! Nam kazandım, öncü oldum.
(192/1-2) Her ne kadar Meşreb gayptan müjdeler getiren biriyse de, Tûr'da gezmiş kişidir. Ben Meşreb, şimdi de Bender şehrine geldim.

Gazel

(205/2) Aşkı yakalayabilmek için tekrar dedikoduya geldim. Umulur ki aşktan dolayı fitne ve kavganın başı olurum.
(205/3) Akıl ölçüsü içinde gönlün aşk sırrını açmışım. Mecnun gibi aşk için perişan ve şeydayız.
(205/4) Gönül ateşinin ateşten halkasını boynuma vurdum. Bütün âlem derya oldu. Ben herkese derya oldum.
(205/5) Her zaman onun dedikodusundan yanına geri döndüm. Ben aşk kadehinden şarap içtim, başka kavgalar ortaya çıkardım.
(205/6-7) Meşreb, sen ağırlığı, büyüklüğü olmayan küçük deniz dalgalarından geldim. Amentü deryasının incisinden parlayan bir cevher oldum.

Rübaî

(208/13) Gülistan Buhara'ya , kış da onun baharına "güçsüz", dedi.
(208/14) Bahâüddin (Nakşıbend) Buhara'da uyandı. Frenk ve kâfiristan'a "güçsüz", dedi. (Frenk ve kâfiristan onun doğumuyla acz içine girdiler)

Gazel

(208/17) O şuhun cennet gözleri belâdan haber verir. Kirpikleri ise, keman kaşlarının içindeki oktur.

(208/18) Meclisin gülü zamanla beslenip yetişir ve her an, mum içindeki ip gibi yüz dilli olur.

(208/19) Perişanlık pazarına mağfiret gözlüyüm. (Mağfiretle bakarım). Bir dostla bu gece bir saat hazan vardır.

(208/20) Felek çarkı insanlardan daima zevk ve safa ister. Bu yüzden iki kişi arasında fitne çıkarsa, (onları) birleştir.

(208/21) Yeni Ay doğduğunda insanların yüzü göğe yönelir. Yarım büyüklük ise, yarım ekmek gibidir.

(208/22) Kadeh doslaım meclisteki mum gibidirler. Kerem ve ihsanları dilin ucundadır.

(208/23) Ay yüzlü dilber beni terk etti. Birden yüzünü gösterdi ki her kimin yarı canı varsa, onu feda eder.

(209/1) Kötü yaratılışlı Meşreb, onun yanağına ateş koydu. Sipend gibi yandı, nale ve figan etti.

Gazel

(212/8) Yürü ey zahit! iki âlem senden, kedersiz eğlence benden, mey, şişe, mahfel ve vasl ı yâr benden.

(212/9) Sevinçten sahra çöllerinde göz yaşını denizler gibi akıttım. Dicle kenarı, göz yaşı ve ihtiyar benden.

(212/10) Ayakkabı temizleyen taşın hevası bakışımızın önündedir. Yol, küçük gemi, acı, dert ve humar benden.

(212/11) Hata, sitem, gam ve yüz elem senden. Dua, vefa, gönül ve itibar benden.

(212/12-13) (Ey) Meşreb! Öfke üzerine kurulan dâvadan vazgeçtim. Başta Nişapur, Irak, Şam, Rum olmak üzere Bütün Belh ve Buhara benden.

Gazel

(213/21) Harem odasından ayrıyım ve ateş gibi kavruluyorum. Elmas gibiyim, felek takının altından kaybolmuş gibiyim.

(213/22) Benim için felek süprüntü (bile) değildir. Böylece bir timsah gibi denizin dibine düştüm.

(213/23) Denizin dibine gittim, (orada) çiçekler, taze fidanlar gördüm. Şeyda bülbül oldum, çenin ortasına düştüm.

(214/1) O zaman kendimden geçip bu alçak dünyadan göçtüm. Ebedî cennetten ta Arş ve Kürsî'ye kadar uzandım.

(214/2-3) Şaşkın Meşreb! yârdan behre aldım. Alçak dünya için tek ayaklı bir kuş gibiyim.

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد بیحد و ثنائی بیعد اول پادشاہ ازل ہم یزلہ کیم اوزی بیشک ذاتی اوزہ وجودہ تقتضا تیلدی قول
ہو اللہ احد اللہ صمد لم یلد ولم یولد ولم یکن لہ کفوا احد الذی یقتضی ذاتہ وجودہ دوردہ دہی نہایت
منصوص و منطوق و ما ینطق عن الہوا انبیا و مرسل اولیا پادشاہیمز و شفاعت شیاقوچی جمیع عاصی
امت لا یہیم الفشور وہ بنام شریف حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مہر الفتاب مرسل
رسول با الہدی و دین الحق لیظہرہ علی الدین کلہ وکفی باللہ شہیدا محمد رسول اللہ انیک صفیہ
رسول دردجت بی نہایت اولیا چہاریار باصفا نیکیم اولی خلیفہ تحقیقی ابوبکر صدیق رضوان اللہ تعالی
علیہ انیک شانیدہ نازل بولغان ایکنچی حضرت اولوالالباب حضرت فاروق ابن الخطاب اسد اللہ
الغالب انیک صفتیدہ نازل بولدی اوچونچی خلیفہ زمان وخلیفہ حضرت عثمان ابن عفان
شہید رحماء بینہم تراہم انیک صفتیدہ نازل بولدی تورتونچی خلیفہ صفدر وکفندہ دردانہ
حضرت امیر المؤمنین حیدر ولماوپیغمبر اسد اللہ الغالب حضرت علی ابن ابیطالب رکعا سجدا یبتغون
فضلا انیک وصفیدہ انازل بولدی اما بعدہ مدح و رحمت بیعد و اول اصحاب کبار نجیم کالنجوم
اقتدیتم اہتدیتم خبر دوردلار معین و محی الدین و پیشوایان راہ دین بارگاہ یقین والسابقون
السابقون اولئک المقربون الار مینک شانیدہ نازل بولدی اما بعدہ سلطان العارفین و برہان
المحققین زبدۃ الکاملین قطب الکبریا و غوث الورعا عالم شریعت و حقیقت کامل و فاضل الربانی
و کاشف رموز سبحانی سید الطوائف سند العوارف دیدہ ہم و خورشید الدہر شمس الاولیا تحت
قبابی و بدالاصفیاء و الاحبار المقربین و تابع النبوی صلی اللہ علیہ وسلم مولانا خجندی الترجیم
نسبتا حضرت ایشان شامشرب علیہ الرحمۃ یعنی عالم وجودغہ کیلدی الار الارمدن زہاد اولیا برحق
ایردیلار اما اصل نولدلاری نفسکان شہر بدین ایردی خدیتعالی الار نی رو صلار بنی الزلدن
نادر ربانی و عاشقی حقانی یراتیب ایردی اما ابل قباب ایردیلار اما ایشان شاہ
مشرب علام بویت نی اہ محمد ایردیلار — نظم

تا نیلہ بولدہ کورہ شیر باشیمہ توشتی جنگ بلا	مشقیدین اوزکا یلماوی دیناوہ چیم آشنا منکا

اہ شاہ مشرب بیشک عصریدہ علما بزنادہ دیکان بر بزہ کوار بار ایردیلار کیم علم حال دوکسی عین شیروار ایر
دیلار اما ایشان مشرب اولوقندہ جنوز نادین تولد بولغان لاری یوق ایردیلار دیق الیق اما انکا
بطلیدہ ایردیلار اما کون لاردہ ایشان مشرب بیشک انا لاری بر آرزاق ایپ نی انیپ لفقہ روحہ
کار اوچون بانزہ سار یغہ ایپہ روحان بولدیلار یولدہ کورہ دیلار کیم بر بقال بچہ نی آلدینی اچی نانزہ
اوزدم بر کاتہ شوپہ تورہ بدوراق ضایع بولسون دیپ آلیپ بیلار ادین سونکہ ایکی قدم
یا اوچ قدم تورمای بیطن لار دین آوزانہ کیلدی کہ ای ماخدیتعالے تورہ قار بیکہ کیشی اوزیدہ
قیلمای بیدیک اگر شوکونمان اوزدومنی ایکا سین راضی قیلسنک بیطیکدین غائب بولورمن دیپ بیلماس
بولی اوزار نی ایشتیپ بیہوش بولدی بر ساعتدین سونک ہوشغا ریلہ کیپ محرم تون لار یلہ کیلیپ
ایردیلار کہ خدایتعالی بزلارغہ شوندق فرزند عطا قیلیپ دوردہ کہ اکر صحت و سلامت دنیا دینچہ
کیلسہ اکر اوغیل بولسہ صاحب سلوک و صاحب جذبہ اولیای زمان بولور ایشان شاہ مشرب نی انا لاری
ایردیلار ایخاتون اکر انزاق بولسہ اوزونکی علام پاک لیغ بیلان تورت دیپ کوب نصیحت قیلار دیلار ادین
سونک ایشان مشرب نی انا لاری ایکی ورم نے قول لاری غہ اکیپ بقال بچہ نی یانیغہ کیلدی لار انکا
ایردیلار ای یکیت من اوتکان کونستی دوکا اینکنی یانیدین ایکی دانہ اوزدومنی اکیپ لیا ایردیم
بوں ایکی درمنی آلیپ رضا بولغایسز بقال ایر یولسوز نے الشیپ زار زار یغلاب ایدی ایکہ
اوتکان کیتکان ہر کیم منی اوزدومنی آلیپ یب بار لار دمن بینک راضی دوزمن نہ اوچون بقال
لار نی خیر لاری شمول طریقہ دہ بولوب دینہ بقال بچہ ایری آنا منی حمیم غہ دعا ایلانک بینک راضی
دوزمن الغرض شاہ مشرب نی انا لاری خاطر جمع بولوب بقال بچہ نی یانیدین قیلتیپ آہستہ
آہستہ اویغا ریلہ کیلدی ایر بیچہ مدت ادین اوتی ایشان مشرب رحمۃ اللہ علیہ انا دین تولد
بولدیلار رحمہ خلایق کوردیلار کیم یول تادینی شعاعی آفتاب جہان تابی تیرہ قیلور ایردی انا دین
للہ کل جمیع خلایقلار نحو شمال بولدیلار اما راوی روایت قیلور کیم اوشبل حال زمانیکہ ایشان مشرب
انا لاری بیدین بر کونی لار خانی مشقیدہ نزار نزار چون ابر نوبہار یغلاب ایردیلار نہ اچونکہ
ہر اولیا نیکہ مادر زاد بولسہ عادتی شمول طریقہ دہ ایرکش۔ القصہ ایشان مشرب

ب بلای ہجر در دینک دلکا جا قیلدیم بولکون
ث ثواب ختم قرآن انتہا قیلدیم بولکون
ح حیاتیم بایچہ جانا دعا قیلدیم بولکون
دال دلینی آلوچیقہ آشنا قیلدیم بولکون
ر روایت ایچرہ تعلیم دعا قیلدیم بولکون
ص سیلاب سرشکیم نی ربا قیلدیم بولکون
ض صبر یم قالمدی واحسرتا قیلدیم بولکون
ط بلای طالع بیغدین کوب انخا قیلدیم بولکون
ع عزیز سیاغدین کیچیب جانیم فدا قیلدیم بولکون
غ غراتینک بر لطفرومنی ادا قیلدیم بولکون

م محراب قاشینکنی اقتدا قیلدیم بولکون
و وہم ور دینکنی کوکسومغہ جا قیلدیم بولکون
لا لا الہ صفت چاک قبا قیلدیم بولکون
ہ آہیم تاسحر سعی سما قیلدیم بولکون

پردہ عصمت خدسا قلا شرب بیچارہ نی
دیدہ نامحرمیم نی آشنا قیلدیم بولکون

آخوندہ اعلامت بی اختیار بولوب ایدیلار ادغلوم سن بو سوزلارنے کیمدین اورکان
دینک سنی بو سوزلار بینکدین خدا نے مجتبی نے ایسی کیلا دور اولوقت مشرب وتلار نیمہ
قرایہ نادچون ابرغورہا ریغوب بینہ مست بولوب بو غسزلنی اوقودی نظم

الفنی دیکا جا قیلدا قتنی بسم اللہ دین اورکاندیم
او شکرون مشت در عتنی برکمند مہ سا تا منی
غلمانر تبا نی دیکا جا قیلدا قتنی ہر ساعت
کو زورین قان تر کوب فریاد آہ نالہ قیلدا قتنی
قالیب قصان قم دا سوچہ سرکردان بولوب قومی
جہان لکیدا ہر کزار سوزان سا غلامای اوتی
حقیقت منزلیغہ وصل غرشی شیخ ایلاب
سلیمان ازلدک سلطنت تختیغہ چیقدا قتنی
کرتیغای ایلیک یا اول آخر تنی دہ ہمیدین کوریے
تو شرب باشیغہ تاج تدا فرزندلیغہ اوتا تمدے
تینی تیتش دستی بی کرم تاج طلعہ ایلا بدور
محبت حکمیغہ زامنی بولوب نور الہی دین

شہید قانینی تو کدا قتنی غلام اللہ دین اورکاندیم
طریق بندہ لیغنی آتم تحوا دین اورکاندیم
کرقیلدا قتنی من آدم صفی اللہ دین اورکاندیم
خدا دین رازا ایشتیکان حضرت موسی دینا ورکاندیم
قصد وقتی بولای نوح نبی اللہ دین اورکاندیم
متامات تجردنی اوشل عیسا دینی اورکاندیم
طریق سر تشتی روح ارسا دین اورکاندیم
وزیر اعظم آصف ابن برخیا دین اورکاندیم
قیامت وہبی نی اول حضرت یحیا دین اورکاندیم
کو نکل زنکارین یعقوب وادین اورکاندیم
مقام صبر ایوب نبی اللہ دینا اورکاندیم
کو نکل شوقیدہ اہ حسینی ذکریا دین اورکاندیم

نصیحت کو نیدہ عاصی استطار رخمہ جا میدور
حقیقت سرینی روح رسول اللہ دینا اورکاندیم

ابوبکر و عمر عثمان و ایمانینک کواہی دور	ازل فی ہتی فی حیدر علی دین اور کا ندیم
حسن حسین اول جانینی حق بولیدہ رد سے	کونکل تاثیر نی بیل نالہ زہرا دین اور کا ندیم
کیبان خلعت فقرنی ہمہ دین ما سوا بولندے	فقیر یعنی محمد ابن عبداللہ دین اور کا ندیم

ہمہ ایتور کہ ایمشرب بو علمنی کیمدین اور دکا دینک
خدا لطف ایلادی من جملہ نے مولا دین اور کا ندیم

التقصیر لا باذا رایدیلای اظلوم ایمدی اتا انا نکی خدمتلاریغہ بو لیغل شاہ مشرب تقصیر عاشق دیکا ن سنے اتا نی دلمی من سنزدین بر سوال سورا ادمن اکہ انکا جواب بیرسنکز خاطر جمع بولوب الاریغہ خدمت تیکای و الا لاری ایدیلار سورانک مشرب ایتی لارادوشل و قتی خدا ایتمشلے آدم آدیم صفی اللہ خدا انہ مناجات تیلیب ایدیلار بار بخدایا خداوندا اینک پشت کمر ایمیدین بر پیغمبر اینک فرزند سیدا انبیوب عالم پیدا قیلغای توانوسی دوستلاندی رد حلاریغ منکا کورسا تعلیل خدا دین ندا کیلدیکہ راست قیلکا قراکین آدم راست قیل لاریغہ قرا دیلار جمیع آفاق لیماس کیکا نلاریغ کورد یلار خدا غہ مناجات تیلیب نیدیلار خداوندا بولار کیمدور خدا دین ندا کیلدیکہ بولار صالح فرزند تینگن رد حی دوریغہ خدا تعالے ایدیکہ امدی چپ تو لونکہ تراکین آدم علیہ السلام چپ قول لاریغہ قرا دیلار کہ دیلار کہ تمام قرا لیماس کیکا ن لار مناجات قیلدیلا خدا دین بی کام بے زبان ندا کیلدی کہ بولار کا فرزند تینگن رد حلاریدور اندین سونک ایشان مشرا دیلار سے اخو نوم منی رد حم اوشال و قتدہ قیسی طرفدہ ایردی اگر راست طرفدہ بولسہ خاطر جمع بولوب آتا بر لہ انسنے خدمتلاریغہ بولائی و اگر چپ طرفدہ بولسہ انی علا جینی قیلای او لو قتدہ اخو نلاری دکا باذار علیہ الرحمۃ ایدیلار او قلوم من منزدین بو سوز سوال قیلدینک مونے جوابے یوق نہ اچونکہ مو تی علم غیبی دیکلا بو سوز لاریتک خاصہ حق سبحانہ و تعالے دیب بو رد باغی تی او قو دی لار ؛

علم غیبی کس نیدا نلہ حق یکہ پروردگار	گر کسی گوید کہ میدانم ازو باور مدار
حضرتے ہر گز نہ گفتی تا نگفتی جبرئیل ہر گز نہ گفتی تا نگفتی کردگار ؛	

التقصیر اخو نکہ باذار بو رد باغی سنے ایضا ندین سونک ایشان مشرب ایدیلار

اندا ق بولسہ تقصیر مرزا و نہ حضور یکنیر غہ بو لونک اندین سونک و لاری یغلاب یغلاب ادی لاریغہ بارو یلار ایشان مشرب علیہ الرحمۃ او زحب حال لاریغہ مست الہی بولوب

بو خمس نی او قو دیلار

الہی رحم فیل من حسنہ غہ کوب نالو اندور من	قیزیل گل غنچہ سیدیک تہ بتہ خوانی نعرے قاندور من
قیلور غہ شرحدل یو قتور غہ بانیم بانمان دور من	غرب تیکیس بیتزل ہم ہی مکاندور من ہے
کدای خانہ بر و یش ایدر سوای جہان دور من	
بلا دشتیدا مجنو ندیک عجیب یلانہ دور کو نکلوم	مجنون بازاریغہ مجنون کبی دیوانہ دور نکلوم
محبت شمع سوزیدا پتوان پروانہ دیک کو نکلوم	تو شوب زندان غم ایچرہ ہمیشہ یخانہ دیک کو نکلوم
اسیرم بو لوب بند ایچرہ رنگ زعفران دور من	
منورہ غیتم نی تو تو بدرند کو دیدین بالہ	محبت شو تیدین ہر دم قیلور من قو یدیک نالہ
چپراغان حریم سینہ دور مانندہ ژالہ	بو نیکلیغ تیرہ بخت اولکان کو نکل پر ملا دیکا لم
کیچہ دین تا سحر کہ ہمدم آہ فغان دور من	
جہان بی بقا کا دور قتی کیخسرو داراب	قتی جمشید اسکندر قتی اول رستم سہراب
قتی جملہ پیمبر لار قتی اول صاحب محراب	قتی صدیق و ایلمرتضی قتی عثمان و نایاب
قتی حیدر دینہ ایرمیش کو من بیچارہ قاندور من	
تمام ملک عالمنی اجلنی چاکری کو ر دوم ہ	او زدہ مکا ہم نظر سالدیم مثال ارمنی کو ر دوم
باریب تخانہ کا باقیتم ہمہ سینی مغزی کو ر دوم	بو در بر کعبہ کا باقتیم بو ر و نلان خانہ نی کو ر دوم
کو من بو لوں او نکو حی دک بر غریب کا رواندور من	
بو مشرب آستانینکہ کیلیب دور کعبۃ اللہ دیب	قیلیب دریزہ تو شیش دور ہیچہ شی لا بد دیب
ختم علیہ یو نا لاندم قیلای ایمانی ہمراہ دیب	بحق آل اصحابینک قو رو قی قیلا رمہ کمراہ دیب
قیاما مہ کا یمن ای احمد سنک اول آستاندور من	

التقصیر انا شرینی ایشلاری قباب ایردی بر یا جدین آت قیلیب ایردیلار یا شیلہ لاریغہ اخلاص قیلغان پر یہ لاری با د ایردی او لہم ایضا جدین آت تحلیت ایردی ایکلی

TEZ ÖZETİ

Tezimize konu olan *Şâh Meşreb menâkıb-nâmesi,* Çağatay edebiyatının "gerileme ve çöküş devri" şairlerinden Şâh Meşreb'in (1640-1711) hayatını ve şiirlerini anlatan mensur bir eserdir. Özbek Türkçesi'yle kaleme alınan ve 1934 yılında Afganistan'ın başkendi Kâbil'de basılan bu eseri tanıtmak için şu plâna uyulmuştur:

GİRİŞ: 4 ana başlıktan oluşan bu bölümde ele alınan konular şöyle sıralanabilir:

1. Özbek Halk Edebiyatı: Bu başlık altında, Çağdaş Özbek edebiyatının tersine eski ve zengin bir geçmişe dayanan Özbek Halk edebiyatı hakkında kısaca bilgi verilmiş ve bazı Özbek Halk şairleri tanıtılmıştır.

2.b Kalenderîlik: Bilindiği gibi, Şâh Meşreb Kalenderîlik tarikatının en önde gelen önemli bir şairidir. Şiirlerinin muhteva bakımından anlaşılması için bu başlık altında Kalenderîlik, tarihçesi, yapısı, erkânı, âyîn ve ibadetleri yönünden ana hatlarıyla tanıtılmıştır.

3. Îşân Şâh Meşreb: Bu başlık altında da, Orta Asya Türk dünyasında çok tanınan îşân unvanlı Şâh Meşreb'in hayatı, şairliği, şiirlerindeki vezin, kafiye, şekil özellikleri ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, böylece şairin Türkiye'de de tanıtılmasına çalışılmıştır.

4. Şâh Meşreb menâkıb-nâmesi: Menâkıb-nâme, muhtevası bakımından özetlenmiş ve ilgili kayıtlardan hareket edilerek eserin basımı hakkında bilgi verilmiştir.

DİL ÖZELLİKLERİ: Bu bölümde daha çok eserin genel dil özellikleri üzerinde durulmuş, imlâ, ses ve şekil yapısı bakımından bir biriyle çeli-

şen örneklere dikkat çekilerek eserdeki istikrarsızlık belirtilmiştir. Daha sonra bir fikir vermek üzere şu konular işlenmiştir:

1. Sez Özellikleri: Bu başlık altında Özbekçe kelimelerin ses özellikleri verilmiştir. Metinde geçen ünlüler, ünsüzler imlâlarıyla birlikte tanıtılmış ve örnekler üzerinde ses uyumu konusu işlenmiştir. Metin, kalınlık-incelik uyumu, düzlük-yuvarlaklık uyumu ve ünsüz uyumu bakımından değerlendirilmiştir.

2. Ses değişmeleri: Metinde gördüğüüz başlıca ünlü ve ünsüz değişmeleri örnekler üzerinde gösterilmiştir.

3. Ses hadiseleri: Bu başlık altında ise, ortada ünlü düşmesi, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz göçüşmesi, ünlü düşmesi, ünsüz tekleşmesi, ünsüz düşmesi, ünsüz türemesi, zamir n'si, tonlulaşma, tonsuzlaşma gibi ses hadiseleri, örnekler üzerinde gösterilerek anlatılmıştır.

4. Şekil özellikleri: Bu başlık altında öncelikle isim işletme ekleri ele alınmıştır. Bu eklerin başlıcaları olan hal ekleri, iyelik ekleri, soru eki, çokluk eki ve âitlik eki sırasıyla gösterilmiş ve bazı eklerin fonksiyonu bakımından dikkati çeken özellikleri belirtilmiştir. Daha sonra fiil işletme ekleri tanıtılmıştır. Bu eklerden şimdiki zaman eki, geniş zaman ekleri, görülen geçmiş zaman eki, öğrenilen geçmiş zaman ekleri, gelecek zaman ekleri, şart eki, emir ekleri, gereklilik eki, olumsuz geniş zaman eki sırasıyla işlenmiştir.

5. Sıfat-fiil ekleri: Metnimizde görülen başlıca sıfat-fiil ekleri örnekler üzerinde gösterilmiş ve görevleri belirtilmiştir.

6. Zarf-fiil ekleri: Yine metnimizde görülen zarf-fiil ekleri örneklerüzerinde gösterilmiş ve görevleri belirtilmiştir.

7. Yardımcı fiiller: Metnimizde dikkati çeken bir diğer nokta da, yardımcı fiilerin bolca kullanılmasıdır. Bu fiillerden al-, ber-, bil-, bol-, e-/er-, et-, eyle-, kal-, kel-, kıl-, kıldur-, dur-/tur- fonksiyonlarıyla birlikte anlatılmıştır.

METİN: Bu bölümde 228 sahifeden oluşan ve Arap alfabesiyle yazılan metin, Lâtin alfabesine çevrilerek transkripsiyonu yapılmıştır. Bu arada gerektiğinde metne ilâveler yapılmış ve düzeltmeler sağlanmıştır. Bazı basım hataları ile bütün şiirlerin vezinleri dip notlarda gösterilmiştir. Metinde yer alan Farsça şiirler, Arapça ve Farsça ibareler ise Arap alfabesiyle verilmiştir.

SÖZLÜK: Metnin iyice anlaşılması için sonuna sözlük eklenmiştir. Sözlükte genel olarak bütün kelimelerin, Arapça ve Farsça tamlamaların anlamı verilmiştir.

İBARELER: Bu başlık altında ise, metinde yer alan ibareler sırasıyla ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu ibarelerin çoğunluğunu oluşturan âyetlerin ve hadîs-i şerîflerin kaynaklardaki yeri gösterilerek tercümeleri yapılmıştır. Ayrıca Arapça ve çok az sayıdaki Farsça ibarelerin de anlamı verilmiştir.

FARSÇ ŞİİRLERİN TERCÜMESİ: Şâh Meşreb'in bir özelliği de Farsça'yı çok iyi bilmesi ve bu dille şiir yazmasıdır. Metnimizde görülen güzel, rübaî, mülemmâ türlerindeki bazı Farsça şiirleri de ele alınmış ve bunların tercümeleri yapılarak tezin sonuna eklenmiştir.

Ayrıca böyle bir tezde bulunması gereken önsöz, kısaltmalar, bibliyografya, kullanılan transkripsiyon sistemi GİRİŞ bölümünden önceye alınmıştır. Bir fikir vermek üzere metinden seçilen bir kaç sahifenin fotokopisi ise en sona eklenmiştir.